

Ivana Mokrá
Eva Szabová
Karin Vrtíková (eds.)

EKONOMICKÁ KRIMINALITA A JEJ HMOTNOPRÁVNE, PROCESNOPRÁVNE A KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY

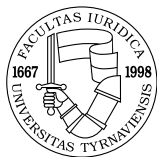
**Economic crime and its substantive,
procedural and criminological aspect**

**Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie
september 2023**

Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
2023

TRNAVSKÁ UNIVERZITA V TRNAVE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Recenzovali:

kpt. JUDr. Patrícia Krásna, PhD., LL.M
JUDr. Milan Husťák

Ivana Mokrá, Eva Szabová, Karin Vrtíková (eds.)

**EKONOMICKÁ KRIMINALITA
A JEJ HMOTNOPRÁVNE,
PROCESNOPRÁVNE
A KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY**

**ECONOMIC CRIME
AND ITS SUBSTANTIVE, PROCEDURAL
AND CRIMINOLOGICAL ASPECT**

*Zborník príspevkov
z odbornej vedeckej konferencie*

september 2023

Zborník príspevkov z odbornej vedeckej konferencie vznikol s finančnou podporou Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied (VEGA) v rámci riešenia projektu s názvom: „Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky“, projekt VEGA č. 1/0162/21, zodpovedná riešiteľka projektu doc. JUDr. Eva Szabová, PhD a s finančnou podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Tomáš Gřivna, Filip Ščerba, František Vavera, Michal Volf, Zuzana Vostrá, Ingrid Galovcová, Jana Tlapák Navrátilová, Sergej Romža, Peter Polák, Jaroslav Ivor, Jaroslav Klátik, Ingrid Mencerová, Adrián Vaško, Tomáš Strémy, Ivan Šimovček, Jozef Záhora, Margita Prokeiová, Josef Kuchta, Ján Šanta, Ivo Šanta, Ondrej Laciak, Radovan Blažek, Libor Klimek, Dean Babony, Simona Ferenčíková, Lukáš Michalov, Martin Štrkolec, Veronika Tóthová, Peter Kováč, Alena Tibitanzlová, Eva Brucknerová, Lucie Budayová, Jiří Mulák, Rastislav Remeta, Miloš Maďar, Stanislav Mihálik, Lukáš Turay, Peter Čopko, Jakub Lorko, Dávid Priščák, Adrián Jalč, Miloš Deset, Štefan Zeman, Karin Vrtíková, Ivana Mokrú, Eva Szabová

© Autori, 2023

ISBN 978-80-568-0604-3 (on-line)

OBSAH

Trestný čin zjednaní výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 tr. zákoníku v aplikační praxi	11
prof. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.	
Problémy spojené s trestněprávním postihem recidivní majetkové trestné činnosti	22
doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.	
Trestné činy související s požáry a mimořádnými událostmi s ekonomickými aspekty	32
doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M., JUDr. Bc. Michal Volf, JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.	
K některým trestněprávním konsekvencím zadávání veřejných zakázek	45
doc. JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D., doc. JUDr. Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.	
Možnosti trestnoprávneho postihu správcu konkurznej podstaty za trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 Trestného zákona v súvislosti s uznaním pohľadávky veriteľa	55
prof. JUDr. Sergej Romža, PhD.	
Európske aspekty trestnoprávnej ochrany meny	65
prof. JUDr. Peter Polák, PhD.	
Vplyv zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb na eliminovanie ekonomickej kriminality	79
Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc., prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD., prof. JUDr. Ingrid Mencerová, PhD., doc. JUDr. Adrián Vaško, PhD.	

Metódy legalizácie výnosu z trestnej činnosti	88
prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.	
Kriminalistické aspekty dokazovania niektorých druhov hospodárskej trestnej činnosti	101
prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.	
Falšovanie bezhotovostných platobných prostriedkov	110
prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.	
Vzťah medzi ekonomickou kriminalitou a životnou úrovňou spoločnosti	119
prof. JUDr. Margita Prokeinová, PhD.	
Neoprávnené podnikání jako trestný čin proti závazným pravidlům tržní ekonomiky	126
doc. JUDr. Josef Kuchta, CSc.	
Medzinárodná právna úprava, ochrana virtuálnych mien a niektorá kriminalita s nimi spojená	140
doc. JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA., Mgr. Ivo Šanta, LL.M., MBA., doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.	
Predčasné, nedôvodné a nezákonné trestné stíhania ekonomickej kriminality v aplikačnej praxi	160
doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD.	
Nové druhy ekonomickej kriminality zamerané na podvody cez elektronické komunikačné služby	170
doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.	
Hospodársky prospech pochádzajúci z trestného činu, ktorý nebol predmetom odsudzujúceho rozsudku: rozsudok Súdneho dvora EÚ v spojených veciach C 845/19 a C 863/19, D. R. a T.S.	190
doc. JUDr. et PhDr. mult. Libor Klimek, PhD., Dr. h. c., JUDr. Dean Babony, RSc.	
Efektivita trestania právnických osôb v kontexte páchania ekonomickej trestnej činnosti	204
doc. JUDr. Simona Ferencíková, PhD., JUDr. Lukáš Michal'ov, PhD.	

Problematika zverenej veci pri trestnom čine sprenevery v rámci osobitných súkromnoprávných vzťahov	215
doc. JUDr. Martin Štrkolec, PhD., JUDr. Veronika Tóthová, PhD.	
Podvody v zdravotnom poistení a pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti	228
doc. JUDr. MUDr. Peter Kováč, PhD.	
Nad trestnými činmi dotačného podvodu a poškodení finančných zájmů Evropské unie	241
JUDr. Alena Tibitanzlová, Ph.D.	
Možnosti využítí odklonů při ekonomické kriminalitě z pohledu obviněných a poškozených	264
JUDr. Eva Brucknerová, Ph.D.	
Několik poznámek k trestnému činu neoprávněného opatření, padělení a pozměnění platebního prostředku podle § 234 trestního zákoníku	285
JUDr. Lucie Budayová, Ph.D.	
Trestněprávní aspekty ovlivňování sportovních zápasů	295
JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.	
Daňové trestné činy a práva poškodeného v trestnom konaní	310
JUDr. Rastislav Remeta, PhD.	
Zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku a súdobá rozhodovacia prax Ústavného súdu Slovenskej republiky	331
JUDr. Miloš Maďar, PhD., LL.M.	
Ekonomická kriminalita v kontexte využítia možností účinnej ľútosti – úvahy de lege lata a de lege ferenda	345
JUDr. Stanislav Mihálik, PhD., JUDr. Lukáš Turay, PhD.	
Súhlas poškodeného s trestným stíhaním a jeho uplatnenie pri stíhaní trestných činov proti majetku	354
JUDr. Peter Čopko, PhD.	
Penologické aspekty majetkovej kriminality	367
JUDr. Jakub Lorko, PhD.	

Ekonomické trestné činy v kontexte nožnej modifikácie skutku uvedenom v obžalobe zo strany súdu	385
Mgr. Dávid Priščák, PhD.	
Virtuálna mena a jej zaistenie na účely trestného konania	393
prof. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.	
Európske nástroje ochrany finančných záujmov Európskej únie	406
doc. JUDr. Miloš Deset, PhD.	
Vybrané trestnoprávne a kriminologické aspekty trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie	419
JUDr. Štefan Zeman, PhD., doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.	
Prieniky medzi ekonomickou kriminalitou a organizovanou kriminalitou	435
JUDr. Karin Vrtíková, PhD., JUDr. Ivana Mokrú	

PREDHOVOR

Problematika ekonomickej kriminality a predovšetkým boja proti nej patrí v súčasnosti k najzásadnejším otázkam nielen trestného práva, ale celkového vývoja spoločnosti. Osobitným problémom je v tomto kontexte tá skutočnosť, že spôsoby páchania ekonomickej trestnej činnosti získavajú čoraz viac na sofistikovanosti. Ekonomická trestná činnosť ide totiž ruka v ruke s činnosťou organizovaných, resp. zločineckých skupín, ktorých pomyselné chápadlá prenikajú stále v zásadnejšej miere do sféry verejného sektora, ktorá je práve pre páchanie ekonomickej kriminality mimoriadne lukratívna. Pri bližšom nahliadnutí na túto tematiku možno konštatovať, že jedným z najaktuálnejších problémov, ktoré možno v oblasti ekonomickej kriminality identifikovať, je problém súvisiaci jednak s legalizáciou výnosov generovaných organizovanými skupinami a jednak s vyhľadaním a následným zaisťovaním, resp. konfiškáciou výnosov z tejto trestnej činnosti. V tejto súvislosti totiž dochádza v aplikačnej praxi k výskytu mnohých zásadných problémov, ktoré zneumožňujú zásadnejšie využívanie nástrojov určených na zaistenie a následnú konfiškáciu predmetných výnosov. Pranie špinavých peňazí je pritom závažným problémom, ktorý narušuje integritu, stabilitu a povesť finančného sektora a ohrozuje vnútorný trh a vnútornú bezpečnosť.

O význame problematiky previazanej s legalizáciou výnosu z trestnej činnosti, resp. s ekonomickou trestnou činnosťou svedčí aj recentná činnosť zákonodarcu, ktorá viedla k niekoľkým novelám Trestného zákona a Trestného poriadku, ktorých cieľom bolo zjednodušiť orgánom činným v trestnom konaní vyšetrowanie tejto často veľmi zložitej trestnej činnosti a rovnako aj vyhľadávanie a zaisťovanie výnosov, ktoré sú ňou generované. V tejto súvislosti je dôležité poukázať aj na tú skutočnosť, že nemožno nespomenúť prienik uvedenej problematiky do súvisiacich vedných disciplín, akými sú kriminológia či kriminalistika. Z uvedeného tak vyplýva potreba skúmať otázky ekonomickej kriminality nielen z trestnoprávných a trestno-procesných aspektov, ale rovnako tiež z aspektov kriminologických, kriminalistických či dokonca historických.

Práve s cieľom preskúmať naznačené aspekty problematiky ekonomickej kriminality s dôrazom na legalizáciu výnosu z trestnej činnosti riešia členovia Katedry trestného práva a kriminológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave vedecký projekt VEGA č. 1/0162/21 s názvom „Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príj-

mov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky“. V rámci riešenia predmetného vedeckého projektu usporiadal riešiteľský kolektív Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave odbornú vedeckú konferenciu na tému „Ekonomická kriminalita a jej hmotnoprávne, procesnoprávne a kriminologické aspekty“, ktorá sa uskutočnila v dňoch 19. a 20. septembra 2023 v Oponiciach. Cieľom konferencie bolo poukázať na najzásadnejšie problémy a otázky previazané s legalizáciou výnosov z trestnej činnosti, s konfiškáciou týchto výnosov, ako aj s ďalšími aspektmi začlenenými pod komplexnú problematiku ekonomickej trestnej činnosti. Cieľom konferencie pritom bolo poukázať na problémy, ktoré sa aktuálne vyskytujú nielen v rovine právnej teórie, ale rovnako tiež v oblasti aplikačnej praxe. Na konferencii sa zúčastnili mnohí právní teoretici, ako aj odborníci z praxe, ktorých príspevky obsiahnuté v tomto zborníku môžu významným spôsobom prispieť k riešeniu mnohých problémov previazaných nielen so zaškoľovaním výnosov z trestnej činnosti, ale aj s ďalšími súvisiacimi otázkami patriacimi do oblasti ekonomickej kriminality. V predmetných príspevkoch autori formulovali inovatívne závery a návrhy de lege ferenda, ale rovnako tiež načrtli veľmi podnetné myšlienky, ktoré budú bezpochyby predmetom ďalšieho vedeckého skúmania. Odbornými garantmi konferencie boli prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc. a doc. JUDr. Eva Szabová, PhD. V súvislosti s organizáciou konferencie si dovoľujem vysloviť úprimné poďakovanie organizačnému tímu konferencie, a to predovšetkým JUDr. Karin Vrtíkovej, PhD. a JUDr. Ivane Mokrej za zabezpečenie organizačnej stránky konferencie a rovnako za pomoc so zostavovaním zborníka.

Trnava september 2023

Eva Szabová

TRESTNÝ ČIN ZJEDNÁNÍ VÝHODY PŘI ZADÁNÍ VEŘEJNÉ ZAKÁZKY, PŘI VEŘEJNÉ SOUTĚŽI A VEŘEJNÉ DRAŽBĚ PODLE § 256 TR. ZÁKONÍKU V APLIKAČNÍ PRAXI

CRIMINAL OFFENCE OF ARRANGING AN ADVANTAGE IN THE AWARD OF A PUBLIC CONTRACT, PUBLIC TENDER AND PUBLIC AUCTION PURSUANT TO SECTION 256 OF THE CRIMINAL CODE IN APPLICATION PRACTICE

prof. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.

(Katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy)

Abstrakt: Příspěvek je zaměřen na aplikaci ustanovení § 256 trestního zákoníku (zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě). V úvodu jsou prezentována statistická data z policejní statistiky kriminality. Rozebírány jsou aplikační problémy, kterým čelila česká justice v souvislosti s analyzovaným ustanovením. Autor se s řešeními, které zaujal Nejvyšší soud České republiky ve svých rozhodnutích zčásti ztotožňuje, zčásti je kritizuje a nabízí argumenty, proč považuje některá z nich za diskutabilní.

Klíčová slova: zjednání výhody, sjednání výhody, soudní judikatura, aplikační praxe, dolus coloratus, druhý úmysl, blanketní norma, speciální subjekt.

Abstract: The paper focuses on the application of the provisions of Section 256 of the Criminal Code (arranging an advantage in the award of a public contract, in a public tender and a public auction). In the introduction, statistical data from police crime statistics are presented. The application problems faced by the Czech judiciary in connection with the analysed provision are examined. The author partly identifies with the solutions adopted by the Supreme Court of the Czech Republic in its decisions, partly criticises them and offers arguments why he considers some of them questionable.

Key words: arranging an advantage, negotiation of advantage, case law, application practice, dolus coloratus, second intention, blanket norm, special subject.

Úvod

Trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě má společnost chránit před jednáním které narušuje řádné a zákonné veřejné zakázky, veřejné soutěže či veřejné dražby. Zejména tak jde

o zájem společnosti na dodržování stanoveného postupu za rovných podmínek pro jejich účastníky, příp. soutěžitele.¹

Obdobné ustanovení obsahoval i předchozí trestní zákon (zákon č. 140/1961 Sb.) po jeho novelizaci provedené zákonem č. 557/1991 Sb., účinným od 1. 1. 1992, v § 128a. Samostatný název tento trestný čin neměl, ale spolu s § 128b a § 128c měly společnou rubriku: pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě. Od nabytí účinnosti trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. (tedy od 1. 1. 2010) odpovídá dřívějšímu § 128a nové ustanovení § 256 s názvem zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě.

Statistika posledních let ukazuje, že nejde o trestný čin v praxi příliš častý. Ročně se jedná jen o několik málo desítek případů, jak lze seznat z policejní statistiky za posledních 10 let.²

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Registrováno	50	55	65	30	38	23	29	67	63	96
Objasněno	16	20	39	17	24	8	10	49	35	66
Objasněnost v %	32	36,4	60	53,7	63,2	34,8	34,5	73,1	55,5	68,8

I přesto, že jde o sporadicky aplikované ustanovení, v soudní praxi je mu věnována opakovaně pozornost, a to i ze strany Nejvyššího soudu ČR, jehož trestní kolegium schválilo již několikrát publikaci rozhodnutí, která se § 256 týkají, do Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Cílem příspěvku je poukázat na některé aplikační problémy, které již byly řešeny, a zaujmout k nim vlastní názor.

1. Pojem „zjednání“ není totéž jako pojem „sjednání“

V textu samotného ustanovení § 256 odst. 1 (s názvem sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě) bylo od nabytí účinnosti trestního zákoníku uvedeno: Kdo v souvislosti se zadáním veřejné

¹ Srov. ŠÁMAL, P., ŘÍHA, J. IN ŠÁMAL, P. A KOL. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2023, s. 3401. V judikatuře se lze také setkat s vymezením objektu tohoto trestného činu. Např. v usnesení sp. zn. 5 Tdo 1263/2017 ze dne 13. 12. 2017 se uvádí: Objektem trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě je zájem na řádném a zákonném provedení jakékoli veřejné soutěže, zadání veřejné zakázky nebo jakékoli veřejné dražby, zejména zájem na dodržování stanoveného postupu za rovných podmínek pro jejich účastníky (soutěžitele).

² Je třeba upozornit, že statistika Ministerstva vnitra ČR uvádí souhrnné údaje pro tři trestné činy (§ 256 až § 258).

zakázky, s veřejnou soutěží nebo veřejnou dražbou v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch sjedná některému dodavateli, soutěžiteli nebo účastníku dražby přednost nebo výhodnější podmínky na úkor jiných dodavatelů nebo soutěžitelů, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti.

Právě rozdílnost slov „zjedná“ a „sjedná“ se stala předmětem úvah, nako-lik ovlivňuje rozsah trestnosti. Významem jsou obě slovesa rozdílná. Zatímco slovo „sjedná“ obsahuje prvek dohody,³ slovo „zjednat“ znamená i jednostranné obstarání či zajištění určité věci.⁴ Je však třeba uvést, že Parlament České republiky schválil text, který obsahoval sloveso „zjedná“ a teprve redakčním zpracováním pracovníků na ministerstvu vnitra pro účely publikace ve Sbírce zákonů došlo k záměně slov. Ministerstvo vnitra reagovalo se zpožděním několika let sdělením o opravě tiskové chyby.⁵ Tato drobná záměna vyvolala určitou debatu nad možností postihovat některá jednání, u nichž nebyla zjištěna kooperace mezi zástupcem zadavatele a dodavatelem veřejné zakázky, s odkazem na nutnost dodržování zásady nullum crimen sine lege.⁶

Nejvyšší soud ČR se v dovolacím řízení k námitce odsouzeného touto situací zabýval a k uvedenému rozdílu slov „zjednat“ a „sjednat“ uvedl: *Soudy nižších stupňů byly zněním § 256 tr. zákoníku původně vyhlášeným ve Sbírce zákonů ke dni rozhodování uvedeny v omyl, neboť nemohly vědět, že úmyslem zákonodárce bylo přijetí skutkové podstaty § 256 tr. zákoníku ve znění „zjednání“ výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě a nikoli „sjednání“, které by skutečně mělo jiný význam. Ke gramatickému významu a rozdílu obou sloves považuje Nejvyšší soud za nutné uvést, že slovo „sjednat“ = ujednat, smluvit, domluvit; naproti tomu slovo „zjednat“ = získat za peníze nebo jinou odměnu, objednat, úsilím dosáhnout, zajistit (viz Internetová jazyková příručka – bližší viz <http://prirucka.ujc.cas.cz/>): „Sjednání“ označuje uzavření dohody s někým, kdežto „zjednání“ označuje obstarání (dále k tomu viz Pelikánová, I. Obchodní právo. 5 díl. Odpovědnost s přihlédnutím k návrhu nového občanského zákoníku). Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 231, pozn. pod čarou č. 304). V konkrétně posuzovaném případě však Nejvyšší soud uzavřel, že byť dovolatel namítal, že svým jednáním nenaplnil objektivní stránku trestného činu podle § 256 tr. zákoníku spočívající ve „sjed-*

³ Slovník spisovného jazyka českého uvádí význam: ujednat, smluvit, domluvit (Havránek, B. a kol. 2. vydání. Praha: Academia, 1989).

⁴ Slovník spisovného jazyka českého uvádí význam: opatřit, získat, zajistit (Havránek, B. a kol. 2. vydání. Praha: Academia, 1989).

⁵ Sdělení publikované dne 17. 9. 2015 v částce č. 98/2015 Sbírky zákonů: V nadpisu § 256 mají místo slov „Sjednání výhody“ správně být slova „Zjednání výhody“. V § 256 odst. 1 mají místo slov „sjedná některému“ správně být slova „zjedná některému“.

⁶ Srov. např. SMEJKAL, L., MATOCHA, J. TISKOVÁ chyba v trestním zákoníku, aneb Nullum crimen sine lege v praxi. *Právní rádce*. 2016, roč. 24, č. 9, s. 60 – 62. ISSN 1210-4817.

nání“ výhody, nezbyvá než konstatovat, že skutková podstata „zjednání“ výhody je jistě širší než „sjednání“ výhody, když k naplnění skutkové podstaty postačuje pouze jednostranné jednání, oproti „sjednání“, které vyžaduje jednání dvou stran. Nejvyšší soud se ztotožnil s názory soudů nižších stupňů, když správně dovodily, že obviněný „sjednal“ výhodu při zadání veřejné zakázky, byť z hlediska správného znění skutkové podstaty ustanovení § 256 odst. 1 tr. zákoníku (ve znění shora uvedené tiskové opravy) by dostačovalo i její zjednání.⁷

Jsem přesvědčen, že pokud podle Nejvyššího soudu mohly jednat v omylu nižší soudy, tím spíše mohl jednat v omluvitelném právním omylu (§ 19 odst. 1) i adresát právní normy, což by vylučovalo jeho zavinění. Nejvyšší soud se ve výše zmíněném případě, jakož i v dalších věcech, které řešil, vždy snažil dovodit, že v určité fázi k jednostrannému jednání zadavatele přistoupil i dodavatel, např. při podpisu realizační smlouvy po vyhlášení vítěze zadávacího řízení, čímž se dovršil proces z původního zjednání výhody na jeho sjednání, a tedy by tak jako tak byla naplněna skutková podstata trestného činu i s onou písařskou chybou ve vyhlášeném textu trestního zákoníku. Podle mého názoru uvedený výklad není možné přijmout bezvýjimečně. Je totiž důležité rozlišovat okamžik, kdy byl trestný čin dokonán, a to i vzhledem k subjektivní stránce. Pokud byla výhoda dodavateli zjednána před podpisem realizační smlouvy a dodavatel o zjednané výhodě neví, podpis smlouvy nemůže být sjednáním výhody, neboť ani zadavatel nemá úmysl sjednat s dodavatelem výhodu. Jiná by byla situace, kdy se skutečně zadavatel s dodavatelem na výhodě domluví, tedy sjednají si takovou výhodu.

2. Ustanovení § 256 není normou blanketní ani odkazovací

Ačkoliv trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě používá ve skutkové podstatě pojmy, které jsou převzaty z jiných právních předpisů (jako např. pojmy zadání veřejné zakázky, soutěžitel, dodavatel), tyto sám nedefinuje. Mohlo by se proto zdát, že při jejich výkladu je třeba vycházet z definic podaných jinými právními předpisy (např. zákona o zadávání veřejných zakázek), což by bylo žádoucí z hlediska jednotnosti (nerozpornosti) právního řádu a právní jistoty adresátů právních norem.

Logickou se proto zdála námitka odsouzeného v dovolání, který uváděl, že při výkladu pojmů „veřejná zakázka“ a „zadání veřejné zakázky“ je třeba postupovat v intencích tehdy účinného zákona č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách (dále jen „ZVZ“). Podle § 18 odst. 5 ZVZ nebyl zadavatel povinen

⁷ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Tdo 66/2015 ze dne 7. 10. 2015.

zadávat veřejné zakázky malého rozsahu podle uvedeného zákona, ale byl pouze povinen dodržet zásady transparentnosti, rovného zacházení a zákazu diskriminace. Proto u veřejných zakázek malého rozsahu, o které šlo v případech uvedených ve výroku o vině v rozsudku soudu prvního stupně, nelze podle obviněného hovořit o zadání veřejné zakázky „v právním smyslu slova“. Nebyl zde tedy naplněn znak skutkové podstaty zmíněného přečinu vyjádřený formulací „v souvislosti se zadáním veřejné zakázky“, protože zadáním veřejné zakázky se rozumí postup uskutečněný pouze v zadávacím řízení, o němž v daných případech nešlo, ale není jím organizování jakéhokoliv výběrového řízení, jehož předmětem je veřejná zakázka. Na tyto veřejné zakázky se neuplatní ustanovení o zadání veřejné zakázky v jedné ze šesti vypočtených forem v zákoně o veřejných zakázkách (otevřené řízení, užší řízení, jednací řízení s uveřejněním, jednací řízení bez uveřejnění, soutěžní dialog, zjednodušené podlimitní řízení). Obviněný nezpochybňoval, že šlo o veřejné zakázky, nešlo ovšem o jejich zadávání ve smyslu zákona o veřejných zakázkách, takže otázka dodržení § 6 ZVZ neměla podle jeho názoru význam pro posouzení věci.

Nejvyšší soud však byl opačného názoru.⁸ Nejvyšší soud zdůraznil, že § 256 odst. 1 tr. zákoníku není normou s odkazovací či blanketní skutkovou podstatou, neodkazuje na konkrétní mimotrestní předpis, který by bylo třeba užít nebo jehož porušením je podmíněna trestní odpovědnost. Proto je nutno vycházet z běžně užívaného výkladu užitých právních pojmů, nelze ovšem bez dalšího přebírat výkladová ustanovení z jiného právního předpisu, pokud je tento jiný právní předpis výslovně užívá jako legislativní zkratku pouze pro své vlastní potřeby. Tak je tomu i v daném případě, v němž § 17 ZVZ v návěti uvádí: „Pro účely tohoto zákona se rozumí...“. Přitom samotný zákon o veřejných zakázkách nijak nezpochybňuje, že i zakázky malého rozsahu jsou stále veřejnými zakázkami, jak výslovně vyplývá z § 7 odst. 3 ZVZ, podle něhož se veřejné zakázky podle výše jejich předpokládané hodnoty dělí na nadlimitní veřejné zakázky, podlimitní veřejné zakázky a veřejné zakázky malého rozsahu. Zákonnodárce sám tedy zjevně nechtěl vycházet z velmi úzce vymezeného pojmu „zadání“ veřejné zakázky uvedeného v tehdy platném a účinném zákoně o veřejných zakázkách ve smyslu shora vymezeném jako pouhé rozhodnutí o výběru nejvhodnější nabídky, ale nepochybně měl na zřeteli též samotný proces „zadávání“ veřejné zakázky, při němž právě dochází ke zjednávání výhod dodavatelům či uchazečům, popřípadě k pleťchám. Již jen z tohoto důvodu je třeba při výkladu pojmu „zadání“ veřejné zakázky ve smyslu § 256 odst. 1 tr. zákoníku užít poněkud širšího výkladu v porovnání se stejným pojmem užívaným pro účely zákona o veřejných zakázkách a zahrnout pod něj i celý proces „zadávání“ veřejné zakázky. Opačný výklad by v podstatě vedl k tomu, že citované ustanovení trestního zákoníku by se v této části stalo obsolentním, pro-

⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 5 Tdo 1106/2016 ze dne 29. 3. 2017.

tože při samotném rozhodnutí zpravidla již není zjednáována přednost či výhodnější podmínky některému dodavateli (metoda logického výkladu *argumentum reductionis ad absurdum*). V tomto směru je tedy patrné, že pojem užitý v zákoně o veřejných zakázkách nebyl obsahově zcela shodný s tím v trestním zákoníku, který se ostatně nezměnil ani ve spojitosti s novou mimotrestní právní úpravou v důsledku přijetí zákona č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení § 256 odst. 1 tr. zákoníku je mnohem širší, postihuje nejen zjednání výhody při zadání (či zadávání) veřejných zakázek, ale též při veřejné soutěži a veřejné dražbě. Přitom právě pojem veřejné soutěže lze chápat jako obecný pojem, zatímco pojem veřejné zakázky je pojmem užším, speciálním.⁹ S názorem Nejvyššího soudu se v této konkrétní věci ztotožňuji.

3. Speciální subjekt – vyhlášovatel veřejné soutěže

Trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě v odstavci 1 nevyžaduje, aby pachatel měl zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení. S ohledem na vymezení jednání ve skutkové podstatě trestného činu, zejména „zjednání přednosti nebo výhodnějších podmínek“, však půjde typicky o pachatele, který stojí na straně zadavatele. Přitom jako spolupachatel může působit i jiná osoba, která by se přímo podílela na takovém jednání.

Oproti tomu jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby v odstavci 2 se v písmenu a) uvádí, že přísněji bude potrestán ten, kdo spáchá čin uvedený v odstavci 1 jako člen hodnotící komise, vyhlášovatel nebo pořadatel veřejné soutěže nebo veřejné dražby, licitátor nebo jako člen organizované skupiny. V tomto ustanovení jsou uvedeny speciální subjekty – „člen hodnotící komise“, „vyhlášovatel nebo pořadatel veřejné soutěže nebo veřejné dražby“, „licitátor“. Pachatelem a spolupachatelem tak může být jen ten, kdo takové postavení má (viz § 114 trestního zákoníku). Důsledkem této konstrukce může být i situace, kdy je trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě spáchán v základní skutkové podstatě ve spolupachatelství osob, z nichž některé nemají postavení vyža-

⁹ Z uvedeného rozhodnutí byla ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, v části trestní, pod č. 1 z roku 2019 publikována právní věta: I. Ustanovení § 256 tr. zákoníku o trestném činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě není normou s blanketní, ani s odkazovací skutkovou podstatou, neboť se nedovolává ani obecně, ani konkrétně mimotrestního předpisu, který by bylo třeba užít nebo jehož porušením je podmíněna trestní odpovědnost. Tento trestný čin lze spáchat i v souvislosti se zadáváním veřejné zakázky malého rozsahu, u níž se nemusí konat zadávací řízení podle zákona o veřejných zakázkách.

dované v odstavci 2 písm. a). Z hlediska kvalifikované skutkové podstaty se proto okolnost podmiňující použitá vyšší trestní sazby aplikuje jen na ty spolupachatele, kteří takové postavení mají, zatímco u ostatních spolupachatelů jim nelze tuto zvláště přítěžující okolnost přičítat. K tomuto závěru dospěl Nejvyšší soud ČR v unesení 5 Tdo 1106/2016 ze dne 29.3.2017.¹⁰ S uvedeným názorem vyjadřují souhlas.

4. Dolus coloratus – způsobení jinému škody nebo opatření sobě či jinému prospěch

Skutková podstata § 256 v odst. 1 se vyznačuje tzv. obmyslem, neboli úmyslem přesahujícím objektivní stránku. Vyžaduje se totiž nejen, aby pachatel úmyslně zjednal některému dodavateli, soutěžiteli nebo účastníku dražby přednost nebo výhodnější podmínky na úkor jiných dodavatelů nebo soutěžitelů, ale i to, že tak činil v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch. V praxi se pak řešilo, zdali tento druhý úmysl má charakter úmyslu přímého nebo postačí i zde úmysl eventuální.

Podkladem pro řešení této otázky se stalo dovolání obviněných, kteří se podle skutkových zjištění soudů měli dopustit trestného činu jako členové hodnotící komise pro posouzení nabídek v zadávacím řízení na výběr do-

¹⁰ Příslušná právní věta (viz Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestní, č. 1, roč. 2019) zní: Trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 tr. zákoníku je tzv. nepravým zvláštním deliktem ve smyslu třídění trestných činů podle osoby pachatele. Jde totiž o takový delikt, u něhož trestní zákoník stanoví zvláštní vlastnost, postavení či způsobilost pachatele v ustanovení § 256 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku pouze jako tzv. okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby, tedy okolnost zvlášť přítěžující, ovšem základní skutkovou podstatu podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku může naplnit kdokoliv.

U nepravých zvláštních deliktů je spolupachatelství přípustné, přičemž přísněji bude postížen pouze ten ze spolupachatelů, který naplnil uvedenou okolnost zvlášť přítěžující a u něhož je dána příslušná zvláštní vlastnost, postavení či způsobilost, takže je konkrétním či speciálním subjektem ve smyslu § 114 tr. zákoníku.

Přísnější trestní postih podle § 256 odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. zákoníku se uplatní jen u toho ze spolupachatelů, který byl např. vyhlášovatelem veřejné soutěže. To ovšem nevylučuje, aby i další pachatel, který není vyhlášovatelem veřejné soutěže, mohl jako spolupachatel zjednat (spolu s ostatními pachateli) výhodu při zadání veřejné zakázky. Zákon v ustanovení § 256 odst. 1 tr. zákoníku nevyžaduje žádné zvláštní postavení, vlastnost či způsobilost pachatele, tudíž se tohoto trestného činu jako spolupachatel může dopustit i tzv. extraneus, který není zadavatelem veřejné zakázky či vyhlášovatelem veřejné soutěže, resp. žádným jiným způsobem (např. jako člen hodnotící komise) se nepodílí na výběru uchazeče o veřejnou zakázku či soutěžitele, ani na následném zadání veřejné zakázky. Proto i zjednání výhody v součinnosti se zadavatelem veřejné zakázky je třeba považovat za spolupachatelství (§ 23 tr. zákoníku) na daném trestném činu, neboť takový spolupachatel svým jednáním přímo naplňuje znaky uvedeného trestného činu.

davatele stavby, když protiprávně záměrně vyřadili jako nepřijatelnou ekonomicky nejvýhodnější nabídku, ačkoliv tato splňovala veškeré požadavky uvedené v zadávací dokumentaci a tím umožnili ve výběrovém řízení zvítězit jiné společnosti, s níž nakonec byla uzavřena smlouva o dílo na předmětnou stavbu. V dovolání všichni odsouzení namítali, že nebyla naplněna subjektivní stránka trestného činu, zejména zdůrazňovali, že rozhodně neměli v úmyslu nikoho poškodit ani nikomu opatřit prospěch. K subjektivní stránce Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí¹¹ uvedl, že *pachatel musel jednat popsáním způsobem s úmyslem způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch. Posledně uvedený znak nemusí následně vést ke skutečně způsobené škodě či získanému prospěchu (a mít tak následný odraz v objektivní realitě), postačí, pokud takovou škodu či prospěch pachatel zamýšlel, ať již následně k ní dojde, či nikoli. Zároveň nebyla stanovena minimální míra škody či prospěch, k němuž jednání pachatele podle jeho záměru mělo vést. V případě tzv. úmyslu překračujícího objektivní stránku již podle starší nauky (srov. např. SOLNAŘ, V. Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Academia, 1972, s. 247; shodně viz i SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti. Praha: Nakladatelství Orac, s. r. o., 2003, s. 315) může (na rozdíl od jednání s určitým cílem či za určitým účelem) postačovat tzv. dolus eventualis (nepřímý úmysl), pokud z konkrétní formulace výslovně nevyplývá, že je třeba, aby pachatel daný následek přímo chtěl, kdy formulace „v úmyslu“ se mnohem spíše blíží spáchání činu k určitému účelu nebo s určitým cílem. Jako příklad, kdy je třeba úmyslu přímého, se uváděla formulace „v úmyslu zajistit ... neoprávněné výhody, zajistit plnění úkolů“ v případě trestného činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle tehdy platného a účinného § 127 tr. zákona, podobně jako se nyní někdy uvádí požadavek na úmysl přímý v případě současného § 140 odst. 3 písm. j) tr. zákoníku („v úmyslu získat ... prospěch“ etc.) nebo § 173 odst. 1 tr. zákoníku („v úmyslu zmocnit se cizí věci“). Naproti tomu v celé řadě jiných případů teorie (např. SOLNAŘ, op. cit.) připouští dolus eventualis pro případ úmyslu překračujícího objektivní stránku skutkové podstaty (např. u nadřezování „v úmyslu umožnit uniknout trestnímu stíhání“ etc., v případě sabotáže „v úmyslu poškodit ... státní zřízení nebo obranyschopnost republiky“ apod.; podobně dolus eventualis v případě úmyslu přesahujícího objektivní stránku zvažuje i KRATOCHVÍL, V. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 301, kde o uvedeném úmyslu hovoří jako o motivu, pohnutce, příp. specifickém úmyslu či obmyslu). Lze si představit modelovou situaci, kdy pachatel trestného činu pletich při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a odst. 1 tr. zákona při veřejné soutěži věděl, že svým postupem může zjednat některému soutěžiteli přednost na úkor jiných soutěžitelů a byl pro ten případ s tím srozuměn, zároveň počítal i s nutným důsledkem*

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 5 Tdo 1475/2015 ze dne 23. 11. 2016.

takového postupu spočívajícího v tom, že tím takovému zvýhodněnému soutěžiteli opatří prospěch, bylo by pak možno dovodit toliko nepřímý úmysl ve vztahu k jednání, následku i příčinné souvislosti, který by se následně promítl i do onoho znaku úmyslu přesahujícího objektivní stránku této skutkové podstaty. Je namístě za účelem efektivní ochrany právem chráněného zájmu na řádném a zákonném provedení jakékoliv veřejné soutěže nebo veřejné dražby (zejména jde-li o dodržení stanoveného postupu za rovných podmínek pro soutěžitele) trestněprávně postihovat i takové případy, kdy je dána i jistá míra lhostejnosti k trestněprávnímu následku (dokonce postačí smíření ve smyslu § 15 odst. 2 tr. zákoníku). Naopak není požadováno, aby uvedený typ deliktního jednání byl postižen až v okamžiku, kdy je vedeno zvláštním záměrem, zločinnou vůlí pachatele (v podobě chtění) způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch (pachatel jedná s úmyslem přímým ve vztahu ke způsobení škody jinému či opatření prospěchu sobě či jinému), neboť by tímto zvýšeným požadavkem na formu zavinení nebyla poskytnuta dostatečná ochrana shora uvedenému zájmu společnosti chráněnému tímto ustanovením (tzv. právnímu statku). Na základě shora uvedených úvah dovolací soud dospěl k závěru, že v případě úmyslu přesahujícího objektivní stránku uvedeného v § 128a odst. 1 tr. zákona postačuje k jeho naplnění tzv. dolus eventualis (nepřímý úmysl), neboť není důvodu, aby i prvně uvedený modelový případ nebyl podle uvedeného ustanovení postižen (pachatel pouze ví, že může způsobit svým postupem jinému škodu, příp. sobě či jinému opatřit prospěch, přesto jedná, neboť je s tím srozuměn).¹²

Z uvedeného odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že výraz „v úmyslu“ má být v některých případech interpretován jako úmysl přímý, v jiných ustanoveních jako úmysl nepřímý. Rozlišení lze pak najít pouze v judikatuře a podle citovaného usnesení je toto rozlišení dáno „konkrétní formulací“. Takové odůvodnění ale nelze považovat za dostačující. Z usnesení není zřejmé, v čem je dána např. odlišnost formulace „v úmyslu ... získat prospěch“ a „v úmyslu opatřit sobě nebo jinému prospěch“. Tím spíše ne, že jako příklad požadavku na přímý úmysl je uvedeno někdejší ustanovení § 127 trestního zákona, které počítalo s „úmyslem zajistit neoprávněnou výhodu“, což se na první pohled příliš neliší od formulace „v úmyslu opatřit neoprávněný prospěch“. K judikатурnímu závěru Nejvyššího soudu zůstávám kritický. Závěr přijatý

¹² Z uvedeného rozhodnutí byla ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, v části trestní, pod č. 14 z roku 2018 publikována tato právní věta: Přechín zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku (do 31. 12. 2009 trestný čin pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a odst. 1 tr. zák.) je trestným činem úmyslným (§ 13 odst. 2 tr. zákoníku), jenž navíc obsahuje znak tzv. úmyslu přesahujícího objektivní stránku trestného činu (též tzv. obmysl, dolus coloratus) spočívající v tom, že pachatel jedná s úmyslem způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch. K naplnění tohoto znaku se nevyžaduje skutečné způsobení škody či získání prospěchu, ale postačí, když pachatel s možností vzniku škody či prospěchu počítá a je s tím srozuměn, tedy postačuje zde nepřímý úmysl (dolus eventualis).

v citovaném usnesení totiž s sebou přináší nepříjemné riziko libovůle v soudním rozhodování. Kromě toho neguje předvídatelnost právní úpravy a jejího výkladu, kterou lze chápat jako jeden z dílčích komponentů právního státu. Z judikatury Evropského soudu pro lidská práva pak plyne závěr, že nepředvídatelnost trestněprávní úpravy v důsledku měnícího se výkladu odporuje zásadě *nullum crimen sine lege* (srov. např. přiměřeně rozsudek ESLP ze dne 4. 1. 2017 ve věci *Žaja v. Chorvatsko*, stížnost č. 37462/09, § 103).

Závěr

V příspěvku jsem se snažil poukázat na některé výkladové problémy trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku. Ač se jedná v praxi nikoliv často aplikované ustanovením, je patrně natolik komplikované, že si vyžádalo již několikrát sjednocujícího zásahu Nejvyššího soudu ČR, přičemž některá z těchto rozhodnutí byla publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. V příspěvku poukazuji na čtyři zásadní aplikační problémy. S jejich řešením v rozhodovací činnosti Nejvyššího soudu zčásti souhlasím, zčásti je kritizuji a nabízím jiný argumentačně podložený názor. Především se neztotožňuji s tím, že tisková chyba ve Sbírce zákonů (záměna slov „zjedná“ za „sjedná“) je prakticky bez významu. Podle mého názoru může mít význam z hlediska právního omylu na straně pachatele. Naopak se v zásadě ztotožňuji s tím, že analyzovaný trestný čin neobsahuje ani odkazovací ani blanketní právní normu, a proto je možné tam použité pojmy vykládat odlišně než v jiných právních předpisech. K tomu však dodávám, že odchýlný výklad je třeba dobře odůvodnit, s ohledem na požadavek právní jistoty a nerozpornosti právního řádu jako celku. Bez výhrad se ztotožňuji s názorem, že pachatelem či spolupachatelem kvalifikované skutkové podstaty podle § 256 odst. 2 písm. a) (spáchání činu „členem hodnotící komise“, „vyhlašovatelem veřejné soutěže“ může být jen osoba, která takové zvláštní postavení má (tzv. speciální subjekt podle § 114 trestního zákoníku). Oproti tomu oponuji názoru, že u úmyslu překračujícího objektivní stránku trestného činu postačí forma eventuálního úmyslu. Je totiž zřejmé, že u jiných ustanovení trestního zákoníku (např. v § 173 odst. 1) s obdobnou konstrukcí se judikatura ustálila na názoru, že se musí jednat o úmysl přímý. Kladu si otázku, podle čeho má adresát normy rozpoznat, kdy se vyžaduje úmysl přímý a kdy postačí úmysl eventuální. Předvídatelnost výkladu právní úpravy je tak značně nejistá.

LITERATURA

1. HAVRÁNEK, B. a kol. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2. vydání. Praha: Academia, 1989.
2. SMEJKAL, L., MATOCHA, J. Tisková chyba v trestním zákoníku, aneb, Nullum crimen sine lege v praxi. *Právní rádce*. 2016, roč. 24, č. 9, s. 60 – 62.
3. ŠÁMAL, P. A KOL. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck. 2023.

Kontaktní údaje autora:

prof. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
grivna@prf.cuni.cz

PROBLÉMY SPOJENÉ S TRESTNĚPRÁVNÍM POSTIHEM RECIDIVNÍ MAJETKOVÉ TRESTNÉ ČINNOSTI

PROBLEMS CONNECTED WITH CRIMINAL REPRESSION OF RECIDIVISTIC CRIMINAL OFFENCES AGAINST PROPERTY

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.

(Katedra trestního práva, Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci)

Abstrakt: Český trestní zákoník obsahuje některé trestné činy, u kterých jsou přísněji kvalifikovány skutky páchané recidivisty, přičemž významnou část této skupiny tvoří některé trestné činy proti majetku. Článek nabízí některé úvahy týkající se legitimacy takového přístupu zákonodárce k postihu speciální recidivy. Zvláštní pozornost je v rámci článku věnována tzv. recidivní krádeži podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku, se kterou je spojeno hned několik problémů souvisejících s adekvátním nastavením míry trestní represe a se zásadou subsidiarity trestní represe. V souvislosti s uvedeným trestným činem jsou problémy řešeny jak z pohledu *de lege lata*, tak z pohledu *de lege ferenda*, tedy z hlediska možné změny právní úpravy vztahující se na recidivující pachatele krádeží.

Klíčová slova: *recidiva; trestné činy proti majetku; krádež; zásada subsidiarity trestní represe*

Abstract: The Czech Criminal Code contains some criminal offences that are more strictly classified as crimes committed by recidivists, while a significant part of this group is made up of some crimes against property. The article offers some considerations regarding the legitimacy of such a legislator's approach to punishing special recidivism. Special attention is paid within the article to the so-called recidivistic theft according to § 205 paragraph 2 of the Criminal Code, which is associated with several problems related to the adequate setting of the level of criminal repression and the principle of subsidiarity of criminal repression. In connection with the aforementioned crime, the problems are solved both from the point of view of *de lege lata* and from the point of view of *de lege ferenda*, i.e. from the point of view of a possible change in the legislation applicable to repeat offenders of theft.

Key words: *recidivism; criminal offences against property; theft; principle of subsidiarity of criminal repression*

Úvod

Recidiva jako taková představuje jeden z nejvýznamnějších a zároveň nejobtížnějších problémů, se kterým se musí (nejen) české trestní právo intenzivně potýkat. Specifickou a zároveň významnou podkategorií tohoto problému pak tvoří recidivní majetková kriminalita. Je obecně známou skutečností (alespoň v trestněprávních kruzích), že nikoli nevýznamný podíl na trestné

činnosti proti majetku mají na svědomí prakticky notoričtí recidivisté, jejichž trestní rejstřík je bohatě zaplněn záznamy o předchozích odsouzeních za majetkovou trestnou činnost a u nichž postupně selhaly (z hlediska prevence recidivy) prakticky všechny druhy trestů. Nejvýraznější je tato kategorie pachatelů u trestného činu krádeže.

V této souvislosti se pak logicky vtírá otázka, jak má právo přistupovat k postihu tohoto typu protiprávní činnosti. Sporné se jeví již to, zda má být tato recidivní protiprávní činnost řešena prostředky trestního práva bez ohledu na ostatní prvky spoluurčující závažnost činu, tedy zejména bez ohledu na způsobený následek. Jinak řečeno, je otázka, zda vyvozovat trestní odpovědnost i u bagatelních krádeží, jestliže je páchají recidivisté, kteří již v (nedávné) minulosti byli za majetkovou trestnou činnost odsouzeni. Na to pak navazují otázky další, jež se týkají zejména adekvátního způsobu postihu takových pachatelů.

Cílem následujícího textu je nabídnout několik *stručných* úvah nad uvedenými problémy, zejména pak vymezení argumentů pro a proti trestnímu postihu popsané trestné činnosti. A protože české trestní právo (alespoň prozatím) volí variantu uvedené jednání považovat za trestné, budou se úvahy týkat i možností, jak dané případy řešit *de lege lata*.

1. Legitimita zpřísněného postihu recidivistů

V první řadě je třeba se zabývat otázkou, které byla před krátkým časem věnována pozornost v odborné literatuře¹ a která se týká samotné legitimacy zpřísněného postihu opakovaného spáchání trestné činnosti stejného druhu.

Jakub Drápal se k přísnější právní kvalifikaci čistě na základě recidivy staví kriticky, přičemž argumentuje v zásadě hlavně tím, že právní posouzení činu se má odvíjet od jeho závažnosti, nikoli od osoby pachatele. Zdůrazňuje, že pachatele netrestáme za to, jací jsou a jaký život vedli, ale trestáme je za trestné činy, jichž se dopustili. Připouští, že recidivistům by měli být ukládány přísnější tresty, nikoli ale výrazně přísnější. V této souvislosti připomíná, že trestní sazby v českém trestním zákoníku jsou poměrně široké a dávají tak soudu dostatečný prostor, aby recidivu pachatele zohlednil v té stejné trestní sazbě.²

Jakkoli se to z doktrinálního hlediska může jevit jako pochybné či nevhodné, faktem je, že české (resp. v minulosti československé) trestní právo dlouhodobě vychází z toho, že osoba pachatele (tedy i jeho trestní minulost)

¹ Viz DRÁPAL, J. Speciální skutkové podstaty pro recidivisty: nepromyšlené a škodlivé. In: *Trestněprávní revue*, 2022, č. 3, s. 172 – 180.

² Tamtéž, s. 173 – 174.

představuje jedno z kritérií, podle nichž je třeba posuzovat stupeň konkrétní závažnosti činu (resp. dříve stupeň společenské nebezpečnosti činu) – srov. § 39 odst. 2 TrZ, dále § 3 odst. 4 tr. zák. z roku 1961 (zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů) nebo § 19 odst. 1 trestního zákona z roku 1950 (zák. č. 86/1950 Sb., ve znění pozdějších předpisů). S ohledem na to se pak nejví jako nesystémové, že je faktor týkající se osoby pachatele, resp. jeho trestní minulosti, zákonem používán též jako kritérium pro určení typové závažnosti činu, tedy jako znak kvalifikované skutkové podstaty (popř. druhé základní skutkové podstaty, která je přísnější než první základní skutková podstata).³

K tomu lze dodat, že přísnější postih recidivy u některých trestných činů není jediným případem, kdy osoba pachatele ovlivňuje právní kvalifikaci určitého skutku. Např. neposkytnutí pomoci je přísněji trestné, dopustí-li se jej osoba, která má podle povahy svého zaměstnání povinnost poskytovat danou pomoc (srov. § 150 odst. 2 trestního zákoníku, tj. zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „TrZ“). U zpronevěry či podvodů je zase přísněji trestný pachatel, který měl zvlášť uloženou povinnost hájit zájmy poškozeného [srov. § 206 odst. 4 písm. b), § 209 odst. 4 písm. b), § 210 odst. 5 písm. b), § 211 odst. 5 písm.) a § 212 odst. 5 písm. b) TrZ].

Dalo by se namítnout, že v uvedených případech (na rozdíl od recidivy) je situace jiná v tom, že dochází k zasažení dalšího objektu v podobě zájmu na řádném plnění daného druhu povinnosti pachatele. Tato námitka se však nezdá být tak přesvědčivá, neboť také v případě zpřísněného postihu recidivního jednání lze hovořit o porušení dalšího zájmu chráněného trestním právem, a to zájmu na naplnění preventivního účinku trestního práva, resp. trestní sankce v případech hojně páchané trestné činnosti. Jinak řečeno, jestliže např. u lékaře má společnost legitimní zájem na tom, aby taková osoba důsledněji dodržovala svou povinnost poskytovat potřebnou pomoc, stejně tak můžeme mluvit o legitimním zájmu na tom, aby se pachatel již jednou odsouzený a potrestaný např. pro krádež v období navazujícím na toto odsouzení a potrestání důsledněji vyvaroval opětovného spáchání stejného typu trestného činu.

Tyto úvahy lze tedy uzavřít dílčím závěrem, že zpřísněný postih recidivistů, který se u vybraných trestných činů projevuje již v rovině právní kvalifikace spáchaného skutku, lze považovat za racionální a legitimní. Je ovšem třeba se pozorně zabývat tím, zda zákonodárce používá tento kvalifikační znak uvážlivě a smysluplně, a jak zabránit nepřijatelnému přepínání trestní represe v některých případech, kdy dojde k naplnění formálních znaků trestného činu právě jen s ohledem na předchozí odsouzení pachatele.

³ Tyto úvahy již byly prezentovány ve článku: ŠČERBA, F. Český trestní zákoník si zaslouží revizi kvalifikovaných skutkových podstat. In: *Trestněprávní revue*, 2023, č. 3, s. 129.

2. K okruhu majetkových trestných činů s přísnějším postihováním recidivistů

Soustředíme-li se v tomto okamžiku již výhradně na majetkovou trestnou činnost, není od věci připomenout, že současná česká právní úprava obsahuje sedm trestných činů proti majetku, u nichž je některá ze skutkových podstat založena na předchozím odsouzení či potrestání pachatele pro daný typ trestného činu, s čímž je spojena přísnější trestní odpovědnost. Konkrétně se jedná o trestný čin krádeže podle § 205 odst. 2 TrZ, zpronevěry podle § 206 odst. 2 TrZ, podvodu podle § 209 odst. 2 TrZ, pojistného podvodu podle § 210 odst. 3 TrZ, úvěrového podvodu podle § 211 odst. 3 TrZ, dotačního podvodu podle § 212 odst. 3 TrZ a provozování nepoctivých her a sázek podle § 213 odst. 2 TrZ. Všechny jmenované skutkové podstaty jsou naplněny v případech, kdy pachatel spáchal daný trestný čin, přestože byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Pro úplnost lze doplnit, že podobně jsou konstruovány i skutkové podstaty dalších trestných činů (nespadajících do kategorie trestných činů proti majetku), konkrétně trestného činu poškozování spotřebitele [srov. § 253 odst. 2 písm. c) TrZ], ohrožení pod vlivem návykové látky [srov. § 274 odst. 2 písm. c) TrZ], nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy [srov. § 283 odst. 2 písm. b) TrZ] a pytláctví [srov. § 304 odst. 2 písm. e) TrZ].

Na tomto místě není od věci se pozastavit nad tím, proč zákonodárce právě a jen u uvedených sedmi majetkových deliktů přísněji postihuje speciální recidivu. Důvodem přísnějšího postihu recidivistů u této skupiny je zřejmě to, že u pachatelů obohacovacích majetkových trestných činů (stejně jako např. u pachatelů trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky nebo nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami) lze nezdědkou identifikovat silný sklon k páčání dané trestné činnosti; jak už bylo zmíněno, v některých případech lze hovořit vyloženě o notorických pachatelích, což se zřejmě týká především krádeží. U některých z nich jde o rozšířené druhy kriminality, takže jestliže zákonodárce v rámci boje proti ní přistoupil k přísnějším postihům pro recidivisty, nelze tomu upírat určitou míru legitimacy.

Jiná situace ovšem existuje u trestného činu provozování nepoctivých her a sázek podle § 213 odst. 2 TrZ, který už řadu let nepatří mezi často páchané trestné činy;⁴ zde tedy lze přísnější postih recidivního jednání považovat spíše za určitý relikt minulosti. A naopak se lze legitimně ptát, zda by přísnější po-

⁴ Např. v roce 2019 bylo za tento trestný čin odsouzeno 5 pachatelů, v roce 2018 to byli 3 pachatelé, v roce 2017 to byl jediný pachatel – zdroj: Statistické ročenky kriminality 2018, 2019 a 2020, dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>

stih v případě speciální recidivy neměl být spojen též s úmyslnou kořistnickou trestnou činností, tedy s trestným činem legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 TrZ. Tento typ trestné činnosti navazuje na predikativní obohacovací trestné činy, a zdá se proto logické, aby jeho právní úprava svým způsobem sdílela osud právní úpravy právě hlavních obohacovacích trestných činů, a to mj. v souvislosti s přísnějším postihem recidivního kořistnického jednání.

Podobným způsobem by bylo možno uvažovat i u trestného činu poškození cizí věci, ať již ve vztahu k jeho „klasické“ variantě podle § 228 odst. 1 TrZ (spočívající v úmyslném zničení či poškozením cizí věci, resp. jejím učinění neupotřebitelnou se současným způsobením škody nikoli nepatrné [tj. škody alespoň 10 000 Kč – srov. § 138 odst. 1 písm. a) TrZ], tak i ve vztahu k tzv. sprejerství podle § 228 odst. 2 TrZ (spočívajícím v úmyslném poškození cizí věci postříkáním, pomalováním nebo popsáním barvou či jinou látkou, bez nutnosti způsobení škody nikoli nepatrné). Mezi pachateli těchto trestných činů se jistě nikoli zcela výjimečně vyskytne osoba, která má k vandalskému jednání sklonu a kterou první odsouzení a potrestání nedokáže odradit od recidivního chování tohoto typu. Jinak řečeno, i u poškození cizí věci by přísnější postih recidivního jednání mohl být odůvodňován obdobnými důvody, kterými lze obhajovat přísnější postih recidivy u obohacovacích deliktů.

3. Recidivní krádež vs subsidiarita trestní represe

V souvislosti s analýzou problematiky trestního postihu recidivní majetkové trestné činnosti je nezbytné věnovat zvláštní pozornost trestnému činu krádeže podle § 205 odst. 2 TrZ. Ten se od ostatních, výše vyjmenovaných trestných činů proti majetku, u nichž zákon přísněji postihuje recidivní chování, liší v jednom podstatném ohledu. Ustanovení § 205 odst. 2 TrZ totiž obsahuje nikoli kvalifikovanou, nýbrž druhou základní skutkovou podstatu *sui generis* trestného činu krádeže.⁵

Trestní odpovědnost podle § 205 odst. 2 TrZ totiž není závislá na naplnění znaků první základní skutkové podstaty krádeže podle § 205 odst. 1 TrZ a vzniká vždy, když si pachatel přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, přestože byl v posledních třech letech za takový čin odsouzen nebo potrestán. Pro úplnost lze připomenout, že „takovým činem“ se rozumí nejen krádež, ale též loupež (podle § 173 TrZ), popř. účastenství na krádeži či loupeži (srov. č. 22/1997 a č. 63/2013 Sb. rozh. tr.).

⁵ Srov. ČEP, D., KANDOVÁ, K. In: ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1653 – 1654; shodně ŠÁMAL, P. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2541.

Prakticky se tato odlišnost recidivní krádeže projevuje v tom, že zatímco u zpronevěry či podvodu musí pachatel-recidivista svým jednáním způsobit škodu nikoli nepatrnou, aby byl odpovědný podle kvalifikované skutkové podstatě založené na speciální recidivě, skutková podstata krádeže podle § 205 odst. 2 TrZ bude naplněna při každém přisvojení si cizí věci zmocněním se, bez ohledu na způsobenou škodu, jestliže takto jednala osoba, jež byla v posledních třech letech odsouzena či potrestána za krádež či jiný takový trestný čin.

A právě tato okolnost vede k případům, které v praxi nejsou nikterak výjimečné a jejichž řešení způsobuje nemalé obtíže, resp. vyvolává otázky týkající se adekvátnosti trestního postihu. Jde o situace, kdy recidivista ukradne např. v obchodě věc v podstatě minimální hodnoty – láhev alkoholu, potraviny, kosmetiku, kterou se pak snaží prodat, apod. V některých takových případech nedosahuje způsobená škoda ani částky 100 Kč, což občas přitáhne i pozornost médií, a dokonce i laická veřejnost se pak pozastavuje nad tím, když je pachatel za takový čin poslán do vězení, třeba i na několik let.⁶

Z trestněprávního hlediska jsou bagatelní krádeže spáchané recidivisty spojeny se dvěma zásadními otázkami, přičemž obě souvisí se zásadou subsidiarity trestní represe. První z nich se týká toho, jak v praxi *de lege lata* přistupovat k řešení „superbagatelních“ recidivních krádeží, tedy právě takových, u nichž se způsobená škoda pohybuje v řádu desítek Kč, maximálně nižších stovek Kč. Druhá otázka, která se nabízí, se týká úvah *de lege ferenda*, tedy zda by měly být krádeže způsobující minimální škodu vůbec řešeny trestním právem, tj. zda takové skutky nepřenechat (v duchu zásady *ultima ratio*) přestupkovému právu. Obě otázky spolu pochopitelně úzce souvisí.

Pokud jde o řešení „superbagatelních“ krádeží *de lege lata*, lze v těchto případech uvažovat, resp. doporučit využití některého ze dvou korektiv trestního bezprávní, kterými české trestní právo disponuje. První možností je tedy aplikovat hmotněprávní korektiv v podobě zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 TrZ s argumentem, že krádež věcí zcela minimální hodnoty není společensky škodlivá a postačuje uplatnění odpovědnosti po-

⁶ Recidivním krádežím byla věnována mediální pozornost zejména v průběhu covidové pandemie. Důvodem byla však především nesprávná praxe soudů, které i bagatelní krádeže páchané recidivisty posuzovaly nejen podle § 205 odst. 2 TrZ, ale též podle kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 205 odst. 4 písm. TrZ (s odůvodněním, že čin byl spáchan za „jiné události vážně ohrožující život nebo zdraví lidí“), která je spojena se sazbou trestu odnětí svobody od dvou do osmi let (nad rámec věci lze dodat, že toto posuzování bylo ve většině případů skutečně nesprávné, což nakonec deklaroval i Nejvyšší soud – viz č. 19/2021 Sb. rozh. tr.). Když pachatelé těchto bagatelních krádeží odcházeli od soudu třeba s dvouletým či tříletým trestem odnětí svobody, přikládala to laická veřejnost (částečně nesprávně) právě přísnějšímu posuzování podle § 205 odst. 4 TrZ, nicméně skutečně bylo zajímavé sledovat určité překvapení veřejnosti nad tím, že jsou u nás drobné krádeže trestány vězením.

dle správního práva. Druhá možnost spočívá ve využití prvků opportunity založeném na konstatování, že s ohledem na okolnosti případu bylo účelu trestního řízení dosaženo [srov. § 172 odst. 2 písm. c) a § 159a odst. 4 trestního řádu, tj. zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „tr. řád“].

Oba uvedené způsoby řešení mají své výhody a nevýhody. Výhodu lze spatřovat v tom, že orgány činné v trestním řízení mohou daný případ posuzovat důsledně podle individuálních okolností, které jej provází. Ať už posouzení míry škodlivosti, anebo posouzení (ne)naplnění účelu trestního řízení se sice bude logicky odvíjet především od způsobeného následku, nicméně zohledňovány mají být i další okolnosti. Příkladem může pohnutka pachatele – představme si na jedné straně případ, kdy pachatel-recidivista odcizí potraviny v hodnotě cca 100 Kč a ihned je zkonsumuje, a na straně druhé situaci, kdy pachatel-recidivista odcizí lahev tvrdého alkoholu v hodnotě 100 Kč, popř. jiné věci v takové hodnotě, které chce prodat, aby měl peníze na drogy. Osobně se domnívám, že by bylo zcela legitimní k oběma případům přistupovat rozdílně, a to navzdory shodné způsobené škodě, a v prvním případě přiznat pachateli větší šance na využití některého ze zmíněných korektivů, což jej v konečném důsledku zproští trestní odpovědnosti.

Nevýhodu, resp. riziko spojené s využitím hmotněprávního či procesněprávního korektivu při posuzování „superbagatelních“ krádeží spáchaných recidivisty, pak lze spatřovat v tom, že prakticky jistě budou obdobné případy posuzovány v obvodech různých státních zastupitelství a soudů do určité míry rozdílně a tyto rozdíly budou existovat i v přístupu jednotlivých soudců a státních zástupců. Takovému jevu se obecně v trestním právu pochopitelně nikdy nelze zcela vyhnout, nicméně to nic nemění na to, že jde o negativní jev, zvláště když jde o určování hranice mezi tím, co trestné je a co trestné není.

Na uvedené úvahy *de lege lata* prakticky nezbytně musí navazovat úvahy *de lege ferenda*, vážící se k (nikoli nové) otázce, zda vůbec bagatelní krádeže řešit v rovině trestního práva, byť jsou páchany recidivisty. Postihovat podobné skutky trestněprávními sankcemi se někomu může jevit jako ono příslovečné použití kanonu na vrabce. A nelze ani odhlédnout od skutečnosti, že náklady na trestní řízení o takovém skutku obvykle mnohonásobně převýší škodu, jež byla tímto skutkem způsobena. To platí o to více, že velmi často u těchto pachatelů (mnohonásobných recidivistů) nepřichází v úvahu uložení jiného trestu než nepodmíněného trestu odnětí svobody, takže trestní řízení nelze akcelarovat ani využitím trestního příkazu, jímž nelze nepodmíněný trest odnětí svobody uložit (srov. § 314e odst. 2 tr. řádu *a contrario*).

Nicméně pokud by byl postih bagatelních krádeží spáchaných recidivisty přesunut do roviny správněprávní (přestupkové) odpovědnosti, bylo by to nutně spojeno s nemalými a možná i zásadními problémy. Ty by byly patrné

u pachatelů, kteří za sebou mají již bohatou trestní (a popř. i přestupkovou) minulost, a to (mimo jiné) v oblasti majetkové kriminality. Tito pachatelé často pocházejí z nejnižších sociálních vrstev a jsou nemajetní. Jaké možnosti pak má přestupková komise při jejich postihu?

Ze škály správních trestů, které zná současná česká úprava (srov. § 35 zák. č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů), připadá v úvahu jedině uložení pokuty. Jenže tato možnost je spíše teoretická, protože právě u nemajetných pachatelů bude každé přestupkové komisi jasné, že pachatel pokutu nikdy nezaplatí a její vymáhání bude předem odsouzeno k neúspěchu. Výsledek? Společnost vynaložila nemalé prostředky na realizaci přestupkového řízení, bylo dosaženo formálního vyslovení viny ze spáchání přestupku, ale ve skutečnosti se pachatel-recidivista může vesele smát a mít legraci z celého systému, neboť fakticky nebyl nijak postížen. Zřejmě ani není obtížné predikovat, co tento pachatel velmi brzy udělá – opět bude krást, posílen zkušeností, že se mu vlastně nemůže nic stát (pokud si dá pozor a nepřekročí hranice trestní odpovědnosti).

Z uvedeného je tedy zřejmé, že popsáný problém je skutečně velice obtížný. Na tomto místě je třeba zmínit zvažovanou novelizaci trestního zákoníku, kterou připravuje Ministerstvo spravedlnosti a která zahrnuje i dvě varianty nové úpravy postihu recidivních krádeží. První varianta spočívá v tom, že by byla recidivní krádež zařazena do první základní skutkové krádeže uvedené v § 205 odst. 1 TrZ – jejím důsledkem by tak fakticky bylo „jen“ snížení trestní sazby za tento druh jednání.

Druhá varianta již je z hlediska výše předložených úvah zajímavější, neboť počítá nejen s přesunutím recidivní krádeže do první základní skutkové podstaty, ale také s tím, že by trestnost byla v takovém případě podmíněna způsobením škody alespoň 1 000 Kč, což tedy odpovídá jedné desetinné hranice škody nikoli nepatrné. Je tedy zřejmé, že tato druhá varianta by na legislativní úrovni vyřešila problém s výše zmíněnými „superbagatelními“ krádežemi páchanými recidivisty a přesunula by tuto kategorii deliktů mezi přestupky.

Osobně pokládám tuto druhou variantu zmíněné novelizace za zajímavou a potenciálně vhodnou, nicméně by bylo velmi žádoucí ji dopracovat. Pokud by totiž byla provedena jen popsáná změna trestního zákoníku, bylo by to spojeno s výše rozebíranými riziky souvisejícími s postihem bagatelních krádeží spáchanými recidivisty v rovině přestupkového práva. Jinak řečeno, hrozilo by, že recidivisté by za krádeže do 1 000 Kč nebyli fakticky nijak postíženi.

Uvedenému riziku lze podle mého názoru předejít dvěma způsoby, přičemž není vyloučena ani jejich kombinace. Prioritní řešení spatřuji v rozšíření škály správních trestů, které by bylo možné uložit za spáchání přestupku, a to o správní trest obecně prospěšných prací. Jeho zakotvení do přestupkového

zákona by se ostatně jevilo jako účelné nejen ve vztahu k postihu recidivistů, ale i dalších pachatelů přestupků, u nichž by uložená pokuta byla nevymahatelná. Jistě by se bylo nutno v tomto ohledu zabývat souladností takové správní sankce s ustanovením čl. 9 Listiny základních práv a svobod, podle kterého nikdo nesmí být podroben nuceným pracím nebo službám, což se ovšem nevztahuje mj. na práce ukládané podle zákona „osobám vykonávajícím jiný trest nahrazující trest odnětí svobody“. Je otázka, zda by správní trest bylo možno podřadit pod uvedenou výjimku ze zákazu nucených prací, a tato otázka by si zasloužila samostatný a podrobný rozbor. Na tomto místě si však dovoluji vyslovit hypotézu, že by takový správní trest úspěšně mohl projít testem ústavnosti, a to zejména právě s ohledem na dosavadní stav, kdy jsou recidivní krádeže považovány za trestný čin, jehož pachatelé jsou postižitelní (a velmi často i reálně postihováni) trestem odnětí svobody. Správní trest obecně prospěšných prací by tak mohl být považován za alternativu k trestu odnětí svobody v širším smyslu.

Druhá možnost, jak eliminovat či alespoň snížit riziko neúčinného řešení bagatelní krádeže na přestupkové úrovni, by mohl spočívat v konstrukci nové varianty trestného činu krádeže, která by byla založena na vícenásobné recidivě. Trestní odpovědnost by mohla být podmíněna buď předchozím opakovaným spácháním přestupku krádeže (resp. uznáním pachatele vinným z těchto přestupků, a to v určitém časovém úseku předcházejícímu spáchání aktuálního skutku), anebo kombinací předchozího odsouzení či potrestání za trestný čin krádeže (či jiného takového trestného činu) a předchozího postižení za přestupek. Na jedné straně by se sice jednalo zřejmě o poměrně složitou konstrukci takové varianty krádeže, na straně druhé by tím však mohla být dodána potřebná autorita správněprávním rozhodnutím o přestupku. Taková rozhodnutí by pak vlastně měla faktický účinek i jakéhosi kvazipodmíněného odsouzení, neboť přestupkově odsouzený pachatel by věděl, že dopustí-li se nové krádeže (bez ohledu na způsobenou škodu) ve stanoveném časovém úseku po svém postižení za přestupek, bude již trestně odpovědný.

Závěr

V rámci závěrečného shrnutí je třeba nejprve zopakovat, že přístup zákona, který u vybraných trestných činů (zejména pak trestných činů proti majetku) přísněji postihuje pachatele-recidivisty, a to již v rovině právní kvalifikace, se jeví jako legitimní. Lze nicméně nalézt trestné činy, u nichž je možné přísnější posuzování recidivistů podle kvalifikované skutkové podstaty považovat za nadbytečné a přežitě (v souvislosti s majetkovými delikty jde zejména o trestný čin provozování nepoctivých her a sázek podle § 213 TrZ). Naopak by

bylo možné uvažovat o přísnějším postihu recidivistů u jiných majetkových trestných činů, zejména u legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 TrZ a u poškození cizí věci podle § 228 TrZ. Do budoucna lze tedy vést diskusi o tom, u jakých konkrétních trestných činů je smysluplné přísněji posuzovat skutky páchané recidivujícími pachateli.

Nejobtížnější problémy lze identifikovat u trestného činu krádeže podle § 205 odst. 2 TrZ, neboť podmínky trestnosti recidivujících pachatelů jsou skutečně velmi přísné zejména s ohledem na to, že podle aktuální úpravy jsou formální podmínky trestní odpovědnosti za uvedený trestný čin naplněny nezávisle na způsobení škody. *De lege lata* je možné některé mezní případy (kdy je krádeží způsobena zcela minimální škoda) řešit využitím hmotněprávního korektivu v podobě subsidiarity trestní represe (podle § 12 odst. 2 TrZ), anebo využitím prvků oportunity, tedy zastavením stíhání (či odložení věci) pro neúčelnost.

De lege ferenda je zcela racionální uvažovat o tom, že by trestnost u recidivních krádeží byla podmíněna způsobením škody v určité výši (např. škod 1 000 Kč). Takováto změna právní úpravy by však neměla být prováděna bez dalších, výše popsaných změn, ať už v oblasti přestupkového práva, nebo v oblasti práva trestního. Systém by neměl dovolit, aby pachatelé (včetně těch recidivujících) bagatelních krádež zůstali fakticky nepostihováni.

LITERATURA

1. DRÁPAL, J. Speciální skutkové podstaty pro recidivisty: nepromyšlené a škodlivé. In: *Trestněprávní revue*, 2022, č. 3, s. 172 – 180.
2. Statistické ročenky kriminality 2018, 2019 a 2020, dostupné na <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>
3. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, 4933 s.
4. ŠČERBA, F. Český trestní zákoník si zaslouží revizi kvalifikovaných skutkových podstat. In: *Trestněprávní revue*, 2023, č. 3, s. 125 – 132.
5. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2020, 3330 s.

Kontaktní údaje autora:

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
filip.scerba@upol.cz

TRESTNÉ ČINY SOUVISEJÍCÍ S POŽÁRY A MIMOŘÁDNÝMI UDÁLOSTMI S EKONOMICKÝMI ASPEKTY

CRIMES RELATED TO FIRES AND EMERGENCIES WITH ECONOMIC ASPECTS

plk. doc. JUDr. Mgr. František Vavera, Ph.D., LL.M.

(Katedra trestního práva Fakulty právnické ZČU v Plzni, MV-GŘ HZS ČR)

JUDr. Bc. Michal Volf

(Katedra trestního práva Fakulty právnické ZČU v Plzni)

JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.

(Katedra ústavního a evropského práva Fakulty právnické ZČU v Plzni)

Abstrakt: Toto pojednání má za cíl poukázat na trestnou činnost, která sice souvisí s ekonomikou, hospodářskými trestnými činy, ovšem úzce se pojí s bezpečnostními složkami státu, zejména jednotkami požární ochrany. Pojednání se zaměřuje na obecné vymezení pojmů a činnost složek IZS v podmínkách ČR. Rozebírá jednotlivé trestné činy jak z pohledu teorie, tak též praxe. Zaměření je na jednotlivé trestné činy v dané oblasti, ale i praktické příklady, které nastaly či mohou nastat. Popis oblastí je od trestné činnosti v oblasti korupčního jednání přes trestnou činnost související se zneužitím informací až po zakrývání trestné činnosti. V neposlední řadě je uveden i popis „zachráněných hodnot“ z pohledu jednotek požární ochrany.

Klíčová slova: Zákon o požární ochraně, Jednotka požární ochrany, Hasičský záchranný sbor České republiky, Jednotka sboru dobrovolných hasičů obce, Hasičský záchranný sbor podniku, Složky integrovaného záchranného systému, Trestný čin

Abstract: The purpose of this paper is to point out criminal activity, which is related to the economy, economic crimes, but is closely related to the state's security forces, especially fire protection units. It discusses the general definition of terms and the activities of the IRS units in the Czech Republic system and its conditions. It analyzes individual criminal acts, both from the theory and practical point of view of. While focusing on individual crimes in the given area. It also describes and suggests practical examples. It describes all fields throughout corrupt practices, criminal activity related to the misuse of information to cover up criminal activity. It ends with description of so called saved values from the fire protection units point of view.

Key words: Fire Protection Act, Fire Protection Unit, Fire Rescue Service of the Czech Republic, Unit of the Volunteer Fire Brigade of the Municipality, Company Fire Rescue Service, Integrated Rescue system units (IRS units), Crime

Úvod

Činnost složek integrovaného záchranného systému (IZS) a zejména základních složek se neodmyslitelně pojí se zajištěním bezpečnosti, což patří

mezi elementární úkoly státu. V těchto souvislostech je třeba zmínit i ústavní úpravu, především ústavní zákon o bezpečnosti ČR¹. Legální definice pojmu bezpečnost není v právním řádu ČR nikde obsažena. J. Vaníček kupříkladu bezpečnost charakterizuje jako „stav, ve kterém jsou zachovány ústavní hodnoty jako svrchovanost a územní celistvost státu, jeho demokratické zásady, vnitřní pořádek a bezpečnost, a nejsou ohroženy životy a zdraví, majetkové hodnoty, životní prostředí a mezinárodní mír“.²

Ústavní zákon o bezpečnosti mezi základní povinnosti státu řadí „zajištění svrchovanosti a územní celistvosti České republiky, ochranu jejích demokratických základů a ochranu životů, zdraví a majetkových hodnot“. Stanovuje tak nejpodstatnější hodnoty a zájmy, které mají být pod ochranou státu, jako jsou životy, zdraví a majetkové hodnoty. Dále zdůrazňuje prvky zajišťující vnější a vnitřní suverenitu ČR a demokratické zřízení, tedy svrchovanost a územní celistvost a demokratické základy.

Tyto výše formulované hodnoty představují určité obecné principy, které mají být zárukou bazální existence státu. Pod tuto pomyslnou laťku již nelze klesnout, neboť by to znamenalo úplný zánik státu. Vytyčení těchto hodnot koresponduje s tradičními úkoly států tak, jak je pojímá teorie společenské smlouvy, podle které je tento zřízen jako garant pořádku a bezpečí a ochránce lidských životů, zdraví a majetkových hodnot.³

V roce 2000 byl vytvořen systém složek IZS, který navazoval na jednotky požární ochrany vytvořené (jak je známe v současné době) v roce 1985 zákonem o požární ochraně⁴.

Za zajištění bezpečnosti odpovídají orgány státu, kterým byla svěřena působnost v dané oblasti. Jednotlivé složky se ve své působnosti prolínají, proto může při jedné mimořádné události dojít k zásahu více složek. Aby spolupráce těchto složek při společném zásahu byla co nejefektivnější a koordinovaná, vznikají mechanismy, které mají za cíl sjednotit podmínky zásahu a stanovit oblast působnosti. Za takový mechanismus můžeme považovat právě IZS.

Při činnosti bezpečnostních složek státu je bohužel též páčána trestná činnost, tedy negativní, patogenní činnost, která těsně souvisí se zajištěním bez-

¹ Viz ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.

² VANÍČEK, J. a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR. Vybrané problémy právní teorie a praxe*. Praha: Eurolex, 2006, s. 33.

³ KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 867.

⁴ Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Zákon o požární ochraně byl připravován již od počátku 80. let 20. století, a následně byl přijat v roce 1985. Tento právní předpis je sice z hlediska své dlouhé účinnosti spíše starším zákonem (již není mnoho tak dlouho platných a účinných právních předpisů, které mají dopad většího rozsahu na práva a povinnosti na území České republiky), ale je stále optimálně aplikovaným právním předpisem, který byl mnohokrát změněn.

pečnosti státu. Složky IZS působí v řadě oblastí, od záchrany života, zdraví a majetku až po vyšetřování daňových trestných činů nebo ochranu věznic. Je řada trestných činů, které souvisejí s touto činností, ale zaměření pojednání bude na ekonomické, hospodářské trestné činy.

V rámci činnosti složek IZS (zejména jednotek požární ochrany) je řada trestných činů a přestupků v ekonomické oblasti, které souvisejí následně s požáry, mimořádnými událostmi nebo krizovými situacemi, či dokonce souvisí se „zakrytím“ této trestné činnosti. Tyto oblasti lze rozdělit následovně (se zaměřením na ekonomickou kriminalitu):

- Trestná činnost v oblasti korupčního jednání
- Trestné činy páchané v souvislosti s veřejnými zakázkami a dotacemi
- Zneužití pravomoci úřední osoby
- Trestná činnost v oblasti úniku a zneužití informací
- Trestné činy zakrývající trestnou činnost.

Jistě je řada dalších trestných činů, které souvisejí s činností složek IZS, zejména jejíž následky složky IZS (tedy i jednotky požární ochrany) zachraňují, ale v rámci daného pojednání se zaměříme pouze na tento okruh trestných činů, který souvisí s ekonomikou či hospodářstvím.

Tento text vznikl zejména na základě metod analytických, zkušeností a informací autorů, které následně zpracovali do podoby tohoto textu. Byla použita řada pramenů interní povahy, která je dostupná v rámci statistik či mediálních výstupů a jistě též řada odborných publikací v oblasti bezpečnostního práva a práva trestního.

1. Vymezení pojmů a činnost složek IZS (jednotek požární ochrany) v podmínkách ČR

Následující vymezení některých pojmů a vymezení činnosti složek IZS má za cíl pouze shrnout jednotlivé subjekty, které působí v ČR na úseku bezpečnosti a podílejí se následně na prověřování a vyšetřování patologických jevů a následků z negativních jednání (tedy zejména trestné činnosti).

Integrovaný záchranný systém (IZS). IZS nelze chápat jako instituci, úřad, sbor, sdružení ani jako právnickou osobu. „Jedná se o formu organizace práce s nástroji kooperace a vzorovými metodikami spolupráce.“⁵ Součástí IZS jsou na sobě nezávislé složky, které se podílejí na záchraně lidských životů a majetku, k jejichž ohrožení dochází při mimořádných událostech. Vzhledem k tomu, že mimořádné události jsou často komplexními událostmi, kte-

⁵ ZPĚVÁK, A. *Zákon o integrovaném záchranném systému: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-199-8. s. 6.

ré vyžadují koordinovaný postup více složek, vytváří se vzorové metodiky spolupráce. Vzhledem k tomu, že IZS není organizací, nemá přímé ředitelství nebo velení. „Určitou institucí IZS se od roku 2004 staly operační a informační střediska, což jsou dispečerským způsobem organizovaná a nejmodernější technologií vybavená zařízení pro příjem a distribuci tísňových volání na jednotné evropské číslo tísňového volání 112.“

Složkami IZS se tak rozumí na sobě nezávislé složky, které se mohou lišit jednak v pozici zřizovatele, působnosti nebo v podobě pracovních vztahů. Jednotlivé složky IZS jsou stanovené § 4 zákona o IZS, který je rozděluje na složky základní a ostatní. **Základními složkami IZS** jsou Hasičský záchranný sbor České republiky, jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje jednotkami požární ochrany,⁶ poskytovatelé zdravotnické záchranné služby a Policie České republiky.⁷

Ostatními složkami IZS jsou vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil, ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory, ostatní záchranné sbory, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Ostatní složky integrovaného záchranného systému poskytují při záchranných a likvidačních pracích plánovanou pomoc na vyžádání.⁸

Zdravotnická záchranná služba (ZZS) není jednotně řízený sbor jako například HZS ČR nebo Policie ČR. Zdravotnická záchranná služba je příspěvkovou organizací, kterou zřizuje příslušný vyšší územní celek, tedy kraj. V České republice tak existuje celkem 14 zdravotnických záchranných služeb.

⁶ V tomto ohledu lze poukázat na činnost jednotek požární ochrany podle zákona o požární ochraně, které má za povinnost zřídit obec, nejedná se o spolky dobrovolných hasičů obcí. Sdružení/Sbory dobrovolných hasičů na obcích jsou základní organizace spolků působících na úseku požární ochrany. Od 1. ledna 2014, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (občanský zákoník), došlo k transformaci někdejších občanských sdružení vytvářených podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů na spolky, ve znění pozdějších předpisů. V rámci této transformace došlo současně i ke změně jejich organizačních součástí v podobě pobočných spolků, které jsou základními organizačními jednotkami uvedených spolků. Uvedené spolky se prostřednictvím svých pobočných spolků jako základních organizačních jednotek spolupodílejí na vytváření podmínek k účinné ochraně života a zdraví občanů a jejich majetku a celkově se tak účastní v rámci své činnosti zajištění bezpečnosti státu (zejména v rámci území obce) v souladu s § 75 zákona č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Zapomenout nelze ani na související agendu spočívající ve vytváření podmínek pro práci s mládeží, organizování a podporování výkonu dobrovolnictví, požárního sportu apod. – více viz VOLF, M. Dobrovolní hasiči a spolková činnost. 112, č. 11, 2020, roč. XIX.

⁷ Ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 239/2000 Sb., zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁸ Ustanovení § 4 odst. 2 zákona č. 239/2000 Sb., zákon o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Bezpečnostními sbory jsou podle ustanovení § 1 odst. 1 zákona o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů⁹ Policie ČR, Bezpečnostní informační služba, Vězeňská služba České republiky, Úřad pro zahraniční styky a informace, Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS ČR) a Celní správa České republiky a Generální inspekce bezpečnostních sborů. Další možné rozdělení je na ozbrojené a neozbrojené bezpečnostní sbory. Především ty ozbrojené musí podléhat dozoru ve všech demokratických státech.

Některé bezpečnostní sbory jsou také základní složkou IZS a některé ostatními složkami IZS.¹⁰

Policie České republiky (Policie ČR) je jednotným ozbrojeným bezpečnostním sborem, který je obecně „podřízený“ Ministerstvu vnitra. Přímě podřízený Ministerstvu vnitra je jen policejní prezident, který odpovídá za plnění úkolů policie. Ministr vnitra je pak ze své funkce odpovědný poslanecké sněmovně i vládě.

HZS ČR je jediným neozbrojeným bezpečnostním sborem v rámci množiny veřejných/bezpečnostních sborů. HZS ČR byl zřízen za účelem ochrany života, zdraví a majetku obyvatelstva, zejména v provádění preventivních, záchranných a likvidačních činností, které souvisí s požáry a jinými mimořádnými událostmi způsobenými nejen přírodními jevy, ale také činností člověka, například průmyslové havárie.

Celní správa ČR vykonává svou působnost v oblasti celnictví, celní politiky a sazeb, celní statistiky. Jejimi funkcemi jsou např. správa některých daní, kontrola a dozor vykonávaný v souvislosti s přechodem zboží přes hranice, vybírání cel, uplatňování tzv. kontrolního režimu u zákonem stanovených vojensky využitelných druhů zboží a technologií nebo při ochraně před zboží porušujícím některá práva duševního vlastnictví.¹¹

Vězeňská služba ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem, jehož hlavním úkolem je zajišťování výkonu vazby, výkonu zabezpečovací detence, trestu odnětí svobody a ochrana pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů, činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. Spolu s těmito úkoly se pojí i další, jako je správa a hlídání všech věznic, s tím spojený eskort osob vykonávajících vazbu, jejich předvádění atd. V její působnosti je i podílet se společně s policií na předcházení a odhalování trestné činnosti osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence i trestu odnětí svo-

⁹ Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ HENDRYCH D. a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 258. MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Věřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 29.

¹¹ MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Věřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR), s. 25 – 28.

body. Vězeňská služba vykonává i činnost hospodářskou, kterou upravovala vyhláška č. 93/2001 Sb., o hospodářské činnosti vězeňské služby ČR, která byla ke dni 1. 9. 2013 zrušena. Nyní je upravena v ustanovení § 23c zákona č. 555/1992 Sb., *Zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážní České republiky ve znění pozdějších předpisů*.

Zpravodajské služby jsou Bezpečnostní informační služba, Úřad pro zahraniční styky a informace a Vojenské zpravodajství. Právní úpravu nalezneme v zákoně č. 153/1994 Sb., zákon o zpravodajských službách, ve znění pozdějších předpisů. Přestože vojenské zpravodajství není bezpečnostním sborem ve smyslu zákona o služebním poměru, níže ho krátce představím, ale dále mu nebude v mé práci věnována pozornost.

Zpravodajské služby jsou zákonem označovány jako státní orgány, které podléhají utajení, stejně jako jejich organizační struktura, funkce a činnosti. Jejich hlavním úkolem je získávání, nikoli vymáhání, shromažďování a vyhodnocování informací, které jsou významné pro obranu a bezpečnost ČR, ochranu ústavního zřízení a jiné významné zájmy.

Generální inspekce bezpečnostních sborů (GIBS) Zákon č. 341/2011 Sb., o GIBS vstoupil v účinnost dne 23. 11. 2011 a tato nová instituce vznikla k 1. lednu 2012. Před vznikem inspekce bylo vyšetřování trestných činů spáchaných příslušníkem nebo zaměstnancem bezpečnostního sboru problematické. Komplikací bylo především, že vyšetřování nebylo nezávislé a často bylo prováděno kolegy podezřelých příslušníků. Cílem vzniku GIBS bylo zjednodušení a sjednocení vyšetřování trestných činů příslušníků všech bezpečnostních sborů.

1.1 Trestné činy

V rámci činnosti složek IZS je bohužel též páchána trestná činnost. Jednání je jak přímo samotných příslušníků/zaměstnanců složek IZS, tak též dalších osob, které buď přímo páchají trestnou činnost na úseku požární ochrany, krizového řízení nebo ochrany obyvatelstva, nebo založením mimořádné události „zakrývají“ tuto činnost. V této části se zaměříme přímo na některé oblasti trestné činnosti, které souvisejí s požární ochranou (jednotkami požární ochrany a složkami IZS) a souvisejí s ekonomickou kriminalitou v širším slova smyslu. Jistě se jedná spíše o demonstrativní výčet některých trestných činů, které mohou nastat, nejedná se o celkový výčet.

2. Trestná činnost v oblasti korupčního jednání

Korupce nemá v českém právním řádu přesnou definici, tento pojem je širší, než se většina veřejnosti domnívá. Úpravu nalezneme jak v oblasti veřejného práva, v právu trestním, tak i v oblasti práva soukromého, a to především v obchodním zákoníku.

Může se jednat o trestný čin přijetí úplatku, což znamená majetkový nebo jiný prospěch osoby, která úplatek obdrží, a u osoby, která úplatek dává, se jedná o trestný čin podplacení. I taková osoba tímto jednáním sleduje vlastní zájem a přináší jí to prospěch. O těchto osobách můžeme hovořit jako o korumpované a korumpující. Může se jednat taktéž o poskytování informací, protislužby a jiné přínosy.¹²

Obecná definice korupce podle V. Porady zní takto: „... vztah dvou subjektů jednajících v rozporu s dobrými mravy spočívající v nabídce, příslibu, realizování výhody v něčí prospěch nebo akceptování takového požadavku za vyžádanou, nabídnutou nebo slíbenou odměnu.“¹³

O trestný čin úplatkářství se bude jednat, i pokud k samotnému předání nebo provedení nedojde, neboť i příslib je trestný. Úplatkářství je tak možné vnímat jako méně závažné korupční jednání, jelikož je prováděno v menším rozsahu a prospěch vznikající úplatky nedosahuje takových rozměrů jako u samotné korupce. Pojem úplatkářství ve světě nenalezneme, ve světě je běžné použití pojmu korupce.

V daném případě, u korupce či úplatkářství, se nejedná přímo o ekonomickou trestnou činnost, ale těsně s ní související. Může nastat tato oblast trestné činnosti jak ze strany příslušníků/zaměstnanců složek IZS, ale i ze strany všech dalších osob, které s těmito složkami těsně spolupracují, mají spolu určitou činnost, či vystupují k ní v podobě urč. zásahové činnosti.

Úplatkářství, korupce a dary jsou úzce propojeny a je nutné zabývat se i tím, jak na danou problematiku nahlíží veřejnost. Je nutné zkoumat, za jakým účelem byl úplatek nebo dar poskytnut a zda se svou povahou řadí již mezi korupčního jednání. Korupce bývá často ztotožňována s pojmem úplatkářství. Jedná se ale spíše o méně intenzivní formu korupce, s méně závažným dopadem na společnost.¹⁴ Na místě je jistě zdůraznit i fakt, že přijímání a poskytování ojedinělých darů nevelké hodnoty bez očekávání nějakého protiplnění druhé strany není úplatkem.

¹² STRAUS, J., VAVERA, F. *Dějiny kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 65.

¹³ PORADA, V. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. s. 1099.

¹⁴ PORADA, V. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, str. 924 – 938.

Úplatkářství je upraveno v hlavě deváté zvláštní části trestního zákoníku, a to v ustanovení § 331 až 334, kde je obsažena definice úplatku. Viktor Porada ve své publikaci definuje trestný čin v oblasti korupce a úplatkářství následovně: „poskytování provizí a úplatků, zneužití pravomoci úřední osoby, získávání nepřiměřených výhod v souvislosti s výkonem veřejných funkcí, kořistění z výkonu veřejné funkce nebo postavení úřední osoby, neoprávněným nabýváním movitého či nemovitého majetku, veřejným obstaráváním zboží, služeb a veřejných prací v rozporu se zákonem, zneužívání informací o skutečnostech důležitých pro obchodní styk, které funkcionář nebo pracovník orgánu veřejné správy nebo veřejné právní instituce získal z titulu své funkce nebo pracovního zařazení, klientismem a protekcionářstvím.“¹⁵

Např. druhy policejní korupce byly uvedeny ve studii Zuzany Herzogové, dělí je na:

- banální;
- spíše sofistikovanou;
- a sofistikovanou korupci.

Banální neboli triviální korupcí se rozumí prominutí přestupku za úplatu menší částkou, krádež zabaveného zboží, do druhé skupiny řadíme vydírání pachatelů, fingování dopravních nehod a do skupiny sofistikované korupce pak poskytování informací z databáze, upozornění pachatelů na jejich vyšetřování apod. Nesvadba rozděluje úmyslné trestné činy policistů v oblasti korupčního jednání dle jejich obsahu do jednotlivých podskupin.¹⁶

Vyšetřování těchto trestných činů je velice komplikované, jelikož ani jedna ze stran není poškozená, a nemá tedy důvod tento čin oznamovat.

Další „pomyslnou“ podkapitolou je trestný čin zpronevěry, který je definován v ustanovení § 206 trestního zákoníku. Jedná se o situaci, kdy si osoba přisvojí věc, která jí byla svěřena a způsobí tak škodu nikoli nepatrnou. Škodou nikoli nepatrnou se od novely trestního zákoníku účinné od roku 2020 rozumí škoda ve výši minimálně 10 000,- Kč. Opět se v dalších odstavcích tohoto paragrafu zvyšuje a upravuje trest odnětí svobody dle okolností ovlivňujících spáchání trestné činnosti. I příprava tohoto trestného činu je trestná.¹⁷ Může se jednat o zpronevěru týkající se peněžních prostředků, jako jsou výplaty apod. nebo i trestný čin zpronevěry, kdy se příslušník či zaměstnanec bezpečnostního sboru dopustí přisvojení věci běžně používané k výkonu své funkce. Dalšími případy, jež se v minulosti opravdu staly a i nadále dochází k typově obdobným protiprávním jednáním, jsou takové, kdy je policistovi

¹⁵ PORADA, V. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. s. 1105.

¹⁶ NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 233 – 254.

¹⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Komentář*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 2005 – 2028.

svěřena věc, u které se má provést znalecké zkoumání a on si ji ponechá či prodá apod.¹⁸

Trestný čin podvodu je definován v ustanovení § 209 trestního zákoníku, v hlavě páté stejně jako předchozí zmíněný. K tomuto trestnému činu dochází, když někdo sebe nebo jiného obohatí uvedením v omyl, využitím omylu nebo zamlčením podstatné skutečnosti, a tímto svým jednáním způsobí škodu nikoli nepatrnou na cizím majetku. Opět jako ve shora zmíněném trestném činu zpronevěry a jako u spousty dalších trestných činů se v dalších odstavcích tohoto ustanovení rozlišuje trestní sazba dle dalších kritérií a i jeho příprava je trestná.¹⁹ Podvody se objevují v oblasti obecné i hospodářské kriminality.

Jednou z typických situací trestného činu podvodu je jednání, při němž si příslušník/ zaměstnanec bezpečnostních sborů, za využití neznalosti osoby, na níž je podvod spáchán a jejím uvedením v omyl, vymyslí, že dokument, jež jí kontroluje, neobsahuje veškeré potřebné náležitosti a uloží jí pokutu, kterou si poté nechá pro svou vlastní potřebu. V takových případech se jedná i o jednočinný souběh se zneužitím pravomoci úřední osoby. Také může docházet k používání falešných průkazů nebo využívání průkazů k jinému účelu, než k jakému jsou určeny.

Zčásti se jedná také o trestné činy v oblasti korupčního jednání, v závislosti na tom, jak je daný trestný čin páchan. U úplatkářství velmi často dochází k přijetí úplatku místo vypsání blokové pokuty. Jedná se o jednu z dalších forem zneužití moci.

V neposlední řadě se může jednat o trestnou činnost spojenou přímo s jednotkami požární ochrany. Při zásahu těchto jednotek může nastat situace, kdy následně je nabídnut úplatek z důvodu např. změny záznamu o zásahu. Jedná se o hypotetickou situaci (prozatím nebylo toto jednání řešeno), ale nelze jej opominout.

3. Trestné činy páchané v souvislosti s veřejnými zakázkami a dotacemi

Prvním trestným činem, který zmíním, a je součástí tohoto okruhu, bude trestný čin, jež je definován v ustanovení § 248 trestního zákoníku, jedná se o porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže. Toto protiprávní jednání spočívá v jednání pachatele v rozporu s jiným právním předpisem, zde se bude jednat zejména o zákon č. 134/2016 Sb., zákon o zadávání veřejných zakázek. Objektem tohoto trestného činu je zákonný průběh zadávacích řízení.

¹⁸ <https://www.gibs.cz/informacni-servis/tiskove-zpravy>.

¹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Komentář*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 2005 – 2028.

Dále ustanovení § 256 trestního zákoníku zjednaní výhody při zadání veřejné zakázky – ten, kdo v souvislosti se zadáváním zakázky způsobí jinému škodu nebo sobě nebo jinému opatří prospěch tím, že sjedná některému z dodavatelů, soutěžitelů nebo účastníků zvýhodnění ve formě přednosti, lepšího postavení apod. U tohoto trestného činu postačí pouhý úmysl, nemusí tak dojít ke zvýhodnění nebo prospěchu.²⁰

Definici trestného činu pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži nalezneme v ustanovení § 257 trestního zákoníku, jedná se o ovlivňování soutěžitelů a účastníků, v prvním odstavci písm. a) až d) je vymezeno, jakým způsobem je možno tento trestný čin spáchat. Jedná se taktéž o trestný čin úmyslný.

„... a) lstí nebo pohrůžkou násilí nebo jiné těžké újmy přiměje jiného, aby se zdržel účasti v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži,

b) jinému poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch za to, že se zdrží účasti v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži,

c) žádá nebo přijme majetkový nebo jiný prospěch za to, že se zdrží účasti v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži, nebo

d) na základě dohody s jiným zájemcem nebo uchazečem vyvíjí činnost směřující k zadání veřejné zakázky za nepřiměřeně vysokou nebo jinak nevýhodnou cenu.“²¹

Tato trestná činnost souvisí zejména s ekonomickou kriminalitou, a to převážně v oblasti dotací. Ročně je v rámci dotační politiky ČR rozděleno více než 1 mld. na dobrovolné hasiče a spolky působící na úseku požární ochrany. A jsou zaznamenány případy zejména u územních samospráv (které zřizují jednotky sborů dobrovolných hasičů obcí), kdy jsou porušována pravidla pro veřejné zakázky.

Lze uvést i jeden případ, kdy Nejvyšší soud v usnesení ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 5 Tdo 1555/2012 vyjasnil znaky trestného činu v oblasti veřejných zakázek. V tomto případě se obviněný/obžalovaný zaměstnanec Ministerstva vnitra – Generálního ředitelství HZS ČR (jako zadavatel veřejné zakázky) měl dopustit úmyslného zvýhodnění v zadávacím řízení pro obchodní společnost dodávající ochranné oděvy pro hasiče (nutno uvést, že se jednalo o trestný čin podle předešlé právní úpravy zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů). Obviněnému nebyl prokázán úmysl obstarat sobě či jinému prospěch, tedy zvýhodnit soutěžitele, jelikož nedošlo k naplnění objektivní stránky. Objektivní stránkou zde bylo zjednaní příznivějších podmínek. Jelikož obviněná společnost oděvy vyrobila ještě před zahájením komunikace

²⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Komentář*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2618 – 2627.

²¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Komentář*, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 2627 – 2633.

mezi obviněnými, nedošlo tak k jejímu naplnění. Dále byla akcentována také skutečnost, že korespondence mezi obviněnými není dostačujícím důkazem o jejich vině a úmyslu spáchat tento trestný čin. Tež se jednalo o skutečnost, kdy nebylo prokázáno, že by obviněný přímo ovlivnil veřejnou zakázku, jelikož se jednalo o otevřenou veřejnou zakázku. Soud prvního stupně nejprve dospěl k názoru, že je obviněný vinen, odvolací soud byl však stejně jako soud dovolací jiného názoru. Nejvyšší soud také argumentoval tím, že obviněný nebyl osobou stanovující podmínky pro danou veřejnou soutěž.²²

Zneužití pravomoci úřední osoby

Tento trestný čin je definován v ustanovení § 329 trestního zákoníku. Pokud úřední osoba překročí své pravomoci, nesplní povinnosti vyplývající z jejích pravomocí, případně své pravomoci vykonává v rozporu s jinými právními předpisy, dopouští se trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby. Opět i zde je příprava trestná. Nejčastěji se tohoto trestného činu dopouštějí příslušníci zejména policie. Opakujícím se trestným činem je např. jednání, jehož se dopustí dopravní policista, který si ponechává peněžní prostředky, které obdržel v rámci udělování pokut za přestupky, a tyto řádně neevidoval.²³

V daném případě se spíše jedná o trestnou činnost související s ekonomickou kriminalitou. Tato trestná činnost je spjata spíše s další trestnou činností, převážně ekonomickou, kdy někdo má z něčeho nějaký prospěch.

4. Trestná činnost v oblasti úniku a zneužití informací

Jedná se o trestnou činnost, která spočívá např. v neoprávněné lustraci osob v informačních systémech a databázích, ke kterým mají bezpečnostní sbory přístup. Jedná se především o hledání informací v evidencích osobních dokladů, centrální evidenci obyvatel nebo registru motorových a přípojných vozidel. Většinou je tento trestný čin posuzován jako zneužití pravomoci úřední osoby, společně s trestným činem neoprávněného přístupu k počítačovému systému a nosiči informací dle ustanovení § 230 trestního zákoníku. Trestný čin ohrožení utajované informace dle ustanovení § 317 trestního zákoníku. Jedná se zejména o trestnou činnost související s činností Policie ČR.

Záleží také na důvodu, z jakého se tohoto činu pachatel dopouští, dle toho je možné zvolit poté příslušný trest a jeho výši. Pokud se jedná o informace pro vlastní potřebu, ke kterým se později nedostane jiná osoba, je možné

²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 04. 2013, sp. zn. 5 Tdo 1555/2012.

²³ <https://www.gibs.cz/informacni-servis/tiskove-zpravy>.

zvolit mírnější kázeňský trest. Pokud by toto ovšem vykonával pachatel za úplatu, pro jinou osobu nebo by tím způsobil závažnou újmu, jedná se pak o trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby nebo i trestný čin úplatkářství. A není vyloučeno, že se bude jednat i o trestný čin neoprávněného nakládání s osobními údaji dle ustanovení § 180 trestního zákoníku. Bezpečnostní sbory (jako i složky IZS) shromažďují detailní a choulostivé údaje. Jakýkoliv únik informací může představovat hrozbu pro bezpečnost jedince i celého státu. Avšak tou nejnebezpečnější bývá zpravidla únik informací z živého, neuzavřeného spisu.

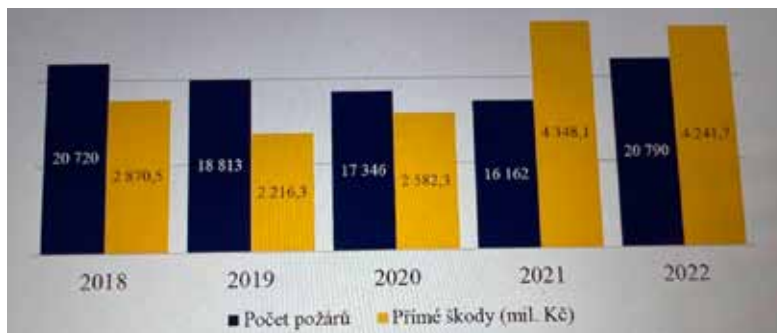
4.1 Trestné činy zakrývající trestnou činnost

Trestná činnost z hlediska jednotlivých jednání je velice různorodá, u složek IZS se tato trestná činnost v některých případech znamená „zakrytí“ jiné trestné činnosti. Právě u ekonomické kriminality, která je spojená s dokumentací či listinnými důkazy, může nastat zničení důkazů např. formou požáru. Jedná se o možnost pokusu zničit důkazy k samotné trestné činnosti, kdy jsou formou založení požáru, nebo dokonce požáru celého objektu (např. při pokusu zničit informační techniku – počítače).

4.2 Uchráněné hodnoty

Za rok 2022 provedly jednotky požární ochrany téměř 170 tisíc zásahů, kdy téměř 21 tisíc zásahů je požárů. Právě požáry znamenají největší možnost „zakrytí“ jiné kriminální činnosti, zejména i pak ekonomického charakteru (např. zapálení účastnictví, dokladů). Následující tabulka dokládá počty požárů za poslední roky a uchráněné hodnoty jednotek požární ochrany.

Uvedený výčet trestných činů, ve vztahu ke složkám IZS, tedy i jednotkám požární ochrany a ekonomické kriminalitě, dokládá, že i zdánlivě nespojitě

oblasti mají své pojiťka. Výše uvedené popsané oblasti trestné činnosti, dokládají, že i tato trestná činnost má své místo v struktuře kriminality.

LITERATURA

1. HENDRYCH, D. kol. *Právnícký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-059-1.
2. KARAFFA, V., HRINKO, M., ZŮNA, J. a kol. *Vybrané kapitoly o bezpečnosti*. 1. vyd. Praha. Cevro institut, 2022, 622 s. ISBN 978-80-87125-35-9 (spoluautor VAVERA, F. kapitola 1/III Právní rámec pro zajištění bezpečnosti v České republice).
3. KLÍMA, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 1448 s.
4. KOLEKTIV AUTORŮ. *Katalog stanic*. Praha: MV-GŘ HZS ČR. 2019. 1040 s. ISBN 978-80-7616-024-8.
5. MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Veřejné sbory*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. Právní monografie (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-604-2.
6. MATES, P., VAVERA, F., ŠKODA, J., SLABÝ, A. *Veřejné sbory v České republice*. Praha: Leges, 2023, 408 s. ISBN 978-80-7502-650-7.
7. NESVADBA, P. *Policejní etika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 320 s.
8. PORADA, V. *Kriminalistika: technické, forenzní a kybernetické aspekty*. 2. aktualizované a rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. 1205 s.
9. STRAUS, J., VAVERA, F. *Dějiny kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 441 s.
10. SZASZO, Z. *Stručná historie profesionální požární ochrany v českých zemích*. Praha: MV-GŘ HZS ČR, 306 s. ISBN 978-80-86640-60-0.
11. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. Komentář*, 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012, 3632 s.
12. ŠUBRT, V., SZASZO, Z., ČERNÝ, J. *Komentovaný zákon o požární ochraně a předpisy související, I. část*. Praha: Codex, 1995, 179 s. ISBN 8-859663-00-0.
13. VANÍČEK, J. a kol. *Právní úprava krizového řízení v ČR. Vybrané problémy právní teorie a praxe*. Praha: Eurolex, 2006, 406 s.
14. VOLF, M. Dobrovolní hasiči a spolková činnost. 112, č. 11, 2020, roč. XIX.
15. ZPĚVÁK, A. *Zákon o integrovaném záchranném systému: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-199-8. str.6
16. [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/pozar-na-chodbe-domu-ve-vejprtech.aspx>
17. [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: https://www.cswiki.cz/wiki/Požár_Ústavu_sociáln%C3%AD_péče_v_Měděnci
18. [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: [https://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_Bož%C3%AD_ho_Těla_\(Guty\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Kostel_Bož%C3%AD_ho_Těla_(Guty))
19. [online]. [cit. 2023-09-01]. Dostupné z: <https://www.gibs.cz/informacni-servis/tiskove-zpravy>

Kontaktní údaje autorů:

plk. doc. JUDr. Mgr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
katedra trestního práva Fakulty právnické ZČU v Plzni, MV-GŘ HZS ČR
mail: vaveraf@seznam.cz

JUDr. Bc. Michal Volf
katedra trestního práva Fakulty právnické ZČU v Plzni
mail: volfmi55@gmail.com

JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.
katedra ústavního práva Fakulty právnické ZČU v Plzni
mail: horskaz@kup.zcu.cz

K NĚKTERÝM TRESTNĚPRÁVNÍM KONSEKVENCÍM ZADÁVÁNÍ VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK¹

ON SOME CRIMINAL LAW CONSEQUENCES OF AWARDING PUBLIC CONTRACT

doc. JUDr. et Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.

(Katedra trestního práva, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha)

doc. JUDr. Ingrid Galovcová, Ph.D.

(Katedra trestního práva, Fakulta bezpečnostně právní,
Policejní akademie České republiky v Praze)

Abstrakt: Příspěvek poukazuje na možnosti dovozování trestní odpovědnosti za jednání související se zadáním veřejných zakázek. Zaměřuje se na problematické aspekty nejtýpistiěji páchaného trestného činu v souvislosti se zadávacím řízením, tj. trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku. Autorky se kriticky staví k interpretaci sekundárního úmyslu vyžadovaného základní skutkovou tohoto trestného činu podávané soudní praxí.

Klíčové slová: zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, nepřímý úmysl, škoda

Abstract: The paper highlights the possibilities of deriving criminal liability for conduct related to public contract. It focuses on the problematic aspects of the most typically committed offence in connection with the procurement procedure, i.e. the offence of Arranging Advantage in Commission of a Public Contract, Public Contest and Public Auction pursuant to Section 256 of the Criminal Code. The authors are critical of the interpretation of the secondary intent required by the basic facts of this crime given by judicial practice.

Key words: arranging an advantage during the award of a public contract, indirect intent, damage

Úvod

Objem veřejných prostředků, k jejichž přerozdělování dochází prostřednictvím veřejného obstarávání, činí z veřejných zakázek oblast atraktivní i pro pachatele hospodářské kriminality, kteří se snaží na přerozdělení veřejných zdrojů participovat za účelem vlastního obohacení. Obchodní vztahy mezi veřejným a soukromým sektorem tak mohou být narušované protiprávními postupy v rámci zadávacího řízení zaměřenými na „ohýbání“ jeho pravidel

¹ Příspěvek je zpracovaný v rámci DVÚ Policejní akademie ČR v Praze pod názvem „Možnosti využití nových technologií s důrazem na zefektivnění a urychlení činnosti orgánů činných v trestním řízení a dalších subjektů“.

ve prospěch předem vybraného uchazeče. K ochraně požadavku účelného a efektivního nakládání s veřejnými zdroji v nejzávažnějších případech slouží i prostředky trestního práva. Tyto by však měly být využívány jako prostředek *ultima ratio* a zákonné podmínky dovození trestní odpovědnosti nastaveny tak, aby bylo jednoznačně určitelné, kdy a za jakých podmínek lze trestněprávní konsekvence za jednání související s realizací zadávacího řízení dovodit. Aktuální úprava, a zejména její sporná interpretace v soudní praxi, tyto záruky neposkytuje v plném rozsahu.

1. Zadávací řízení a trestněprávní odpovědnost

Zadávací řízení lze charakterizovat jako zákonem upravený postup při zadávání veřejné zakázky, tj. postup směřující k uzavření smlouvy mezi zadavatelem a dodavatelem. Právní rámec tohoto postupu určuje zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách, ve znění pozdějších předpisů. Smyslem této právní úpravy je efektivní vynakládání prostředků z veřejných rozpočtů, přičemž dohled nad dodržováním zákonných požadavků na kladených na zadávací řízení vykonává Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Z trestněprávního hlediska vykonávaný dohled, popř. zjištění plynoucí z realizované kontroly v rámci správního řízení, mohou mít význam při odhalování trestní činnosti, příp. i zajišťování důkazů, ale trestní odpovědnost je dovozována nezávisle od závěrů správního orgánu a i v situaci, kdy realizovanou kontrolou správního orgánu nebylo zjištěno protiprávní jednání v zadávacím řízení, nevyklučuje to bez dalšího trestní odpovědnost pachatele za konkrétní trestný čin spjatý s jednáním souvisejícím se zadávacím řízením.²

Nejzávažnější protiprávní jednání při zadávání veřejných zakázek jsou ale postihována i prostředky trestního práva. V úvahu přichází zejména tři trestné činy zařazené pod hospodářské trestné činy, a to (1) Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 2 alinea druhá trestního zákoníku, (2) Zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku a (3) Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 trestního zákoníku. Není však samozřejmě vyloučeno, že jednání související se zadáváním veřejných zakázek bude v širším smyslu zahrnovat i znaky jiných trestných činů, zejména korupčního charakteru nebo trestné činy úředních osob, které jsou v praxi často páčány v souběhu. Cílem příspěvku není rozebírat znaky skutkových podstat těchto trestných činů, ale poukázat na vybrané problematické aspekty nejtýpějšího z nich, jímž je zjednání výhody při zadání veřejné zakázky,

² Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 410/2018.

při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku. Postihuje jednání pachatele, kterým v souvislosti se zadáním veřejné zakázky, v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch, zjedná některému dodavateli přednost nebo výhodnější podmínky na úkor jiných dodavatelů.

2. Sekundární úmysl při zjednání výhody při zadání veřejné zakázky

Subjektivní stránka trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku vyžaduje nejen úmyslnou formu zavinění ve vztahu k samotnému jednání, které lze za zjednání výhody považovat, ale i naplnění sekundárního úmyslu spočívajícího v úmyslu způsobit komukoliv jakoukoliv majetkovou škodu, nebo opatřit komukoliv jakýkoliv majetkový prospěch. Ke způsobení škody, ani k opatření majetkového prospěchu však nemusí dojít.

Základní skutková podstata tedy nevyžaduje skutečné způsobení škody nebo získání prospěchu, a pro naplnění tohoto znaku skutkové podstaty není rozhodující, jestli ke způsobení škody nebo obstarání prospěchu skutečně dojde. Interpretační nejasnosti jsou přitom spjaty s posuzováním formy vyžadovaného sekundárního úmyslu. Nejvyšší soud České republiky judikoval, že „přečin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 tr. zákoníku (do 31. 12. 2009 trestný čin *pletichy při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 128a odst. 1 tr. zák.*) je trestným činem úmyslným (§ 13 odst. 2 tr. zákoníku), jenž navíc obsahuje znak tzv. úmyslu přesahujícího objektivní stránku trestného činu (též tzv. *obmysl, dolus coloratus*) spočívající v tom, že pachatel jedná s úmyslem způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch. K naplnění tohoto znaku se nevyžaduje skutečné způsobení škody či získání prospěchu, ale postačí, když pachatel s možností vzniku škody či prospěchu počítá a je s tím srozuměn, tedy postačuje zde nepřímý úmysl (*dolus eventualis*).“³ Argumentoval přitom i starší naukou⁴, podle které postačuje tzv. *dolus eventualis* (nepřímý úmysl) „pokud z konkrétní formulace výslovně nevyplývá, že je třeba, aby pachatel daný následek přímo chtěl“. Dále ve své argumentaci poukazuje na potřebu „trestněprávně postihovat i takové případy, kdy je dána i jistá míra lhostej-

³ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1475/2015, publ. pod č. 14/2018 Sb.NS.

⁴ Soud v odůvodnění odkazuje na díla: SOLNAŘ, V. *Systém československého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, 1972, s. 247; SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. *Systém českého trestního práva. Základy trestní odpovědnosti*. Praha: Nakladatelství Orac, s. r. o., 2003, s. 315.

nosti k trestněprávnímu následku (dokonce postačí smíření ve smyslu § 15 odst. 2 tr. zákoníku). Naopak není požadováno, aby uvedený typ deliktního jednání byl postižen až v okamžiku, kdy je vedeno zvláštním záměrem, zločinnou vůlí pachatele (v podobě chtění) způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch (pachatel jedná s úmyslem přímým ve vztahu ke způsobení škody jinému či opatření prospěchu sobě či jinému), neboť by tímto zvýšeným požadavkem na formu zavinění nebyla poskytnuta dostatečná ochrana shora uvedenému zájmu společnosti chráněnému tímto ustanovením (tzv. právnímu statku)⁵. Nevypořádává se však se skutečností, že získání prospěchu úspěšným uchazečem a vznik újmy u neúspěšného uchazeče (minimálně ve formě zmařeného očekávání) je imanentní součástí každého zadávacího řízení a jakékoliv jednání zadavatele je spjata i s jeho srozuměním, že tyto následky u subjektů zúčastněných na zadávacím řízení mohou nastat. Citované rozhodnutí na jedné straně poukazuje na příklady formulací skutkových podstat trestných činů, kdy je třeba úmyslu přímého, jako např. „§ 140 odst. 3 písm. j) tr. zákoníku (v úmyslu získat ... prospěch' etc.) nebo § 173 odst. 1 tr. zákoníku (v úmyslu zmocnit se cizí věci)“⁶; na straně druhé však soud dovozuje, že u přečinu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1 trestního zákoníku postačuje úmysl nepřímý. A to navzdory obdobné formulaci použité ve skutkové podstatě, tj. „...v úmyslu způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch...“. Závěr soudu, že k naplnění sekundárního musí postačovat nepřímý úmysl, protože „zvýšeným požadavkem na formu zavinění nebyla poskytnuta dostatečná ochrana shora uvedenému zájmu společnosti chráněnému tímto ustanovením (tzv. právnímu statku)“⁷ neodpovídá konstrukci skutkové podstaty zvolené zákonodárcem založené na požadavku obmyslu pachatele, jakožto intenzivnější formy úmyslného zavinění, při němž u volní složky dle ustálené interpretace v nauce nebude postačovat pouhé srozumění, jak judikuje soud.

V souvislosti s interpretací nepřímého úmyslu založeného na srozumění Kratochvíl uvádí, že „konstrukce ‚smíření‘ při eventuálním úmyslu je převzata z § 5 odst. 1 věta 2 rakouského trestního zákoníku (dále i ‚öStGB‘, tzv. Abfindungstheorie, Billigungstheorie). Podle ní pachatel hodlá (will – chce) spáchat čin, odpovídající zákonné skutkové podstatě, k čemuž stačí, aby její naplnění svým jednáním považoval vážně za možné a smířil se s tím“ přičemž však důsledně rozlišuje mezi eventuálním úmyslem a obmyslem, a to na základě postoje pachatele k možnosti naplnění skutkové podstaty trestného činu. Zdůrazňuje přitom, že u eventuálního úmyslu založeného na „smíření“ pachatel možnost naplnění skutkové

⁵ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1475/2015, publ. pod č. 14/2018 Sb.NS; bod 31.

⁶ Tamtéž.

⁷ Tamtéž.

podstaty zná, vzdor tomu jedná, avšak má k ní vnitřně negativní postoj, vnitřně tu možnost neschvaluje, přičemž pozitivní vnitřní postoj je u eventuálního úmyslu nežádoucí. Naopak, pozitivní postoj pachatele je znakem obmyslu, jakožto formy úmyslu přímého.⁸

Pod úmysl přímý podřazuje obmysl i Šámal, který ho označuje jako „úmysl předem uvážený“ a jeho podstatu definuje jako „skutečnost, kdy pachatelí záleží na tom, aby realizoval určitý výsledek, pro nějž zákon předpokládá obmyslné jednání, a proto spadá pod úmysl přímý (*dolus directus*)“, který je u nás tradičně dobře formulován“.⁹ Uvedené chápání obmyslu vychází již z díla Miříčka *O formách trestné viny a jich úpravě zákonné*, který za obmysl považoval za formu zavinění, u nějž výsledek je účelem jednání.¹⁰

Říha k obmyslu s poukazem na jeho chápání v SRN přistupuje jako k intenzivnější formě úmyslného zavinění, když ho označuje za přímý úmysl 1. stupně.¹¹

Určení hranice mezi eventuálním úmyslem a úmyslem přímým je tedy závisle od intenzity naplnění volní složky. V nauce je větší pozornost věnována otázce rozlišení „spodní“ hranice eventuálního úmyslu, tj. jeho rozlišení od vědomé nedbalosti, což je dáno potřebou interpretace zákonné úpravy základních forem zavinění. V případě sekundárního úmyslu je však nezbytné se zabývat rozdílnou intenzitou projevu volné složky a určením mezníku mezi eventuálním úmyslem a přímým úmyslem. Tuto hranici na podkladě zevrubné analýzy přístupu nauky k eventuálnímu úmyslu charakterizuje Dolenský, když uvádí, že „věděni jistoty, že výsledek nastane, plus jednání s tímto věděním rovná se přímému úmyslu. Věděni možnosti, že výsledek nastane, pokud je brána vážně, plus jednání s tímto věděním rovná se eventuálnímu úmyslu. V tom, že pachatel přesto jedná, je obsaženo vyrovnání se s rizikem“.¹² Zákonná formulace sekundárního úmyslu ve skutkové podstatě trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku vyžaduje, aby jednání bylo realizované se záměrem získat prospěch nebo způsobit škodu, tj. s věděním, že takovýto následek nastane a jednání pachatele k němu povede. Opačný přístup, tj. interpretace, podle které by postačovala pouhá vědomost o možnosti (eventualitě) vzniku takového ná-

⁸ KRATOCHVÍL, V. Vybrané problémy obecné části návrhu trestního zákoníku ČR 2007 z hlediska obhajoby (1. část). *Bulletin advokacie*, roč. 2008, č. 5, s. 13.

⁹ ŠÁMAL, P. K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona. *Trestněprávní revue*, roč. 2002, č. 12, s. 349.

¹⁰ MIŘIČKA, A. *O formách trestné viny a jejich úpravě zákonné*. V Praze: nakladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902.

¹¹ ŘÍHA, J. Nové znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona (2. část). *Bulletin advokacie*, roč. 2007, č. 3, s. 34.

¹² DOLENSKÝ, A. Eventuální úmysl aneb případ slečny ze stělnice. *Právní rozhledy*, roč. 1998, č. 2, s. 57.

sledku a postačovalo srozumění s možností jeho vzniku, podle našeho názoru zákonnou dikci sekundárního úmyslu požadovaného skutkovou podstatou nerespektuje. Pokud má pachatel jednat v nějakém specifickém úmyslu pro dosažení jím chtěného následku, není k vzniku tohoto následku lhostejný, ale považuje jeho vznik za jistý a chtěný, vztah pachatele k následku nemůže být ambivalentní, jak tomu je u srozumění. U úmyslu přímého naopak nepostačí sama o sobě skutečnost, že pachatel jednal s vědomím, že trestněprávně reprobovaný následek by pouze mohl vzniknout.¹³

Navzdory tomu, že výše kritizované rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky (R 14/18) se dostává do rozporu s naukou ustáleným vnímáním obmyslu, jakožto formy přímého úmyslu, je nekriticky přebíráno v komentářové literatuře.¹⁴ V rámci jednoho komentáře se tak uvádí, že u skutkové podstaty trestného činu podle § 256 odst. 1 „*je ve smyslu § 13 odst. 2 požadován úmysl [15], který musí zahrnovat všechny znaky zde uvedené. Navíc však zde musí být úmysl způsobit jinému škodu nebo opatřit sobě nebo jinému prospěch (tzv. druhý úmysl, úmysl přesahující objektivní stránku, obmysl, dolus coloratus). K způsobení škody ani k opatření prospěchu tedy nemusí dojít, ale postačí, když pachatel s možností vzniku škody či prospěchu počítá a je s tím srozuměn, tedy postačuje zde nepřímý úmysl (dolus eventualis) – viz R 14/2018*“.¹⁵ Současně se však v jiné části téhož komentáře uvádí: „*Dále se při přípravě trestního zákoníku zvažovala i možnost úpravy obmyslu (Absicht), což je vůle přivodit výsledek, který je pachatelem žádán, jehož si pachatel přeje, po němž touží, a který je tedy konečným cílem (účelem jeho činnosti), kdy platný trestní zákon hovoří buď o specifickém úmyslu, nebo také o účelu nebo cíli. S ohledem na teoreticky propracovanou a praxí všeobecně přijímanou definici úmyslu ve dvou formách – úmyslu přímého a eventuálního, však nebylo shledáno vhodným zakotvení obmyslu jako zoláštní obecné formy zavinění (úmyslu). Podstatou obmyslu je skutečnost, kdy pachateli záleží na tom, aby přivodil určitý výsledek, který je jím žádán nebo si ho přeje, pro nějž zákon předpokládá obmyslné jednání, a proto zpravidla spadá pod úmysl přímý (dolus directus), který je u nás tradičně dobře formulován. Úmysl je totiž pojem širší než obmysl, který je pojmem užším. Zjednodušeně řečeno úmysl je vůle přivodit určitý následek, zatímco obmysl je vůle přivodit určitý následek, který je pro pachatele účelem či konečným cílem jeho činnosti.*“ (zvýrazněno aut.)¹⁶

¹³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. 3 Tdo 406/2016.

¹⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2023, 4933 s., komentář k § 256, bod VII.; ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, komentář k § 256, bod II.

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2023, 4933 s., komentář k § 256, bod VII.

¹⁶ Tamtéž, komentář k § 15, bod II.

Sporná interpretace je následně spjata i s nejistotami v aplikační praxi, a to zejména při posuzování, za jakých okolností lze existenci sekundárního úmyslu považovat za prokázanou. Problematickým se stává posouzení naplnění tohoto znaku skutkové podstaty v situaci, kdy reálně škoda nevznikla, ani žádný prospěch nebyl získán, tj. neexistuje odraz naplnění tohoto znaku v objektivní realitě. Absence okolností objektivní povahy, z nichž by bylo možné usuzovat vnitřní vztah pachatele k možnosti vzniku škody nebo opatření prospěchu často neumožňuje přijat relevantní závěry o sekundárním úmyslu pachatele. Nadto, ze samotné podstaty zadávacího řízení plyne, že snahou osob jednajících za zadavatele by mělo být obstarání prospěchu zadavatele, tj. zajištění realizace zakázky za co nejvýhodnějších podmínek. Obstarávání veřejných zakázek totiž spočívá v úpravě takového postupu zúčastněných subjektů, který je prospěšný zájmům zadavatele a v konečném důsledku představuje efektivní nakládání s veřejnými zdroji.

Problematickým tak může být posuzování specifického úmyslu pouze z okolností, které znamenaly omezení možnosti ucházet se o zakázku u některých z potenciálních účastníků. Je žádoucí rozlišovat, jestli jednání, které zjednání výhody při veřejné zakázce může představovat (např. určení kritérií v zadávacích podmínkách, které mohou být naplněny pouze úzkým okruhem dodavatelů), je odůvodněno konkrétním legitimním zájmem zadavatele ve snaze získat určitou vlastní výhodu, a je ke prospěchu stran zamýšleného účelu obstarávané zakázky, anebo je jenom prostředkem k obcházení pravidel zadávacího řízení a způsobem jak zajistit vítězství preferovaného uchazeče, i když zakázka by mohla být realizována a její účel naplněn i bez toho, aby omezující kritéria byly uplatněny.

3. Stanovení výše škody

Problematickým aspektem při dovozování trestní odpovědnosti pro trestný čin zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku je i určení výše způsobené škody při posuzování naplnění kvalifikovaného znaku skutkové podstaty, který spočívá ve způsobení značné škody [odstavec 2 písm. b)]. Správné určení výše škody má přitom vliv správnou právní kvalifikaci skutku. K určení výše způsobené škody soudy v praxi přistupují stanovením rozdílu mezi nabídkovou cenou uchazeče, kterému byla sjednána přednost a případnou nižší nabídkovou cenou neúspěšného uchazeče, na úkor kterého k neoprávněnému sjednání přednosti došlo. Tento postup však nemůže být aplikovaný mechanicky. Z vlastní praxe je nám známé rozhodnutí, v němž soud vycházel z pouhého matematického určení rozdílu mezi nabídkami dvou uchazečů bez

toho, aby se dostatečně vypořádal s námitkami obhajoby stran podhodnocení nabídky neúspěšného uchazeče a navrhovanými důkazy k prokázání skutečnosti, že daný uchazeč by objektivně nemohl být schopný za jím nabízenou cenu služby v požadované kvalitě poskytnout, resp. že služby by za danou cenu nebyl schopný realizovat.

K nabídkové ceně neúspěšného uchazeče nelze přistupovat mechanicky, bez dalšího hodnocení relevantních skutečností. Základní kritéria, jimiž je nezbytné se zabývat, v jednom ze svých rozhodnutí specifikuje Nejvyšší soud České republiky, když možnost vycházet z rozdílu nabídkových cen podmiňuje prokázáním skutečnosti, že cena „mohla odpovídat nákladům a přiměřenému zisku z realizace zakázky, (což nevyloučil ani vyslýchaný zpracovatel znaleckého posudku ÚRS Praha, a. s.), nejednalo se tudíž o ničím nepodložený rozpočet, který by nepatřil do reálného světa a byl založen na pouhých odhadech či domněnkách“ a dovozuje tak, že soudy postupovaly „zcela správně, pokud stanovily výši hrozícího škodlivého následku rozdílem nabídkových cen obou již označených obchodních společností, které se ucházely o realizaci stavební zakázky...“.¹⁷ Právě reálné ocenění předmětu plnění veřejné zakázky, při respektování požadavků stanovených zadavatelem v zadávacím řízení, by mělo být základním vodítkem pro posouzení výše způsobené škody, potažmo jejího stanovení na základě rozdílu v nabídkových cenách. Jinak by nebylo možné zamezit situacím, kdy z jakéhokoliv důvodu podhodnocená nabídka neúspěšného uchazeče, která by reálně vylučovala poskytnutí obstarávaného plnění, by v konečném důsledku určovala i konečnou právní kvalifikaci skutku.

Problematickými aspekty zjišťování škody a její výše v trestním řízení se zabývají i Púry a Richter, kteří v souvislosti s trestným činem zjednáni výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě upozorňují na interpretační nejasnosti pojmu „úkor“ („... na úkor jiných dodavatelů...“), jakožto specifického pojmu u něhož je nutné zvažovat, zda a do jaké míry do něj lze promítnout škodu jako majetkovou újmu, přičemž poukazují na výklad, podle kterého tento pojem zahrnuje nikoliv pouze finanční nebo majetkové dopady, ale i možné nemajetkové důsledky (např. ztrátu postavení na trhu, nutnost propuštění zaměstnanců, nemožnost dalšího rozvoje podnikání apod.).¹⁸ Zde je ale nutné se zabývat i otázkou, jestli jsou tyto dopady v příčinné souvislosti s trestněprávním jednáním pachatel a/nebo se případně jedná o dopady běžně spojené s hospodářskou činností, příp. podnikatelským rizikem daného subjektu.

¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 5 Tdo 746/2014.

¹⁸ PÚRY, F., RICHTER, M. Problematické aspekty zjišťování škody a její výše v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, roč. 2022, č. 7 s. 23.

Záver

Opuštění požadavku společenské nebezpečnosti jakožto materiálního znaku skutkové podstaty trestného činu a přechod k formálnímu pojmání trestného činu sebou přineslo i zvýšený požadavek na určitost vymezení znaků skutkové podstaty. I když diskuse při rekodifikaci trestního zákoníku vedly k vytváření kompromisních návrhů, jejichž snahou bylo zohlednit při interpretaci znaků trestného činu i jeho společenskou škodlivost, tj. nezanevřít úplně na materiální hledisko,¹⁹ konečný výsledek v podobě v podobě subsidiarity trestní represe upravené v § 12 odst. 2 trestního zákoníku není vždy dostatečným korektivem, který by zohledňoval podstatu jednání pachatele z hlediska potřeby uplatňování trestněprávní odpovědnosti jako prostředku *ultima ratio*. V oblasti zadávání veřejných zakázek formální pojmání trestného činu a nejasnosti spojené s posuzováním sekundárního úmyslu vedou k obavám samotných zadavatelů již při přípravě zadávacích podmínek, kdy si nejsou jistí, jak by bylo na kritéria, jimiž sledují dosažení kýženého účelu obstarávané zakázky, nahlíženo optikou trestněprávní úpravy. Pokud se zadávacího řízení účastní vícero uchazečů, je jeho imanentní součástí, že vítězství úspěšného uchazeče je dosaženo na úkor ostatních uchazečů, kteří zakázku nezískají.

Interpretace sekundárního úmyslu u zjednání zakázky s jedním z vícera uchazečů účastnících se zadávacího řízení, tj. zamýšlený cíl protiprávního jednání má zásadní význam pro rozlišení právem aprobovaného, a naopak, trestním právem postihovaného jednání. V tomto kontextu se kriticky stavíme ke způsobu, jakým je obmysl u trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku interpretovaný v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, které opomíjí ustálený přístup nauky k obmyslu, jakožto formě přímého úmyslu, nikoliv úmyslu nepřímého.

Dalším problematickým aspektem je i posuzování výše způsobené škody, jako znaku kvalifikované skutkové podstaty trestného činu zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 1, 2 písm. b) trestního zákoníku, kde nepostačuje čistě mechanické matematické určení rozdílů v ceně zakázky nabízené úspěšným a neúspěšným uchazečem, ale je nezbytné i zjišťovat okolnosti relevantní pro určení ceny a její reálnosti ve vztahu k plnění, které mělo být realizováno a schopnosti uchazeče plnění za takovou cenu poskytnout.

¹⁹ Blíže viz ŠÁMAL, P. K problému formálního a materiálního pojetí a pojmu trestného činu v připravované kodifikaci trestního zákoníku. *Právní rozhledy*. 2007, č. 17, s. 637 a nasl.

LITERATÚRA

1. DOLENSKÝ, A. Eventuální úmysl aneb případ slečny ze střelnice. *Právní rozhledy*, roč. 1998, č. 2, s. 57.
2. KRATOCHVÍL, V. Vybrané problémy obecné části návrhu trestního zákoníku ČR 2007 z hlediska obhajoby (1. část). *Bulletin advokacie*, roč. 2008, č. 5, s. 13.
3. MIRIČKA, A. *O formách trestné viny a jejich úpravě zákonně*. V Praze: nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1902.
4. PÚRY, F., RICHTER, M. Problematické aspekty zjišťování škody a její výše v trestním řízení. *Bulletin advokacie*, roč. 2022, č. 7 s. 23.
5. ŘÍHA, J. Nové znění skutkové podstaty trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 201 trestního zákona (2. část). *Bulletin advokacie*, roč. 2007, č. 3, s. 34.
6. ŠÁMAL, P. K problému formálního a materiálního pojetí a pojmu trestného činu v připravované kodifikaci trestního zákoníku. *Právní rozhledy*, 2007, č. 17, s. 637 a nasl.
7. ŠÁMAL, P. K úvodním ustanovením připravované rekodifikace trestního zákona. *Trestně-právní revue*, roč. 2002, č. 12, s. 349.
8. ŠÁMAL, P. Trestné činy související se zadáváním a realizací veřejných zakázek. *Bulletin advokacie*, roč. 2015, č. 10, s. 33.
9. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2023, 4968 s. ISBN 978-80-7400-893-1.
10. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace)*. Praha: C. H. Beck, 2022, komentář k § 256, bod II.; dostupné v systému beck-online (www.beck-online.cz).
11. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 10. 5. 2018, sp. zn. 6 Tdo 410/2018.
12. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 11. 2016, sp. zn. 5 Tdo 1475/2015, publ. pod č. 14/2018 Sb.NS.
13. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23. 3. 2016, sp. zn. 3 Tdo 406/2016.
14. Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 5 Tdo 746/2014.

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. et Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Praha
novakoj@prf.cuni.cz

doc. JUDr. Ingrid Galovcová, PhD.
Katedra trestního práva
Fakulta bezpečnostně právní Policejní akademie České republiky v Praze
galovcova@polac.cz

**MOŽNOSTI TRESTNOPRÁVNEHO POSTIHU
SPRÁVCU KONKURZNEJ PODSTATY ZA TRESTNÝ ČIN
PORUŠOVANIA POVINNOSTI PRI SPRÁVE CUDZIEHO
MAJETKU, PODĽA § 237 TRESTNÉHO ZÁKONA,
V SÚVISLOSTI S UZNANÍM POHĽADÁVKY VERITEĽA**

**POSSIBILITIES OF CRIMINAL CONSEQUENCE
FOR THE BANKRUPTCY TRUSTEE FOR THE CRIME
OF VIOLATION OF OBLIGATIONS IN THE MANAGEMENT
OF ANOTHER'S PROPERTY, ACCORDING TO § 237
OF THE CRIMINAL CODE, IN CONNECTION
WITH THE RECOGNITION OF THE CREDITOR'S CLAIM**

prof. JUDr. Sergej Romža, PhD.

(Katedra trestného práva, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach)

Abstrakt: V predmetnom príspevku pozornosť koncentrujeme na interpretačné aplikačné problémy súvisiace s pojmovým znakom objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237, resp. § 238 Tr. zák., spočívajúceho v porušení povinnosti spravovať alebo opatrovať cudzí majetok vyplývajúcej zo všeobecne záväzného právneho predpisu, ustanovenej právoplatným rozhodnutím súdu alebo vyplývajúcej zo zmluvy, ako aj pojmového znaku škody, a to v súvislosti s uznaním fiktívnej (neexistujúcej alebo nadhodnotenej) pohľadávky veriteľa, správcom konkurznej podstaty.

Kľúčové slová: odborná starostlivosť; správa cudzieho majetku; škoda; správca konkurznej podstaty; pohľadávka veriteľa; zavinenie; štatutárny orgán.

Abstract: In the article author focuses on interpretive application problems related to the conceptual feature of the objective side of crime violation of obligations in the management of another's property, according to § 237, respectively § 238 of the criminal code, consisting in the violation of the obligation to manage or take care of someone else's property resulting from a generally binding legal regulation, established by a valid court decision or resulting from a contract, as well as the conceptual feature of damage, in connection with the recognition of a fictitious (non-existent or overvalued) claim of the creditor, by the bankruptcy trustee.

Key words: professional care; management of another's property; damage; bankruptcy trustee; creditor's claim; culpability; statutory authority.

Úvod

Trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 a § 238 Trestného zákona (ďalej len ako „Tr. zák.“), je systematicky zara-

dený do štvrtej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, marginálne označenej ako „Trestné činy proti majetku“. Druhým objektom štvrtej hlavy osobitnej časti Trestného zákona sú práva súvisiace s majetkovými právami. Predovšetkým je to vlastnícke právo.

Ochrana vlastníckeho práva každého druhu je normatívne ukotvená v čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len ako „Ústava“), podľa ktorého „Každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu“. Rovnako aj Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, konkrétne v č. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len ako „Dohovor“), garantuje každému právo pokojne užívať svoj majetok a podľa ktorého „Každá fyzická alebo právnická osoba má právo pokojne užívať svoj majetok“. Nemožno v tejto súvislosti opomenúť, že ochranu vlastníckeho práva zabezpečujú aj jednotlivé ustanovenia Občianskeho zákonníka a Obchodného zákonníka.

Trestný zákon zabezpečuje ochranu vlastníckych práv bez ohľadu na druh a formu vlastníckeho práva.

Trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, je normatívne ukotvený v dvoch základných skutkových podstatách (§ 237 Tr. zák. a § 238 Tr. zák.), ktoré *spája* ich **objekt** (právom chránený záujem vo forme ochrany cudzích majetkových práv), **subjekt** (špeciálny subjekt, keďže páchatelom môže byť len osoba, ktorá má povinnosť opatrovať alebo spravovať cudzí majetok), **objektívna stránka** (protiprávne konanie spočívajúce v porušení tejto povinnosti, dôsledkom ktorého je vznik škody). Povinnosti pri správe cudzieho majetku sú ustanovené alternatívne, a to všeobecne záväzným právnym predpisom, právoplatným rozhodnutím súdu alebo zmluvou ako kvalifikovaným prejavom spolukontrahentov, ktorým títo dávajú na vedomie, že si jej obsahom žiadajú byť viazaný. **Odlišnosť** týchto dvoch skutkových podstát spočíva vo **forme zavinenia a forme kvantifikácie spôsobenej škody**.

Skutková podstata trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 Tr. zák., vyžaduje úmyselné zavinenie, kým skutková podstata trestného činu porušovania pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 Tr. zák., vyžaduje nedbanlivostné zavinenie.¹

Dôvodom na zakotvenie nedbanlivostnej formy tohto trestného činu, bol narastajúci počet trestných činov nazývaných všeobecne ako „tunelovanie“, ktoré páchajú osoby oprávnené spravovať a v rámci výkonu tejto správy, nakladať s majetkom tretích osôb, a to najmä právnických osôb, a to vrátane

¹ ČENTÉŠ, J., ŠANTA, J., BELEŠ, A. Porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku – rozhodovacia činnosť súdov In: *Právna ochrana veriteľov – Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, organizovanej PrF UK v Bratislave, z 8.12.2017*. Bratislava: WOLTERS KLUWER, 2017, s. 149.

osôb, ktoré majú postavenie likvidátorov, či správcov konkurzných podstát týchto spoločností.²

K vymedzeniu normatívnych znakov trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 273 Tr. zák.

Objektom tohto trestného činu je cudzí majetok, pričom predmetom ochrany sú aj ďalšie majetkové hodnoty. Pod cudzí majetok možno subsumovať rovnako aj pohľadávky veriteľov.³

Objektívna stránka, predmetného trestného činu spočíva v tom, že páchatel inému spôsobí aspoň malú škodu tým, že poruší všeobecne záväzným právnym predpisom ustanovenú povinnosť alebo povinnosť ustanovenú právoplatným rozhodnutím súdu alebo vyplývajúcu zo zmluvy, opatrovať alebo spravovať cudzí majetok.

Cudzí majetok, je majetok, ktorý nepatrí úplne alebo sčasti páchatelovi.

Povinnosť opatrovať alebo spravovať cudzí majetok, vzhľadom na to, že základná skutková podstata trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 Tr. zák., resp., § 238 Tr. zák., je skutkovou podstatou s blanketnou dispozíciou, keďže sa dovoľáva (odkazuje) na právnu úpravu mimo Trestného zákona, a až porušenie takto ustanovenej povinnosti spravovať alebo opatrovať majetok môže založiť trestnoprávnu zodpovednosť páchatela.

Podľa rôznych mimotrestných predpisov, ktoré sa tu uplatnia, je takáto povinnosť formulovaná napríklad ako starostlivosť o majetok, starostlivosť riadneho hospodára, odborná starostlivosť, náležitá starostlivosť, obhospodarovanie majetku, prípadne zahŕňa nakladanie alebo hospodárenie s majetkom, právo vykonávať úkony s majetkom, prevádzať ho, obchodovať s ním, investovať ho s pod.⁴ Pod **pojmem spravovať a opatrovať cudzí majetok** je potrebné subsumovať akékoľvek majetkové dispozície povinnej osoby.

Obsahové vymedzenie takejto povinnosti, môže byť všeobecné či abstraktné. Povinnosť opatrovať alebo spravovať cudzí majetok, v zmysle trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 a § 238 Tr. zák., nemusí byť výslovne pomenovaná, ale jej obsahom musí byť to, čo sa rozumie opatrovaním alebo správou cudzieho majetku.⁵

² IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vydanie. Bratislava, WOLTERS KLUWER SR, s. r. o., 2021, s. 210.

³ Podľa § 130 ods. 1 písm. f) Tr. zák. „Vecou sa na účely tohto zákona rozumejú aj majetkové právo alebo peniazmi ocenená hodnota“.

⁴ PÚRY, F. Možnosti postihu porušení povinnosti péče řádného hospodáře o cizí majetek. *Právní rozhledy*. 2010. č. 15, roč. 18, s. 544.

⁵ Porov. uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 9. decembra 2015, sp. zn. 5Tdo 1423/2015.

Odborná starostlivosť výkladovo zahŕňa požiadavku na konanie s potrebnými znalosťami, ide teda o starostlivosť, ktorú by vynaložila bežne starostlivá a pozorná osoba v podobných situáciách a pri zohľadnení všetkých informácií, ktoré sú rozumne prístupné.⁶ Lukačka k uvedenému navyše dodáva, že „konanie s odbornou starostlivosťou sa má posudzovať s prihliadnutím na objektívne všeobecne požadovanú odbornú starostlivosť vyžadovanú na konkrétny druh úkonu alebo rozhodnutia konateľa (štatutárneho orgánu), pričom v tejto súvislosti je irelevantná dosiahnutá úroveň vzdelania konateľa“.⁷

V súvislosti s *postavením správcu konkurznej podstaty* sa žiada pripomenúť, že správca konkurznej podstaty po vyhlásení konkurzu nastupuje namiesto štatutárnych orgánov a vykonáva ich pôsobnosť vo vzťahu k nakladaniu s majetkom spoločnosti, na ktorú bol vyhlásený konkurz, a preto je jeho postavenie obdobné ako postavenie štatutárnych orgánov, t. j. aj vo vzťahu k správcovi konkurznej podstaty je majetok patriaci do konkurznej podstaty majetkom cudzím a správca má povinnosť spravovať a opatrovať tento majetok s odbornou starostlivosťou, teda hlavne chrániť ho pred poškodením, a tým chrániť oprávnené nároky veriteľov úpadcu.⁸

Správca konkurznej podstaty preto dodrží povinnosť (ustanovenú v § 8 ods. 2 zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní, pričom uvedené platí aj vo vzťahu k ust. § 7 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii) konať s odbornou starostlivosťou vtedy, ak bude vykonávať svoje rozhodnutia v dobrej viere a zároveň nebude mať na predmete rozhodovania osobný záujem, bude o predmete rozhodovania informovaný v rozsahu, o ktorom sa domnieva, že je primeraný okolnostiam a bude racionálne presvedčený o tom, že rozhodnutie, ktoré vykonáva, je v najlepšom záujme veriteľov, t. j. s účelom konkurzného konania. K porušeniu tejto povinnosti pritom môže dôjsť aj opomenutím takéhoto konania, na ktoré bol správca konkurznej podstaty podľa okolností povinný, napríklad aj z dôvodu úmyselnej nečinnosti správcu konkurznej podstaty pri popieraní pohľadávok alebo neodôvodnená nečinnosť správcu konkurznej podstaty vykonať úkony, ktoré by zabránili premlčaniu pohľadávky či nedostatočnú údržbu spravovaného majetku.⁹

Vzhľadom na odlišnú rozhodovaciu prax jednotlivých senátov, Najvyšší súd SR, prijal *stanovisko na zjednotenie výkladu a aplikácie ustanovení*

⁶ c. d. v poznámke č. 1, s. 152.

⁷ LUKAČKA, P. Vybrané aplikačné problémy uplatňovania zodpovednosti voči konateľovi spoločnosti s ručením obmedzeným. In: *Bratislavské právnické fórum*. Bratislava: Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta. 2013, s. 48.

⁸ ŠAMKO, P. *Trestné činy poškodzujúce veriteľov*. Bratislava: WOLTERS KLUWER, 2019, s. 284.

⁹ Tamže, s. 273 – 286.

§ 237 a § 238 Tr. zák., v súvislosti s povinnosťou správcu konkurznej podstaty v konkurznom konaní,¹⁰ a to s nasledujúcimi právnymi vetami:

I. Právna povinnosť je charakterizovaná príkazom postupovať určitým spôsobom (konať alebo zdržať sa konania), ktorý zároveň znamená zákaz postupovať akokoľvek inak (na rozdiel od práva, ktoré je možnosťou, nie však povinnosťou). Povinnosť môže byť vymedzená užšie alebo širšie, avšak s potrebnou určitosťou – v právnej norme býva povinnosť vymedzená širšie, keďže sa vzťahuje na všetky prípady rovnakého druhu a neurčitého počtu. Povinnosť správcu spravovať cudzí majetok v konkurznom konaní, relevantná v zmysle § 237 ods. 1 a § 238 TZ (ide o majetok podliehajúci konkurzu), vzniká už ustanovením správcu do funkcie. Podľa povahy tejto povinnosti musí ísť o čestnú zodpovednú a svedomitú správu, ktorej výslovnou zákonnou konkretizáciou je aj postup s odbornou starostlivosťou – § 3 ods. 1, 2 zákona č. 8/2005 Z. z. o správcoch, § 8 ods. 2 zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní (účinného do 31. decembra 2005), § 86 ods. 1 (a iné ustanovenia) zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii (účinného od 1. januára 2006), pričom konanie s odbornou starostlivosťou je v § 7 naposledy označeného zákona aj legálne definované.

II. Porušením povinnosti postupovať pri výkone funkcie s odbornou starostlivosťou sa môže správca dopustiť spáchania trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 alebo § 238 TZ. Musia však byť naplnené aj ostatné zákonné znaky takeého trestného činu, čo v rámci subjektívnej stránky znamená úmysel správcu spôsobiť svojím postupom škodu – § 237 TZ, alebo nedbanlivosť vo vzťahu k tej istej okolnosti § 238 TZ.

Subjektom trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku môžu byť osoby (fyzické a právnické), ktoré sú podľa zákona alebo zmluvy či súdneho rozhodnutia, povinné vybavovať záležitosti iných osôb, ak je v tom zahrnutá aj starostlivosť o ich majetok (subjekt špeciálny). Aplikácia tohto ustanovenia prichádza do úvahy v prípadoch, v ktorých sa nepreukáže, že by uvedené osoby úmyselným porušením povinnosti opatrovať alebo spravovať cudzí majetok obohatil seba alebo iného, ale preukáže sa len spôsobenie škody nie malej na cudzom majetku.¹¹

¹⁰ Porov. rozhodnutie Najvyššieho súdu SR publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu SR a rozhodnutí súdov SR 6/2017, č. 31.

¹¹ Porov. R 3/1995.

2. Možnosti trestnoprávneho postihu správcu konkurznej podstaty za trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 Tr. zák., v súvislosti s uznaním pohľadávky veriteľa

Aktuálne sa v aplikačnej praxi opakovane vyskytujú prípady, keď voči správcovi konkurznej podstaty, resp. voči predbežnému správcovi dlžníka, je vyvodzovaná trestnoprávna zodpovednosť na tom skutkovom základe, že uznal pohľadávku veriteľa napriek tomu, že tá nebola uplatnená žalobcom v súdnom konaní (nebola judikovaná), a teda nemohla byť z tohto dôvodu splatná, čím správca konkurznej podstaty nepostupoval s odbornou starostlivosťou, v zmysle § 7 a § 32 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov, teda nedôvodným uznaním pohľadávky veriteľa spôsobil dlžníkovi škodu na majetku.

Zjednodušene povedané ide o situáciu, keď správca konkurznej podstaty, resp. predbežný správca konkurznej podstaty uzná pohľadávku prihlásenú veriteľom, ktorá nebola judikovaná súdnym rozhodnutím, a ktorú dlžník či iný oprávnený veriteľ považuje za fiktívnu (neexistujúcu).

Podľa § 7 cit. zákona *„konaním s odbornou starostlivosťou sa na účely tohto zákona rozumie, konanie so starostlivosťou primeranou funkciou alebo postaveniu konajúcej osoby, po zohľadnení všetkých dostupných informácií, ktoré sa týkajú alebo môže mať vplyv na jej konanie“*.

Podľa § 32 ods. 18 cit. zák. *„každú prihlásenú pohľadávku správcu s odbornou starostlivosťou preskúma a porovná s účtovnou a inou dokumentáciou dlžníka a so zoznamom záväzkov dlžníka, správca pritom prihliadne aj na vyjadrenie dlžníka a iných osôb v rozsahu, v akom ich možno považovať za vecne preukázané a právne odôvodnené. Správca vykoná aj vlastné šetrenie s cieľom nestranne zistiť stav a dôvody spornosti prihlásenej pohľadávky. Správca prihlásenú pohľadávku poprie v spornom rozsahu, len ak pri skúmaní pohľadávky zistí, že prihlásená pohľadávka je čo do právneho dôvodu, vymáhateľnosti, výšky zabezpečenia zabezpečovacím právom alebo poradia zabezpečovacieho práva sporná v miere, ktorá odôvodňuje predpoklad, že veriteľ prihlásenej pohľadávky, nebude v prípade konania o určení popretej pohľadávky úspešný“*.

Z dikcie citovaných ustanovení § 7 a § 32 ods. 18, pritom vyplýva legálna definícia „konania s odbornou starostlivosťou“ u správcu konkurznej podstaty a zároveň označené ustanovenia predpisujú pre správcu konkurznej podstaty určitý procesný algoritmus, teda ako má postupovať pri preskúmaní prihlásených pohľadávok veriteľmi, ako aj podmienky, za splnenia ktorých môže správca konkurznej podstaty poprieť prihlásenú pohľadávku.

Z označených ustanovení teda vyplýva, že správca konkurznej podstaty by sám mal zisťovať skutočný stav veci o prihlásených pohľadávkach (nemá len akúsi evidenčnú povinnosť vo vzťahu k prihlasovaným pohľadávkam),

ale prihlásenú pohľadávku porovná s účtovnou a inou dokumentáciou dlžníka (tzv. pomocnou dokumentáciou dlžníka exekutívnych orgánov spoločnosti rôznymi vyhláseniami štatutárnych zástupcov spoločnosti), zjednodušene povedané vykonáva autonómne overovanie existentnosti prihlásenej pohľadávky veriteľom, ale zároveň jeho povinnosťou je vykonať aj tzv. krížovú kontrolu – verifikáciu existentnosti prihlásenej pohľadávky a na tento účel si vyžiadať vyjadrenie dlžníka, ako aj iných osôb (napr. štatutárneho zástupcu veriteľa prihlásenej pohľadávky), pričom na tieto vyjadrenia správca konkurznej podstaty prihliadne len vtedy, ak tie považuje za preukázané a právne odôvodnené. V opačnom prípade, teda pre prípad, že vykonaným šetrením správcu konkurznej podstaty sa zistí spornosť prihlásenej pohľadávky, a to v miere, ktorá odôvodňuje predpoklad, že veriteľ prihlásenej pohľadávky nebude v prípade konania o určení popretej pohľadávky úspešný. Z uvedeného potom vyplýva, že dôvod na popretie prihlásenej pohľadávky správcom konkurznej podstaty zakladá nielen neexistenciu (fiktivnosť) takejto pohľadávky, ale už aj samotná spornosť pohľadávky, teda existujúca pochybnosť o jej existencii, pričom deklarovanú spornosť prihlásenej pohľadávky musí správca konkurznej podstaty vyhodnotiť na základe predpokladu (projekcie) výsledku prípadného incidenčného konania, teda že veriteľ prihlásenej pohľadávky, ktorú správca konkurznej pohľadávky poprel, nebude v prípadnom konaní o určení popretej pohľadávky úspešný. Inak povedané, správca konkurznej podstaty prejedikuje súdne rozhodnutie v rámci tzv. incidenčného konania v čase, keď predmetné konanie ešte ani len nezačalo a nevie s istotou posúdiť, či vôbec bude iniciované (začne). Za týchto okolností potom rozhodnutie správcu konkurznej podstaty, pri popretí prihlásenej pohľadávky, závisí od budúcej neistej skutočnosti, v dôsledku čoho sa vnáša do celého procesu preskúmania spornosti prihlásenej pohľadávky možná miery neistoty a subjektivismu, ktorá sa vo svojich dôsledkoch musí odraziť pri posudzovaní protiprávnosti konania správcu konkurznej podstaty, ako aj existencie zákonom ustanovenej formy zavinenia v jeho konaní, v prípade vyvedenia jeho trestnoprávnej zodpovednosti za trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237 Tr. zák.

Nad rámec uvedeného sa žiada poznamenať a osobitne akcentovať, že samotný priebeh konkurzného konania slúži na overovanie prihlásených pohľadávok a má aj mechanizmy tzv. popierania pohľadávok.¹² pričom správca konkurznej podstaty je len jedným zo subjektov oprávnených popierať prihlásenú pohľadávku, pretože aj veritelia prihlásených pohľadávok disponujú oprávneniami na popretie prihlásených pohľadávok, pričom právo podať

¹² C. d. v poznámke č. 8, s. 269. Rovnako porov. ĎURICA, M. *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2012 s. 251.

podnet (iniciovat') popretie prihlásenej pohľadávky môže dať aj úpadca, resp. dlžník. Z uvedeného potom vyplýva, že ostatní veritelia môžu autonómne podať návrh na popretie spornej pohľadávky, avšak úpadca (dlžník) iba prostredníctvom správcu konkurznej podstaty.

Žiada sa osobitne pripomenúť, že na vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti páchatela, pri trestnom čine porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237, resp. § 238 Tr. zák., sa po objektívnej stránke vyžaduje, okrem protiprávnosti konania páchatela, aj spôsobenie následku vo forme škody na majetku iného. Škodou sa pritom rozumie akékoľvek zmenšenie hodnoty spravovaného majetku.

Myslíme si, že *zaradenie, resp. uznanie pohľadávky veriteľa (v danom prípade veriteľa pod č. 3) do Konečného zoznamu pohľadávok, zo strany predbežného správcu, nemožno považovať za vykonanie majetkovej dispozície s majetkom úpadcu zo strany predbežného správcu konkurznej podstaty, v dôsledku ktorej by konkrétnej osobe vznikla škoda na majetku, teda v dôsledku ktorého by došlo k zmenšeniu hodnoty spravovaného majetku, keďže v tejto fáze konkurzného konania správcu konkurznej podstaty nevykonáva žiadne majetkové dispozície, ktorými by sa uspokojovali pohľadávky veriteľov. Z uvedeného potom vyplýva, že v tejto fáze konkurzu nemôže len z dôvodu prípadného prihlásenia a uznania fiktívnej či nadhodnotenej pohľadávky vzniknúť na majetku úpadcu či iných (skutočných) veriteľov škoda. Len pre úplnosť veci treba dodať, že pod majetkovou dispozíciou treba rozumieť prevod alebo prechod majetku tvoriaceho konkurznú podstatu z úpadcu na nadobúdateľa, teda nového vlastníka, ku ktorému v danom prípade ale nedošlo. Inak povedané, prihlásením, resp. uznaním pohľadávky veriteľa SKP, ako aj vyhlásením konkurzu na majetok úpadcu, úpadca je stále vlastníkom majetku tvoriaceho konkurznú podstatu, vyhlásením konkurzu dochádza k zmene v osobe oprávnenej disponovať s týmto majetkom.*

Z uvedeného teda vyplýva, že *prihlásením, resp. uznaním pohľadávky veriteľa správcom konkurznej podstaty nedochádza k majetkovej dispozícii s masou majetku tvoriacej konkurznú podstatu, výsledkom (následkom) ktorého by bolo akékoľvek zmenšenie hodnoty spravovaného majetku, a teda naplnenie obligatórneho pojmového znaku objektívnej stránky predmetnej skutkovej podstaty vo forme škody na majetku iného, podľa § 237 ods. 1, ods. 3 písm. a) Tr. zák. .*

Záver

V súvislosti s vyvodením trestnoprávnej zodpovednosti voči páchatelovi za trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa §

237, resp. § 238 Tr. zák., v aplikačnej praxi vyvoláva množstvo interpretačných a aplikačných problémov súvisiacich tak s pojmovým znakom objektívnej stránky predmetnej skutkovej podstaty, spočívajúcej v „odbornej starostlivosti“ pri výkone správy zvereneného majetku, ako aj pojmového znaku škody ako ustanoveného následku takéhoto protiprávneho konania páchatel'a. Osobitne indikované interpretačné a aplikačné problémy možno vzťahovať aj na výkon činnosti (správcu zvereneného majetku) správcu konkurznej podstaty.

Nič na veci nemení skutočnosť, že zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii, v ust. § 7 obsahuje legálnu definíciu „konania s odbornou starostlivosťou“, pretože spôsob jeho praktického uplatňovania, v súvislosti s preskúmaním a popieraním prihlásených pohľadávok správcom konkurznej podstaty, indikovaný v ust. § 32 ods. 18 cit. zákona, je determinovaný právnou hypotézou (predpokladom, že veriteľ prihlásenej pohľadávky nebude v prípade konania o určenie popretej pohľadávky úspešný), ktorej správnosť (pravosť), správca konkurznej podstaty nevie v čase preskúmania prihlásenej pohľadávky podrobiť – verifikovať jej správnosť, čo vnáša do trestnoprávnej zodpovednosti (vzťahu) významnú mieru neistoty a neurčitosti, ktorá je v rozpore s princípom právnej istoty, podľa čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.¹³

Zároveň s osobitnou naliehavosťou sa žiada pripomenúť, že na vyvodenie trestnoprávnej zodpovednosti páchatel'a za trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, podľa § 237, resp. § 238 Tr. zák., nepostačuje, aby páchatel' protiprávne konal, ale aby kauzálnym následkom tohto protiprávneho konania (konania v rozpore s odbornou starostlivosťou) bolo spôsobenie škody na spravovanom majetku.

V prípade správcu konkurznej podstaty (predbežného správcu), ktorý spornú (fiktívnu či nadhodnotenú) prihlásenú pohľadávku nepoprie, ale naopak zaradí do zoznamu prihlásených veriteľov ako nespornú, však nedochádza k majetkovej dispozícii s masou tvoriacu konkurznú podstatu, a preto objektívne nemôže na spravovanom majetku vzniknúť ustanovený následok vo forme spôsobenej škody.

¹³ *Právna istota* je v podstate založená na tom, že orgány verejnej moci na určitú otázku v porovnateľných podmienkach a za porovnateľných okolností, dajú vždy rovnakú odpoveď a každý, resp. dotknutá osoba vie, akú odpoveď môže očakávať. OROSZ, L. SVÁK, J. a kol. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár. Zväzok I.* Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2021, s. 24. Zároveň Ústavný súd Slovenskej republiky konštantne judikuje, že „príkaz dostatočnej určitosti zákonov (ako aj iných všeobecne záväzných právnych predpisov) tvoriaci súčasť princípu právneho štátu, síce nevyžaduje od zákonodarcu, aby dôkladne a so všetkými podrobnosťami opísal všetky ním predpokladané skutkové stavy... Zákonodarca však je povinný formulovať ním vydávané právne predpisy s takou vysokou mierou určitosťou, aká je v danom prípade možná so zreteľom na účel a osobitné črty právnej úpravy, ako aj ústavné limity (porov. PL. ÚS 36/95; PL 37/99).

LITERATÚRA

1. ČENTÉŠ, J., ŠANTA, J., BELEŠ, A. porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku – rozhodovacia činnosť súdov In: *Právna ochrana veriteľov – Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie, organizovanej Právnickou fakultou UK v Bratislave, z 8. decembra 2017*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017.
2. ĎURICA, M. *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2012.
3. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné II. Osobitná časť*. 2. vydanie. Bratislava, Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2021, s. 210.
4. PÚRY, F. Možnosti postihu porušení povinnosti péče řádného hospodáře o cizí majetek. *Právní rozhledy*, 2010. č. 15, roč. 18.
5. LUKAČKA, P. Vybrané aplikačné problémy uplatňovania zodpovednosti voči konateľovi spoločnosti s ručením obmedzeným. In: *Bratislavské právnické fórum*. Bratislava. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta. 2013, s. 48.
6. ŠAMKO, P. *Trestné činy poškodzujúce veriteľov*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019.
7. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu SR a rozhodnutí súdov SR 6/2017, č. 31.
8. Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky z 9. decembra 2015, sp. zn.: 5Tdo 1423/2015.
9. R 3/1995.

Kontaktné údaje autora:

prof. JUDr. Sergej Romža, PhD.

Katedra trestného práva

Právnická fakulta Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

sergej.romza@upjs.sk

EURÓPSKE ASPEKTY TRESTNOPRÁVNEJ OCHRANY MENY¹

EUROPEAN ASPECTS OF CRIMINAL CURRENCY PROTECTION

prof. JUDr. Peter Polák, PhD.

(Ústav verejného práva Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy v Bratislave)

Abstrakt: Mena, ktorú reprezentujú peniaze ako všeobecné platidlo, je v každom štáte venovaná osobitná pozornosť aj z hľadiska jej trestnoprávnej ochrany pred neoprávneným nakladaním, najmä falšovaním. Túto skutočnosť akceptovali aj orgány Európskej únie po zavedení eura do hotovostného platobného styku. S cieľom zabezpečiť ochranu bankoviek a mincí eura vydali príslušné orgány EÚ celý rad právnych aktov, o účele a význame ktorých podáva príspevok informáciu.

Kľúčové slová: Mena, ochrana meny, euro, ochrana eura pred falšovaním, právne akty EÚ zamerané na ochranu eura

Abstract: Currency, which is represented by money as a universal tender, is given special attention in each state also in terms of its criminal protection against unauthorised handling, in particular counterfeiting. This fact has also been accepted by the European Union authorities following the introduction of the euro in cash payments. In order to ensure the protection of euro banknotes and coins, the relevant EU bodies have issued a number of legal acts, the purpose and significance of which are described in this paper.

Key words: Currency, currency protection, euro, protection of the euro against counterfeiting, EU legal acts aimed at protecting the euro

Úvod

Otázka falšovania a pozmeňovania platidiel tvoriacich menu² a následne aj ich ochrana patrili medzi aktuálne problémy už v dávnej minulosti, ako aj v minulosti nie až takej dávnej, no a, samozrejme, táto otázka je aktuálna aj v súčasnosti. Je to preto, lebo jednou zo základných podmienok fungovania modernej trhovej ekonomiky je aj riadne fungovanie jej meny, teda riadne fungovanie tokov peňazí, či už v hotovostnom alebo bezhotovostnom pla-

¹ Tento príspevok je podporovaný Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0644

² Menou sa rozumie v užšom zmysle slova peňažná sústava jedného štátu alebo určitého obmedzeného zoskupenia štátov, a v širšom zmysle aj samotná sústava fyzických platidiel (peňazí) štátu, spravidla v podobe papierových peňazí (bankovky) a kovových peňazí (mince) – pozn. aut.

tobnom styku. Ako všetky činnosti, tak aj činnosť spoločnosti vo sfére meny a toho, čo ju navonok predstavuje, teda činnosť týkajúca sa peňazí v rámci hotovostného alebo bezhotovostného platobného styku medzi jeho subjektmi, je limitovaná právnym rámcom, ktorý vytvára pravidlá na ich zákonné fungovanie v ekonomike. Medzi tieto pravidlá patria aj právne pravidlá ochrany meny pred jej zneužívaním, teda pred protiprávnym narábaním s menou a s peniazmi, ktoré ju navonok reprezentujú. Z histórie, ale aj zo súčasnosti vieme, že najvýznamnejšími prejavmi protiprávneho narábania s peniazmi je ich falšovanie a pozmeňovanie. Určite to však nie sú jediné prejavy protiprávneho narábania s peniazmi, aj keď tieto spomínané patria k najčastejším a k najzávažnejším.

Dvadsať storočie ukázalo, že budúcnosť rozvoja ľudskej spoločnosti nie je možné efektívne zabezpečiť bez integrácie štátov do prirodzených regionálnych zoskupení s rôznym účelom, stupňom a kvalitou. Európska únia, ktorá sa pretransformovala z pôvodne voľného ekonomického zoskupenia do dnešnej podoby všestrannej integrácie, sa rozhodla napomáhať rozširovaniu možností spolupráce medzi svojim členskými štátmi aj odbúraním prekážky, ktorú tvorí množstvo národných mien, a to tak, že sa zaviedla spoločná mena euro, ktorú za svoju menu postupne prijímajú jednotlivé členské štáty. Tak ako bolo a aj je potrebné zabezpečovať ochranu národných mien, je potrebná aj existencia opatrení na ochranu eura na spoločnej únijnej úrovni, ako aj na úrovni jednotlivých členských štátov EÚ, ktoré prijali euro za svoju menu. V tejto súvislosti vznikajú otázky, prečo treba platnú menu chrániť a ako ju chrániť. Nestačí však len takéto otázky klásť, ale treba hľadať na ne aj odpovede.

1. Vývoj požiadaviek Európskej únie na ochranu meny

Prevratnou udalosťou v oblasti meny a menových jednotiek v našich a európskych podmienkach, ba aj v celosvetových podmienkach, sa stalo zavedenia eura ako jednotnej meny a menovej jednotky na území viacerých členských štátov Európskej únie, čím sa vytvorila tzv. Eurozóna, čiže územie tých členských štátov Európskej únie, ktoré zaviedli euro. K Eurozóne treba priradiť aj územie viacerých iných nečlenských štátov Európskej únie, takzvané územie zúčastnených tretích štátov, ktoré na svojom území používajú euro ako oficiálnu menovú jednotku (napríklad Andora, Monaco, San Marino, Vatikán). Zavedenia eura, ako meny a ako menovej jednotky, prebehlo v samom začiatku v dvoch základných etapách. K 1. januára 1999 bolo zavedené pre bezhotovostný platobný styk a až k 1. januára 2002 boli dané do obehu aj bankovky a mince pre hotovostný platobný styk. Právny rámec EÚ zavede-

nia eura tvoria viaceré právne akty EÚ. Predovšetkým sú to **nariadenia Rady (ES) č. 1103/1997, č. 974/1998 a č. 2866/1998**. Slovenská republika, ako členský štát EÚ, splnila takzvané Maastrichtské ekonomické a politické kritériá na zavedenia eura v roku 2008. Oficiálnou menou Slovenskej republiky sa euro stalo 1. januára 2009. Na rozdiel od začiatku zavedenia eura, sa euro u nás zaviedlo metódou takzvaného „veľkého tresku“, teda pre bezhotovostný, ako aj pre hotovostný platobný styk súčasne v jeden deň. Základný národný právny rámec pre zavedenia eura vytvoril **zákon č. 659/2007 Z. z.** Možno povedať, že euro je v súčasnosti oficiálnou menou v dvadsiatich z dvadsaťsedem krajín EÚ a vo viacerých krajinách mimo EÚ. Euro sa fakticky ako mena používa v Kosove a v Čiernej Hore, a to aj napriek tomu, že nie je oficiálne uznanou menou týchto krajín. Taktiež vo viacerých zámorských územiach členských krajín Európskej únie (napr. Španielsko, Portugalsko, Francúzsko) je euro oficiálnym platidlom.

Už od samotného začiatku zavedenia a používania eura ako meny a menovej jednotky bola zainteresovaným členským štátom EÚ a jej príslušným inštitúciám zrejmá aj nevyhnutnosť zabezpečenia opatrení na jej ochranu. Už v **Nariadení Rady (ES) č. 974/1998 z 3. mája 1998 o zavedení eura**, ktoré ustanovilo, že od 1. januára 2002 sa dáva do obehu mena pomenovaná euro, boli zúčastnené členské štáty EÚ zaviazané, aby zabezpečili primerané sankcie proti napodobovaniu a falšovaniu bankoviek a mincí eura. Rada EÚ prijala 28. mája 1999 v súvislosti so zavádzaním eura **Rezolúciu o jeho zvýšenej ochrane prostredníctvom trestných sankcií**.³ O rok neskôr, ale ešte stále v čase pred uvedením bankoviek a mincí eura do obehu, bolo prijaté **Rámcové rozhodnutie rady z 29. mája 2000, č. 2000/383/HA, o zvýšenej ochrane pred falšovaním prostredníctvom pokút a ďalších trestných sankcií v súvislosti so zavádzaním eura**.⁴ Účelom rámcového rozhodnutia bolo „zabezpečiť, aby bolo euro zodpovedajúco chránené vo všetkých členských štátoch EÚ prostredníctvom opatrení trestného práva ešte skôr, ako bola táto mena daná do obehu“ (bod 9 preambuly rámcového rozhodnutia rady). Na jednej strane je zaujímavé, ale na druhej strane je logické, že rámcové rozhodnutie rady č. 2000/383/HA sa odvoláva a z hľadiska predmetu úpravy vychádza z obsahu **Medzinárodného dohovoru o potláčaní falšovania mien z rok 1929**.⁵ V článku 2 rámcového dohovoru Rady EÚ sa v tejto súvislosti výslovne uvádza, že „účelom rámcového rozhodnutia je doplniť ustanovenia dohovoru o potláčaní falšovania mien a napomáhať členským štátom EÚ pri jeho uplatňovaní“.

³ Pozri Ú. v. ES C 171, 18.6.1999, s. 1.

⁴ Pozri Ú. v. ES L 140/1, 14.6.2000, s. 187.

⁵ Ide o medzinárodný dohovor o potláčaní falšovania mien prijatý Ligou národov so sídlom v Ženeve 20. apríla 1929. Jeho signatárom sa stala aj Československá republika – pozn. aut.

Za týmto účelom sa dokonca členské štáty EÚ, ktoré ešte nepristúpili k dohovoru o potlačaní falšovania mien, zaväzujú, že tak urobia. Významnými ustanoveniami rámcového rozhodnutia sú tie, ktoré bezprostredne zaväzujú všetky členské štáty EÚ, teda nielen tie, ktoré tvoria „Eurozónu“, aby prijali opatrenia na vytvorenie právneho rámca zavedenia trestnosti pre viaceré formy protiprávneho konania namierené proti papierovým a kovovým peniazom, tvoriacim menu euro.

Odsek 1 článku 3 rámcového rozhodnutia zaväzuje členské štáty EÚ, aby bolo na ich území považované za trestné:

- a) akékoľvek falšovanie alebo pozmeňovanie meny bez ohľadu na použité spôsoby,⁶
- b) úmyselné uvádzanie falšovanej meny do obehu,⁷
- c) dovoz, vývoz, preprava, prijatie alebo získanie falšovanej meny s cieľom uviesť ju do obehu s vedomím, že ide o falšovanú menu,⁸
- d) podvodné vyrobenie, prijatie, získanie alebo vlastnenie nástrojov, článkov, počítačových programov a akýchkoľvek ďalších prostriedkov výhradne prispôbených na falšovanie alebo pozmeňovanie meny, alebo podvodné vyrobenie, prijatie, získanie alebo vlastnenie hologramov alebo ďalších prvkov, ktoré slúžia na ochranu pred falšovaním.⁹

Ustanovenie odseku 2 článku 3 rámcového rozhodnutia zaväzuje každý členský štát prijať také opatrenia, aby účasť a nabádanie na konanie uvedené v odseku 1 článku 3 a pokus o konanie uvedené v bodoch a) až c) odseku 1 článku 3 boli považované za trestné.¹⁰

⁶ U nás upravené v ustanovení skutkovej podstaty trestného činu falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestného zákona“ alebo „TZ“) – pozn. autora.

⁷ U nás upravené v ustanovení skutkovej podstaty trestného činu falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270 ods.2 Trestného zákona – pozn. autora.

⁸ U nás upravené v ustanovení skutkovej podstaty trestného činu uvádzania falšovaných pozmenených a neoprávnene vyrobených peňazí a cenných papierov podľa § 271 ods.1 Trestného zákona – pozn. autora.

⁹ U nás upravené v ustanovení skutkovej podstaty trestného činu výroby a držby falšovateľského náčinia podľa § 272 ods. 1 Trestného zákona. Rozdiel je len v tom, že v rámcovom rozhodnutí je použitý pojem „prostriedky **výhradne prispôbené** na falšovanie alebo pozmeňovanie meny“ a v uvedenej skutkovej podstate je uvedený pojem „nástroj, iný predmet alebo počítačový program **určený** na falšovanie alebo pozmeňovanie meny“. Z hľadiska gramatického výkladu majú tieto pojmy podobný význam.

¹⁰ Požiadavka trestnosti účasti na konaní uvedenom v odseku 2 článku 3 rámcového rozhodnutia je u nás upravená v ustanovení § 21 ods. 1 Trestného zákona, podľa ktorého je účastníctvo na dokonanom trestnom čine alebo na jeho pokuse trestné vo forme organizátorstva, návodu, objednávky alebo pomoci. Ak pod pojmom „nabádanie“ rozumieme podnecovanie, možno povedať, že aj táto časť požiadavky trestnosti je splnená, pretože Trestný zákon upravuje v ustanovení § 337 skutkovú podstatu trestného činu podnecovania, podľa ktorej sa trest-

Podľa ustanovenia článku 4 rámcového rozhodnutia je každý členský štát povinný zabezpečiť, aby konanie uvedené v článku 3 rámcového rozhodnutia bolo trestné taktiež v súvislosti s bankovkami a mincami vyrábanými alebo vyrobenými použitím síce legálnych zariadení alebo z legálnych materiálov, ale porušením práv alebo podmienok, podľa ktorých môžu príslušné orgány vydávať menu a bez súhlasu týchto orgánov.¹¹

Rámcový dohovor zaviazal členské štáty zabezpečiť, aby konanie uvedené v spomínaných článkoch 3 a 4 bolo považované za trestné, aj ak:

- a) sa týka budúcich bankoviek a mincí eura a je spáchané pred 1. januárom 2002,
- b) sa týka bankoviek a mincí, ktoré zatiaľ nie sú vydané, ale sú určené do obehu a sú menou, ktorá je zákonným platidlom.¹²

Ďalšou požiadavkou vyplývajúcou z rámcového rozhodnutia, formulovanou v článku 6, je požiadavka zabezpečenia adekvátneho sankcionovania konania predpokladaného v článkoch 3 až 5. Toto konanie má byť trestané účinnými, primeranými a odrádzajúcimi sankciami vrátane trestov odňatia slobody, ktoré by v prípade potreby umožnili extradíciu takto konajúcich osôb.¹³ V tejto súvislosti existuje aj výslovná požiadavka, aby konanie spôčívajúce priamo v úmyselnom falšovaní a pozmeňovaní meny bolo sankcionované trestom odňatia slobody s hornou hranicou minimálne osem rokov.¹⁴

---

ného činu dopustí ten, kto verejne podnecuje na trestný čin. Podľa nášho Trestného zákona je trestné každé konanie, ktoré bezprostredne smeruje k dokonaniu trestného činu, teda pokus trestného činu (§ 14 ods.1 TZ). Tým je splnená ďalšia požiadavka trestnosti vyplývajúca z tohto ustanovenia rámcového rozhodnutia – pozn. autora.

¹¹ Konanie predpokladané v tomto ustanovení rámcového rozhodnutia je v podstate taktiež založené na neoprávnenej výrobe bankoviek a mincí. Preto je trestné podľa skutkovej podstaty trestného činu falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270 ods. 2 Trestného zákona – pozn. autora.

¹² Vzhľadom na znenie skutkových podstát trestných činov falšovania, pozmeňovania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270 Trestného zákona, uvádzania falšovaných pozmenených a neoprávnene vyrobených peňazí a cenných papierov podľa § 271 Trestného zákona a výroby a držby falšovateľského náčinia podľa § 272 ods. 1 Trestného zákona, najmä vzhľadom na výklad pojmu peniaze, za ktoré sa považujú platidlá platnej meny, slovenská národná úprava túto podmienku splňa – pozn. autora.

¹³ Právny rámec pre extradíciu vo všeobecnosti vytvára platný Trestný poriadok (zákon č.301/2005 Z. z., v znení neskorších predpisov, ďalej len Trestný poriadok, alebo TP). Na vyžiadanie osoby z cudziny na základe medzinárodného zatýkacieho rozkazu je jednou z podmienok, že sa predpokladá uloženie nepodmienečného trestu odňatia slobody dlhšieho ako štyri mesiace (§ 492 ods.1 písm. a/ TP). Na odovzdanie osoby do cudziny na stíhanie je jednou z podmienok, že konanie je podľa našej úpravy trestným činom a že možno za neho uložiť trest odňatia slobody najmenej jeden rok (§ 499 ods. 1 TP). Tie isté podmienky sú určené aj na aplikáciu takzvaného „európskeho zatýkacieho rozkazu“ podľa § 4 zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze. Z pohľadu slovenského právneho poriadku je teda táto podmienka splnená – pozn. autora.

¹⁴ Na uvedenú požiadavku sa vzťahuje skutková podstata trestného činu falšovania, pozmeňo-

Rámcové rozhodnutie obsahuje aj požiadavky uplatnenia pôsobnosti (rámcové rozhodnutie používa pre tento prípad pojem „príslušnosť“) členských štátov nad trestnými činmi, ktoré zodpovedajú konaniu uvedeného v článkoch 3 až 5. Každý členský štát má podľa článku 7 ods. 1 rámcového rozhodnutia prijať také opatrenia, aby mohol uplatniť svoju príslušnosť nad týmito trestnými činmi, ak je takýto trestný čin spáchaný celý alebo aspoň čiastočne na jeho území.¹⁵ Z článku 7 ods. 2 rámcového rozhodnutia vyplýva taktiež pre tie členské štáty, ktoré prijali euro, aby ich právny poriadok umožňoval stíhať falšovanie bankoviek a mincí eura bez ohľadu na štátnu príslušnosť páchatel'a a bez ohľadu, kde bol trestný čin falšovania eura spáchaný.¹⁶ V rámci novej súčasnej príslušnosti viacerých členských štátov na stíhanie tých istých trestných činov proti mene, požaduje rámcové rozhodnutie v článku 7 ods. 3 od členských štátov spoluprácu a právnu možnosť rozhodnúť podľa národnej úpravy o prevzatí trestnej veci z iného členského štátu, respektíve o jej odovzdaní do iného členského štátu.¹⁷

Na základe uvedeného prehľadu možno urobiť záver, že rámcové rozhodnutie 2000/383/SVV vytvorilo hmotnoprávne, ale aj procesné predpoklady trestnej ochrany eura pred falšovaním tým, že stanovilo členským štátom EÚ právne limity trestnej zodpovednosti za konanie súvisiace s neoprávneným nakladaním s eurom, ako aj limity spolupráce medzi členskými krajinami v prípade takýchto konaní. Rámcové rozhodnutie bolo už v nasledujúcom roku po jeho vydaní novelizované **rámcovým rozhodnutím Rady č. 2001/888/SVV**.¹⁸ V súlade s touto novelou sa pôvodné rámcové rozhodnutie doplnilo o ustanovenie článku 9a, z ktorého pre členské štáty EÚ vyplynula povinnosť akceptovať zásadu uznávania predchádzajúcich odsúdení s tým, že na účely stanovenia recidívy vytvoria členské štáty právne podmienky na uznávanie právoplatných rozsudkov vynesených v inom členskom štáte za trestné činy, ktoré sa vzťahujú na konanie podľa článku 3 až 5 rámcového rozhodnutia.¹⁹

---

vania a neoprávnenej výroby peňazí a cenných papierov podľa § 270 ods.2 Trestného zákona, ktorá predpokladá uloženie trestu odňatia slobody na sedem až desať rokov – pozn. autora.

¹⁵ Podmienky územnej pôsobnosti podľa § 3 Trestného zákona tejto požiadavke v plnej miere zodpovedajú – pozn. autora.

¹⁶ Pôsobnosť Trestného zákona možno v súlade s takzvanou zásadou ochrany, upravenej v § 5a, pre trestné činy proti mene (§ 270 až 272 TZ) uplatniť aj v prípade, ak bol takýto trestný čin spáchaný mimo územia Slovenskej republiky, alebo ak ho spáchal cudzinec, ktorý nemá na území Slovenskej republiky trvalý pobyt – pozn. autora.

¹⁷ Právna úprava, vyplývajúca z ustanovení § 528 a 529 Trestného poriadku, vytvára všeobecný právny rámec pre prevzatie trestnej veci z cudziny a odovzdanie trestnej veci do cudziny – pozn. autora.

¹⁸ Pozri Ú. v. ES L 329/3, 14.12.2001

¹⁹ Slovenský Trestný poriadok a ani iný vnútroštátny právny predpis zatiaľ nevytvárajú za účelom stanovenia recidívy právne podmienky na priame uznávanie predchádzajúcich prá-

Ponechaj právnu ochranu eura len na národnú úpravu jednotlivých členských štátov by nebolo dostatočné. Preto orgány EÚ reagovali na potrebu vytvoriť na tieto účely aj vlastnú legislatívu. Už v čase prípravy na zavedenie eura sa javila potreba zabezpečiť, aby technické a štatistické údaje, zhromaždené príslušnými štátnymi orgánmi členských štátov o sfalšovaných bankovkách a minciach euro, ako aj o neautorizovaných bankovkách euro, tie oznámili Európskej centrálnej banke (ECB), a aby príslušné štátne orgány členských štátov, Rada EÚ a Komisia EÚ mali k týmto údajom prístup. Preto Rada EÚ prijala **Nariadenie Rady č. 1338/2001 z 28. júna 2001, stanovujúce opatrenia nevyhnutné na ochranu eura proti falšovaniu.**²⁰ Význam tohto právneho aktu EÚ vo vzťahu k ochrane eura spočíva predovšetkým v tom, že na jeho základe na úrovni EÚ vytvorila ECB v rámci svojich štruktúr Centrum pre analýzy falšovania (CAF), úlohou ktorého je sústreďovať klasifikáciu a analýzu technických údajov týkajúcich sa sfalšovaných bankoviek euro. Na národnej úrovni sa na základe Nariadenia Rady vytvárajú pri národných bankách Národné centrá pre analýzy (NCA), ktorých úlohou je technicky analyzovať a klasifikovať zistené sfalšované bankovky eura a tieto údaje odovzdať CAF. Systematické zhromažďovanie technických informácií o falšovaných minciach eura má na základe Nariadenia Rady na úrovni EÚ za úlohu Európske vedecko-technické centrum (EVTC),²¹ vykonávajúce technickú analýzu a klasifikáciu sfalšovaných euro mincí. Na národnej úrovni sú, podobne ako pri sfalšovaných bankovkách, pri národných bankách vytvárané Národné centrá pre analýzu mincí (NCAM). Ich úloha je totožná ako v prípade NCA. Príslušné štátne orgány členských štátov odovzdávajú sfalšované bankovky eura na identifikáciu do NCA a sfalšované mince do NCAM. Na tieto účely zároveň Nariadenie Rady obsahuje vysvetlenia potrebných pojmov, ako napríklad čo, teda aké činnosti sa považujú za falšovanie (kapitola 1, článok 1, ods. 2), čo sa považuje za sfalšované bankovky alebo mince (kapitola 1, článok 2), ako aj úpravu postupov národných orgánov a orgánov na úrovni EÚ pri vykonávaní technických analýz, klasifikácií údajov o sfalšovaných bankovkách a minciach euro, ako aj o spôsobe vzájomného odovzdávania týchto údajov

---

voplatných rozsudkov vynesených v inom členskom štáte za trestné činy, ktoré sa vzťahujú na konanie podľa článku 3 až 5 rámcového rozhodnutia – pozn. autora.

²⁰ Pozri Ú. v. EŠ L 181, 4.7.2001.

²¹ Európske vedecko-technické centrum (EVTC), úlohou ktorého bolo centrálné na úrovni EÚ zbierať a klasifikovať údaje o sfalšovaných minciach bolo v počiatkoch zriadené v rámci Parížskej mincovne – pozn. autora. Neskôr sa EVTC zriadilo a začlenilo do štruktúr Komisie EÚ, a to na základe Rozhodnutia Rady EÚ 2003/861/ES z 8. decembra 2003 o analýze a spolupráci s ohľadom na falšovanie euromincí (Ú. V. EÚ L 325, 12.12.2003), ako aj na základe Rozhodnutia Komisie EÚ 2005/37/ES z 29. októbra 2004, ktorým sa zriaďuje EVTC a ktorým sa ustanovuje koordinácia technických činností na ochranu euromincí pred falšovaním (Ú. v. EÚ L 19, 21.1.2005).

medzi orgánmi EÚ a národnými orgánmi členských štátov. Nariadenie Rady vyžaduje taktiež od všetkých úverových a iných inštitúcií (najmä obchodné banky, zmenárne a herne v členských štátoch) stiahnuť z obehu všetky eurobankovky a euromince, ktoré prijali a ktorých vedia, alebo sa domnievajú, že sú sfaľované, ako aj následne ich odovzdať príslušným štátnym orgánom.

Pôvodné Nariadenie Rady č. 1338/2001 bolo novelizované **Nariadením Rady č. 44/2009 z 18. decembra 2004, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie (ES) č. 1338/2001.**²² Najdôležitejšou zmenou a doplnením, ktoré toto Nariadenie Rady prinieslo, bola úprava, umožňujúca na uľahčenie kontroly eurobankoviek a euromincí v obehu, prepravu falzifikátov medzi príslušnými štátnymi orgánmi, ako aj medzi inštitúciami a orgánmi EÚ. Počas celej prepravy však musia byť falzifikáty sprevádzané príkazom na prepravu, ktoré na tento účel vystavili príslušné štátne orgány členských štátov alebo inštitúcie a orgány EÚ.

Koncom roku 2004 sa Rada EÚ rozhodla v súvislosti so zabezpečením riadneho užívania euromincí a ich ochranou pred zámenou medailami a žetónmi podobným eurominciam ich výrobu, predaj, dovoz a distribúciu na účel predaja alebo na iné obchodné účely zakázať. Stalo sa tak na základe **Nariadenia Rady č. 2182/2004 zo 6. decembra 2004 o medailách a žetónoch podobných eurominciam.**²³ Zákaz sú povinné uplatňovať účastnícke členské štáty, teda tie členské štáty EÚ, na území ktorých je euro platnou menou.

Zákaz sa týka tých žetónov a medailí, na povrchu ktorých sú nápisy „euro“ alebo „eurocent“, alebo znak eura, alebo ktorých veľkosť je zhodná s veľkosťou euromincí, alebo ak je ich dizajn podobný niektorému národnému dizajnu lícnej strany alebo dizajnu spoločnej rubovej strany euromincí, alebo ak je rovnaký alebo podobný dizajnu hrany dvojeurovej mince (článok 2 Nariadenia Rady).²⁴

Celý rad právnych aktov EÚ, zameraných na opatrenia zabezpečujúce ochranu eura, nakoniec dopĺňajú viaceré Rozhodnutia Rady EÚ. Ich úlohou je doplniť opatrenia zavedené predchádzajúcimi právnymi dokumentmi o ustanovenia zabezpečujúce úzku spoluprácu medzi príslušnými orgánmi členských štátov EÚ, Európskej centrálnej banky (ECB), národných centrálnych bánk členských štátov, Europolom a Eurojustom, s cieľom potlačiť trestné činy súvisiace s faľšovaním eura. Tento cieľ proklamuje **Rozhodnutie Rady 2001/887/SVV zo 6. decembra 2001 o ochrane eura proti faľšovaniu.**²⁵ Rozhodnutie Rady zároveň upravuje pravidlá členských štátov EÚ pri odbornej

²² Pozri Ú. v. EÚ L 17, 22.1.2009.

²³ Pozri Ú. v. EÚ L 373/1, 21.12.2004.

²⁴ Uvedený zákaz je v slovenskom právnom poriadku zabezpečený ustanovením § 17d zákona č. 566/1992 Zb. o národnej banke Slovenska, v znení neskorších predpisov – pozn. autora.

²⁵ Pozri Ú. v. EÚ L 329/1, 14.12.2001.

analýze bankoviek a mincí eura, pri ktorých existuje podozrenie, že boli sfalšované. Rozhodnutie Rady zároveň ukladá členským štátom oznámiť výsledky takýchto analýz Europolu. Členské štáty sú taktiež povinné zabezpečiť, aby boli Europolu oznámené aj sústredené informácie o vyšetrovaní trestných činov súvisiacich s falšovaním eura (článok 4 Rozhodnutia Rady). Ustanovenia tohto Rozhodnutia Rady boli postupne upresnené **Rozhodnutím Rady 2003/861/ES z 8. decembra 2003 o analýze a spolupráci s ohľadom na falšovanie euromincí**²⁶ a **Rozhodnutím rady 2003/862/ES z 8. decembra 2003, ktorým sa rozširuje rozsah pôsobnosti rozhodnutia 2003/861/ES na tie štáty, ktoré prijali euro ako svoju menu.**²⁷

Medzi dôležité dokumenty EÚ viažuce sa k problematike treba zaradiť aj **Rozhodnutie Rady 2005/511/SVV z 12. júla 2005 o ochrane eura proti falšovaniu ustanovením Europolu ako ústredného úradu na boj proti falšovaniu eura.**²⁸ Ako to už z názvu vyplýva, jeho význam spočíva v tom, že Europol bol aj formálne postavený do roly dôležitého orgánu v rámci boja proti falšovaniu eura. Z hľadiska obsahu je dôležitá predovšetkým jeho príloha, ktorá konkrétne stanovuje úlohy Europolu ako ústredného orgánu boja proti falšovaniu eura.

2. Súčasnú požiadavky Európskej únie na ochranu meny

V roku 2014 bola prijatá Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/62/EÚ z 15. mája 2014 o trestnoprávnej ochrane eura a ostatných mien proti falšovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2000/383/SVV (ÚV EÚ, L 151/1, 21.5.2014). Termín transpozície Smernice do národných poriadkov členských krajín EÚ bol stanovený do 23. 5. 2016. Táto smernica vychádza z rámcového rozhodnutia Rady 2000/383/SVV a aktualizuje ho. Dopĺňa uvedené rámcové rozhodnutie o ďalšie ustanovenia týkajúce sa výšky sankcií, nástrojov vyšetrovania, ako aj analýz, zisťovania a odhaľovania falzifikátov eurobankoviek a euromincí v priebehu súdnych konaní. Jej cieľom je chrániť pred falšovaním všetky bankovky a mince, ktorých obeh je povolený, bez ohľadu či sú vyrobené z papiera, kovu alebo iného materiálu.

Z článku 3 ods. 1 Smernice vyplýva požiadavka trestnosti

- a) akékoľvek falšovanie alebo pozmeňovanie meny bez ohľadu na použité prostriedky,
- b) podvodné uvádzanie falšovanej meny do obehu,

²⁶ Pozri Ú. v. EÚ L 325/44, 12.12.2003.

²⁷ Pozri Ú. v. EÚ L 325/45, 12.12.2003.

²⁸ Pozri Ú. v. EÚ L 185/35, 16.7.2005 a Ú. v. EÚ L 185/36, 16.7.2005.

- c) dovoz, vývoz, preprava, prijatie alebo získanie falšovanej meny s cieľom uviesť ju do obehu s vedomím, že ide o falšovanú menu,
- d) podvodné vyrobenie, prijatie, získanie alebo prechovávanie:
  - náčinia, článkov, počítačových programov a údajov a akýchkoľvek ďalších prostriedkov výhradne prispôbolených na falšovanie alebo pozmeňovanie meny, alebo
  - ochranných prvkov, ako sú hologramy, vodoznaky alebo ďalšie prvky meny, ktoré slúžia na ochranu pred falšovaním.

Podľa čl. 3 ods. 2 Smernice konanie uvedené v odseku 1 písm. a), b) a c) má byť trestné aj v prípade bankoviek alebo mincí, ktoré sa síce vyrábajú alebo boli vyrobené použitím legálnych zariadení alebo materiálov, ale pri ich výrobe boli porušené práva alebo podmienky, za akých môžu príslušné orgány bankovky alebo mince vydávať.

Napokon podľa čl. 3 ods. 3 Smernice konanie uvedené v odsekoch 1 a 2 článku 3 má byť trestné aj v prípade bankoviek a mincí, ktoré ešte neboli vydané, ale sú určené do obehu ako zákonné platidlo.

Spresňujúce požiadavky na zabezpečenie trestnosti konaní, ktoré súvisia s falšovaním meny, vyplývajú aj z článku 4 Smernice. Podľa odseku 1 tohto článku má byť **navádzanie alebo pomoc a podnecovanie** súvisiace s trestným činom uvedeným v článku 3 Smernice trestné rovnako ako tento trestný čin. No a nakoniec podľa odseku 2 tohto článku má byť trestný aj **pokus** o spáchanie niektorého z trestných činov uvedených v článku 3 ods. 1 písm. a), b) alebo c), článku 3 ods. 2 alebo článku 3 ods. 3 vo vzťahu ku konaniu uvedenému v článku 3 ods. 1 písm. a), b) a c).

Ak porovnáme požiadavky na trestnosť konaní podľa článkov 3 a 4 Rámcového rozhodnutie rady z č. 2000/383/HA (z 29. mája 2000) s požiadavkami na trestnosť falšovania meny vyplývajúcimi z platnej Smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/62/EÚ, ide o identické požiadavky. Preto možno konštatovať z hľadiska súladu národnej právnej úpravy s aktuálnymi požiadavkami Európskej únie na falšovanie meny to, čo je v tejto súvislosti uvedené v predchádzajúcom texte na margo uvedeného, dnes už nahradeného právneho aktu Európskej únie.

Z článku 5 ods. 1 Smernice vyplýva požiadavka, aby sa **konanie fyzických osôb uvedené v článkoch 3 a 4** trestalo účinnými, primeranými a odrádzajúcimi trestnými sankciami. Táto požiadavka je potom konkretizovaná v nasledujúcich odsekoch tohto článku.

Konkrétne podľa článku 5 ods. 2 Smernice **trestné činy uvedené v článku 3 ods. 1 písm. d), trestné činy uvedené v článku 3 ods. 2 a trestné činy uvedené v článku 3 ods. 3 vo vzťahu ku konaniu uvedenému v článku 3 ods. 1 písm. d) sa majú trestať najvyššou sankciou, a to odňatím slobody**. Ďalej podľa čl. 5 ods. 3 **trestné činy uvedené v článku 3 ods. 1 písm. a) a v článku**

3 ods. 3 vo vzťahu ku konaniu uvedenému v článku 3 ods. 1 písm. a) sa majú trestať najvyššou sadzbou trestu odňatia slobody v trvaní najmenej ôsmich rokov a podľa čl. 5 ods. 4 trestné činy uvedené v článku 3 ods. 1 písm. b) a c) a v článku 3 ods. 3 vo vzťahu ku konaniu uvedenému v článku 3 ods. 1 písm. b) a c) sa majú trestať najvyššou sadzbou trestu odňatia slobody v trvaní najmenej piatich rokov. Napokon z čl. 5 ods. 5 Smernice vyplýva možnosť v súvislosti s trestným činom uvedeným v článku 3 ods. 1 písm. b) ustanoviť iné účinné, primerané a odrádzajúce trestné sankcie, než sú sankcie uvedené v odseku 4 tohto článku, vrátane pokút a odňatia slobody, ak bola falšovaná mena prijatá bez vedomia, ale poskytnutá s vedomím, že ide o falzifikát.

Ak sa požiadavky na druh a výšku sankcií za trestné činy proti mene vyplývajúce zo Smernice porovnávajú so stavom, ktorý vyplýva z platnej právnej úpravy možnosti ukladania trestných sankcií podľa jednotlivých trestných činov proti mene, upravených v ustanoveniach § 270 až § 273 Trestného zákona, tak možno konštatovať, že tieto požiadavky sú naplnené.

Z článku 6 ods. 1 Smernice vyplýva zásadná požiadavka, aby sa právnické osoby **mohli brať** na zodpovednosť za trestné činy uvedené v článkoch 3 a 4 Smernice, ktoré **spáchala v ich prospech akákoľvek osoba konajúca buď samostatne, alebo ako súčasť orgánu právnickej osoby, ktorý má rozhodujúce postavenie v rámci právnickej osoby, a to na základe:**

- a) právomoci zastupovať právnickú osobu,
- b) právomoci prijímať rozhodnutia v mene právnickej osoby, alebo
- c) oprávnenia vykonávať kontrolu v rámci tejto právnickej osoby.

Ustanovenie čl. 6 ods. 2 Smernice požaduje, aby právnická osoba mohla byť braná na zodpovednosť aj v prípade, že **nedostatočný dohľad alebo kontrola osobou uvedenou v odseku 1 tohto článku** umožnili spáchanie niektorého z trestných činov uvedených v článkoch 3 a 4 Smernice v prospech tejto právnickej osoby osobou podliehajúcou jej právomoci. Napokon ustanovenie čl. 6 ods. 3 Smernice umožňuje, aby **zodpovednosť právnickej osoby podľa odsekov 1 a 2 tohto článku nevyučovala trestné konanie voči fyzickým osobám, ktoré sú páchatelmi, podnecovateľmi alebo spolupáchateľmi trestných činov uvedených v článkoch 3 a 4.**

Logicky na ustanovenie Smernice obsahujúce požiadavku možnosti brať na trestnú zodpovednosť za trestné činy proti mene aj právnické osoby je v článku 7 Smernice upravená požiadavka, **aby právnická osoba zodpovedná podľa článku 6 podliehala uloženiu účinných, primeraných a odrádzajúcich sankcií, ktoré zahŕňajú trestné alebo iné pokuty a môžu zahŕňať aj iné druhy sankcií, ako napríklad:**

- a) vylúčenie z nároku na verejné dávky alebo pomoc,
- b) dočasný alebo trvalý zákaz výkonu obchodnej činnosti,

- c) uloženie súdneho dohľadu,
- d) súdne zrušenie právnickej osoby,
- e) dočasné alebo trvalé zatvorenie prevádzok, ktoré sa použili na spáchanie trestného činu.

Aj v tomto prípade, ak sa porovnajú požiadavky Smernice súvisiace s možnosťou trestného stíhania a sankcionovania právnických osôb za trestné činy proti mene, s národnou úpravou, ktorú predstavujú ustanovenia zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb, možno konštatovať súlad národnej úpravy s požiadavkami Smernice. Jedinou výnimkou je, že národná úprava neobsahuje ustanovenie o možnosti uložiť právnickej osobe sankciu „uloženie súdneho dohľadu“.

Ďalšie ustanovenie Smernice, článok 8, sa týka požiadaviek na zabezpečenie pôsobnosti národného Trestného zákona pri trestnom postihu rôznych konaní proti mene. Konkrétne z čl. 8 ods. 1 vyplýva, aby každý členský štát prijal potrebné opatrenia, ktorými určí svoju právomoc vo vzťahu k trestným činom uvedeným v článkoch 3 a 4 pre prípady, keď:

- a) sa trestný čin spácha úplne alebo čiastočne na jeho území, alebo
- b) páchatel' je jedným z jeho štátnych príslušníkov.

Na túto požiadavku nadväzuje požiadavka uvedená v čl. 8 ods. 2 Smernice, podľa ktorej každý členský štát, ktorého menou je euro, prijme opatrenia potrebné na určenie svojej právomoci pri trestných činoch uvedených v článkoch 3 a 4, ktoré boli spáchané mimo jeho územia, prinajmenšom ak sa vzťahujú na euro a ak:

- a) sa páchatel' nachádza na území daného členského štátu a nie je vydaný, alebo
- b) sfalšované eurobankovky alebo euromince súvisiace s trestným činom boli odhalené na území tohto členského štátu.

Osobitná požiadavka v súvislosti s možným uplatnením trestnosti konaní proti mene je formulovaná v čl. 8 ods. 3 Smernice. Podľa tohto ustanovenia na účely stíhania trestných činov uvedených v článku 3 ods. 1 písm. a) Smernice a článku 3 ods. 2 a 3, ak sa týkajú článku 3 ods. 1 písm. a) Smernice, ako aj navádzania, pomoci a podnecovania i pokusu o spáchanie týchto trestných činov, prijme každý členský štát opatrenia potrebné na zabezpečenie toho, aby jeho právomoc nebola podriadená podmienke, že dané činy musia byť trestným činom na mieste, kde boli spáchané.

Aj v prípade požiadaviek Smernice na zabezpečenie pôsobnosti národného Trestného zákona pri trestnom postihu rôznych konaní proti mene možno konštatovať, že príslušná úprava Trestného zákona, teda ustanovenia § 4, § 5, § 5a a § 6 je v súlade s požiadavkami Smernice.

Smernica obsahuje aj úpravy procesného a iného charakteru, ktorých cieľom je zabezpečiť jednak efektívny a zákonný trestný postih konaní proti

mene v jednotlivých štátoch EÚ, ale aj zabezpečiť koordináciu spoločného postupu EÚ v tejto oblasti. Smernica napríklad v článku 9 požaduje, aby členské štáty prijali potrebné opatrenia, ktorými sa zabezpečí, aby osoby, jednotky alebo útvary zodpovedné za vyšetrowanie alebo stíhanie trestných činov uvedených v článkoch 3 a 4 Smernice mali prístup k účinným nástrojom vyšetrowania, napríklad k takým, ktoré sa používajú v prípadoch organizovanej trestnej činnosti alebo inej závažnej trestnej činnosti. Ak porovnáme zákonné podmienky, keď možno na účely trestného konania použiť informačno-technické prostriedky (§ 10 ods. 20 TP), prostriedky operatívno-pátracej činnosti (§ 10 ods. 21 TP), ako aj iné zaisťovacie úkony a dôkazné prostriedky, potom možno konštatovať, že v prípade trestného konania, ktoré sa týka trestných činov meny, možno použiť všetky spomínané procesné postupy upravené v Trestnom poriadku. Do tejto oblasti možno zaradiť aj požiadavky Smernice upravené v článkoch 10 a 11. Podľa čl. 10 Smernice členské štáty zabezpečia:

- aby národné centrum pre analýzy a národné centrum pre analýzu mincí mohli v priebehu trestných konaní bezodkladne preskúmať eurobankovky a euromince, pri ktorých je podozrenie, že sú falošné, na účely analýzy, zisťovania a odhaľovania falzifikátov, a
- poskytnutie potrebných vzoriek, a to najneskôr po prijatí konečného rozhodnutia vo veci príslušných trestných konaní.

No a napokon v súlade s ustanovením 11 Smernice majú členské štáty aspoň každé dva roky poskytnúť Komisii údaje o počte trestných činov uvedených v článkoch 3 a 4 Smernice a o počte osôb stíhaných a odsúdených za trestné činy uvedené v článkoch 3 a 4 Smernice.

Záver

Napriek skutočnosti, že ochrana eura, vrátane trestnoprávnej ochrany, je vyjadrená vo viacerých a rôznorodých právnych aktoch EÚ, možno tento systém považovať za efektívny a relatívne dostatočný. Všetky spomínané právne dokumenty EÚ, snažiac sa vytvoriť fungujúci systém spolupráce v oblasti zabezpečenia bankoviek a mincí eura pred neoprávneným nakladaním, však čaká vzhľadom na kvalitatívne novú etapu vývoja integrácie, založenú na právnom rámci vytvorenom Lisabonskou zmluvou, zmena v podobe nových, zrejme jednoduchších a efektívnejších úprav. Že je to potrebné, nasvedčujú aj poznatky o výskyte falšovateľských aktivít po zavedení eura v podmienkach Slovenskej republiky. Od zavedenia eura bolo na Slovensku zadržaných niekoľko tisíc falzifikátov bankoviek a mincí eura. Podľa poznatkov polície sa väčšina falzifikátov vyrobí v zahraničí a k nám sa potom dovezu. Tie falzifikáty bankoviek eura, ktoré sú vyrobené u nás, majú nižšiu kvalitu a väčšinou ich

odborný útvar NBS označuje stupňom nebezpečnosti 3 (stupeň nebezpečnosti 3 znamená, že ide síce o vydarený falzifikát, ale zistiteľný aj bez technických prostriedkov). Inak je to s falšovanými mincami, ktoré z celkového počtu zadržaných falzifikátov tvoria väčšinu. Falšujú sa päťdesiat centovky a mince vyššej hodnoty (najmä dvojeurové mince), a to v lepšej kvalite ako bankovky. Ide o falzifikáty v prevažnej miere s dobrou a veľmi dobrou technickou úrovňou vyhotovenia.²⁹ Aj tieto informácie nasvedčujú, že problematika ochrany meny, v tomto prípade eura, je stále aktuálnou, a preto vyžaduje od všetkých zainteresovaných neustálu pozornosť.

LITERATÚRA:

1. ĎURAJKOVÁ, L. Falzifikáty. In: *Plus 7 dní*, č. 34/2010.
2. SOKOL, J. *Moc peníže a právo*. Plzeň, Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-066-6, 288 s.
3. Zákon č. 659/2007 Z. z. o zavedení eura a o zmene a doplnení iných zákonov, v znení neskorších predpisov.
4. Medzinárodný dohovor o potláčaní falšovania mien z rok 1929.
5. Nariadenie Rady (ES) č. 974/1998 z 3. mája 1998 o zavedení eura.
6. Rámcové rozhodnutie rady č. 2000/383/HA z 29. mája 2000 o zvýšenej ochrane pred falšovaním prostredníctvom pokút a ďalších trestných sankcií v súvislosti so zavádzaním eura.
7. Rámcové rozhodnutie Rady č. 2001/888/SVV zo 14.12.2001, ktorým sa mení a dopĺňa Rámcové rozhodnutie č. 2000/383/HA.
8. Nariadenie Rady č. 1338/2001 z 28. júna 2001, stanovujúce opatrenia nevyhnutné na ochranu eura proti falšovaniu.
9. Nariadenie Rady č. 44/2009 z 18. decembra 2004, ktorým sa mení a dopĺňa Nariadenie Rady (ES) č. 1338/2001.
10. Nariadenie Rady č. 2182/2004 zo 6. decembra 2004 o medailách a žetónoch podobných eurominciám.
11. Rozhodnutie Rady 2001/887/SVV zo 6. decembra 2001 o ochrane eura proti falšovaniu.
12. Rozhodnutie Rady 2003/861/ES z 8. decembra 2003 o analýze a spolupráci s ohľadom na falšovanie euromincí.
13. Rozhodnutie Rady 2003/862/ES z 8. decembra 2003, ktorým sa rozširuje rozsah pôsobnosti Rozhodnutia Rady 2003/861/ES na tie štáty, ktoré prijali euro ako svoju menu.
14. Rozhodnutie Rady 2005/511/SVV z 12. júla 2005 o ochrane eura proti falšovaniu ustanovením Európolu ako ústredného úradu na boj proti falšovaniu eura.
15. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/62/EÚ z 15. mája 2014 o trestnoprávnej ochrane eura a ostatných mien proti falšovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2000/383/SVV (ÚV EÚ, L 151/1, 21.5.2014).

Kontaktné údaje autora:

prof. JUDr. Peter Polák, PhD.
Ústav verejného práva Fakulty práva PEVŠ
peter.polak@paneurouni.com

---

²⁹ Bližšie pozri ĎURAJKOVÁ, L.: Falzifikáty, In: *Plus 7 dní*, č. 34/2010, s. 60 až 62

VPLYV ZAVEDENIA TRESTNEJ ZODPOVEDNOSTI PRÁVNICKÝCH OSÔB NA ELIMINOVANIE EKONOMICKEJ KRIMINALITY

THE IMPACT OF THE INTRODUCTION OF CRIMINAL LIABILITY OF LEGAL ENTITIES ON THE ELIMINATION OF ECONOMIC CRIME

Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.

(Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

prof. JUDr. Ingrid Mencerová, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

doc. JUDr. Adrián Vaško, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Abstrakt: *Autori sa vo svojom príspevku zamýšľajú nad možnosťami eliminácie ekonomickej kriminality prostredníctvom trestnej zodpovednosti právnických osôb. Poukazujú na niektoré aspekty, ktoré môžu ovplyvňovať efektivitu zavedenia tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb v boji s ekonomickou kriminalitou.*

Kľúčové slová: *ekonomická kriminalita, trestná zodpovednosť právnických osôb, trestné činy právnických osôb.*

Abstract: *In the paper the authors consider possibilities of the elimination of economic crime through the concept of criminal liability of legal persons. They point to some aspects that may affect the effectiveness of the introduction of the so-called true criminal liability of legal persons in the fight against economic crime.*

Key words: *economic crime, criminal liability of legal persons, criminal acts of legal persons.*

Úvod

Ekonomická kriminalita predstavuje jednu z najzávažnejších foriem kriminality. Jej následky sa prejavujú nielen v národnom hospodárstve v zmysle

obrovských škôd na verejných financiách, ale negatívne ovplyvňujú aj právne vedomie ľudí a morálku. Pokrivenie ekonomických a sociálnych vzťahov, strata dôvery v spravodlivosť, presadzovanie ekonomických záujmov v politike, to sú len niektoré dôsledky tejto kriminality. Treba poukázať aj na úzke väzby ekonomickej kriminality s najzávažnejšími formami organizovaného zločinu a zároveň stále viac indície nasvedčuje aj jej prepojeniu s medzinárodným terorizmom.¹ Od zavedenia trestnej zodpovednosti právnických osôb sa očakávalo, že sa stane efektívnym nástrojom v oblasti boja s ekonomickou kriminalitou.

1. Ekonomická kriminalita – terminologický nesúlad a jeho vplyv na štatistické porovnania

I napriek významu fenoménu ekonomickej kriminality, nebola doposiaľ jednoznačne definovaná. V trestnoprávnej teórii ani v kriminológii nemá pojmovovo jednotné, a teda všeobecne rešpektované obsahové vymedzenie.

Ekonomickej kriminalite a jej kriminologickým aspektom začala byť venovaná sústavnejšia pozornosť v našich podmienkach až na prelome storočí. Autori výskumu ekonomickej kriminality² realizovaného v Českej republike Inštitútom pre kriminológiu a sociálnu prevenciu³ zadefinovali ekonomickú kriminalitu ako „protiprávne ekonomické konanie, ktorým bol dosiahnutý finančný alebo iný prospech na úkor konkrétneho ekonomického subjektu (štát, obchodná spoločnosť, fond, fyzická osoba apod.), ktoré naplňa zákonné znaky skutkových podstatí konkrétnych trestných činov“.⁴ Navrhli členenie ekonomickej kriminality na hospodársku kriminalitu a finančnú kriminalitu, pričom finančnú kriminalitu definujú ako „úmyselnú protiprávnu činnosť proti majetku páchanú v súvislosti s podnikaním finančne investičným a smerujúcim proti nemu“.⁵

V súčasnej kriminologickej literatúre slovenských a českých autorov prevažne dochádza k stotožňovaniu pojmov ekonomická a hospodárska kriminalita.⁶ Peter Polák vymedzuje hospodársku kriminalitu „ako konanie, ktoré

¹ JELÍNEK, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021, s. 375.

² Výskumná úloha *Výzkum ekonomickej kriminality* bola riešená v roku 2004.

³ V Slovenskej republike nie je inštitúcia, ktorá by sa primárne a systematicky zameriavala na realizovanie kriminologických výskumov tak na vnútroštátnej, ako aj medzinárodnej úrovni. Výsledky výskumov IKSP sú podnetné aj pre kriminologické bádanie v SR.

⁴ Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/308.pdf> [cit. 29.9.2023].

⁵ Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/308.pdf> [cit. 29.9.2023].

⁶ K tomu pozri napr.: KLÍMEK, L. A KOL. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 407 – 434; Jelínek, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021, s. 375 – 413; KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 350 – 367.

*naplňa znaky skutkových podstát hospodárskych trestných činov upravených v piatej hlave osobitnej časti TZ a znaky skutkových podstát tých majetkových trestných činov upravených vo štvrtej hlave osobitnej časti TZ, ktoré poskytujú ochranu záujmom štátu, právnických osôb a fyzických osôb v oblasti ekonomiky, ktoré majú iný ako individuálny charakter“.⁷ Vladimír Pelc uvádza, že „niekedy sa hospodárska kriminalita (hospodárska trestná činnosť) označuje trefne ako kriminalita ekonomic-
ká, pretože narušuje najviac práve systém ekonomických vzťahov a zasahuje do práv a oprávnených záujmov ekonomických subjektov“.⁸*

V jednom zo základných dokumentov Rady Európy, v Odporúčaní Výboru ministrov Rady Európy č. R (81) 12⁹ je ekonomická kriminalita vymedzená prostredníctvom zoznamu trestných činov:

- kartelové trestné činy;
- podvodné praktiky a zneužívanie hospodárskej situácie nadnárodnými spoločnosťami;
- podvodné získavanie alebo zneužívanie finančných dotácií poskytnutých štátmi alebo medzinárodnými organizáciami;
- trestné činy páchané prostredníctvom počítačov;
- zakladanie a riadenie fiktívnych firiem;
- falšovanie súvah podnikateľských subjektov a trestné činy spojené s účtovníctvom;
- podvody vzťahujúce sa na ekonomickú situáciu a základné imanie spoločností;
- porušovanie štandardov bezpečnosti a ochrany zdravia zamestnancov;
- podvody poškodzujúce veriteľov;
- poškodzovanie spotrebiteľov;
- nekalá súťaž a klamlivá reklama;
- finančné trestné činy a vyhýbanie sa úhrade spoločenských výdavkov na strane podnikateľských subjektov;
- colné podvody;
- trestné činy vzťahujúce sa na reguláciu obehu peňazí a meny;
- burzové a bankové trestné činy;
- trestné činy proti životnému prostrediu.

Ekonomická kriminalita je stotožnená s pojmom hospodárska kriminalita aj v Záverečnej správe z národného hodnotenia rizík (NHR) legalizácie vý-

⁷ POLÁK, P. Hospodárska kriminalita. In: KLIMEK, L. a kol. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 407.

⁸ PELC, V. Hospodárska kriminalita. In: JELÍNEK, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021, s. 375.

⁹ Dostupné na: [http://www.coe.int/t/Dg1/Greco/general/R\(81\)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf](http://www.coe.int/t/Dg1/Greco/general/R(81)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf) [cit. 29.9.2023].

nosov z trestnej činnosti a financovania terorizmu¹⁰ a je vymedzená výpočtom trestných činov – Sprenevera § 213 (starý § 248), Neoprávnené vyrobenie a používanie platobného prostriedku, elektronických peňazí alebo inej platobnej karty § 219 (starý § 249c), Podvod § 221 (starý § 250), Úverový podvod § 222 (starý § 250a), Poisťovací podvod § 223 (starý § 250c), Subvenčný podvod § 225 (starý § 250b), Neoprávnené obohatenie § 226 (starý § 250d), Podvodný úpadok § 227 (starý § 250e), Zavinený úpadok § 228 (starý § 250f), Úžera § 235 (starý § 253), Falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov § 270 (starý § 140), Skrátenie dane a poisťného § 276 (starý § 148), Neodvedenie dane a poisťného § 277 (starý § 148a), Daňový podvod § 277a, Nezaplatenie dane a poisťného § 278 (starý § 148b), Falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny, úradnej pečate, úradnej uzávery, úradného znaku a úradnej značky § 352 (starý § 176), Zneužitie účasti na hospodárskej súťaži § 250 (starý § 149), Neoprávnené podnikanie § 251 (starý § 118), Neoprávnené zamestnávanie § 251a, Neoprávnené obchodovanie s devízovými hodnotami a poskytovanie devízových služieb § 252 (starý § 118a), Porušovanie predpisov o obehú tovaru v styku s cudzinou § 254 (starý § 124), Porušovanie predpisov o nakladaní s kontrolovaným tovarom a technológiami §§§ 255 (starý § 124a), 256 (starý § 124b), 257 (starý § 124c), Skresľovanie údajov hospodárskej a obchodnej evidencie § 259 (starý § 125), Poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev § 261 (starý § 126), Ohrozenie obchodného, bankového, poštového, telekomunikačného a daňového tajomstva § 264 (starý § 122), Zneužívanie informácií v obchodnom styku § 265 (starý § 128), Machinácia pri verejnom obstarávaní a verejnej dražbe §§§ 266 (starý § 128a), 267 (starý § 128b), 268 (starý § 128c), Poškodzovanie spotrebiteľa § 269 (starý § 121), Nekalé obchodné praktiky § 269a.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) poskytuje ochranu ekonomickým záujmom Slovenskej republiky predovšetkým v piatej hlave osobitnej časti pod názvom Trestné činy hospodárske. Ak by sme však stotožnili ekonomickú kriminalitu s hospodárskymi trestnými činmi, mnohé z trestných činov by do ekono-

¹⁰ Správa z NHR predstavuje komplexný obraz o hrozbách a zraniteľných miestach národného systému. Najväčšia pozornosť sa venuje najmä tým elementom, ktoré negatívnym spôsobom ovplyvňujú celkovú úroveň rizika legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu. Prvé hodnotenie rizík bolo vykonané za obdobie rokov 2011 – 2015 a bolo zavŕšené prijatím uznesenia vlády SR č. 207 zo 7. mája 2019 k akčnému plánu boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti, financovaniu terorizmu a financovaniu rozširovania zbraní hromadného ničenia na obdobie rokov 2019 – 2022. Druhé hodnotenie rizík bolo vykonané za obdobie rokov 2016 – 2019 a bolo ukončené uznesením vlády SR č. 8/2022 k Akčnému plánu boja proti legalizácii výnosov z trestnej činnosti, financovaniu terorizmu a financovaniu proliferácie zbraní hromadného ničenia s výhľadom do roku 2024. K tomu pozri: https://www.minv.sk/?NES_LP [cit. 3.10.2023]

mickej kriminality neboli zahrnuté, i keď do nej svojím charakterom patria. V tejto hlave nie sú viaceré trestné činy, ktoré nepochybne vykazujú znaky ekonomickej kriminality, ale sú obsiahnuté v iných hlavách osobitnej časti Trestného zákona, napr. niektoré trestné činy proti majetku, trestné činy proti životnému prostrediu, trestné činy korupcie, ale aj niektoré trestné činy ohrozujúce život alebo zdravie (napr. Ohrozovanie zdravia závadnými potravinami a inými predmetmi, Ohrozovanie zdravia nepovolenými liečivami, zdravotníckymi pomôckami a potrebami, Neoprávnené zaobchádzanie s liekmi, liečivami a zdravotníckymi pomôckami, Falšovanie liekov a zdravotníckej pomôcky).

Nejednotnosť pojmoslovia v súvislosti s ekonomickou kriminalitou nachádza svoj odraz aj v štatistikách Slovenskej republiky. Napríklad polícia SR vo svojich štatistikách¹¹ pod ekonomickou kriminalitou (bez určenia jasného kritéria na zaradenie trestných činov do tejto kategórie) eviduje tieto trestné činy: skrátenie dane, krádež, ochrana meny, ohrozovanie devízového hospodárstva, korupcia, sprenevera, podvod, porušovanie autorských práv. Štatistika Ministerstva spravodlivosti SR naproti tomu vychádza zo systematiky Trestného zákona. Vo vzťahu k právnickým osobám sú v štatistike Ministerstva spravodlivosti SR dostupné len informácie o počte odsúdených právnických osôb, trestných činov a skutkov, o počte odsúdených právnických osobách podľa osobitnej časti Trestného zákona, o počte právnických osôb, u ktorých súd rozhodol o odsúdení, oslobodení, postúpení, zastavením alebo iným spôsobom a prehľad o počte uložených druhov trestov odsúdeným právnickým osobám.¹²

Vzhľadom na vyššie uvedené je veľmi náročné vyjadrovať sa k stavu ekonomickej kriminality v SR. Analýza dostupných štatistických údajov o kriminalite je sťažená nielen nejednotnosťou v pojmovom vymedzení ekonomickej kriminality, ale aj tým, že neexistuje jednotná metodika spracovávania štatistických údajov a obsah štatistických listov nezodpovedá súčasným nárokom na zisťovanie informácií o charaktere tohto druhu trestnej činnosti a jej páchateloch.

Ak však chceme hľadať efektívne prostriedky eliminácie ekonomickej kriminality, treba disponovať podstatne širšou škálou údajov o jej stave, štruktúre, dynamike, spôsobených škodách a páchateloch (vrátane ich trestania a recidíve). V budúcnosti treba nielen zdokonaľovať systém a rozsah zberu dát, ale aj v tomto kontexte precizovať pojmové vymedzenie ekonomickej kriminality s cieľom medzinárodne porovnávať dáta.

Zaujímavé dáta o ekonomickej kriminalite poskytuje už zmieňovaná Záverečná správa z národného hodnotenia rizík (NHR) legalizácie výnosov z trest-

¹¹ K tomu pozri: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-csv> [cit. 29.9.2023].

¹² K tomu pozri: <https://web.ac-mssr.sk/sudna-statistika/> [cit. 29.9.2023].

nej činnosti a financovania terorizmu. Avšak ako z jej obsahu vyplýva, v správe sa uvádzajú údaje o ekonomickej kriminalite v súhrne za fyzické aj právnické osoby.¹³ Uvádza sa v nej, že v období rokov 2016 až 2019 bolo z celkového počtu 48 381 ekonomických trestných činov 11 125 prípadov odsúdení (22,99 % podiel) a v 56 prípadoch bol uložený trest prepadnutia veci, v 9 prípadoch prepadnutie majetku a v 14 prípadoch bolo uložené ochranné opatrenie zhabanie veci, čo predstavuje pozitívny nárast oproti predchádzajúcemu obdobiu (roky 2011 – 2015). Pri celkovej škode spôsobenej ekonomicou kriminalitou došlo oproti predchádzajúcemu hodnoteniu k nárastu o 410 091 000,- eur na sumu 2 032 443 000,- eur, čo predstavuje 73,98 % podiel na celkovej škode. V jednotlivých rokoch sa škoda pohybovala od 207 811 000,- eur v roku 2018 do 249 089 000,- eur v roku 2019. V roku 2017 však bol zistený jeden špecifický prípad skresľovania údajov hospodárskej a obchodnej evidencie podľa § 259 Trestného zákona so spôsobenou škodou vo výške 1 118 675 000,- eur, z uvedeného dôvodu škoda v roku 2017 dosiahla úroveň vo výške 1 425 195 000,- eur. Najvyšší podiel na uvedenej kriminalite tvoria tak ako v predchádzajúcom hodnotení trestné činy daňové a podvody.¹⁴

2. Právnická osoba ako páchatel ekonomickej trestnej činnosti

Rozsah ekonomickej kriminality sa zvyšuje a mení sa charakteristika jej páchatelov, ktorí zdokonaľujú mechanizmy jej páchania. Navyše mnohí páchatelia sa dopúšťajú tejto trestnej činnosti v prospech nejakej právnickej osoby, v jej záujme, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom. Štát prostredníctvom trestnej politiky hľadá inštitúty a riešenia kontroly ekonomickej kriminality. Vzhľadom na nové spoločenské, ekonomické a politické zmeny, ktoré si často vyžadujú nielen individuálnu reakciu štátu, ale mnohokrát sú prejavom vôle určitého medzinárodného spoločenstva či zoskupenia štátov (EÚ, OECD, Rada Európy), aj v Slovenskej republike bola zavedená tzv. pravá trestná zodpovednosť právnických osôb.

V legislatívnom procese sa menil rozsah taxatívneho výpočtu trestných činov, za ktoré môže právnická osoba zodpovedať. Vo finálnej podobe návr-

¹³ Napr. na s. 47 sa uvádza: *Hodnotenie hrozieb prania špinavých peňazí bolo zamerané na získavanie údajov o predikatívnych trestných činoch, trestných konaniach týkajúcich sa predikatívnych trestných činov a trestného činu prania špinavých peňazí, cezhraničné hrozby, typológie prania špinavých peňazí, trendy, vysoko rizikové odvetvia, vysoko rizikové typy obchodných spoločností, činnosť skupín organizovaného zločinu.* K tomu pozri: https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/fsj_biro/nhr/Zaverecna%20sprava%20z%20druheho%20NHR.pdf [cit. 3.10.2023].

¹⁴ https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/fsj_biro/nhr/Zaverecna%20sprava%20z%20druheho%20NH.pdf [cit. 3.10.2023].

hu Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb sa značne zredukovali majetkové a hospodárske trestné činy, čo vzbudzovalo pochybnosti o možnostiach tohto zákona efektívne postihovať ekonomickú kriminalitu. Zákonodarca do tejto právnej úpravy nezahrnul napr. nevyplatenie mzdy a odstupného, neoprávnené vyrobenie a používanie elektronického platobného prostriedku, podvod, úverový podvod, subvenčný podvod, podvodný úpadok, zavinený úpadok, poškodzovanie veriteľa, podvodné konanie v podnikaní či machinácie pri verejnom obstarávaní. Zákonodarca pri výbere zohľadnil najmä medzinárodné záväzky Slovenskej republiky, ktoré jej vyplývajú z medzinárodných dohôd, ktorými je Slovenská republika viazaná, ako aj záväzky Slovenskej republiky vyplývajúce z jej členstva v Európskej únii.

Takto vytvorený taxatívny výpočet trestných činov zákonodarca doplnil len o úzky okruh tzv. daňových trestných činov. Pôvodný zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb tak predstavoval len minimálnu snahu o postihovanie ekonomickej kriminality páchanej právnickými osobami. Následné novely tohto zákona preukázali nevyhnutnosť rozširovať katalóg trestných činov, za ktoré je možné vyvodíť trestnú zodpovednosť voči právnickej osobe.

I keď súčasná škála trestných činov, pri ktorých možno vyvodzovať trestnú zodpovednosť právnických osôb je rozsiahla, z dostupných štatistických údajov sme zistili, že v roku 2021¹⁵ boli právnické osoby odsúdené prevažne za daňové trestné činy (§ 278 Nezaplatenie dane a poistného, § 277 Neodvedenie dane a poistného) – 102 právnických osôb, za Podvod § 221 – 9 právnických osôb a za Skresľovanie údajov hospodárskej a obchodnej evidencie § 259 – 4 právnické osoby.

Prehľad o počte odsúdených právnických osôb podľa osobitnej časti trestného zákona (platného od 1.1.2006)

Kraj	§ 213	§ 221	§ 225	§ 233	§ 259	§ 261	§ 276	§ 277	§ 278	§ 295	§ 301	§ 302	§ 306	§ 333	§ 336	§ 422a
BA	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TT	0	2	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
TN	0	0	0	0	1	0	0	3	4	0	0	0	0	0	0	0
NR	0	0	0	1	0	0	0	5	6	0	0	1	1	0	0	0
ZA	2	1	0	2	1	0	1	15	21	1	0	1	1	0	0	0
BB	0	3	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	0	0	0
PO	1	0	1	0	1	0	0	15	16	0	0	0	1	0	0	0
KE	0	1	0	0	0	0	0	7	7	0	0	0	0	0	0	0
ŠTS	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	2	1	1
SR	3	9	1	3	4	2	1	47	55	1	1	3	3	2	1	1

Zdroj: Štatistika Ministerstva spravodlivosti SR¹⁶

¹⁵ V čase odovzdania príspevku neboli ešte zverejnené na stránke Ministerstva spravodlivosti SR štatistické údaje za rok 2022.

¹⁶ https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2022/statisticka_rocenka_2021/I.%20Trestn%C3%A1%20agenda_2021.pdf [cit. 3.10.2023].

Záver

Odpoveď na otázku, či koncept tzv. pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, ktorý upravuje Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb môže byť nástrojom boja proti ekonomickej kriminalite, je nepochybne kladná. Oveľa zložitejšie je však zodpovedať otázku, či a do akej miery môže byť tento nástroj aj efektívny. Trestná zodpovednosť právnických osôb je schopná priniesť výsledky pri eliminácii ekonomickej kriminality, avšak za splnenia určitých predpokladov.

Na dosiahnutie stanoveného cieľa je mimoriadne žiaduce (a to nielen vo vzťahu k postihu právnických osôb) prijať opatrenia ku kvalitatívne inému zisťovaniu štatistických údajov o stave, štruktúre, dynamike tohto druhu kriminality a jej páchateloch.

Trestnoprávna teória, ale aj aplikačná prax od účinnosti Zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb poukazujú na potrebu ho precizovať a odstrániť niektoré nedokonalosti. Domnievame sa, že v Zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb by mal byť definovaný účel zákona, z obsahu ktorého by bolo zrejmé, že účinnejšia ochrana jednotlivcov a spoločnosti pred kriminalitou (vrátane kriminality ekonomickej) je jedným z cieľov osobitnej právnej úpravy, a že uvedený zákon je prostredníctvom hrozby a výkonu trestov schopný prispieť k eliminácii aj tohto druhu trestnej činnosti. Rovnako tak v účele trestu by mala byť zvýraznená snaha ovplyvniť správanie právnickej osoby v danom spoločenskom a ekonomickom prostredí tým, že trest postihuje právnickú osobu v jej samotnom ekonomickom základe a navyše pôsobí aj svojím spoločensky odsudzujúcim účinkom na povest právnickej osoby v očiach verejnosti, čím sa vytvára atmosféra nepriaznivá pre ďalšie páchanie trestných činov.¹⁷

K eliminácii trestnej činnosti právnickej osoby (vrátane ekonomickej kriminality) môžu prispieť aj jej vnútorné predpisy a fungujúci Compliance program. Súčasťou Compliance programu je zavedenie riadiaceho a kontrolného systému spoločnosti, ktorý je zameraný na dodržiavanie právnych noriem, podľa ktorých je spoločnosť povinná postupovať. Stanovením jednoznačných vnútorných predpisov, funkčným systémom kontroly dodržiavania všeobecne záväzných predpisov a interných predpisov možno efektívne predchádzať protiprávnemu konaniu. Opatrenia vo vzťahu k dohľadu a kontrole môžu mať charakter preventívny (napr. systém hodnotenia interných a externých rizík, stanovenie organizačnej štruktúry s presne stanovenou zodpovednosťou, vybudovanie interného kontrolného mechanizmu), alebo môže

---

¹⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 49.

ísť o opatrenia reaktívne, ktorých cieľom je zamedziť alebo odvrátiť následky už spáchaného trestného činu, resp. vyvodiť osobnú zodpovednosť.¹⁸

Eliminovanie ekonomickej kriminality si určite vyžiada aj postupné spresňovanie jej pojmového vymedzenia a hľadanie vyváženého systému opatrení, ktoré budú zohľadňovať hospodársku realitu a potreby slobodného podnikania.

LITERATÚRA

1. JELÍNEK, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021, 631s. ISBN 978-80-7502-499-2.
2. KLÍMEK, L. a kol. *Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-571-0251-9.
3. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 568 s. ISBN 80-7179-813-4.
4. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-116-1.
5. SCHEINOST, M. a kol. *Výzkum ekonomické kriminality*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci v Praze. Praha 2004. ISBN 80-7338-031-5.
6. ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár*. Wolters Kluwer 2016. ISBN 978-80-8168-413-5.
7. <http://www.ok.cz/iksp/docs/308.pdf>.
8. [http://www.coe.int/t/Dg1/Greco/general/R\(81\)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf](http://www.coe.int/t/Dg1/Greco/general/R(81)12%20on%20economic%20crime_EN.pdf).
9. https://www.minv.sk/?NES_LP.
10. <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-csv>.
11. <https://web.ac-mssr.sk/sudna-statistika/>.
12. https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/fsj_biro/nhr/Zaverecna%20sprava%20z%20druheho%20NHR.pdf.
13. https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2022/statisticka_rocenka_2021/I.%20Trestn%C3%A1%20agenda_2021.pdf.

Kontaktné údaje autorov:

Dr. h. c. prof. JUDr. Jaroslav Ivor, DrSc.
jaroslav.ivor@umb.sk

prof. JUDr. Jaroslav Klátik, PhD.
jaroslav.klatik@umb.sk

prof. JUDr. Ingrid Mencerová, PhD.
ingrid.mencerova@umb.sk

doc. JUDr. Adrián Vaško, PhD.
adrian.vasko@umb.sk

Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici

¹⁸ ZÁHORA, J., ŠIMOVČEK, I. *Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb. Komentár*. Wolters Kluwer 2016, s. 87.

METÓDY LEGALIZÁCIE VÝNOSU Z TRESTNEJ ČINNOSTI

METHODS OF MONEY LAUNDERING

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Abstrakt: Autor sa v článku zaoberá pomerne zložitou témou prania špinavých peňazí. Od polovice 80. rokov 20. storočia vlády a orgány činné v trestnom konaní vypracovali čoraz globálnejší a rušivejší súbor opatrení na ovplyvnenie príjmov z trestnej činnosti, ktoré prechádzajú finančným systémom. Po definovaní prania špinavých peňazí a po vysvetlení troch fáz (krokov), umiestnenia, vrstvenia a integrácie, sa článok pokúša o analýzu a priblíženie metód súvisiacich s práním špinavých peňazí. Metódy, skrz ktoré sa ukrývajú výnosy z trestnej činnosti zahŕňajú prepravu hotovosti z krajiny, nákup podnikov, cez ktoré možno presmerovať finančné prostriedky, nákup diamantov či starožitností a v neposlednom rade obchodovanie s kryptomenami.

Kľúčové slová: legalizácia výnosu z trestnej činnosti, boj proti praniu špinavých, etapy trestnej činnosti, metódy legalizácie výnosu z trestnej činnosti

Abstract: The author deals with the rather complex topic of money laundering in the article. Since the mid-1980s, governments and law enforcement agencies have developed an increasingly global and intrusive set of measures to influence the proceeds of crime that flow through the financial system. After defining money laundering and explaining the three phases (steps), location, layering and integration, this paper attempts to analyze and approach the methods associated with money laundering. The methods through which the proceeds of crime are hidden include the transportation of cash out of the country, the purchase of businesses through which funds can be routed, the purchase of diamonds or antiquities, and last but not least, the trading of cryptocurrencies.

Key words: money laundering, fight against money laundering, stages of criminal activities, methods of money laundering

Úvod

Hoci mnohé z dnes používaných techník vznikli práve v období prohibície alkoholu v USA, je skôr mýtus ako fakt, že išlo o celkové začiatky prania špinavých peňazí.¹ Jedným z moderných zakladateľov prania špinavých peňazí bol Myer Lansky, ktorý na legalizáciu nezákonných príjmov využil Švajčiarsky bankový zákon z roku 1934 upravujúci bankové tajomstvo. Na zamaskovanie nelegálnych príjmov pochádzajúcich z kasín využíval finančné inštitúcie. Podľa Medzinárodného úradu pre informácie o praní špinavých

---

¹ Na účely tohto príspevku používame výraz pranie špinavých peňazí a legalizácia výnosu z trestnej činnosti ako synonymá.

peňazí sa Meyera Lanskeho veľmi dotklo odsúdenie Caponeho za niečo také očividné, ako je daňový únik. Rozhodol sa, že ho nepostihne rovnaký osud, a začal hľadať spôsoby, ako ukryť peniaze. Lansky objavil výhody očíslovaných švajčiarskych bankových účtov. Využívanie švajčiarskych inštitúcií poskytlo Lanskemu prostriedky na zavedenie jednej z prvých skutočných techník prania špinavých peňazí, a to používanie koncepcie „spätnej pôžičky“, čo znamenalo, že dovtedy nelegálne peniaze sa teraz mohli maskovať ako „pôžičky“ poskytované vyhovujúcimi zahraničnými bankami, ktoré sa v prípade potreby mohli deklarovať na daňovom úrade a získať tak úľavu na dani.²

Medzi ďalšie metódy obchádzania štátnej kontroly financií môžeme zaradiť presun peňazí z jednej krajiny do druhej, a to prostredníctvom falošne deklarovaného tovaru či vystavením falošných faktúr. Týmto skutočnostiam sa však nevenovala osobitná pozornosť až do momentu rozmachu drogovej trestnej činnosti či teroristických útokov.³

Od 70. rokov 20. storočia sa čoraz intenzívnejšia medzinárodná spolupráca zamerala na boj proti tejto činnosti. V rámci nej boli stanovené normy, ktoré sa neskôr prispôbili vnútroštátnym súdnym systémom. V období prohibície vyvolávali najväčšie obavy obchodovanie s rumom a nelegálne hazardné hry, neskôr predstavovala hrozbu drogová trestná činnosť a boj proti nej a od začiatku roku 2000 vojna proti terorizmu. V poslednom období sú v centre pozornosti boja proti praniu špinavých peňazí kryptomeny. Finančný rozsah celosvetového prania špinavých peňazí je ťažké odhadnúť s primeranou presnosťou, ale svojím rozsahom je porovnateľný s národnými ekonomikami. Pranie špinavých peňazí môže mať spoločenský aj finančný dosah, najmä ak pomáha skorumpovaným politikom udržať sa pri moci, znižuje daňovú morálku alebo umožňuje organizovanému zločinu ovládnuť celé hospodárske odvetvia a geografické oblasti.⁴

1. Definícia legalizácie výnosu z trestnej činnosti

V súčasnosti nachádzame rôzne definície tohto pojmu, pričom vo všeobecnosti ide o proces, ktorý sa uskutočňuje prostredníctvom finančných transakcií na zakrytie pôvodu veľkých súm peňazí, ktoré sú získané nezákonným

² SEYMOUR, B. Global Money Laundering. *Journal of Applied Security Research*, 3(3 – 4), 2008, s. 374.

³ UNGER, B., VAN DER LINDE, D. *Research Handbook on Money Laundering*. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2013, s. 19.

⁴ VILLÁNI, B. *Money laundering: History, Regulations, and Techniques*. Oxford University Press, [online], 2021 [cit. 11. 06. 2023]. Dostupné na internete: <https://oxfordre.com/criminology/display/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-708>.

spôsobom, vďaka čomu sa vytvára ilúzia legitímneho obchodného zdroja týchto peňazí. Prania špinavých peňazí sa dopúšťajú prevažne obchodníci s drogami, defraudanti, teroristi, skorumpovaní verejní činitelia či obchodníci so zbraňami.⁵

Významnú definíciu prania špinavých peňazí uvádza Dohovor Organizácie spojených národov proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami, známy aj ako Viedenský dohovor. Ten v článku 3 definuje tri trestné činy prania špinavých peňazí v súvislosti s výnosmi pochádzajúcimi z nedovoleného obchodovania s drogami, a to:

- úmyselný prevod alebo premena majetku získaného z obchodovania s drogami tak, aby sa ukryl alebo zatajil nelegálny pôvod príjmu alebo s cieľom poskytnúť pomoc ktorejkoľvek osobe zúčastnenej na spáchaní trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s drogami vyhnúť sa zodpovednosti za svoje činy;
- ukrytie alebo zatajovanie skutočnej povahy, zdroja, miesta majetku s vedomím, že tento majetok bol získaný v dôsledku trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s drogami;
- získavanie, držba alebo užívanie majetku s vedomím, že pochádza z trestného činu súvisiaceho s obchodovaním s drogami.⁶

Aj napriek primárnemu zameraniu sa na problematiku drog, článok predstavuje rámcové vymedzenie pre trestné činy prania špinavých peňazí, pričom ho následne prijala Finančná akčná skupina do jej Odporúčaní.⁷

Okrem iného sa problematiky prania špinavých peňazí dotkol aj Dohovor Organizácie spojených národov proti medzinárodnému organizovanému zločinu (známy ako Palermský dohovor), ktorý uvádza trestnosť legalizácie príjmov z trestnej činnosti v článku 6. Dohovor zaväzuje zmluvné strany, aby prijali v súlade so základnými zásadami svojho vnútroštátneho právneho poriadku potrebné legislatívne a iné opatrenia na ustanovenie týchto uvedených konaní ako trestných činov, ak boli spáchané úmyselne:

- premeny alebo presunu majetku s vedomím, že taký majetok je príjmom z trestnej činnosti, na účel zatajenia alebo zastretia nelegálneho pôvodu tohto majetku alebo na účel poskytnutia pomoci akejkoľvek osobe, ktorá sa zúčastnila na spáchaní predikatívneho trestného činu, aby sa mohla vyhnúť právnym následkom svojho konania,
- zatajenia alebo zastretia skutočnej povahy, zdroja, umiestnenia, naklada-

⁵ SEYMOUR, B. Global Money Laundering. *Journal of Applied Security Research*, 3(3 – 4), 2008, s. 374.

⁶ Článok 3 Dohovoru Organizácie spojených národov proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropnými látkami.

⁷ BOOTH, R., FARRELL, Q. C., BASTABLE, G., YEON, N. *Money Laundering Law and Regulation: A practical Guide*. New York: Oxford University Press, 2011, s. 10.

nia, pohybu alebo vlastníctva, alebo práv k majetku s vedomím, že takýto majetok je príjmom z trestnej činnosti,

- nadobudnutia, držby alebo užívania majetku s vedomím v čase jeho prijatia, že takýto majetok je príjmom z trestnej činnosti,
- účasti, združenia alebo spolčenia sa na účel spáchania akéhokoľvek trestného činu ustanoveného podľa tohto článku, pokus o jeho spáchanie, ako aj napomáhanie, podnecovanie, uľahčovanie alebo poskytovanie rád pri jeho spáchaní.⁸

Pri komparácii vyššie uvedených dohovorov je možné konštatovať, že kým Viedenský dohovor sa primárne na spojenie medzi obchodovaním s drogami a praním špinavých peňazí, Palermský dohovor prináša so sebou širšie spektrum činností, ktoré sú v korelácii s praním špinavých peňazí. Významným spôsobom tak rozšíril škálu trestných činov prania špinavých peňazí. Základ stanovený Palermským dohovorom sa následne pretavil v podstatných črtách do Odporúčaní FATF či smerníc Európskej únie.

V podmienkach Európy sa medzi významné dokumenty radí Odporúčenie Rady Európy z 27. júna 1980, ktoré predstavuje, aj napriek jeho skôr poradného charakteru, jeden z prvotných nástrojov boja proti praniu špinavých peňazí. Zameriavalo sa na opatrenia proti prevádzaniu a úschove financií s nelegálnym pôvodom.⁹

Spomínaná Finančná akčná skupina (angl. The Financial Action Task Force, skratka FATF) založená krajinami G7¹⁰ ako jeden z hlavných orgánov medzinárodného boja proti praniu špinavých peňazí v roku 1990 vydala Odporúčania („40 + 9 Recommendations“). Názov 40 + 9 je odvodený od skutočnosti, že 40 odporúčaní sa týka prania špinavých peňazí a 9 financovania terorizmu.¹¹ Medzi hlavné ciele Opatrení FATF patrí zabránenie:

- praniu špinavých peňazí, ako aj prípadnej pomoci na zlegalizovanie príjmov z protiprávnych aktivít,
- zneužitia služby bánk, účtovníkov, právnikov a ostatných osôb na pranie špinavých peňazí.¹²

⁸ Článok 6, bod 1 Dohovoru Organizácie spojených národov proti medzinárodnému organizovanému zločinu.

⁹ MÚCHA, J. Česká advokacie a praní peněz. *Bulletin advokacie* [online]. č. 2, 1998, s. 17 a nasl. [cit. 11.06. 2023]. Dostupné na internete: <http://www.beck-online.cz/>.

¹⁰ Medzi krajiny G7 patria Francúzsko, Japonsko, Kanada, Nemecko, Spojené kráľovstvo, Spojené štáty americké, Taliansko.

¹¹ Aj napriek zjavným významným rozdielom medzi financovaním terorizmu a praním špinavých peňazí, FATF považuje za vhodné, aby mali obe problematiky podobný právny a regulačný prístup.

¹² BOOTH, R., FARRELL, Q. C. S., BASTABLE, G., YEON, N. *Money Laundering Law and Regulation: A practical Guide*. New York: Oxford University Press, 2011, s. 8.

2. Etapy legalizácie výnosu z trestnej činnosti

Právna veda rozoznáva tri fázy prania špinavých peňazí:

- umiestnenie nelegálnych príjmov do inštitúcií,
- vrstvenie financií medzi finančné transakcie,
- integrácia financií do ekonomiky s dojmom, že boli nadobudnuté zákonnou cestou.

Prvá fáza, čiže fáza umiestnenia, predstavuje proces uloženia financií prevažne v podobe veľkých hotovostných príjmov s nelegálnym pôvodom do inštitúcií finančného charakteru. Tento proces zahŕňa tzv. primárny a sekundárny vklad. Pod primárnym vkladom sa rozumie okamžité umiestnenie nelegálnych príjmov do legálneho finančného systému bez toho, aby to vzbudilo pozornosť regulačných orgánov. Okrem toho sa peniaze systematicky rozdeľujú na čiastkové sumy, aby sa umožnilo ich vyplácanie na viacerých bankových účtoch pod príslušnými hranicami identifikácie a ohlasovania.¹³ Práve však táto metóda, označovaná ako smurfing, so sebou prináša zvyšujúce riziko odhalenia. Z toho dôvodu dochádza k maskovaniu nelegálnych príjmov skrz vlastníctvo podnikov alebo obchodných spoločností, pre ktoré je typická manipulácia s menšími financiami, ako napr. umývačky áut, reštaurácie, zmenárne, kasína a pod.¹⁴ Primárny vklad sa môže uskutočniť aj skrz nákup existujúcich bánk alebo zakladania nových bánk v offshore krajinách („firemné raje“ alebo „bankové raje“). Ide o krajiny so zvýhodneným daňovým režimom. Či ide o daňový raj, resp. offshore spoločnosť môžeme určiť na základe štyroch kritérií:

- žiadne alebo minimálne daňové sadzby,
- slabá transparentnosť preukazujúca uplatňovanie právnych predpisov,
- nevykonávanie reálnej činnosti spoločnosťou,
- prísna právna úprava daňového tajomstva a ochrany údajov spôsobujúca nedostatočnú výmenu informácií.¹⁵

Vzrast zakladania offshorových spoločností podnikateľmi z členských štátov Únie je ovplyvnený obojstrannou výhodnosťou. Podnikateľom daňové raje otvárajú možnosť optimalizácie ziskov neplnením daňových povinností. Takisto tu ľahšie ukryjú financie z nelegálnych aktivít. Pre daňové raje zakladanie offshore spoločností predstavuje zisk v podobe platenia ročných paušálnych poplatkov. Európska únia sa snaží bojovať voči tomuto negatív-

¹³ SCHNEIDER, F., WINDISCHBAUER, U. *Money laundering: some facts*, 2008, s. 395.

¹⁴ BOOTH, R., FARRELL, Q. C., S., BASTABLE, G., YEON, N. *Money Laundering Law and Regulation: A practical Guide*. New York: Oxford University Press, 2011, s. 3.

¹⁵ ORAVCOVÁ, L. Daňové raje, daňové úniky a legalizácia príjmov z trestnej činnosti. In: STIERANKA, J. (ed.). *Odhaľovanie daňových únikov a daňovej trestnej činnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 24 – 25, 29.

nemu javu prijímaním efektívnej legislatívy v podobe Smernice 2011/16/EÚ, Smernice 2016/1164 či v rámci štvrtej Smernice 2015/849, pričom týmto legislatívnym aktom sa podrobnejšie venujeme v kapitole 3.¹⁶

Okrem toho je korupcia spolupracovníkov bežne používaným nezákonným nástrojom na umiestnenie inkriminovaných peňazí. Týmto spôsobom sa uskutočňujú pokusy o nadviazanie kontaktov so zamestnancami bánk s cieľom umožniť priame prenikanie peňazí bez toho, aby to vzbudilo pozornosť dozorného orgánu. Na rozdiel od primárneho vkladu je sekundárny vklad nepriamym prienikom peňazí do bankového systému. Ide o premenu na „zaknihované“ peniaze prostredníctvom prepojenia fyzickej alebo právnickej osoby. Deje sa tak buď zmenou na iné aktíva, alebo prostredníctvom nastrčených osôb, ktoré konajú v mene určitej osoby obchodujú na účet tretej osoby.¹⁷

Prostredníctvom tzv. vrstvenia sa páchatelia snažia zakryť zdroj nelegálnych príjmov veľkým množstvom transakcií. Legitimizácia prevodu kapitálu sa tak uskutočňuje nadmernou a nedostatočnou fakturáciou pri medzinárodných obchodných transakciách, účtovaním fiktívneho tovaru alebo služieb. V takomto prípade subjekty zaoberajúce sa práním špinavých peňazí zložia určitú sumu peňazí na bankový účet (alebo hodnoverne preukážu cenné papiere adekvátne hodnote v inej banke), aby následne získali tú istú sumu ako bankovú pôžičku.¹⁸

V rámci poslednej fázy, integrácie, sa presúvajú financie do bánk a inštitúcií prevažne s dobrým menom. Financie sú následne z týchto subjektov poskytované páchatelom trestnej činnosti na investovanie alebo ich použitie v rámci legitímnej ekonomiky, ako napr. nákup nehnuteľností, zlata, investovanie do cenných papierov a pod. Tým vzniká dojem zákonného získania peňažných prostriedkov cez oficiálnu obchodnú a podnikateľskú činnosť.¹⁹

¹⁶ KLESNIAKOVÁ, J., MACHOVÁ, M. Nové opatrenia Európskej únie na predchádzanie daňovým únikom a praniu špinavých peňazí – trestnoprávne aspekty. In: SZABOVÁ, E. (ed.). *Trnavské právnické dni: Nová Európa – výzvy a očakávania: Európske výzvy trestného práva*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2016.

¹⁷ SCHNEIDER, F., WINDISCHBAUER, U. *Money laundering: some facts*, 2008, s. 395.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ STIERANKA, J. Pranie špinavých peňazí – hrozba pre finančný systém. In: KUCHTA, J. (ed.). *Nové jevy v hospodárskej a finančnej kriminalite – vnútroštátni a evropské aspekty: sborník príspevků z mezinárodní konference pořádané katedrou trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 14. února 2008 v Brně* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 7 a nasl. [cit. 11. 06. 2023]. Dostupné na internete: <https://is.muni.cz/auth/do/1422/1237864/seminars/crime/web/prispevky/12StierankaJozef-prispevek.pdf>.

3. Metódy legalizácie výnosu z trestnej činnosti

Medzi hlavné metódy legalizácie výnosu z trestnej činnosti zaraďujeme už vyššie spomenuté vklady v menšej hotovosti do viacerých bánk. Aj napriek stupňujúcej sa snahe zvýšenej kontroly bánk v spojení s praním špinavých peňazí, na druhej strane tu stojí záujem bánk poskytovať diskkrétne služby pre svojich klientov. Právna regulácia niektorých krajín obsahuje medzery, v dôsledku ktorých sa dá manipulovať s účtami klientov vedených na falošné či nastrčené bezúhonné osoby. Bankové prevody umožňujú odosielanie finančných prostriedkov na ľubovoľné miesta do ktorejkoľvek krajiny sveta.²⁰

Hoci banky zaviedli veľké množstvo komplexných systémov dodržiavania predpisov, subjekty zaoberajúce sa praním špinavých peňazí ich naďalej využívajú. Mechanizmy dodržiavania súladu s predpismi sa obchádzajú najmä prostredníctvom využívania tzv. bielych koní. Totižto prevažná väčšina úsilia o dodržiavanie súladu s predpismi je založená na identifikácii skutočného vlastníka. Na tento účel sa však banky vo veľkej miere spoliehajú na poctivosť svojich klientov. Subjekty zaoberajúce sa praním špinavých peňazí nemajú preto vo veľkej miere s bankami žiadny osobný kontakt. Namiesto toho využívajú biele kone, ktoré si otvárajú bankové účty na svoje vlastné meno. Môžu napríklad založiť spoločnosť s ručením obmedzeným vo Švajčiarsku s dcérskymi spoločnosťami v Lichtenštajnsku a v Spojených arabských emirátoch. Spoločnosť so sídlom v Zürichu môže kontrolovať dcérsku spoločnosť vo Vaduze, ktorá sama kontroluje spoločnosť v slobodnej zóne v Dubaji. Pri takomto usporiadaní sa peniaze ľahko presúvajú prostredníctvom medzipodnikových reťazcov a sietí. V závislosti od pôvodu inkriminovaných aktív sa využijú banky v rôznych jurisdikciách. Ak peniaze pochádzajú z offshorovej destinácie, budú s najväčšou pravdepodobnosťou najprv nasmerované do štruktúry spoločnosti v Spojených arabských emirátoch alebo Singapore. Hodnoverné vysvetlenia a zmluvy budú banke poskytnuté na jej prvé požiadanie. Peniaze sa potom vyplatia ako dividendy materskej spoločnosti v Lichtenštajnsku, ktorá zasa vyplatí dividendy svojej materskej spoločnosti vo Švajčiarsku.²¹

Okrem toho sú často frekventované metódy pašovania financií do cudziny či legalizácia výnosu skrz nebankové subjekty, ako sú zmenárne, životné poisťovne, spoločnosti obchodujúce s cennými papiermi. Legalizácia výnosu skrz subjekty rozdielne od bánk prinášajú výhodu ľahšieho zlegalizovania financií preto, že sú menej kontrolované a nemajú také striktné oznamovacie

²⁰ DVOŘÁK, V., ŠUGÁR, J., MÁLEK, P., HORÁČEK, P. *Výnosy z trestné činnosti: Výskumný projekt*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, s. 82.

²¹ TEICHMANN, F. *Recent trends in money laundering. Crime, Law and Social Change*, 2019, s. 243 – 244.

povinnosti. Medzi uvedené subjekty patria aj obchodné spoločnosti, kasína, bary, umývačky áut, reštaurácie, pracovne a pod.²²

Poradenské spoločnosti sú ideálne na pranie špinavých peňazí. Páchatelia môžu založiť novú spoločnosť alebo kúpiť už existujúcu poradenskú spoločnosť v krajine s dobrou reputáciou, ako je napríklad Švajčiarsko. Následne môžu založiť dcérske spoločnosti v rôznych jurisdikciách, napríklad v Lichtenštajnsku, Singapure, Hongkongu a Spojených arabských emirátoch. Zvyčajne sa na založenie týchto štruktúr používajú takisto biele kone ako vlastníci a skutočný vlastník nekoná vo vlastnom mene. V ďalšom kroku tieto poradenské spoločnosti poskytujú skutočné služby skutočným klientom. Zamestnávajú poradcov s dôveryhodnými životopismi, majú adresy na prestížnych miestach a spolupracujú s úradmi. Poskytujú však aj fiktívne poradenské služby, najmä údajným klientom v zahraničí. Napríklad poradenská firma so sídlom v Zürichu môže poskytovať skutočné služby klientom vo Švajčiarsku, ktorých možno ľahko overiť. Zároveň však poskytuje poradenské služby klientom vo východnej Európe, ktorých bude ťažšie overiť. Prostredníctvom takýchto mandátov získava poradenská spoločnosť inkriminované aktíva. Aby sa vyhla podozreniu, poradenská firma bude mať hodnoverné dokumenty na vysvetlenie týchto fiktívnych transakcií. Bude mať aj ruskú webovú stránku a po rusky hovoriacich konzultantov, aby preukázala svoje odborné znalosti na východoeurópskom trhu.²³

Sektor starožitností je tiež veľmi náchylný na pranie špinavých peňazí, pretože je ťažké presne odhadnúť hodnotu starožitností. Ceny sa často určujú na základe osobných preferencií kupujúcich. Preto na zdôvodnenie jednorazového príjmu môžu osoby zaoberajúce sa praním špinavých peňazí tvrdiť, že predali niekoľko starožitností, ktoré boli v držbe ich rodiny celé roky. Toto tvrdenie podpora dôkazmi, ako sú fotografie, odborné ocenenia a zmluvy. Ak majú subjekty zaoberajúce sa praním špinavých peňazí opakovaný príjem, zvyčajne si založia podnikanie v oblasti starožitností, prostredníctvom ktorého kombinujú skutočnú činnosť s fiktívnymi transakciami a klientmi. Môžu si napríklad otvoriť obchod so starožitnosťami v centre veľkého mesta. Obchod bude mať profesionálnu webovú stránku a všetky poisťné zmluvy, ktoré sa zvyčajne spájajú so starožitnosťami. Títo poskytovatelia prania špinavých peňazí dopĺňajú svoje skutočné obchodné aktivity fiktívnymi transakciami, pričom tvrdia, že kúpili a krátko nato predali určité starožitné predmety. Na týchto transakciách sa zaznamená značná marža, hoci v skutočnosti k nadobudnutiu ani následnému predaju nikdy nedošlo.²⁴

²² STIERANKA, J. *Pranie špinavých peňazí a boj proti nemu*. Bratislava: Epos, 1997, s.10.

²³ TEICHMANN, F. *Recent trends in money laundering. Crime, Law and Social Change*, 2019, s. 244.

²⁴ *Ibidem*, s. 245.

Sektor nehnuteľností ponúka veľmi výnosné spôsoby prania špinavých peňazí. Typický príklad je nasledujúci. Páchatelia legalizácie výnosu z trestnej činnosti kupujú od súkromných osôb budovy, ktoré potrebujú rekonštrukciu. Zvyčajne ponúkajú približne 20 % kúpnej ceny v hotovosti. To často vedie k daňovým výhodám pre predávajúceho aj kupujúceho. Keď potom páchatelia zabezpečia renováciu, ponúkajú približne 30 % nákladov na renováciu v hotovosti. Keďže to pravdepodobne prinesie daňové výhody pre remeselníkov, môžu majiteľom bytov, ktorí perú peniaze, poskytnúť zľavu na prácu. Pranie špinavých peňazí tak môže dosiahnuť vyššiu ziskovú maržu ako pri investoch, ktorí uplatňujú legitímne obchodné praktiky, pretože tí nedostávajú zľavy za platbu v hotovosti. Po dokončení rekonštrukcie môžu poskytovatelia služieb prania špinavých peňazí budovu prenajímať viac ako desať rokov. Keď ho následne predajú, môžu si pripísať vysoké zisky vďaka zvýšeniu trhovej ceny.²⁵

V podmienkach Slovenskej republiky sa nám spája praktika prania špinavých peňazí so skupinou Františka Mikera, nazývaní ako „kyselinári“, ktorá vznikla s cieľom podvádzať na vratkách DPH vďaka fiktívnym obchodom so softvérom. Vďaka týmto praktikám obrali štát o viac ako vyše 4 milióny eur. Názov kyselinári mali odvodený od spôsobu likvidácie svojich obetí. Svedkov zabíjali a následne sa ich tiel zbavili rozpustením v kyseline sírovej. Týmto spôsobom sa zbavovali prevažne bielych koní, no v neposlednom rade sa tak skupina kyselinárov zbavila aj šéfa skupina, spomínaného Františka Mikera. Zvyšných členov skupiny následne odsúdil špecializovaný trestný súd v Pezinku.

Do dejín sa zapísal prípad Bank of Credit and Commerce International (ďalej len ako „BCCI“) ako jeden z najväčších prípadov prania špinavých peňazí. Za vznikom banky stál pakistanský podnikateľ Agha Hasan Abedi. Banka bola založená v roku 1972 s finančnou podporou Abú Dabí, kde vládnuca rodina na čele so zosnulým šejkom Zayedom údajne udržiavala veľmi úzke vzťahy s BCCI. Táto úspešná banka so 400 pobočkami v 78 krajinách sveta však prala špinavé peniaze, pričom sa podieľala aj na financovaní terorizmu, obchodovaní so zbraňami, nukleárnymi technológiami a prostitúcií.

Významné miesto má tak isto aj prípad Panama Papers, týkajúci sa 11,5 milióna uniknutých zašifrovaných dôverných dokumentov, ktoré boli majetkom panamskej právnickej firmy Mossack Fonseca. Dokumenty zverejnil 3. apríla 2016 nemecký denník Süddeutsche Zeitung pod názvom „Panama Papers“. Dokument odhalil sieť viac ako 214 000 daňových rajov, do ktorých sú zapojení ľudia a subjekty z 200 rôznych krajín. Rok trvajúce úsilie tímu Süddeutsche Zeitung a Medzinárodného konzorcia investigatívnych novi-

²⁵ Ibidem.

nárov bolo venované dešifrovaniu zašifrovaných súborov pred zverejnením odhalením. V roku 2015 kontaktoval denník *Süddeutsche Zeitung* anonymný zdroj, ktorý si hovoril „John Doe“ a ponúkol únik dokumentov. Podľa *Süddeutsche Zeitung* neznámy za to nepožadoval žiadnu finančnú kompenzáciu. Celkový objem údajov dosahuje približne 2,6 terabajtu, čo z neho robí najväčší únik údajov v histórii, a týka sa obdobia od 70. rokov minulého storočia do jari 2016. Spočiatku boli zverejnené len vybrané mená politikov, verejných činiteľov, podnikateľov a ďalších zainteresovaných osôb. Jedným z bezprostredných dôsledkov týchto odhalením bolo odstúpenie islandského premiéra Sigmundura Davida Gunnlaugssona 4. apríla 2016. Dňa 9. mája bolo možné prostredníctvom databázy na webovej stránke Medzinárodného konzorcia investigatívnych novinárov vyhľadávať vo všetkých 214 488 offshorových subjektoch uvedených v Panama Papers.²⁶

V spojení s novšími metódami prania špinavých peňazí sa FATF zamerala na obchod s diamantmi, ktorý má nadnárodnú a zároveň multijurisdikčnú povahu. Dohľadateľnosť diamantov je značne sťažená, pri transakciách sa využíva úplná anonymita a je značne jednoduché diamanty podceniť alebo nadceniť. Výhodou je aj skutočnosť, že informovanosť OČTK či Finančných spravodajských jednotiek o obchodovaní s diamantmi je nízka. V snahe zmierniť riziko prania špinavých peňazí v obchode s diamantmi vyvíjajú regulačné orgány a diamantový priemysel rôzne snahy o zlepšenie transparentnosti a štandardizácie. Tieto opatrenia zahŕňajú zavedenie štandardizovaných systémov triedenia diamantov, povinné nahlasovanie transakcií nad určitú hodnotu a zriadenie odvetvových organizácií na monitorovanie a predchádzanie činnostiam súvisiacim s praním špinavých peňazí.²⁷

Posledným trendom patrí pranie špinavých peňazí skrz kryptomeny, ako je napr. bitcoin, ktoré sa postupne stáva celosvetovým platidlom. Táto platobná metóda ponúka lacný, inovatívny, flexibilný a aj anonymný spôsob platby. Hoci všetky transakcie uskutočnené pomocou bitcoinu sú verejne zaznamenané v blockchaine, prístup k účtu a peňaženke má len osoba, ktorá transakciu uskutočnila, čo sťažuje prepojenie transakcií s Bitcoinom s jednou osobou alebo subjektom, jeho zneužitie sa čoraz viac dostáva do popredia. Zločinci pri používaní bitcoinu na pranie špinavých peňazí používajú niekoľko metód na vyhnutie sa odhaleniu s cieľom takmer znemožniť určenie pôvodu a cieľa nelegálnych transakcií. Bitcoinové mixéry, známe aj ako tumbler, fungujú tak, že miešajú nelegálne a čisté digitálne aktíva z viacerých adries dohro-

²⁶ O'DONOVAN, J. et al. The Value of Offshore Secrets: Evidence from the Panama Papers. *The Review of Financial Studies*, Volume 32, Issue 11, November 2019, s. 4117 – 4155.

²⁷ THE FINANCIAL ACTION TASK FORCE: Money Laundering and Terrorist Financing through Trade in Diamonds [online]. October 2013 [cit. 11. 06. 2023]. Dostupné na internete: <http://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/ML-TF-through-trade-in-diamonds.pdf>.

mady – predtým, ako ich prerozdelia do nových cieľových peňaženiek alebo adries. Proces miešania rôznych digitálnych aktív zvyšuje anonymitu, takže ho zločinci často používajú na zahľadanie stôp pred prevodom finančných prostriedkov do legitímnych podnikov alebo na veľké krypto grafické burzy. Časté je aj zneužitie kryptobúrz. Hoci mnohé veľké kryptoburzy zaviedli pravidlá proti praniu špinavých peňazí, mnohé neregulované kryptoburzy nevykonávajú dôkladné kontroly totožnosti. Keď sa na čiernej burze opakovane vymieňa jeden typ kryptomeny za iný, môže sa minca pomaly zlegalizovať. Tento proces umožňuje zločincovi ju bezpečne previesť do externej kryptomenovej peňaženky. Ďalšou možnosťou je premena kryptomeny na hotovosť.²⁸

Práve pre zvýšené využívanie kryptomien na pranie špinavých peňazí sa zákonodarcovia EÚ snažili túto problematiku upraviť piatou smernicou o boji proti praniu špinavých peňazí.²⁹ Nutnosť potreby prijať novú právnu úpravu v boji proti praniu špinavých peňazí vyplývala z názoru, že burzy, poskytovatelia peňaženiek a služieb typu „fiat-to-crypto“ a „crypto-to-crypto“ nie sú povinnými subjektmi podľa platnej smernice 2015/849. Ak ich činnosť nepatrí do pôsobnosti žiadneho iného povinného subjektu, nemajú podľa platného práva Európskej únie žiadne povinnosti v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí. Nemusia napríklad identifikovať svojich klientov prostredníctvom kontrol KYC („Know-Your-Customer“). Nemajú ani povinnosť oznamovať akékoľvek podozrivé transakcie.³⁰

Túto situáciu bolo potrebné efektívne zmeniť, pretože transakcie s kryptomenami sa uskutočňujú anonymne. Zavedením piatej smernice o boji proti praniu špinavých peňazí chceli zákonodarcovia Európskej únie zabezpečiť, aby príslušné orgány členských štátov „mohli prostredníctvom povinných subjektov monitorovať používanie virtuálnych mien“.³¹ Hoci sa uznáva, že (kvázi)anonymné transakcie je možné uskutočniť aj mimo uvedených služieb prostredníctvom súkromných transakcií, prístup založený smernicou spočíva v zhromažďovaní čo najviac informácií pre vnútroštátne orgány.³²

²⁸ THE FINANCIAL ACTION TASK FORCE: Virtual Currencies. Key definitions and Potential AML/CFT Risks [online]. June 2014, s. 3 [cit. 11. 06. 2023]. Dostupné na internete: <http://www.fatfgafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.

²⁹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ (ďalej len ako „piata smernice o boji proti praniu špinavých peňazí“ alebo „smernica 2018/843“).

³⁰ HAFKKE, L., Fromberger, M., ZIMMERMANN, P. Cryptocurrencies and anti-money laundering: the shortcomings of the fifth AML Directive (EU) and how to address them. *Journal of Banking Regulation*, 2019, s. 131.

³¹ Bod 8 Recitálu Smernice 2018/843.

³² Bod 8 a 9 Recitálu Smernice 2018/843.

Záver

Globalizácia hospodárskych činností a finančných trhov mala veľmi pozitívny vplyv na svetové hospodárstvo, no na druhej strane so sebou priniesla aj určité riziká. Vďaka väčšej globalizácii je v súčasnosti možno ľahším spôsobom legalizovať výnos z trestnej činnosti na medzinárodnej úrovni. Medzi mnohými analytikmi sa diskutuje o vzťahu, ktorý existuje medzi globalizáciou a praním špinavých peňazí, ako aj o hospodárskych dôsledkoch prania špinavých peňazí vo veľkom rozsahu. Európa sa začala intenzívnejšie stretávať s fenoménom prania špinavých peňazí okolo 90. rokov 20. storočia, najmä v súvislosti s uvoľňovaním pohybu kapitálu. Až škandál Panama Papers však otriasol základmi našej spoločnosti a ukázal, že tieto hrozby treba riešiť rozhodným, účinným a súdržným spôsobom, aby sa zabezpečilo úplné vykonávanie príslušných právnych predpisov a lepšia spolupráca a výmena kľúčových informácií medzi všetkými zainteresovanými aktérmi na úrovni EÚ aj mimo nej.

Pranie špinavých peňazí ohrozuje hospodárske a finančné systémy v mnohých krajinách a má významný vplyv na rozdelenie príjmov a makroekonomické premenné. Negatívne účinky prania špinavých peňazí na hospodársky rozvoj sa ťažko merajú, ale je zrejmé, že takáto činnosť vážne poškodzuje ekonomiku finančného sektora odklonom zdrojov, podporuje zločinnosť a korupciu a narúša ukazovatele obchodu v medzinárodnom sektore. Hlavnou témou tohto článku bolo okrem zedefinovania tohto pojmu a vymedzenia jeho etáp, analyzovať metódy prania špinavých peňazí. Práve metódy legalizácie výnosu z trestnej činnosti sa neustále vyvíjajú a prispôbujú novým trendom v spoločnosti. To vyvoláva potrebu rýchlej reakcie dozorných orgánov a platnej legislatívy na prechádzaní a efektívnemu zabránení zneužitia finančných inštitúcií a iných subjektov na pranie špinavých peňazí.

Pranie špinavých peňazí predstavuje jasné riziko pre integritu, riadne fungovanie, povesť a stabilitu spoločnosti, najmä pokiaľ ide o finančný systém. V súlade s tým treba prijať účinné opatrenia na riešenie tohto rizika a hrozby, ktoré má cezhraničný charakter. Peniaze totiž môžu rýchlo, ak nie okamžite, prúdiť z jednej krajiny do druhej, čo umožňuje zločincovi presúvať finančné prostriedky medzi krajinami v stále väčšej hrozbe, najmä s rozvojom nezákonného online obchodu a bankových služieb. V dôsledku toho by mali prijaté opatrenia na vnútroštátnej úrovni alebo dokonca na úrovni Únie zohľadňovať potrebu medzinárodnej koordinácie a spolupráce.

LITERATÚRA

1. BOOTH, R., FARRELL QC, S., BASTABLE, G., YEON, N. *Money Laundering Law and Regulation: A practical Guide*. New York: Oxford University Press, 2011, s. 8.
2. DVOŘÁK, V., ŠUGÁR, J., MÁLEK, P., HORÁČEK, P. *Výnosy z trestné činnosti: Výskumný projekt*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2010, s. 82.
3. KLESNIAKOVÁ, J., MACHOVÁ, M. Nové opatrenia Európskej únie na predchádzanie daňovým únikom a praniu špinavých peňazí – trestnoprávne aspekty. In: SZABOVÁ, E. (ed.). *Trnavské právnické dni: Nová Európa – výzvy a očakávania: Európske výzvy trestného práva*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, 2016
4. MUCHA, J. Česká advokacie a praní peněz. *Bulletin advokacie* [online]. č. 2, 1998, s. 17 a nasl. [cit. 11.06. 2023]. Dostupné na internete: <http://www.beck-online.cz/>.
5. O'DONOVAN, J. et al. The Value of Offshore Secrets: Evidence from the Panama Papers. *The Review of Financial Studies*, Volume 32, Issue 11, November 2019, s. 4117 – 4155.
6. ORAVCOVÁ, L. Daňové raje, daňové úniky a legalizácia príjmov z trestnej činnosti. In: STIERANKA, J. (ed.). *Odhalovanie daňových únikov a daňovej trestnej činnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 24 – 25, 29.
7. SCHNEIDER, F., WINDISCHBAUER, U. *Money laundering: some facts*, 2008, s. 395.
8. SEYMOUR, B. Global Money Laundering. *Journal of Applied Security Research*, 3(3 – 4), 2008, s. 374.
9. STIERANKA, J. *Pranie špinavých peňazí a boj proti nemu*. Bratislava: Epos, 1997, s. 10.
10. STIERANKA, J. Pranie špinavých peňazí – hrozba pre finančný systém. In: KUCHTA, J. (ed.). *Nové jevy v hospodárske a finanční kriminalitě – vnitrostátní a evropské aspekty: sborník příspěvků z mezinárodní konference pořádané katedrou trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity dne 14. února 2008 v Brně* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 7 a nasl. [cit. 11. 06. 2023]. Dostupné na internete: <https://is.muni.cz/auth/do/1422/1237864/seminars/crime/web/prispevky/12StierankaJozef-prispevek.pdf>.
11. Teichmann, F. Recent trends in money laundering. *Crime, Law and Social Change*, 2019, s. 243 – 244.
12. Unger, B., Van Der Linde, D. *Research Handbook on Money Laundering*. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2013, s. 19.
13. Villáni, B. *Money laundering: History, Regulations, and Techniques*. Oxford University Press, [online], 2021 [cit. 11. 06. 2023]. Dostupné na internete: <https://oxfordre.com/criminology/display/10.1093/acrefore/9780190264079.001.0001/acrefore-9780190264079-e-708> .

Kontaktné údaje autora:

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

tomas.stremy@flaw.uniba.sk

KRIMINALISTICKÉ ASPEKTY DOKAZOVANIA NIEKTORÝCH DRUHOV HOSPODÁRSKEJ TRESTNEJ ČINNOSTI¹

CRIMINALISTICS ASPECTS OF PROVING SOME TYPES OF ECONOMIC CRIMINAL ACTIVITY

prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.

(Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta)

Abstrakt: Trestné činy hospodárske (ekonomická kriminalita) predstavujú jednu z najzávažnejších foriem trestnej činnosti. Medzi typické znaky hospodárskej trestnej činnosti možno zaradiť spôsobovanie vysokých škôd, značná latencia tejto trestnej činnosti. Dokazovanie hospodárskych trestných činov je mimoriadne obťažné. Vyplýva to z takých faktorov, akými sú zložité konštrukcie skutkových podstat týchto trestných činov, potreba dokazovania veľkého množstva skutočností upravených rôznorodými právnymi predpismi mimo trestného práva a nízka úroveň špecializácie trestného stíhania hospodárskej činnosti u orgánov činných v trestnom konaní (najmä polície) v porovnaní s vysokou mierou špecializácie znalostí v danej problematike u páchatel'ov týchto trestných činov.

Kľúčové slová: Hospodárska trestná činnosti, dokazovanie, trestné konanie, trestný čin poškodzovania spotrebiteľa, trestný čin nekalých obchodných praktík voči spotrebiteľovi.

Abstract: Economic crimes represent one of the most serious forms of criminal activity. Among the typical features of economic criminal activity can be included the causing of high damages, significant latency of this criminal activity. Proving economic crimes is extremely difficult. This results from such factors as the complex constructions of the factual elements of these crimes, the need to prove many facts regulated by various legal regulations outside of criminal law, and the low level of specialization in the prosecution of economic activity by law enforcement agencies (especially the police) compared to the high by the degree of specialization of knowledge in the given issue among the perpetrators of these crimes.

Key words: Economic criminal activities, evidence, criminal proceedings, criminal offense of harming the consumer, criminal offense of unfair business practices against the consumer.

Úvod

Trestné činy hospodárske sa niekedy označujú aj ako ekonomická kriminalita, resp. „kriminalita bielych golierov“ (White Collar Crime). Predstavujú jednu z najzávažnejších foriem trestnej činnosti. Trestné činy hospodárske

---

¹ Táto práca bola podporovaná z projektu VEGA č. 1/0162/21: Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky

patria do skupiny vysoko latentnej trestnej činnosti, keďže len malá časť trestných činov hospodárskych je oznámená alebo inak odhalená. Výška škody spôsobená trestnými činmi hospodárskymi môže byť vyššia ako suma všetkých škôd spôsobená ostatnými druhmi trestných činov.²

Trestné právo je prostriedkom ultima ratio (ide o poslednú a najkrajnejšiu možnosť), čo sa chápe aj ako pomocná úloha trestnej represie v zmysle jej subsidiarity. Trestné právo sa použije len ako najkrajnejší prostriedok a len pri typovo najzávažnejších porušeníach spoločenských vzťahov, záujmov a hodnôt, teda len tam, kde iné možnosti, hlavne prostriedky ostatných právnych odvetví, nie sú dostatočné, teda už boli vyčerpané, sú neúčinné alebo zjavne nie sú vhodné (I. ÚS 316/2011).³

Trestný zákon nechráni všetky podnikateľské vzťahy, ale len ich závažné porušenia, keď už nepostačuje uplatnenie zodpovednosti podľa osobitných predpisov.

Kriminalistické aspekty dokazovania hospodárskej trestnej činnosti sú odrazom poznania jej kriminalistickej charakteristiky a jej komponentov, ktorá vychádza zo všeobecného chápania kriminalisticky relevantnej udalosti. Súčasne obsahuje druhové znaky jednotlivých kategórií kriminalisticky relevantných udalostí so vzťahom k zvláštnostiam ich objasňovania.

Pod kriminalistickou charakteristikou udalosti rozumieme kategóriu zahrňujúcu jej kriminalisticky významné znaky. Zahnutie jednotlivých znakov do kriminalistickej charakteristiky udalosti je podmienené rozsahom získaných kriminalisticky relevantných informácií o udalosti v konkrétnej etape procesu jej objasňovania.

1. Dokazovanie trestného činu poškodzovania spotrebiteľa a trestného činu nekalých obchodných praktík voči spotrebiteľovi

V príspevku sa sústreďujem na kriminalistické aspekty dokazovania trestných činov proti hospodárskej disciplíne, a to trestného činu poškodzovania spotrebiteľa a trestného činu nekalých obchodných praktík voči spotrebiteľovi. Dokazovanie trestných činov poškodzujúcich spotrebiteľa je mimoriadne komplikované. Vyplýva to z takých faktorov, akými sú zložité konštrukcie skutkových podstát týchto trestných činov, potreba dokazovania veľkého množstva skutočností upravených rôznorodými právnymi predpismi mimo

² IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť 2. Bratislava, Wolters Kluwer 2017, s. 221

³ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo hmotné. Osobitná časť 2. Bratislava, Wolters Kluwer 2017, s. 222

trestného práva a nízka úroveň špecializácie trestného stíhania hospodárskej činnosti u orgánov činných v trestnom konaní (najmä polície).

Trestné činy poškodzujúce spotrebiteľa sú zaradené v piatej hlave osobitnej časti Trestného zákona (Trestné činy hospodárske) v jeho druhom diele s názvom Trestné činy proti hospodárskej disciplíne. Ide o dva trestné činy, pričom rekodifikovaný Trestný zákon z roku 2005 obsahoval len trestný čin Poškodzovania spotrebiteľa.⁴ Novelou Trestného zákona z roku 2008⁵ bol trestný čin poškodzovania spotrebiteľa spresnený a doplnený a súčasne bol zavedený nový trestný čin s názvom Nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi.⁶

Daná novela bola reakciou na nové právne predpisy v oblasti ochrany spotrebiteľa prijaté na medzinárodnej a európskej úrovni, ako aj nové slovenské právne normy v oblasti občianskeho, obchodného a správneho práva,⁷ osobitne na zákon č. 250/2007 Z. z. O ochrane spotrebiteľa.

Trestného činu poškodzovania spotrebiteľa v zmysle § 269 Trestného zákona sa dopustí ten, kto poškodí spotrebiteľa a spôsobí mu malú škodu tým, že:

- a) klame spotrebiteľa na kvalite, množstve alebo hmotnosti tovaru alebo na druhu, akosti a množstve poskytovaných výkonov, alebo
- b) uvedie na trh výrobky, práce alebo služby a zatají pritom ich podstatné vady,
- c) ako oprávnená osoba na strane predávajúceho určí cenovú ponuku, na zá-

⁴ § 269 Trestného zákona.

⁵ Zák. č. 497/2008 Z. z. zo 6. novembra 2008 s účinnosťou od 20. decembra 2008.

⁶ § 269a Trestného zákona.

⁷ Smernicu na ochranu spotrebiteľa prijalo Valné zhromaždenie OSN v roku 1986. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 z 27. októbra 2004 o spolupráci medzi národnými orgánmi zodpovednými za vynucovanie právnych predpisov na ochranu spotrebiteľa (nariadenie o spolupráci v oblasti ochrany spotrebiteľa). Nariadenie Rady (EHS) č. 339/93 z 8. februára 1993 o kontrole zhody výrobkov dovážaných z tretích krajín s právnymi predpismi o bezpečnosti výrobkov (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 13/zv. 12; Ú. v. ES L 40, 17. 2.1993). Smernica Európskeho parlamentu a Rady 98/27/ES z 19. mája 1998 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 15/zv. 4; Ú. v. ES L 166, 11. 6. 1998) v znení smernice Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES z 25. mája 1999 (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 15/zv. 4; Ú. v. ES L 171, 7. 7. 1999), smernice Európskeho parlamentu a Rady 2000/31/ES z 8. júna 2000 (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 13/zv. 25; Ú. v. ES L 178, 17. 7. 2000), smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/65/ES z 23. septembra 2002 (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 6/zv. 4; Ú. v. ES L 271, 9. 10. 2002), smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 (Ú. v. EÚ L 149, 11. 6. 2005). Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (smernica o nekalých obchodných praktikách) (Ú. v. EÚ L 149, 11. 6. 2005). Zákon č. 250/2007 Z. z. O ochrane spotrebiteľa.

klade ktorej dôjde k predaju tovaru alebo poskytnutiu služby za cenu prevyšujúcu obmedzenie ustanovené všeobecne záväzným právnym predpisom, alebo rozhodnutím vydaným na jeho základe.

Kvalifikovaná skutková podstata spočíva v konaní páchatel'a, ktorý spácha daný čin a

- a) získa ním pre seba alebo iného väčší prospech,
- b) závažnejším spôsobom konania, alebo
- c) hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený.

Vyššia trestná sadzba je potom podmienená buď získaním pre seba alebo iného prospechu značného rozsahu, alebo spôsobením poruchy v zásobovaní, resp. získaním prospechu pre seba alebo iného veľkého rozsahu.

Pri dokazovaní treba vychádzať zo znalostí právnych predpisov, najmä správneho práva, akými sú rôzne cenové obmedzenia predaja tovaru alebo poskytnutia služby. K problémom dokazovania možno tu zaradiť najmä určenie závažnejšieho spôsobu konania páchatel'a, kde v zmysle § 138 Trestného zákona pôjde najmä o páchanie dlhší čas, často aj organizovanou skupinou a na viacerých osobách – spotrebiteľoch.

Trestný čin Nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi (§ 269a Trestného zákona) možno spáchať dvomi spôsobmi.

Po prvé ho spácha ten, kto poruší práva spotrebiteľa konaním spočívajúcim v obchodných praktikách, ktoré sa podľa osobitného predpisu o ochrane spotrebiteľa považujú za každých okolností za nekalé,

- hoci bol za taký čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch odsúdený alebo z výkonu trestu odňatia slobody uloženého za taký čin prepustený, alebo
- hoci bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý.

Po druhé ho spácha ten, kto poruší práva spotrebiteľa tým, že dá na konanie spočívajúce v nekalých obchodných praktikách pokyn, hoci predávajúci bol za obdobné konanie v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý.

Najväčším problémom dokazovania je preukázanie, či v danom prípade vôbec ide o nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi. Nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi sú z kriminalistického hľadiska typické spôsoby páchania a utajovania tohto trestného činu.

Trestný zákon sa tu odvoláva priamo na zákon o ochrane spotrebiteľa (Zák. č. 250/2007 Z. z.), ktorý vymedzuje vo svojej prílohe č. 1, čo sú to nekalé obchodné praktiky. Treba konštatovať, že daná príloha je pomerne rozsiahla. Nekalé obchodné praktiky sa tu delia na klamlivé obchodné praktiky a agresívne obchodné praktiky.

Medzi klamlivé obchodné praktiky (Príloha č. 1 k Zák. č. 250/2007 Z. z.) sú zaradené tieto:

- tvrdenie predávajúceho, že sa zaviazal dodržiavať kódex správania, pričom tomu tak nie je.
- zobrazenie známky dôveryhodnosti, známky kvality alebo ich ekvivalentu bez získania potrebného povolenia.
- tvrdenie, že kódex správania je schválený orgánom verejnej moci alebo iným orgánom, pričom to tak nie je.
- tvrdenie, že predávajúci vrátane jeho obchodných praktík alebo výrobok bol schválený, potvrdený alebo povolený orgánom verejnej moci alebo iným subjektom, pričom to tak nie je, alebo takéto tvrdenie bez toho, že by výrobok spĺňal podmienky schválenia, potvrdenia alebo povolenia.
- výzva na kúpu výrobkov za stanovenú cenu bez toho, že by predávajúci zverejnil akékoľvek rozumné dôvody, pre ktoré môže predpokladať, že nebude schopný dodať tieto výrobky alebo rovnocenné výrobky, alebo zariadiť, aby dodávku uskutočnil iný predávajúci za túto cenu v čase a v množstve, ktoré sú rozumné vzhľadom na výrobok, rozsah reklamy výrobku a ponúknutú cenu (vábivá reklama).
- výzva na kúpu výrobkov za stanovenú cenu a následné
  - o odmietnutie ukázať tovar z reklamy spotrebiteľom,
  - o odmietnutie prevziať objednávky na tento tovar alebo jeho dodanie v rozumnom čase,
  - o predvedenie jeho chybnej vzorky s úmyslom podporiť predaj iného výrobku (reklama typu nálákať a zmeniť).
- nepravdivé vyhlásenie, že výrobok je k dispozícii iba veľmi obmedzený čas alebo že je k dispozícii za špecifických podmienok iba veľmi obmedzený čas s cieľom vyvolať okamžité rozhodnutie a znemožniť spotrebiteľovi, aby mal dostatočnú príležitosť alebo čas na kvalifikované rozhodnutie.
- záväzok predávajúceho, ktorý komunikoval so spotrebiteľom pred uskutočnením obchodnej transakcie v štátnom jazyku, že poskytne spotrebiteľovi službu po predaji výrobku, a následné poskytnutie tejto služby je iba v inom jazyku bez toho, že by to bolo spotrebiteľovi jasne oznámené predtým, ako sa zaviazal k obchodnej transakcii.
- vyhlásenie alebo iným spôsobom vytvorenie dojmu, že výrobok možno legálne predávať, pričom to tak nie je.
- prezentovanie práv, ktoré spotrebiteľovi prislúchajú podľa právnych predpisov, ako charakteristickej črty ponuky predávajúceho.
- využívanie redakčného priestoru v médiách na podporu výrobku, keď predávajúci zaplatil za podporu predaja bez toho, že by to bolo vysvetlené v obsahu alebo obrazom, alebo zvukom jasne identifikovateľné pre spotrebiteľa (skrytá reklama).

- vecne nesprávne tvrdenie o povahe a rozsahu rizika pre osobnú bezpečnosť spotrebiteľa alebo jeho rodiny, ak si spotrebiteľ výrobok nekúpi.
- propagovanie podobného výrobku, ako je výrobok vyrobený konkrétnym výrobcom, a to spôsobom, ktorý úmyselne zavádza spotrebiteľa, aby sa domnieval, že výrobok vyrobil rovnaký výrobca, pričom to tak nie je.
- vytvorenie, prevádzkovanie alebo podporovanie pyramídovej schémy, v ktorej spotrebiteľ poskytne plnenie za možnosť získať kompenzáciu, ktorá vyplýva hlavne zo zapojenia ďalších spotrebiteľov do tejto schémy, a nie z predaja alebo spotreby výrobkov.
- tvrdenie predávajúceho, že sa chystá skončiť svoju činnosť alebo premiestniť svoju prevádzkareň, pričom to tak nie je.
- tvrdenie, že výrobok je schopný uľahčiť výhru v hazardných hrách.
- nepravdivé tvrdenie, že výrobok je schopný liečiť choroby, dysfunkcie alebo postihnutia.
- poskytnutie vecne nesprávnej informácie o podmienkach na trhu alebo o možnosti nájsť výrobok s úmyslom donútiť spotrebiteľa, aby získal výrobok za menej výhodných podmienok, ako sú normálne podmienky na trhu.
- tvrdenie v obchodnej praktike, že predávajúci ponúkne súťaž alebo vypíše cenu bez toho, že by opísanú cenu udelil alebo poskytol zodpovedajúcu náhradu.
- opísanie výrobku ako grátis, zadarmo, bez poplatku alebo podobne, pričom spotrebiteľ musí zaplatiť čokoľvek iné okrem nevyhnutných nákladov na odpovedanie na obchodnú praktiku a vyzdvihnutie tovaru alebo zaplatenie za jeho doručenie.
- zahrnutie do reklamného materiálu faktúry alebo obdobného dokumentu, ktorý požaduje zaplatenie sumy a ktorý vzbudzuje u spotrebiteľa dojem, že si už objednal predávané výrobky, pričom to tak nie je.
- nepravdivé tvrdenie alebo vytvorenie dojmu, že predávajúci nekoná v zámere súvisiacom s jeho obchodom, podnikaním, remeslom alebo profesiou, alebo nepravdivé prezentovanie sa ako spotrebiteľ.
- vytvorenie falošného dojmu, že servis výrobku po jeho predaji je dostupný v členskom štáte inom ako ten, v ktorom sa výrobok predáva.

Treba spomenúť, že dokazovanie každej z uvedených klamlivých obchodných praktík predstavuje pre orgány činné v trestnom konaní náročné dokazovanie, ktorého výsledkom je často dôkazná núdza pri usvedčovaní páchatel'ov danej trestnej činnosti.

Medzi agresívne obchodné praktiky (celkovo je ich osem) uvedená príloha zaraďuje tieto praktiky:

- vytváranie dojmu, že spotrebiteľ nemôže opustiť priestor predtým, ako sa uzatvorí zmluva.

- osobné navštevovanie domácnosti spotrebiteľa, ignorujúc žiadosť spotrebiteľa odísť alebo sa nevracať, okrem prípadov a v rozsahu odôvodnenom na účely vymáhania zmluvného záväzku.
- vykonávanie vytrvalých a nechcených žiadostí telefonicky, faxom, elektronickou poštou alebo inými diaľkovými médiami, okrem prípadov a v rozsahu odôvodnenom na účely vymáhania zmluvného záväzku.
- žiadanie od spotrebiteľa, ktorý si chce uplatniť nárok z poistnej zmluvy, aby predložil dokumenty, ktoré nie je možné rozumne považovať za relevantné pri určení platnosti nároku, alebo systematicky neodpovedať na naliehavú korešpondenciu s cieľom odradiť spotrebiteľa od výkonu jeho zmluvných práv.
- zahrnutie priameho nabádania pre deti do reklamy, aby si kúpili alebo aby presvedčili svojich rodičov alebo iných dospelých, aby im kúpili propagované výrobky.
- žiadanie spotrebiteľa, aby vykonal okamžité alebo odložené platby za výrobky dodané predávajúcim, alebo aby ich vrátil alebo uschoval, pričom si ich spotrebiteľ neobjednal, okrem prípadu, že tento výrobok je náhradným tovarom dodaným podľa osobitného predpisu.
- výslovné informovanie spotrebiteľa, že ak si nekúpi výrobok alebo službu, bude ohrozené zamestnanie alebo živobytie predávajúceho.
- vytváranie falošného dojmu, že spotrebiteľ už vyhral, vyhrá, alebo potom, čo niečo urobí, vyhrá cenu alebo získa iný rovnocenný prospech, keď v skutočnosti
  - o neexistuje cena alebo iný rovnocenný prospech,
  - o činnosť smerujúca k získaniu ceny alebo iného rovnocenného prospechu je podmienená tým, že spotrebiteľ uhradí hotovosť alebo si spôsobí náklady.

Treba tu konštatovať, že väčšinu takýchto agresívnych konaní páchatelov možno posudzovať aj podľa iných ustanovení osobitnej časti Trestného zákona, než sú trestné činy poškodzovania spotrebiteľa a nekalé obchodné praktiky voči spotrebiteľovi. Dané konanie páchatelov by bolo možné klasifikovať aj ako trestný čin podvodu (§ 221 Trestného zákona), trestný čin obmedzovania slobody pohybu (§ 184 Trestného zákona), trestný čin vydierania (§ 189 Trestného zákona), resp. trestný čin poškodzovania cudzích práv (§ 375 Trestného zákona).

K osobitostiam trestnej činnosti poškodzujúcej spotrebiteľa patrí i skutočnosť, že na rozdiel od ostatnej hospodárskej trestnej činnosti páchatelmi tejto trestnej činnosti sú osoby so základným vzdelaním, tzv. vykonávatelia. Páchatelia, ktoré riadia týchto vykonávateľov sú osoby so stredoškolským a vysokoškolským vzdelaním, ale aj osoby s odbornými vedomosťami z oblasti ekonomiky, práva, manažmentu, daňových, colných a iných oblastí. Tieto

osoby svoje vedomosti využívajú na páchanie trestnej činnosti, pričom používajú sofistikované metódy jej páchania a zastierania. Nezriedka sa pri páchaní trestných činov využívajú nastrčené osoby – vykonávatelia, ktorí na začiatku ani nedoceňujú svoje protiprávne konanie. Sú prípady, keď proti týmto osobám, ako najslabšiemu článku, cez ktorý hrozí najskôr odhalenie páchatel'ov, sa používa i hrubé fyzické násilie.

Dokazovanie subjektívnej stránky trestného činu je veľmi zložitá a časovo náročná. Hlavnými dôkazmi v danej trestnej činnosti spravidla nebývajú výpovede svedkov, ale listinné dôkazy (účtovné doklady, daňové doklady, daňové priznania, protokoly z kontrol, rôzne povolenia, licencie a pod.), odborné vyjadrenia a znalecké posudky. Významným dôkazom však zostáva výpoveď poškodeného spotrebiteľa.

Trestné konanie je závislé od zabezpečovania a vyhodnotenia dôkazov. Je otáznou, či pomerne malý počet stíhaných osôb v danej trestnej činnosti nie je zapríčinený i nízkou profesionálnou (vedomostnou, odbornou) úrovňou konajúcich policajtov, personálnym obsadením, a preto práve tieto okolnosti nesporne zapríčínajú enormnú dĺžku prípravného konania, a to nielen v zložitých prípadoch. Príčinou je aj nedostatok policajtov činných na oddeleniach ekonomickej kriminality s vysokoškolským vzdelaním ekonomickeho, prípadne právnického smeru. Pri odhaľovaní a dokumentovaní predovšetkým ekonomickej kriminality už orgány činné v trestnom konaní zďaleka nevystačia iba so znalosťou Trestného zákona a Trestného poriadku.

Odhaľovanie a dokazovanie trestných činov poškodzujúcich spotrebiteľa so spôsobenou škodou, resp. s nezákonným majetkovým prospechom vyžaduje nielen odbornú teoretickú pripravenosť subjektov dokazovania, ale najmä aj ich praktické skúsenosti, ktoré pri takom nízkom až nulovom nápade tejto trestnej činnosti nie je prakticky možné získať.

Na dokázanie trestných činov poškodzujúcich spotrebiteľa väčšinou treba dlhší čas, pretože ide temer vždy o rozsiahlu a zložitú trestnú činnosť. Rozsiahlosť charakterizuje čas rozsahu páchania trestných činov (niekoľko rokov) a počet zúčastnených subjektov na páchaní danej trestnej činnosti. Páchatelia danej trestnej činnosti využívajú najmä nedostatky legislatívy a vonkajších a vnútorných kontrolných mechanizmov. Vďaka častým zmenám v legislatíve (najmä správnych predpisov) sa stávajú neprehľadnými, čo vytvára široký priestor na ich obchádzanie.

Podnety na začatie trestného stíhania pochádzajú temer výlučne od poškodených spotrebiteľov, menej už od špecializovaných kontrolných orgánov (Štátna obchodná inšpekcia), resp. občianskych združení (Združenie na ochranu spotrebiteľa a pod.).

Záver

Treba konštatovať, že základným problémom efektívnosti dokazovania tejto trestnej činnosti je neskoré, resp. zriedkavé oznamovanie zistených nekalých praktík a machinácií proti spotrebiteľovi, vyplývajúcej z pretrvávajúcej nedôvery v efektívnosť orgánov činných v trestnom konaní v tejto oblasti, a jednak z neznalostí vlastných práv poškodených spotrebiteľov. Následné dokazovanie týchto trestných činov do minulosti je väčšinou málo efektívne.

Včasné odhalenie a dokazovanie trestnej činnosti poškodzujúcej spotrebiteľa umožňuje zistenie a zaistenie všetkých možných listinných dôkazov, nosičov elektronických informácií a výpočtovej techniky predstavujúcich základné dôkazy pri usvedčovaní páchatelov tejto trestnej činnosti, čo je základným predpokladom úspešného dokazovania tejto trestnej činnosti.

LITERATÚRA

1. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA. J. *Trestné právo hmotné. Osobitná časť 2*. Bratislava, Wolters Kluwer, 2017.
2. ŠIMOVCĚK, I. a kol. *Kriminalistika*. Plzeň, Aleš Čeněk, 2011.

Zákony a právne prepisy

1. Zák. č. 497/2008 Z. z. zo 6. novembra 2008 s účinnosťou od 20. decembra 2008.
2. Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.
3. Zákon č. 250/2007 Z. z. O ochrane spotrebiteľa.
4. Smernica na ochranu spotrebiteľa. Prijatá Valným zhromaždením OSN v roku 1986. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 z 27. októbra 2004 o spolupráci medzi národnými orgánmi zodpovednými za vynucovanie právnych predpisov na ochranu spotrebiteľa (nariadenie o spolupráci v oblasti ochrany spotrebiteľa) (Ú. v. EÚ L 364, 9. 12. 2004) v platnom znení. Nariadenie Rady (EHS) č. 339/93 z 8. februára 1993 o kontrole zhody výrobkov dovážaných z tretích krajín s právnymi predpismi o bezpečnosti výrobkov (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 13/zv. 12; Ú. v. ES L 40, 17. 2.1993).
5. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 98/27/ES z 19. mája 1998 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 15/zv. 4; Ú. v. ES L 166, 11. 6. 1998) v znení smernice Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES z 25. mája 1999 (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 15/zv. 4; Ú. v. ES L 171, 7. 7. 1999), smernice Európskeho parlamentu a Rady 2000/31/ES z 8. júna 2000 (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 13/zv. 25; Ú. v. ES L 178, 17. 7. 2000), smernice Európskeho parlamentu a Rady 2002/65/ES z 23. septembra 2002 (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 6/zv. 4; Ú. v. ES L 271, 9. 10. 2002), smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 (Ú. v. EÚ L 149, 11. 6. 2005). Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/29/ES z 11. mája 2005 o nekalých obchodných praktikách podnikateľov voči spotrebiteľom na vnútornom trhu, a ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 84/450/EHS, smernice Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (smernica o nekalých obchodných praktikách) (Ú. v. EÚ L 149, 11. 6. 2005).

Kontaktné údaje autora:

prof. JUDr. Ivan Šimovček, CSc.
Trnavská univerzita, Právnická fakulta
Hornopotočná 23
918 43 Trnava
ivan.simovcek@truni.sk

FALŠOVANIE BEZHOTOVOSTNÝCH PLATOBNÝCH PROSTRIEDKOV¹

COUNTERFEITING OF NON-CASH MEANS OF PAYMENT

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.

(Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy)

Abstrakt: Podvody s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a ich falšovanie a pozmeňovanie sú hrozbami pre bezpečnosť, keďže predstavujú zdroj príjmu pre organizovanú trestnú činnosť, a tým umožňujú ďalšiu trestnú činnosť, ako je napríklad pranie špinavých peňazí, terorizmus, obchodovanie s drogami a obchodovanie s ľuďmi. Autor sa v článku zameriava predovšetkým na transpozíciu európskej legislatívy v oblasti podvodov s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a ich falšovania a pozmeňovania do vnútroštátneho právneho poriadku Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: podvod, bezhotovostný platobný prostriedok, falšovanie, digitálne platidlo

Abstract: Fraud and counterfeiting of non-cash means of payment are threats to security, as they represent a source of income for organised crime and are therefore enablers for other criminal activities such as money laundering, terrorism, drug trafficking and trafficking in human beings. In the article, the author focuses mostly on the transposition of European legislation in the areas of fraud and counterfeiting of non-cash means of payment into the legal order of the Slovak Republic.

Key words: fraud, non-cash payment instrument, counterfeiting, digital means of exchange

Úvod

S nástupom pandémie ochorenia COVID-19, sa súčasne zmenilo aj správanie zákazníkov pri realizovaní platieb za tovary a služby. Pre obmedzenia pohybu a tiež aj na základe názorov niektorých odborníkov, že peniaze, ktorých sa denne dotýkajú desiatky rúk, sú vo všeobecnosti považované za potenciálne zdroje infekcie, postupne začal narastať počet bezhotovostných transakcií, predovšetkým pri nákupoch online. Popri tomto trende možno sledovať aj nárast kriminality súvisiacej so zneužívaním bezhotovostných platobných prostriedkov. V rámci SEPA (Single Euro Payments Area) bol v roku medziročný nárast tohto druhu kriminality v roku 2020 na úrovni 8 %. Na základe prijatých opatrení v roku 2021, predovšetkým transpozíciou Smernice o boji

---

¹ Práca bola vypracovaná v rámci projektu VEGA „Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky“ č. 1/0162/21.

proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu a pozmeňovaniu² (ďalej len „*Smernica (EÚ) 2019/713*“) bol v roku 2021 v rámci SEPA zaznamenaný pokles tohto druhu kriminality o 11 %.³

Podvody s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a ich falšovanie a pozmeňovanie, ako sú úvery alebo platobné karty, predstavujú zdroj príjmov organizovanej trestnej činnosti a umožňujú ďalšiu trestnú činnosť, napríklad pranie špinavých peňazí, terorizmus, obchodovanie s drogami či obchodovanie s ľuďmi. Účinné riešenie podvodov pri bezhotovostných platbách je dôležité, pretože tieto podvody predstavujú hrozbu pre bezpečnosť.⁴ V nasledujúcom texte poukážem na historické súvislosti a zameriam sa na aplikačnú prax pri postihu tohto druhu kriminality.

1. Historické súvislosti

V podmienkach Slovenskej republiky bola zavedená trestnoprávna ochrana bezhotovostných platobných prostriedkov s účinnosťou od 1. októbra 1994.⁵ Trestný čin neoprávneného obstarania platobnej karty postihoval toho, kto si neoprávnene obstaral platobnú kartu iného alebo predmet spôsobilý plniť jej funkciu. Zámerom zákonodarcu bolo reagovať na novú – rozmáhajúcu sa trestnú činnosť. Uvedené ustanovenie postihovalo páchatel'a, ktorý si neoprávnene zaobstaral platobnú kartu (napr. krádežou, podvodom), ale aj nálezom, ak si kartu aj naďalej ponechal. Tým sa táto norma stala špeciálnou úpravou vo vzťahu k všeobecným majetkovým trestným činom všade tam, kde sa páchatel'ovi nepodarilo preukázať, že zmocnenie sa karty bolo prípravou na spáchanie iného majetkového trestného činu.⁶

V roku 1999 sa novelou Trestného zákona⁷ na základe poslaneckého návr-

² Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/713 zo 17. apríla 2019 o boji proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu a pozmeňovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV, *Ú. v. EÚ L 123*, 10.5.2019, s. 18 – 29.

³ Podľa Card fraud in Europe declined notably in 2021 amid the implementation of regulatory measures. [online], cit.: [04.09.2023], dostupné na: <<https://www.ecb.europa.eu/pub/card-fraud/html/ecb.cardfraudreport202305~5d832d6515.en.html>>

⁴ Bližšie Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV, COM/2017/0489 final – 2017/0226 (COD), s. 3 a nasl.

⁵ Zákon č. 248/1994 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon a zákon o priestupkoch

⁶ Pozri KLÍMEK, L., ZÁHORA, J., HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach* 1. vyd. – Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 100.

⁷ Zákon č. 183/1999 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 249/1994 Z. z. o boji proti legalizácii príjmov z najzávažnejších, najmä organizovaných fo-

hu rozšírila trestnosť trestného činu v zmysle § 249c aj na neoprávnenú výrobu a obstaranie **telefónnej karty**. Bolo to v dôsledku toho, že dovtedajšie mincové telefónne automaty sa postupne nahrádzali telefónnymi kartovým automatmi. Telefónna karta mala v sebe zabudovaný čip, na ktorom bol určitý predplatený kredit. Tak, ako sa dá čip naprogramovať, takým istým spôsobom sa dal aj preprogramovať. Bolo to možné pomocou špeciálnej čítačky (emulátora). Preprogramovaním čipu sa dala vytvoriť tzv. „nekonečná“ alebo „večná“ telefónna karta. Pojem „večná“ alebo „nekonečná“ telefónna karta znamená to, že sa z nej dalo telefonovať neobmedzene.⁸

Skutková podstata bola formulovaná takto: „Kto si neoprávnenne obstará platobnú kartu iného alebo neoprávnenne **vyrobí a obstará telefónnu kartu** alebo predmet spôsobilý plniť ich funkcie.“ Použitím zlučovacej spojky „a“ medzi slovami vyrobí a zaobstará vznikol absurdný tvar – pre vyvodenie trestnej zodpovednosti by páchatel musel zároveň kartu vyrobiť a obstaráť, v dôsledku čoho bol trestnoprávny postih vylúčený.

Preto jednou z ďalších noviel Trestného zákona⁹ sa skutková podstata rozdelila na dva samostatné trestné činy – § 249c Neoprávnené vyrobenie a obstaranie platobnej karty a § 249d Neoprávnené vyrobenie a obstaranie telefónnej karty. Pri trestnom čine neoprávneného vyrobenia a obstarania platobnej karty podľa § 249c stačilo, ak si páchatel neoprávnenne vyrobí, pozmení alebo si obstará platobnú kartu alebo predmet spôsobilý plniť jej funkciu. Naproti tomu pri trestnom čine neoprávnenej výroby a obstarania telefónnej karty § 249d sa okrem neoprávnenej výroby alebo pozmenenia telefónnej karty alebo predmetu spôsobilého plniť jej funkciu vyžadoval špecifický úmysel „zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech alebo v tomto úmysle si ich obstará“. Dôvodom na rozdelenie tohoto trestného činu podľa dôvodovej správy bolo to, že nebol dostatočne postrehnutý ani rozdiel medzi funkciou platobnej karty a funkciou telefónnej karty. *„Použitím neoprávnenne nadobudnutej platobnej karty bez toho, aby do nej boli robené zásahy, možno spôsobiť aj miliónoch škody, kým použitím neoprávnenne nadobudnutej telefónnej karty bez toho, aby boli do nej robené neoprávnené zásahy, možno spôsobiť škodu len do výšky nevyčerpaných predplatených telefónnych jednotiek, ktoré môžu predstavovať len pár korún. Cena najdrahšej telefónnej karty sa pohybuje v sume 500-600 Sk. Z toho potom vyplýva, že konanie zakladajúce iba neoprávnené obstaranie telefónnej karty je nadbytočné krimi-*

---

riem trestnej činnosti a o zmenách niektorých ďalších zákonov v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 58/1996 Z. z.

⁸ bližšie Nadobro odzvonilo nelegálnym kartám nášho telekomu? [online], [cit. 2015-11-17] prístupné na internete <http://www.mobil.sk/spravy/clanok1740-Nadobro_odzvonilo_nelegálnym_kartam_nasho_teleko_mu.htm>

⁹ Zákon č. 253/2001 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých.

nalizované, lebo nejde o také konanie, ktoré by dosahovalo taký stupeň nebezpečnosti činu, aký sa vyžaduje pri iných trestných činoch. Takýto stupeň nebezpečnosti činu môže dosahovať iba konanie spočívajúce vo vyrobení alebo pozmenení telefónnej karty alebo predmetu spôsobilého ju nahradiť alebo ich obstaranie, ktoré možno používať na bezplatné telefonovanie v neobmedzenom rozsahu.“¹⁰

V rámci rekonštrukcie trestného práva v roku 2005¹¹ zákonodarcia znova „spojil“ tieto dva trestné činy vzťahujúce sa na platobnú kartu a telefónnu kartu do jedného – neoprávnené vyrobenie a používanie elektronického platobného prostriedku a inej platobnej karty podľa § 219. Nepriama novela¹² do Trestného zákona č. 30/2005 Z. z. (ďalej len „Trestný zákon“) zaviedla pojem „elektronické peniaze“, ktorý sa premietol aj v skutkovej podstate tohto trestného činu. Taktiež bol nahradený doteraz používaný pojmový znak „elektronický platobný prostriedok“ pojmom, ktorý upravuje uvedený zákon, a to pojmom „platobný prostriedok a elektronické peniaze“. Ostatnou novelou v tejto oblasti bola novela č. 312/2020 Z. z.,¹³ ktorou sa vykonala transpozície Smernice (EÚ) 2019/713.

Ako už bolo uvedené, trestný čin neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku je upravený v § 219 Trestného zákona. Tento trestný čin pozostáva zo štyroch základných a troch kvalifikovaných skutkových podstát.

Objektívna stránka tohto trestného činu charakterizuje konanie páchatela, ktorý:¹⁴

1. neoprávnenne **prechováva, prepravuje, obstará** si alebo **inak zadováži** alebo **poskytne inému** platobný prostriedok (ods. 1),
2. neoprávnenne **použije** platobný prostriedok (ods. 2),
3. **faľšuje, pozmení, napodobní** alebo **neoprávnenne vyrobí**, platobný prostriedok alebo, **faľšovaný platobný prostriedok prechováva, prepravuje, obstará** si alebo **inak zadováži, použije** alebo **poskytne inému** (ods. 3),
4. vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva **nástroj, počítačový program** alebo iný **prostriedok špeciálne prispôbený** na spáchanie činu uvedeného v odseku 3 (ods. 4).

Platobným prostriedkom sa rozumie nehmotné alebo hmotné chránené

¹⁰ Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov číslo : 2525/2001, parlamentná tlač 969, s. 22 – 23.

¹¹ Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.

¹² Zákon č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹³ Zákon č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁴ Porovnaj IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť. 2. vydanie.* Wolters Kluwer, Bratislava 2021, s. 186.

zariadenie, predmet, záznam alebo ich kombinácia vrátane platobnej karty, ktorá je chránená pred falšovaním alebo neoprávneným použitím a ktorá držiteľovi alebo používateľovi sama alebo spolu s nejakým postupom alebo súborom postupov umožňuje prevod peňazí, elektronických peňazí alebo virtuálnej meny (§ 131 ods. 6 Trestného zákona). Platobnou kartou sa rozumie platobný prostriedok, ktorý umožňuje používateľovi platobných služieb prístup k finančným prostriedkom čerpaným do výšky limitu povoleného poskytovateľom platobných služieb.¹⁵

2. Aplikačná prax

Typickými spôsobmi páchania trestného činu neoprávneného vyrobienia a používania platobného prostriedku je neoprávnené získanie platobného prostriedku či už nálezom, krádežou alebo iným trestným činom a jeho následným použitím, získanie údajov uložených na platobnej karte a zhotovenie jej kópie (klonu) vo fyzickej podobe, pričom následne je karta použitá v bankomate alebo pri platení v obchode. V danom prípade hovoríme o „skimmingu“ (z angl. data skimming) – zbieranie dát, keď do bankomatu páchatelia inštalujú zariadenie, ktoré je schopné zistiť PIN kód pri bežnom použití bankomatu (obvykle snímaním kamerou), menej častejšie falošnou klávesnicou (dotykovými senzormi) alebo nanosením nejakej látky na klávesnicu, ktorá umožňuje snímať zadaný PIN kód alebo zosnímanie obsahu magnetického prúžku prostredníctvom pridaného čítacieho zariadenia. Kopírovanie údajov nemusí prebiehať len v bankomate, ale kdekoľvek, kde je možné kartu pretiahnuť snímacím zariadením (v obchode, v hoteli, reštaurácie). Ďalším možným spôsobom páchania je tzv. „libanonská slučka“, keď karta uviazne v bankomate a nemožno ju z neho vybrať. Alternatívou k uvedeným konaniam je použitie údajov prostredníctvom diaľkového prístupu (napr. e-shop, rezervácia ubytovania), kde páchatel' buď objedná a platí za tovar alebo služby, alebo uhradí zálohu a následne požiadá o storno a vrátenie peňazí na iný účet. V niektorých prípadoch nemusí mať páchatel' ani kartu fyzicky k dispozícii a potrebné údaje (meno užívateľa, číslo karty, doba expirácie a PIN alebo kód CVC) získa inak, napr. monitorovaním transakcií, nákupom súboru údajov získaných z odcudzených kariet alebo preniknutím do databázy obchodníka či vydavateľa kariet.¹⁶

¹⁵ Pozri § 2 ods. 20 zákona č. 492/2009 Z. z. o platobných službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁶ Bližšie KLIMEK, L., ZÁHORA, J., HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 105.

V rámci judikatúry slovenských súdov Trestnoprávne kolégium Najvyššieho súdu vydalo iba jedno stanovisko:¹⁷ Trestný čin neoprávneného vyrobenia a používania elektronického platobného prostriedku a inej platobnej karty podľa § 249c ods. 1 Trestného zákona¹⁸ je dokonaný samotným neoprávneným obstaraním tohto elektronického platobného prostriedku. Na dokonanie trestného činu sa nevyžaduje, aby páchatel nakladal s peňažnými prostriedkami uloženými na účte, ku ktorému bola platobná karta zriadená. Neoprávnené obstaranie platobnej karty je akékoľvek získanie platobnej karty alebo predmetu spôsobilého plniť jej funkciu bez právneho dôvodu (napr. krádežou, podvodom, alebo zatajením veci).

V rozhodovacej činnosti všeobecných súdov bolo toto stanovisko v zásade správne aplikované ako súbeh s trestným činom **krádeže**. Z hľadiska zverejnených súdnych rozhodnutí možno uviesť Rozsudok Okresného súdu v Trnave,¹⁹ ktorým bola schválená dohoda o vine a treste na tom skutkovom základe, že dňa 22.10.2013 v čase asi od 08.00 h do 13.33 h v H. na ulici N. T. vnikol do zaparkovaného a riadne uzamknutého osobného motorového vozidla D. C. s evidenčným číslom U. a odcudzil z neho peňaženku patriacu N. Y., ktorá obsahovala finančnú hotovosť 170,- eur, vodičský preukaz, platobnú kartu U. banky č. X, klientsku kartu U. banky s číslom účtu, zdravotnú kartu poistenca S., tankovaciu kartu G., klubovú kartu I., klubovú kartu U. a H. na meno N. Y. a následne v čase asi o 13:33 h. realizoval výber, čím spôsobil N. Y. škodu vo výške 470,- eur, čím spáchal prečin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. a) Trestného zákona a prečin neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku elektronických peňazí alebo inej platobnej karty podľa § 219 ods. 1 Trestného zákona. V obdobnom duchu bol aj rozsudok Okresného súdu v Pezinku.²⁰

Niektoré sudy kvalifikovali neoprávnené obstaranie platobného prostriedku a následný výber peňažnej hotovosti v bankomate ako trestný čin neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku, elektronických peňazí alebo inej platobnej karty v jednočinnom súbehu s trestným činom **neoprávneného obohatenia**.²¹

¹⁷ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR na zjednotenie výkladu ustanovenia § 249c ods. 1 Trestného zákona (zákona č. 140/1961 Zb. účinného do 1. januára 2006) pre skutok právne kvalifikovaný ako trestný čin neoprávneného vyrobenia a používania elektronického platobného prostriedku a inej platobnej karty, sp. zn. Tpj 29/2007, prijaté dňa 20. mája 2008, publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod číslom 14/2008.

¹⁸ Teraz Neoprávnené vyrobenie a používanie platobného prostriedku podľa § 219 ods. 1 – pozn. autora.

¹⁹ Rozsudok Okresného súdu v Trnave zo dňa 24. marca 2015, sp. zn. 7T/9/2015.

²⁰ Rozsudok Okresného súdu v Pezinku zo dňa 3. júla 2023, sp. zn. 46T/79/2022.

²¹ Trestný rozkaz Okresného súdu v Banskej Bystrici z 6. augusta 2014, sp. zn. 5T/52/2014.

Po zmienenej novele č. 312/2020 Z. z. súdy uvedené konanie prevažne postihujú ako súbeh trestného činu neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa § 219 ods. 1 a ods. 2 Trestného zákona.²² Niektoré súdy neoprávnené zaobstaranie si platobného prostriedku a jeho následné použitie kvalifikujú iba ako poruchový trestný čin podľa § 219 ods. 2 Trestného zákona.²³

Z hľadiska dynamiky páchania trestnej činnosti neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku možno od roku 2020 sledovať postupný nárast počtu registrovaných trestných činov. Pred účinnosťou citovanej novely č. 312/2020 Z. z. bol počet registrovaných trestných činov 1 314, v prvom roku účinnosti to bolo už 1 569 a v roku 2022 to bolo až 1 762 registrovaných trestných činov neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku. Paradoxne vyznieva skutočnosť, že hoci v rámci v roku 2021 v rámci SEPA bol zaznamenaný pokles tohto druhu kriminality o 11 %, na Slovensku bol trend opačný – bol evidovaný skoro o 20 % nárast. Negatívne vyznieva aj skutočnosť, že na rozdiel od celkového počtu registrovaných trestných činov, ktorý má stúpajúcu tendenciu, po uvedenej novele klesá počet trestných činov, pri ktorých je zistený páchatel – čiže objasnenosť má klesajúcu tendenciu. V roku 2020 bolo zistených 431 páchatel'ov trestného činu neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku (objasnenosť 33 %), v roku 2021 to bolo 419 zistených páchatel'ov (objasnenosť 27 %) a v roku 2022 to bolo iba 415 páchatel'ov (objasnenosť 24 %). Bližšie nasledujúci graf.

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR <<http://www.mv.gov.sk>>

²² Napr. Trestný rozkaz Okresného súdu Spišská Nová Ves zo dňa 09. júna 2023, sp. zn. 2T/53/2023, Trestný rozkaz Okresného súdu Námestovo zo dňa 19. júna 2023, sp. zn. 20T/5/2023, Rozsudok Okresného súdu Spišská Nová Ves zo dňa 11. júla 2023, sp. zn. 1T/58/2023.

²³ Rozsudok Okresného súdu v Prešove zo dňa 14. júna 2023, sp. zn. 31T/25/2023.

Záver

Smernica (EÚ) 2019/713 viedla k podstatnému pokroku v oblasti kriminalizácie podvodov s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a ich falšovania a pozmeňovania na porovnateľnej úrovni v členských štátoch, čo uľahčuje cezhraničnú spoluprácu orgánov presadzovania práva, ktoré vyšetrujú tento druh trestných činov. Stále však existuje priestor na využitie plného potenciálu smernice, ak by členské štáty v plnej miere vykonávali všetky jej ustanovenia. Z doterajšej analýzy vyplynulo, že niektoré z hlavných zlepšení, ktoré majú členské štáty dosiahnuť, zahŕňajú článok 2 písm. d) Smernica (EÚ) 2019/713, v ktorom je vymedzený pojem virtuálna mena; článok 7 Smernica (EÚ) 2019/713 o trestných činoch súvisiacich s nástrojmi na spáchanie trestných činov a článok 8 ods. 2 Smernica (EÚ) 2019/713 o pokuse; článok 9 ods. 6 Smernica (EÚ) 2019/713 o trestoch pre fyzické osoby, ak bol trestný čin spáchaný v rámci zločineckej organizácie; článok 14 Smernica (EÚ) 2019/713 o výmene informácií; a článok 16 Smernica (EÚ) 2019/713 o pomoci a podpore obetiam.²⁴

Určítym legislatívnym nedostatkom, predovšetkým teoretického charakteru, je zaradenie trestného činu neoprávneného a používanie platobného prostriedku medzi trestné činy proti majetku. Myslím si, že vzhľadom na objekt tohoto trestného činu – riadne fungovanie platobného styku prostredníctvom bezhotovostných platobných prostriedkov, tento trestný čin by nemal byť zaradený medzi trestné činy proti majetku, pretože vlastnícke právo je jeho sekundárnym objektom. Vhodnejšie zaradenie by zrejme bolo do tretieho dielu piatej hlavy osobitnej časti Trestného zákona medzi trestné činy proti mene. Samozrejme, názov tohto dielu by sa mal zmeniť na trestné činy proti platobným prostriedkom... V takomto prípade by sa potom mohol z ustanovenia § 219 Trestného zákona vypustiť ods. 4 (výroba a držba falšovateľského náčinia na falšovanie a pozmeňovanie bezhotovostných platobných prostriedkov) a zakomponovať to do všeobecného ustanovenia § 272 Trestného zákona Výroba a držba falšovateľského náčinia.

²⁴ Bližšie Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade, v ktorej sa posudzuje rozsah, v akom členské štáty prijali potrebné opatrenia na dosiahnutie súladu so smernicou (EÚ) 2019/713 o boji proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu a pozmeňovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV, COM/2023/363 final, s. 17.

LITERATÚRA

1. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť*. 2. vydanie. Wolters Kluwer, Bratislava 2021, 688 s. ISBN 978-80-571-0409-4.
2. KLIMEK, L., ZÁHORA, J., HOLCR, K. *Počítačová kriminalita v európskych súvislostiach* 1. vyd. – Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 444 s. ISBN 978-80-8168-538-5.
3. Návrh Smernice Európskeho parlamentu a Rady o boji proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV, COM/2017/0489 final – 2017/0226 (COD).
4. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/713 zo 17. apríla 2019 o boji proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu a pozmeňovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV, Ú. v. EÚ L 123, 10.5.2019, s. 18 – 29.
5. Správa Komisie Európskemu parlamentu a Rade, v ktorej sa posudzuje rozsah, v akom členské štáty prijali potrebné opatrenia na dosiahnutie súladu so smernicou (EÚ) 2019/713 o boji proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu a pozmeňovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV, COM/2023/363 final.

Kontaktné údaje autora

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.
Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola,
Tomášikova 20, 821 02 Bratislava
e-mail: jozef.zahora@paneurouni.com

VZŤAH MEDZI EKONOMICKOU KRIMINALITOU A ŽIVOTNOU ÚROVŇOU SPOLOČNOSTI

THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC CRIME AND THE STANDARD OF LIVING OF SOCIETY

prof. JUDr. Margita Prokeínová, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave)

Abstrakt: *Autorka v článku uvádza jednotlivé aspekty ekonomickej kriminality a v ich nadväznosti sa následne venuje vzťahu medzi ekonomickou kriminalitou a životnou úrovňou spoločnosti. Efektívne opatrenia a zlepšenie právnych mechanizmov na boj proti ekonomickej kriminalite sú nevyhnutné na zlepšenie životných podmienok a celkovej prosperity spoločnosti.*

Kľúčové slová: *aspekty ekonomickej kriminality, ekonomická kriminalita, životná úroveň spoločnosti.*

Abstract: *In the article, the author presents the individual aspects of economic crime and, following them, then deals with the relationship between economic crime and the standard of living of society. Effective measures and improvement of legal mechanisms to combat economic crime are essential to improve living conditions and the overall prosperity of society.*

Key words: *aspects of economic crime, economic crime, standard of living of society.*

Úvod

Ekonomická kriminalita je forma trestnej činnosti, ktorá sa týka finančných prostriedkov, majetku a hospodárskych záujmov. Zahrňuje rôzne nezákonné aktivity s ekonomickým motívom alebo dopadom, ktoré majú za cieľ dosiahnuť finančný zisk alebo podvod na úkor iných. Táto forma kriminality zahŕňa rôznu trestnú činnosť, ako sú napríklad jednotlivé druhy podvodov, legalizácia výnosu z trestnej činnosti, poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie, daňové trestné činy, krádeže duševného vlastníctva atď. Ekonomická kriminalita teda zahŕňa nielen hospodárske trestné činy, ale i majetkové trestné činy. Podľa Európskej únie patria pod ekonomicкую kriminalitu dokonca aj trestné činy proti životnému prostrediu.¹ Jadrom ekonomickej kriminality sú však len majetkové a hospodárske trestné činy.

¹ Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy R (81) 12. Prijaté Výborom ministrov: 25. júna 1981[online] [cit. 21. 07. 2023]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/16806cb4f0>

Skôr ako sa budeme v článku zaoberať vzťahom medzi ekonomickou kriminalitou a životnou úrovňou spoločnosti, niekoľkými slovami sa zmienime o pojme a určitých aspektoch ekonomickej kriminality.

1. Pojem a aspekty ekonomickej kriminality

Legálna definícia ekonomickej kriminality síce neexistuje, ale možno ju považovať za špecifický druh kriminality, ktorá spôsobuje ekonomické škody štátu, organizáciám i fyzickým osobám porušovaním zákonov, zásad a zvyklostí hospodárskeho styku. Z hľadiska predchádzajúcich vymedzení a odporúčaní Európskej únie možno konštatovať, že pojem ekonomická kriminalita je považovaný za širší okruh skúmaných skutočností, ako je hospodárska kriminalita.²

Na ekonomickú kriminalitu môžeme nazerať z viacerých aspektov, či už napríklad z hmotnoprávných, procesnoprávných alebo kriminologických:

Ad 1) *Hmotnoprávne aspekty*

Trestné činy ekonomickej kriminality sú obsiahnuté v Trestnom zákone,³ pričom podľa druhového objektu sú majetkové trestné činy súčasťou štvrtej hlavy osobitnej časti Trestného zákona a hospodárske trestné činy sú v nasledujúcej piatej hlave jeho osobitnej časti. Majetkové trestné činy sa nedelia na žiadne diely na rozdiel od hospodárskych trestných činov, ktoré pozostávajú až zo štyroch dielov (trestné činy ohrozujúce trhovú ekonomiku, trestné činy proti hospodárskej disciplíne, trestné činy proti mene a trestné činy daňové, trestné činy proti priemyselným právam a proti autorskému právu). Z hľadiska závažnosti tejto kategórie trestných činov ide v rámci základných skutkových podstát prevažne o prečiny.⁴ Z toho vyplýva, že v prípade prečinov môže byť využitý tzv. materiálny korektív, ktorý je vyjadrený v § 10 ods. 2 Trestného zákona. Jeho podstata spočíva v tom, že ak je závažnosť prečinu nepatrná vzhľadom na spôsob spáchania vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela, nejde o prečin. Tieto prvky treba hodnotiť jednotlivo i v súhrne. V praxi to

² KLIMENTOVÁ, L. Hospodárska kriminalita v SR. In: *Nové jevy v hospodárskej a finanční kriminalite – vnitrostátni a evropské aspekty*. Sborník príspevků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 251.

³ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“).

⁴ Prečin je definovaný v § 10 Trestného zákona, a je to každý trestný čin spáchaný z nebankovníosti alebo úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov. Pod trestnou sadzbou treba rozumieť trestnú sadzbu uvedenú pri jednotlivých trestných činoch.

teda znamená, že aj keď určitý skutok naplňa všetky znaky skutkovej podstaty nejakého prečinu, nemusí páchateľ automaticky zaň niesť trestnú zodpovednosť vďaka tomu, že stupeň jeho závažnosti nebol dostatočný z hľadiska materiálneho korektívu.⁵

V súvislosti s ekonomickou kriminalitou treba spomenúť aj zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb.⁶ Ekonomická kriminalita páchaná aj právnickými osobami bol jeden z dôvodov zavedenia priamej trestnej zodpovednosti právnických osôb do nášho právneho poriadku. Aktuálny taxatívny výpočet trestných činov právnických osôb je vymedzený v § 3 ZoTZPO. V tomto katalógu dominujú práve majetkové a hospodárske trestné činy. Zoznam trestných činov zaradených do príslušného ustanovenia sa odvíja od dohovorov Rady Európy a Európskych spoločenských zmlúv.⁷ Oceňujeme, že v rámci hospodárskych trestných činov sa trestná zodpovednosť právnických osôb vzťahuje aj na daňové trestné činy, hoci nám táto povinnosť nevyplýva ani z medzinárodných dohovorov, ani z právnych aktov Európskej únie. Do akej miery bol výber trestných činov vzťahujúcich sa na právnické osoby dostatočný v našich podmienkach, samozrejme, najlepšie ukáže až aplikačná prax.

Ad 2) *Procesnoprávne aspekty*

Procesnoprávne aspekty sa týkajú postupov a pravidiel, ktoré musia byť dodržané počas celého trestného konania.⁸ Orgány činné v trestnom konaní majú za úlohu vyhľadať a zhromaždiť dôkazné prostriedky týkajúce sa ekonomickej kriminality.⁹ To môže byť náročné, pretože viaceré skutkové podstaty hlavne z hospodárskych trestných činov majú blanketový charakter, čo nepochybne sťažuje odhaľovanie a vyšetrovanie takýchto trestných činov. Preto treba mať k dispozícii odborne erudovaných policajtov, ktorí majú znalosti aj

⁵ Pre úplnosť uvádzame, že vo vzťahu k mladistvým je materiálny korektív upravený v § 95 ods. 2 Trestného zákona a v zmysle tohto ustanovenia sa vyžaduje, aby bola závažnosť prečinu malá, aby nešlo o prečin. Pri posudzovaní závažnosti prečinu sa pritom vychádza z tých istých atribútov uvedených v § 10 ods. 2 Trestného zákona.

⁶ Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZoTZPO“).

⁷ Bližšie k tomu pozri ZÁHORA, J. *Zodpovednosť právnických osôb za trestné činy v európskej dimenzii – komparatívny prehľad*. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 18 – 21.

⁸ Trestné konanie je konanie podľa Trestného poriadku [§ 10 ods. 14 zákona č. 301/2005 Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“)].

⁹ V rámci vyhľadávacej zásady postupujú orgány činné v trestnom konaní tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku).

o súvisiacich právnych predpisoch. Často sa vyžaduje aj spolupráca s inými inštitúciami (napríklad s bankami, daňovými úradmi atď.). Takisto bude aj miera fungovania trestnej zodpovednosti právnických osôb v reálnom živote veľmi závisieť i od úrovne vzdelania hlavne orgánov činných v trestnom konaní v tejto oblasti. Taktiež treba, aby svoje poznatky vedeli správne aplikovať na konkrétne prípady. Kvalita vyšetrovania do značnej miery ovplyvní priebeh a výsledok dokazovania na hlavnom pojednávaní.¹⁰

Ad 3) *Kriminologické aspekty*

Pri znižovaní tohto druhu kriminality je nemenej dôležitá aj jeho prevencia. Kriminologické aspekty sa zameriavajú na skúmanie motivácie páchatelov dopúšťať sa trestných činov ekonomickej povahy, čo môže byť dôležité pre prevenciu. Často ide o snahu dosiahnuť finančný zisk, túžbu po moci alebo o snahu uniknúť finančným problémom. Identifikácia rizík a odhaľovanie slabých miest v systéme môže pomôcť pri prevencii ekonomickej kriminality, aby sa obmedzila táto forma kriminality. To zahŕňa napríklad lepšiu reguláciu, vzdelávanie verejnosti a osvetu o rizikách. Kriminológovia tiež skúmajú sociálne a ekonomické dôsledky ekonomickej kriminality na spoločnosť, podnikanie i jednotlivca. Tieto dôsledky môžu byť rozsiahle a môžu mať dlhodobé následky.

Ekonomická kriminalita je zložitým problémom, ktorý si vyžaduje spoluprácu medzi rôznymi inštitúciami a odborníkmi na právo, financie a kriminológiu. Prevencia a odhaľovanie týchto trestných činov sú dôležité na ochranu hospodárstva a spoločnosti pred škodami spôsobenými ekonomickou nečestnosťou. Tiež je dôležité, aby spoločnosť a právny systém efektívne reagovali na tento typ kriminality prostredníctvom účinných zákonov a prevencie.

2. Ekonomická kriminalita a životná úroveň spoločnosti

Životná úroveň v danej spoločnosti môže zohrávať dôležitú úlohu v rozsahu a povahe ekonomickej kriminality. Inými slovami povedané, ekonomická kriminalita môže byť odrazom životnej úrovne spoločnosti, a to z niekoľkých dôvodov:

- V regiónoch, kde je vysoká miera nezamestnanosti a ekonomických nerovností, ľudia môžu byť náchylnejší na páchanie ekonomickej kriminality. Zneužívanie verejných prostriedkov, korupčné a podvodné správanie

¹⁰ FRYŠTÁK, M. Specifika dokazování hospodářské kriminality páchané právnickými osobami. In: *Trestná politika štátu a zodpovednosť právnických osôb*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2013. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2013, s. 57 – 58.

môžu byť spôsoby, ako sa ľudia snažia zlepšiť svoju finančnú situáciu alebo prekonať finančné ťažkosti.

- Nedostatočná sociálna podpora alebo nesprávne fungovanie sociálnych programov môže ľudí motivovať k nekalým praktikám s cieľom získať neoprávnené výhody.
- V spoločnosti môže vládnuť nízka dôvera v právny štát. To môže viesť k nepodceňovaniu dôsledkov ekonomickej kriminality, pretože páchatelia nemusia veriť, že budú potrestaní za svoje protiprávne konanie, alebo sa cítia byť mimo dosah spravodlivosti.
- Spoločnosť môže vyznávať také hodnoty, ktoré tolerujú alebo dokonca schvaľujú určité formy ekonomickej kriminality. Napríklad korupcia môže byť vnímaná ako bežná prax a spôsob, ako prežiť v konkurenčnom prostredí.
- Nízke a nedostatočné právne povedomie môže viesť k tomu, že ľudia nie sú dostatočne informovaní o tom, čo je nelegálne, alebo nie sú schopní chrániť svoje práva a majetok.
- V spoločnosti, ktorá sa stretáva s rozvojovými problémami, môže byť nedostatok infraštruktúry a efektívnych systémov kontroly a dohľadu, čo vytvára príležitosť na ekonomickú kriminalitu.
- S rastúcou digitalizáciou a technologickým pokrokom sa taktiež môžu zvyšovať nové formy ekonomickej kriminality, ako sú kybernetické útoky, krádeže identity a podvody online.

Je dôležité si uvedomiť, že ekonomická kriminalita nie je len dôsledkom nízkej životnej úrovne spoločnosti, ale môže byť taktiež faktorom, ktorý ovplyvňuje ekonomický rozvoj, a tým životnú úroveň. Keď sa zvyšuje ekonomická kriminalita, môže to viesť k narušeniu hospodárskeho prostredia, obmedzeniu investícií, zníženiu dôvery v inštitúcie a odradeniu podnikania. Rovnako aj životná úroveň spoločnosti má výrazný vplyv na ekonomickú kriminalitu. Preto je dôležité bojovať nielen proti ekonomickej kriminalite prostredníctvom efektívnych právnych opatrení, prevencie a osvety, ale aj proti nízkej životnej úrovni, ktorá je živnou pôdou na páchanie trestných činov ekonomickej povahy.

Životná úroveň je merateľný a subjektívny koncept, ktorý sa používa na vyjadrenie celkovej kvality života obyvateľstva v určitej krajine, regióne alebo spoločnosti. Tento koncept zahŕňa rôzne aspekty a faktory, ktoré ovplyvňujú pohodu a blahobyt jednotlivcov a spoločnosti ako celku. Životná úroveň môže byť medzi jednotlivými regiónmi krajiny výrazne odlišná a môže sa meniť v priebehu času v závislosti od rôznych faktorov vrátane ekonomickej a politickej situácie. Často používaným ukazovateľom životnej úrovne je hrubý domáci produkt (HDP) na obyvateľa. Na Slovensku hrubý domáci produkt v 1. štvrtroku 2023 medziročne vzrástol o 1 % (v stálych cenách, sezón-

ne neupravený). Objem HDP v bežných cenách bol medziročne vyšší o 13 % a dosiahol 27,7 mld. eur. V medzikvartálnom porovnaní po sezónnej úprave (oproti 4. štvrtroku 2022) HDP vzrástol o 0,3 %.¹¹ Ceny potravín, bývania, energií a iných životných potrieb môžu významne ovplyvniť životnú úroveň obyvateľstva. Zlepšenie životnej úrovne môže prispieť k zníženiu motivácie pre ekonomickú kriminalitu. Aj v bohatších krajinách však treba udržiavať účinné právne mechanizmy a zabezpečiť, aby ekonomická kriminalita neohrozila hospodársku stabilitu a blahobyt spoločnosti.

Záver

Všeobecne je známe, že v krajinách s vysokou životnou úrovňou sa ekonomická kriminalita nevyskytuje v takej miere ako v krajinách s nižšou životnou úrovňou. Ekonomická kriminalita je komplexným javom, ktorý má korene v rôznych sociálnych, ekonomických a inštitucionálnych faktoroch. Zlepšenie životnej úrovne obyvateľstva, podpora sociálnej spravodlivosti, posilnenie inštitúcií a väčšia transparentnosť a zodpovednosť verejných orgánov môžu zohrávať kľúčovú úlohu pri eliminácii economickej kriminality. Nielen životná úroveň má výrazný vplyv na ekonomickú kriminalitu, ale platí to aj opačne, teda aj ekonomická kriminalita má výrazný vplyv na životnú úroveň spoločnosti. Keďže ekonomická kriminalita zahŕňa rôzne nezákonné činnosti, ako napríklad podvody, legalizáciu výnosu z trestnej činnosti, daňové úniky a iné finančné machinácie, čo znamená, že krajina má k dispozícii menej finančných prostriedkov na investície do infraštruktúry, zdravotníctva, vzdelania a iných verejných služieb, a toto všetko znižuje celkovú životnú úroveň obyvateľstva. Ekonomická kriminalita môže taktiež vytvárať nedôveru v podnikateľskom prostredí a podkopávať hospodársku stabilitu. To môže spôsobiť úbytok investícií a zníženie tvorby pracovných miest. Keďže pracovné príležitosti sú úzko späté s možnosťami zamestnanosti a príjmami obyvateľstva, ich znižovanie môže negatívne ovplyvniť životnú úroveň i hospodársky rast. Celkovo má ekonomická kriminalita negatívny vplyv na rôzne aspekty spoločenského života, a preto je dôležité, aby štát podnikal účinné kroky na prevenciu, odhaľovanie a trestanie economickej kriminality s cieľom ochrániť ekonomiku a zlepšiť kvalitu života občanov.

---

¹¹ Zdroj informácií: Štatistický úrad Slovenskej republiky.

LITERATÚRA

1. FRYŠTÁK, M. Specifika dokazování hospodářské kriminality páchané právníckými osobami. In: *Trestná politika štátu a zodpovednosť právnických osôb*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2013. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2013. ISBN 978-80-7160-359-7.
2. KLIMENTOVÁ, L. Hospodárska kriminalita v SR. In: *Nové jevy v hospodárskej a finanční kriminalite – vnútroštátni a evropské aspekty*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4714-3.
3. ZÁHORA, J. Zodpovednosť právnických osôb za trestné činy v európskej dimenzii – komparatívny prehľad. In: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-58-8.
4. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
5. Zákon č. 301/2005 Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
6. Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
7. Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy R (81) 12. Prijaté Výborom ministrov: 25. júna 1981[online] [cit. 21. 07. 2023]. Dostupné na: <https://rm.coe.int/16806cb4f0>.

Kontaktné údaje autora

prof. JUDr. Margita Prokeínová, PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
margita.prokeinova@flaw.uniba.sk

NEOPRÁVNĚNÉ PODNIKÁNÍ JAKO TRESTNÝ ČIN PROTI ZÁVAZNÝM PRAVIDLŮM TRŽNÍ EKONOMIKY

UNAUTHORIZED BUSINESS AS A CRIME AGAINST THE OBJECTIONABLE RULES OF THE MARKET ECONOMY

doc. JUDr. Josef Kuchta, CSc.

(Katedra trestního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně)

Abstrakt: *Práce se zabývá některými obecnými pojmy souvisejícími s hospodářskou kriminalitou, vymezuje její definici a obsah, vymezuje uplatnění zásady pomocné úlohy trestní represe v hospodářské oblasti. Z jednotlivých projevů pomocné úlohy trestní represe se zabývá zejména rozbořem trestného činu neoprávněného podnikání z juristického hlediska. Ukazuje některé problémy spojené s aplikací této skutkové podstaty v praxi, odlišuje ji od přestupků. Ukazuje potřebu doplnění a zpřesnění právní úpravy na základě nových poznatků teorie a praxe.*

Klíčová slova: *Hospodářská kriminalita; neoprávněné podnikání; pomocná úloha trestní represe; trestný čin; přestupek; zavinění; protiprávnost; ekonomické trestné činy; trestní právo; skutková podstata*

Abstract: *The article describes some problems connected with the using of the crime of the Prohibited Business, from theoretical point of the view, but on the ground oft he using in the practice too. There are any Problems connected with put into effect of this Crime. In focus stands the apply of the Remedial Function of the criminal Repression. In the Coherence to this Principle is described the Difference between the Crime and The Misdemeanors in this Sphere. It is possible to state, that in this causes we can see new problems. It is necessary to think about complementary precise new regulation and about ist scope. In the interse of ist solution we propose the using of the foreign penal regulations and experiences.*

Key words: *The Criminal Law; The prohibited Business; Economical Criminal Offences; Administrative Law; Economic Situation; The Illegality; The causing; The Misdemeanor; Facts of the Case; Remedial Function of the Criminal Repression*

Úvod

Práce se zabývá některými obecnými pojmy souvisejícími s hospodářskou kriminalitou, vymezuje její definici a obsah, vymezuje uplatnění zásady pomocné úlohy trestní represe v hospodářské oblasti. Z jednotlivých projevů pomocné úlohy trestní represe se zabývá zejména rozbořem trestného činu neoprávněného podnikání z juristického hlediska. Ukazuje některé problémy spojené s aplikací této skutkové podstaty v praxi, odlišuje ji od přestupků. Ukazuje potřebu doplnění a zpřesnění právní úpravy na základě nových poznatků teorie a praxe.

1. Trestný čin neoprávněného podnikání podle § 251 českého trestního zákoníku z hlediska juristického.

Trestné činy hospodářské tvoří významnou část kriminality trestních zákoníků rozvinutých zemí. Také u nás platný trestní zákoník s existencí hospodářské kriminality a s jejím postihem počítá. Předně zde jde o potřebu trestním postihem sankcionovat nesplnění některých povinností vůči státu, zejména povinností majetkových a těch, které mají přímý či nepřímý majetkový dopad.

Důležitou skupinu trestných činů tvoří také ty, které přispívají k zajištění rovných podmínek k ekonomické činnosti, které tvoří určité mantinely omezující trestnou činnost v hospodářské oblasti jako takovou, zajišťující hru fair play v ekonomické soutěži mezi podnikateli. Při podnikání nemůže být dovoleno vše právě v zájmu rovné soutěže mezi podnikateli, ale i v zájmu ochrany spotřebitelů před nepoctivými podnikateli a před nekvalitním poskytováním služeb a výrobků. K takovým zásadním trestným činům zajišťujícím tuto ochranu patří také trestný čin neoprávněného podnikání, který je již tradičně zařazen do skupiny trestných činů proti hospodářské soustavě. Není u nás činem novým, do čelných ustanovení trestných činů proti hospodářské soustavě byl zařazen již trestním zákonem z roku 1950 jako výraz zcela nového uspořádání státu, založeného na tuhém centrálním státním hospodářském dirigismu, centrálním systému plánování a řízení ekonomiky, vyloučení jakékoliv režní ekonomiky apod. I zavedením této skutkové podstaty se stát pokusil vypořádat se trestně se svými politickými protivníky v ekonomické oblasti a prosadit tak i novou ekonomiku trestněprávní cestou. Tento trestný čin pak přispěl k tomu, že bylo zcela znemožněno soukromé podnikání v jakékoliv oblasti, jediným „podnikatelem“ mohl být pouze stát, resp. organizace, kterým to výslovně umožnil (např. různé typy družstev). Mnoho se nezměnilo ani zavedením nového trestního zákona v roce 1961, který upravoval problematiku v ust. § 118 trestního zákona. Teprve vládním nařízením z roku 1988 byly podmínky pro podnikání poněkud uvolněny, jednalo se však pouze o drobné podnikání zejména v oblasti služeb. K zásadním změnám, vyvolaným rozhodujícími změnami v politické a ekonomické oblasti, došlo až po roce 1989. Počátkem devadesátých let, po nezbytném zrušení starých skutkových podstat odpovídajících minulému režimu, převážila v právní úpravě hospodářských trestných činů tendence bezbřehé liberalizace, charakterizovaná snahou co nejméně zasahovat právem do ekonomických procesů a ponechat maximální prostor působení trhu a svobodě podnikání. Postupně se však začala projevovat nesprávnost takového chápání úlohy práva v ekonomice a dokonce se začaly objevovat tendence opačné – řešit trestním postihem všechny negativní jevy v ekonomické a podnikatelské sfé-

ře – což vyvolalo obavy o kriminalizaci ekonomiky. Vývoj nakonec dospívá k určitému kompromisu, představujícím relativně malé zásahy trestního práva do oblasti dodavatelsko-odběratelských vztahů mezi hospodářskými a jinými subjekty, na druhé straně však posílení určitých autoritativních prvků, představujících vymezení administrativního rámce pro podnikání, tedy vymezení jakýchsi „mantinelů“, v nichž se musí pohybovat veškeré soupeřící podnikatelské i jiné subjekty, zajišťujících v rámci administrativněsprávního rámce jejich rovnoprávnost. V oblasti soukromého podnikání se to projevilo např. zákonem 105/1990 Sb. o soukromém podnikání, na jehož základě pak byly vytvářeny nové právní předpisy umožňující široké a rozsáhlé podnikání v různých oblastech.

To bylo odrazem nové filosofie, která vycházela z toho, že podnikání je obecně dovolená činnost, kterou je možno omezit pouze zákonem (podle čl. 2 odst. 2 LZPS bylo občanům dovoleno vykonávat vše, co nebylo zákonem zakázáno). Na základě nového redukovaného trestného činu neoprávněného podnikání na základě § 251 nového trestního zákona, zařazeného do nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. pak bylo možno podnikat všeobecně prakticky jen s omezením stanoveným mimotrestními, zejména živnostenskými a dalšími správněprávními předpisy.

Rozhodující vliv však i v této oblasti nadále musí sehrát jiné než trestněprávní nástroje, zejména kvalitní mimotrestní rámec podnikání a hospodářské soutěže. Ten by měl zahrnovat odpovídající hmotněprávní úpravu právních vztahů spojených s podnikáním a s ekonomickou činností vůbec, ale i procesní pravidla umožňující co nejrychlejší vynutitelnost porušeného práva. Svou významnou roli hrají i takové faktory, jako jsou dostatečné kontrolní mechanismy, kvalitní státní aparát, podnikatelská morálka atd.

Samotné znění skutkové podstaty tohoto trestného činu je na první pohled jednoduché, jde o blanketní normu, jejíž obsah, resp. jednání je částečně vymezeno, resp. omezeno řadou předpisů zejména správního práva. Při její aplikaci je však velmi důležité zajistit jednotný výklad relativně obecných a vágních pojmů, které obsahuje, i jejich aplikaci na celou řadu upravovaných podnikatelských činností. To je velmi náročný úkol, jak o tom svědčí řada judikátů k tomuto ustanovení, i na druhé straně relativně nízký výskyt v trestněprávní praxi (v posledních letech od roku 2015 kolísala frekvence kolem stovky řešených případů ročně. Některé problémy s tím spojené přetrvávají do dnešní doby a poskytují živnou půdu pro teoretické i praktické diskuse při výkladu některých pojmů. Na některé z nich hodláme v dalším textu poukázat.

1.1 Pojem podnikání

Výklad tohoto obecného pojmu se v posledním období nezměnil, z § 2 dřívějšího obchodního zákoníku byl převzat do ust. § 420 nového občanského zákoníku. I nadále jde o soustavnou činnost soustavně prováděnou podnikatelem samostatně, vlastním jménem a na vlastní účet za účelem dosažení zisku. Zákon uvádí jako příklady výdělečného podnikání poskytování služeb a výrobní podnikání. Nejvíce druhů takových činností uvádí zákon o živnostenském podnikání, který vytváří a dělí živnosti na ohlašovací a koncesované, vedle toho pak existuje řada dalších živností podobného typu, jejichž podmínky povolování a výkonu jsou vesměs upravovány speciálními, obsáhlými a podrobnými zákony (např. zákon o advokacii, pozitivně bylo diskutováno a judikováno provozování znalecké činnosti, zahraničně obchodní činnost, provádění nábory pracovních sil pro práci v cizině, obchodování s cennými papíry bez povolení). Zvláštní postavení pak mají druhy podnikání, které výslovně vylučuje ze svého dosahu živnostenský zákon ve svém ust. § 3. Na druhé straně tyto činnosti nejsou upraveny žádným jiným předpisem, takže ve smyslu čl. 2 odst.2 LZPS je jejich provozování občanům povoleno bez dalších omezujících podmínek, i kdyby bylo prováděno podnikatelským způsobem. Jde např. o využívání výsledků vlastní tvůrčí činnosti, prodej zpracovaných či nezpracovaných rostlinných a živočišných výrobků z vlastní drobné pěstitelské a chovatelské činnosti, prodej nasbíraných lesních plodů přímo spotřebitelům. Podle našeho názoru sem spadá i pronájem nemovitostí, bytových a nebytových prostor, pokud s nimi nejsou poskytovány i jiné než základní služby zajišťující řádný provoz. Pokud jde o nějaké takové služby navíc (např. výkon domácích prací), lze to hodnotit jako výkon živnosti. Z tohoto pohledu je třeba hodnotit i v poslední době rozšířený pronájem nemovitostí ve formě a pod hlavičkou tzv. „airbnb“. Zvláštní zájem v tomto směru pak vyvolává nabízení nebo poskytování služeb směřujících bezprostředně k uspokojování sexuálních potřeb za úplat. Ani tato činnost není nijak vnitrostátně právně upravena, vyjma nově zavedeného § 191 trestního zákoníku či prostřednictvím obecně závazných vyhlášek obce. Je-li přesto provozována v rozporu s těmito ustanoveními, nepůjde o trestný čin podle § 251, ale o příslušný trestný čin či přestupek. Trestné jsou pak dále osoby, které naplní skutkovou podstatu kuplířství nebo obchodování s lidmi v sexuální oblasti, nikoliv však za neoprávněné podnikání, ale za uvedené trestné činy.

V současné době jsme v České republice svědky snah o zákonnou úpravu některých z těchto činností. Opakovaně jsou podávány návrhy na přijetí zvláštního zákona o poskytování sexuálních služeb, které se zatím neseťkaly s úspěchem. Stejně tak lze v současné době sledovat diskuse ohledně případné právní úpravy poskytování nájmu nemovitostí ve formě tzv. „airbnb“ jako

reakci na tento jev, který se u nás rozmohl zejména na turisticky atraktivních místech a blokuje značnou část bytového fondu. Tyto úvahy, zejména pokud mají zdravotní či finanční jádro, jsou do značné míry racionální, je však třeba dodat, že zejména co do plnění zejména daňových povinností by se takové úpravy „vlamovaly do otevřených dveří“, protože tyto činnosti jsou podle daňových předpisů považovány za tzv. ostatní výdělečnou činnost a jejich i současnému zdanění nebrání žádná právní překážky. Negativně ovšem by mohla být vnímána skutečnost, že zatímco např. poskytování sexuálních služeb by mohlo být zdaněno, daním unikají osoby, které organizují tuto činnost nebo z ní těží (zejména tzv. „pasáci“), kteří sice mohou být stíháni podle příslušných skutkových podstat, dopouštění se trestné činnosti, která však nemůže být zdaňována (viz níže).

1.2 Pojem neoprávněnosti.

Neoprávněné podnikání patří k oněm trestným činům, u nichž pojem protiprávnosti tvoří výslovný znak skutkové podstaty, což má významné důsledky zejména pro přičítání zavinění. Toto řešení bylo zvoleno patrně proto, aby bylo možno zejména pro potenciální pachatele lépe rozlišit, které podnikání je trestné a které nikoliv. Oproti dřívějšímu stavu, kdy bylo všem jasné, že soukromé podnikání může být jen nedovolené a trestné, došlo ke změně nazírání v tom směru, že nyní je podle oprávněnosti rozdělit podnikatelské činnosti a podnikání do více skupin, z nichž první, mnohem četnější, je pro soukromé podnikatele dovolena a v praxi se často vyskytuje, zatímco druhá má podnikatelům signalizovat, že existují z oprávněnosti i závažné výjimky způsobující trestnost.

Neoprávněného podnikání se tedy dopustí ten, kdo poskytuje služby nebo provozuje výrobní nebo jiné výdělečné v rozporu se živnostenským zákonem nebo s jinými předpisy, které stanoví podmínky pro jejich provozování. Neoprávněné je podnikání nejen tehdy, jestliže někdo podniká bez jakéhokoliv oprávnění či povolení, ale i tehdy, když podnikatel překračuje rozsah svého oprávnění nebo činnosti z jiného předpisu. Jestliže takové překračování dosáhne rozsahem i stupněm škodlivosti odpovídajícím přibližně podnikání bez oprávnění, pak jde též o § 251 trestního zákoníku.

Důležitou informací pro podnikatele ohledně předmětu a jeho rozsahu je živnostenský list nebo koncesní listina, u jiných činností pak to, co je jako předmět uvedeno v příslušném povolení nebo osvědčení. Další pomůckou může být výpis z obchodního či živnostenského rejstříku, kde jsou předmět a rozsah činnosti uváděny také. Pokud vzniknou pochybnosti, rozhoduje živnostenský úřad po vyjádření hospodářské komory, je-li zřízena, v případě

neživnostenských činností je možno obrátit se o konzultaci na příslušný úřad (např. Advokátní či jiné komory).

Neoprávněnost podnikání se vztahuje nejen na podnikatele jako fyzické osoby, ale i na další právnické osoby, pokud vykonávají, byť jen částečně, podnikatelskou činnost. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob č. 418/2011 Sb. vztahuje účinnost § 251 i na činnost právnických osob. Pokud k takové činnosti dojde a provozuje ji právnická osoba, resp. za ni jejím jménem nebo na její úkor další osoby, které jsou k ní ve vztahu podle § 8 výše uvedeného zákona, může být postižena vedle fyzických osob i právnická osoba (dvojkolejnost postihu). Není však vyloučeno, aby v konkrétním případě byla vyvozena trestní odpovědnost pouze ve vztahu k jedné z těchto osob. To by mohlo být praktické buď v případech, kdy neoprávněně takto podnikají fyzické osoby, např. její zaměstnanci (meloucháři), aniž by o tom tato právnická osoba věděla, nebo pouze právnická osoba, pokud by se nepodařilo konkrétní jednání prokázat fyzické osobě a právnická osoba by neprokázala liberační okolnosti uvedené v § 8 odst. 5 příslušného zákona, takže by u ní zafungoval princip přičitatelnosti jednání.

Podnikání, a to i neoprávněné, je sice zásadně prováděno za účelem zisku, avšak to na druhé straně neznamená, že by při splnění ostatních znaků tohoto trestného činu nebylo možno postihnout ztrátové podnikání. Výše zisku není znakem skutkové podstaty podle prvního odstavce, rozhodující je účel činnosti a záměr pachatele, tedy snaha po získání příjmů, nikoliv faktický stav v podobě ztráty způsobené např. neschopností pachatele, odbytovou krizí, zničením provozovny živelnou událostí apod. Tuto okolnost ztráty by bylo možno vyjádřit posouzením podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku. Výše dosaženého zisku je naproti tomu zvláště přitěžující okolností ve smyslu § 251 odst.2 trestního zákoníku. Od výše příjmů je však pro tyto účely třeba odečíst náklady, které podnikatel vynaložil na dosažení zisku, tyto však lze započítat do pojmu „větší rozsah“, konkrétně do objemu či rozsahu vykonávané činnosti.

2. Pojem „ve větším rozsahu“

Tento znak základní skutkové podstaty má zásadní význam pro rozlišení trestného činu neoprávněného podnikání od obdobného přestupku i pro určení intenzity tohoto znaku pro rozhodování o závažnosti trestného činu a jeho trestu. Výkladové pravidlo ust. § 138 nelze pro tyto účely použít, poněvadž se vztahuje zejména k výši škody či bezdůvodného obohacení. Při posuzování je třeba předně zvážit, zda šlo o činnost srovnatelnou s výkonem zaměstnání, provozovanou s cílem získat trvalý zdroj finančních zisků. Patrně

ne tedy činnost provozovanou na základě jiného než finančního ohodnocení. Proto musí jít o soustavnou činnost provozovanou po živnostenském způsobu Z takové činnosti musí pachatel získávat příjmy srovnatelné s příjmy z pracovního poměru s běžným výdělkem, a to po dobu nejméně 6 měsíců. (R 5/1996). Zpravidla to bývá více akcí, ale stačí i jedna rozsáhlá akce trvající delší dobu s velkým rozsahem a objemem podnikání. Akce se musí skládat z více jednotlivých aktů, nestačí jednorázový akt. Příkladem by zde mohla být např. stavba rodinného domu. Jednorázová služba, např. prodej věci, byt velké hodnoty, zprostředkování jedné koupě či prodeje atd nesplňuje tento znak, neboť zde nejde o soustavnou činnost provozovanou po živnostensku. Kritérii zde budou nejen délka neoprávněného podnikání, rozsah takové činnosti, její objem včetně vyjádření hrubého obratu (starší judikát ze šedesátých let, kdy judikatura určila jako spodní hranici pro obrat takové činnosti obrat ve výši alespoň 80 000.- Kč, nelze patrně použít, nicméně za účelem praktického kvantitativního určení tohoto praktického často frekventovaného kritéria by mohlo být vhodné zaujmout judikatorní stanovisko nové), ceny použitého materiálu nebo ceny předmětů určených k prodeji, ceny pracovní síly použité v takovém, podnikání apod. Nezáleží však na tom, zda jde o hlavní zdroj obživy pachatele nebo zda svou činnost provádí vedle jiného zaměstnání (tzv. melouchy).

Složitou otázkou, kde do hodnocení vstupuje celá řada jen obtížně souměřitelných faktorů, tedy stanovením kritérií pro určení „většího rozsahu“ v případě trestného činu neoprávněného podnikání podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku se Nejvyšší soud v minulosti zabýval opakovaně, a to jednak v rámci své vlastní rozhodovací činnosti, jednak v rámci svého povolání jako nejvyšší soudní instance mající za úkol sjednocovat judikaturu soudů nižších stupňů při rozhodování o publikaci rozhodnutí s právní větou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek. Stručný přehled relevantních rozhodnutí k této věci zde stručně uvádíme.

Znovu připomenout je třeba především již zmíněné rozhodnutí č. 5/1996 Sb. rozh. tr. Uvedené rozhodnutí je třeba vnímat též ve spojitosti s pozdějším publikovaným rozhodnutím č. 59/1999 Sb. rozh. tr. V tomto případě jednání pachatele spočívající v tom, že za úplatu provádí nábor pracovních sil pro práci v cizině, má charakter zprostředkování zaměstnání a lze je pokládat za „jiné podnikání“ ve smyslu § 251 odst. 1 tr. zákoníku, ke kterému je třeba povolení příslušného orgánu státní správy. Pokud pachatel k takovéto činnosti nemá povolení, jedná ve smyslu tohoto ustanovení „neoprávněně“. Pro posouzení, zda neoprávněně podnikání je provozováno „ve větším rozsahu“, je významný nejen výsledek provozované činnosti (např. počet osob, jimž pachatel zprostředkoval zaměstnání, výše skutečně dosaženého zisku), nýbrž i celý souhrn dílčích jednání, které směřují k dosažení zamýšleného výsledku

(např. délka doby zprostředkování zaměstnání, formy a četnost provádění nábory pracovních sil).

Podle rozhodnutí č. 9/2010 Sb. rozh. tr. trestný čin neoprávněného podnikání může spáchat i ten, kdo sice byl držitelem určitého oprávnění k podnikání (např. živnostenského listu), pokud ovšem ve větším rozsahu prováděl takovou podnikatelskou činnost, která překračuje rámec jeho oprávnění. To platí i tehdy, jestliže pachatel prováděl některé práce či poskytoval služby prostřednictvím tzv. subdodavatelů, kteří rovněž neměli příslušné podnikatelské oprávnění. Ke spáchání trestného činu neoprávněného podnikání se nevyžaduje způsobení škody ani získání prospěchu v určité výši, proto jeho zákonný znak **spočívající ve spáchání** činu „ve větším rozsahu“ nelze vykládat s poukazem na tehdejší ustanovení § 89 odst. 11 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „tr. zák.“), resp. současné znění § 138 odst. 1 a 2 tr. zákoníku, které se uplatní při stanovení výše škody, výše prospěchu, nákladů k odstranění následků poškození životního prostředí a hodnoty věci nebo jiné majetkové hodnoty. Zmíněný zákonný znak trestného činu neoprávněného podnikání je tedy naplněn již tím, že pachatel neoprávněně podnikal po delší dobu (srov. rozhodnutí č. 5/1996 Sb. rozh. tr.), a že jeho cílem bylo získat trvalejší zdroj finančních prostředků. Výše konečného výtěžku pachatele však není významná pro spáchání trestného činu neoprávněného podnikání, neboť neoprávněným podnikáním prováděným ve větším rozsahu může být i úspěšné podnikání, které z nejrůznějších příčin skončilo bez dosažení zisku, resp. bylo dokonce ztrátové.

Podle staršího rozhodnutí č. 6/1976 Sb. rozh. tr. může být provozováním soukromé výtěžné činnosti ve větším rozsahu ve smyslu § 118 tr. zák. i provedení sice jedné, avšak velké a déle trvající akce (např. dostavba rodinného domu) spojené se značnou odměnou. Ze starší publikované judikatury k § 118 tr. zák. by bylo možno zmínit i jiná rozhodnutí (např. č. 25/1966, č. 34/1972 Sb. rozh. tr.), u nichž je ovšem třeba přihlídnout i k poněkud jinému znění nejen vykládaného trestného činu neoprávněného podnikání, ale i dalších skutkových podstat trestných činů hospodářských, především ale též k jiným sociálně-ekonomickým podmínkám v dané době na našem území. Ze všech rozhodnutí ovšem rezonuje, že otázku rozsahu je třeba řešit individuálně u každého případu zvlášť, je třeba zohlednit úplně veškeré parametry dané činnosti mající charakter podnikání, které musí být soustavné, vedené snahou dosahovat zisku, tedy vytvoření nějakého relativně stálého příjmu.

Z poslední doby je možno ještě zmínit usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2019, sp. zn. 5 Tdo 380/2019, podle nějž ke spáchání přečinu podle § 251 odst. 1 tr. zákoníku není vyžadováno způsobení škody ani získání prospěchu v určité výši, pro stanovení „většího rozsahu“ nelze použít ani výkladové pravidlo uvedené v § 138 odst. 1 tr. zákoníku. Při posuzování, zda pacha-

tel neoprávněně podnikal ve větším rozsahu, se především zvažuje, zda šlo o činnost srovnatelnou s výkonem zaměstnání, provozovanou s cílem získat trvalý zdroj finančních příjmů, a pokud se týká časového období, podle ustálené judikatury je vyžadováno, aby takové neoprávněně podnikání trvalo minimálně šest měsíců. Zpravidla je to více akcí, ale může to být i jedna rozsáhlá akce trvající po delší dobu s velkým rozsahem a objemem podnikání. Nezáleží na tom, zda jde o hlavní zdroj obživy pachatele nebo zda svou činnost provádí vedle jiného zaměstnání. Rozhodující je zde účel činnosti, tedy snaha po získání příjmů, nikoli faktický stav v podobě ztráty způsobené neschopností podnikatele, odbytové krize atd. Za kritéria posouzení znaku většího rozsahu se považují tedy především délka výkonu dané činnosti neboli její soustavnost, dále objem takové činnosti, dosažený hrubý obrat, případně i zisk, význam ovšem mohou mít i další kritéria, jakými jsou rozsah zasaženého území, společenský význam činnosti, počet oslovených subjektů, počet klientů apod. Jinými slovy i v daném rozhodnutí z poslední doby Nejvyšší soud setrval na dříve publikované judikatuře, kterou shrnul a též rozvedl. Výchozím parametrem tedy i nadále má zůstat délka trvání provádění neoprávněného podnikání, které by zásadně mělo dosahovat doby 6 měsíců, případnou kratší dobu by bylo třeba vyvážit vyšší intenzitou jiných zmíněných parametrů.

Pro ilustraci a lepší pochopení zde lze rozvést hodnocení některých skutečností soudem u zásadního judikátu R 5/1996. Ve věci projednávané Krajským soudem v Hradci Králové se jednalo o neoprávněně podnikání spočívající v provozování restauračního zařízení po dobu dvou měsíců, kdy obrat tohoto pohostinského zařízení činil za tyto dva měsíce v souhrnu 120 880,50 Kč (přitom šlo o rok 1993, kdy s ohledem na pozdější výraznou inflaci byla zcela jiná hodnota uvedené částky – při uvažované průměrné meziroční inflaci 3,66 % podle Českého statistického úřadu by šlo v roce 2017 o částku 286 321 Kč), v přepočtu na měsíc by šlo o částky cca poloviční, k podnikání docházelo v pronajatých prostorech za současného zaměstnávání několika osob, takže celkový příjem z tohoto podnikání nevybočoval z příjmu dosahovaného ve stejném období v pracovním poměru, tedy byl na úrovni průměrné mzdy.

3. Zavinění jako znak skutkové podstaty

Po subjektivní stránce musí být ve vztahu k neoprávněnému podnikání prokázán úmysl, který musí zahrnovat i naplnění znaku „neoprávněně“, neboť ten je ve skutkové podstatě výslovně uveden a tvoří právě její znak. Musí být tedy zjištěno, že pachatel alespoň věděl o tom, že jeho podnikání může být neoprávněně, tedy odporovat právním předpisům, a pro tento případ být s tím alespoň srozuměn (alespoň nepřímý úmysl). Důkaz zavinění zde ne-

bude ve většině případů obtížné zjistit, neboť skutečnost, zda pachatel měl potřebné oprávnění, resp. že splňoval potřebné podmínky předpisů, je obvykle zjistitelná z příslušného dokladu (např. živnostenského listu, osvědčení jiného orgánu). Snazší pak bude pachateli dokázat, že při podrobné a obecně známé právní úpravě a ze společenské praxe alespoň o této úpravě mohl vědět a být s faktem protiprávnosti srozuměn.

Složitější situace nastává, pokud pachatel argumentuje tím, že jednal v omylu, tzn. že nevěděl, že jeho jednání je trestné podle existující právní úpravy, kterou případně ani nezjistil a neznal. Podle převládajících názorů v české trestněprávní teorii a praxi, podpořené novou právní úpravou podle § 19 rekonfigurovaného českého trestního zákoníku, půjde o právní omyl negativní, který může být až beztrestný. Bude zde záležet na tom, zda omyl vyvolaný u pachatele byl tzv. omluvitelný či neomluvitelný, tedy zda se mohl omylu vyvarovat (§ 19 odst. 1,2 trestního zákoníku). Myslitelná je např. situace, kdy bude pachatel argumentovat tím, že se domníval, že jeho jednání vůbec nepodléhá žádné regulaci nebo že si ji špatně vyložil. Výklad poměrně obecných ustanovení § 19 zde vyvolává výkladové potíže, které česká judikatura jen pomalu odstraňuje.

Inspirací i v tomto směru může být německá úprava právního omylu v § 17 německého trestního zákoníku i poměrně podrobně propracovaná judikatura, která rozpracovává případy, kdy může jít o omluvitelnou či neomluvitelnou trestní neznalost. Ve sporných případech se nemůže pachatel bez dalšího odvolávat na svůj vlastní úsudek, ale musí si opatřit potřebné informace. Zavinění, resp. neomluvitelnost může spočívat již ve špatné volbě osob, které tyto informace podávají. Je třeba vždy se obrátit na kompetentní osoby. Tak např. se nejeví dostatečnou informace policie o otázkách živnostenského práva, na druhé straně dostačuje, když se pachatel informuje u osoby, která se mu oprávněně jeví jako kompetentní, např. u obchodní a jiné komory, příslušného živnostenského úřadu, u svého nadřízeného. Velmi významná je směrnice, že sám o sobě nevyvíjí fakt, že příslušný orgán protiprávní jednání pachatele vědomě trpěl, např. že finanční úřad přijímal daně z takto provozované činnosti. Naproti tomu se osoba zpravidla může spolehnout na informaci podanou advokátem, i když je tato informace nesprávná, ovšem za předpokladu, že to dotyčná osoba nemohla poznat. Stejně tak je pro podnikatele velmi významné, že se mohou spolehnout na informace svého právního oddělení nebo osob, které podnikají v podobné oblasti.

Obtíže bude v praxi způsobovat otázka, do jaké míry se poznávající osoba může spolehnout na soudní rozhodnutí. Zde je zapotřebí patrně respektovat zásadu, že osoba má být beztrestná, jestliže její jednání nebylo trestné podle výkladu platného v době jeho spáchání. To platí i v případě, že pachatel příslušná opatření neznal, neboť absentuje zaviněná příčinná souvislost mezi

nedostatkem informací a právním omylem. Pokud je judikatura rozporná, osoba se nemůže omylu vyvarovat, pokud se spolehne na rozhodnutí vyššího soudu nebo na novější rozhodnutí soudu téhož stupně.

Trestnost vylučuje také právní informace advokáta. Samotná okolnost, že advokát je zaměstnán u podnikatele, který žádá radu, ještě neznamená, že od něj nemůže být očekávána kvalitní objektivní informace pod záminkou, že takový advokát není neutrální, ale vždy je zainteresován na věci. Podnikatel nemůže spoléhat na právní informaci ze strany advokáta, když tato informace není zjevně objektivní, nýbrž je v zájmu advokáta, nebo když již při vynaložení mírné duševní námahy a zdravého rozumu je nesprávnost takové informace lehce poznatelná. Pokud se obviněný hájí poukazem na to, že mu byla poskytnuta úřední informace, jedná v omluvitelném právním omylu, pokud je informace přiměřená konkrétní situaci při přihlédnutí ke všem známým skutečnostem.

Výše uvedené příklady bude patrně možno využít i v naší praxi, která takových případů, kdy obvinění argumentují neznalostí trestního práva a souvisejících předpisů, přináší celou řadu. Je možné již poukázat na některé judikáty, které se této problematice vzdáleně či v jiných souvislostech týkají (např. podle judikátu 5 Tdo 1629/2010 nelze spatřovat u obviněného zavinění, pokud zachoval potřebnou míru opatrnosti tím, že např. jednal v intencích pokynu nadřízeného orgánu, zajistil si odborné stanovisko třetí osoby apod. – rozhodnutí ve věci trestného činu podle § 220 TrZ). V jiné věci však bylo naopak dříve judikováno, že ani fakt, že příslušný finanční orgán přijímal od poplatníka po delší dobu platby daně, ještě nezbavuje obviněného odpovědnosti za spáchání trestného činu neoprávněného podnikání podle § 118 dřívějšího trestního zákona.

Dovolujeme si předpovědět, že tato úprava skutkového omylu bude znamenat významné beneficium právě i pro takové trestné činy jako je neoprávněné podnikání, kde vzhledem k nejasnostem a změnám právní úpravy dochází k právním omylům nejčastěji. Výrazně dekriminalizační význam (v případě omluvitelného omylu pachatel vůbec nebude trestný) je zde jasně patrný

4. Případný souběh s trestným činem zkrácení daně podle § 240 trestního zákoníku

Podnikající fyzické a právnické osoby jsou obecně povinny platit ze svých zisků daně z příjmu, popř. ještě jiné zákonné platby a dávky. To platí pro osoby podnikající v souladu se zákonem a pro osoby, jejichž činnost není výslovně zákonem upravena (tzv. jiná výdělečná činnost). Problémy ale vznikají

tam, kde jde o podnikání neoprávněné, v rozporu se zákonem nebo dokonce tam, kde jím byl spáchán trestný čin neoprávněného podnikání. Z věcného hlediska by i z této formy podnikání měly být placeny daně, je však třeba vzít v úvahu fakt, že zde jde o příjmy nelegální, z nezákonného podnikání. Z právního hlediska se však v našem zákonodárství uplatňuje názor, podložený opakovaně judikaturou, že souběh trestného činu neoprávněného podnikání s trestným činem zkrácení daně, poplatku a jiné podobné platby podle § 240 trestního zákoníku je vyloučen neboť po pachateli trestného činu nedovoleného podnikání nelze žádat, aby tím, že by podal daňové přiznání, vlastně ve vztahu ke správci daně jako státnímu orgánu přiznal, že neoprávněně podniká, a tedy nepřímou oznámil orgánům páčání trestné činnosti. Podle § 240 trestního zákoníku se tato teze vztahuje nejen na daň, ale i na jiné platby, které jsou ustanovením pokryty (např. placení pojistného, a to popř. i za své zaměstnance. Podle praxe soudů tedy nelze zatajení příjmů docílených trestným činem posuzovat jako zkrácení daně ve smyslu § 240, poněvadž by se tím pachatel nepřímou nutil k oznámení své vlastní trestné činnosti, což je v rozporu s uznávanou zásadou, že k doznání nesmí být pachatel žádným způsobem donucován (nemo tenere). Tento postup bývá ze strany zejména finančních orgánů zatím bezvýsledně zpochybňován, nicméně praxe je potvrzována řadou judikátů. Na druhou stranu pak dochází někdy na tomto základě k logickým rozporům, kdy např. osoby poskytující sexuální služby za úplatu jako činnost zákonem neupravenou by tyto daně a poplatky měly odvádět, protože se nejedná o trestnou činnost, naproti tomu však pachatelé např. trestných činů kuplířství, kteří kořistí ze sexuálních služeb provozovaných jinými osobami a svým způsobem také podnikají, by při využití tohoto pravidla byli beztrestní, neboť ze stejného důvodu byl vyloučen souběh kuplířství, neoprávněného podnikání i zkrácení daně. Jejich zisky je pak třeba odčerpávat jinými opatřeními, např. zabráním věci nebo peněžitými tresty v rámci postihu za trestný čin kuplířství.

Do uvedené zásady byl ovšem již dříve učiněn průlom pro případ, že by trestní stíhání pachatele za neoprávněné podnikání nebylo možno již vůbec realizovat, a tudíž pachatel by již takto nebyl nucen takovou „trestnou činnost“ oznamovat. Podle judikátu R 41/1998-II pachatel, kterému již v době zkrácení daně nehrozí stíhání za neoprávněné podnikání vzhledem ke změně právního řádu, z níž vyplývá, že např. k podnikání nadále již není třeba povolení, a pachateli byla tato skutečnost známa, již za trestný čin zkrácení daně stíhán být může.

5. Neoprávněné podnikání jako přestupek

Projevem pomocné úlohy trestní represe v trestním právu je i fakt, že trestní právo postihuje jen nejzávažnější formy nedovoleného podnikání, jak byly popsány výše. Pokud formy a rozsah neoprávněného podnikání nedosahují těchto rozměrů, lze je subsidiárně postihnout jako přestupek podle přestupkového, resp. podle živnostenského zákona. Veškerá činnost tedy, která nedosáhne hodnot pro trestný čin, je přestupkem

Podle § 9 přestupkového zákona č. 250/2015 Sb. se přestupku dopustí ten, kdo **neoprávněně provozuje obchodní, výrobní či jinou výdělečnou činnost**. Takovou činností se rozumí činnost podnikatelská, tj. soustavná činnost, prováděná samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku a zároveň za předpokladu, že k provádění takové činnosti je vyžadováno zvláštní oprávnění. Za tento přestupek lze uložit pokutu do výše 10 000 Kč.

Přestupkem podle tohoto ustanovení nebude provozování činnosti, která je předmětem živnosti (ať už volné, řemeslné, vázané či koncesované) bez živnostenského oprávnění. Toto jednání je kvalifikováno jako jiný správní delikt, který projednává a postihuje sankcí živnostenský úřad. Tento přestupek tedy postihuje jen neoprávněné provozování obchodní, výrobní nebo jiné výdělečné činnosti, k níž není třeba živnostenského oprávnění.

Přestupky neoprávněného podnikání na úseku živnostenského podnikání řeší na základě živnostenského zákona č. 455/1991 Sb. živnostenské úřady. Fyzická osoba se dopustí přestupku mj. tím, že provozuje činnost, která je:

- živností volnou, aniž by pro tuto živnost měla živnostenské oprávnění, předmětem živnosti řemeslné nebo vázané, aniž by pro tuto živnost měla živnostenské oprávnění, nebo předmětem živnosti koncesované, aniž by pro tuto živnost měla živnostenské oprávnění. Za tento přestupek je jí možno uložit pokutu až 1 000 000,- Kč.

Podobně dle i sankcemi je formulován tzv jiný správní delikt pro právnické osoby.

Závěr

Hospodářská kriminalita tradičně přitahuje odborníky z teorie a praxe, a to nejen svým významem, ale i svou aktuální podstatou. Tato forma trestné činnosti vyvolává stále nové a nové otázky o možnostech ochranné funkce trestního práva v oblasti hospodářských vztahů, na které není v současné době ještě uspokojivá odpověď. To se týká nejen výkladu a aplikace nových institutů zařazených do trestního zákona, ale i výkladu některých tradičněj-

ších institutů, které jsou však formulovány poměrně obecně, jejich aplikace vyžaduje určitou odvahu vstoupit na dosud málo probádané území. Toho odrazem je jejich menší výskyt v trestněprávní praxi, i když poskytují poměrně široké pole pro střet obhájců s orgány činnými v trestním řízení zejména tam, kde se operuje na pomezí mezi trestností a beztrestností. Některé tyto souvislosti jsme se pokusili ukázat na příkladu trestného činu neoprávněného podnikání podle § 251 trestního zákoníku, i když v poněkud obecné formě.

V textu upozorňujeme na to, že nová úprava je velmi široká, což ne zcela koresponduje se zásadou subsidiarity trestní represe. Proto jsou v práci zatím spíše otázky naznačovány a kladeny než s konečnou platností zodpovězeny. Nečiníme si proto nárok na absolutizaci soudů a názorů ani na jednoznačnost případných navrhovaných řešení, nýbrž chápeme je jako první podněty k diskusi, která se k tomuto tématu zákonitě může v budoucnu rozvinout.

Kontaktné údaje o autorovi

doc. JUDr. Josef Kuchta, CSc

Katedra trestního práva

Právnické fakulty Masarykovy university Brno

poradce trestního kolegia Nejvyššího soudu ČR

MEDZINÁRODNÁ PRÁVNA ÚPRAVA, OCHRANA VIRTUÁLNYCH MIEN A NIEKTORÁ KRIMINALITA S NIMI SPOJENÁ¹

INTERNATIONAL LEGISLATION, PROTECTION OF VIRTUAL CURRENCIES AND CERTAIN RELATED CRIMINALITY

doc. JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA
(prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry GP SR Bratislava,
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave)

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.
(Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave)

Mgr. Ivo Šanta, LL.M, MBA
(Senior Regional Business Development Manager Eesti Estonia)

Abstrakt: V predkladanom príspevku sa jeho autori zameriavajú na virtuálne meny z hľadiska právnej úpravy aktuálnej v rôznych štátoch, najmä v Európskej únii a v USA. V Európskej únii došlo aktuálne k zjednoteniu právnej úpravy virtuálnych mien prijatím právnych noriem ustálených pod skratkami MiCa, DORA a DLT. Bude preto hodným osobitného zreteľa sledovať nadväzujúcu právnu úpravu zosúladovanú s týmito nariadeniami v jednotlivých štátoch EÚ, ich aplikáciu, možné aplikačné problémy a novely, ktoré musia byť nepochybné postupne prijímané v dôsledku rýchleho technologického napredovania v tejto oblasti. Autori tiež konštatujú, že v prípade USA sa aktuálna právna úprava sprísňuje až do takej miery, že viaceré kryptomenové burzy a spoločnosti ohlásili úpadok alebo odchod z USA, pričom tento americký legislatívny proces nie je doposiaľ ukončený. Meniace sa zmeny v právnej úprave virtuálnych mien sú zaznamenávané aj v iných štátoch vrátane Slovenskej republiky.

Kľúčové slová: virtuálne meny, právna úprava, Európska únia, MiCa, DORA, DLT, USA

Abstract: In the given article, the authors focus on virtual currencies from the perspective of legislation relevant in various states, especially in the European Union and USA. In the European Union, there has recently happened a unification of virtual currencies by the adoption of legal norms known by shortwoords MiCA, DORA and DLT. Therefore, it will be necessary to pay attention to legislation being harmonized with these regulations in varios EU member states, their application, various application problems and amendments, which have to be gradually implied as a result of fast technological progress in this area. The authors also come to conclusion, that in case of USA, the contemporary legislation is becoming strict to such a degree, that various cryptocurrency exchanges have bankrupted or departed from the USA, whilst the ongoing legislative process in the USA is not finished yet. The ongoing changes in virtual currencies legislation are also being noted in other states including Slovak Republic.

Key words: virtual currencies, legislation, European Union, MiCa, DORA, DLT, USA

¹ Táto práca bola vytvorená v rámci riešenia projektu Vega č. 1/0162/21: Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky.

Úvod

Virtuálne meny (ďalej aj „kryptomeny“) sú v poslednom čase predmetom rôznych diskusií a aktivít. Toto konštatovanie sa týka predovšetkým oblasti ekonomickej a právnej. Vzhľadom na globálny význam a dosah kryptomien je prirodzené, že sa tak deje prioritne na medzinárodnej úrovni s dosahom na jednotlivé štáty.

Ako sme už konštatovali vo viacerých príspevkoch,² doterajšie ekonomicke prístupy, a najmä právne úpravy jednotlivých štátov vrátane Európskej únie, sa podstatne odlišovali. Zmeny badať až v tomto roku, keď práve v Európskej únii došlo k najvýznamnejšiemu zjednoteniu právnej úpravy v tomto smere, a preto je obsahom tohto príspevku práve náčrt základných východísk tejto aktuálnej legislatívy (ktorej sa detailnejšie budeme venovať aj v ďalšej publikačnej činnosti).

Významné zmeny v právnej úprave a k prístupu k virtuálnym menám však badať celosvetovo, najmä v USA, kde sa právna úprava vo vzťahu ku kryptomenám značne sprísňuje, pričom tento proces stále prebieha. Obdobné konštatovania platia aj v prípade iných štátov vrátane Ruska najmä v súvislosti s napadnutím Ukrajiny.

1. Právna úprava virtuálnych mien a súvisiacej problematiky v Európskej únii

Prvým z danej oblasti je Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937 – MiCa.

Patrí do balíka digitálnych financií, ktorý zahŕňa opatrenia na ďalší rozvoj a podporu potenciálu digitálnych financií z hľadiska inovácií a hospodárskej súťaže pri súčasnom zmierňovaní rizík. Je totiž v súlade s prioritami Komisie pripraviť Európu na digitálny vek a vybudovať hospodárstvo pripravené na budúcnosť, ktoré pracuje v prospech ľudí. Balík digitálnych financií zahŕňa aj ďalej uvedenú novú stratégiu v oblasti digitálnych financií pre finančný sektor EÚ s cieľom zabezpečiť, aby EÚ prijala digitálnu revolúciu a s inovatívnymi európskymi obchodnými spoločnosťami v čele ďalej napredovala, vďaka čomu získajú európski spotrebitelia a podniky prístup k výhodám digitálnych financií. Okrem tohto návrhu balík obsahuje aj pilotný režim pre trhové infraštruktúry založené na technológii distribuovanej databázy transakcií (DLT), právnu úpravu týkajúca sa digitálnej prevádzkovej odolnosti

² Napr. ŠANTA, J. – ŠANTA, I. Riziká investovania do virtuálnych mien z ekonomického a trestnoprávneho hľadiska. *Justičná revue*, roč. 74, 2022, č. 3 a mnohé ďalšie.

a úpravu zameranú na objasnenie alebo zmenu určitých súvisiacich pravidiel EÚ v oblasti finančných služieb.

Kryptoaktíva sú totiž jedným z hlavných spôsobov uplatňovania technológie blockchainu vo finančníctve. Od uverejnenia Akčného plánu Komisie pre finančné technológie v marci 2018 Komisia skúmala príležitosti a výzvy, ktoré predstavujú kryptoaktíva. Po prudkom náraste ich trhovej kapitalizácie v roku 2017 výkonný podpredseda Komisie v decembri 2017 listom vyzval Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA) a Európsky orgán pre cenné papiere a trhy (ESMA), aby investorom zopakovali svoje varovania. Komisia v rámci Akčného plánu pre finančné technológie z roka 2018 poverila orgány EBA a ESMA, aby posúdili uplatniteľnosť a vhodnosť existujúceho regulačného rámca EÚ pre finančné služby, pokiaľ ide o kryptoaktíva. V odporúčaní vydanom v januári 2019 sa uvádzalo, že aj keď niektoré z nich môžu patriť do rozsahu pôsobnosti právnych predpisov EÚ, ich účinné uplatnenie na tieto aktíva nie je vždy jednoduché. V odporúčaní sa navyše uviedlo, že ustanovenia v existujúcich právnych predpisoch EÚ môžu brzdiť využívanie DLT. Orgány EBA a ESMA zároveň zdôraznili, že nad rámec právnych predpisov EÚ zameraných na boj proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu väčšina kryptoaktív nepatrí do rozsahu pôsobnosti právnych predpisov EÚ o finančných službách, a preto sa na nich nevzťahujú, okrem iného, ani ustanovenia o ochrane spotrebiteľov a investorov a integrite trhu, aj keď zapríčiňujú vznik týchto rizík. Niekoľko členských štátov navyše aktuálne prijalo právne predpisy týkajúce sa otázok súvisiacich s kryptoaktívami, čo viedlo k fragmentácii trhu.

Nedávno sa objavila relatívne nová podskupina kryptoaktív, tzv. stablecoiny, ktorá prilákala pozornosť verejnosti aj regulačných orgánov z celého sveta. Hoci trh s kryptoaktívami zostáva pomerne malý a v súčasnosti nepredstavuje hrozbu pre finančnú stabilitu, situácia sa môže zmeniť s príchodom „globálnych stablecoinov“, ktoré sa usilujú o širšie prijatie začlenením prvkov zameraných na stabilizáciu ich hodnoty a využívaním sieťových účinkov spoločností, ktoré podporujú tieto aktíva.

Hoci si Komisia a Rada uvedomujú riziká vyplývajúce z kryptomien, v decembri 2019 spoločne vyhlásili, že sú odhodlané zaviesť rámec, ktorý využije potenciálne príležitosti ponúkané niektorými kryptoaktívami. Najnovšie Európsky parlament pracuje na správe o digitálnych financiách, ktorá sa osobitne zameriava na kryptoaktíva.

S cieľom reagovať na všetky tieto otázky a vytvoriť rámec EÚ, ktorý umožní vznik trhov s kryptoaktívami, ako aj tokenizáciu tradičných finančných aktív a širšie využitie DLT vo finančných službách, budú toto nariadenie sprevádzať ďalšie legislatívne návrhy. Komisia tiež navrhuje objasniť, že súčasné vymedzenie pojmu „finančné nástroje“, ktoré určuje rozsah pôsobnosti

smernice o trhoch s finančnými nástrojmi (MiFID II), zahŕňa finančné nástroje založené na DLT, ako aj pilotný režim pre trhovú infraštruktúru DLT pre tieto nástroje. Pilotný režim umožní experimentovanie v bezpečnom prostredí a poskytne argumenty pre prípadné ďalšie zmeny.

Predmetná právna úprava – MiCa – týkajúca sa kryptoaktív, na ktoré sa nevzťahujú existujúce právne predpisy EÚ o finančných službách, ako aj tokenov elektronických peňazí, má štyri všeobecné a súvisiace ciele. Prvým cieľom je právna istota. Na to, aby sa trhy s kryptoaktívami mohli v rámci EÚ rozvíjať, treba spoľahlivý právny rámec, ktorý by jasne definoval regulačné zaobchádzanie so všetkými kryptoaktívami, na ktoré sa nevzťahujú existujúce právne predpisy o finančných službách. Druhým cieľom je podpora inovácií. Na presadzovanie vývoja kryptoaktív a širšieho využívania DLT treba zaviesť bezpečný a primeraný rámec na podporu inovácií a spravodlivej hospodárskej súťaže. Tretím cieľom je zaviesť primeranú úroveň ochrany spotrebiteľov a investorov a integrity trhu, keďže kryptoaktíva, na ktoré sa nevzťahujú existujúce právne predpisy o finančných službách, predstavujú mnoho rovnakých rizík ako známejšie finančné nástroje. Štvrtým cieľom je zaistiť finančnú stabilitu. Kryptoaktíva sa pritom neustále vyvíjajú. Kým niektoré majú obmedzený rozsah a použitie, iné, napríklad vznikajúca kategória „stablecoinov“, majú potenciál stať sa všeobecne akceptovanými a potenciálne systémovými. Predmetné nariadenie zahŕňa aj ochranné opatrenia na riešenie potenciálnych rizík pre finančnú stabilitu a riadnu menovú politiku, ktoré by mohli spôsobiť „stablecoiny“.

V konečnom dôsledku sa týmto nariadením stanovujú jednotné pravidlá, pokiaľ ide o:

- a) požiadavky na transparentnosť a zverejňovanie informácií v súvislosti s emisiou kryptoaktív a ich prijímaním na obchodovanie,
- b) udeľovanie povolení poskytovateľom služieb kryptoaktív, emitentom tokenov krytých aktívami a emitentom tokenov elektronických peňazí a dohľad nad nimi,
- c) činnosť, organizáciu a správu emitentov tokenov krytých aktívami, emitentov tokenov elektronických peňazí a poskytovateľov služieb kryptoaktív,
- d) pravidlá ochrany spotrebiteľov vzťahujúce sa na emisiu kryptoaktív, obchodovanie s nimi a ich výmenu a úschovu a
- e) opatrenia na zabránenie zneužívaniu trhu s cieľom zabezpečiť integritu trhov s kryptoaktívami.

Toto nariadenie sa vzťahuje na osoby, ktoré sa zaoberajú emisiou kryptoaktív alebo poskytujú služby súvisiace s kryptoaktívami v rámci Únie.

Európska únia v rámci svojich komplexných snáh o čo najširšie uchopenie problematiky regulovania kryptomien dopĺňa vyššie analyzované primárne

nariadenie MiCA, ďalšími dvoma. Konkrétne ide o nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 2020/0266 o digitálnej prevádzkovej odolnosti finančného sektora a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 2020/0267 o pilotnom režime pre trhové infraštruktúry založené na technológii distribuovanej databázy transakcií.

Prvé z nariadení, v odbornej praxi označované ako DORA (skratka z anglického názvu Digital Operational Resilience Act), vychádzajúce z existujúcej legislatívy EÚ, sa zameriava predovšetkým na minimalizovanie informačných a komunikačných rizík sietí a štruktúr finančného systému spojených s prebiehajúcou digitálnou transformáciou. Vzhľadom na rôznu úroveň regulácií a odlišné súčasné postoje členských krajín k danej problematike sa toto nariadenie usiluje o harmonizáciu uplatňovaných štandardov a vytvorenie jednotného regulatívneho rámca naprieč celou EÚ. Pre komplexnejšie pochopenie kontextu treba uviesť, že DORA, rovnako ako MiCA, patrí pod širšiu iniciatívu Stratégiu pre digitálne financie, ktorej cieľom je regulácia prechodu čoraz väčšieho množstva subjektov a všetkých ich aspektov do digitálneho priestoru.³ Za nemenej dôležité je možné považovať aj bezpečnostné nedostatky určitých subjektov spojené so zmieňovanými zmenami, využitie týchto defektov útočníkmi a v konečnom dôsledku snaha o zabezpečenie čo najväčšej ochrany spotrebiteľa na základe vytvorenia normatívnej bázy eliminujúcej uvedené riziká. DORA vstúpilo do platnosti 16.01.2023, pričom účinnosť nadobúda od 17.01.2025. V rámci svojho uplatnenia v konkrétnych situáciách, s ohľadom na špecifické subjekty, DORA modifikuje existujúcu legislatívu, a to Smernicu č. 2009/138 o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia (Solventnosť II), Smernicu č. 2011/61 o správcoch alternatívnych investičných fondov (AIFMD), Smernicu č. 2016/2341 o činnostiach inštitúcií zamestnaneckého dôchodkového zabezpečenia a o dohľade nad nimi (IORP), Smernicu č. 2014/65 o trhoch s finančnými nástrojmi (MiFID II), Smernicu č. 2015/2366 o platobných službách na vnútornom trhu (PSD II) a Smernicu č. 2013/36 o prístupe k činnosti úverových inštitúcií a prudenciálnom dohľade nad úverovými inštitúciami a investičnými spoločnosťami (CRD IV).

Ako subjekty spadajúce do pôsobnosti DORA sú identifikované úverové a platobné inštitúcie, investičné spoločnosti, inštitúcie operujúce s elektronickými peniazmi, poskytovatelia služieb spojených s virtuálnymi menami, emitenti virtuálnych mien a tokenov krytých inými aktívami (taktiež tokenov, ktorých cena kopíruje iné podkladové aktívum), centrálni depozitári cenných papierov, centrálné zúčtovacie protistrany, platformy umožňujúce obchodo-

³ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on a Digital Finance Strategy for the EU, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0591>

vane na burze, repozitári derivátov, manageri alternatívnych investičných fondov, manažérske spoločnosti, poskytovatelia služieb dátového reportingu, poisťovne, zaisťovne a všetci sprostredkovatelia s nimi spojení, penzijné sporená, spoločnosti poskytujúce úverový rating, audítorské spoločnosti a štatutárni audítori, administrátori referenčných hodnôt, poskytovatelia crowdfundingu, archívy sekuritizačných údajov a tretie strany poskytujúce služby spojené s informačnými a komunikačnými technológiami. Vo všetkých svojich častiach nariadenie pracuje s pojmom informačné a komunikačné technológie (IKT), bez ktorých fungovanie virtuálnych mien nie je možné.

Za bázu, z ktorej vychádzajú početné požiadavky na vyššie uvedené subjekty je možné považovať päť hlavných oblastí, a to riadenie rizika IKT, incidenty súvisiace s IKT, testovanie digitálnej prevádzkovej odolnosti, riadenie IKT rizika tretej strany a výmena informácií medzi subjektami. Ako IKT riziko článok 3 kapitoly I definuje: „každú primerane identifikovateľnú okolnosť v súvislosti s používaním sietí a informačných systémov vrátane poruchy, prekročenia kapacity, zlyhania, narušenia, poškodenia, nesprávneho používania, straty alebo iného druhu udalosti spôsobenej zlomyseľným zámerom alebo neúmyselne, ktorá, ak k nej dôjde, môže ohroziť bezpečnosť sietí a informačných systémov, akéhokoľvek nástroja alebo procesu závislého od technológií, priebehu prevádzky a procesu alebo poskytovania služieb, čím dôjde k ohrozeniu integrity alebo dostupnosti údajov, softvéru alebo akýchkoľvek iných zložiek IKT služieb a infraštruktúr, alebo ktorá spôsobí narušenie dôvernosti údajov, poškodenie fyzickej infraštruktúry IKT alebo má iné nepriaznivé účinky. V praxi patria medzi najčastejšie prípady IKT rizík najmä kybernetické útoky (inými slovami hacking, alebo v slovenskom Trestnom zákone neoprávnený prístup do počítačového systému upravený v § 247 Trestného zákona). Okrem cielených útokov sa za riziko považuje napr. nefunkčnosť systému v dôsledku prírodnej katastrofy, zlyhanie ľudského faktora, výpadok systému v dôsledku nedostatočných výpočtových kapacít, zastaranosti hardwaru, príliš veľkého množstva používateľov atď.“⁴ (bližšie sa uvedeným nariadením budeme zaoberať v rámci ďalšej publikačnej činnosti).

Druhé z nariadení, prijaté v máji 2022 a platné od 23.03.2023, v praxi označované ako Pilotný režim DLT (skratka z anglického Distributed Ledger Technology, v preklade technológia distribuovanej databázy transakcií, táto skratka sa využíva aj v slovenskej odbornej literatúre a relevantnej legislatíve v slovenskom jazyku) sa zameriava na vytvorenie jednotného regulačného rámca pre širokú plejádu aspektov spojených s aplikovaním danej technológie s dôrazom najmä na využitie DLT finančných nástrojov. Podobne ako

⁴ FISCHER-PRESSLER, D. Information technology and risk management in supply chain. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 2020,

v prípade DORA, v úvodnej časti tohto nariadenia je zdôraznená potreba reagovať na digitálnu transformáciu kľúčových elementov trhovej ekonomiky a vytvorením jednotného regulačného rámca zabezpečiť jej bezproblémové fungovanie prioritne s ohľadom na ochranu investorov a zachovania stability finančného trhu.

Predmetné nariadenie je možné považovať za skúšobné, keďže ESMA (Európsky orgán pre cenné papiere a trhy) k 24.03.2026 publikuje report zhodnocujúci efektivitu prijatého pilotného režimu, na základe ktorého Komisia prijme konkrétne stanovisko alternatívne ponechávajúce nariadenie v platnosti, navrhujúce zmeny alebo kompletne zrušenie.⁵ Vzhľadom na inovatívnosť danej technológie nariadenie dopĺňa a čiastočne upravuje existujúcu nedostačujúcu legislatívu, a to konkrétne Nariadenie č. 600/2014 o trhoch s finančnými nástrojmi (MiFIR), Nariadenie č. 2014/65 (MiFID II) a Nariadenie č. 909/2014 o zlepšení vyrovnania transakcií s cennými papiermi v Európskej únii, centrálnych depozitároch cenných papierov (CSDR).

Medzi širokou verejnosťou je pojem DLT často zamieňaný s blockchainom, avšak pre správne pochopenie problematiky treba uviesť, že blockchain predstavuje iba jednu, vo všeobecnosti najznámejšiu, z foriem DLT. V analyzovanom nariadení je DLT relatívne stručne definovaná ako technológia, ktorá umožňuje prevádzku a používanie distribuovaných databáz transakcií, pričom menej technologicky zdatnému čitateľovi nemusí byť zrejmé, o akú technológiu v praxi ide. Distribuovaná databáza transakcií je ďalej charakterizovaná ako informačný archív, v ktorom sa uchovávajú záznamy o transakciách a ktorý je zdieľaný v súbore sieťových uzlov DLT a synchronizovaný medzi sieťovými uzlami DLT, pričom využíva mechanizmus konsenzu, definovaný ako pravidlá a postupy, na základe ktorých sa dosiahne dohoda medzi sieťovými uzlami DLT o tom, že transakcia je overená.

Distribuovaná databáza je, na rozdiel od centralizovanej, charakteristická najmä uchovávaním dát na rôznych serveroch (vyššie zmieňované sieťové uzly alebo nody), nachádzajúcich sa v geograficky odlišných lokalitách v rovnakom čase. Vo svojej zjednodušenej forme je možné si centralizovanú databázu predstaviť ako množinu bodov napojených na jeden, centrálny, a naopak, distribuovanú databázu ako sieť s absenciou hlavného bodu. Aj keď decentralizácia⁶ predstavuje kľúčovú podobnosť medzi DLT a blockchainom, pozornosť treba venovať aj ich odlišnostiam. Na rozdiel od blockchainu nie sú informácie nachádzajúce sa na DLT uchovávané v blokoch, transakcie môžu,

⁵ EU launches its DLT Pilot Regime, <https://simontbraun.eu/eu-launches-its-dlt-pilot-regime/2023/03/06/>

⁶ Decentralizáciu v kontexte jej praktického využitia treba vnímať ako relatívny pojem, keďže rôzne kryptomeny, rovnako ako aj rôzne formy DLT disponujú líšiacimi sa úrovňami decentralizácie

ale nemusia využívať kryptografiu na ich overenie, a rovnako relatívna je aj miera transparentnosti, v závislosti od konkrétnej aplikácie. Nemenej dôležitým rozdielom je aj status dostupnosti DLT širokej verejnosti, keďže možnosť využívať blockchain má de facto každý s prístupom na internet, pričom u určitých foriem DLT môže byť prístup obmedzený iba vybranej skupine používateľov, napr. disponujúcim členstvom v organizácii alebo spĺňajúcim konkrétne kritériá. Ako príklady DLT, okrem blockchainu, je možné uviesť napr. Holochain, Hashgraph alebo acyklický orientovaný graf.⁷

Pôsobnosť nariadenia je obmedzená na tri subjekty využívajúce DLT, a to DLT MTF, DLT SS a DLT TSS. Prvý zo subjektov, DLT – Multilateral Trading Facility, predstavuje multilaterálny obchodný systém, ktorý prijíma na obchodovanie len DLT finančné nástroje, druhý – DLT Settlement System, označuje systém vyrovnania, ktorý vyrovnáva transakcie s DLT finančnými nástrojmi proti zaplateniu alebo proti dodaniu bez ohľadu na to, či bol tento systém vyrovnania určený a oznámený v súlade so smernicou 98/26/ES, a ktorý umožňuje prvotné zaznamenanie DLT finančných nástrojov alebo umožňuje poskytovanie služieb úschovy v súvislosti s DLT finančnými nástrojmi a tretí je definovaný ako systém DLT MTF alebo systém DLT SS, kombinujúci služby poskytované systémom DLT MTF a systémom DLT SS. Ako vyplýva z vyššie uvedenej terminológie, pre všetky zmieňované subjekty sú kľúčové DLT finančné nástroje, definované ako finančné nástroje, ktoré sú emitované, zaznamenávané, prevádzané a uchovávané s použitím technológie distribuovanej databázy transakcií (aj uvedenému nariadeniu sa budeme bližšie venovať v rámci ďalšej publikačnej činnosti).

2. K niektorej inej zahraničnej právnej úprave virtuálnych mien

Americká komisia pre cenné papiere a burzy (SEC – Securities and Exchange Commission) v polovici tohto roka klasifikovala 37 kryptomien ako cenné papiere. Toto rozhodnutie má vplyv na investorov, burzy a širšie kryptomenové prostredie. SEC pritom uplatňuje normy stanovené Zákomom o cenných papieroch z roku 1933 a ďalej interpretované v niekoľkých prelomových súdnych rozhodnutiach. Tento zoznam zahŕňa XRP (XRP), Telegram Gram Token (TON), LBRY Credits (LBC), Decentraland (MANA), DASH (DASH), Power Ledger (POWR), OmiseGo (OMG), Algorand (ALGO), Naga (NGC), TokenCard (TKN), IHT Real Estate (IHT), Kik (KIN), Salt Lending (SALT), Beaxy Token (BXY), DragonChain (DRGN), Tron (TRX), BitTorrent

⁷ Blockchain vs Distributed Ledger Technology (DLT) Explained, <https://www.sofi.com/learn/content/dlt-vs-blockchain/>

(BTT), Terra USD (UST), Luna (LUNA), Mirror Protocol mAssets, Mirror Protocol (MIR), Mango (MNGO), Ducat (DUCAT), Locke (LOCKE), Ethereum-Max (EMAX), Hydro (HYDRO), BitConnect (BCC), Meta 1 Coin (META1), Rally (RLY), DerivaDAO (DDX), XYO Network (XYO), Rari (RGT), Liechtenstein Cryptoasset Exchange (LCX), DFX Finance (DFX), Kromatica (KROM), FlexaCoin (AMP) a Filecoin (FIL). Predaj neregistrovaných cenných papierov vo všeobecnosti predstavuje porušenie právnych predpisov USA. Táto právna úprava vyžaduje, aby cenné papiere pred ich predajom verejnosti prešli registráciou u SEC. Existujú však aj výnimky z tohto pravidla, ako napríklad predaj akreditovaným investorom alebo súkromné umiestnenie. Predaj neregistrovaných cenných papierov však môže viesť k značným sankciám vrátane pokút a eliminácie zisku. Vzhľadom na novú klasifikáciu SEC by burzy, ktoré kótovali tieto tokeny, mohli čeliť intenzívnejšej kontrole. Situácia sa pre investorov v týchto novo klasifikovaných cenných papierov nepochybne stala zložitejšou. Dodržiavanie právnych predpisov, ktoré sa vyžaduje pri obchodovaní s cennými papiermi znamená, že investori musia brať do úvahy zákony a ďalšie právne normy o cenných papieroch. Okrem toho, vzhľadom na ich nový právny status, by to mohlo ovplyvniť obchodovateľnosť a likviditu týchto tokenov. Ak burzy vyradia tieto tokeny zo zoznamu, aby sa tak vyhli prípadným regulačným opatreniam týchto tokenov, stal by sa ich nákup alebo predaj na trhu náročnejším. Kritici tvrdia, že nedávne opatrenia SEC v oblasti presadzovania práva a interpretačné rozhodnutia by mohli potlačiť inovácie v blockchainovom a kryptomenovom odvetví. Podľa Briana Armstronga, generálneho riaditeľa kryptomenovej burzy Coinbase, regulácia prostredníctvom takéhoto presadzovania práva nefunguje a podporuje spoločnosti, aby pôsobili v zahraničí, čo sa stalo aj v prípade FTX.

Blockchainové projekty často získavajú finančné prostriedky prostredníctvom prvotných ponúk mincí – ICO. Tie by sa podľa výkladu SEC považovali za ponuky cenných papierov. Tieto projekty preto musia dodržiavať prísne regulačné požiadavky, ktoré sú často ťažkopádne a nákladné. Môže to preto odradiť menšie inovatívne projekty. Tento prístup môže tiež napríklad zablokovať účasť amerických investorov na ICO, aby sa vyhli pôsobeniu amerických zákonov o cenných papieroch. Nedávne opatrenia SEC, ktoré klasifikujú určité kryptomeny ako cenné papiere, preto predstavujú významný posun v regulačnom prostredí. Dôsledky týchto rozhodnutí budú mať pravdepodobne ďalekosiahle následky, a to nielen pre príslušné kryptomeny, ale aj pre širšie kryptomenové odvetvie. Presné dôsledky takýchto rozhodnutí SEC budú závisieť od rôznych faktorov. Patria medzi nich právne stratégie, ktoré dotknuté strany prijímú, potenciálne zmeny regulačného prostredia a reakcia širšieho trhu. Prepojenie zákonov o kryptomenách a cenných papieroch zdôrazňuje dôležitosť pochopenia regulačného prostredia, v ktorom tieto digitálne aktíva fungujú.

Hoci nedávne rozhodnutia SEC sú pre mnohých komplikáciou, zdôrazňujú zároveň potrebu regulačnej zrozumiteľnosti v tejto rýchlo sa rozvíjajúcej oblasti.⁸

Do prostredia takýchto legislatívnych zmien zasiahla v máji 2023 svojou legislatívnou iniciatívou aj generálna prokurátorka štátu New York, Letitia James, ktorá **navrhla prelomový zákon** s dopadom na celý kryptomenový sektor. Podľa **oficiálneho vyhlásenia** jej kancelárie je primárnym cieľom tohto zákona chrániť investorov v súlade s už existujúcimi zákonmi regulujúcimi finančný sektor. Zmieňovaný **návrh zákona** si dáva za cieľ práve odstrániť ďalej uvedené nejasnosti, ktoré vedú k uloženiu vysokých sankcií. Vo svojej zjednodušenej podobe sa skladá z troch častí, a to zo **zabránenia konfliktov záujmov, povinnosti zverejňovania účtovných uzávierok a zlepšenie ochrany investorov**. Ako primárne opatrenia vytyčuje aj povinnosť **pravidelného vykonávania auditov**. Medzi ďalšie opatrenia regulačného rámca patrí aj povinnosť vykonávať **KYC a finančne kompenzovať klientov**, ktorí sa stali obeťou **podvodu**.⁹

Absenciu jednotného regulačného rámca vo svete **kryptomien** je totiž možné považovať za jeden zo zásadných problémov. V **rôznych oblastiach sveta** v súčasnosti existujú vo väčšine prípadov iba **zákony čiastočne upravujúce** kryptomeny a operácie s nimi spojené. Napriek neexistencii presných pravidiel v tejto oblasti pozornosti regulátorov neunikajú subjekty, údajne porušujúce zákony. Ako príklad je možné uviesť jednu z najväčších búrz na svete – **Kraken**, ktorá vo februári tohto roku zaplatila pokutu **30 mil. dolárov**. Podľa SEC Kraken porušila platnú legislatívu predajom neregistrovaných cenných papierov, presnejšie umožnením **stakingu** občanom **USA**. Ako na druhej strane uviedla spoločnosť Kraken, **staking** bude aj naďalej **umožnený** používateľom **mimo USA**, keďže regulačné orgány iných krajín ho zatiaľ **nepostihujú**. Podobným spôsobom bola sumou **45 mil. dolárov** sankcionovaná aj spoločnosť **Nexo**. Okrem klasického obchodovania poskytuje táto spoločnosť aj **pôžičky a sporenie s využitím kryptomien**. Podľa SEC-u, bolo hlavným dôvodom pokuty sprístupnenie zmieňovaných pôžičiek verejnosti **bez predchádzajúcej registrácie**. Ako podobné príklady je možné zmieniť aj sankciu uloženú spoločnosti **BlockFi** v hodnote **100 mil. dolárov** za možnosť **zhodnotenia vkladov v kryptomenách** a **Coinbase** v hodnote **50 mil. dolárov** za **údajné nedostatky** v interných AML procesoch.

Takéto sprísnenie kontrol a pravidiel amerického SEC-u od začiatku tohto roka, sa prenáša do celého sveta. Odbornej verejnosti sú známe aj informácie

⁸ <https://www.kryptonovinky.sk/sec-povazuje-37-kryptomien-za-cenne-papiere-ake-to-bude-mat-dosledky/>

⁹ <https://kryptomagazin.sk/usa-maju-v-plane-vyrazne-zmenit-hru-toto-je-novy-kryptomenovy-zakon-podla-ktor-eho-bude-vsetko-inak/>

o odchode burzy Bittrex z amerického trhu, ako aj o možných problémoch jednej z najväčších svetových búrz Binance. Práve burza Binance aktuálne oznámila, že nové usmernenia týkajúce sa stablecoinov a limitov pre investorov poskytovaných kryptomenovým burzám spôsobujú, že aj kanadský trh už v súčasnosti nie je pre Binance udržateľný. Kanadu už predtým opustili viaceré menšie kryptoburzy. Kanadské úrady totiž prijali nariadenia, ktoré od marca tohto roka donútili z tejto krajiny odísť už tri kryptomenové burzy. Kanadu tak najprv opustila spoločnosť OKX, v apríli ju nasledovala decentralizovaná burza dYdX a potom blockchainový fintech Paxos. Jedine burza Kraken oznámila, že sa pokúsi na kanadskom trhu zotrvať. Aj keď je potrebné, aby celé odvetvie kryptomien prešlo reguláciou a nastavením pravidiel, ktoré v ňom zatiaľ chýbajú, čo odrádza mnohých konzervatívnejších investorov, otázkou ostáva, do akej miery je možné nájsť kompromis medzi prísnymi návrhmi a opatreniami regulátorov a samotným prežitím kryptomenových búrz.¹⁰ V poslednom období sa tak pojem regulácie veľmi často používal v celom kryptomenovom svete.

Regulačné zákony mnohých štátov sveta preto už teraz majú priamy vplyv nielen na kryptoburzy, ale aj na iné subjekty. Po schválení uvádzaného regulačného nariadenia MiCa prichádza takmer 400 spoločností o kryptomenové licencie v Estónsku. Jednotliví investori zaznamenali zmeny v ich Binance účtoch, kde kryptoburza vyžaduje povinné komplexné overenie AML (anti-money-laundering), inak je väčšina funkcií obmedzená.

Podľa riaditeľa americkej centrálnej banky Jeroma Powella útok Ruska na Ukrajinu tiež ukázal nutnosť regulácie kryptomien. Tá by mala zabrániť, aby sa kryptomeny používali ako nástroj na obídenie sankcií. Podľa jeho slov ruská invázia podčiarkla nevyhnutnosť opatrení Kongresu týkajúcich sa digitálnych financií vrátane kryptomien. Problémom totiž je, že Rusko a osoby na sankčnom zozname môžu používať kryptomeny, aby sa prostredníctvom nich vyhli sankciám. J. Powell v rámci argumentov na sprísnenie regulácie dodal, že kryptomeny môžu používať teroristi a ďalší zločinci.

Tiež Európska únia chce pre vojnu na Ukrajine uvaliť ďalšie sankcie na Rusko, predovšetkým opatrenia týkajúce sa kryptomien, ktoré sa nesmú využívať na obídenie finančných sankcií schválených Európskou úniou. Prijaté finančné sankcie proti Rusku sú už teraz účinné a spôsobili dezorganizáciu ruského finančného systému. Preto treba prijať tiež opatrenia, ktoré zabránia, aby osoby a inštitúcie na sankčnom zozname zneužívali neregulované kryptomeny na obídenie sankcií.

---

¹⁰ <https://kryptomagazin.sk/aktualna-sprava-lavina-sa-spusta-najvacsia-kryptomenova-burza-opusta-kanadsky-trh/>

Ruská vláda totiž vynakladá nemalé úsilie na to, aby kryptomeny boli v krajine povolené. Čiastočne chce takýmto spôsobom prilákať zahraničné investície. Ruská centrálna banka ale naďalej varuje pred tým, že virtuálne meny by mohli byť použité na nelegálne aktivity. Zásťancom virtuálnych mien je napr. aj ruský minister hospodárstva, podľa ktorého by legalizácia virtuálnych mien by mohla obmedziť transakcie v sivej ekonomike a mohla by pomôcť vláde monitorovať trh s digitálnymi menami. Ruská vláda už zverejnila návrh, ktorý o regulácii virtuálnych mien hovorí. Na základe tejto legislatívy by v Rusku bolo možné legálne obchodovať s kryptomenami. Tieto plány však narážajú na nesúhlas centrálnej banky. Ruská centrálna banka pripomína, že virtuálne meny vykazujú znaky pyramidovej hry a zároveň tvrdí, že digitálne meny sa môžu používať aj na financovanie nelegálnych aktivít. Centrálna banka preto odporúča zákaz fažby a používania virtuálnych mien. Prezident Vladimir Putin vyzval príslušné orgány, aby našli kompromis v tejto oblasti. Povolenie obchodovania s kryptomenami by pravdepodobne mohlo vyvolať prílev zahraničných investorov, najmä z Ázie. Tí by podľa ministra hospodárstva mohli mať záujem o fažiarske kapacity v Rusku. Podľa jeho slov Rusko v súčasnosti dopláca na to, že v krajine neexistuje jednoznačný regulačný rámec kryptomien. To podľa neho spôsobuje, že podnikanie s kryptomenami sa deje mimo hraníc Ruska. Rusko zaznamenáva odliv zahraničných investícií od roku 2014, keď anektovalo Krym. Tento krok vyvolal reakciu západných krajín a vlnu sankcií voči Rusku. Z hľadiska fažby kryptomien je Rusko treťou najvýznamnejšou destináciou po USA a Kazachstane. Podľa odhadu analytikov by transparentná legislatíva kryptomien mohla v budúcich rokoch prilákať do Ruska zahraničné investície v hodnote 3,5 miliardy dolárov.

Ako ďalší príklad inovatívnych legislatívnych aktivít v oblasti kryptomien možno uviesť právnu úpravu Salvadora. Salvádorský parlament totiž v januári 2023 schválil zákon o digitálnych aktívach zameraný na právnu ochranu prevodov kryptomien alebo dlhových problémov s kryptomenami. Tento nový zákon má 47 paragrafov a otvára cestu na získanie jednej miliardy dolárov v kryptodlhopisoch. Kryptomena bitcoin je od septembra 2021 v Salvadore zákonné platidlo popri americkom dolári. Salvádorská vláda za niekoľko mesiacov nakúpila 2 381 bitcoinov za 107 mil. dolárov a v novembri 2022 prezident oznámil, že vláda bude nakupovať jeden bitcoin denne. Už v roku 2021 prezident Salvadora oznámil výstavbu „bitcoinového mesta“ v departemente La Union na východe krajiny, ktoré by elektrinu získavalo z geotermálnej energie.

Ako prekvapujúci technologický aspekt danej problematiky vyznieva informácia, že pomerne neznáme ázijské kráľovstvo Bhután sa faženiu bitcoinu venuje už celé roky. Nejde pritom o žiadnu aktivitu súkromného investora, ale o projekt, ktorý reguluje tamojšia vláda. Do Bhutánu boli totiž v uplynulých rokoch exportované obrovské množstvá počítačových čipov, pričom za

nich táto krajina len za posledný rok zaplatila takmer 150 mil. amerických dolárov. Práve počítačové komponenty sú nutnou súčasťou procesu ťaženia, pričom dôležité sú najmä grafické procesory. Proces sa (zjednodušene) skladá z vypočítavania extrémne komplexných matematických problémov, po vyriešení ktorých je používateľ odmenený určitou sumou v bitcoinoch. Ťaženie digitálnych mien je však extrémne náročné z hľadiska zdrojov. Tento proces totiž využíva obrovské množstvá elektrickej energie, čo je náročné tak finančne, ako aj v oblasti životného prostredia. Bhután je však z tohto hľadiska veľmi vhodným miestom na ťažbu. Krajina má totiž obrovské zásoby hydroelektrickej, teda obnoviteľnej energie, ktorá využíva silu pohybujúcej sa vody na výrobu elektriny. Hydroelektrická energia pochádza zo starých ľadovcov, ktoré zásobujú mnohé rieky pretekajúce krajinou. Energia vyrábaná vodnou elektrinou v súčasnosti predstavuje 30 percent hrubého domáceho produktu (HDP) krajiny. Bhután tak ako jedna z mála krajín sveta dokáže ťažiť kryptomeny „zelenou“ formou.¹¹

3. K niektorej aktuálnej trestnej činnosti súvisiacej s virtuálnymi menami

Dark web (v preklade temná sieť, v praxi sa však využíva iba originálny názov) patrí pod internet, avšak hlavným rozdielom je obsah na ňom publikovaný a možnosti prístupu na neho. Na rozdiel od bežných internetových stránok je prístup na dark web možný iba na základe špecifického softwaru (vo väčšine prípadov sa využíva Tor) a konkrétne stránky na dark webe spravidla vyžadujú ďalšiu konfiguráciu umožňujúcu prístup iba vybraným osobám, ako napríklad špecifické heslá, autorizáciu konkrétneho zariadenia, zaradenie na white list a podobne. Komunikácia medzi zariadeniami prebieha vo väčšine prípadov ako P2P so zvýšenou mierou anonymity zaručenou onion routingom, napriek čomu je však možné dopátrať páchateľov s využitím tých najsofistikovanejších metód aplikovaných skúsenými hackermi alebo vládnymi inštitúciami v krajinách ako napr. USA. Aj keď nie je možné jednoznačne konštatovať, že je to tak v 100 % prípadoch, väčšinu aktivít na dark webe jurisdikcie takmer všetkých krajín považujú za nelegálne, ako napr. obchod zahŕňajúci psychotropné a omamné látky, ich prekurzory, liečivá vydávané na lekársky predpis, strelné, chemické a biologické zbrane, výbušniny, návody na zhotovenie uvedených látok/vecí, služby nájomných vrahov, teroristických organizácií, falšované dokumenty a peniaze a v najhlbších vrstvách

---

¹¹ <https://www.startitup.sk/najtajnejšia-tazobna-velmoc-nenapadne-azijske-kralovstvo-potichu-tazi-v-himalaja-ch-bitcoin/>

dark webu je možné nájsť aj citlivý obsah, ako napr. detskú pornografiu alebo záznamy dokumentujúce tortúru ľudí alebo zvierat. Na dark webe je možné nájsť aj sekcie zamerané na výmenu alebo predaj citlivých informácií napr. medicínskych záznamov, utajených vládnych aktivít, hackingu, interného fungovania extrémistických skupín a podobne.¹²

Okrem vyššie analyzovaných oblastí boli rekordy dosiahnuté aj v obchodných aktivitách prebiehajúcich na dark webe. Napriek poklesu počtu identifikovaných adries, celkový objem tržieb činil 2,1 miliardy dolárov v kryptomenách, pričom približne 300 miliónov smerovalo na platformy predávajúce odcudzené osobné informácie a zvyšných viac ako 1,8 miliárd inkasovali obchodníci zameriavajúci sa na obchod s omamnými a psychotropnými látkami. Uvedené protichodné tendencie je možné vysvetliť zvýšenou aktivitou orgánov činných v trestnom konaní zameriavajúcich sa práve na zmieňované aktivity. Ako mediálne najznámejšie príklady možno uviesť prerušenie aktív platformy Slil_PP obchodujúcej s odcudzenými osobnými informáciami, operáciu Dark HunTor, počas ktorej bolo zadržaných viac ako 150 subjektov spojených s predajom omamných a psychotropných látok a taktiež zastavenie činnosti podobných stránok na dark webe, ako napr. DarkMarket, Monopoly a CanadianHeadquarters. Finančné toky sa následne odklonili ku konkurencii poskytujúcej rovnaké služby, pričom v tomto napätom prostredí de facto bez existencie pravidiel s menším počtom subjektov nie je výnimkou konkurenčný boj s využitím pokročilého hackingu, čo v konečnom dôsledku vedie k zániku menej technologicky zdatných oponentov.

Jednou z prominentných platforiem s prakticky akýmkoľvek nelegálnym tovarom bola platforma Hydra, existujúca bez prerušenia od roku 2015 do 2021, považovaná zároveň za najväčšiu na svete, pričom jej obchodné aktivity boli zamerané iba na ruský hovoriace oblasti. Vzhľadom na vyššie uvedené tendencie sa tržby Hydry zvýšili z 10 miliónov dolárov v roku 2016 na 1,3 miliardy v roku 2021, čo prevádzkovateľom umožnilo vstup do vyšších sfér ruského podsvetia, následné prepojenie ich aktivít a využitie rozsiahlej siete kontaktov. Aj keď rôzne hypotézy spojené s pôsobnosťou danej skupiny nie je možné jednoznačne dokázať, väčšina medzinárodných odborníkov z rôznych sfér sa zhoduje na tom, že skupina spolupracovala aj so štátnymi inštitúciami, čo jej v konečnom dôsledku umožnilo fungovanie bez výrazných komplikácií. Po dlhodobej spolupráci s americkými kompetentnými inštitúciami nemeckí vyšetrovatelia z Federálnej kriminálnej polície (BKA – Bundeskriminalamt)

¹² BESHIRI, S. Arber, SUSURI, Arsim, Dark Web and Its Impact in Online Anonymity and Privacy: A Critical Analysis and Review. *Journal of Computer and Communications*. Prizren: University of Prizren, 2019

odhalili bullet-proof hostingovú službu,¹³ ktorá zabezpečovala fungovanie platformy. BKA následne na základe súdneho príkazu kontaktovala poskytovateľa služby a zablokovala stránku, pričom v rámci operácie bolo zadržaných 23 miliónov eur v Bitcoine.¹⁴ Aj keď je operáciu možné nepochybné považovať za úspech, vzhľadom na charakter súčasných foriem kriminality prebiehajúcich na dark webe nejde o mimoriadny finančný výnos. Konkrétni páchatelia neboli identifikovaní, a ako to býva v obdobných prípadoch, s najväčšou pravdepodobnosťou Hydru v onedlho nahradí ďalšia obdobná platforma.

Ako ďalší príklad možno uviesť spoločnú operáciu policajných zložiek viacerých krajín s názvom Dark HunTOR (dark ako dark web a hunter je homonymum odvodené od anglického slova hunter, znamenajúceho lovec, pričom TOR je názov najznámejšieho prehliadača používaného na prístup k stránkam na dark webe) z októbra 2021. Výsledkom operácie bolo zadržanie 150 subjektov podozrivých z nelegálneho obchodovania s drogami, zbraňami a ukradnutými osobnými údajmi týkajúcimi sa najmä platobných kariet na území Európy, Austrálie a USA. Europol informoval, že v rámci operácie boli zaistené finančné prostriedky vo výške 26,7 milióna eur, pričom 3,6 milióna eur z nich bolo práve v kryptomenách.¹⁵ Zmieňovaná operácia nadväzovala na podobnú úspešnú medzinárodnú iniciatívu s názvom DisrupTor zo septembra 2020 (odvodené z anglického disrupt – narušiť), ktorá vyvrcholila zadržaním 179 subjektov podozrivých primárne z nelegálneho obchodovania s opiátmi. Na základe informácie amerického ministerstva spravodlivosti zadržali policajné zložky kryptomeny v hodnote 1,6 milióna dolárov.¹⁶

Nemenej zaujímavým je aj na jednej strane klesajúci trend množstva transakcií o takmer 50 % medzi rokmi 2020 a 2021, a taktiež zníženie počtu používateľov z 1,7 v roku 2016 na 1,2 milióna v roku 2021, a na druhej strane opačný stúpajúci trend s priemerným medziročným nárastom tržieb obchodníkov s drogami o 37,5 % v období od roka 2016 do roka 2021. Z daného porovnania vyplýva, že v sledovanom období sa zvýšila priemerná platba z 160 na 493 dolárov v rámci jednej transakcie. Vzhľadom na zvýšené aktivity regulátorov a orgánov činných v trestnom konaní prijímajú prevádzkovatelia daných

¹³ Bullet-proof hosting označuje službu identickú s klasickým hostingom, pričom poskytovatelia umožňujú hosting akéhokoľvek obsahu, bez ohľadu na legálnosť daných aktivít

¹⁴ Hydra: How German police dismantled Russian darknet site, <https://www.bbc.com/news/technology-61002904>

¹⁵ International Police Seize 4,9M in Crypto From Alleged Darknet Drug Traffickers, <https://www.coindesk.com/business/2021/10/26/international-police-seize-49m-in-crypto-from-alleged-darknet-drug-traffickers/>

¹⁶ Operation DisrupTor: US Authorities seize \$1 million from darknet criminals, <https://www.cryptopolitan.com/operation-disruptor-1-million-crypto-seized/>

služieb konkrétne opatrenia zamerané na zvýšenie anonymity, a to vo forme preorientovania sa na prijímanie platieb v Monere. Počet obchodníkov podporujúcich takéto platby vzrástol medzi rokmi 2020 a 2021 zo 45 % na 67 % a jedna z najznámejších platforiem na dark webe, Archetyp, umožňuje platby výhradne v Monere.¹⁷

Zrejme najvýraznejšiu časť na dark webe tvoria obchody s omamnými a psychotropnými látkami, pričom dominantná časť zákazníkov vytvára objednávky pohybujúce sa v desiatkach gramov alebo menej, prevažne pre vlastnú potrebu, čo pre orgány činné v trestnom konaní nepredstavuje prioritu. Lokálny díleri objednávajúci množstvá pohybujúce sa v stovkách gramov alebo v kilogramoch a zákazníci objednávajúci tvrdšie postihované tovary, ako napr. zbrane, preferujú možnosť platby v uvádzanej kryptomene Monero.¹⁸

Hlavnou charakteristikou tejto kryptomeny je práve technológia, na rozdiel od Bitcoinu a väčšiny iných kryptomien, vytvárajúca unikátne, jednorazovo využívané verejné adresy, čím zaniká možnosť jej odsledovania, odhľadania identity koncového používateľa a získania informácií o množstve držanej kryptomeny. Jediným spôsobom umožňujúcim nahliadnutie na zostatok na adrese je prostredníctvom tzv. view key, ktorý však môže vygenerovať a poskytnúť iba vlastníak danej adresy. Medzi ďalšie, nemenej inovatívne funkcie patrí aj tzv. spend key, ktorý vybraným užívateľom umožňuje aj vykonávanie transakcií Monera z danej adresy. Za mimoriadne vysokú mieru súkromia Monero vďačí aj technológii tzv. ring signatures,¹⁹ ktorá každú transakciu náhodne mieša s ďalšími, nesúvisiacimi transakciami iných používateľov Monera a rozdeľuje poslanú čiastku na niekoľko menších transakcií, čím sa exponenciálne zvyšuje zložitosť ich vystopovania k originálnemu zdroju a v súčasnosti neexistuje metóda, ktorá by dokázala tento mechanizmus prelomiť.²⁰ Kryptografická architektúra Monera sa osvedčila ako natoľko odolná, že v roku 2020 IRS (Internal Revenue Service – federálna inštitúcia plniaca úlohu finančnej správy USA) ponúkla odmenu 625 000 dolárov tomu, kto dokáže zmieňované bezpečnostné mechanizmy prelomiť, pričom doteraz sa nenašiel nikto, kto by túto úlohu zvládol.²¹ Okrem Monera existujú aj ďalšie

¹⁷ Chainalysis, The 2022 Crypto Crime Report, Original data and research into cryptocurrency-based crime

¹⁸ London Stock Exchange Group, Introduction to Cryptocurrency and the Dark Web, https://www.youtube.com/watch?v=59DARlB9RNI&ab_channel=LSEG

¹⁹ Pojem je pre lepšie pochopenie možné preložiť ako prstencový podpis, avšak v praxi sa využíva anglický originál

²⁰ Monero, <https://www.investopedia.com/terms/m/monero.asp>

²¹ IRS Will Pay Up To \$625,000 If You Can Crack Monero, Other Privacy Coins, <https://www.forbes.com/sites/kellyphillips/2020/09/14/irs-will-pay-up-to-625000-if-you-can-crack-monero-other-privacy-coins/>

kryptomeny so zvýšenou mierou anonymity, ako napr. Zcash, Dash, Horizon alebo Verge, avšak v súčasnosti dostupné technológie umožňujú kompetentným orgánom prelomiť ich zabezpečenia, na základe čoho je možné sledovať väčšinu transakcií a spojiť kryptomenové adresy používateľov s ich skutočnými identitami. Vzhľadom na charakteristické vlastnosti zmieňovaných kryptomien zameriavajúcich sa na zvýšenie anonymity treba zdôrazniť, že primárnym motívom na ich vytvorenie nebolo páchanie protizákonných aktivít, ale cypherpunk filozofia obhajujúca masové používanie kryptografie a podobných technológií, zabezpečujúcich súkromie so zámerom docieľenia sociálnej a politickej zmeny.

NFT (skratka pre pojem Non-Fungible Token, v preklade nezameniteľný token) označuje aktívum vytvorené a existujúce na blockchaine s unikátnym identifikačným kódom, ktoré ho oddeľuje od ostatných aktív na rovnakom blockchaine. Vzhľadom na zmieňovaný atribút unikátnosti nedisponujú takou likviditou ako kryptomeny, z čoho vyplýva, že obchodovanie s nimi je náročnejšie. V súčasnosti sa NFT využívajú predovšetkým na uchovávanie obrázkov na blockchaine, medzi menej populárne spôsoby využitia patria napr. hudobné nahrávky, prípadne tokenizácia aktív existujúcich v reálnom svete, ako napr. nehnuteľnosti a umenie. Okrem využitia NFT na digitálne uchovávanie a presun obrázkov existuje aj funkcia frakčných NFT (F-NFT), čo v praxi umožňuje transakcie s využitím častí jedného NFT. Daná technológia umožňuje na blockchain aj presun nehmotného aktíva, ako napr. vlastníckeho práva alebo identity.²²

Analyzujúc dynamiku trhu za rok 2021 možno jednoznačne konštatovať, že NFT sa stali fenoménom, ktorý na seba upútal pozornosť globálnej kryptomenovej komunity. Napriek domnienkam širokej verejnosti, že NFT predstavujú novú, revolučnú metódu umožňujúcu úplné utajenie protizákonných aktivít, opak je pravdou. Jedinou formou kriminality momentálne využívajúcou NFT je legalizácia výnosov z trestnej činnosti, vo veľkej miere pripomínajúce pranie špinavých peňazí s využitím klasického umenia, pričom na rozdiel od neho v súčasnosti NFT nepodliehajú žiadnym reguláciám. V porovnaní s klasickým umením je možné absenciu regulácií nepochybne považovať z pohľadu páchatela za výhodu, doplnenú jednoduchosťou presunu NFT výhradne v digitálnom priestore. Na rozdiel od klasického umenia je možné všetky transakcie s NFT dohľadať na príslušnom blockchaine, čo však v praxi znižuje atraktivnosť ich využitia.²³

²² Non-Fungible Token(NFT): What It Means and How It Works, <https://www.investopedia.com/non-fungible-tokens-nft-5115211>

²³ NFT Money Laundering: What You Need to Know, <https://complyadvantage.com/insights/nft-money-laundering-what-you-need-to-know/>

NFT zohráva úlohu aktíva, cez ktoré sa spravidla niekoľkými transakciami preniesie hodnota. Vzhľadom na technologické charakteristiky NFT a kryptomien, predstavujú kryptomeny pre páchatelov atraktívnejší prostriedok, keďže u NFT, na rozdiel od kryptomien, často vznikajú problémy s likviditou. S cieľom zvýšiť atraktivitu pre kupujúceho sa často využíva tzv. wash trading (v kontexte klasických finančných trhov zakázaná praktika manipulácie trhu a kvôli absencii regulácií v tomto sektore daný fenomén zatiaľ nie je nijak postihovaný), v rámci ktorého sú uskutočňované desiatky transakcií vytvárajúce falošný dojem intenzívnej obchodnej aktivity a dopytu po danom NFT. Skúsenejší wash traderi disponujú stovkami adries, z ktorých kupujú a predávajú NFT, pričom celkový zisk z tejto aktivity sa za rok 2021 pohybuje okolo 9 miliónov dolárov.²⁴ V prípade samotného wash tradingu nie je možné so stopercentnou istotou konštatovať, že v každom prípade ide o časť komplexnejších procesov patriacich pod legalizáciu výnosov z trestnej činnosti, keďže wash trading sa často využíva aj ako (vzhľadom na súčasnú legislatívu) nečestná obchodná praktika aplikovaná s cieľom čo najväčšieho ekonomického zisku. Ako smerujúcich z trestnej činnosti do NFT bolo identifikovaných menej ako tri milióny dolárov za rok 2021, pochádzajúcich primárne z podvodov a od cudzených kryptomien.²⁵

Záver

Sumarizujúc skorší text možno na záver konštatovať, že súčasné obdobie je charakterizované dynamickými zmenami aj v oblasti právnej úpravy virtuálnych mien. Toto tvrdenie sa týka tak Európskej únie, ako aj USA, ktoré sú typické sprísňovaním právnej úpravy v tejto oblasti, a mnohých ďalších štátov.

V tomto príspevku sme poukázali najmä na základnú a veľmi aktuálnu novú právnu úpravu virtuálnych mien v Európskej únii. Tá sa prejavila v prijatí viacerých nariadení.

Nimi sú prioritne nariadenie Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937 – MiCa, nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 2020/0266 o digitálnej prevádzkovej odolnosti finančného sektora a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady č. 2020/0267 o pilotnom režime pre tržové infraštruktúry založené na technológii distri-

²⁴ Money laundering in the NFT market, https://www.garrigues.com/en_GB/new/money-laundering-nft-market

²⁵ CHAINALYSIS, The 2022 Crypto Crime Report, Original data and research into cryptocurrency-based crime

buovanej databázy transakcií (DORA) a nariadenie označované ako Pilotný režim DLT.

Najvšeobecnejšími cieľmi tejto právnej úpravy je jednak zjednotiť reguláciu virtuálnych mien a súvisiacich činností v Európskej únii a jednak takto prispieť aj k eliminácii ich zneužívania až na páchanie trestnej činnosti.

Páchatelia totiž mnohokrát profitujú z tejto nejednotnosti právnej úpravy, ako aj z nedostatočnej vzdelanosti subjektov investujúcich v oblasti virtuálnych mien a s nimi súvisiacimi technológiami. Verejnosť dostatočne nepozná fundamentálnu stránku virtuálnych mien, nie je dostatočne informovaná o tejto technickej oblasti a pod vidinou rýchleho zbohatnutia sa dopúšťa konania, ktoré zneužívajú páchatelia protiprávnych konaní a premieňajú nevedomosť poškodených na vlastný nelegálny prospech. Výsledkom je to, že v prostredí virtuálnej meny často dochádza k rôznej trestnej činnosti, na ktorú sme ako na jednu z mnohých poukázali, a tiež napr. k podvodným konaniam na úrovni podvodných predajov tokenov, tokenizácie, podvodov v liquidity pooloch alebo podvodov s MEV botmi, k phishingovým útokom, falošným ICO či cryptojackingu. Do akej úrovne sofistikovanosti takýchto podvodných konaní sa poškodený dostane, vyplýva z jeho erudície v oblasti virtuálnych mien. Zohľadniť treba aj tú skutočnosť, že sofistikované podvodné konania sa vykonávajú vo veľmi malom časovom rámci a zasahujú do veľmi špecifických oblastí ekosystému virtuálnych mien.²⁶

LITERATÚRA

1. FISCHER-PRESSLER, D. Information technology and risk management in supply chain. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 2020,
2. GAVUROVÁ, D., LIPTÁK, A. *Podvodné konanie realizované prostredníctvom virtuálnych mien*. Bratislava: Akadémia PZ, Policajná teória a prax, č. 2, 2023,
3. ŠANTA, J. – ŠANTA, I. Riziká investovania do virtuálnych mien z ekonomického a trestno-právneho hľadiska. *Justičná revue*, roč. 74, 2022, č. 3,
4. <https://www.kryptonovinky.sk/sec-povazuje-37-kryptomien-za-cenne-papiere-ake-to-bude-mat-dosledky/>,
5. <https://kryptomagazin.sk/usa-maju-v-plane-vyrazne-zmenit-hru-toto-je-novy-kryptomenovy-zakon-podla-ktoreho-bude-vsetko-inak/>,
6. <https://kryptomagazin.sk/aktualna-sprava-lavina-sa-spusta-najvacsia-kryptomenova-burza-opusta-kanadsky-trh/>,
7. <https://www.startitup.sk/najtajnejšia-tazobna-velmoc-nenapadne-azijske-kralovstvo-potichu-tazi-v-himalajach-bitcoin/>,

²⁶ GAVUROVÁ, D., LIPTÁK, A. *Podvodné konanie realizované prostredníctvom virtuálnych mien*. Bratislava: Akadémia PZ, Policajná teória a prax, č. 2, 2023, s. 563

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA
Úrad špeciálnej prokuratúry GP SR Bratislava
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
jan.santa@genpro.gov.sk

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
evaszabovapftu@gmail.com

Mgr. Ivo Šanta, LL.M, MBA
Senior Regional Business Development Manager
Eesti Estonia
ivo.santa1997@gmail.com

PREDČASNÉ, NEDÔVODNÉ A NEZÁKONNÉ TRESTNÉ STÍHANIA EKONOMICKEJ KRIMINALITY V APLIKAČNEJ PRAXI

PREMATURE, UNJUSTIFIED AND ILLEGAL PROSECUTIONS OF ECONOMIC CRIME IN APPLICATION PRACTICE

doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Abstrakt: Príspevok sa venuje predčasným, nedôvodným a nezákonným trestným stíhaniam ekonomickej kriminality v aplikačnej praxi spravidla na základe trestných oznámení v obchodných vzťahoch na obchodných partnerov alebo konkurenciu, nazerajúc na túto problematiku z aspektu zásady ultima ratio. Autor analyzuje dôvodnosť trestných oznámení a na druhej strane nezákonné trestné konania vo veciach, ktoré majú byť riešené inými právnymi odvetviami.

Kľúčové slová: trestné stíhanie, ultima ratio, trestný čin.

Abstract: The contribution is devoted to premature, unjustified and illegal prosecutions of economic crime in application practice, usually on the basis of criminal reports in business relations against business partners or competitors, looking at this issue from the aspect of the principle of ultima ratio. The author analyzes the validity of the criminal report and, on the other hand, illegal criminal proceedings in matters that should be dealt with by other legal branches.

Key words: criminal prosecution, ultima ratio, crime.

Úvod

V aplikačnej praxi často badať, že sa začínajú trestné stíhanie na základe trestných oznámení, ktorými sa podnikatelia snažia riešiť nároky či nehody plynúce z obchodnoprávných vzťahov v rámci ich podnikateľskej činnosti. Rovnaký postup volia tiež podnikatelia, ktorí inštitút trestného oznámenia využívajú v snahe odstaviť konkurenciu. Aj vzhľadom na časté mediálne informácie o trestných konaniach, ako aj frekventované používanie trestných oznámení politikmi na získavanie politických bodov bez reálneho právneho podkladu, považuje nielen laická verejnosť, ale aj podnikatelia časti trestné oznámenie, a teda trestné konanie za štandardný spôsob riešenia právnych nezrovnalostí a podnety na jeho začatie za štandardné právne podanie. Samozrejme, to sa dá pripisovať aj nedostatočnému právnemu povedomiu a nevedomeniu si jednak hmotnoprávných

a procesnoprávných konzekvencií – tak pre nich ako oznamovateľov, ako aj pre subjekty, na ktoré bolo podané trestné oznámenie, eventuálne proti ktorým bolo začaté trestné stíhanie. Takisto možno ako príčinu takéhoto v právnom štáte nezdravého javu pripísať aj fakt, že právne rady, ktoré takýto podnikatelia dobromyseľne dostávajú nie sú často dostatočne erudované z hľadiska trestného práva, čoho dôsledkom je práve podávanie trestných oznámení v právnych otázkach a sporoch, kde to nespĺňa základné predpoklady na trestnoprávne riešenie upriamujúc na krajný prostriedok riešenia právnych sporov a právnej zodpovednosti trestným právom. Nemožno ale zabúdať aj na časté zlyhanie orgánov činných v trestnom konaní, ktoré posúdia takéto trestné oznámenia spôsobom, že aj v prípade, ak nejde o trestný čin, začnú trestné stíhanie a eventuálne súčasne alebo následne vznesú aj konkrétnej osobe obvinenie. Najmä v prípadoch, ak ide o vysoké hodnoty sporu, ktoré oznamovatelia podávajú ako škodu spôsobenú trestným činom.

V istom percente trestných oznámení podnikateľov podaných na svojho obchodného partnera alebo iného podnikateľa, s ktorým majú právny spor alebo je im priamou konkurenciou, je podanie trestného oznámenia forma, akou sa oznamovatelia snažia dostať k informáciám alebo dokumentom, ktoré si príslušný orgán činný v trestnom konaní (zväčša policajt) vyžiada od subjektu, na ktorý je podané trestné oznámenie. Aj keď v takýchto prípadoch je trestné oznámenie podľa § 197 ods. 1 písm. c) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestného poriadku (ďalej len „Trestný poriadok“) odmietnuté, následne v civilnom konaní takýto oznamovatelia požiadajú súd o pripojenie trestného spisu k súdnemu spisu, pričom v trestný spis obsahuje veľakrát informácie a dokumenty, ku ktorým by sa za iných okolností nedostali.

V aplikačnej praxi možno badať aj istú špekulatívnosť oznamovateľov, keď podajú trestné oznámenie s cieľom vyhnúť sa povinnosti zaplatiť súdny poplatok v civilnom konaní, keďže za trestné oznámenie sa súdny poplatok neplatí. Nie je nevídané, že takýto oznamovatelia pri riešení peňažných nárokov podajú trestné oznámenia s odôvodnením, že bol spáchaný trestný čin podvodu, pričom majú za cieľ len zaplatiť sporné nároky zo strany subjektu, na ktorý podajú trestné oznámenie, a pritom žalobu na civilný súd nepodajú. Sú veritelia, ktorí formu podania trestného oznámenia považujú za jednoduchšiu cestu, ako vymôcť spornú pohľadávku, napríklad aj len preto, že sa „druhá strana“ naľakala toho, že bola vypočutá o podanom trestnom oznámení.

V tomto kontexte je na mieste uviesť aj príklad, ak by sa nejaký veriteľ vyslovene vyhrážal podaním trestného oznámenia, ak nebude uhradená konkrétna pohľadávka dlžníkom. V tejto súvislosti Najvyšší súd Slovenskej republiky vo viacerých rozsudkoch konštatoval (napr. R 27/1982), že takéto

vyhrážanie podaním trestného oznámenia, či už opodstatneného alebo nie, napĺňa skutkovú podstatu trestného činu vydierania.¹

Podávanie trestných oznámení, hoci v skutočnosti nejde o trestný čin, je v súčasnosti častý jav najmä v oblasti ekonomickej kriminality, ktoré spozorovali aj orgány činné v trestnom konaní. Tento fakt priniesol neželaný efekt, a to, že veľakrát, ak sú podané trestné oznámenia, v ktorých je možné badať obchodnoprávny aspekt, resp. obchodné záväzky, hoci nie je vylúčené podozrenie z trestného činu, je tendencia orgánov činných v trestnom konaní takéto trestné oznámenia odmietaf s odkazom na zásadu ultima ratio. Často badať v odôvodneniach takýchto uznesení policajtov identické formulácie o zásade ultima ratio, ktoré majú „predpripravené“ a očividne boli použité vo viacerých druhovo rovnakých rozhodnutiach a nemajú s konkrétnou prejednávanou vecou priamy súvis. Negatívom naznačenej tendencie orgánov činných v trestnom konaní (najmä policajtov) je nedostatočné prevorenie podaného trestného oznámenia, ak policajt vidí možnosť odmietnutia trestného oznámenia s použitím argumentu ultima ratio. Na druhej strane je viacero prípadov, keď naopak, policajt začne trestné stíhanie podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku, hoci ide o čisto súkromnoprávnu právnu vec, prípadne administratívno-právny delikt. Jedným z hlavných príčin nesprávnych právnych posúdení zo strany policajta je aj fakt, že vyšetrovatelia spravidla nemajú skúsenosti a erudíciu s iným právnym odvetvím ako trestné právo, s ktorým navyše robia denne a je pre nich prirodzené skutky subsumovať takmer výhradne pod skutkové podstaty jednotlivých trestných činov.

V kontinentálnom právnom systéme je nesporné, že trestné právo je prostriedkom ultima ratio – krajným prostriedkom v rámci všetkých inštitútov iných právnych odvetví. Trestné právo je v demokratických štátoch ponímané ako najkrajnejší prostriedok riešenia (ultima ratio), ktorým sa uskutočňuje právna regulácia spoločnosti. Použitie prostriedkov trestného práva (tak hmotného, ako aj procesného) predstavuje najzávažnejších zásah do práv jednotlivca, a preto sa musia používať zdržanlivo, a to len v prípadoch, v ktorých prostriedky iných právnych odvetví (napr. občianskeho práva, obchodného práva, atď.) zlyhali. Trestné právo by malo riešiť nároky z právnych vzťahov len vtedy, ak všetko ostatné zlyhá. Trestné právo je ultima ratio, a nie je možné používať ho všade tam, kde sa majú použiť iné prostriedky, ako sú prostriedky občianskeho práva, obchodného práva, pracovného práva alebo práva iného netrestnoprávneho charakteru. Trestné právo a trestné konanie, a teda aj trestné oznámenie, sa majú uplatňovať ako posledný prostriedok na postih najzávažnejších prípadov porušenia

¹ Podľa § 189 Trestného zákona.

práva a tam, kde prostriedky iných právnych odvetví už nie sú možné alebo účinné (tzv. ultima ratio).²

Trestné právo a trestnoprávna kvalifikácia určitého konania ako trestného činu, ktoré má súkromnoprávny základ, treba považovať za „ultima ratio“, teda za krajný právny prostriedok, ktorý má význam predovšetkým celospoločenský, t. j. z hľadiska ochrany základných spoločenských hodnôt. V zásade však nemôže slúžiť ako prostriedok nahrádzajúci ochranu práv a právnych záujmov jednotlivca v oblasti súkromnoprávnych vzťahov, kde závisí predovšetkým od individuálnej aktivity jednotlivca, aby strážil svoje práva, ktorým má súdna moc poskytovať ochranu. Je však neprijateľné, aby túto ochranu aktívne preberali orgány činné v trestnom konaní, ktorých úlohou je ochrana prevažne celospoločenských hodnôt, nie konkrétnych subjektívnych práv jednotlivca, ktoré svojou povahou spočívajú v súkromnoprávnej sfére. Ústavný súd k tomu uviedol, že v právnom štáte je neprípustné, aby prostriedky trestnej represie slúžili na uspokojovanie subjektívnych práv súkromnoprávnej povahy, ak nie sú splnené všetky predpoklady vzniku trestnoprávnej zodpovednosti, resp. nie sú tieto predpoklady nespochybniteľne zistené.³

Interpretácia zásady ultima ratio je rôznorodá. Spektrum právnych názorov niektorých rozhodnutiach je vskutku zaujímavé. Najvyšší súd Slovenskej republiky judikoval vo vzťahu k zásade ultima ratio právnu vetu obsiahnutú v rozhodnutí R 96/2014 takto:

*„Pri posudzovaní trestnosti činu zásadu ‚ultima ratio‘ možno uplatniť jedine prostredníctvom materiálneho korektívu v rozsahu § 10 ods. 2 Trestného zákona – zák. č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (nejde o prečin, ak vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti, za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatela je jeho závažnosť nepatrná), teda v zmysle platnej a účinnej zákonnej úpravy len pri prečinoch.“*⁴ Analyzujúc vyššie citovaný právny názor a záver trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky možno pripustiť polemiku, ktorú vyvoláva, pretože nezohľadňuje princípy právneho poriadku Slovenskej republiky, ktorý je postavený na pilieroch kontinentálneho práva (tradície rímskeho práva). Zásada ultima ratio sa nemôže v žiadnom prípade vnímať výhradne cez ustanovenia zákona (pozitívnu právnu normu, t. j. vnútroštátne právo), ale túto zásadu treba chápať v širších súvislostiach. Upínanie sa len na materiálny korektív pri prečinoch

² K tejto téme pozri napríklad aj: ČENTÍK, T. Kde sú hranice aplikácie princípu ultima ratio v trestnom práve?, publikované dňa 19.04.2014 na www.ulpianus.sk; SYROVÝ, I. Medze princípu ultima ratio v trestnom práve, *Justičná revue*, 65, 2013, č. 8 – 9, s. 1131 – 1139; ŠAMKO, P. Princíp ultima ratio? Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre? *Justičná revue*, 65, 2013, č. 2, s. 174 – 183.

³ Pozri aj nález Ústavného súdu Českej republiky zo dňa 29. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 469/02.

⁴ R 96/2014.

podľa § 10 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. (ďalej len „Trestný zákon“), ako to naznačuje právny názor Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, nie je celkom správne poňatie zásady ultima ratio. Dovolím si konštatovať, že uvede-
ný názor možno kvalifikovať ako absolútny právny pozitivizmus, ktorý by pre rozhodnutia najvyšších súdov vo všeobecnosti v právnych veciach tohto druhu nemal byť príznačný, pretože sa môžu v praxi vyskytnúť prípady, keď sa z okolností prípadu vynorí vhodnosť aplikácie princípu ultima ratio, aj ak by sa formálne mohlo javiť, že by mohol byť skutok zločinom (napríklad je hodnota sporu päť miliónov euro a oznamovateľ by skutok kvalifikoval ako obzvlášť závažný zločin podvodu podľa § 221 ods. 4 Trestného zákona).

Ako pokrokovejšie možno považovať rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 12. júla 2016 1TdoV 10/2015, ktoré v rámci odôvodnenia obsahuje širšie právne úvahy o zásade ultima ratio a jej možnej aplikácii, ale i v rámci tohto rozhodnutia sa v princípe Najvyšší súd Slovenskej republiky zásadne neodklonil od rozhodnutia R 96/2014. No na druhej strane predmetné rozhodnutie, hoci limitované právnou doktrínou nastolenou rozhodnutím R 96/2014, možno označiť ako racionálne dôsledne rozpracované.

V rámci aplikačnej praxe, ale i napriek vyššie uvedenému môžeme badať rôzne rozhodnutia, najmä prokurátorov, ktorí interpretujú zásadu ultima ratio extenzívnejšie, ako je formulované v predmetnom stanovisku. Ako príklad z aplikačnej praxe vyberajúc z odôvodnenie uznesenia, ktorým prokurátor zrušil uznesenie vyšetrovateľa Odboru kriminálnej polície Okresného riaditeľstva PZ, ktorým podľa §199 ods.1 Trestného poriadku začal trestné stíhanie vo veci zločinu podvodu podľa § 221 ods. 1, ods. 4 písm. a/ Tr. zákona je na účely tohto článku vhodné odcitovať: *„Nepřítomnost povinného znaku skutkovéj podstaty trestného činu podľa §221 Tr. zákona v zistenom skutkovom stave vylučovala prijatie záveru o podozrení zo spáchania trestného činu. Pokiaľ vyšetrovateľ napriek tomu pristúpil k začatiu trestného stíhania, postupoval tak contra legem a zároveň i bez dôkazného opodstatnenia. .... Záverom, reagujúc na skutkový základ posudzovanej veci, ktorý sa týka výhradne porušenia práva vyplývajúcich z občiansko či obchodnoprávných predpisov, je vhodné pripomenúť, že aj v prípadoch zdanlivého (formálneho) splnenia podmienok pre vznik trestnoprávnej zodpovednosti možno prostriedky trestného práva ako prostriedky krajnej represie aplikovať iba zdržanlivo a len v tých prípadoch, kedy prostriedky ochrany (nápravy) ponúkané inými právnymi odvetviami zlyhali alebo sú neefektívne (subsidiarita trestnoprávnej represie). Trestnoprávna represia nemôže slúžiť ako prostriedok nahradzujúci individuálnu aktivitu jednotlivca, od ktorého sa primárne pre sféru súkromnoprávných vzťahov očakáva a vyžaduje, aby si strážil svoje práva.“*

V každom prípade je na mieste uviesť, že posudzovanie tzv. prípustného rizika v komerčnej sfére a uplatňovanie princípu ultima ratio úzko súvisí a zároveň sa prekrýva s posudzovaním povinnej miery opatrnosti osôb vykonáva-

júcich majetkové dispozície v podnikateľských vzťahoch. Účelom podnikania je dosiahnuť zisk, čo sprevádzajú rôzne majetkové dispozície s menšou alebo väčšou mierou rizika, kde možno pripustiť a tolerovať aj prípadné škody, ktoré môžu právnickej osobe vzniknúť. K naplneniu skutkovej podstaty trestného činu proti majetku nestačí formalisticky pojatý výklad ustanovení Trestného zákona, je nutne brať na zreteľ aj osobu páchatela, ktorý je podnikateľom, spôsob jeho konania, ktoré je upravené nielen výlučne ustanovením Trestného zákona, ale i ustanoveniami napríklad Obchodného zákonníka, Živnostenského zákona, pričom z povahy obchodnej činnosti vyplýva určitý prvok predvídateľnosti, odhadu alebo očakávania, ktorý nemusí byť v podmienkach trhovej ekonomiky vždy naplnený. Nemožno vychádzať z domnienky, že každé rizikové podnikanie je podozrivé a aj trestnoprávne postihnuteľné. Sporné prípady pri posudzovaní prípustného rizika v komerčnej sfére, ktoré sú na „hranici“ medzi občianskoprávnou a trestnoprávnou zodpovednosťou, bude vždy treba posúdiť v zmysle zásady ultima ratio a subsidiarity trestného práva a nevyvodzovať trestnoprávnu zodpovednosť. Z princípu ultima ratio vyplýva, že ochrana majetkových vzťahov sa má v prvom rade uplatňovať prostriedkami občianskeho a obchodného práva a až tam, kde je taká ochrana neúčinná, a teda porušenie súkromnoprávných vzťahov dosahuje svojou intenzitou zákonom predpokladané nebezpečenstvo, je na mieste uvažovať o trestnoprávnej zodpovednosti. K princípu ultima ratio sa v minulosti otvorene prihlásil aj Ústavný súd Slovenskej republiky, napríklad v rozhodnutí IV. ÚS 55/2009 konštatoval, že prípadnú kompenzáciu ujmy sťažovateľa (poškodeného) dostatočne zabezpečujú príslušné občianskoprávne inštitúty, a napríklad v náleze I. ÚS 316/2011 konštatoval, že „podľa zásady pomocnej úlohy trestnej represie (zásady subsidiarity) sa má trestné právo použiť len ako najkrajnejší prostriedok a len v typovo najzávažnejších porušeníach spoločenských vzťahov, kde iné možnosti nie sú dostatočné, resp. vyčerpateľné. Je však nutné zvýrazniť aj to, že aplikácie princípu ultima ratio a zásady subsidiarity trestnej represie má svoje mantinely a nie je možné ich zneužívať v prípadoch, keď ide o závažné excesy v súkromnoprávných a obchodných vzťahoch, ktoré už zjavne vybočujú z rámca bežných vzťahov tohto druhu, presahujú ich rámec a tak v konečnom dôsledku naplňajú znaky konkrétnej skutkovej podstaty trestného činu“.⁵ Ústavný súd Slovenskej republiky v rozhodnutí IV. ÚS 55/2009 právny názor na zásadu ultima ratio formuloval tak, že trestnoprávnu kvalifikáciu určitého konania (ktoré má súkromnoprávny základ) ako trestného činu treba preto považovať za ultima ratio, teda za kraj-

⁵ Pozri k tomu LACIAK, O., DRAŽOVÁ, P. Trestné oznámenia veriteľov a zásada ultima ratio. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2019* [elektronický dokument]. 1. vyd. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2019, s. 212 – 218. ISBN 978-80-7160-517-1.

ný právny prostriedok, ktorý má, ako už bolo uvedené, význam v prvom rade z hľadiska ochrany základných spoločenských hodnôt. Spravidla ním však nemožno suplovať ochranu práv a právnych záujmov fyzických osôb alebo právnických osôb v oblasti súkromnoprávných vzťahov, kde sa kladie dôraz najmä na ich individuálnu aktivitu v tom zmysle, aby sa starali o svoje práva, ktorým má poskytovať ochranu súdna moc.

Zaujímavú interpretáciu zásady ultima ratio vyjadril Ústavný súd Slovenskej republiky aj v náleze I. ÚS 316/2011, v ktorom konštatoval, že trestné právo je prostriedkom ultima ratio (ide o poslednú a najkrajnejšiu možnosť), čo sa podľa právnej teórie, ako aj súdnej praxe chápe aj ako zásada pomocnej úlohy trestnej represie (zásada subsidiarity). Podľa tejto zásady sa má trestné právo použiť len ako najkrajnejší prostriedok a len pri typovo najzávažnejších porušeníach spoločenských vzťahov, záujmov a hodnôt, teda len tam, kde iné možnosti, hlavne prostriedky ostatných právnych odvetví, nie sú dostatočné, teda už boli vyčerpané, sú neúčinné alebo zjavne nie sú vhodné. V oblasti aplikácie a interpretácie trestného práva potom – z takto chápaného prostriedku ultima ratio – sa musia akcentovať právne princípy a zásady, ktoré primárne súvisia s posudzovaním trestnosti činu, napr. zásada nullum crimen, nulla poena sine lege (pozri čl. 49 Ústavy) či zásada in dubio pro reo (pozri čl. 50 ods. 2 Ústavy).

V zmysle nálezu Ústavného súdu Českej republiky I. ÚS 558/01, právny poriadok, aj keď je vnútorne diferencovaný, tvorí jednotu a ako s takým je nutné s ním zaobchádzať pri aplikácii jednotlivých ustanovení a inštitútov. Preto pokiaľ ide o naplnenie objektívnych znakov trestného činu pri použití princípu trestnoprávnej represie ako posledného prostriedku – „ultima ratio“ – nemôže byť ignorovaná obchodnoprávna stránka veci.

V tejto súvislosti je vhodné odcitovať aj nález Ústavného súdu Českej republiky IV.ÚS 469/04 zo dňa 2. 6. 2005: *„Při trestněprávním posuzování jednání, které má z občanskoprávního pohledu podobu sporu o existenci užívacího práva, nutno na věc primárně nahlížet z pohledu práva občanského a zvažovat, zda jsou dány podmínky pro nasazení krajního právního prostředku – trestního práva. Za ústavně souladný lze z hlediska ustanovení čl. 36 odst. 1 a násl. Listiny označit jen takový aplikační postup soudu, který jasně a přesvědčivě vyloučí, že stíhané jednání, označené jako protiprávní svémoc, by např. nemohlo být v civilním řízení posouzeno jako výkon práva. Ústavní soud opakovaně upozorňuje na ústavní aspekty trestního práva jako prostředku ‚ultima ratio‘ [srov. například nález ze dne 8. 11. 2001 sp. zn. IV. ÚS 564/2000, Sbirka nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále jen ‚Sb. n. u.‘), svazek 24, nález č. 169, str. 255, nález ze dne 25. 11. 2003 sp. zn. I. ÚS 558/01, Sb. n. u., svazek 31, nález č. 136, str. 205, nález ze dne 2. 3. 2004 sp. zn. I. ÚS 180/03, Sb. n. u., svazek 32, nález č. 32, str. 293, či nález ze dne 29. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 469/02, Sb. n. u., svazek 33, nález č. 61, str. 113].*

Z ústavného hľadiska totiž žiadny súd nemôže prehližieť zjevnou skutočnosť, že nástroje, pomocí nichž sa realizuje trestnoprávna ochrana, omezujú základné práva či slobody a len dôsledné rešpektovanie princípu ‚ultima ratio‘ (chápaného z ústavného hľadiska) zaručuje, že takéto omezenie bude možno ešte považovať za proporcionálne s účelom sledovaným trestným řízením (ve smyslu čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky a čl. 4 odst. 4 Listiny). Účastníci občanskoprávního vztahu, mezi nimiž je spor ohledně splnění podmínek zániku užívacího práva, mají dostatek možností, jak vyřešit tento spor prostředky občanského práva. Princip subsidiarity trestní represe přitom vyžaduje, aby stát uplatňoval prostředky trestního práva zdrženlivě, tj. především v těch případech, kde jiné právní prostředky selhávají nebo nejsou efektivní. Trestní postih má místo pouze tam, kde jiné prostředky ochrany práv fyzických a právnických osob jsou vyčerpány nebo jsou neúčinné či nevhodné.“⁶

Podľa rozhodnutia Najvyššieho súdu Českej republiky (sp. zn.: 5 Tdo 897/2005) porušenie ustanovenia zmluvy jednou z jej zmluvných strán nie je preto možné pokladať bez ďalšieho za podvodné konanie v zmysle § 250 ods. 1 Trestného zákona (podľa slovenského Trestného zákona § 221). Princíp subsidiarity trestnej represie totiž vyžaduje, aby štát uplatňoval prostriedky trestného práva zdržanlivo, to znamená predovšetkým tam, kde iné právne prostriedky zlyhávajú alebo nie sú efektívne.

Pre komplexnosť je vhodné uviesť aj judikované právne závery Európskeho súdu pre ľudské práva⁷ najmä v prípadoch Kokkinakis vs. Grécko a Catoni vs. Francúzsko. Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že pravidlá liberálneho demokratického právneho štátu vyžadujú, aby vina páchatela bola autoritatívne konštatovaná len v prípade takého konania, o ktorom mohol páchatel v čase, keď sa ho dopúšťal, dôvodne predpokladať, že ide o konanie trestné, a to s ohľadom na obsah vtedy účinného zákona, alebo tam, kde to treba, s ohľadom na ustálenú a všeobecne dostupnú judikatúru všeobecných súdov. Účinné odradenie od závažných činov ohrozujúcich základné prvky súkromného života však vyžaduje účinné trestnoprávne ustanovenie a povinnosť štátu zahŕňať aj vykonanie účinného trestného vyšetrovania. Trestnoprávne sankcie sú síce prostriedkom ultima ratio, ale Európsky súd pre ľudské práva už konštatoval, že pri závažných činoch namierených proti fyzickej alebo psychickej integrite človeka je náležitá ochrana a odradenie od takýchto činov účinným trestnoprávnym mechanizmom. Súd tiež rozhodol, že trestnoprávne prostriedky sú nevyhnutné pri priamych útokoch a fyzických hrozbách motivovaných diskriminačnými postojmi. Vo všeobecnosti Európ-

⁶ Pozri k tomu bližšie HASSAN, J. *K subsidiarite trestnoprávnej represie* <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a60-k-subsidiarite-trestnopravnej-represie>

⁷ Pozri k tomu aj rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kokkinakis vs, Grécko (14307/88 § 52) a Catoni vs. Francúzsko (17862/91 § 29).

sky súd pre ľudské práva veci posudzuje cez doktrínu, že trestné konanie by malo byť iniciované len ultima ratio, a preto by sa malo začať len vtedy, ak by existovali závažné dôvody a boli v danom štádiu naplnené všetky znaky konkrétneho trestného činu (resp. skutkovej podstaty trestného činu – pozn. autora).⁸

Záver

Veľakrát trestné oznámenia podnikateľov plnia jednoznačný účel vymáhania pohľadávok, riešenia konkurenčného boja a podobne. Trestné konanie v žiadnom prípade nemôže plniť ochranu individuálnych záujmov súkromnej osoby alebo podnikateľského subjektu, ak je takáto ochrana právne upravená v inom právnom odvetví. Takýmto prepožičaním štátnej moci pre prospech súkromnej osoby alebo podnikateľského subjektu by sa podľa môjho právneho názoru hrubo porušili ústavné princípy a základné práva a slobody osoby, na ktorú je podané takéto trestné oznámenie.

Vyššie naznačené právne názory na aplikáciu zásady ultima ratio trestného práva možno zhrnúť do dvoch kategórií, jedna pripúšťa aplikáciu ultima ratio trestného práva, opierajúc sa o právne princípy a podstatu kontinentálneho právneho poriadku, a druhá kategória právnych názorov sa nekompromisne upína k pozitívnemu právu. Hoci orgány činné v trestnom konaní a súdy zásadu ultima ratio uplatňujú v nemalej miere, využívajúc prvú kategóriu právnych názorov, s čím sa stotožňujem, som hlboko presvedčený, že zákonné vymedzenie zásady ultima ratio v Trestnom zákone by prinieslo jednoznačnosť do interpretácie a aplikácie tejto zásady v slovenskom právnom poriadku, najmä v odvetví trestného práva, a nepochybne by to prinieslo aj väčšiu právnu istotu.

LITERATÚRA

1. ČENTÍK, T. *Kde sú hranice aplikácie princípu ultima ratio v trestnom práve?* Publikované dňa 19.04.2014 na www.ulpianus.sk.
2. HASSAN, J. *K subsidiarite trestnoprávnej represie*. Publikované na <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a60-k-subsidiarite-trestnopravnej-represie>
3. SYROVÝ, I. Medze princípu ultima ratio v trestnom práve. *Justičná revue*, 65, 2013, č. 8 – 9, s. 1131 – 1139.
4. LACIAK, O., DRAŽOVÁ, P. Trestné oznámenia veriteľov a zásada ultima ratio. In: *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2019* [elektronický dokument]. 1. vyd. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2019, s. 212 – 218. ISBN 978-80-7160-517-1.

⁸ Pozri k tomu rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Beizaras a Levickas proti Litve (č. 41288/15, rozsudok zo dňa 14. januára 2020, § 106 – 116).

5. ŠAMKO, P. Princíp ultima ratio? Významné interpretačné pravidlo alebo prehnaný súdny aktivizmus bez opory v zákone a judikatúre? *Justičná revue*, 65, 2013, č. 2, s. 174 – 183.

Kontaktné údaje autora

doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

ondrej.laciak@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Šafárikovo nám. č. 6

P. O. BOX 313

810 00 Bratislava 1

Slovenská republika

NOVÉ DRUHY EKONOMICKEJ KRIMINALITY ZAMERANÉ NA PODVODY CEZ ELEKTRONICKÉ KOMUNIKAČNÉ SLUŽBY¹

NEW TYPES OF FRAUDS THROUGH ELECTRONIC COMMUNICATION SERVICES

doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Abstrakt: Predmetom článku je zameranie na nové druhy ekonomickej kriminality páchané cez komunikačné siete, ktorých enormnému nárastu sme v poslednom čase svedkami. Hoci z pohľadu niektorých odborníkov sú niektoré takéto konania „zjavným podvodom“ a zjavnou neopatrnosťou poškodených, na druhej strane nezanedbateľný počet týchto prípadov svedčí o tom, že poškodení nemajú dostatočné informácie o tomto druhu kriminality, aby dokázali tieto praktiky včas odhaliť a zamedziť tak škodlivému následku na ich vlastnom majetku. Článok si dáva za cieľ zvýšiť prevenciu v tejto oblasti a informovať o základných „modus operandi“ páchatel'ov tejto zákernej trestnej činnosti.

Kľúčové slová: podvod, trestný čin, ekonomická kriminalita, počítačová kriminalita, komunikačné služby, vyšetrovanie, justičná spolupráca

Abstract: The topic of the article is a focus on new types of economic crimes committed through communication networks, the enormous increase of which we have recently witnessed. Although from the point of view of some experts, some such actions are „obvious fraud“ and obvious carelessness of the victims, on the other hand, a significant number of these cases shows that the victims do not have sufficient information about this type of crime to be able to detect these practices in the right time and thus prevent the harmful consequences on their own property. The article aims to increase prevention in this area and inform about the basic „modus operandi“ of the perpetrators of this insidious criminal activity.

Key words: fraud, crime, economic crime, computer crime, communication services investigation, judicial cooperation

Úvod

O počítačovej kriminalite sa v poslednom čase napísalo množstvo odborných a vedeckých príspevkov, ktorými odborná verejnosť reaguje na tento rozširujúci sa fenomén dnešnej doby. S postupom času sa páchatelia stále viac udomácňujú vo „virtuálnom svete“ a vytvárajú stále nové a nové spôsoby, ako

---

¹ Tento článok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV 16-0471. This article was supported by the scientific project APVV 16-0471 of the Slovak Research and Development Agency.

sa cez svet počítačových a komunikačných technológií dostanú čo najľahšie k svojej obeti a to bez fyzického kontaktu s ňou. Vzhľadom na to, že druhov počítačovej kriminality stále pribúda, tento článok nedokáže obsiahnuť všetky aktuálne trendy, ktorým páchatelia v tejto sfére holdujú. Preto je zameranie tohto článku sústredené na podvodnú trestnú činnosť, kde páchatelia dokážu vďaka nevedomosti, neskúsenosti, naivite či hlúposti svojich obetí oklamať ju a vnútiť jej spôsob správania, kvôli ktorému poškodení strácajú svoje peniaze a páchatelia prichádzajú k ľahkému profitu. Práve ekonomická trestná činnosť zameraná na získavanie finančného prospechu je najrozšírenejším typom počítačovej kriminality a v širšom kontexte „elektronickej“ a komunikačnej trestnej činnosti. Existencia bankových účtov, kde sa peniaze vedú v ich „elektronickej podobe“ s pridruženým elektronickým bankovníctvom či vydanou platobnou kartou, s ktorými možno robiť platby okamžite, vytvárajú ideálnu platformu pre páchatelov trestnej činnosti, ktorí sa vďaka komunikačným technológiám a s trochou vynaliezavosti dokážu ľahko dostať k týmto „zraniteľným“ finančným prostriedkom, ktoré môžu byť v sekunde prevedené na iný bankový účet a stratia sa v spleti ďalších finančných operácií. Práve možnosť robiť v súčasnosti finančné operácie rýchlo a jednoducho z pohodlia domova cez počítač či telefón, sú základným predpokladom na rozrastanie ekonomickej trestnej činnosti v tejto oblasti. Obete tak o peniaze prichádzajú veľmi rýchlo a ich následné „vystopovanie“ nie je vôbec jednoduché. Aj preto boj s trestnou činnosťou v tejto oblasti musí byť primárne zameraný na prevenciu a dostatočnú informovanosť verejnosti o druhoch a spôsoboch páchania tejto trestnej činnosti, aby tak potenciálne obete včas rozpoznali hrozbu, ktorá sa na nich chystá spočiatku často v podobe nevinnej telefonické alebo SMS komunikácie alebo cez „chaty“ rôznych elektronických a mobilných aplikácií. Je dôležité, aby potenciálni poškodení ihneď dokázali na základe príslušného „modus operandi“ rozpoznať, že ide o podvod a takúto trestnú činnosť následne zamedzili tým, že predmetnú komunikáciu ukončia. Nasledujúce riadky vysvetľujú najčastejšie mechanizmy páchania podvodov cez komunikačné siete, aby sa im poškodení mohli vyhnúť.

1. Počítačová kriminalita vs. kriminalita páchaná cez komunikačné nástroje

„Počítačová kriminalita je akékoľvek nelegálne, nemorálne a neoprávnené konanie, ktoré zahŕňa zneužitie údajov získaných prostredníctvom výpočtovej techniky alebo ich zmenu.“²

² STRÉMY, T.: Počítačová kriminalita, In: DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol.

„Počítačovú kriminalitu možno rozdeliť na dve skupiny – trestné činy páchané proti počítaču a **trestné činy páchané prostredníctvom počítača**. V prvom prípade počítač predstavuje predmet trestnej činnosti, v **druhej nástroj**, pričom predmetom je porušenie iných, pomerne rozmanitých práv.“³

„Pod pojmom počítačová kriminalita (čoraz viac používaný pojem kybernetická) rozumieme jednak trestné činy zamerané proti počítačom, a jednak nepriamu počítačovú kriminalitu, teda **trestné činy páchané pomocou počítača, niektorým z jeho komponentov, prípadne väčšieho množstva samostatných počítačov alebo počítačov prepojených do počítačovej siete**.“⁴

Na úvod si treba aspoň čiastočne rozobrať charakter tejto trestnej činnosti, pretože zdanlivo ide o časť počítačovej kriminality, pretože páchatelia pri trestnej činnosti páchanej cez komunikačné siete využívajú niekedy aj počítače, resp. internet alebo iné sieťové služby, avšak záber rozoberanej trestnej činnosti je širší, pretože jej primárnym nástrojom sú komunikačné technológie a komunikačné zručnosti páchatela. Vo väčšine prípadov sa zároveň používa počítač, internet, elektronické bankovníctvo alebo iná „počítačová“ služba, no v niektorých prípadoch si páchatelia vystačia aj s bežnou telefonickou komunikáciou a následne môžu „okradnúť“ obeť fyzickým prevzatím hotovosti, resp. vykonaním priameho prevodu finančných prostriedkov v banke bez elektronického bankovníctva. V tomto článku teda rozoberáme konania, kde počítač ako taký nie je terčom trestnej činnosti, ale výlučne jej nástrojom, prípadne časť tejto trestnej činnosti patrí úplne mimo rámec počítačovej kriminality. Aj preto budú na nasledujúcich stranách rozobraté výlučne podvody, ktoré sú páchané ako výsledok komunikácie medzi poškodeným a páchatelom, kde „oklamanie“ poškodeného je priamym následkom umenia komunikácie, argumentácie a presvedčivosti páchatela. V článku nebudeme rozoberať „klasické podvody“ spočívajúce napr. v nedodaní tovaru, hoci takisto môže ísť o trestnú činnosť spáchanú v internetovom prostredí, napr. cez falošné internetové stránky obchodníka. Tu však zdroj „omylu“ poškodeného tkvie v tom, že využije na nákup neoverenú webovú stránku, resp. neovereného obchodníka, avšak samotný nákup cez takúto stránku nespočíva v nedostatočnej obozretnosti poškodeného, ktorý by naletel „komunikačným zručnostiam páchatela“. Aj preto v tomto prípade ani nie je možné uplatniť rovnaké prvky prevencie, pretože zdroj „omylu“ spočíva v úplne inej skutočnosti a často ani na prvý pohľad zo strany poškodeného nie je možné takýto

---

Kriminológia. 3. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2016, s. 292.

³ MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. Praha: Computer Press, 2002, s. 7.

⁴ BRVNIŠŤAN, M. Kybernetická kriminalita a možnosti prevencie. In: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Aktuálne výzvy prevencie počítačovej kriminality“, konanej dňa 21. 3. 2018 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, Bratislava: APZ, 2018, s. 26.

internetový podvodný obchod „prekuknúť“. Keďže spôsob spáchania týchto trestných činov je vzdialenejší „komunikačnému podvodu“, v tomto článku ich nerozoberáme.

2. Praktické prípady nových podvodov cez komunikačné služby

2.1 Podvody typu „bazos.sk“

Najčastejšie trestné činy podvodného charakteru zaznamenávame v súvislosti so zverejňovaním inzerátov drobnej inzercie na predaj rôzneho tovaru, ktorý poškodení predávajú prostredníctvom inzertných serverov, ako je napr. www.bazos.sk či www.bazos.cz. Páchateľ sa v tomto prípade ozýva na inzerát zverejnený predávajúcim, pričom komunikuje prostredníctvom textových správ alebo cez komunikačné služby, ako je Messenger, WhatsApp a pod. Spravidla komunikuje v jazyku predávajúceho a ozýva sa z telefónneho čísla, ktoré sa môže javiť ako telefónne číslo registrované v danej krajine, ale môže ísť o fiktívne telefónne číslo, ktoré je vytvorené na základe softvérových nástrojov na vytvorenie falošnej identity volajúceho, prípadne ide síce o skutočné telefónne číslo, avšak patriace úplne inej osobe ako páchatelovi, pričom páchatel si ho len „prepožičiava“ na spáchanie tejto trestnej činnosti a skutočný majiteľ ani nemá vedomosť, že dochádza k zasielaniu správ pod jeho telefónnym číslom. Nezriedka však ide o telefónne čísla s predvoľbou +39 (Taliansko) alebo + 44 (Veľká Británia) alebo inej krajiny mimo SR a ČR. Následne sa v rámci komunikácie snaží záujemca (páchateľ) presvedčiť predávajúceho, aby mu tovar zaslal „kuriérom“, ktorého zaplatí samotný kupujúci, pričom navádza predávajúceho, že mu zaplatí požadovanú sumu za tovar „na bankomatovú kartu“, pričom zašle predávajúcemu webový odkaz, kde má predávajúci vyplniť údaje o svojej bankomatovej karte obdobne ako pri platobnej transakcii, avšak kupujúci ho ubezpečuje, že ide o prijatie peňazí, nie zaplatenie peňazí. Vyplnením údajov o karte na predmetnom odkaze spravidla dochádza k okamžitému strhávaniu rôznych peňažných súm z účtu poškodeného, ktorý kým stihne zablokovať kartu, obvykle stihne prísť o nemalú sumu podvodnými transakciami, ktoré prostredníctvom údajov o karte realizuje páchatel. Peniaze následne odchádzajú najmä obchodníkom s virtuálnymi menami – do Írska, Veľkej Británie, Litvy, ale aj iných krajín, SR a ČR nevynímajúc, pričom stotožnenie konkrétneho príjemcu peňazí je spravidla problematické.

Toto konanie zdanlivo nadobúda rozmer trestného činu podvodu, pretože poškodený je uvádzaný do omylu v otázke toho, na aký účel má zadať svoje identifikačné údaje o karte do webového formulára, avšak súčasná slovenská

aplikačná prax tvrdí, že ide o podvodné vylákание údajov o platobnom prostriedku,⁵ a teda o trestný čin neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku podľa § 219 ods. 1 Trestného zákona.⁶ Následným použitím takto získaných údajov na vykonanie platby z účtu poškodeného sa páchatel dopúšťa tiež trestného činu podľa § 219 ods. 2 Trestného zákona.⁷ Pri uvedených trestných činoch nie je relevantná suma, ktorú páchatel prevedie z účtu poškodeného, takže aj prevod minimálnej sumy predstavuje naplnenie znakov tohto trestného činu.

Prípady týchto konaní sú zaznamenané aj v okolitých krajinách, napr. v Českej republike, kde takéto konanie naplňa znaky zločinu neoprávneného zaobstarania, falšovania a pozmenenia platobného prostriedku podľa § 234 odst. 3 Trestního zákoníku,⁸ spravidla v súbehu s niektorým odsekom trestného činu podvodu podľa § 209 Trestního zákoníku a v závislosti od toho, aké konkrétne údaje vyláka páchatel od poškodeného, môže ísť aj o neoprávnený prístup k počítačovému systému a neoprávnený zásah do počítačového systému alebo nosiča informácií podľa § 230 odst. 2 písmena a), odst. 3. písmena a) Trestního zákoníku.⁹ Paradoxne, v Slovenskej republike nejde o žiaden z trestných činov, ktoré chránia počítačový systém a počítač ako taký, pretože trestné činy od § 247 TZ až po 247d TZ chránia počítač a počítačový systém

⁵ „V tomto smere je potrebné dať do pozornosti, že neoprávnené obstaranie, resp. iné zadováženie platobného prostriedku predstavuje jeho nadobudnutie, t.j. jeho získanie určitým aktívnym konaním páchatel'a bez toho, že by bol k tomu oprávnený, pričom je v zásade jedno, akým spôsobom k tomuto obstaraniu, resp. zadováženiu dôjde (môže ísť o nadobudnutie platobného prostriedku krádežou, nálezom, podvodom a pod. s tým, že bolo uskutočnené bez súhlasu a vedomia držiteľa). ... Vylákание informácií o platobných prostriedkoch využitím omylu (vylákание ľstvou) predstavuje skôr naplnenie skutkovej podstaty § 219 ods. 1 TZ (teda iba neoprávnené nadobudnutie platobného prostriedku a nie podvod, pretože inak by došlo k duplicitnému zohľadneniu jednej skutočnosti) a následné použitie platobného prostriedku, resp. údajov už odôvodňuje naplnenie skutkovej podstaty podľa § 219 ods. 2 TZ.“ In: Stanovisko Okresnej prokuratúry Malacky za účelom zjednotenia postupu OČTK v okrese Malacky vo vzťahu k § 219 TZ, zo dňa 16.02.2022, sp. zn. Spr 228/21/1106-2.

⁶ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, ďalej aj ako „TZ“. Príslušné ustanovenie znie: „Kto neoprávnenne prechováva, prepravuje, obstará si alebo inak zadováži alebo poskytne inému platobný prostriedok, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

⁷ Príslušné ustanovenie znie: „Kto neoprávnenne použije platobný prostriedok, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“

⁸ Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov, ďalej aj ako „Trestní zákoník“. Príslušné ustanovenie znie: „Kdo padělá nebo pozmění platební prostředek v úmyslu použít jej jako pravý nebo platný, nebo kdo padělaný nebo pozměněný platební prostředek použije jako pravý nebo platný, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.“

⁹ Príslušné ustanovenie znie: „Kdo zasáhne do počítačového systému nebo nosiče informací tím, že neoprávneně užije data uložená v počítačovém systému nebo na nosiči informací, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“ (3) Odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou újmu nebo získat sobě nebo jinému neoprávnený prospěch.“

len pred neoprávnenými zásahmi, ktorých podstata spočíva najmä vo virtuálnom útoku na počítač a heslá v ňom uložené. Získanie hesla „nepočítačovým“ spôsobom, teda podvodným konaním a oklamaním poškodeného, nepredstavuje trestný čin počítačovej kriminality podľa citovaných ustanovení, pretože tie chránia počítač pred útokmi, ktoré sa dejú bez súčinnosti poškodeného. Len čo teda poškodený sám prispeje k tomu, že jeho údaje sú získané prostredníctvom počítača tým, že ich poškodený páchatelovi mylne sám poskytol, táto skutočnosť zamedzuje tomu, aby toto konanie bolo posúdené aj ako trestný čin podľa § 247 až 247d TZ.¹⁰ Príkladom uvedeného „podvodného“ konania je napr. skutok, ktorý sa stal nedávno v Českej republike:

1/ neznámy páchatel vystupujúci pod menom/nickom Alice Shaw v čase od 11:52 h dňa 11.4.2023 do 06:00 h dňa 12.4.2023, pod zámienkou reakcie na inzerát na predaj detského batohu, zverejnený poškodenou na sociálnej sieti Facebook, v inzertnej sekcii Marketplace, komunikácia v chatovacej aplikácii Messenger a následného zaslania odkazu <https://balikovna-cz.payments2344.online/704937912>, napodobňujúce webové stránky prepravnej spoločnosti Balíkovňa, vylákal od poškodenej informácie o jej bankovom účte, platobnej karte a prihlasovacie údaje potrebné na prihlásenie do internetového bankovníctva a následne vykonal bez súhlasu poškodenej v internetovom bankovníctve niekoľko neoprávnených transakcií v celkovej sume 49 900 CZK (cca 2 022 eur).

Obdobných prípadov je známych množstvo aj zo SR. Podstatou týchto konaní je fakt, že páchatel si svoju obeť nevie vytypovať, pretože je viazaný „ponukou“ osôb, ktoré majú zverejnené inzeráty na webových inzertných portáloch. Páchatel si teda nevie vybrať svoju obeť podľa veku, pretože spravidla nemá vedomosť, kto je „na druhej strane linky“. Preto úspešnosť tejto trestnej činnosti závisí najmä od toho, na akú obeť narazí páchatel.

2.2 Podvodné inzeráty

Ďalším typom podvodu sú konania páchatel'ov, ktorí sami zverejňujú fiktívne inzeráty na rôzny tovar, na ktoré poškodení reagujú. Spáchanie tejto trestnej činnosti je spojené s falošnými inzerátmi na ponuku napr. motorových vozidiel, ale aj iných komodít, ako napr. mobilných telefónov.

¹⁰ Porovnaj napr. § 247 ods. 1 TZ: „Kto prekoná bezpečnostné opatrenie, a tým získa neoprávnený prístup do počítačového systému alebo jeho časti, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“ Resp. § 247c ods. 1 TZ: „Kto neoprávnene zachytáva počítačové údaje prostredníctvom technických prostriedkov neverejných prenosov počítačových údajov do počítačového systému, z neho alebo v jeho rámci vrátane elektromagnetických emisií z počítačového systému, ktorý obsahuje takéto počítačové údaje, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

Následne páchanie trestnej činnosti sa realizuje využívaním mailovej komunikácie, kde sa páchatelia snažia vyvolať zdanie dôveryhodnosti tým, že zasielajú elektronické potvrdenia o odoslaní tovaru doručovacou spoločnosťou, ktorá však buď neexistuje vôbec, alebo je potvrdenie elektronicky falzifikované. Prípadne sa vyskytujú prípady, že predávajúci posiela na preukázanie svojej dôveryhodnosti mailom naskenované osobné doklady, ktoré sa ukážu ako falošné alebo odcudzené. Poškodený je uvedený do omylu v tom, že tovar bol odoslaný, pričom transakcia má pre neho zdanie dôveryhodného obchodu a peniaze zašle, pričom môže ísť aj o komunikáciu v cudzom jazyku, zasielanie peňazí do zahraničia na účet úplne inej osoby, ako je meno predávajúceho, resp. do úplne inej krajiny než do tej, kde sa údajne nachádza predávajúci. Zo slovenskej praxe sú známe napríklad tieto dva prípady:

1/ neznámy páchatel', vystupujúci pod menom Jose Luis Veasquez, 20.03.2021 ponúkal prostredníctvom inzerátu na stránke www.eurooltimers.com motorku značky Jawa Perak 350, bielej farby, rok výroby 07/1952, na ktorý reagoval poškodený so záujmom o kúpu, kde po vymenení emailových správ medzi poškodeným a osobou Jose Luis Veasquez sa dohodli na kúpe motorky v sume 4 500,- € vrátane dopravy a na jej zaslaní dopravnou spoločnosťou zo Španielska na adresu bydliska poškodeného, na základe čoho poškodený zaslal sumu vo výške 4 500,- € na účet Banco de Sabadell, S. A., Španielsko, číslo XXX, kde 25.03.2021 po odoslaní potvrdenia o prevode sumy malo dôjsť k preprave motorky zo Španielska na adresu bydliska poškodeného s predpokladaným dodaním 05.04.2021 o 16:00 h, kde po tomto termíne zo strany neznámej osoby vystupujúcej pod menom Jose Luis Veasquez ani kuriérskej služby nikto nekomunikoval a poškodenému nebola motorka dodaná, čím týmto konaním bola poškodenému spôsobená škoda vo výške 4 500,- €

2/ neznámy páchatel', vystupujúci pod menom Volker Kallhor, 27.05.2018 o 17.16 h zadal na internetovej stránke www.autovia.sk inzerát č. 16152925 o predaji motorového vozidla zn. Volkswagen Golf modrej farby, na čo bol kontaktovaný poškodenou na e-mailovú adresu volkerdr1968@gmail.com (komunikácia prebiehala v nemeckom jazyku), ktorá prejavila záujem o kúpu tohto vozidla a na základe vzájomnej dohody 16.07.2018 z nezisteného miesta prostredníctvom internetbankingu zaslala na číslo účtu XXX sumu vo výške 960,- € a 18.07.2018 rovnakým spôsobom zaslala sumu vo výške 640,- €, pričom neznámy páchatel' platby potvrdil, ale vozidlo nebolo dodané a neznámy páchatel' prestal komunikovať, čím týmto skutkom spôsobil poškodenej škodu vo výške 1 600,- €.

2.3 Podvodné ponuky investovania a prísluby finančného prospechu

Tento typ podvodných konaní spočíva v tom, že páchatelia kontaktujú poškodených s ponukou výhodného investovania peňazí do rôznych fondov, virtuálnych mien alebo burzových obchodov, pričom žiadne reálne investovaniu neprebíha a poškodený je len zavádzaný tým, že jeho peniaze niekde zarábajú, čo však nie je pravdou. Aby poškodeného utvrdili v domnienke investovania, páchatelia zasielajú späť poškodenému drobné sumy z jeho vlastných peňazí s tvrdením, že ide o „výnos“ z investovaných peňazí, aby tak vzbudili zdanie dôveryhodnosti uvedeného obchodu, avšak realita je taká, že páchateľ si veľkú časť finančných prostriedkov poškodeného ponecháva pre vlastnú potrebu, tie užíva a spotrebúva a poškodený nikdy nedostane späť svoje investované peniaze. Inokedy páchatelia uvádzajú, že poškodený získal pomerne vysoký obnos v rámci investovania, ale na vyplatenie tohto výnosu musí zaplatiť príslúchajúcu daň alebo iné správne poplatky v danej krajine, pričom poškodený pri vidine vysokého zisku platí poplatky, aby dostal údajne „oveľa vyššiu sumu“, ktorej sa však, samozrejme, nikdy nedočká. Príklady takéhoto konania nachádzame opätovne v ČR, Rakúsku, Poľsku i Nemecku.

1/ V Rakúsku je známy prípad, keď si poškodený 14.8.2022 všimol na Youtube.com reklamu údajnej obchodnej platformy www.metaversworld.org. Zaujalo ho to, tak klikol na logo a bol presmerovaný na túto webovú stránku. Poškodený sa tam potom zaregistroval so svojimi údajmi. Poškodený bol potom následne kontaktovaný z neznámeho telefónneho čísla. Poškodenému bola vysvetlená pracovná metóda a postup. Počas rozhovoru sa poškodený rozhodol zaplatiť sumu 250,- € uvedenú na webovej stránke a potvrdil platbu kreditnou kartou. V nasledujúcich týždňoch, vrátane 19.9.2022, sa poškodenému ozvala jeho údajná sprostredkovateľka Hanna Golden pod telefónnym číslom +44 XXX. Povedala mu, že sa musí zaregistrovať na stránke www.anydesk.com. Poškodený následne túto požiadavku splnil a potvrdil prístup v jeho počítači, na základe vyzvania pani Golden. Okrem toho bolo poškodenému oznámené, že na jeho meno bol otvorený írsky účet, aby boli transakcie medzi bankami jednoduchšie. Poškodený si následne chcel dať vyplatiť údajný zisk, ktorý bol spomenutý na webovej stránke, došla mu predtým však ale výzva s požiadavkou na zaplatenie určitej sumy, preto poškodený previedol sumu 5 213,50 € na účet uvedený páchatelmi. Dňa 22.9.2022 páchateľ pod pseudonymom Hanna Golden opäť kontaktoval poškodeného. Na základe tohto kontaktu mal poškodený taktiež dostať peňažnú sumu z účtu obchodnej spoločnosti a udelil prístup do svojho počítača. Aby mal dostať údajnú sumu 154 000 eur, musel poškodený previesť sumu 50 000 eur na účet XXX. Poškodený túto požiadavku opätovne splnil. Keďže sa poškodenému zdal tento postup v istom momente zvláštny, obrátil sa na iného sprostredkova-

teľa. Ten ho informoval o skutočnom postupe a poškodený následne podal trestné oznámenie. V dôsledku konania páchatel'ov vznikla poškodenému škoda v celkovej výške 55 463,50 EUR. Webová stránka www.metaversworld.org už neexistuje. Akýkoľvek pokus o prístup na túto webovú stránku bol neúspešný.

2/ Ďalší obdobný prípad bol zaznamenaný v ČR, ktorého sa mal dopustiť doposiaľ neznámy páchatel' tým, že vystupujúc ako pracovník spoločnosti Blockchain.com pod menom „Kráľ“ a pod viacerými účastníckymi telefónnymi číslami s predvoľbou +420 XXX v rozmedzí od 19.2.2023 do 24.2.2023 pod zámienkou investovania finančných prostriedkov do kryptomeny, poškodeného M. K., nar. 1946, presvedčil k inštalácii programu Anydesk najprv do jeho notebooku, a potom aj do jeho mobilného telefónu, načo získal k obom zariadeniam vzdialený prístup, pričom najprv páchatel' za využitia vzdialeného prístupu k notebooku a následného prihlásenia poškodeného do internetového bankovníctva k jeho osobnému bankovému účtu dňa 23.2.2023 odoslal finančné prostriedky vo výške 51.194,22 CZK (suma vo výške 2.100 EUR) ako „poplatok na vrátenie finančných prostriedkov“, keď túto platbu poškodený potvrdil, potom toho istého dňa 23.2.2023 za využitia vzdialeného prístupu k mobilnému telefónu poškodeného a bez jeho vedomia či potvrdenia neznámy páchatel' zadal celkom tri neoprávnené bezhotovostné transakcie, čím tak poškodenému spôsobil škodu v celkovej výške 838 818 CZK (cca 34 000 eur).

3/ Obdobný prípad bol zaznamenaný aj v Poľsku. Poškodená W. K. v období od 15. apríla 2021 do 16. júna 2021 prostredníctvom internetu s úmyslom dosiahnuť finančný zisk bola uvedená do omylu, pri investovaní finančných prostriedkov v jej mene a na jej účet prostredníctvom platformy Fininvesting, ktoré menovaná zaplatila na bankové účty spol. Coinbase Ireland Ltd, a Binance, UK a za tieto prostriedky boli zakúpené Bitcoin. V priebehu konania bolo zistené že v apríli 2021 zavolať poškodenej W. K. muž, ktorý sa vydával za zástupcu firmy Fininvesting, ktorá sa zaoberá investovaním do kryptomien. Ponúkol poškodenej pomoc pri zakúpení bitcoinov. Muž poškodenú presvedčil, aby si nainštalovala aplikáciu AnyDesk na ovládanie na diaľku, čo jej malo uľahčiť proces investovania. Po nainštalovaní aplikácie vykonal uvedený muž celkovo viac ako 20 platieb na bankové účty vyššie uvedených spoločností a na bankový účet tradingovej platformy Jubiter.com v celkovej výške najmenej 673 000,- poľských zlotých (cca 148 400 eur). Po zaplatení uvedenej sumy sa poškodená pokúsila vybrať investované peniaze. Výmenou za možnosť vybrať investované prostriedky ju však uvedený muž požiadal o vykonanie ďalších platieb. Vtedy si poškodená uvedomila, že bola podvedená a oznámila to orgánom činným v trestnom konaní.

4/ Podobný prípad sa stal aj v Nemecku, kde v období od 1.2.2022 do

30.8.2022 poškodeného M. J. P. telefonicky kontaktovali dvaja neznámi muži s ponukou investičných príležitostí v mene Nordic Financial Services, ktorá – ako volajúci vedeli – neexistovala. Poškodený súhlasil s investičnou príležitosťou a nadobudol v súlade so zamýšľaným zámerom neznámych páchatelov údajne obchodné podiely spoločností „AMD“ a „Lyxor ETF“, ktoré v skutočnosti neexistovali. Prostredníctvom tohto utrpel stratu celkovo vo výške 66 157,87 eur.

Spoločným menovateľom týchto prípadov je snaha poškodených dobrovoľne investovať svoje finančné prostriedky s vidinou vysokého zisku. Poškodení často sami vyhľadajú „investičnú“ webovú stránku, pričom na základe informácií uvedených na týchto stránkach sú potom poškodení kontaktovaní aj telefonicky a inštruovaní, čo majú ďalej robiť, pričom spočiatku dochádza k dobrovoľnému zasielaniu požadovaných súm, no nezriedka je poškodený presvedčený páchatelmi, aby im umožnil „vstup do počítača“ cez aplikáciu na vzdialené ovládanie jeho počítača, čím páchatelia sami začnú vykonávať platby z účtu poškodeného a pripravia ho o vysoké sumy peňazí. Škodlivý následok pri týchto trestných činoch je výsledkom ziskuchtivosti poškodených a ich naivity, keď nedokážu včas v postupe páchatelov rozpoznať, že nejde o „čestný“ spôsob investovania.

2.4 Podvodné vydierania

Tento typ podvodných konaní je spravidla založený na tom, že páchatel sa snaží presvedčiť poškodeného, že má o ňom zachytené chúlостivé informácie alebo mu hrozí vážna ujma v podobe trestného stíhania blízkej osoby a v prípade, že mu nepoše dobrovoľne finančné prostriedky, tieto informácie zverejní alebo inak použije tak, aby spôsobil ujmu poškodenému. Poškodení následne zo strachu peniaze skutočne posielajú páchatelovi. V minulosti boli známe prípady, keď páchatelia žiadali o zaslanie finančnej čiastky, aby nezverejnili erotické fotografie poškodených alebo iné inkriminujúce materiály, ktorú údajne stiahli z ich počítača alebo ktoré vyhotovili sami vzdialeným ovládaním ich webkamery alebo zachytávaním údajov o navštívených webových stránkach. V SR i v ČR boli však v poslednom čase opakovane zaznamenaná podvodné vydieračské konania v nasledujúcom modus operandi:

1/ Dňa 12.8.2023 okolo 19:00 hodín poškodený M. J. začal na internetovom portáli www.stesti.cz, kde je zaregistrovaný pod profilom XXX s uvedením veku 30 rokov, konverzáciu s osobou vystupujúcou pod profilom katarina2712k s uvedením veku 20 rokov, pôvodom zo Zlínskeho kraja. Po vzájomnom dohovore pokračovali v komunikácii prostredníctvom aplikácie WhatsApp za použitia svojich telefónnych čísel. V rámci tejto komunikácie si

postupne zaslali niekoľko intímnych fotografií, načo mu údajné dievča oznámilo, že má 14 rokov. Poškodený preto konverzáciu okolo 21.00 h ukončil. Dňa 15.8.2023 ho kontaktovala z telefónneho čísla + 420 XXX osoba, ktorá sa predstavila ako pani K. s tým, že je matkou štrnásťročnej dcéry Kataríny, s ktorou si písal, a že sa nachádzajú na polícii v Košiciach kvôli podaniu trestného oznámenia. Potom mu k telefónu odovzdala muža, ktorý sa predstavil ako policajt, ktorý mu povedal, že sa dopustil trestného činu, ale že by sa dala situácia riešiť finančným odškodnením pani K. Tá po ňom následne požadovala sumu 300 000 CZK výmennú za to, že trestné oznámenie stiahne. V opačnom prípade cez svoje kontakty v slovenskej televízii JOJ, ktorá je prepojená s TV Nova, celú vec médiám odovzdá a jeho osobu zahanbí s tým, že mu dáva na zohnanie čiastky hodinu. Keď jej poškodený v následnom telefonickom hovore oznámil, že sumu zohnal, poslala mu SMS správu s údajmi na zaslanie sumy 300 000 CZK, vrátane mena, adresy a čísla účtu. V ďalšej správe poškodený dostal pokyn: „Do platby ako poznámku zadajte DAR“. Poškodený peniaze podľa pokynov neposlal a celú vec oznámil policajnému orgánu.

2/ Známý je aj ďalší prípad z ČR, kde si poškodený P. K. dopisoval s osobou vystupujúcou pod prezývkou Sonya699, keď malo ísť o ženu s udávaným vekom 27 rokov a komunikácia prebiehala cez aplikáciu WhatsApp, pričom v rámci komunikácie si poškodený s uvedenou osobou vzájomne zasielali intímne fotografie. Po tom, čo mu táto osoba povedala, že má iba 14 rokov, poškodený v rámci komunikácie uviedol, že nechce mať žiadne problémy, ale napriek tomu v komunikácii ďalej pokračoval, tentoraz však už komunikácia prebiehala bez erotického podtextu. Po nejakom čase sa však poškodenému ozval údajný policajt z Košíc z telefónneho čísla +420 XXX, ktorý poškodenému oznámil, že tým, že si dopisoval s maloletým dievčaťom, spáchal trestný čin a že na neho matka maloletej podala trestné oznámenie a že to, čo urobil, zverejní v novinách a že bude platiť 33 000 eur a pôjde do väzenia. Ďalej mu navrhol mimosúdne vyrovnanie, keď poškodený s tým súhlasil a následné zo svojho bankového účtu číslo zaslal 20.8.2021 čiastku 170 000 CZK (cca 6 652,32 eur) na účet, ktorý uviedla údajná matka maloletej, potom poškodenému povedali, že vec bola zastavená a už ho nikto nebude kontaktovať. Poškodený podľa požiadavky páchatela zaslal potvrdenie o vykonaní platby cez aplikáciu WhatsApp.

3/ V Slovenskej republike sa zasa opakovane vyskytuje prípad spáchaný v nasledujúcom modus operandi: doposiaľ neznámy páchatel' 4.10.2023 v čase medzi 10.00 a 11.00 h zavolať na pevnú linku poškodenej M. T., rok narodenia 1934, pričom sa neznáma osoba predstavila ako doktorka, ktorá oznámila, že jej dcéra mala dopravnú nehodu, pri ktorej narazila do motorového vozidla, v ktorom sa nachádzal trojročný chlapec s rodičmi, ktorí požadujú 9 000,- eur, aby túto skutočnosť nezverejnili v novinách a následne

ju navigovala, ako má tieto peniaze odovzdať, že má peniaze dať do obálky a túto obálku vyhodíť von oknom, kde vonku čaká osoba ženského pohlavia, pričom keď sa poškodená pozrela von z okna, videla vonku stáť len osobu mužského pohlavia, rozhodla sa tieto peniaze odovzdať osobne, a tak vložila do bielej obálky sumu vo výške 900,- eur, keď táto neznáma osoba ženského pohlavia oznámila, že ju ale nikto miestny nesmie vidieť, a tak si poškodená dávala pozor, aby nikoho nestretla, vyšla na prízemí, otvorila vchodové dvere, vtom sa pred ňou náhle zjavila osoba mužského pohlavia, ktorý jej otrčil ruku, do ktorej poškodená vložila obálku s peniazmi a táto osoba následne odišla na neznáme miesto, pričom po príchode do bytu poškodenú opäť telefonicky kontaktovala osoba ženského pohlavia, či tieto peniaze odovzdala, na čo odpovedala kladne a táto neznáma žena jej kázala, aby si vypla telefón, aby ju nikto nekontaktoval, a po ukončení tohto telefonického hovoru ju neskôr kontaktoval jej vnuk, keď zistila, že bola podvedená.

4/ Rovnako 3.10.2023 v čase o 15:45 h do 17:25 h kontaktoval poškodenú vo veku 72 rokov na jej mobilné telefónne číslo neznámy páchateľ so ženským hlasom, kde sa predstavil ako doktor práv s tým, že dcéra poškodenej mala zraziť autom dieťa, ktoré leží v detskej nemocnici na Kramároch, je v zlom stave a má vážne zranenia, pričom je možné, že zomrie, v tejto súvislosti sú však rodičia ochotní pristúpiť na mimosúdne za sumu 80 000 eur, inak jej dcére hrozí väzenie od 3 do 10 rokov. Neznámy páchateľ sa poškodenej opýtal, či má toľko peňazí, pričom poškodená uviedla, že má 25 000 eur, no musí ich vybrať z banky a bez manžela to nepôjde, na čo jej neznámy páchateľ uviedol, že všetko musí ostať v tajnosti a následne sa jej opýtal, koľko peňazí môže vybrať z banky a akú finančnú hotovosť má pri sebe doma, na čo poškodená uviedla, že doma má 4 000 eur a v banke si môže vybrať 25 000 eur. Neznámy páchateľ poškodenú navigoval, aby išla do banky, čo poškodená aj urobila a v pobočke banky Slovenskej sporiteľne požiadala o výber 25 000 euro, avšak maximálny jednorazový výber na uvedenej pobočke je 5 000 euro, preto poškodená z účtu vybrala hotovosť vo výške 5 000 euro. Neznámy páchateľ ju následne navigoval, aby išla na Páričkovu ulicu, kde za ňou príde otec dieťaťa, ktorý sa predstaví ako pán Novotný a prevezme si obálku s finančnou hotovosťou, počas presunu sa odovzdanie finančnej hotovosti zmenilo s tým, že otec dieťaťa nepríde a poškodená má ísť na ulicu Budovateľská ku garážam a detskému ihrisku a tam do kríkov položiť obálku s peniazmi, čo najskôr odmietla, avšak po dôrazných inštrukciách od neznámeho páchateľa išla na Budovateľskú ulicu, kde pri športovom asfaltovom ihrisku do kríku hodila obálku s peniazmi a odišla, čím neznámy páchateľ spôsobil poškodenej škodu vo výške 9 000,- eur.

2.5 Podvodné vylákание poplatkov za pôžičky a dary

Zaujímavým a inovátorským podvodným úmyslom sa vyznačujú prípady, keď páchatel' kontaktuje poškodenú osobu, pričom sa snaží u nej vzbudiť dôveru a nadviazať s ňou blízky kontakt, primárne s cieľom osobne sa zblížiť a spoznať sa. Následne však začne oboznamovať poškodenú osobu so svojim „ťažkým osudom“ alebo inými „rodinnými problémami“, z ktorých vyplýva určitá finančná núdza a potreba dočasnej pôžičky alebo daru od obete. Páchatel' sa snaží u poškodenej osoby vyvolať pocit ľútosti, prípadne apeluje na jej city, aby zaslanie peňazí bolo výsledkom dôsledne a sofistikovane budovanej citovej väzby na páchatel'a. Prípadne požaduje peniaze na poplatky, ktoré musí sám uhradiť, len na ne nemá peniaze. Príkladom je viacero konaní v Českej republike, kde sa neznámy páchatel' mal dopustiť rôznych čiastkových útokov vždy z inou verziou príbehu:

1) Neznámy páchatel' vystupujúci pod menom Anthony Cooker a vydávajúci sa za lekára OSN, v Jemene v čase medzi 25.3.2021 a 3.3.2022 z bližšie nezisteného miesta komunikoval prostredníctvom služby FB messenger, Google Hangouts, tel. čísel s predvoľbou +491 a bližšie nezistených emailov s poškodenou J. H., z ktorej pod zámienkou spoločného života a finančnej odmeny vo výške 700 000 eur vylákal v niekoľkých platbách finančnú čiastku vo výške 2 585 868 CZK (cca 104 800 eur), pričom poškodená sľúbenú odmenu nedostala.

2) Neznámy páchatel' vystupujúci pod menom Armstrong Acolt v čase od 1.11.2021 do 23.3.2022 na doposiaľ nezistenom mieste zaslal poškodenej R. P. na sociálnej sieti Facebook žiadosť o priateľstvo, mal to byť inžinier menom Armstrong Lucas pracujúci na ropnej plošine. Ten mal pod rôznymi zámienkami vylákať podvodným konaním od poškodenej celkom dve platby z jej účtu v celkovej sume 102 000 CZK (cca 4 135 EUR), platbu 28.2.2022 zaslala poškodená v sume 30 000 CZK pod zámienkou prepravy Armstronga Lucasa na pevninu a ďalšiu platbu v sume 72 000 CZK pod zámienkou prepravy balíka peňazí od Armstronga Lucasa do ČR, kam však dodnes nedorazil.

3) Neznámy páchatel' pod menom Jack Anthony oslovil v júli roku 2021 poškodenú M. P. prostredníctvom sociálnej siete Facebook, keď sa predstavil ako vojenský lekár pochádzajúci z Nemecka, v tom čase vyslaný na misiu v Jemene, potom čo vzájomnou komunikáciou vzbudil u poškodenej dôveru, oslovil ju so žiadosťou, či by jej mohol zaslať na uloženie balíčok s jeho finančnými prostriedkami, načo poškodenú skontaktovala domnelá kuriérska služba z e-mailu fastwaycourierdelivery20@diplomats.com, ktoré na rôzne vyžiadané poplatky uhradila v niekoľkých platbách na rôzne bankové účty čiastku vo výške minimálne 112 000 eur, ďalej poškodenú oslovila z e-mailu UN.inquiries.now20@email.com osoba vystupujúca pod logom zdravotníckej

organizácie United Nations, pre ktorú mal pracovať Jack Anthony. Zo strany tejto organizácie bolo poškodené oznámené, že treba uhradiť letenku do ČR pre Jacka Anthonyho, keď túto letenku poškodená uhradila, pričom po nej táto organizácia požadovala ďalšiu doposiaľ nešpecifikovanú úhradu, na čo poškodená takto previedla minimálnu čiastku vo výške 14 500 eur, čím poškodené spôsobili škodu vo výške 3 130 052 CZK (126 500 eur).

4) Mierne odlišný modus operandi mal prípad z Českej republiky, kde páchatel' vystupujúci na sociálnej sieti Instagram pod menom Elizabeth-marie216042 sa mal podvodného konania dopustiť tým, že poškodenú L. P., uviedol do omylu tým, že jej tvrdil, že hľadá dediča pre svoju firmu s kozmetikou. Na tento účel žiadal po poškodené rôzne poplatky súvisiace s prevodom dedičstva a poškodené poskytol bankový účet. Poškodená na tento bankový účet zaslala dňa 18.10.2022 zo svojho bankového účtu čiastku vo výške 6 799,68 CZK (270 eur).

2.6 Iné druhy podvodov

Opakovane sa stretávame aj s podvodmi v nasledujúcom modus operandi:

1/ Neznámy páchatel' 3.10.2023 v čase približne o 9:30 z neznámeho telefónneho čísla kontaktoval na pevnej linke poškodenú D. N. (rok nar. 1936), pričom v rámci telefonického rozhovoru sa poškodené predstavil ako riaditeľ bezpečnostného útvaru VÚB banky pán Krútel', pričom poškodené oznámil, že do jej účtu vedenom vo VÚB banke sa dostala neznáma osoba a ak chce zachrániť svoje peniaze, tak ich musí vybrať, na čo poškodená odišla zo svojho bytu do pobočky VÚB banky na adrese Námestie SNP 15, Bratislava, kde zo svojho osobného účtu previedla v čase 10:23 h na páchatel'om zadaný účet sumu 1 500,- eur, následne poškodená išla domov, kde sa jej na mobil opäť ozval iný neznámy páchatel', ktorý sa poškodené predstavil ako poručík Burian z polície, ktorý poškodené povedal, aby sa pozrela z okna, že pri dome bude stáť policajné hybridné auto, následne poškodená opäť odišla do pobočky VÚB banky na námestí SNP v Bratislave, kde v čase o 11:40 h urobila prevod na účet zadaný páchatel'mi v sume 3 500,- eur, po tom poškodená vybrala v čase 16:55 h na pobočke Mlynské Nivy zo svojho osobného účtu 10.000,- eur a následne v čase 17:23 h nastúpila do autobusu číslo 70 v smere na Šafárikovo námestie, kde opäť telefonovala s neznámym páchatel'om a podľa jeho pokynov vhodila obálku s hotovosťou vo výške 10 000 eur do smetného koša v parku na Šafárikovom námestí a následne odišla domov a zavolať na linku 158, čím neznámi páchatelia spôsobili poškodené škodu vo výške 15 000 eur.

3. Vyšetřovanie uvedenej kriminality

Vzhľadom na vyššie uvedené možno označiť túto trestnú činnosť za mimoriadne rozšírenú, presahujúcu hranice jedného štátu, pričom páchatelia opakovane s týmito „trikmi“ oslovujú stále nové a nové potenciálne obeť. Táto trestná činnosť spôsobuje vysoké škody, ktorými sú dotknuté najmä fyzické osoby. Preto je snahou potlačiť túto trestnú činnosť a dopátrať sa ku konečnému príjemcovi peňazí, aby mohli byť úspešne zaistené a vrátené poškodenému.

Problémom tejto trestnej činnosti je však skutočnosť, že páchatelia vystupujú pod rôznymi vymyslenými menami a pseudonymami, preto ani nie je účelné vymenovávať, pod akými menami sa páchatelia predstavujú. Ich odvaha sa stupňuje práve preto, že pri väčšine druhov predmetnej trestnej činnosti ani neprídu osobne do kontaktu s poškodeným. Často vystupujú v elektronickom prostredí, kde je takmer nemožné sa dopátrať ich skutočnej identity a miesta, odkiaľ bola trestná činnosť spáchaná. *„Postup s využitím proxy servera možno opísať tak, že požiadavka klienta z bodu „A“ je presmerovaná na proxy, ktorý vystupuje v úlohe akéhosi sprostredkovateľa, ktorý cieľu, bodu „B“ tlmočí požiadavku klienta „A“, ale zároveň maskuje skutočnú adresu internetového protokolu (ďalej len „IP adresa“) klienta. Proxy sa voči bodu „B“ správa ako keby bol on sám klientom. Proxy server potom následne informáciu získanú z bodu „B“ odosiela klientovi bodu „A“. To v praxi znamená, že aj v prípade, ak by mali orgány činné v trestnom konaní k dispozícii server samotný, ... nie je možné z neho vyťažiť akékoľvek dáta viažuce sa k páchatelovi, ktorý spáchal útok ako klient bodu „A“, a teda aj následná identifikácia páchatel'a je prakticky nemožná.“*¹¹ Celkovo autori Kordík a Dražová naznačujú, že *„súčasná právna úprava nereflektuje aktuálny technologický vývoj a spoločenský trend čo do spôsobu a foriem využívania elektronickej komunikácie. Napríklad, vymedzenie okruhu povinných subjektov nezodpovedá dnešnému spôsobu využívania služieb elektronickej komunikácie, povinnosť „data retention“ sa nevzťahuje na poskytovateľov tzv. OTT služieb (napr. Facebook, WhatsApp, Skype), ktoré už viac-menej klasickú telekomunikačnú prevádzku začínajú nahrádzať.“*¹² Práve z tohto dôvodu je objasňovanie tejto trestnej činnosti možné takmer výlučne sledovaním finančných tokov. Problémom je tiež, že tieto peniaze odchádzajú na účty bankových subjektov, ktoré vedú účty virtuálnych mien a stotožnenie konkrétneho príjemcu peňazí je možné až spoluprácou s príslušnou finančnou inštitúciou. Medzi takéto inštitúcie pat-

¹¹ KORDÍK, M. – DRAŽOVÁ, P. Efektivita postihu počítačovej kriminality. In: *Efektívnosť právneho konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 55.

¹² Tamže, s. 51.

ria napr. Revolut Bank UAB, Lithuania, Barclays Bank Ireland plc, Coinbase Ireland Ltd, Binance, London, UK a iné.

Štandardne teda finančné prostriedky odchádzajú z krajiny poškodeného na účet do úplne inej krajiny, preto stotožnenie majiteľa účtu je možné až vďaka justičnej spolupráci v trestných veciach. Aj tu však občas narazia orgány činné v trestnom konaní na zásadný problém a to skutočnosť, že prvotní príjemcovia nemusia byť vždy priami páchatelia podvodov, ale sú len „legalizantmi“ prijatých súm, ktoré následne preposielajú ďalej na iné bankové účty. Páchatelia si na tento účel zaobstarávajú „sprostredkovateľov“ vo vyššom veku (najmä dôchodkovom), ktorí možno nedokážu úplne rozpoznať protiprávnosť týchto operácií, no na druhej strane sú motivovaní k takémuto konaniu vidinou ľahkého finančného zisku, keďže páchatelia im ponúkajú „províziu“ z prijatých a ďalej preposielaných peňazí.

Príkladom je napr. trestné konanie vedené v Českej republike pro podozrenie zo spáchania prečinu legalizácie výnosu z trestnej činnosti z nedbanlivosti podľa § 217 odst. 2, odst. 3 písm. c) Trestného zákonníku, ktorého sa mala dopustiť podozrivá tým, že v čase od 8.2.2023 do 9.3.2023 prijala na svoj bankový účet finančné prostriedky od iných osôb v celkovej výške 1 132 364,59 CZK (cca 45 900 eur), ktoré boli pravdepodobne získané trestnou činnosťou neznámeho páchatela bližšie nezisteného trestného činu, pričom tieto prostriedky vo výške 727 300 CZK (cca 29 480 eur) následne sama alebo prostredníctvom inej osoby previedla formou kartových transakcií na doposiaľ neznámy účet u spoločnosti Binance nachádzajúce sa pravdepodobne mimo Českú republiku.

Problémom je, že aj pri zistení neobvyklých transakcií na účtoch fyzických osôb, ako vo vyššie uvedenom prípade, trestnému stíhaniu týchto osôb za legalizáciu výnosov z trestnej činnosti zvyčajne bráni skutočnosť, že hoci je veľmi pravdepodobné, že finančné prostriedky pochádzajú z trestnej činnosti, na vyvodenie trestnej zodpovednosti treba jednoznačne preukázať, že tieto peniaze pochádzajú z trestnej činnosti, t. j. najprv treba konštatovať, že došlo k spáchaniu tzv. „predikatívneho trestného činu“.¹³

V tomto článku nie je dostatok priestoru venovať sa všetkým aspektom vyšetrovania tejto kriminality a následného riešenia všetkých súvisiacich problémov (vyvodenie trestnej zodpovednosti za legalizáciu, zaistenie finančných prostriedkov u páchatelov, ich vrátenie poškodenému, atď.),¹⁴ tento článok len poukazuje na to, že zistenie konkrétneho páchatela v tomto prípade je

¹³ KORDÍK, M. – VOJTUŠ, F. Methodology of Effective Seizure and the Confiscation of the Crime Assets. In: *Bratislava law review*. Roč. 5, č. 2 (2021), s. 11.

¹⁴ K tomu bližšie pozri citované dielo KORDÍK, M. – VOJTUŠ, F. Methodology of Effective Seizure and the Confiscation of the Crime Assets. In: *Bratislava law review*. Roč. 5, č. 2 (2021), s. 9 – 22.

pomerne náročné a často neúspešné, a teda efektívny boj proti tejto trestnej činnosti stále nie je dosiahnutý, čo bude aj naďalej podporovať nespočetné množstvo jej páchatel'ov k pokračovaniu v ďalších čiastkových útokoch týchto trestných činov. Samotné opakovanie útokov a prepojenie rôznych osôb z rôznych krajín pri spolupráci na tejto trestnej činnosti naznačuje, že ide o premyslenú a dobre organizovanú trestnú činnosť, ktorá vytvára sieť páchatel'ov, ktorá sa rozrastá o stále nových priaznivcov, preto rozbitie tejto štruktúry bude v budúcnosti vyžadovať veľkú výzvu pre policajnú a justičnú spoluprácu v trestných veciach.

4. Prevencia

„Prevencia ako oblasť, ktorá môže situácii napomôcť, je v oblasti kybernetickej bezpečnosti zatiaľ systematicky neaplikovaná a nevyužívaná. Je pritom zrejmé, že charakter kybernetickej kriminality vyžaduje realizáciu špecifických preventívnych opatrení tak, aby bolo možné efektívne predchádzať páchaniu moderných foriem trestnej činnosti v kybernetickom priestore.“¹⁵

„Prevencia pred nástrahami virtuálneho sveta je ako nástroj, ktorý má uchrániť pred niekedy aj neexistujúcim problémom, ktorý sa ešte nestal, ale je otázkou času, kedy sa stane, respektíve kedy sa stane práve dotyčnej osobe.“¹⁶

V tejto súvislosti treba zdôrazniť fakt, že tento druh kriminality nie je vždy počítačovou kriminalitou v pravom zmysle slova. Ako bolo uvedené už v kapitole 1 tohto článku, nie je nevyhnutnosťou, aby na tento druh kriminality bol použitý počítač. Niekedy postačuje len využitie telefónu a bežnej komunikácie cez telefonický hovor alebo SMS správy (pozri časť 2.4 a 2.6). Problémom tejto trestnej činnosti je často presvedčivosť zo strany páchatel'ov, ktorí viac komunikačnými zručnosťami než počítačovými trikmi dokážu obalamutiť svoju obeť a primäť ju k neuváženému konaniu, výsledkom ktorého je strata jej peňazí v prospech páchatel'ov. V tomto smere teda nepomáhajú preventívne opatrenia v podobe bezpečnejších hesiel a bezpečnejších spôsobov softvérovej ochrany elektronických zariadení, pretože páchatelia nepristupujú k zariadeniam poškodených cez „softvérové“ útoky, ale poškodení im svojou ľahkovážnosťou dobrovoľne umožnia prístup do svojich elektronických zariadení a elektronického bankovníctva. Aj preto následné dodatočné rekla-

¹⁵ BRVNIŠŤAN, M. Kybernetická kriminalita a možnosti prevencie. In: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Aktuálne výzvy prevencie počítačovej kriminality“, konanej dňa 21. 3. 2018 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, Bratislava: APZ, 2018, s. 27.

¹⁶ KRÁSNÁ, P. – JURISOVÁ, M. Realizácia prevencie pred nástrahami virtuálneho sveta v aplikácej praxi. In: *Bezpečnostní sbory.cz* [elektronický zdroj], č. 2/2017, s. 3. ISSN 1803-6856.

mácie u banky nie sú úspešné, pretože banka apeluje na to, že v zmluvných podmienkach je priamo uvedené, že majiteľ účtu nesmie sprístupniť svoje heslá inej osobe. Následne banka vyhodnotí, že transakcie boli vykonané bez vonkajšieho „nelegálneho zásahu“ a po zadaní príslušných hesiel a identifikátorov poškodeného, teda v súlade s pravidlami banky.

Preto jedinou možnosťou prevencie je zvyšovanie povedomia o tejto trestnej činnosti. Za najviac problematickú možno považovať trestnú činnosť, kde páchatelia sami iniciatívne vyhľadávajú a kontaktujú svoje obeť (konania popísané v častiach 2.3, 2.5 a 2.6, čiastočne aj 2.4). Na tento účel sa snažia páchatelia vyhľadávať najmä staršie obeť, ktoré nemajú dostatočný rozhľad v oblasti páchania tohto druhu trestnej činnosti a stávajú sa ľahkou korisťou pre zručných „rečníkov“, ktorí ich dokážu zmanipulovať a presvedčiť, aby postupovali v zmysle ich pokynov. Tieto osoby nemajú dostatočný stupeň znalostí o fungovaní počítačových technológií, preto ich páchatelia zároveň ľahko zmanipulujú na to, aby im pod zámienkou „pomoci“ umožnili prístup do svojho počítača. Dôvodom, prečo sa tieto osoby stávajú obeťmi tejto trestnej činnosti je na jednej strane snaha o vidinu finančného zisku (časť 2.3), na druhej strane strach o seba a svojich blízkych (časť 2.4), resp. osamelosť, snaha o zblíženie a následné zneužitie citovej väzby na inú osobu (časť 2.5), prípadne len naivita a neznalosť modus operandi páchatelov (časť 2.6). Aj preto možno uvítať uzatvorenie Dohody o vzájomnej spolupráci medzi Generálnou prokuratúrou SR a Jednotnou dôchodcov na Slovensku zo dňa 7.3.2023, v rámci ktorej je jedným z bodov spolupráce práve prednášková a vzdelávacia činnosť prokuratúry pre dôchodcov na zvyšovanie ich ochrany pred spomínanou trestnou činnosťou.¹⁷

Záver

„Prevencia, odhaľovanie a objasňovanie počítačovej kriminality vyžaduje osobitný prístup a nepretržité zavádzanie nových metód, neustále zvyšovanie odbornej kvalifikácie kriminalistov a v neposlednom rade užšiu spoluprácu s externými odborníkmi (súkromným sektorom).“¹⁸

¹⁷ Čl. 2 písm. d): „Účelom dohody sú najmä vzdelávacie aktivity v problematike dodržiavanie práv seniorov a pri ich ochrane pred násilím v spoločnosti (ďalej len „vzdelávacie aktivity“).“

Čl. 6 ods. 1: „Vzdelávacie aktivity podľa čl. 2 písm. d) zahŕňajú školenia, semináre, workshopy alebo výmeny príkladov dobrej praxe jednou zo strán v rámci svojej pôsobnosti alebo medzi stranami.“

Čl. 5 ods. 2: „V záujme výchovného pôsobenia trestného konania a zamedzovania a predchádzania trestnej činnosti strany spolupracujú pri príprave a realizácii preventívnych opatrení zameraných na predchádzanie trestnej činnosti a na odstraňovaní príčin a podmienok trestnej činnosti, na prevencii a na potláčaní kriminality.“

¹⁸ BRVNIŠŤAN, M. Kybernetická kriminalita a možnosti prevencie. In: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Aktuálne výzvy prevencie počítačovej krimi-

Hoci, ako bolo naznačené vyššie, ide o špecifický druh trestnej činnosti, ktorá ma sčasti charakter počítačovej kriminality, no sčasti charakter bežnej „komunikačnej“ trestnej činnosti, vyššie uvedené tvrdenie je vysoko žiaduce práve v tejto oblasti, kde len odhaľovanie a vyšetrovanie tejto trestnej činnosti nepomôže odstrániť ju. Práve zvýšenie prevencie a odmietnutie týchto praktík zo strany poškodených už v zárodku tejto trestnej činnosti môže jedine viesť k jej postupnej eliminácii, pretože sa stane „neúspešná“.

„Prevencia kriminality zahŕňa veľký počet aktivít vyvíjaných celým radom subjektov, kedy môžeme hovoriť o štátnych aj neštátnych subjektoch. ... Tvorca komentára k Zákonu o Policajnom zbore zároveň dodáva, že v oblasti prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti pôsobí hlavne vláda Slovenskej republiky, ministerstvá a iné ústredné orgány štátnej správy, a rovnako tak aj okresné úrady v sídlach krajov a iné miestne orgány štátnej správy a orgány verejnej moci. ... gro preventívnych aktivít Policajný zbor realizuje prostredníctvom príslušníkov Policajného zboru – takzvaných „preventistov“, Oddelenia komunikácie a prevencie Prezídia Policajného zboru a Odboru prevencie kriminality kancelárie ministra vnútra. ... Nech už majú heterogénne preventívne aktivity akúkoľvek formu sú potrebnými, ba nevyhnutnými a predovšetkým pozitívnymi.“¹⁹ S ohľadom na častý a stále sa opakujúci výskyt tejto trestnej činnosti je otázkou, či sú doposiaľ realizované preventívne aktivity dostatočné. Do budúca bude úlohou orgánov činných v trestnom konaní, justičných orgánov a ďalších subjektov zapojených do trestného konania, aby v zmysle § 4 ods. 1 Trestného poriadku²⁰ začali oveľa viac využívať práve spomínané možnosti spolupráce so „záujmovými združeniami občanov“ a zapojili tak do prevencie oveľa širší okruh subjektov, ako len orgány primárne zúčastnené na trestnom konaní.

LITERATÚRA

1. BRVNIŠŤAN, M. Kybernetická kriminalita a možnosti prevencie. In: Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou „Aktuálne výzvy prevencie počítačovej kriminality“, konanej dňa 21.3.2018 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, Bratislava: APZ, 2018, s. 26-37.

---

nality“, konanej dňa 21. 3. 2018 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave, Bratislava: APZ, 2018, s. 34.

¹⁹ JURISOVÁ, M. Fenomény realizácie prevencie pred nástrahami virtuálneho sveta v Slovenskej republike. In: *Právo-Bezpečnosť-Informácie* [elektronický zdroj]: [medzinárodná konferencia „Řešení elektronického násilí a kyberkriminality“, Jihlava 19. – 20. 10. 2017. ISSN 2336-3657. Zvláštne vydanie (2017), s. 1 – 7.

²⁰ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov. Príslušné ustanovenie znie: „Orgány činné v trestnom konaní a súd v záujme výchovného pôsobenia trestného konania, zamedzovania a predchádzania trestnej činnosti môžu, ak to považujú za vhodné a účelné, spolupracovať aj so záujmovými združeniami občanov.“

2. Dohoda o vzájomnej spolupráci medzi Generálnou prokuratúrou SR a Jednotnou dôchodcov na Slovensku zo dňa 7.3.2023.
3. JURISOVÁ, M. Fenomény realizácie prevencie pred nástrahami virtuálneho sveta v Slovenskej republike. In: *Právo-Bezpečnosť-Informace* [elektronický zdroj]: [medzinárodná konferencia „Řešení elektronického násilí a kyberkriminality“, Jihlava 19. – 20. 10. 2017. ISSN 2336-3657. Zvláštne vydanie (2017), s. 1 – 7.
4. KORDÍK, M. – DRAŽOVÁ, P. Efektivita postihu počítačovej kriminality. In: *Efektívnosť prípravného konania – jej skúmanie, výzvy a perspektívy*. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2020, s. 48 – 61.
5. KORDÍK, M. – VOJTUŠ, F. Methodology of Effective Seizure and the Confiscation of the Crime Assets. In: *Bratislava law review*. Roč. 5, č. 2 (2021), s. 9 – 22.
6. KRÁSNÁ, P. – JURISOVÁ, M. Realizácia prevencie pred nástrahami virtuálneho sveta v aplikáčnej praxi. In: *Bezpečnostní sbory.cz* [elektronický zdroj]. ISSN 1803-6856. Č. 2/2017.
7. MATĚJKA, M. *Počítačová kriminalita*. Praha: Computer Press, 2002.
8. Stanovisko Okresnej prokuratúry Malacky za účelom zjednotenia postupu OČTK v okrese Malacky vo vzťahu k § 219 TZ, zo dňa 16.02.2022, sp. zn. Spr 228/21/1106-2.
9. STRĚMÝ, T. Počítačová kriminalita. In: DIANIŠKA, G., STRĚMÝ, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. *Kriminológia*. 3. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2016.
10. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
11. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
12. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje autora

doc. JUDr. Radovan Blažek, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

radovan.blazek@flaw.uniba.sk

**HOSPODÁRSKY PROSPECH POCHÁDZAJÚCI
Z TRESTNÉHO ČINU, KTORÝ NEBOL PREDMETOM
ODSUDZUJÚCEHO ROZSUDKU:
ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA EÚ V SPOJENÝCH
VECIACH C-845/19 A C-863/19, D. R. A T. S.***

**ECONOMIC BENEFIT DERIVED FROM A CRIMINAL
OFFENCE WHICH HAS NOT BEEN THE SUBJECT
OF A CONVICTION: JUDGMENT OF THE COURT
OF JUSTICE OF THE EU IN JOINED CASES C-845/19
AND C-863/19, D. R. A T. S.**

doc. JUDr. et PhDr. mult. Libor Klimek, PhD., Dr. h. c.

(Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

JUDr. Dean Babony, RSc.

(Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá otázkou hospodárskeho prospechu pochádzajúceho z trestného činu, ktorý nebol predmetom odsudzujúceho rozsudku, a to vo svetle rozsudku Súdneho dvora EÚ v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S. Je rozdelený do piatich sekcií. Prvá sekcia je zameraná na skutkový stav a prejudiciálne otázky. Druhá, tretia a štvrtá sekcia prezentujú analýzy Súdneho dvora k jednotlivým otázkam. Posledná piata sekcia, ktorá je záverom príspevku, obsahuje výrok rozhodnutia.

Kľúčové slová: trestné konanie, hospodársky prospech pochádzajúci z trestného činu, Súdny dvor EÚ, judikatúra, rozsudok v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S.

Abstract: The contribution deals with economic benefit derived from a criminal offence which has not been the subject of a conviction in the light of the Judgment of the Court of Justice of the EU in joined cases C-845/19 and C-863/19, D. R. a T. S. it is divided into five sections.

The first section is focused on disputes in the main proceedings and the questions referred for a preliminary ruling. The second, third and fourth sections present the analyses of the Court of Justice on individual questions. The last fifth section, which is the conclusion of the paper, contains the rulings of the decision.

Key words: criminal proceedings, economic benefit derived from a criminal offence which has not been the subject of a conviction, Court of Justice of the EU, case-law, judgment in joined cases C-845/19 and C-863/19, D. R. a T. S.

---

* Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0004/20 „Zavedenie vzájomného uznávania justičných rozhodnutí v trestných veciach do právneho poriadku Slovenskej republiky“.

Úvod

Na úrovni EÚ bola prijatá smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/42/EÚ o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v EÚ¹ (ďalej len „smernica 2014/42/EÚ o konfiškácii“), ktorá sa považuje za zásadný dokument EÚ, ktorý sa uplatňuje na zaistenie a konfiškáciu prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v EÚ.² Cieľom tejto smernice je uľahčiť vnútroštátnym orgánom konfiškáciu a vymáhanie príjmov a prostriedkov z trestnej činnosti v EÚ.³ Za týmto účelom touto smernicou sa ustanovujú „minimálne pravidlá na zaistovanie majetku na účely prípadnej následnej konfiškácie a na konfiškáciu majetku v trestných veciach“,⁴ a to v členských štátoch EÚ. Na druhej strane touto smernicou „nie sú dotknuté konania, ktoré môžu členské štáty použiť na konfiškáciu daného majetku“.⁵ K smernici Súdny dvor vypracoval taktiež judikatúru Súdneho dvora EÚ, *o. i.*, v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*⁶

Návrhy na začatie prejudiciálneho konania v uvedených veciach sa týkajú výkladu čl. 2 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, ako aj čl. 47 Charty základných práv EÚ.⁷ Tieto návrhy boli podané v rámci trestných konaní vedených proti osobám D. R. (vec C-845/19) a T. S. (vec C-863/19) (ďalej spoločne len „dotknuté osoby“) vo veci návrhov na konfiškáciu peňažných súm, o ktorých dotknuté osoby tvrdia, že patria tretím osobám, v nadväznosti na odsúdenie dotknutých osôb za prechovávanie omamných látok na účely ich distribúcie.

¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/42/EÚ z 3. apríla 2014 o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v EÚ. Úradný vestník EÚ, L 127/39, 29. apríl 2014. Bližšie pozri napr.: KLÍMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 45 a nasl.

² TURKSEN, U. *Countering Tax Crime in the European Union: Benchmarking the OECD's Ten Global Principles*. Hart Publishing: Oxford – New York – Dublin 2021, s. 16; LIGETI, K. – SIMONATO, M. (eds.). *Chasing Criminal Money: Challenges and Perspectives on Asset Recovery in the EU*. Bloomsbury Publishing: London – New York – Sydney – Delhi 2017, eBook.

³ *Zaistenie a konfiškácia príjmov z trestnej činnosti* [online] – dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/LSU/?uri=CELEX:32014L0042>> [2023-04-29].

⁴ Čl. 1 ods. 1 Smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii.

⁵ Čl. 1 ods. 2 Smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii.

⁶ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 21. októbra 2021 v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*

⁷ Charta základných práv Európskej únie, Úradný vestník EÚ, C 83/389, 30. marec 2010. Bližšie pozri napr.: KLÍMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 127 a nasl.

1. Skutkový stav a prejudiciálne otázky

Dňa 21. februára 2019 osoby D. R. a T. S. v meste Varna (Bulharsko) bez povolenia prechovávali vysoko rizikové omamné látky na ich distribúciu. Na základe § 354a bulharského Trestného zákona⁸ bola prvá z týchto osôb za tento trestný čin odsúdená na trest odňatia slobody v trvaní jedného roka, ako aj na peňažný trest vo výške 2 500 BGN (približne 1 250 eur) a druhá z nich na trest odňatia slobody v trvaní dvoch rokov s podmieneným odkladom na štyri roky, ako aj na peňažný trest vo výške 5 000 BGN (približne 2 500 eur).

Pri domovej prehliadke bytu, v ktorom žil D. R. so svojou matkou a starými rodičmi, ako aj pri prehliadke jeho vozidla, ktoré vykonali príslušné orgány v rámci prípravného trestného konania, tieto orgány našli peňažnú sumu vo výške 4 447,06 BGN (približne 2 200 eur). Pri domovej prehliadke bytu, v ktorom žil T. S. so svojou matkou, rovnako vykonanej v rámci prípravného trestného konania, našli uvedené orgány peňažnú sumu vo výške 9 324,25 BGN (približne 4 800 eur).

Po odsúdení dotknutých osôb v trestnom konaní v Bulharsku podala Krajská prokuratúra Varna (ďalej len „prokuratúra“) na Krajský súd Varna, ako prvostupňový súd, návrh na konfiškáciu týchto peňažných súm v prospech štátu v súlade s § 306 ods. 1 bodom 1 bulharského Trestného poriadku.⁹ Prvostupňový súd preskúmal tento návrh prokuratúry na verejnom pojednávaní, na ktorom sa zúčastnili dotknuté osoby a ich dvaja advokáti.

D. R. počas tohto súdneho konania vyhlásil, že peňažná suma patrí jeho starej mame, ktorá ju získala prostredníctvom bankového úveru. Predložil tiež písomný dôkaz preukazujúci, že tá v decembri 2018 vybrala zo svojho bankového účtu sumu 7 000,06 BGN (približne 3 500 eur). Stará mama D. R. sa nezúčastnila na konaní na prvostupňovom súde, keďže bulharské právo jej neumožňovalo zúčastniť sa na tomto konaní ako samostatný subjekt konania nezávisle od páchatela prejednávaneho trestného činu. Nebola ani vypočutá ako svedok.

T. S. v rámci tohto konania vyhlásil, že peňažná suma patrí jeho matke a sestre. V tejto súvislosti predložil písomný dôkaz preukazujúci, že jeho matka uzatvorila v marci 2018 s bankou DSK-EAD zmluvu o spotrebnom úvere vo výške 17 000 BGN (približne 8 500 eur). Ani matka T. S. sa nemohla zúčastniť na konaní na prvostupňovom súde. Bola však vypočutá ako svedok v súvislosti s peňažnou sumou nájdenou v byte, kde žila so svojim synom.

Prvostupňový súd odmietol nariadiť konfiškáciu peňažných súm, o ktoré ide vo veci samej, keďže usúdil, že trestný čin, za ktorý boli dotknuté osoby

⁸ Nakazatelen kodex.

⁹ Nakazatelno-procesualen kodex.

odsúdené, t. j. prechovávanie omamných látok na ich distribúciu, nemohol viesť k vzniku hospodárskeho prospechu. Tento súd v tejto súvislosti dospel k záveru, že hoci existujú dôkazy, konkrétne výpovede svedkov o tom, že v prípadoch, o ktoré ide vo veciach samých, dotknuté osoby predávali omamné látky, podmienky na konfiškáciu v prospech štátu uvedené v § 53 ods. 2 bulharského Trestného zákona nie sú splnené, keďže prokuratúra voči dotknutým osobám nevzniesla obvinenie z predaja omamných látok, pričom existenciu obchodovania s omamnými látkami nepotvrdili ani odsudzujúce rozsudky v trestných veciach.

Prokuratúra napadla rozsudok vydaný prvostupňovým súdom na vnútroštátnom súde, pričom tvrdila, že prvostupňový súd neuplatnil ustanovenie § 53 ods. 2 bulharského Trestného zákona so zreteľom na smernicu 2014/42/EÚ o konfiškácii. Dotknuté osoby sa nestotožňujú s názorom prokuratúry a domnievajú sa, že skonfiškovať možno iba hmotný majetok pochádzajúci priamo z trestného činu, za ktorý boli dotknuté osoby odsúdené.

V tomto kontexte bulharský Odvolací súd Varna rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru EÚ tieto prejudiciálne otázky, ktoré sú vo veciach C-845/19 a C-863/19 sformulované totožne:¹⁰

1. Uplatňuje sa smernica 2014/42/EÚ o konfiškácii a Charta základných práv EÚ na trestný čin, ktorý spočíva v prechovávaní omamných látok na účely ich distribúcie a ktorý spáchal bulharský štátny príslušník na území Bulharskej republiky, aj keď prípadný hospodársky prospech tiež vznikol a nachádza sa v Bulharsku?
2. V prípade kladnej odpovede na prvú otázku, ako sa má chápať pojem „*hospodársky prospech pochádzajúci nepriamo z trestnej činnosti*“ uvedený v čl. 2 bode 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii? Môže peňažná suma nájdená a zaistená v byte, v ktorom býva odsúdená osoba so svojou rodinou, ako aj v osobnom motorovom vozidle, ktoré používa odsúdená osoba, predstavovať takýto hospodársky prospech?
3. Má sa čl. 2 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii vykladať v tom zmysle, že bráni právnej úprave, akou je § 53 ods. 2 bulharského Trestného zákona, ktorá nestanovuje, že sa má skonfiškovať „*hospodársky prospech pochádzajúci nepriamo z trestnej činnosti*“?
4. Má sa čl. 47 Charty základných práv EÚ vykladať v tom zmysle, že bráni právnej úprave, akou je § 306 ods. 1 bod 1 bulharského Trestného poriadku, ktorá umožňuje skonfiškovať v prospech štátu peňažnú sumu, o ktorej

---

¹⁰ Návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Odvolací súd Varna (Bulharsko) 19. november 2019 – trestné konanie proti D. R. (C-845/19); Návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Odvolací súd Varna (Bulharsko) 26. novembra 2019 – trestné konanie proti T. S. (vec C-863/19).

sa tvrdí, že patrí inej osobe než páchatelovi trestného činu, aj keď táto tretia osoba nemá možnosť byť subjektom tohto konania a nemá zaručený priamy prístup k spravodlivosti?

2. Posúdenie prvej otázky

Na úvod treba určiť, či trestný čin spočívajúci v prechovávaní omamných látok na účely ich distribúcie v zmysle § 354a ods. 1 bulharského Trestného zákona, o aký ide vo veciach samých, patrí do vecnej pôsobnosti smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii. V tejto súvislosti treba uviesť, že čl. 3 tejto smernice v úvode vymenúva trestné činy, na ktoré sa vzťahuje uvedená smernica, teda trestné činy, na ktoré sa vzťahujú právne nástroje uvedené v písmenách a) až k) tohto článku. Konkrétnejšie, smernica sa podľa jej čl. 3 písm. g) uplatňuje na trestné činy, na ktoré sa vzťahuje rámcové rozhodnutie 2004/757/SVV, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstát trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami.¹¹ Článok 2 bod 1 písm. c) tohto rámcového rozhodnutia pritom zahŕňa medzi tieto trestné činy prechovávanie alebo nákup drog s cieľom vykonávať niektorú z činností uvedených v čl. 2 ods. 1 písm. a) uvedeného rámcového rozhodnutia, teda okrem iného distribúciu a predaj drog. Preto taký trestný čin, aký je uvedený vyššie, patrí do vecnej pôsobnosti smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii.¹²

Pokiaľ ide o položenú otázku, treba uviesť, že smernica 2014/42/EÚ o konfiškácii je založená okrem iného na čl. 83 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ.¹³ Podľa čl. 83 ods. 1 prvého pododseku Zmluvy môže EÚ ustanoviť minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestných činov a sankcií v oblastiach obzvlášť závažnej trestnej činnosti s cezhraničným rozmerom vyplývajúcim z povahy alebo dôsledkov týchto trestných činov alebo z osobitnej potreby bojovať proti nim na spoločnom základe. Okrem toho, ako vyplýva z druhého pododseku uvedeného odseku – „*nedovolené obchodovanie s drogami*“ je jednou z týchto oblastí trestnej činnosti.¹⁴

¹¹ Rámcové rozhodnutie Rady 2004/757/SVV z 25. októbra 2004, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstát trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami. Úradný vestník EÚ, L 335/8, 11. november 2004. Bližšie pozri napr.: KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 86 a nasl.

¹² Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., body 26 – 30.

¹³ Zmluva o fungovaní EÚ v znení Lisabonskej zmluvy. Úradný vestník EÚ, C 83/47, 30. marec 2010

¹⁴ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., body 31 a 32.

Prechovávanie omamných látok na účely ich distribúcie teda patrí do oblasti obzvlášť závažnej trestnej činnosti s cezhraničným rozmerom vyplývajúcim osobitne z povahy alebo dôsledkov takéhoto trestného činu v zmysle čl. 83 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ, takže normotvorca EÚ má právomoc prijať na základe uvedeného ustanovenia minimálne pravidlá harmonizácie týkajúce sa vymedzenia trestných činov a sankcií v danej oblasti bez toho, aby sa táto právomoc vzťahovala len na situácie, v ktorých sa všetky skutočnosti spojené so spáchaním konkrétneho trestného činu neobmedzujú na územie jediného členského štátu. Takéto obmedzenie navyše nevyplýva ani z ustanovení smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii.¹⁵

3. Posúdenie druhej a tretej otázky

Pojem „*hospodársky prospech pochádzajúci nepriamo z trestnej činnosti*“ vychádza z definície pojmu „*príjmy*“ uvedenej v čl. 2 bode 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, podľa ktorej „*príjmy*“ sú „*akýkoľvek hospodársky prospech pochádzajúci priamo alebo nepriamo z trestnej činnosti*“, pričom „*môžu pozostávať z majetku v akejkoľvek podobe a zahrňajú všetky následné opätovné investície alebo premenu priamych príjmov a akýkoľvek majetkový prospech*“.¹⁶

Ako vyplýva z bodu 2.6 dôvodovej správy k Návrhu smernice Európskeho parlamentu a Rady o zmrazení a konfiškácii príjmov z trestnej činnosti v EÚ,¹⁷ z ktorého vychádza smernica 2014/42/EÚ o konfiškácii, vymedzenie pojmu „*príjmy*“ v zmysle tejto smernice bolo v porovnaní s definíciou uvedenou v rámcovom rozhodnutí Rady 2005/212/SVV z 24. februára 2005 o konfiškácii rozšírené, aby sa zahrnula možnosť konfiškácie akéhokoľvek majetkového prospechu plynúceho z príjmov z trestnej činnosti vrátane nepriamych príjmov. Okrem toho, keď normotvorca EÚ v čl. 2 bode 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii výslovne odkázal na priamy a nepriamy prospech, nemal v úmysle vytvoriť dva navzájom nezávislé koncepty. Ako totiž vyplýva z odôvodnenia č. 11 tejto smernice, táto smernica objasnila pojem „*príjmy*“ tak, aby zahŕňal nielen majetok priamo vyplývajúci z dotknutého trestného činu, ale aj všetky premeny tohto majetku, ako aj ostatné majetkové výnosy, ktoré z neho plynú.¹⁸

V prejednávanej veci z návrhov na začatie prejudiciálneho konania vyplýva, že podľa vnútroštátnej právnej úpravy sa v súlade s § 53 ods. 2 bulharské-

¹⁵ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., bod 33.

¹⁶ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., bod 38.

¹⁷ Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o zmrazení a konfiškácii príjmov z trestnej činnosti v EÚ. COM(2012) 85 v konečnom znení.

¹⁸ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., body 39 a 40.

ho Trestného zákona skonfiškujú „priame a nepriame príjmy nadobudnuté z trestného činu“. Okrem toho, § 53 ods. 3 bulharského Trestného zákona spresňuje, že „nepriame príjmy“ predstavujú „akýkoľvek hospodársky prospech pochádzajúci z nakladania s priamymi príjmami, ako aj akýkoľvek majetok pochádzajúci z následnej úplnej alebo čiastočnej premeny priamych príjmov“.¹⁹

S výhradou overenia, ktoré má vykonať vnútroštátny súd, ktorý má ako jediný právomoc vykladať vnútroštátne právo, sa teda zdá, že právna úprava, o ktorú ide vo veci samej, skutočne stanovuje konfiškáciu hospodárskeho prospechu pochádzajúceho nepriamo z trestnej činnosti v zmysle čl. 2 bodu 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii. V každom prípade, aj keby bola táto smernica prebratá do bulharského práva neúplne alebo nesprávne, v súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora sa jej členský štát nemôže dovolávať voči jednotlivcovi s cieľom vylúčiť uplatnenie ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré je s ňou v rozpore, aby tým vytvoril voči nemu povinnosti [pozri v tomto zmysle rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-568/19, *Subdelegación del Gobierno en Toledo* (Dôsledky rozsudku Zaizoune), bod 35 a citovanú judikatúru].²⁰

Zo samotného znenia čl. 2 bodu 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii pri tom vyplýva, že na to, aby sa hospodársky prospech, či už priamy alebo nepriamy, mohol kvalifikovať ako „príjmy“, musí v každom prípade pochádzať z trestnej činnosti. Ako vyplýva z rozhodnutí vnútroštátneho súdu, v prejednávanej veci boli jednak dotknuté osoby odsúdené za prechovávanie vysoko rizikových omamných látok na účely ich distribúcie, pričom tento trestný čin nie je sám osebe takej povahy, že by mohol viesť k vzniku hospodárskeho prospechu. Okrem toho, hoci existovali dôkazy o tom, že tieto dotknuté osoby predávali omamné látky, za takýto trestný čin neboli trestne stíhané ani odsúdené.²¹

Svojou druhou a treťou otázkou sa tento súd v podstate pýta, či sa má smernica 2014/42/EÚ o konfiškácii vykladať v tom zmysle, že stanovuje len konfiškáciu majetku predstavujúceho „hospodársky prospech“ pochádzajúci z trestného činu, za ktorý bol páchatel tohto trestného činu odsúdený, alebo že sa týka aj majetku patriaceho tomuto páchatelovi, pri ktorom existujú dôkazy o tom, že predstavuje hospodársky prospech pochádzajúci z inej trestnej činnosti.²²

Smernica 2014/42/EÚ o konfiškácii v súlade so svojím čl. 1 ods. 1 zavádza minimálne pravidlá týkajúce sa okrem iného konfiškácie majetku v trestných

¹⁹ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, bod 41.

²⁰ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, body 42 a 43.

²¹ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, body 44 a 45.

²² Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, bod 46.

veciach. Konkrétnejšie podľa jej čl. 4, 5 a 6 táto smernica ukladá členským štátom povinnosť stanoviť takúto konfiškáciu v troch prípadoch, ktoré je potrebné preskúmať postupne.²³

Pokiaľ ide v prvom rade o čl. 4 ods. 1 uvedenej smernice, toto ustanovenie ukladá členským štátom povinnosť prijať potrebné opatrenia, aby umožnili okrem iného úplnú alebo čiastočnú konfiškáciu príjmov, to znamená akéhokoľvek hospodárskeho prospechu pochádzajúceho priamo alebo nepriamo z trestnej činnosti, a to za predpokladu konečného odsudzujúceho rozsudku v trestnej veci, ktorý môže byť tiež vydaný v rámci konania v neprítomnosti. V tejto súvislosti treba uviesť, že hoci sa toto ustanovenie týka konečného odsudzujúceho rozsudku za trestný čin, nespresňuje, či tento trestný čin musí byť nevyhnutne tým trestným činom, z ktorého pochádza predmetný príjem, alebo či môže ísť aj o iný trestný čin, ktorý prípadne súvisí s prvým trestným činom. Pôsobnosť čl. 4 ods. 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii je možné lepšie pochopiť v kontexte prípadu konfiškácie upraveného v čl. 5 tejto smernice, ako aj z hľadiska jej odôvodnenia č. 19. Podľa čl. 5 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii sú členské štáty povinné prijať potrebné opatrenia, ktoré umožnia úplnú alebo čiastočnú konfiškáciu majetku vo vlastníctve osoby odsúdennej za trestný čin, ktorý môže viesť priamo alebo nepriamo k hospodárskemu prospechu, ak je súd na základe okolností prípadu vrátane konkrétnych skutočností a dostupných dôkazov presvedčený, že dotknutý majetok je získaný z trestnej činnosti. Pokiaľ ide o odôvodnenie č. 19 tejto smernice, to uvádza, že v záujme účinného boja proti organizovanej trestnej činnosti môže byť v niektorých situáciách vhodné, aby na základe odsúdenia v trestnom konaní nedochádzalo len ku konfiškácii majetku spojeného s konkrétnym trestným činom, ale aj ďalšieho majetku, ktorý súd označí za príjem z iných trestných činov. Podľa toho istého odôvodnenia tento prístup zodpovedá pojmu „rozšírená konfiškácia“ v zmysle čl. 5 uvedenej smernice.²⁴

Treba teda vychádzať z toho, že rozšírená konfiškácia upravená v tomto čl. 5 sa vzťahuje na situácie, v ktorých sa pre neexistenciu súvislosti medzi predmetným majetkom a trestným činom, za ktorý bol vydaný odsudzujúci rozsudok, nemôže uplatniť čl. 4 rovnakej smernice. V dôsledku toho sa čl. 4 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii v spojení s jej čl. 5 a odôvodnením č. 19 má vykladať v tom zmysle, že na účely jeho uplatnenia je nevyhnutné, aby príjmy, ktorých konfiškácia sa navrhuje, pochádzali z toho trestného činu, za ktorý bol jeho páchatel právoplatne odsúdený. Keďže v prejednávanvej veci trestný čin prechovávaní vysoko rizikových omamných látok na účely ich distribúcie, za ktorý boli dotknuté osoby právoplatne odsúdené, nie je sám

²³ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., bod 47.

²⁴ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., body 48 – 53.

osebe takej povahy, že by mohol viesť k vzniku hospodárskeho prospechu, peňažné sumy, ktorých konfiškácia sa navrhuje, nemohli pochádzať z tohto trestného činu. Z toho vyplýva, že čl. 4 ods. 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii sa na konfiškáciu takýchto peňažných súm nevzťahuje.²⁵

Pokiaľ ide v druhom rade o čl. 5 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, keďže pojem „majetok“, na ktorý odkazuje toto ustanovenie, sa podľa čl. 2 bodu 2 tejto smernice vzťahuje na majetok „akéhokoľvek druhu“, a teda aj na peňažné sumy, treba poznamenať, že ako vyplýva z jeho znenia, čl. 5 ods. 1 vyžaduje na účely konfiškácie majetku splnenie troch kumulatívnych podmienok.²⁶

Po prvé, osoba, ktorá vlastní tento majetok, musí byť odsúdená za „trestný čin“. V tejto súvislosti čl. 5 ods. 2 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii spresňuje, že tento pojem „trestný čin“ zahŕňa prinajmenšom, ako vyplýva z tohto ods. 2 písm. e), trestný čin, za ktorý možno v súlade s príslušným aktom v čl. 3 tejto smernice uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej štyri roky. V prejednávanej veci je prechovávanie omamných látok na účely ich distribúcie trestným činom sankcionovaným podľa čl. 2 ods. 1 písm. c) rámcového rozhodnutia 2004/757/SVV, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstát trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami, na ktorý odkazuje čl. 3 písm. g) smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii. Okrem toho, pokiaľ ide o požiadavku, podľa ktorej musí byť možné za trestný čin uložiť trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej štyri roky, treba uviesť, že podľa čl. 4 ods. 2 písm. b) uvedeného rámcového rozhodnutia je maximálna výška trestu stanovená za trestný čin uvedený v jeho čl. 2 ods. 1 písm. c) najmenej päť rokov, a to okrem iného, ak sa trestný čin týka drog, ktoré najväčšie poškodzujú zdravie. Ako vyplýva z rozhodnutí vnútroštátneho súdu, v prejednávanej veci boli dotknuté osoby odsúdené za prechovávanie vysoko rizikových omamných látok, čo naznačuje, že tieto odsúdenia sa vzťahovali na trestné činy týkajúce sa drog, ktoré najväčšie poškodzujú zdravie v zmysle čl. 4 ods. 2 písm. b) rámcového rozhodnutia 2004/757/SVV, ktorým sa stanovujú minimálne ustanovenia o znakoch skutkových podstát trestných činov a trestov v oblasti nezákonného obchodu s drogami, takže trestný čin, ktorého sa tieto osoby dopustili, sa zdá byť skutočne sankcionovaný trestom odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej štyri roky.²⁷

Po druhé, trestný čin, za ktorý bola osoba odsúdená, musí byť spôsobilý viesť priamo alebo nepriamo k získaniu hospodárskemu prospechu. V tejto súvislosti odôvodnenie č. 20 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii uvádza, že pri

²⁵ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., bod 54 – 57.

²⁶ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., bod 58.

²⁷ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., body 59 – 63.

rozhodovaní o tom, či trestný čin mohol priamo alebo nepriamo viesť k získaniu takéhoto prospechu „*môžu členské štáty zohľadniť modus operandi napríklad, ak je podmienkou trestného činu jeho spáchanie v súvislosti s organizovanou trestnou činnosťou alebo s úmyslom zabezpečiť pravidelný príjem z trestnej činnosti*“. Tento výklad navyše podporuje aj druhá veta tohto odôvodnenia, v ktorej sa uvádza, že zohľadnením modu operandi by „*vo všeobecnosti nemala byť dotknutá možnosť vykonať rozšírenú konfiškáciu*“. V prejednávanej veci bude teda úlohou vnútroštátneho súdu posúdiť, či trestný čin, o ktorý ide vo veci samej, spocívajúci v prechovávaní vysoko rizikových omamných látok na účely ich distribúcie, môže priamo alebo nepriamo viesť k získaniu hospodárskeho prospechu, a to prípadne s prihliadnutím na modus operandi trestného činu, najmä na okolnosť, že bol spáchaný v rámci organizovanej trestnej činnosti alebo s úmyslom zabezpečiť pravidelný príjem z trestnej činnosti.²⁸

Po tretie, ako vyplýva z odôvodnenia č. 21 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, súd musí byť v každom prípade na základe okolností veci, vrátane konkrétnych skutkových okolností a dostupných dôkazov, presvedčený, že predmetný majetok pochádza z trestnej činnosti. V tejto súvislosti bude môcť vnútroštátny súd najmä zohľadniť, ako je stanovené v čl. 5 ods. 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, nepomer medzi hodnotou predmetného majetku a zákonnými príjmami odsúdenej osoby. Táto osoba však pritom musí mať podľa čl. 8 ods. 8 smernice 2014/42/42 skutočnú možnosť namietaf voči okolnostiam prejednávanej veci, vrátane konkrétnych skutkových okolností a dostupných dôkazov, na základe ktorých sa dotknutý majetok považuje za majetok pochádzajúci z trestnej činnosti. Pokiaľ ide v treťom rade o čl. 6 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii týkajúci sa konfiškácie majetku tretích osôb, podľa tohto ustanovenia majú členské štáty prijať potrebné opatrenia, aby umožnili konfiškáciu príjmov alebo iného majetku v hodnote zodpovedajúcej príjmom, ktoré podozrivá alebo obvinená osoba priamo alebo nepriamo previedla na tretie osoby alebo ktoré tretie osoby získali od podozrivej alebo obvinenej osoby, aspoň v prípadoch, keď táto tretia osoba vedela alebo mala vedieť, že účelom prevodu alebo nadobudnutia bolo predísť konfiškácii.²⁹

V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že konfiškácia podľa čl. 6 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii predpokladá, že sa preukáže prevod príjmov na tretiu osobu alebo nadobudnutie takýchto príjmov treťou osobou, ako aj vedomosť tejto tretej osoby o tom, že cieľom tohto prevodu alebo nadobudnutia zo strany podozrivej alebo obvinenej osoby bolo predísť konfiškácii.³⁰

²⁸ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., body 64 – 66.

²⁹ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., body 67 a 68.

³⁰ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, D. R. a T. S., bod 69.

4. Posúdenie štvrtej otázky

Pôsobnosť Charty základných práv EÚ je v súvislosti s konaním členských štátov vymedzená v jej čl. 51 ods. 1, podľa ktorého sú ustanovenia Charty určené pre členské štáty výlučne vtedy, ak vykonávajú právo EÚ (rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-393/19, *O. M.*, bod 30, ako aj citovaná judikatura). V prejednávanej veci z rozhodnutí vnútroštátneho súdu vyplýva, že § 53 ods. 2 písm. b) bulharského Trestného zákona zaviedol zákon, ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon z 22. januára 2019,³¹ pričom cieľom tohto zákona bolo vykonať smernicu 2014/42/EÚ o konfiškácii v bulharskom práve v zmysle čl. 51 ods. 1 Charty základných práv EÚ. Pri prijatí tohto zákona bol teda bulharský zákonodarca povinný dodržiavať základné práva zakotvené v čl. 47 Charty.³²

V tejto súvislosti tiež treba poznamenať, že podľa čl. 47 ods. 1 a 2 Charty základných práv EÚ každý, koho práva a slobody zaručené právom EÚ sú porušené, má za podmienok ustanovených v tomto článku právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom, a najmä na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo prejednaná. Okrem toho, základné práva podľa uvedeného čl. 47 potvrdzuje aj samotná smernica 2014/42/EÚ o konfiškácii, ktorej čl. 8 ods. 1 uvádza, že členské štáty sú povinné prijať potrebné opatrenia, ktorými osobám dotknutým opatreniami stanovenými v tejto smernici na účely ochrany ich práv zaistia právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý súdny proces. V tejto súvislosti treba uviesť, že vzhľadom na všeobecnú povahu znenia čl. 8 ods. 1 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii osobami, ktorým musia členské štáty zabezpečiť účinné prostriedky nápravy a spravodlivý súdny proces, sú nielen osoby odsúdené za trestný čin, ale aj tretie osoby, ktorých majetku sa týka príkaz na konfiškáciu (pozri analogicky rozsudok Súdneho dvora EÚ vo veci C-393/19, *O. M.*, bod 61).³³

Tento výklad vyplýva aj z odôvodnenia č. 33 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, podľa ktorého táto smernica citelne zasahuje do práv osôb, nielen podozrivých alebo obvinených osôb, ale aj tretích osôb, ktoré nie sú trestne stíhané, ale tvrdia, že sú vlastníčkmi dotknutého majetku. Preto je podľa tohto odôvodnenia potrebné stanoviť osobitné záruky a prostriedky súdnej nápravy, aby sa zaručila ochrana základných práv týchto osôb pri vykonávaní tejto smernice.³⁴

³¹ Zákon za izmenenie i dopalnenie na nakazatelnia kodex.

³² Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, body 73 a 74.

³³ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, body 75 a 76.

³⁴ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, bod 77.

Ako vyplýva z čl. 8 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, táto smernica stanovuje viaceré osobitné záruky s cieľom zabezpečiť ochranu základných práv takýchto tretích osôb pri vykonávaní tejto smernice. Medzi tieto záruky patrí aj záruka uvedená v čl. 8 ods. 7 smernice, podľa ktorého osoby, ktorých majetok je dotknutý príkazom na konfiškáciu, majú v priebehu celého konania o konfiškácii v súvislosti s určením príjmov a prostriedkov právo na prístup k právnomu zástupcovi na účely ochrany svojich práv. Navyše podľa tohto ustanovenia musia byť dotknuté osoby o tomto práve poučené. Keďže čl. 8 ods. 7 smernice odkazuje nielen na obvinenú osobu alebo osobu odsúdenú za trestný čin, ale všeobecnejšie na osoby, ktorých majetok je dotknutý, sa toto ustanovenie vzťahuje aj na tretie osoby, ktoré tvrdia, že sú vlastníkami majetku, ktorý sa má skonfiškovať a ktoré majú v súlade s čl. 8 ods. 9 tejto smernice právo domáhať sa titulu vlastníckeho práva k tomuto majetku, a to aj v prípade podľa čl. 6 uvedenej smernice. Okrem toho, právo na prístup k obhajcovi počas celého konania o konfiškácii zjavne zahŕňa právo tejto tretej osoby byť v rámci tohto konania vypočutá, ktoré podľa judikatúry Súdneho dvora zaručuje jeho držiteľovi možnosť účelne a efektívne oznámiť svoj názor (pozri v tomto zmysle rozsudok Súdneho dvora vo veci C-348/16, *Sacko*, bod 34), čo potvrdzuje aj odôvodnenie č. 33 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii, podľa ktorého osobitné záruky a prostriedky súdnej nápravy, aby sa zaručila ochrana základných práv tretích osôb pri vykonávaní tejto smernice zahŕňajú právo byť vypočutý pre tretie osoby, ktoré tvrdia, že sú vlastníkami dotknutého majetku.³⁵

Z čl. 8 ods. 1, 7 a 9 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii teda vyplýva, že tretia osoba, ktorá v rámci konania o konfiškácii uvádza alebo o ktorej sa tvrdí, že je vlastníkom majetku, ktorého konfiškácia sa navrhuje, musí byť poučená o svojom práve byť v rámci uvedeného konania jeho subjektom, ako aj o svojom práve byť vypočutá a musí jej byť umožnené vykonať tieto práva a domáhať sa ochrany svojho vlastníckeho práva pred prijatím príkazu na konfiškáciu tohto majetku.³⁶

V prejednávanej veci bulharská vláda vo svojich písomných pripomienkach predložených Súdnemu dvoru uviedla, že podľa bulharského práva tretie osoby, o aké ide vo veciach samých, nemôžu byť subjektmi konania v rámci samotného konania o konfiškácii podľa § 306 ods. 1 bodu 1 bulharského Trestného poriadku. Podľa tejto vlády však bulharské právo poskytuje každej tretej osobe, ktorá tvrdí, že jej vlastnícke právo bolo v rámci takého konania porušené, možnosť uplatniť svoj nárok pred občianskoprávnym súdom. Konkrétnejšie táto tretia osoba môže použiť žalobu na vydanie veci podľa § 108

³⁵ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, body 78 – 81.

³⁶ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, bod 82.

zákona o vlastníckom práve zo 16. novembra 1951.³⁷ Treba však konštatovať, že existencia takejto žaloby v bulharskom práve neumožňuje splniť požiadavku vyplývajúcu z čl. 8 ods. 1, 7 a 9 smernice 2014/42/EÚ o konfiškácii.³⁸

Výrok rozhodnutia (záver)

Súdny dvor EÚ vo výroku rozhodnutia v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, judikoval nasledujúce:

1. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/42/EÚ z 3. apríla 2014 o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v EÚ sa má vykladať v tom zmysle, že prechovávanie omamných látok na účely ich distribúcie patrí do rozsahu jej pôsobnosti, aj keď sa všetky skutočnosti spojené so spáchaním tohto trestného činu obmedzujú na územie jediného členského štátu.

2. Smernica 2014/42/EÚ o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v EÚ sa má vykladať v tom zmysle, že nestanovuje len konfiškáciu majetku predstavujúceho hospodársky prospech pochádzajúci z trestného činu, za ktorý bol páchatel' tohto trestného činu odsúdený, ale že sa týka aj majetku patriaceho tomuto páchatel'ovi, o ktorom je vnútroštátny súd rozhodujúci vo veci presvedčený, že pochádza z inej trestnej činnosti, a to pri dodržaní záruk stanovených v čl. 8 ods. 8 tejto smernice a pod podmienkou, že trestný čin, za ktorý bol jeho páchatel' odsúdený, sa nachádza medzi trestnými činmi vymenovanými v čl. 5 ods. 2 uvedenej smernice, pričom tento trestný čin mohol priamo alebo nepriamo viesť k získaniu hospodárskeho prospechu v zmysle rovnakej smernice.

3. Článok 8 ods. 1, 7 a 9 smernice 2014/42/EÚ o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v EÚ v spojení s čl. 47 Charty základných práv EÚ sa má vykladať v tom zmysle, že bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá umožňuje skonfiškovať v prospech štátu majetok, o ktorom sa tvrdí, že patrí inej osobe než páchatel'ovi predmetného trestného činu, ak táto tretia osoba nemá možnosť byť subjektom konania o konfiškácii.

LITERATÚRA

1. KLIMEK, L. (ed.). *Judikatúra Súdneho dvora Európskej únie za roky 2018 až 2022 vo veciach trestných*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2023 (v čase konania konferencie v tlači)
2. KLIMEK, L. *Základy trestného práva Európskej únie*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 256 strán

³⁷ Zakon za sobstvenostta.

³⁸ Rozsudok [...] v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*, body 83 a 84.

3. LIGETI, K. – SIMONATO, M. (eds.). *Chasing Criminal Money: Challenges and Perspectives on Asset Recovery in the EU*. Bloomsbury Publishing: London – New York – Sydney – Delhi 2017, eBook
4. Návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Odvolací súd Varna (Bulharsko) 19. november 2019 – trestné konanie proti D. R. (C-845/19)
5. Návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Odvolací súd Varna (Bulharsko) 26. novembra 2019 – trestné konanie proti T. S. (vec C-863/19)
6. Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie z 21. októbra 2021 v spojených veciach C-845/19 a C-863/19, *D. R. a T. S.*
7. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/42/EÚ z 3. apríla 2014 o zaistení a konfiškácii prostriedkov a príjmov z trestnej činnosti v EÚ. Úradný vestník EÚ, L 127/39, 29. apríl 2014
8. TURKSEN, U. *Countering Tax Crime in the European Union: Benchmarking the OECD's Ten Global Principles*. Hart Publishing: Oxford – New York – Dublin 2021, 336 strán
9. *Zaistenie a konfiškácia príjmov z trestnej činnosti* [online] – dostupné na <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/LSU/?uri=CELEX:32014L0042>> [2023-04-29]

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. et PhDr. mult. Libor Klimek, PhD., Dr. h. c.
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika
Libor.Klimek@umb.sk

hostujúci profesor

Ústav európskeho práva, medzinárodného práva a verejného práva
Právnická fakulta Lipskej univerzity
Burgstraße 27, 041 09, Lipsko, Nemecko

advokát so zameraním na trestné právo

Kozia 7, 811 03, Bratislava – Staré Mesto, Slovenská republika
Libor.Klimek@TrPravo.sk
www.TrPravo.sk

JUDr. Dean Babony, RSc.

doktorand

Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika
Dean.Babony@studenti.umb.sk

EFEKTIVITA TRESTANIA PRÁVNICKÝCH OSÔB V KONTEXTE PÁCHANIA EKONOMICKEJ TRESTNEJ ČINNOSTI

EFFECTIVITY OF LEGAL PERSON PUNISHMENT IN THE CONTEXT OF COMMITTING ECONOMIC CRIME

doc. JUDr. Simona Ferenčíková, PhD.

(Katedra trestného práva, Právnická fakulta
Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach)

JUDr. Lukáš Michalov, PhD.

(Katedra trestného práva, Právnická fakulta
Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach)

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá efektivitou trestania právnických osôb v kontexte páchania ekonomickej trestnej činnosti. Autori z metodologického hľadiska postupujú od všeobecného ku konkrétnemu, preto v úvode prezentujú všeobecné východiská trestnoprávneho sankcionovania právnických osôb a teórie o účele trestu, nakoľko otázka účelu trestu bezprostredne súvisí s efektivitou trestania vo všeobecnosti. Následne sa autori zaoberajú možnosťami ukladania jednotlivých druhov trestov z katalógu trestov pre právnické osoby, a to v kontexte vymodelovaného skutkového stavu ekonomickej trestnej činnosti so zámerom poukázať na (ne)efektivitu ukladaných trestov. Na záver sa za využitia reštriktívneho prístupu autori zaoberajú problémami, ktoré súvisia s ukladaním peňažného trestu ako alternatívneho trestu a trestu zákazu činnosti. V nadväznosti na uvedené autori prezentujú svoje návrhy *de lege ferenda*.

Kľúčové slová: sankcia, trest, účel trestu, právnická osoba, trestná zodpovednosť právnických osôb, prevencia

Abstract: This paper deals with the effectiveness of punishment of legal persons in the context of committing economic crime. From the methodological point of view, the authors proceed from the general to the specific; therefore, they start by presenting the general background of criminal punishment of legal persons and the theory of the purpose of punishment since the question of the purpose of punishment is directly related to the effectiveness of punishment in general. Subsequently, the authors deal with the possibilities of imposing particular types of punishment from the catalogue of punishments for legal persons, in the context of the modelled facts of economic crime, with the intention of pointing out the (in)effectiveness of the imposed punishments. Finally, using a restrictive approach, the authors address the problems related to the imposition of monetary punishment as an alternative punishment and the punishment of prohibition of activity. Following the aforementioned, the authors present their *de lege ferenda* proposals.

Key words: sanction, punishment, purpose of punishment, legal person, criminal liability of legal persons, prevention

Úvod

Prijatím zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. júla 2016 (ďalej len „zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb“ alebo „TZPO“) sa prelomila zásada individuálnej trestnej zodpovednosti a popri nej sa zaviedla zásada kolektívnej trestnej zodpovednosti. Legitímnym zámerom trestno-právneho postihovania právnických osôb za trestné činy konkrétnych fyzických osôb bola najmä generálna prevencia, ktorú možno dosahovať uložením primeraného a spravodlivého trestu. Prijatím zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb sa rozšíril diapazón zásad trestného práva hmotného, konkrétne okruh zásad trestnej zodpovednosti o nové zásady: zásada trestnej zodpovednosti právnickej osoby za zákonom ustanovených podmienok, zásada súbežnej a nezávislej trestnej zodpovednosti fyzickej osoby a právnickej osoby, zásada pričitateľnosti činu právnickej osobe a zásada prechodu trestnej zodpovednosti na právneho nástupcu právnickej osoby. Zásada trestnej zodpovednosti právnickej osoby za zákonom ustanovených podmienok rezultuje v skutočnosť, že právnická osoba môže byť zodpovedná za taxatívne vymedzené trestné činy, môže byť teda priamym aj nepriamym trestne zodpovedným páchatelom, ktorého možno trestať v rovine a sankciami trestného práva. Pre určenie rozsahu kriminalizácie právnickej osoby sa v Slovenskej republike uplatnil tzv. minimálny model – *Limited criminal liability*. Táto koncepcia sa javí ako vhodnejšia z dôvodu právnej istoty a predvídateľnosti práva.¹

Katalóg trestných činov právnickej osoby súčasne vymedzuje vecnú pôsobnosť špeciálneho zákona. Za najrizikovejšie trestné činy páchané právnickými osobami možno považovať trestné majetkové, ekonomické, daňové (aj v oblasti sociálneho poistenia a iných povinných platieb), súvisiace s verejným obstarávaním, korupcie, spojené s porušovaním autorských práv, ekologické, súvisiace s čerpaním dotácií. Katalóg trestných činov právnických osôb zohľadňuje medzinárodné záväzky Slovenskej republiky a záväzky vyplývajúce z členstva v Európskej únii a je súčasne doplnený o tie trestné činy, pri ktorých je s ohľadom na ich povahu a na poznatky aplikačnej praxe stíhanie v záujme Slovenskej republiky.² Trestná zodpovednosť právnických osôb si prešla svojim postupným vývojom. Ponajprv skepticky vnímaná koncepcia pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb si postupne našla svoje

¹ IVOR, K. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 504.

² IVOR, K. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 504.

miesto aj v aplikačnej praxi a dnes je pomerne bežné, že právnická osoba je nielen obvinená či obžalovaná, ale aj odsúdená.

Rovnako tak prijatím zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb došlo k modifikácii zásad trestného práva hmotného, konkrétne zásad trestania, u ktorých bolo potrebné prispôbiť ich špecifickým potrebám novej kategórie páchatelov – právnickým osobám. Zastávame názor plynúci z aplikačnej praxe, že súčasná koncepcia trestania právnických osôb nepočíta s mnohými situáciami, ktoré prináša samotná aplikačná prax, čo konzekventne vedie k zamysleniu, či je trestanie právnických osôb efektívne a či dochádza k naplneniu primárneho účelu trestu či trestného práva samotného.

1. Účel trestu

Účel trestu sa niekedy označuje ako cieľ trestania, ktorý sa v minulosti chápal odlišne od dnešného ponímania a mal a má osobitné miesto v trestnoprávnej vede a vo filozofii. Počas vývoja ľudskej spoločnosti sa sformovali štyri hlavné ciele trestu (odplata, zabránenie v ďalšom páchaní, náprava a zastrášenie). Z hľadiska účelu trestu existujú tri základné koncepcie – absolútna, relatívna a zmiešaná. Absolútne teórie o účele trestu vychádzajú z myšlienky „trestá sa, lebo bolo spáchané zlo“. Účel trestu vidia v treste samom. S trestom nespájajú žiadne ciele, ktoré stoja mimo neho. Trest chápú ako spravodlivú odplatu a v tom zmysle ako ujmu za spáchaný trestný čin. Relatívne teórie o účele trestu vychádzajú z myšlienky „trestá sa preto, aby nebolo páchané zlo“. Zahŕňajú celé spektrum myšlienok individuálnej alebo generálnej prevencie, či už negatívnych (odstrašujúcich) alebo pozitívnych (resocializačných, reintegračných). Podstatu trestu spájajú s jeho účelom mimo samého trestu, t. j. ochranou jednotlivca a celej spoločnosti a s polepšením zločinca. Trest chápú ako liečenie, ktoré odsúdenému zabráni páchať trestné činy v budúcnosti. Odplatu ako základný prvok trestu odmietajú. Zmiešané teórie o účele trestu sa snažili z oboch koncepcií vybrať pozitívne znaky a spojiť ich na základe trestného činu v zmysle trestu v odplate, ale aj v náprave zločinca.³

Vymedzenie účelu trestu v § 34 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z .z. Trestný zákon (ďalej aj ako „Trestný zákon“ alebo „TZ“) vykazuje znaky tzv. zmiešaných teórií o účele trestu, podľa ktorej je účelom trestu ochrana spoločnosti pred páchatelom trestného činu vyjadrená vo forme represie. Cieľom je uložiť páchatelovi trestného činu trest, ktorý by mal byť určitou formou odplaty

³ IVOR, K. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 369 – 371.

spoločnosti, a to vo forme ujmy na osobnej slobode, majetkových alebo iných právach odsúdeného, ktorú môže uložiť len súd podľa Trestného zákona za spáchaný trestný čin. Ujma, ktorá je obsiahnutá v treste, nemá prevyšovať nevyhnutnú potrebu ochrany spoločnosti.⁴ Okrem odplaty ide spoločnosti vo vyjadrenom treste aj o ochranu spoločnosti, teda páchatelovi zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti, ako aj o prevenciu – individuálnu a generálnu. Konštrukcia trestu v slovenskom trestnom práve je postavená na generálnej a špeciálnej prevencii.⁵ Z hľadiska účelu trestu individuálna a generálna prevencia tvoria jednotu a musia sa navzájom dopĺňať a podmieňovať.⁶

Pri dosahovaní účelu trestu zohráva dôležitú úlohu aj otázka spravodlivosti trestu – aby trest splnil svoj účel a aby bol spravodlivým, nesmie byť ani prísnejší ani miernejší, než to je potrebné na dosiahnutie ochrany spoločnosti. Základom spravodlivého trestu je preto jeho primeranosť. Ak bude trest primeraný podľa zásady primeranosti (proporcionality), bude zároveň aj spravodlivý. Ak bude trest spravodlivý, splní svoj účel.⁷

Otázka účelu trestu je rovnako dôležitá aj vo vzťahu k trestaniu právnických osôb, keďže právnické osoby predstavujú isté špecifikum; ide len o právny konštrukt, kde si ťažko predstaviť nápravu páchatel'a, ale účinok individuálnej a generálnej prevencie nemožno poprieť a zrejme je ho potrebné favorizovať. Práve generálna prevencia bola akcentovaná pri zavádzaní pravej, resp. priamej trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Významným nástrojom ochrany spoločnosti v prípade menej závažných trestných činov sú aj alternatívne tresty. Otázkou je, akým páchatelom z hľadiska kriminologickej charakteristiky je možné uložiť alternatívne tresty, osobitne s prihliadnutím na skutočnosť, že páchatelom je aj právnická osoba, ktorá síce z hľadiska typovej závažnosti môže páchať menej závažnú (ekonomickú) trestnú činnosť, ale môže svojou činnosťou spôsobiť vyššiu škodu (autori si uvedomujú, že čím vyššia škoda ako znak kvalifikovanej skutkovej podstaty, tým vyššia typová závažnosť pretavená do výšky trestnej sadzby, ale skôr vnímajú predmetnú situáciu v tom kontexte, že konanie ako znak základnej skutkovej podstaty, ktorá definuje základný stupeň protiprávneho konania, sa nemení).

⁴ MADLIAK, J. a kol. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010.

⁵ MADLIAK, J. a kol. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010.

⁶ IVOR, K. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 373.

⁷ ROMŽA, S. a kol. *Alternatívne spôsoby výkonu trestov*. Košice: Šafárik Press UPJŠ v Košiciach, 2018

2. Katalóg trestov právnických osôb

Aby mohla byť právnická osoba stíhaná a následne potrestaná ako páchatel' trestného činu, musí byť kumulatívne splnených niekoľko podmienok: 1. bol spáchaný trestný čin, za ktorý môže byť právnická osoba zodpovedná; 2. trestný čin je spáchaný v prospech právnickej osoby, v jej mene, v rámci jej činnosti alebo jej prostredníctvom (alternatívne dané); 3. trestný čin je spáchaný konaním niektorej z osôb uvedených v osobitnom zákone⁸ alebo zanedbaním dohľadu alebo kontrolnej činnosti týmito osobami (napr. člen predstavenstva, generálny riaditeľ, konateľ, zamestnanec); nejde o právnickú osobu, ktorej trestná zodpovednosť je vylúčená;⁹ 5. trestný čin je právnickej osobe pričítateľný.¹⁰

Vzhľadom na naplnenie ústavnoprávnej zásady *zákonnosti trestu – nulla poena sine lege*, musia byť tresty ako druh trestnoprávnej sankcie pre právnické osoby upravené v zákone (scripta ako požiadavka zákonnej formy). *Katalóg trestov pre páchatel'ov – právnické osoby* je upravený v zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb¹¹ a obsahuje 9 druhov trestov, ktoré rovnako možno rozlišovať podľa postihovaných záujmov: trest zrušenia právnickej osoby, trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci, peňažný trest, trest zákazu činnosti, trest zákazu prijímať dotácie alebo subvencie, trest zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie, trest zákazu účasti vo verejnom obstarávaní a trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku. *Katalóg ochranný opatrení* je upravený len v Trestnom zákone; právnickým osobám možno uložiť zhabanie časti majetku, ale do úvahy prichádza aj zhabanie veci.¹²

Spomedzi uvedených trestov možno vygenerovať skupinu *alternatívnych trestov*, ktoré zaručujú splnenie primárneho účelu trestu, a síce ochranu spoločnosti, kde jedným z prostriedkov dosahovania tohto účelu je aj generálna prevencia favorizovaná pri trestnoprávnom postihu právnických osôb. Al-

⁸ § 4 ods. 1 písm. a) – c) zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁹ § 5 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁰ FERENČÍKOVÁ, S. SLOVAKIA – National Regulations in the Shadow of a Common Past. In: *Criminal legal studies: Legal Studies on Central Europe: European Challenges and Central- and Eastern European Responses in Criminal Science of the 21th Century*. Hungary: Central European Academic Publishing, 2022, s. 212.

¹¹ § 10 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹² FERENČÍKOVÁ, S. SLOVAKIA – National Regulations in the Shadow of a Common Past. In: *Criminal legal studies: Legal Studies on Central Europe: European Challenges and Central- and Eastern European Responses in Criminal Science of the 21th Century*. Hungary: Central European Academic Publishing, 2022, s. 213.

ternatívne tresty vychádzajú z koncepcie trestnej politiky označovanej ako restoratívna. pričom ich zavedením do trestných kódexov sa reflektovalo na nefunkčnosť retributívneho systému trestania. Napriek skutočnosti, že predmetné tresty sú stabilným prvkom trestného zákonodarstva, štatistické údaje nesvedčia o vysokej miere ich aplikovateľnosti. Uvedené neplatí vo vzťahu k trestu peňažnému, pretože ten je frekventovanou trestnoprávnou sankciou tak pri trestaní páchatel'ov fyzických osôb, ako aj pri trestaní páchatel'ov právnických osôb.

3. Trestanie právnických osôb – vybrané aplikačné problémy s akcentom na generálnu prevenciu

V oblasti ekonomickej kriminality (najmä daňovej trestnej činnosti) sa často stretávame so situáciou, kedy je stíhaná právnická osoba v konkurze. Problematiku konkurzu reguluje zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZKR“). Konkurz je vnímaný ako proces ukončenia existencie právnickej osoby, ktorý smeruje k speňaženiu majetku, uspokojeniu pohľadávok a následne k výmazu právnickej osoby z konkrétneho registra, najčastejšie Obchodného registra.

Vyhlásením konkurzu na majetok právnickej osoby sa táto zrušuje, pokiaľ k jej zrušeniu nedošlo už rozhodnutím o zrušení právnickej osoby a následnom vstupe do likvidácie. Po vyhlásení konkurzu je úlohou správcu zistiť majetok, tento spísať, speňažiť a následne uspokojiť veriteľov právnickej osoby. Často sa stáva, že právnická osoba nedisponuje dostatočným majetkom na to, aby boli uspokojení veritelia, nehovoriac o pohľadávkach proti podstate, ktoré vznikajú v priebehu realizácie samotného konkurzu.

Podľa § 4 ods. 5 TZPO: *„Trestná zodpovednosť právnickej osoby nezaniká vyhlásením konkurzu, vstupom do likvidácie, jej zrušením alebo zavedením nútej správy.“* A tu vzniká zásadný problém, ktorý má následne vplyv na efektívne trestanie právnickej osoby. Zamýšľame sa preto nad ukladaním konkrétneho trestu v takomto prípade. Ak je právnická osoba už zrušená, je nemožné uložiť trest zrušenia právnickej osoby podľa § 12 TZPO, keďže nemožno zrušiť právnickú osobu, ktorá už zrušená bola. Rozsudok, ktorý by právnickej osobe v konkurze ukladal trest zrušenia právnickej osoby, by podľa nášho názoru nebol zákonný, navyše by nebol materiálne vykonateľný.

Zmysel ukladania trestu prepadnutia majetku podľa § 12 TZPO je podľa nášho názoru tiež otázný, lebo dôsledkom uloženia trestu prepadnutia majetku je vyhlásenie konkurzu na majetok právnickej osoby, ktorý už ale bol vyhlásený z iného dôvodu. Navyše ukládanie trestu prepadnutia majetku sa viaže na splnenie užšie vymedzených podmienok enumerovaných v § 58 TZ.

Trest prepadnutia veci s poukazom na § 14 TZPO je právnickej osobe možné uložiť len v prípade splnenia podmienok v § 60 TZ, teda v mnohých prípadoch tento trest absolútne neprichádza do úvahy.

Uloženie trestu zákazu činnosti, trestu zákazu prijímať dotácie alebo subvencie, trestu zákazu prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie a trestu zákazu účasti vo verejnom obstarávaní podľa § 16 až § 19 TZPO podľa nášho názoru neprichádza do úvahy, nakoľko zrušená právnická osoba už nevykonáva žiadnu činnosť (s výnimkou, ak správca prevádzkuje podnik) a prakticky ani nebude, lebo nevyhnutným dôsledkom konkurzu je zánik existencie právnickej osoby a jej výmaz z konkrétnej evidencie. Uloženie predmetných trestov by následne mohlo mať zmysel jedine v prípade, ak by sa v rámci konkurzu predával podnik, alebo jeho časť, teda došlo by k prevodu entity alebo jej časti na právneho nástupcu podľa § 7 TZPO. Hoci je otázne, do akej miery, rozsahu vzniká právne nástupníctvo uloženého trestu, pri prevode podniku ako hmotného substrátu obchodnej spoločnosti, a to najmä s ohľadom na to, aké práva by sa vzťahovali (patrili) na daný podnik, resp. jeho časť, ktorá sa predáva.

Trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku podľa § 20 TZPO sa v kontexte načrtnutého problému javí ako problematický preto, že ide o trest vedľajší. Teda nemožno ho v intenciách § 11 ods. 4 TZPO a za využitia gramatického a logického výkladu uložiť samostatne, ale môže byť uložený len popri inom treste.

Posledným trestom, ktorý je možné právnickej osobe uložiť, je peňažný trest podľa § 15 TZPO vo výmere od 1 500,- eur do 1 600 000,- eur. Súdy často v obdobných prípadoch bez ďalšieho pristupujú k ukladaniu peňažného trestu, pretože tento trest ako jediný reálne prichádza do úvahy. Tento trest sa tak ukladá aj napriek tomu, že bude nevyhnutný, najmä s ohľadom na majetok či finančnú situáciu právnickej osoby, ktorej sa ukladá, čo vedie k záveru o pochybnosti zmysluplnosti tohto postupu. Peňažný trest sa stáva len ďalšou z prihlásených, neuspokojených pohľadávok v konkurze a sankčná podstata trestnoprávnej sankcie tak zaniká. Zároveň sa tak poškodzujú aj veritelia, pretože sa tým znižuje majetková podstata, z ktorej sa majú uspokojovať. V tomto prípade nemožno pristúpiť k uloženiu náhradného trestu, keďže v zmysle právnej úpravy Trestného zákona je náhradným trestom pri peňažnom treste trest odňatia slobody, ktorý z povahy veci právnickej osobe nemožno uložiť. Problematická sa javí aj otázka vymáhania peňažného trestu, keďže sa stáva nevyhnutným a otázka zaplatenia peňažného trestu sa premietne len do formálneho výroku rozsudku či trestného rozkazu.

V ďalšej časti by sme sa za využitia reštriktívneho prístupu zamerali na problematiku ukladania peňažného trestu, a to aj v kontexte trestania ekonomickej trestnej činnosti. Majetková povaha peňažného trestu z neho robí pro-

striedok na dosiahnutie účelu trestu, a to najmä v prípadoch, keď sa páchatel dopustil trestného činu majetkovej povahy, či už motivovaného snahou o neoprávnený prospech, alebo negatívnym vzťahom k ochrane a nedotknuteľnosti cudzieho majetku. Z týchto dôvodov prichádza do úvahy peňažný trest pri postihu majetkových a hospodárskych trestných činov vrátane trestných činov ekonomickej povahy, ale aj trestných činov všeobecne nebezpečných či proti poriadku vo verejných veciach.¹³ Funkciou peňažného trestu v týchto prípadoch bude predovšetkým postih majetkového prospechu páchatela, ktorý získal z trestnej činnosti, ak takýto prospech nemožno odčerpať inak.

Aj keď zo štatistik Ministerstva spravodlivosti SR nemožno vyvodiť záver, koľkokrát bol peňažný trest uložený ako samostatný alternatívny trest a koľkokrát spolu s iným trestom, napriek tomu možno konštatovať, že ukladanie peňažného trestu patrí k dominantným trestom čo do kvantity jeho ukladania.

Ako už bolo vyššie načrtnuté, v praxi pomerne často dochádza k situácii, keď sa právnickým osobám ako páchatelom trestných činov ukladá peňažný trest, pretože často prichádza do úvahy len uloženie tohto druhu trestu. Ojedinelá nie je ani skutočnosť, že odsúdená právnická osoba je už často bez majetku, čo konzekventne vedie k nezaplateniu právoplatne uloženého peňažného trestu. Keďže v danom prípade neexistuje žiadna možnosť zmeny výšky sankcie či náhrady sankcie, v rozhodovacej praxi súdov nastáva aplikačný problém.

Právna úprava pamätá aj na túto skutočnosť, preto upravuje postup v § 79b ods. 3 vyhlášky č. 543/2005 Z. z. Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresne sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy (Spravovací a kancelársky poriadok), podľa ktorého, ak peňažný trest nie je riadne zaplatený a nebol uložený náhradný trest odňatia slobody, vyšší súdny úradník zabezpečí zaslanie rovnopisu právoplatného rozhodnutia opatreného doložkou právoplatnosti a vykonateľnosti správe súdu na vymáhanie podľa osobitného predpisu. Logicky v takomto prípade prichádza do úvahy iba situácia, ak je peňažný trest právoplatne uložený právnickej osobe, keďže iba právnickej osobe nemožno v zmysle právnej úpravy Trestného zákona a zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb uložiť náhradný trest odňatia slobody. Osobitným predpisom je v danom prípade zákon č. 374/2014 Z. z. o pohľadávkach štátu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Postup v rovine rozhodovacej praxe je v zásade taký, že sa pohľadávka postúpi správe súdu na vymáhanie, no následne sa proces do istej miery komplikuje cez Slovenskú konsolidačnú banku. Problém nastáva v situácii, ak právnická

¹³ MENCEROVÁ, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka, 2015, s. 357

osoba nedisponuje majetkom, finančnými prostriedkami, čím následne otázka vymáhania zlyháva, ale rovnako tak zlyháva efektivita trestania a následného dosahovania primárneho účelu trestu, ktorý nedosiahne ani ochranu spoločnosti, ani odplatný prvok trestu, ale ani prevenciu, tak individuálnu, ako aj, a najmä, prevenciu generálnu.

Do úvahy by prichádzal veľmi radikálny krok, ktorý by vyriešil načrtnuté problémy, a síce zrušenie peňažného trestu ako trestu z katalógu trestov pre právnické osoby; uvedomujeme si, že v niektorých prípadoch uloženie peňažného trestu je jedinou možnosťou, ako potrestať právnickú osobu. Z tohto hľadiska je vhodné tento majetkový trest ponechať ako hmotnoprávny inštitút, ale následne treba uvažovať nad modifikáciou materiálnych podmienok ukladania tohto trestu. Situáciu možno riešiť legislatívnym návrhom, podľa ktorého by uloženie peňažného trestu prichádzalo do úvahy iba v prípade, ak bolo v trestnej veci aplikované obmedzenie, ktorým bola zložená istá peňažná suma do úschovy súdu podľa § 26 ods. 1, ods. 2 písm. a) TZPO. Riešením by tak bolo doplnenie ustanovenia § 15 TZPO o nový ods. 2 s nasledovným znením: „*Peňažný trest je možné uložiť iba v prípade, ak pred rozhodnutím súdu došlo k úspešnému vykonaniu obmedzujúceho a zaisťovacieho opatrenia podľa § 26 ods. 2 TZPO.*“

Zaujímavá situácia môže nastať aj v prípade uloženia trestu zákazu činnosti vykonávať funkciu štatutára obchodnej spoločnosti, čo je trest v rámci trestania charakterovo spätý s páchaním ekonomickej trestnej činnosti. Máme na mysli situáciu, keď je v zmysle zásady súbežnej a nezávislej trestnej zodpovednosti právnickej osoby a fyzickej osoby odsúdená trestne stíhaná právnická osoba a trestne stíhaná fyzická osoba ako štatutárny orgán obchodnej spoločnosti, ktorej je uložený zákaz predmetnej činnosti. Súd po právoplatnom uložení trestu zákazu činnosti vykonávať funkciu štatutára obchodnej spoločnosti odsúdenému štatutárnemu orgánu informoval príslušný registrový súd, v obvode ktorého mal odsúdený sídlo, aby zjednal nápravu. Registrový súd podľa § 289 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej aj ako „CMP“) by mal začať konanie *ex offo*. Po reforme, po zmene tzv. súdnej mapy, sa však všetky rozhodnutia zasielajú na jeden registrový súd v Žiline.

Aplikačná prax poukazuje na skutočnosť, že v zásade sa všetky údaje o trestných konaniach osôb štatutárov vedú iba v papierovej forme. Teoreticky môže v praxi vzniknúť situácia, keď bude odsúdenému (fyzickej osobe v zmysle zásady súbežnej a nezávislej trestnej zodpovednosti fyzickej osoby a právnickej osoby) uložený trest zákazu činnosti vykonávať funkciu štatutára v obchodnej spoločnosti na určitý čas, pričom odsúdená právnická osoba, ktorá bola odsúdená spolu s fyzickou osobou štatutárom, bude z obchodného registra vymazaná, a to na základe právoplatne uloženého trestu zrušenia

právnickej osoby. Čo v prípade, ak odsúdený štatutár vykonáva túto funkciu aj naďalej, a to v právnických osobách (obchodných spoločnostiach zapísaných v obchodnom registri), ktoré neboli zrušené – vymazané ako dôsledok právoplatne uloženej trestnej sankcie? Možno v takomto prípade uvažovať o marení výkonu úradného rozhodnutia? Môže Okresný súd Žilina zisťovať, či odsúdený štatutár vykonáva funkciu štatutára aj v iných obchodných spoločnostiach, ktoré nemajú žiadny súvis so spáchanou (a už aj právoplatne potrestanou), hoc aj ekonomickou trestnou činnosťou? Tu možno poukázať na existenciu verejne prístupného elektronického registra diskvalifikácií, ktorý vedie práve Okresný súd Žilina, s cieľom informovať verejnosť o takto sankcionovaných osobách. Uvedené je účelné práve v rámci generálnej prevencie, aby sa predišlo podvodným konaniam. Otázne ostáva, či má Okresný súd Žilina notifikačnú povinnosť vo vzťahu k obchodnému registru, ktorý by mohol *ex offio* iniciovať konanie podľa § 289 CMP? Ak neexistuje dostupná informačná elektronická databáza, akým spôsobom overovať skutočnosť, či fyzickej osobe, ktorá má byť zapísaná ako štatutár v novovznikajúcej obchodnej spoločnosti, nie je uložený zákaz túto funkciu vykonávať?

Záver

Je zrejmé, že efektivita trestania právnickej osoby pri vyššie naznačených súvislostiach uniká, osobitne zlyháva generálna prevencia. Preto sa treba zamyslieť nad zmenou trestnoprávnej úpravy. Okrem vyššie naznačených návrhov *de lege ferenda* do úvahy podľa nášho názoru prichádzajú ďalšie dve eventuality. Tou prvou eventualitou je zmena postavenia trestu zverejnenia odsudzujúceho rozsudku v systéme trestov, *ergo* možnosť ukladať trest zverejnenia odsudzujúceho rozsudku ako trest hlavný, aby bol prítomný aspoň difamačný účinok pôsobiaci v rovine individuálnej aj generálnej. Druhou eventualitou je možnosť upustiť od potrestania právnickej osoby, ak je zrejmé, že uloženie akéhokoľvek z trestov enumerovaných v katalógu trestov pre právnické osoby nedosiahne požadovaný účinok. Tu treba zdôrazniť, že upustenie od potrestania podľa § 40 TZ prichádza do úvahy jedine v prípade prečinu (s výnimkou § 40 ods. 2 TZ), čo pri ekonomickej trestnej činnosti právnických osôb nemusí byť z hľadiska výšky spôsobenej škody splnené s akcentom na § 11 ods. 2 TZ; navyše sa vyžaduje priznanie páchatel'a a prejavenie účinnej snahy o nápravu, čo komplexne môže spôsobiť nemožnosť tohto postupu. Nevyhnutnou by samozrejme bola aj zmena § 40 TZ alebo doplnenie zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb o možnosť upustenia od potrestania právnickej osoby v prípade, ak je zrejmé, že uloženie akéhokoľvek z trestov nedosiahne požadovaný účinok z hľadiska generálnej prevencie.

Uvedomujeme si, že načrtnuté riešenia je možné považovať len za parciálne, pretože komplexná zmena koncepcia trestnej zodpovednosti právnických osôb by si konzekventne vyžadovala nevyhnutnú zmenu aj ďalších všeobecne záväzných právnych predpisov.

LITERATÚRA

Knihy a monografie

1. FERENČÍKOVÁ, S. SLOVAKIA – National Regulations in the Shadow of a Common Past. In: *Criminal legal studies: Legal Studies on Central Europe: European Challenges and Central- and Eastern European Responses in Criminal Science of the 21th Century*. Hungary: Central European Academic Publishing, 2022, s. 205 – 224. ISBN 978-615-6474-14-8.
2. IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť 1*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 556 s. ISBN 978-80-8168-509-5.
3. MADLIAK, J. a kol. *Trestné právo hmotné I. Všeobecná časť*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2010. 456 s. ISBN 978-80-7097-825-2.
4. MAŠLANYOVÁ, D. a kol. *Trestné právo hmotné: Všeobecná a osobitná časť*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 623 s. ISBN 978-80-7380-618-7.
5. MENCEROVÁ, I. a kol. *Trestné právo hmotné. Všeobecná časť*. Šamorín: Heuréka, 2015. 501 s. ISBN 978-80-8175-011-5.
6. ROMŽA, S. a kol. *Alternatívne spôsoby výkonu trestov*. Košice: Šafárik Press UPJŠ v Košiciach, 2018, 168 s. ISBN 978-808-1526-53-4.

Článok zo zborníka

1. FERENČÍKOVÁ, S. Možnosti vymáhania peňažného trestu. In: *KOŠICKÉ DNI TRESTNÉHO PRÁVA 2023: Ochrana vlastníckeho práva normami trestného práva*, 7. roč. Košice: ŠafárikPress UPJŠ v Košiciach, 2023 – v tlači.

Právne predpisy

1. Vyhláška č. 543/2005 Z. z. Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresne sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy.
2. Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov.
3. Zákon č. 300/2005. Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 374/2014 Z. z. o pohľadávkach štátu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
5. Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
6. Zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. Simona Ferenčíková, PhD.

Katedra trestného práva

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

simona.ferencikova@upjs.sk

JUDr. Lukáš Michal'ov, PhD.

Katedra trestného práva

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

lukas.michalov@upjs.sk

PROBLEMATIKA ZVERENEJ VECI PRI TRESTNOM ČINE SPRENEVERY V RÁMCI OSOBITNÝCH SÚKROMNOPRÁVNÝCH VZŤAHOV

THE ISSUE OF ENTRUSTED THING IN THE CRIMINAL OFFENSE OF EMBEZZLEMENT IN SPECIAL PRIVATE RELATIONSHIP

doc. JUDr. Martin Štrkolec, PhD.

(Katedra trestného práva, Právnická fakulta
Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach)

JUDr. Veronika Tóthová, PhD.

(Katedra trestného práva, Právnická fakulta
Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach)

Abstrakt: Autori sa v článku dôsledne zaoberajú skutkovou podstatou trestného činu sprenevery. V úvode sa venujú základným znakom skutkovej podstaty, kde plynule pokračujú vo výklade pojmu zverená vec, ktorá je esenciálnym znakom tohto trestného činu. V ďalšom sa autori venujú konkrétnym aplikačným problémom vo vzťahu k pojmu zverená vec pri trestnom čine sprenevery v konkrétnych súkromnoprávných vzťahoch a s tým súvisiacim pojmom vlastníckeho práva.

Kľúčové slová: sprenevera, vec, zverená vec, prisvojenie, vlastnícke právo

Abstract: In the article, the authors consistently deal with the factual nature of the crime of embezzlement. In the introduction, they deal with the basic elements of the facts, where they smoothly continue the interpretation of the term entrusted thing, which is an essential feature of this criminal act. Next, the authors deal with specific application problems in relation to the concept of entrusted thing in the criminal offense of embezzlement in specific private law relationships and the related concept of property rights

Key words: embezzlement, thing, entrusted thing, appropriation, property right

Úvod

Základná skutková podstata trestného činu sprenevery vyjadrená v rámci ustanovenia § 213 ods. 1 Trestného zákona, na ktorú explicitne odkazujú aj kvalifikované skutkové podstaty predmetného trestného činu, znie: „*Kto si prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená, a spôsobí tak na cudzom majetku škodu malú, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.*“¹ Objektom tohto trestné-

¹ Bližšie pozri § 213 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v jeho platnom znení.

ho činu je vlastníctvo k veci, ide teda o ochranu majetku. Predmetom útoku je preto cudzia vec zverená páchatelovi. Objektívna stránka spočíva v tom, že páchatel si cudziu vec, ktorá mu bola zverená prisvojí. Vec je páchatelovi zverená v tom prípade, že mu ju oprávnená osoba odovzdala dobrovoľne do prechodnej držby, aby s ňou nakladal určitým dohodnutým spôsobom. Môže ísť napríklad o peniaze zverené zamestnancovi pošty, peňažnému ústavu, prípadne o motorové vozidlo, ktoré bolo páchatelovi zverené do prenájmu alebo do opravy. Ak páchatel s touto vecou nakladá v rozpore s účelom, na ktorý mu bola vec zverená, znamená to, že si cudziu vec prisvojil. Škoda na cudzom majetku však musí byť vyššia ako nepatrná, a teda musí minimálne dosiahnuť výšku 266 eur. *„Obsahom objektívnej stránky skutkovej podstaty trestného činu sprenevery je teda konanie páchatela, ktorý si prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená. Za takú (zverenú) vec sa považuje vec vo vlastníctve inej osoby (teda vo vzťahu k páchatelovi vec cudzia), ktorú má páchatel na základe určitých skutočností, alebo na dohodnutý účel vo svojej dispozícii. Tieto slovné spojenia vyjadrujú skutočnosť, že páchatel má pri páchaní sprenevery zrejmu vedomosť o tom, že so zverenou vecou disponuje v rozpore s účelom, pre ktorý mu vzniklo oprávnenie s ňou nakladať.“*² Páchatel si prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená, ak s ňou naloží v rozpore s účelom zverenia, čím zmarí základný účel zverenia tak, že to veriteľovi natrvalo znemožňuje zverenú vec vrátiť svojmu pôvodnému účelu. Formy takéhoto konania môžu byť rôzne (napr. predaj zverenej veci, spotrebovanie veci, nevrátenie veci v prípade, že páchatel má v pláne si túto vec ponechať pre vlastné účely a pod.).³ Na vyvodenie trestnej zodpovednosti pre prečin sprenevery nestačí zistenie, že páchatel mal predmetné veci zverené a počas vykonávania jeho pracovnej činnosti vznikol na týchto zverených veciach schodok. Ustanovenie § 213 Trestného zákona totiž vyžaduje aj to, aby si páchatel zverené veci prisvojil, a teda aby úmyselne odňal veci z dispozície vlastníka, bez jeho súhlasu a s úmyslom nakladať s nimi ako s vlastnými. Inak povedané, prisvojením chápeme také konanie, keď páchatel úmyselne a cielene spôsobuje vlastníkovi veci škodu tak, že si vec trvalo ponechá.⁴ Nezriedka dochádza aj k prípadom, keď rôzne osoby, titulom svojej funkcie alebo zamestnania, majú na základe zmluvy, zákona, prípadne interným predpisom právnickej osoby, v ktorej pôsobia, zverené do svojej kompetencie napríklad disponovanie s peňažnými prostriedkami patriacimi právnickej

² Bližšie pozri Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 2. februára 2011, sp. zn. 2Tdo 1/2011.

³ IVOR, J. et al. 2010. *Trestné právo hmotné osobitná časť 2*. Bratislava: IURA EDITION. 2010. ISBN 978-80-8078-308-2.

⁴ ŠAMKO, P. Manko nie je sprenevera, publikované dňa 10.12.2011 [prevzaté dňa 20. apríla 2012], dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a92-manko-nie-je-sprenevera>.

osobe a tieto peňažné prostriedky zneužijú tak, že v rozpore s dohodnutým spôsobom nakladania ich prevedú na vlastný bankový účet, zneužívajúc tak svoje dispozičné práva a možnosť manipulácie so zverenými finančnými prostriedkami (pôjde väčšinou o také zamestnania ako účtovníci, ekonómovia a pod.). Takýmto spôsobom si potom zamestnanci neoprávnene privlastňujú nematerializované peniaze prevodom z cudzieho bankového účtu, na ktorom sa zverené peňažné prostriedky nachádzajú na svoj vlastný bankový účet. Na základe vyššie uvedeného je zrejmé, že problematika výkladu cudzej, respektíve zverenej veci a s tým súvisiaci prechod vlastníckeho práva, ktorý by zakladal trestnú zodpovednosť subjektu je témou, ktorá má široký kontext. Cieľom článku je preto poukázať na samotný význam interpretácie zverenej veci pri trestnom čine sprenevery a v tomto kontexte poukázať na rozdielnosť nazerania na legálny pojem zverenej veci v konkrétnych súkromnoprávných vzťahoch.

1. Výklad pojmu zverená vec:

Dôležitým vymedzením pri charakteristike trestných činov, pri ktorých si páchatel prisvojí cudziu vec, ktorá mu bola zverená je najmä vymedzenie pojmu vec. Toto vymedzenie však nie je vzhľadom na absenciu právnej definície pojmu vec úplne jednoduché. S poukazom na definície poskytnuté právnou teóriou možno za veci vo všeobecnosti pokladať všetky hmotné predmety slúžiace potrebe ľudí za predpokladu, že tieto predmety sa dajú ovládať ľudskou silou a vôľou.⁵ V zmysle trestného práva je vec chápaná podstatne extenzívnejšie, keď na účely Trestného zákona sa vecou rozumie – hnutelná vec alebo nehnuteľná vec, byt alebo nebytový priestor, zvieratá, ak z jednotlivých ustanovení tohto zákona nevyplýva niečo iné, ovládateľná prírodná sila alebo energia, cenný papier bez ohľadu na jeho podobu, peňažné prostriedky na účte v banke, listina, ktorá je podkladom uplatnenia si právneho nároku, alebo majetkové právo alebo iná peniazmi oceniteľná hodnota.⁶ V zmysle legálnej definície sa zverenou vecou podľa ustanovenia §130 ods. 3 Trestného zákona rozumie vec, ktorá je vo vlastníctve inej osoby (a teda cudzia vec), avšak páchatel ju má na základe zmluvy v oprávnenom užívaní alebo ju má na plnenie určitých úloh podľa dispozícií jej vlastníka v držbe, pričom tu existuje záväzok použiť ju len na dohodnutý účel, alebo ju za dohodnutých podmie-

⁵ IVOR, J. et al. 2010. *Trestné právo hmotné osobitná časť 2*. Bratislava: IURA EDITION. 2010. ISBN 978-80-8078-308-2.

⁶ Bližšie pozri § 130 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v jeho platnom znení.

nok vlastníkovi vrátiť.⁷ Poškodený, a teda najmä vlastník alebo držiteľ veci zveruje páchatelovi vec s tým, aby s vecou nakladal určitým spôsobom. Môže ísť o vec, ktorá bola páchatelovi požičaná, daná do zálohu, alebo inak poskytnutá do dočasného užívania. Osoba, ktorá vec zverila páchatelovi totiž nemusí byť výhradne jej vlastníkom.⁸ Výklad pojmu zverenej veci podáva aj publikované rozhodnutie č. **R 9/2012**, podľa ktorého „*sa za zverenú vec v zmysle § 213 Trestného zákona sa považuje vec vo vlastníctve inej osoby (a teda vo vzťahu k páchatelovi vec cudzia), ktorú má páchatel na základe zmluvy v oprávnenom užívaní alebo z dôvodov plnenia určitých úloh podľa dispozície jej vlastníka v držbe so záväzkom použiť ju len na dohodnutý účel alebo za dohodnutých podmienok ju vlastníkovi vrátiť*“.⁹ V zmysle ďalšieho publikovaného rozhodnutia č. **R 54/1967** môže teda byť **predmetom útoku trestného činu podľa § 249 starého Trestného zákona (teraz § 213 Trestného zákona)** „*len taká vec, ktorú možno užívať a po určitom čase ju vlastníkovi vrátiť*“.¹⁰

Pre ilustráciu možno uviesť situácie, ktoré po naplnení skutkovej podstaty trestného činu podľa § 213 Trestného zákona **sa môžu považovať za sprenevery**:

- a) peniaze, ktoré má zamestnanec pošty doručiť príjemcovi, bez ohľadu na to, či vystavil platiteľovi príslušnú potvrdenku a či peniaze boli zapísané v dokladoch pošty (R 29/1969),
- b) batožina v úschovni batožín (R 9/1986),
- c) televízny prijímač, motorové vozidlo alebo iná vec odovzdaná do opravy (R 16/1985).
- d) televízny prijímač na základe zmluvy o prenájme a iné veci (R 16/1985).¹¹

Sekundárne možno naplnenie skutkovej podstaty trestného činu sprenevery argumentovať **legálnou definíciou prisvojenia veci**, keď podľa ustanovenia § 130 ods. 4 Trestného zákona: „*Prisvojením veci sa na účely tohto zákona rozumie odňatie veci z dispozície vlastníka alebo inej osoby, ktorá ju má oprávnenie, bez súhlasu, s úmyslom s ňou nakladať ako s vlastnou vecou.*“¹²

Dospieť k záveru, či v konkrétnom prípade páchatel naplnil skutkovú podstatu trestného činu sprenevery v zmysle Trestného zákona, je dôsledné zaoberanie sa otázkou skutočného naplnenia objektívnej stránky, a teda či ide v danom prípade o vec zverenú, a taktiež otázkou vlastníckeho práva a jeho prechodu na osobu páchatela, ktorá úzko súvisí najmä s tým, že prisvojiť si možno len zverenú cudziu vec. Na účely článku sa budeme zaoberať

⁷ Bližšie pozri § 130 ods. 3 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v jeho platnom znení.

⁸ IVOR, J. et al. 2010. *Trestné právo hmotné osobitná časť 2*. Bratislava: IURA EDITION. 2010. ISBN 978-80-8078-308-2.

⁹ Bližšie pozri R 9/2012.

¹⁰ Bližšie pozri R 54/1967.

¹¹ Bližšie pozri R 29/1969, R 9/1986, R 16/1985, R 16/1885.

¹² Bližšie pozri § 130 ods. 4 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v jeho platnom znení.

otázkou, či prostriedky na účte v banke sú cudzou zverenou vecou, a to najmä pri nájme nebytových priestorov zmysle zákona č. 116/1990 Zb. o nájme a podnájme nebytových priestorov v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZonaPNP“),¹³ a túto skutkovú situáciu sa budeme snažiť diferencovať od situácie, keď predseda SVB spravuje prostriedky vlastníkov bytov nachádzajúcich sa v bytovom dome.

2. Peňažné prostriedky na účte prenajímateľa ako vlastníka nebytových priestorov v zmysle zák. č. 116/1990 Zb. o nájme a podnájme nebytových priestorov v znení neskorších predpisov

V prvom rade treba uviesť, že trestný čin sprenevery z hľadiska subjektu, a teda osoby páchatela nevyžaduje, aby tento disponoval osobitným špeciálnym postavením alebo funkciou. V dôsledku tohto sa trestného činu sprenevery podľa § 213 ods. 1 Trestného zákona, môže dopustiť akákoľvek trestne zodpovedná osoba, ktorá spĺňa zákonom stanovené požiadavky.

V zmysle § 5 ods. 1 zák. č. 116/1990 Zb. o nájme a podnájme nebytových priestorov v znení neskorších predpisov: „**Prenajímateľ je povinný odovzdať nebytový priestor nájomcovi v stave spôsobilom na dohovorené alebo obvyklé užívanie, v tomto stave ho na svoje náklady udržiavať a zabezpečiť riadne plnenie služieb, ktorých poskytovanie je s užívaním nebytového priestoru spojené.**“ Cítovaným spôsobom vymedzenému plneniu prenajímateľa v rámci nájomného vzťahu k nebytovému priestoru prináleží protiplnenie zo strany nájomcu, ktorým je spravidla, **povinnosť nájomcu platiť za predmet nájmu spôsobilý riadneho užívania zmluvne dohodnuté nájomné.**

Je zrejme nesporné, že vo vzťahu prenajímateľ – nájomca ide o priamy vzťah predávajúci – kupujúci, keď vzájomné plnenia prechádzajú do vlastníctva druhej zmluvnej strany. Na nájomcu prechádza z prenajímateľa ako vlastníka právo užívať vec – nebytový priestor a na prenajímateľa prechádza vlastnícke právo k tzv. nájomnému. Je bežnou praxou, ak si pri nájme nebytových priestorov v podmienkach trhového hospodárstva prenajímateľ s nájomcom dohaduje osobitne sumu nájomného a osobitne sumu úhrad za médiá, čo má svoj praktický význam pri následnom jednoduchšom vysporiadaní sa po obdržaní ročných vyúčtovaní za dodávky služieb spojených s užívaním predmetu nájmu, a to aj v nadväznosti na špecifiká jednotlivých prevádzok, ktoré sa v prenajatých nebytových priestoroch nachádzajú. Zmluvne tak môže byť platba definovaná ako

¹³ Bližšie pozri zákon č. 116/1990 Z. z. o nájme a podnájme nebytových priestorov v znení neskorších predpisov.

- a) Peňažné prostriedky za samotné užívanie prenajatých priestorov (ďalej len „**nájomné**“),
- b) Peňažné prostriedky za služby spojené s užívaním prenajatých priestorov- elektrika, voda, plyn a vývoz komunálneho odpadu (ďalej len „**úhrady za médiá**“).

V naposledy zmienenom prípade býva niekedy v aplikačnej praxi sporná otázka prechodu vlastníckeho práva k úhradám za médiá po ich pripísaní na bankový účet prenajímateľa. V tomto konkrétnom prípade tak vzniká **povinnosť nájomcu platiť za predmet nájmu (vrátane prenajímateľom zabezpečených dodávok médií) zmluvne dohodnuté nájomné, a taktiež zmluvne dohodnuté úhrady za médiá**. Obe tieto plnenia sú však výlučne plnenia v prospech a na účet prenajímateľa, keďže práve na základe nich je tento objektívne spôsobilý plniť si svoju fundamentálnu zákonnú povinnosť vyplývajúcu z ustanovenia § 5 ods. 1 ZoNaPNP. Na základe uvedeného tak v prípade platenia nájomného či v prípade platenia za služby s užívaním spojené, ide vždy o platenie ceny. A zaplatená cena sa stáva vlastníctvom toho, komu je zaplatená. Je pritom úplne irelevantné, či ide o zaplatenie časti ceny alebo celej ceny, či ide o zaplatenie ceny pred obdržaním plnenia alebo po ňom. Označenie ceny (časti ceny) ako tzv. záloha na tom nič nemení. Plnenie označené ako „záloha“ sa často platí aj za dodávky tovaru. Na príklad možno uviesť, že záloha zaplatená kupujúcim predajcovi áut za auto, ktoré je podľa konfigurácie kupujúceho ešte len vo výrobe u výrobcu, sa rovnako stáva vlastníctvom predajcu a nezostáva vo vlastníctve kupujúceho.

Aj keď sa peňažné prostriedky na účte v banke podľa legálnej definície uvedenej v § 130 ods. 1 písm. d) Trestného zákona považujú za vec v trestnoprávnom slova zmysle, je potrebné sa prechodom vlastníckeho práva k nim zaoberať v intenciách jednotlivých ustanovení o nadobúdaní vlastníckeho práva upravených v rámci § 132 a nasl. Občianskeho zákonníka, **keďže žiadnu inú normatívnu úpravu týkajúcu sa vlastníckeho práva k veciam, a to aj k tým v užšom, trestnoprávnom zmysle, právna úprava Slovenskej republiky nepozná**. Podľa ustanovenia § 133 ods. 1 Občianskeho zákonníka:¹⁴ „*Ak sa hnutelná vec prevádza na základe zmluvy, nadobúda sa vlastníctvo prevzatím veci.*“ Ustanovenie § 133 ods. 1 Občianskeho zákonníka sa pritom analogicky (§ 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka) použije nielen pri prevode hnutelných vecí, ale tiež pri prevode vlastníctva práv a iných majetkových hodnôt (§ 118 ods. 1 Občianskeho zákonníka).¹⁵ Či už teda

¹⁴ Bližšie pozri § 133 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v jeho platnom znení.

¹⁵ FEČÍK, Marián. § 133 [Okamih nadobudnutia vlastníctva]. In: ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Občiansky zákonník I. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 979, marg. č. 2.

peniaze na účte v banke, ktoré sú vecou v trestnoprávnom zmysle slova budeme z hľadiska predpisov občianskeho práva považovať za hnutelnú vec, právo alebo inú majetkovú hodnotu, iný spôsob ich nadobudnutia ako faktické prevzatie právny poriadok nepozná. V okolnostiach naznačeného prípadu treba sa preto taktiež zaoberať ustanoveniami Obchodného zákonníka upravujúcimi zmluvu o bežnom účte. Podľa ustanovenia § 709 ods. 1 Obchodného zákonníka:¹⁶

„Banka je povinná prijímať na bežný účet v mene, na ktorú znie, peňažné vklady alebo platby uskutočnené v prospech majiteľa účtu a z peňažných prostriedkov na bežnom účte podľa písomného príkazu majiteľa účtu alebo pri splnení podmienok určených v zmluve vyplatiť mu požadovanú sumu alebo uskutočniť v jeho mene platby ním určeným osobám.“ Z citovaného ustanovenia Obchodného zákonníka vyplýva **povinnosť banky prevziať (prijat) bezhotovostné peniaze zaslané v prospech majiteľa bankového účtu**, na ktorý sú adresované, **ktorým okamihom k nim v intenciách vyššie uvedeného majiteľ bankového účtu nadobúda vlastnícke právo**. Prípísaním peňažných prostriedkov pochádzajúcich z úhrad za médiá na bankový účet prenajímateľa, sa tak úhrady za médiá stávajú výlučným majetkom prenajímateľa, a teda **prenajímateľ k nim získava všetky oprávnenia plynúce z obsahu vlastníckeho práva ako ich konečný užívateľ**. Stíhaný trestný čin sprenevery však môže byť spáchaný iba na peňažných prostriedkoch na účte v banke, vo vzťahu **ku ktorým na ich adresáta neprejde vlastnícke právo**, ale len právo spravovať ich za účelom použitia na dohodnutý účel (pozri kapitolu 3).

Z uvedenej právnej úpravy Obchodného zákonníka vyplýva, že medzi osobou, ktorá si zriadila v banke účet a bankou, vzniká záväzkovo – právny vzťah, v ktorom sa vkladateľ zaväzuje, že prenechá banke finančné prostriedky na voľnú dispozíciu, ktorá s nimi môže následne podnikáť. Medzi vkladateľom a bankou ide o akýsi špecifický druh pôžičky, v ktorom osoba, na ktorú je bankový účet evidovaný, je v postavení veriteľa poskytujúceho banke finančné prostriedky a banka má postavenie dlžníka. Na základe tohto záväzkovo-právneho vzťahu má vkladateľ voči banke pohľadávku. Uvedenú skutočnosť zvyrazňuje aj ustanovenie § 5 písm. a) zákona č. 483/2001 Z. z. zákona o bankách v znení neskorších predpisov, podľa ktorého sa vkladom rozumie zverenie peňažných prostriedkov, ktoré predstavujú záväzok voči vkladateľovi na ich výplatu.¹⁷

Na základe vyššie uvedeného, vo vzťahu k stíhanému trestnému činu sprenevery je pre vyvedenie trestnej zodpovednosti primárne potrebné sa

¹⁶ Bližšie pozri § 709 a nasl. zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v jeho platnom znení.

¹⁷ Zákon č. 483/2001 Z. z. o bankách v znení neskorších predpisov.

vysporiadať s otázkou, **komu peňažné prostriedky na účte v banke (ako vec podľa § 130 ods. 1 písm. d) Trestného zákona) patria**, a teda či dochádza k naplneniu objektívnej stránky trestného činu podľa § 213 ods. 1 Trestného zákona, ktorej **esenciálnym znakom je prisvojenie si cudzej veci, ktorá mu bola zverená, v žiadnom prípade však nie veci, ku ktorej disponuje vlastníckym právom**, tak ako sme demonštrovali v prípade okamihu pripísania úhrad za médiá na bankový účet prenajímateľa nebytových priestorov. Inými slovami povedané, keďže v okolnostiach prípadu, keď nájomné za nebytový priestor je aj zmluvne rozdelené do dvoch platieb, **každá jednotlivá úhrada za nájomné a rovnako tak platba za médiá sa stáva majetkom prenajímateľa momentom ich pripísania na jeho účet v banke**.

V danom prípade tak za žiadnych okolností **nemôže dôjsť k spáchaniu trestného činu sprenevery**, keďže ide o vlastnú vec vkladateľa, v tomto prípade prenajímateľa nebytových priestorov, ktorou sú peňažné prostriedky na účte v banke, a nie o vec zverenú, len vo vzťahu ku ktorej je možné sa trestného činu sprenevery, vo všeobecnej rovine, dopustiť. V prospech uvedenej skutočnosti aj tá skutočnosť, že právne vzťahy týkajúce sa dodávok médií do predmetných nebytových priestorov majú dvojstranný charakter, kde na jednej strane, vystupuje prenajímateľ, ako objednávateľ konkrétneho média pre budovu, pričom na strane druhej vystupuje dodávateľ médií, a to napríklad vody, elektriny, plynu. Z toho esenciálne vyplýva, že aj z **obsahu predmetných právnych vzťahov týkajúcich sa zabezpečenia dodávky médií plynú subjektívne práva a povinnosti výlučne osobe prenajímateľa a príslušným dodávateľom médií, a teda v žiadnom prípade nie aj jednotlivým nájomcom**. **Nájomcovia tak nikdy nie sú v priamom spoločnom právnom vzťahu s prenajímateľom a zároveň aj s dodávateľom médií**. Preto sa **prípadné preplatky na úhradách za médiá nestávajú ani ex lege, ani ex contractu spätne vlastníctvom jednotlivých nájomcov**, ktorí platby za médiá v prospech bankového účtu prenajímateľa zrealizovali.

Ak by sme na vzájomný vzťah medzi prenajímateľom nebytových priestorov a jednotlivými nájomcami nazerali iným spôsobom, dospeli by sme k absurdnému záveru, podľa ktorého ktorýkoľvek iný subjekt (napr. majiteľ rodinného domu) odoberajúci médiá ako elektrina, voda a plyn, ktorý za nich platí zálohové platby v prospech ich dodávateľských spoločností, ostáva aj po ich pripísaní na účet týchto spoločností výlučným vlastníkom prostriedkov na účte v banke patriacom dodávateľovi konkrétneho média, a to až do času, kým mu nebudú spätne vyúčtované. V prípade prenajímateľa nebytových priestorov sú dodávateľské spoločnosti konečným užívateľom zálohových platieb, a teda môžu nimi medziasom disponovať akýmkoľvek spôsobom, čo ich však nezbaňuje civilnoprávnej povinnosti tie po skončení určitého obdobia riadne vyúčtovať a prípadný nedoplatok vrátiť do vlastníctva toho

prenajímateľa nebytového priestoru. V prípade prenajímateľa v rámci celkom odlišného právneho vzťahu založeného zmluvou o nájme nebytových priestorov, tomuto taktiež vyplýva povinnosť realizácie vysporiadania úhrad za médiá s jednotlivými nájomcami po tom, čo boli tieto vyúčtované zo strany dodávateľa príslušného média. Vo vzťahu k prípadnému nesplneniu si tejto zmluvnej povinnosti **môže zo strany prenajímateľa rovnako ako vo vyššie uvedenom prípade dôjsť nanajvýš k vzniku civilnoprávneho nároku nájomcu nebytového priestoru** (napr. nároku na vydanie bezdôvodného obohatenia), ktorý je však zo svojej podstaty mimo verejnoprávnej regulácie, a teda aj mimo prípadného postihu cestou osobitnej časti Trestného zákona (konkrétne prostredníctvom skutkovej podstaty trestného činu sprenevery), keďže **aj prípadné preplatky na platbách za médiá sa** v zmysle všetkého doposiaľ uvedeného **stávajú výlučným vlastníctvom prenajímateľa**, na vrátenie ktorých **mu právo vyplýva z konkrétnych zmluvných vzťahov s dodávateľmi médií.**

Splatnosť nákladov médií súvisiacich s užívaním predmetu nájmu, tak ako aj iných plnení (napríklad pri kúpe) podľa Občianskeho zákonníka, a taktiež podľa Obchodného zákonníka, možno dohodnúť viacerými spôsobmi. Môže byť celá „cena“ splatná vopred, platená na mesačnej báze, štvrtročnej báze, avšak dôležitá je skutočnosť, že okamihom ich pripísania na účet v banke sa stávajú vlastníctvom prenajímateľa alebo predávajúceho, čo vyplýva z ich statusu ako konečného užívateľa týchto platieb, ktorý následne uzatvára s dodávateľmi médií zmluvy. Prenajímateľovi tak vzniká záväzok nájomcovi zabezpečiť v zmluve uvedené médiá potrebné na užívanie nájmu. V prípade, ak by prenajímateľ médiá nájomcovi nedodal, respektíve by ich dodanie nezabezpečil, mohla by sa suma, ktorú za tým účelom prenajímateľ od nájomcu prevzal stať bezdôvodným obohatením. Uvedené uvádzame aj preto, že trestné právo je prostriedkom *ultima ratio* (ide o poslednú a najkrajnejšiu možnosť, ktorú je nevyhnutné brať do úvahy v rámci materiálnej stránky trestného činu), pričom podľa tejto zásady má byť trestné právo použité len ako najkrajnejší prostriedok a len pri typovo najzávažnejších porušeníach spoločenských vzťahov, záujmov a hodnôt, teda len tam, kde iné možnosti, hlavne prostriedky ostatných právnych odvetví, nie sú dostatočné, a teda už boli vyčerpané, sú neúčinné alebo zjavne nie sú vhodné. Princíp trestného práva ako prostriedku *ultima ratio* sa prejavuje najmä v prípadoch, ktoré majú súkromnoprávny základ, pričom v takýchto prípadoch musia orgány činné v trestnom konaní a súd vykladať znaky skutkových podstát s vedomím, že princíp *ultima ratio* má vplyv aj na subjektívnu stránku trestného činu a musia tiež náležite zvažovať, či je možné využiť inštitúty iných právnych odvetví pre namietané porušenie práva a či týmito inštitútmi možno reálne dosiahnuť nápravy, ak k porušeniu práva skutočne došlo. Princíp *ultima ratio* tak umož-

ňuje orgánom činným v trestnom konaní a súdu odlíšiť prípady, ktoré patria výhradne do sféry občianskoprávných či obchodnoprávných vzťahov, a ktoré len zdanlivo vykazujú znaky skutkovej podstaty trestného činu od trestnej činnosti.¹⁸

Podľa nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky z 15.11.2018 vydaného pod č.k.: II. ÚS 382/2018: „*Ak v rámci trestného konania vedeného pre trestný čin sprenevery podľa § 213 Trestného zákona treba riešiť otázku vlastníckeho práva k veci, ktorá má byť predmetom sprenevery, pričom túto otázku samotný Trestný zákon nerieši, musia ju orgány činné v trestnom konaní a všeobecné súdy posudzovať podľa príslušných ustanovení občianskeho, resp. obchodného hmotného práva a až na základe takéhoto právneho posúdenia môžu dospieť k ústavne konformnému záveru o tom, či páchatel nakladal alebo nenakladal s cudzou (zverenou) vecou.*“ Na základe toho sme sa pre účely článku snažili demonštrovať, v ktorých prípadoch ide o vec zverenú, kedy prechádza vlastnícke právo k peňažným prostriedkom z platieb za médiá spojené s užívaním predmetu nájmu na prenajímateľa nebytového priestoru, a či teda skutočne môže byť vyššie opísané konanie kvalifikované ako trestný čin sprenevery alebo nie.

3. Peňažné prostriedky na účte spoločenstva vlastníkov bytov

Vyvodzovanie trestnoprávnej zodpovednosti pri páchaní trestnej činnosti predsedami spoločenstiev vlastníkov bytov (ďalej len „SVB“) súvisiacej s výkonom správy bytových domov treba na rozdiel od situácie uvedenej v predchádzajúcej kapitole tohto článku posudzovať v úplne inej rovine. Pre účely článku je dôležité posudzovať rovinu, kedy dochádza k porušeniu povinnosti opatrovať alebo spravovať cudzí majetok samotným štatutárnym orgánom právnickej osoby, členom štatutárneho orgánu právnickej osoby alebo jej iným členom alebo pracovníkom, a to vo vzťahu k majetku, ktorý patrí tejto právnickej osobe. Typickým prípadom je porušenie povinnosti predsedu SVB spravovať alebo opatrovať majetok právnickej osoby SVB, v ktorom vykonáva svoju funkciu. „*Ak je páchatel v čase výberu prostriedkov z účtu SVB stále vlastníkom bytu alebo nebytového priestoru, ktoré SVB spravuje, ale nie je predsedom SVB, nemôže nakladať s jej finančnými prostriedkami podľa vlastného uváženia, a to ani na úhradu svojich pohľadávok voči SVB. Majetok SVB ako právnickej osoby nie je výlučným majetkom vlastníka bytu alebo nebytového priestoru, ale „cudzou vecou“ v zmysle ustanovenia § 212*

¹⁸ Bližšie pozri Nález I. ÚS 402/2008, Uznesenie IV. ÚS 55/2008, Uznesenie IV. ÚS 55/2009, Uznesenie z 13. augusta 2013, sp. zn. 2 Tdo 35/2013.

Trestného zákona. Vlastník bytu alebo nebytového priestoru je podielovým spoluvlastníkom k spoločným častiam bytového domu a príslušného pozemku, z čoho mu vyplývajú práva a povinnosti a im zodpovedajúcu účasť na činnosti SVB (napríklad podľa § 11 až 15 ods. 1 zákona o vlastníctve bytov), čo však neznamená identitu s majetkom SVB. Na základe tohto si vlastník bytu alebo nebytového priestoru nemôže svojmocne vymôcť svoj majetkový nárok z titulu činnosti predsedu SVB, ktorú vykonával v minulosti, a to zneužitím podpisového vzoru predsedu SVB s príslušnými, tomu zodpovedajúcimi oprávneniami.¹⁹

Z uvedeného vyplýva, že štatutár SVB na rozdiel od prenajímateľa nebytových priestorov nikdy nie je vlastníkom peňažných prostriedkov na bankovom účte SVB, a teda v tomto prípade skutočne ide o vec, ktorá je cudzou (zverenou) vecou, vo vzťahu ku ktorej sa za splnenia ďalších zákonných podmienok môže dopustiť trestného činu sprenevery podľa § 213 Trestného zákona. Z uvedeného je taktiež zrejmé, že voči predsedovi SVB sa spravila nevyvodzuje trestnoprávna zodpovednosť z titulu výkonu správy bytového domu jeho osobou, ale z titulu výkonu správy bytového domu vykonávanej SVB, v ktorej pôsobí ako štatutárny zástupca, pričom disponuje prístupom k bankovému účtu SVB. V prípade predsedu SVB, zákon o vlastníctve bytov²⁰ výslovne neupravuje tzv. povinnosť starostlivosti riadneho hospodára o zverený cudzí majetok (majetok vlastníkov bytov a nebytových priestorov) tak ako to vyplýva z ustanovenia § 8b ods. 1 zákona o vlastníctve bytov a § 243a ods. 1 Obchodného zákonníka. **Pri posudzovaní trestnoprávnej zodpovednosti predsedu SVB nie je zákonom o vlastníctve bytov vyjadrená všeobecná povinnosť starostlivosti riadneho hospodára o zverený majetok (tzv. odborná starostlivosť).** Tá môže byť dôvodená len z porušenia konkrétnych ustanovení zákona o vlastníctve bytov, ktoré sa týkajú nakladania s majetkom SVB, čo potom treba aj dôsledne preukazovať v trestnom konaní. V uvedenom prípade treba najmä preukazovať, či predseda SVB postupoval *contra legem* a použil zverené finančné prostriedky za iným účelom, než mu to zo zákona vyplýva. Táto právna úprava zodpovedá aj tomu, že SVB nemôže vykonávať podnikateľskú činnosť a rovnako u SVB je aj obmedzená možnosť nadobúdania vlastného majetku.

V oboch prípadoch však vlastníci bytov zasielajú preddavkové platby za dodávku médií a platby do fondu opráv priamo na bankový účet SVB a nie samotného predsedu SVB, pričom tomuto až zo zákona vyplýva povinnosť naložiť s týmito finančnými prostriedkami zákonom stanoveným spôsobom.

¹⁹ Rozhodnutie NS SR sp. zn. sp. zn. 2 Tdo 14/2012.

²⁰ Bližšie pozri zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v jeho platnom znení.

Predseda SVB sa tak v žiadnom okamihu nestáva vlastníkom týchto peňažných prostriedkov, ale len ich správcom. Preto akékoľvek nakladanie s týmito peňažnými prostriedkami na účte v banke, ktoré je v rozpore s povinnosťou použiť ich na konkrétne dohodnutý účel, sa ten dopúšťa prisvojenia si cudzej veci, ktorá mu do správy bola zverená za určitým účelom.

Záver

Autori v článku podrobne rozoberali skutkovú podstatu trestného činu sprenevery podľa ustanovenia § 213 Trestného zákona. Upriamili pozornosť najmä na obligatórne znaky predmetného trestného činu, najmä na legálnu definíciu zverenej veci a s ňou súvisiace vybrané interpretačné a aplikačné problémy. Poukázali na súkromnoprávne vzťahy, ktoré vznikajú medzi prenajímateľmi nebytových priestorov a ich nájomcami, pričom sa najmä zaoberali otázkou, či peňažné prostriedky na účte v banke, ktoré zasielajú nájomcovia nebytových priestorov priamo prenajímateľovi, a ktoré aj fakticky označujú podľa zmluvy ako platby spojené s užívaním nájmu sa môžu v zmysle legálnej definície pojmu zverená vec podľa Trestného zákona skutočne považovať za vec zverenú, a teda či môže vzniknúť zodpovednosť prenajímateľa v trestnoprávnej rovine v prípade, ak tieto nájomcom riadne nevyúčtuje. Autori taktiež poukázali na vybranú rozhodovaciu prax všeobecných súdov a taktiež Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorú je možno aplikovať na konkrétne prípady, a vzhľadom na to dospeli k záveru, že v prípade takto charakterizovaných finančných prostriedkov na účte v banke nie je možné o nich hovoriť ako o veciach zverených, čo podložili aj širokou argumentáciou vo vzťahu k momentu nadobudnutia vlastníckeho práva k týmto finančným prostriedkom. Autori nepopreli možnosť naplnenia zodpovednosti prenajímateľa v civilnej rovine, a teda argumentovali aj princípom *ultima ratio*, ktorý by sa mal v týchto prípadoch dôsledne aplikovať. Autori svoje tvrdenia o nemožnosti naplnenia skutkovej podstaty trestného činu sprenevery v konkrétnych súkromnoprávných vzťahoch podopreli ich komparáciou s inými vzťahmi, a to napr. tými, ktoré vznikajú pri správe bytov spoločenstvom vlastníkov bytov, keď peňažné prostriedky na účtoch v banke subjektov, ktoré tieto platby prijímajú, sa riadia úplne inými pravidlami, čo v konečnom dôsledku môže viesť k trestnoprávnej zodpovednosti napr. predsedu SVB.

LITERATÚRA

1. FEČÍK, Marián. § 133 [Okamih nadobudnutia vlastníctva]. In: ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Občiansky zákonník I. 2.* vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 979, marg. č. 2.
2. IVOR, J. et al. 2010. *Trestné právo hmotné osobitná časť 2.* Bratislava: IURA EDITION. 2010. ISBN 978-80-8078-308-2.
3. Nález I. ÚS 402/2008.
4. Nález ÚS z 15.11.2018 vydaného pod č. k.: II. ÚS 382/2018.
5. R 16/1885.
6. R 16/1985.
7. R 29/1969.
8. R 54/1967.
9. R 9/1986
10. R 9/2012.
11. ŠAMKO, P. Manko nie je sprenevera, publikované dňa 10.12.2011 [prevzaté dňa 20. apríla 2012], dostupné na internete: <http://www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a92-manko-nie-je--sprenevera>.
12. Uznesenie IV. ÚS 55/2009.
13. Uznesenie IV. ÚS 55/2009.
14. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 2. februára 2011, sp. zn. 2Tdo 1/2011.
15. Uznesenie z 13. augusta 2013, sp. zn. 2 Tdo 35/2013.
16. Zákon č. 116/1990 Z. z. o nájme a podnájme nebytových priestorov v znení neskorších predpisov.
17. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v jeho platnom znení.
18. Rozhodnutie NS SR sp. zn. sp. zn. 2 Tdo 14/2012.
19. Zákon č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov v jeho platnom znení.

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. Martin Štrkolec, PhD.

Katedra trestného práva

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

martin.strkolec@upjs.sk

JUDr. Veronika Tóthová, PhD.

Katedra trestného práva

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

veronika.perdukova@upjs.sk

PODVODY V ZDRAVOTNOM POISTENÍ A PRI POSKYTOVANÍ ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI

FRAUD IN HEALTH INSURANCE AND IN THE PROVISION OF HEALTH CARE

doc. JUDr. MUDr. Peter Kováč, Phd. et PhD.

(Ústav súdneho lekárstva lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave,
Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta Trnavskej Univerzity)

Abstrakt: V našom príspevku analyzujeme problematiku podvodov v oblasti verejného zdravotného poistenia. Hoci ide o prísne regulovanú oblasť spoločenského života, podvody tu nie sú zriedkavé. Existujú dva hlavné typy podvodov:

1. Páchateľ vykáže zdravotnej poisťovni zdravotnú starostlivosť, ktorú ale v skutočnosti vôbec neposkytol, alebo
2. Páchateľ vykáže zdravotnej poisťovni zdravotnú starostlivosť, ktorú poskytol, avšak v menšej hodnote, ako ju vykázal

Pre oba typy podvodného konania uvádzame príklady. Taktiež sa venujeme problému tzv. mŕtvych duší vo verejnom zdravotnom poistení. V rámci analýzy dôsledkov odsúdenia zdravotníckeho pracovníka sme identifikovali závažný problém pri ukladaní trestu zákazu výkonu činnosti. Nevhodný spôsob administratívnej realizácie trestu zákazu činnosti vedie aj pri obmedzenom rozsahu zákazu k absolútnemu znemožneniu výkonu zdravotníckeho povolania a faktickému porušeniu zásady *ne bis in idem*.

Kľúčové slova: Zdravotné poistenie, podvod, Slovensko, porušenie zásady *ne bis in idem*

Abstract: In our paper, we analyse the issue of fraud in the field of public health insurance. Although this is a strictly regulated area of social life, fraud is not uncommon here. Two basic fraud types occur:

1. The offender reports to the health insurance company the health care which he/she did not provide at all, or
2. The offender reports to the health insurance company the health care he/she provided, but in a smaller value than actually reported.

We present examples for both fraud types. We also deal with the problem of so-called "dead souls" in public health insurance. As part of the analysis of conviction consequences for the healthcare worker, we identified a major issue. In cases when a prohibition of certain activities is imposed as penalty, an inappropriate method of penalty administrative implementation leads to the absolute impossibility of performing the medical profession, even with in cases when only limited scope is imposed by the court. Therefore the *ne bis in idem* principle is violated.

Key words: Health insurance – fraud – Slovakia – *ne bis in idem* principle violation

Úvod

Zdravotné poistenie bismarkovského typu má na území Slovenska tradíciu siahajúcu až do 19. storočia. V roku 2004 bola na Slovensku prijatá roz-

siahla reforma systému poskytovania a financovania zdravotnej starostlivosti na základe návrhov Pažitného a Zajaca.¹ V tomto legislatívnom nastavení ide o systém manažovanej konkurencie s viacerými zdravotnými poisťovňami. Tie majú formu akciových spoločností fungujúcich v rámci tvrdých rozpočtových obmedzení pod neustálou kontrolou Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou (ÚDZS). Pri vstupe na trh museli zdravotné poisťovne prejsť licenčným konaním a pravidelne musia UDZS poskytovať informácie o svojej činnosti a finančnom zdraví.²

Pre účely tohto príspevku pod pojmom „zdravotná starostlivosť“ rozumieme v súlade s jej legálnou definíciou podľa § 2 ods. 1 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ZoZS) „súbor pracovných činností, ktoré vykonávajú zdravotnícki pracovníci vrátane poskytovania registrovaných alebo povolených humánnych liekov a zdravotníckych pomôcok, ktoré spĺňajú požiadavky na uvedenie na trh podľa osobitného predpisu, diagnostických zdravotníckych pomôcok in vitro, ktoré spĺňajú požiadavky na uvedenie na trh podľa osobitného predpisu a dietetických potravín, ktoré spĺňajú požiadavky na uvedenie na trh podľa osobitného predpisu s cieľom predĺženia života fyzickej osoby, zvýšenia kvality jej života a zdravého vývoja budúcich generácií; zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, dispenzarizáciu, diagnostiku, liečbu, biomedicínsky výskum, ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu. Súčasťou poskytovania zdravotnej starostlivosti je aj preprava ambulanciou dopravnej zdravotnej služby“. Podobne definuje zdravotnú starostlivosť aj Smernica Európskeho parlamentu a Rady č. 2011/24/EÚ o uplatňovaní práv pacientov pri cezhraničnej zdravotnej starostlivosti v čl. 3 písm. a).³

Zdravotné poisťovne financujú zdravotnú starostlivosť zo zdrojov, ktoré pochádzajú jednak od ekonomicky aktívneho obyvateľstva a jednak z platieb štátu za ekonomicky neaktívnych poistencov štátu. Zdroje verejného zdravotného poistenia slúžia na financovanie poskytnutej zdravotnej starostlivosti, liekov, zdravotných pomôcok a služieb súvisiacich s poskytovanou zdravotnou starostlivosťou. V zásade možno konštatovať, že ide o prísne regulovanú oblasť spoločenského života.

¹ PAŽITNÝ, P., ZAJAC, R. *Stratégia reformy zdravotníctva – reálnej reformy pre občana* [online]. Bratislava: M.E.S.A 10 – Center for Economic and Social Analyses, 2001. Dostupné na internete: <http://www.reformazdravotnictva.sk/pril/zdravotnictvo.pdf>

² PAŽITNÝ, P. Historický vývoj slovenského zdravotného systému. In: *Právo a manažment v zdravotníctve*. 2021, č. 1.

³ HUMENÍK, I. et al. *Zákon o zdravotnej starostlivosti. Komentár*. Bratislava: C. H. Beck, 2023.

1. Typické formy trestnej páchania trestnej činnosti

Prísna regulácia v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti a verejného zdravotného poistenia by mala teoreticky minimalizovať možnosť páchať majetkovú trestnú činnosť. Napriek uvedenému však k takejto trestnej činnosti dochádza. Z hľadiska jej páchania existujú dva hlavné typy konania páchatel'ov:

1. Páchatel' vykáže zdravotnej poisťovni zdravotnú starostlivosť, ktorú ale v skutočnosti vôbec neposkytol, alebo
2. Páchatel' vykáže zdravotnej poisťovni zdravotnú starostlivosť, ktorú poskytol, avšak v menšej hodnote ako ju vykázal.

Oba uvedené varianty možno z hľadiska objektívnej stránky charakterizovať tým, že páchatel' uvedie svojim aktívnym a úmyselným konaním do omylu subjekt, ktorý poskytuje úhradu za poskytnutú zdravotnú starostlivosť, totiž zdravotnú poisťovňu. Z hľadiska trestnoprávnej kvalifikácie treba mať na pamäti, že hoci ku konaniu páchatel'a dochádza v rámci verejného zdravotného poistenia a majetkový prospech páchatel'a pochádza od zdravotnej poisťovne, chýba tu poistný vzťah či už v oblasti zmluvného poistenia podľa § 788 Občianskeho zákonníka (OZ) alebo povinného zmluvného poistenia podľa § 789 ods. 2 OZ. V oblasti verejného zdravotného poistenia totiž neexistuje poistná zmluva medzi poistencom a poisťovňou, vzťah vzniká priamo na základe právneho predpisu – zákona č. 580/2004 o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ZoZP). Preto nebude možné kvalifikovať konanie páchatel'a ako trestný čin poisťovacieho podvodu podľa § 223 Trestného zákona (TZ), ale len ako trestný čin podvodu podľa § 221 TZ.

Hoci ZoZP predpokladá dva druhy zdravotného poistenia – povinné verejné zdravotné poistenie a individuálne zdravotné poistenie, v Slovenskej republike existuje výhradne povinné verejné zdravotné poistenie. Treba tiež dodať, že v zmysle § 2 od. 2 ZoZP je vykonávanie verejného zdravotného poistenia činnosť vo verejnom záujme, pri ktorej sa hospodári s verejnými prostriedkami.

2. Vykazovanie neposkytnutej zdravotnej starostlivosti

V prípadoch vykazovania zdravotnej starostlivosti, ktoré nebola vôbec poskytnutá, je páchatel'om najčastejšie poskytovateľ lekárenskej starostlivosti. Spravidla ide požadovanie úhrady liekov, ktoré mali byť vydané pacientom, avšak ich lekárne reálne nemala k dispozícii. V prípade poskytovateľov zdravotnej starostlivosti je častou formou vykazovanie výkonov s využitím prí-

strojového vybavenia, ktoré poskytovateľ aktuálne neprevádzkuje (napríklad pre poruchu) alebo dokonca ani nevlastní.

Pri poskytovaní lekárenskej starostlivosti je najčastejšou formou podvodu uplatnenie nároku na úhradu liekov na základe lekárskeho predpisu vystaveného na konkrétnu fyzickú osobu. Typickým príkladom takého podvodu je konanie páchatelky – lekárničky, ktorú Okresný súd v Senici v konaní vedenom pod spisovou značkou 2T/187/2019 dňa 4.4.2022 uznal za vinnú zo zločinu podvodu podľa § 221 ods. 1, ods. 3 písm. a) Trestného zákona, na tom skutkovom základe, že v období od 1.1.2015 do 31.12.2016 ako poskytovateľ lekárenskej starostlivosti vo verejnej lekárni si v úmysle získať majetkový prospech voči zdravotným poisťovňam Všeobecná zdravotná poisťovňa, a. s., Bratislava, Union zdravotná poisťovňa, a. s., Bratislava a DÔVERA zdravotná poisťovňa, a. s., Nitra na základe presne nezisteného množstva lekárskeho predpisov vystavených na poistencov týchto zdravotných poisťovní uplatnila nárok na lieky a zdravotnícke pomôcky Alpha D3 cps, Ebrantil, Enelbin Retard, Fraxiparine, Lyrica 150, Pradaxa 150, Quetiapine Accord 300, Thiogamma Oral, Tralgitgtt, Vessel Due F, Xarelto 20, Zoleptil 100, Zoleptil 50, Depend Pants Super L/XL, Depent Slip SuperPlus L a Tena Pants Large, ktorými liekmi a zdravotníckymi pomôckami však v uvedenom období reálne nedisponovala a v množstve, v akom ich Všeobecnej zdravotnej poisťovni, a. s., Bratislava, Union zdravotnej poisťovni, a. s., Bratislava a DÔVERE zdravotná poisťovňa, a. s., Nitra, fakturovala ich od distribútorických farmaceutických spoločností nenakúpila. Z toho dôvodu nemohli byť uvedené lieky a zdravotnícke pomôcky ani samotným pacientom týchto zdravotných poisťovní vydané. Tieto lieky lekárnička neoprávnene fakturovala zdravotným poisťovňam na preplatenie poskytnutej lekárskej starostlivosti, pričom zdravotné poisťovne ich obvinenej aj v plnom rozsahu preplatili a takýmto neoprávneným vyfakturovaním 21 914 kusov liekov a zdravotníckych pomôcok spôsobila Všeobecnej zdravotnej poisťovni, a. s., škodu vo výške 25 215,78 eur, Union zdravotnej poisťovni, a. s., škodu vo výške 683,77 eur a DÔVERE zdravotnej poisťovni, a. s., škodu vo výške 2 478,34 eur, čo predstavuje celkovú škodu vo výške 28 377,89 eur. Okresný súd uložil páchatelke peňažný trest vo výmere 1 500,- eur s náhradným trestnom odňatím slobody v trvaní 6 mesiacov.

V inom prípade s podobným skutkovým základom Okresný súd Senica v konaní pod spisovou značkou 1T/116/2018 uznal za vinného lekárnika, ktorý v priebehu roka 2013 na základe presne nezisteného množstva lekárskeho predpisov na analgetiká, vystavených na rôznych poistencov zdravotných poisťovní, neoprávneným vyúčtovaním 6 825,39 kusov liekov spolu spôsobil škodu v celkovej výške 107 634,61 eur. Páchatelovi súd uložil za zločin podvodu podľa § 221 ods. 1, ods. 3 písm. a) TZ trest odňatia slobody v trvaní tri roky s podmieneným odkladom na skúšobnú dobu päť rokov s probač-

ným a mediačným dohľadom a povinnosť spočívajúca v príkaze zúčastniť sa v skúšobnej dobe na psychologickom poradenstve.

Okresný súd v Martine v konaní pod spisovou značkou 1T/48/2018 schválil dohodu o vine s treste, ktorou bola lekárnica uznaná za vinnú z toho, že neoprávnene vykázala na uhradenie v neprospech zdravotnej poisťovne Dôvera, a. s., lieky a zdravotnícke pomôcky predpisované lekármi v ambulancii pediatrickej imunológie a alergológie a v ambulancii klinickej imunológie a alergológie Univerzitnej nemocnice Martin, v počte celkom 74,13 balení liekov napriek tomu, že s nimi nedisponovala. V období od 1.1.2013 do 31.12.2014 neoprávnene fakturovala lieky a zdravotnícke pomôcky v celkovej výške 31 713,47 eur, keďže nedisponovala takým množstvom liekov a zdravotníckych pomôcok, ako vykázala na uhradenie do zdravotnej poisťovne Dôvera a. s., čím spôsobila škodu vo výške 31 713,47 eur. Lekárničke bol uložený za trestný čin podvodu podľa § 221 ods. 1, ods. 3 písm. a) Trestného zákona trest odňatia slobody vo výmere dva roky s podmieneným odkladom na skúšobnú dobu tri roky.

Vykazovanie nerealizovanej zdravotnej starostlivosti poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti je vo všeobecnosti výnimočné a možno ho predpokladať skôr u poskytovateľov špecializovanej ambulantnej starostlivosti. To je dôsledkom úhradového mechanizmu, pri ktorom sú poskytovatelia všeobecnej ambulantnej zdravotnej starostlivosti financovaní predovšetkým paušálnou kapitačnou platbou podľa počtu pacientov a ich vekovej štruktúry a poskytovatelia špecializovanej ambulantnej zdravotnej starostlivosti sú financovaní platbou za výkony.

Okresný súd Levice v konaní pod spisovou značkou 1T/6/2021 trestným rozkazom odsúdil lekárku, ktorá v priebehu mesiacov január 2015 až december 2016 ako poskytovateľ zdravotnej starostlivosti vykázala a vyúčtovala Dôvere zdravotnej poisťovni, a. s., fiktívne úkony za poskytnutú zdravotnú starostlivosť jej poistencom v sumách od 9,13 eur do 133,30 eur. Tieto fiktívne výkony jej Dôvera zdravotná poisťovňa, a. s., uhradila z prostriedkov verejného zdravotného poistenia, hoci títo poistenci v ambulanciách obvinenej lekárky žiadne zdravotné úkony neabsolvovali. Spôsobená škoda bola v celkovej výške 1 202,64 eur, lekárku súd odsúdil za trestný čin podvodu podľa § 221 ods. 1 TZ na trest odňatia slobody v dĺžke 4 mesiace s podmieneným odkladom na skúšobnú dobu 1 rok. Zároveň bola odsúdená uložená povinnosť nahradiť spôsobenú škodu.

Okresný súd Bratislava II v konaní pod spisovou značkou 4T/190/2014 uznal trestným rozkazom za vinného lekára, ktorý ako poskytovateľ zdravotnej starostlivosti v neurologickej ambulancii neurologického oddelenia Univerzitnej nemocnice Bratislave, pracovisko Svätého Cyrila a Metoda, Antolská 11, Bratislava, minimálne v období od 12.11.2010 do 17.04.2013 neo-

právnene uplatnil plnenie za poskytnutú zdravotnú starostlivosť a použité lieky v poisťovni Union zdravotná poisťovňa a. s., tak, že vykazoval zdravotnú starostlivosť minimálne pre päť pacientov – poistencov Union zdravotnej poisťovne a. s., avšak túto zdravotnú starostlivosť v skutočnosti nevykonával a spotreboval pritom lieky, ktorých pôvod zdravotnej poisťovni nepreukázal minimálne v objeme 3 257,86 eur. Vyúčtovaním nevykonaných úkonov, respektíve deklarovaním úkonov, ktoré nevykonával v takom rozsahu, v akom ich deklaroval, a vyúčtovaním spotrebovaných liekov, ku ktorým nepreukázal zdravotnej poisťovni legálny spôsob nadobudnutia, spôsobil spoločnosti Union zdravotná poisťovňa a. s., ich úhradou škodu vo výške najmenej 3 257,86 eur. Za pokračovací trestný čin podvodu podľa § 221 ods. 1, ods. 2 TZ mu súd uložil peňažný trest vo výške 800 eur s určením náhradného trestu odňatia slobody na tri mesiace.

Podobný modus operandi bol použitý aj v ďalšom prípade. Podľa správy zverejnenej na facebookovej stránke Policajného zboru⁴ 31. januára 2019 vyšetrovateľ obvinil 64 osôb z pokračujúceho obzvlášť závažného zločinu podvodu spáchaného formou spolupáchateľstva. Obvinení v období od januára 2010 do októbra 2015 prostredníctvom mandatórov, ako aj štatutárov dvoch spoločností z Banskej Bystrice (zástupca na zabezpečenie dostupnosti zdravotníckych pomôcok, produktov tzv. vlhkého krytia, reklamy, propagácie a marketingu), na území Slovenskej republiky, po vzájomnej dohode s poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti (lekári) a poskytovateľmi lekárenskej starostlivosti (lekárne), zorganizoval reťazec lekárov a lekárnikov. Lekári bez vedomia a súhlasu reálne existujúcich pacientov (už aj mŕtvych) vypisovali lekárske poukazy na vyššie uvedené zdravotnícke pomôcky, ktoré neboli pacientom dodané a lekárne ich cez pokladne dávali na preplatenie zdravotnej poisťovni. Spoločným konaním doposiaľ spôsobili zdravotnej poisťovni škodu vo výške takmer 152-tisíc eur. Lekári vykazovali takéto náplasti aj na zdravých pacientov, ale aj na sprievodcov pacientov. Hoci polícia iniciálne obvinila 59 lekárov, vo veľkej časti došlo k zastaveniu trestného stíhania pre jeho premlčanie.⁵

⁴ MEGA KAUA: PODVOD LEKÁROV... Polícia Slovenskej republiky. In: [cit. 24.10.2023]. Dostupné na internete: https://www.facebook.com/policiaslovakia/posts/2377262602303948?paipv=0&eav=Afbjg5YT6W_nmnrTVI0V0aVI0L9BHnivio6DrW6fzax29GyTbpXb3qQgOcd-4KVg8zJBs&_rdr

⁵ LACKOVÁ, E. Niežeby sa skutok nestal, no väčšina lekárov podozrivých... In: [cit. 27.10.2023]. Dostupné na internete: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/niezeby-skutok-nestal-vacsina-lekarov-podozrivych-podvodu-trestnemu-stihaniu-vyhne>

2.1 Vykazovanie zdravotnej starostlivosti s vyššou cenou oproti skutočne poskytnutej

V prípadoch vykazovania zdravotnej starostlivosti s vyššiu hodnotou, ako bola skutočne poskytnutá, existuje veľa možností na obohatenie poskytovateľov. Niektoré zo zdravotných výkonov sa často realizujú spolu, a preto sú v systéme vykazovania pre zdravotnú poisťovňu poskytovateľom prednastavené – napríklad CT mozgu a CT mozgu s využitím kontrastnej látky. Ak je realizované len CT mozgu a príslušný zdravotnícky pracovník neodstráni prednastavené vykázanie CT vyšetrenia s kontrastnou látkou, poskytovateľ si uplatní voči poisťovni úhradu oboch.

Typickým príkladom vykazovania zdravotnej starostlivosti s vyššou cenou oproti skutočnej bol prípad výdaja štandardných sériovo vyrábaných zdravotníckych pomôcok namiesto individuálne vyhotovovaných zdravotníckych pomôcok (napríklad dlahy, ortézy či ortopedické vložky). Analytickou činnosťou antifraudového tímu zdravotnej poisťovne bol zistený neodôvodnený nárast nákladov na individuálne vyhotovované zdravotnícke pomôcky. Poistenci zdravotnej poisťovni potvrdili, že dostali sériovo vyrábanú zdravotnícku pomôcku namiesto vykázananej drahšej individuálne vyrábanej. V jednej z výdajní zdravotníckych pomôcok sa podarilo preukázať 86 prípadov s celkovou škodou vo výške 6 500 eur. Daný prípad sa skončil uzatretím zmluvy podľa § 220 Trestného poriadku medzi páchatelom – konateľom výdajne zdravotníckych pomôcok a poškodenou zdravotnou poisťovňou.⁶

O rozšírenosti tohto druhu podvodného konania svedčí aj správa zverejnená políciou v roku 2019, podľa ktorej vyšetrovateľ Krajského riaditeľstva Policajného riešil prípad obzvlášť závažného zločinu podvodu. Ten spočíval v tom, že rôzni lekári bez vedomia a súhlasu reálne existujúcich pacientov, už aj mŕtvych, vypisovali lekárske poukazy na zdravotnícke pomôcky, ktoré neboli pacientom dodané a lekárne ich cez pokladne dávali na preplatenie zdravotnej poisťovni medzi januárom 2010 a októbrom 2015. Takmer 800 pacientov bolo mŕtvych, viacerých tiež nebolo možné vypočítať, keďže šlo o bezdomovcov či ľudí, ktorí sa odsťahovali do zahraničia.⁷

⁶ Konateľ výdajne priznal podvod so zdr... Informácie pre médiá | Dôvera. In: [cit. 27.10.2023]. Dostupné na internete: <https://www.dovera.sk/poistenec/potrebujem-poradit/o-dovere/informacie-pre-media/konatel-vydajne-priznal-podvod-so-zdravotnickymi-pomockami>

⁷ Podvod so zdravotníckymi pomôckami za 150 000 eur. Polícia obvinila 64 osôb. Domáce – Správy – Pravda. In: [cit. 27.10.2023]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/501444-podvod-so-zdravotnickymi-pomockami-za-150-000-policia-obvinila-64-osob/>

3. Mŕtve duše v zdravotnom poistení

Ako kuriozitu v rámci nášho príspevku uvedieme aj problematiku tzv. „mŕtvych duší“ v oblasti verejného zdravotného poistenia. Zdravotné poisťovne evidujú ako poistencov aj osoby, ktoré už zomreli, často aj pred desiatkami rokov. Poisťovne nemajú informáciu o ich úmrtí a za mŕtve duše sa naďalej platí poisťné. Ide o sumu približne 5,5 mil. eur ročne. Od roku 2015 získavajú zdravotné poisťovne informácie o úmrtiach automaticky, vďaka čomu poklesol medzi rokmi 2014 a 2015 počet evidovaných mŕtvych duší o 37 %. Väčšina mŕtvych duší bola poistencami VŠZP (90 %) a platiteľom poisťného bol takmer výlučne štát (93 %). Príjmy poisťovní mŕtve duše zvyšujú cez platbu za poistencov štátu. V rokoch 2012 – 2016 predstavovalo poisťné platené štátom v priemere 413 eur ročne.⁸ Najstarší poistenec mal pritom 132 rokov. Problém pravdepodobne vznikol ešte v roku 1994 pri transformácii z Národnej poisťovne Správy fondu zdravotného poistenia na Všeobecnú zdravotnú poisťovňu, ktoré svojich poistencov dostala pridelením, pričom nemusela byť správna údajová báza, keď v papierovej forme neboli zaevidované úmrtia.⁹

V danom kontexte možno minimálne od zverejnenia tohto problému Inštitútom finančnej politiky Ministerstva financií Slovenskej republiky uvažovať, hoci len v teoretickej rovine, o naplnení skutkovej podstaty trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku.

4. Dôsledky odsúdenia za podvod pre zdravotníckeho pracovníka

Ani v jednom z prezentovaných prípadov súdy neuložili odsúdeným zdravotníckym pracovníkom trest zákazu činnosti. Trest zákazu činnosti má v zmysle §61 ods.2 TZ fakultatívny charakter. Avšak hoci takýto trest súdy neuložili, samotné odsúdenie za trestný čin podvodu súvisiaci s výkonom zdravotníckeho povolania môže mať teoreticky u zdravotníckeho pracovníka faktický účinok identický s jeho uložením.

Zdravotnícke povolania a ich výkon upravuje zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niekto-

⁸ ČERNĚNKO, M., KUBALA, J., MESÁROŠ, T. Mŕtve duše slovenského zdravotníctva. In: *Komentár* [online]. 2018, č. 15/2018. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/17294/84/Mrtve-duse_komentar_Final.pdf

⁹ ANDELOVÁ, J. Ďalšie zlyhanie Úradu pre dohľad? Štátna poisťovňa berie peniaze aj za neexistujúcich poistencov | OZDRAVME.SK. In: *ozdravme.sk* [online] [cit. 23.10.2023]. Dostupné na internete: <https://www.ozdravme.sk/Dokument/101181/dalsie-zlyhanie-uradu-pre-dohlad-statna-poistovna-berie-peniaze-aj-za-neexistujucich-poistencov.aspx>

rých zákonov („ZoPZS“). Podmienkou výkonu zdravotníckeho povolania je v zmysle § 31 ods. 1 ZoPZS okrem spôsobilosti na právneho úkony, zdravotnej spôsobilosti, odbornej spôsobilosti a registrácie príslušnou profesijnou komorou aj bezúhonnosť. ZoPZS má osobitnú definíciu bezúhonnosti v § 38 ods. 1. Aj na vydanie licencie na výkon samostatnej zdravotníckej praxe, na výkon zdravotníckeho povolania, na výkon činnosti odborného zástupcu a výkon lekárskej posudkovej činnosti sa vyžaduje bezúhonnosť. Za bezúhonného sa považuje ten, kto nebol právoplatne odsúdený za:

- a) obzvlášť závažný trestný čin,¹⁰
- b) trestný čin proti ľudskej dôstojnosti, trestný čin v súvislosti s detskou pornografiou, trestný čin obchodovania s ľuďmi alebo trestný čin zverenia dieťaťa do moci iného,
- c) trestný čin prijímania úplatku, trestný čin podplácania alebo trestný čin nepriamej korupcie,
- d) úmyselný trestný čin spáchaný v súvislosti s výkonom zdravotníckeho povolania.

Bezúhonnosť sa podľa § 38 ods. 2 ZoPZS preukazuje výpisom z registra trestov. V ňom sa uvádzajú všetky nezahladené tresty. Prípadné odsúdenie je skutočnosťou, ktoré môže mať za následok dočasné pozastavenie regis-

¹⁰ ZoPZS bol prijatý ešte v čase platnosti Trestného zákona č. 140/1961 Z.z. Obzvlášť závažnými trestnými činmi boli v zmysle § 42 ods. 2 trestné činy uvedené v § 62 a tie úmyselné trestné činy, na ktoré tento zákon ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby najmenej osem rokov. V § 62 TZ boli taxatívne uvedené trestné činy vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 93a), terorizmu (§ 94), záškodníctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), vyzvedačstva (§ 105), vojnovnej zrady (§ 114), falšovania a pozmeňovania peňazí a cenných papierov podľa § 140 ods. 2, 3 a 4, skrátenia dane a poistného podľa § 148 ods. 5, neodvedenia dane a poistného podľa § 148a ods. 4, nedovoleného prekročenia štátnej hranice podľa § 171a ods. 2, 4, 5 a § 171b ods. 2 a 3 všeobecného ohrozenia podľa § 179 ods. 2, 3, ohrozenia bezpečnosti vzdušného dopravného prostriedku a civilného plavidla podľa § 180a, zavlečenia vzdušného dopravného prostriedku do cudziny podľa § 180c ods. 2, založenia, zosnovania a podporovania zločineckej skupiny a teroristickej skupiny podľa § 185a, nedovolennej výroby a držby omamnej látky, psychotropnej látky, jedu a prekursora a obchodovania s nimi podľa § 187 ods. 4, 5 a 6, nedovolennej výroby a držby jadrových materiálov a vysokorizikových chemických látok podľa § 187a ods. 3, týranie blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 215 ods. 2 až 5, vraždy (§ 219), lúpeže podľa § 234 ods. 2, 3, brania rukojemníka podľa § 234a ods. 3, vydierania podľa § 235 ods. 3, hrubého nátlaku podľa § 235a ods. 2, 3, 4 a 5 a § 235b ods. 4 a 5, znásilnenia podľa § 241 ods. 2, 3, sexuálneho násillia podľa § 241a ods. 2 a 3, sexuálneho zneužívania podľa § 242 ods. 2, 3 a 4, obchodovania s ľuďmi podľa § 246 ods. 3, 4 a 5, krádeže podľa § 247 ods. 6, sprenevery podľa § 248 ods. 5, podvodu podľa § 250 ods. 5, úverového podvodu podľa § 250a ods. 5, subvenčného podvodu podľa § 250b ods. 5, poisťovacieho podvodu podľa § 250c ods. 5, podvodného úpadku podľa § 250e ods. 6, zavineneho úpadku podľa § 250f ods. 6, legalizácie príjmu z trestnej činnosti podľa § 252 ods. 3, 4 a 5 a § 252a, genocídia (§ 259), zločinu proti ľudskosti (§ 259b) alebo perzekúcie obyvateľstva podľa § 263a ods. 3 a trestný čin proti mieru podľa § 1 zákona č. 165/1950 Zb. na ochranu mieru. V súčasnosti treba za „obzvlášť závažný trestný čin“ považovať obzvlášť závažný zločin v zmysle jeho legálnej definície v § 11 ods. 3 TZ.

trácie podľa §63a písm. ZoPZS, ak je zdravotníckemu pracovníkovi dočasne zakázaný výkon zdravotníckeho povolania alebo jej zrušenie podľa § 64 ods. 1 písm. c) ZoPZS, ak došlo k uloženiu trestu doživotného zákaz výkonu zdravotníckeho povolania podľa § 61 ods. 4 TZ. V zmysle § 63 ods. 8 ZoPZS je zdravotnícky pracovník povinný v rámci oznamovania zmeny údajov týkajúcich sa výkonu jeho zdravotníckeho povolania bezodkladne oznamovať príslušnej komore aj údaje rozhodujúce pre dočasné pozastavenie registrácie (§ 63a) a zrušenie registrácie (§ 63b): Spolu s oznámením údajov rozhodujúcich pre dočasné pozastavenie registrácie a zrušenie registrácie je zdravotnícky pracovník povinný predložiť osvedčené kópie dokladov preukazujúcich tieto údaje.

Podobná úprava platí v prípade licencií vydaných príslušnou komorou. Podmienky na vydanie licencie musia byť podľa § 69 ods. 4 ZoPZS plnené po celý čas platnosti licencie. Pri dočasnom zákaze výkonu zdravotníckeho povolania alebo pri dočasnom pozastavení registrácie komora podľa § 73 ods. 1 ZoPZS licenciu dočasne pozastaví. V prípade, ak prestarne držiteľ licencie spĺňať podmienky na jej vydanie, komora podľa § 74 ods. ZoPZS licenciu zruší. To bude aj v prípade straty bezúhonnosti.

Podľa § 436 ods. 1 písm. e) TP, len čo sa rozsudok, ktorým bol uložený trest zákazu činnosti výkonu zdravotníckeho povolania stal právoplatným, zašle predseda senátu na zabezpečenie výkonu trestu zákazu činnosti rovnopis výroku rozsudku profesijnej komore.

Je nepochybné, že vo vyššie uvádzaných prípadoch bol trestný čin podvodu spáchaný pri vyúčtovaní zdravotnej starostlivosti zdravotným poisťovním. Je však otázkou, či ide o spáchanie trestného činu v súvislosti s výkonom zdravotníckeho povolania. Zdravotníckym povolaním sa v zmysle § 3 ods. 1 ZoPZS rozumie úbor pracovných činností, ktoré vykonáva zdravotnícky pracovník pri

- a) poskytovaní zdravotnej starostlivosti,
- b) zabezpečovaní záchrannej zdravotnej služby,
- c) ochrane zdravia ľudí,
- d) lekárskej posudkovej činnosti,
- e) zaobchádzaní s liekmi a zdravotníckymi pomôckami,
- f) výkone kontroly poskytovania zdravotnej starostlivosti, ochrany zdravia ľudí a lekárskej posudkovej činnosti a pri výkone dohľadu nad zdravotnou starostlivosťou,

Súčasťou zdravotníckeho povolania môže byť podľa § 3 ods. 2 ZoPZS aj vedecká činnosť a pedagogická činnosť a riadenie a organizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti. Ako sme už uviedli vyššie, poskytovanie zdravotnej starostlivosti definuje § 2 ods. 1 ZoZS. Ak zdravotnícky pracovník predstiera, že realizuje zdravotné výkony alebo vydáva neexistujúce lieky či zdravot-

nícke pomôcky, prípadne vydáva lacnejšie zdravotná pomôcky a vykazuje drahšie, možno bez akýchkoľvek pochyb konštatovať, že tu trestná činnosť je páchaná v súvislosti s výkonom zdravotníckeho povolania. To by malo mať za následok stratu bezúhonnosti. To by znamenalo zánik jednej z podmienok registrácie zdravotníckeho pracovníka a stratu možnosti vykonávať zdravotnícke povolanie v zamestnaneckom pomere, ako aj na základe licencie. Ak však nie je súčasne uložený trest zákazu činnosti, súd nemá povinnosť zaslať príslušnej komore rozsudok či rovnopis jeho výrokovej časti. Preto sa komora o takomto rozsudku nedozvie od súdu. Ak zdravotnícky pracovník o takomto odsudzujúcom rozsudku komoru, ktorá ho registruje, neinformuje, komora nemá žiadny spôsob, akým by sa o strate podmienok registrácie či vydanie licencie dozvedela.

Hoci zdravotnícky pracovník je podľa §72a ZoPZS je povinný bezodkladne oznámiť komore údaje rozhodujúce pre dočasné pozastavenie a zrušenie licencie a predložiť osvedčené kópie dokladov preukazujúcich tieto údaje, v prípade, ak túto svoju povinnosť nesplní, komora sa nedozvie o strate jeho bezúhonnosti, ak mu súčasne nebol uložený trest zákazu výkonu činnosti zdravotníckeho povolania. Vo vzťahu k registrácií ZoPZS neustanovuje žiadnu oznamovaciu povinnosť zdravotníckeho pracovníka vo vzťahu k jeho bezúhonnosti. Preto sa komora nemá ako dozvedieť o tom, že zanikla jedna z podmienok registrácie zdravotníckeho pracovníka. Inak povedaná, existuje riziko, že zdravotnú starostlivosť môžu poskytovať osoby, ktoré nespĺňajú zákonné podmienky.

Na druhej strane treba objektívne uviesť, že uloženie trestu zákazu činnosti zdravotníckemu pracovníkovi môže postihnúť zdravotníckeho pracovníka v omnoho väčšej miere, ako to súd zamýšľal. Súdy spravidla trest ukladajú s presnou špecifikáciou, aké činnosti sú zdravotníckemu pracovníkovi zakázané. Tak môže napríklad súd chirurgovi zakázať výkon lekárskeho povolania v odbore chirurgia prípadne gynekológovi – pôrodníkovi lekárske povolanie v odbore gynekológia a pôrodníctvo. Ako sme už uviedli vyššie, súd uloženie takéhoto zákazu postupom podľa § 436 ods. 1 písm. e) TP oznámi príslušnej komore.

Ak súd uložil zákaz výkonu lekárskeho povolanie v konkrétnej špecializácii, napríklad už uvedenej chirurgii, takýto lekár by mohol vykonávať lekárske povolanie v inej špecializácii, v ktorej mu zákaz nebol udelený. To však v praxi vedie v dôsledku rozhodovacej praxe napríklad Slovenskej lekárskej komory k nezamýšľaného a omnoho tvrdšiemu postihu – úplnému zakazu výkonu lekárskeho povolania. Komora v prípade, ak má odsúdený lekár vydanú niektorú z licencií podľa § 68 ods. 1 ZoPZS a ide trest zákazu činnosti licenciu dočasne pozastaví podľa § 73 ods. 1 ZoPZS. Citované ustanovenie upravuje, že komora dočasne pozastaví licenciu, ak držiteľ licencie

- a) požiada o dočasné pozastavenie licencie,
- b) prerušil výkon zdravotníckeho povolania na dobu dlhšiu ako štyri roky v priebehu posledných piatich rokov,
- c) má dočasný zákaz výkonu zdravotníckeho povolania,
- d) má dočasne pozastavenú registráciu.

Rozsah pozastavenia upravuje § 73 ods. 4 ZoPZS tak, že v prípadoch podľa § 73 ods. 1 písm. b) až d) komora pozastaví licenciu v celom rozsahu. Súčasne však komora rozhodne aj o dočasnom pozastavení registrácie podľa § 63a písm. b) ZoPZS. Vtedy komora dočasne pozastaví registráciu zdravotníckemu pracovníkovi, ktorému bol dočasne zakázaný výkon zdravotníckeho povolania, najviac na čas zákazu výkonu zdravotníckeho povolania. Registrácia je pritom základnou podmienkou výkonu zdravotníckeho povolania.

Dôsledkom vyššie uvedenej formulácie v ZoPZS je, že hoci súd v trestnom konaní uloží len zákaz konkrétnych činností, podľa ZoPZS nebude môcť zdravotnícky pracovník vykonávať zdravotníckej povolanie vôbec. Myslíme si, že ustanovenia ZoPZS majú len zabezpečiť realizáciu trestnoprávnej sankcie z hľadiska správneho práva. V danom prípade však majú charakter uloženia ďalšej, dokonca prísnejšej sankcie, ako to zamýšľal súd v trestnom konaní.

Vzhľadom na to, že fakticky o uloženie ďalšej sankcií za ten istý delikt, je podľa nášho názoru porušená zásada ne bis in idem.

Záver

V našom príspevku sme poukázali na typické formy páchania trestného činu podvodu v oblasti zdravotného poistenia. Treba uviesť, že zdravotné poisťovne používajú viaceré metódy na zníženie výskytu podvodov. V prvom rade zriaďujú interné anti-fraud tímy, ktoré dokážu identifikovať podozrivé anomálie pri vykazovaní poskytnutej zdravotnej starostlivosti. K zníženiu výskytu podvodov pri zdravotnom poistení vedú aj technické a organizačné opatrenia. Zavedenie elektronickej preskripcie liekov umožňuje zdravotným poisťovňam znížiť výskyt podvodom pri predpise liekov. Ak pacient používa aplikáciu zdravotnej poisťovne, predpis lieku, ako aj jeho výdaj z lekárne mu aplikácia oznamuje. V prípade, ak ide o nezrovnalosť, môže ju priamo v prostredí aplikácie oznámiť zdravotnej poisťovni, ktoré môže takýto podnet preveriť. Podobný význam má aj poskytnutie možnosti kontroly čerpanej zdravotnej starostlivosti pacientom zo strany zdravotnej poisťovne.

Pri analýze dôsledkov odsúdenia a uloženia trestu zdravotníckemu pracovníkovi sme identifikovali problém v rámci ZoPZS pri výkone a administratívnom zabezpečení realizácie uloženého trestu zákazu činnosti. Ak súd zdravotníckemu pracovníkovi uloží trest zákazu činnosti, hoci aj v tom naj-

obmedzenejšom rozsahu, nevhodná úprava administratívneho zabezpečenia jeho výkonu vedie k faktickému absolútnemu zákazu výkonu zdravotníckeho povolania v dôsledku pozastavenia registrácie. Podľa nášho názoru takýto stav je v rozpore so zásadou ne bis in idem a mal by byť de lege ferenda odstránený.

LITERATÚRA

1. ANDELOVÁ, Jana. Ďalšie zlyhanie Úradu pre dohľad? Štátna poisťovňa berie peniaze aj za neexistujúcich poisťencov | OZDRAVME.SK. In: *ozdavme.sk* [online] [cit. 23.10.2023]. Dostupné na internete: <https://www.ozdavme.sk/Dokument/101181/dalsie-zlyhanie-uradu-pre-dohlad-statna-poisťovna-berie-peniaze-aj-za-neexistujucich-poisťencov.aspx>
2. ČERNĚNKO, Michaela, KUBALA, Jozef, MESÁROŠ, Tomáš. Mŕtve duše slovenského zdravotníctva. In: *Komentár* [online]. 2018, č. 15/2018. Dostupné na internete: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/17294/84/Mrtve-duse_komentar_Final.pdf
3. HUMENÍK, Ivan et al. *Zákon o zdravotnej starostlivosti. Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-8323-027-8.
4. LACKOVÁ, Ľudmila. Niežeby sa skutok nestal, no väčšina lekárov podozrivých... In: [cit. 27.10.2023]. Dostupné na internete: <https://plus7dni.pluska.sk/domov/niezeby-skutok-nestal-vacsina-lekarov-podozrivych-podvodu-trestnemu-stihaniu-vyhne>
5. PAŽITNÝ, Peter. Historický vývoj slovenského zdravotného systému. In: *Právo a manažment v zdravotníctve*. 2021, č. 1, s. 9-12.
6. PAŽITNÝ, Peter, ZAJAC, Rudolf. *Stratégia reformy zdravotníctva – reálnej reformy pre občana* [online]. Bratislava: M.E.S.A 10 – Center for Economic and Social Analyses, 2001. ISBN 80-968293-7-8. Dostupné na internete: <http://www.reformazdravotnictva.sk/pril/zdravotnictvo.pdf>
7. Konateľ výdajne priznal podvod so zdr... Informácie pre médiá | Dôvera. In: [cit. 27.10.2023]. Dostupné na internete: <https://www.dovera.sk/poistenec/potrebujem-poradit/o-dovere/informacie-pre-media/konatel-vydajne-priznal-podvod-so-zdravotnickymi-pomockami>
8. MEGA KAUSA: PODVOD LEKÁROV... Polícia Slovenskej republiky. In: [cit. 24.10.2023]. Dostupné na internete: https://www.facebook.com/policiaslovaki_a/posts/2377262602303948?paipv=0&eav=Afbjg5YT6WnmnrTVI0V0aVI0L9BHnivio6DrW6fzax29GyTbpXb3qQgOcd4KVg8zJBs&_rdr
9. Podvod so zdravotníckymi pomôckami za 150 000 eur. Polícia obvinila 64 osôb - Domáce - Správy - Pravda. In: [cit. 27.10.2023]. Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/501444-podvod-so-zdravotnickymi-pomockami-za-150-000-policia-obvinila-64-osob/>

Kontaktné údaje autora:

doc. JUDr. MUDr. Peter Kováč, Phd. et PhD.
Ústav súdneho lekárstva lekárskej fakulty
Univerzita Komenského v Bratislave,
Katedra trestného práva a kriminológie,
Právnická fakulta Trnavskej Univerzity
pkovac@gmail.com

NAD TRESTNÝMI ČINY DOTAČNÍHO PODVODU A POŠKOZENÍ FINANČNÍCH ZÁJMŮ EVROPSKÉ UNIE

SUBSIDY FRAUD AND DAMAGING THE FINANCIAL INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION – BRIEF REFLECTION

JUDr. Alena Tibitanzlová, Ph.D.

(Katedra trestního práva Bezpečnostně právní fakulty
Policejní akademie České republiky v Praze)

Abstrakt: Tento příspěvek je věnován trestným činům dotačního podvodu a poškození finančních zájmů Evropské unie. Příspěvek vychází z praktické zkušenosti autorky příspěvku, která obžalovaného v předmětném trestním řízení jako obhájce zastupuje. V příspěvku je analyzován skutkový stav, právní rovina věci a uvedeny argumenty, proč by nemuselo, resp. nemělo být na předmětné údajné jednání obžalovaného jako na zmíněné trestné činy vůbec nahlíženo.

Klíčová slova: Dotační podvod, poškození finančních zájmů Evropské unie, trestní řízení, praktická aplikace

Abstract: This paper deals with the crimes of subsidy fraud and damaging the financial interests of the European union. The paper is based on the practical experience of the author of the contribution, who represents the defendant in the relevant criminal proceedings as a defense attorney. The paper analyzes the facts, the legal aspects of the matter and gives arguments, why the defendant's alleged conduct should not be, or rather cannot be considered as the mentioned crimes at all.

Key words: Subsidy fraud, damaging the financial interests of the European union, criminal proceedings, practical application

Úvod

Tento příspěvek je krátkým zamyšlením nad trestným činem dotačního podvodu podle ustanovení § 212 trestního zákoníku, resp. trestným činem poškození finančních zájmů Evropské unie podle ustanovení § 260 trestního zákoníku. Příspěvek vychází z praktické zkušenosti autorky příspěvku, která obžalovaného v předmětném trestním řízení jako obhájce zastupuje.

V daném případě měl obžalovaný, velmi zjednodušeně řečeno, naplnit skutkové podstaty výše uvedených trestných činů tím, že nastoupil na pracovní místo u své matky (spoluobžalované), zčásti financované z rozpočtu České republiky, resp. Evropského sociálního fondu, přičemž však ve skutečnosti

i.) nenaplnil sjednaný časový rozsah práce 40 hodin/týden (8 hodin/den), první měsíc praxe přitom 20 hodin/týden (4 hodiny/den);

ii.) většinu své práce vykonával nikoli ve sjednaném místě práce (městě, kde jeho matka podnikala), nýbrž v režimu *homeoffice* (jiném městě, ve kterém bydlel);

iii.) neoznámil Úřadu práce České republiky svou zahraniční cestu, která zasahovala do sjednaného časového rozsahu práce ve smyslu pod bodem i.) uvedeného;

iv.) neoznámil souběh práce pro spoluobžalovanou a jiného svého pracovního místa (zaměstnání).

Soudem prvního stupně byl obžalovaný nejprve zproštěn obžaloby, a to především pro absenci úmyslného zavinění. Následně, k odvolání státního zástupce podanému v neprospěch obžalovaného, byl rozsudek soudu prvního stupně odvolacím soudem zrušen a věc byla vrácena soudu prvního stupně k jejímu novému projednání a rozhodnutí. Soud prvního stupně pak, vázán právním názorem soudu odvolacího, uznal obžalovaného vinným shora uvedenými trestnými činy a uložil mu peněžitý trest. V současné době se věc nachází opět u soudu druhého stupně, a to na základě odvolání podaného obžalovaným.

1. K naplnění časového rozsahu práce

Pokud odvolací soud, resp. státní zástupce dospěli k závěru o tom, že, jejich slovy, reálně nebylo od počátku ani možné, aby bylo konkrétně při praxi právního konzultanta v malé zubní ordinaci pokryto časové penzum práce obžalovaného v rozsahu 40 hodin/týden (8 hodin/den), pak ovšem již ze samotných dokumentů Plán realizace odborné praxe, resp. Harmonogram odborné praxe je zjevné, že toto reálně možné bylo. V těchto dokumentech byly přesně popsány jednotlivé kroky, resp. časový a obsahový rámec průběhu odborné praxe obžalovaného, který byl následně také zcela naplněn.

Rozsah, resp. obsah obžalovaným vykonané práce byl zřejmý z jeho průběžných hodnocení praxe, resp. hodnocení závěrečného. To, že v rámci těchto dokumentů uváděl obžalovaný pravdu, nic si nedomýšlel, nic nezamlčoval a nic nezkresloval, je přitom znát např. i z toho, že v závěrečném hodnocení praxe obžalovaný upřímně uvedl, že byla práce příliš jednotvárná a vadila mu také jeho nízká odměna.

Navíc, co bylo fakticky doložitelné, to obžalovaný v řízení řádně doložil, a to dokonce s označením příslušného dokumentu časovou stopou. Mimochodem na tomto místě, časová stopa ukazuje čas vytvoření, autora dokumentu, a kromě toho také dobu, po kterou bylo s dokumentem pracováno

– právě posledním protiargumentoval státní zástupce. Nicméně tato doba nebyla zcela směřodatná, neboť si nutno uvědomit, že nezahrnovala předchozí rešerši a text mohl být kopírován a vkládán z jiných dokumentů, ve kterých bylo případně pracováno – a to pak logicky také není zachyceno, protože jde jen o dokument finální.

Na tomto místě pak nutno poukázat také na to, že státní zástupce, ve snaze najít výstupy obžalovaného práce v jeho druhém zaměstnání, dohledal pouze dva krátké výstupy, oba přitom řádově pouze na pár stránek, což byl výstup obžalovaného za celý rok. Pak tedy působí poněkud absurdně, že mnohonásobně více dokumentů a mnohem komplikovanějších, které obžalovaný doložil ke své práci pro spoluobžalovanou, se státnímu zástupci jevílo jako nedostatečné.

Nadto, podle dokumentu Manuál pro zaměstnavatele, kteří mají zájem o zapojení do aktivity „Odborné praxe pro mladé do 29 let“ a „Práce na zkoušku“ platilo, že „Úřad práce České republiky posoudí, zda je nabízené zaměstnání vhodné z pohledu pracovních zkušeností, které již účastník v minulosti získal a zda zaručuje účastníkovi nové odborné dovednosti a kompetence pro získání kvalitního a udržitelného zaměstnání“. Pokud tak na tomto místě odvolací soud anebo státní zástupce shledávali nějaký problém, rozhodně se nejednalo o problém obžalovaného, ale pokud již, tak, jak z citovaného patrně, samotného Úřadu práce České republiky. I odvolací soud konstatoval, že o samotném splnění podmínek dotace rozhoduje Úřad práce České republiky (poskytovatel), resp. soud prvního stupně dospěl k závěru o tom, že rozebírané bylo chybou Úřadu práce České republiky, který si měl vše již na samém začátku „pohlídat“, resp. Úřad práce České republiky byl tím, kdo měl rozhodnout o tom, zda dotaci, resp. příspěvek vůbec přizná, či nikoli, to on nemusel tento udělit.

Již na tomto místě tak třeba uvažovat též notné spoluzavinění poškozeného, resp. nezachování povinné míry opatrnosti na straně poškozeného. K tomu analogicky srov. např.: „(...) Lze rozlišovat subjektivní kritérium míry opatrnosti dotčené osoby dané sumou jejích vědomostí ohledně skutečnosti, o níž je klamána (způsobilost být klamána – srov. NS 7 Tdo 461/2007, T 992), a objektivní kritérium míry opatrnosti dotčené osoby, přičemž v situaci, kdy jednání osoby uvedené v omyl představuje skutečně krajní neopatrnost, není trestněprávní postih pachatele namístě (srov. skutkové okolnosti věci NS 7 Tdo 486/2010) [srov. také § 12 145].“¹ Dále obdobně srov: „(...) Domníváme se, že stejně jako v případě znaku uvedení v omyl či využití něčího omylu, si i v případě tohoto znaku osoba jednající v omylu může svůj omyl uvědomit, popřípadě může nabýt důvodných pochybností, navzdory

¹ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022, komentář k ustanovení § 209 trestního zákoníku.

nimž však bude dále jednat či naopak nejednat, a její jednání tak bude představovat krajní neopatrnost. I v případě znaku zamlčení podstatné skutečnosti tak platí, že je třeba posuzovat kritérium opatrnosti osoby, které jsou tyto skutečnosti zamlčovány. Příkladem budiž situace, kdy by bylo osobě, již jsou takové skutečnosti zamlčovány (například zaměstnanci spořitelního úvěrového družstva oprávněného poskytovat spotřebitelské úvěry), už při pouhém nahlédnutí do registru dlužníků zřejmé, že pachatel je osobou v tíživé finanční situaci, což však tento zamlčí.”²

Dále pak, pokud byla obžalovanému vytykána jeho činnost spočívající ve samostudiu právních předpisů souvisejících s jím vykonávanou odbornou (právní) činností, tuto rozhodně nebylo na místě obžalovanému vyčítat, resp. přičítat k jeho tíži. V této souvislosti je potřeba uvědomit si, že obžalovaný byl jednak teprve absolventem právnické fakulty, druhak předtím, než je např. zpracovávána smlouva, je přirozeně nutné si předmětnou právní úpravu detailně nastudovat, a to klidně i řádově v hodinách. Povaha práce spočívající ve samostudiu je přitom ze své povahy současně fakticky nedoložitelná.

K výše uvedenému závěru koneckonců dospěl i soud prvního stupně, který sám správně uzavřel, že je k odborným pracím přípravná fáze, spojená s potřebou studia, nutná.

V návaznosti na to, existují právníci, kterým trvá vytvořit smlouvu určitého typu jednu hodinu, a jsou právníci, kteří budou tutéž smlouvu zpracovávat klidně např. celých pět hodin – navíc tím spíše, jde-li, jak bylo již zmíněno, o právníky bez praxe, jako tomu bylo v tomto případě. Jde o vysoce individuální záležitost a jakkoli objektivně nelze časový rámeček toho, „kolik by mělo vytvoření té či oné smlouvy“, stanovit.

Obdobné pak platí, jde-li pro výkon odborné praxe neopominutelné seznamování se s faktickým provozem zubní ordinace. I bez tohoto by přece nebylo dost dobře možné odbornou (právníckou) činnost pro danou zubní ordinaci vykonávat.

Shodně i, pokud bylo obžalovanému přičítáno k tíži to, že během své praxe řešil pouze dva spory. Uvedený argument nedává absolutně žádného smyslu – měl si snad obžalovaný vymýšlet spory další? Měl je uměle vyvolávat tak, aby jich mohl řešit více (...)?

V dokumentu Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF bylo možné k náplni práce nalézt toliko pouze obecné vymezení toho, že účast v projektu zahrnuje poradenské činnosti, potřebnou rekvalifikaci a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání. V tomto dokumentu, ani dokumentu jiném, který obžalovaný podepsal, nebylo uvedeno např. to, že účastník musí vypracovat minimálně

² ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022, komentář k ustanovení § 209 trestního zákoníku.

5 smluv, řešit minimálně 3 spory apod. I jeho odborné samostudium a další byly ve smyslu citovaného zcela v pořádku.

Co se pak konkrétně práce obžalovaného během jeho zahraničního pobytu týče, v průběhu této zahraniční cesty měl obžalovaný podle pracovní smlouvy odpracovat pouze 20 hodin/týden (4 hodin/den), což bylo fakticky zvládnutelné, nadto pak, jednalo-li se o samotný začátek odborné praxe obžalovaného, resp. práci na zkoušku, která takto v jejích vlastních počátcích spočívala právě v nutném samostudiu.

Navíc, o stanovení, resp. konkrétním rozvržení pracovní doby rozhoduje zaměstnavatel, kdy tak mohla např. spoluobžalovaná pokynovat obžalovaného, že si neodpracované hodiny dopracuje hned po návratu z dovolené, tak, aby přesně splnil časovou dotaci 20 hodin / týden, resp. 4 hodiny/den – šlo tedy jen o to, naplnit předpokládané časové penzum. K tomu srov. ustanovení § 81 odst. 1 zákoníku práce: *„Pracovní dobu rozvrhuje zaměstnavatel a určí začátek a konec směn.“* Nadto, jak bylo již uvedeno, pracovní smlouvy uváděly *„40 hodin/týden (8 hod./den)“*, resp. v tomto případě – v době zahraniční cesty – *„20 hodin/týden (4 hod./den)“*, tedy bylo podle pracovních smluv zjevně možné s odpracovanými hodinami v rámci týdne „hýbat“, resp. např. si jeden den hodiny „nadělat“ (to bylo např. tehdy, když, jak obžalovaný uváděl, na zahraniční cestě celý den propršel) a příští den „nadělat“ o to méně.

Z hlediska časového rozvržení, obžalovaný pracoval tehdy, pokud na to měl v rámci / během svého druhého zaměstnání časový prostor. Zejména zpočátku zde neměl obžalovaný příliš mnoho práce. To, že nemohl obžalovaný souběh svých dvou zaměstnání stíhat, je pouze subjektivním názorem jeho nadřízeného tak, jak tento vypověděl. Ten nemůže vědět, co se dělo „za dveřmi“ kanceláře obžalovaného. To, že obžalovaný pro spoluobžalovanou ve svém druhém zaměstnání něčeho vykonával, v hlavním líčení potvrdila i svědkyně, obžalovaného kolegyně v jeho druhém zaměstnání. Navíc, pokud obžalovaný upřednostňoval ve své pracovní době ve druhém zaměstnání práci pro spoluobžalovanou, mohlo se jednat o porušení jeho pracovní (služební) kázně, ale rozhodně ne podmínek (vyplácení) příspěvku, ba právě zcela naopak – obžalovaný se snažil penzum práce pro spoluobžalovanou naplnit. Pokud jde přitom ještě o soudem zmiňované pracovní cesty obžalovaného, kdy i pro tyto by nemohl souběh svých dvou zaměstnání údajně stíhat, pak tuto absolvoval obžalovaný ve skutečnosti pouze jednu, a to jednodenní.

Vedle toho pak obžalovaný pracoval po večerech (po práci ve svém druhém zaměstnání), a to buď u sebe doma, anebo zůstával tak, jak bylo v řízení dokonce prokázáno, právě z tohoto důvodu ve svém druhém zaměstnání velmi často i do pozdních odpoledních anebo dokonce večerních hodin.

Obžalovaný pro spoluobžalovanou pracoval také o víkendech, při svých cestách ve vlaku, v zubní ordinaci spoluobžalované, kde např. organizoval

školení k BOZP a GDPR (toto v hlavním líčení potvrdily i svědkyně, které se školení účastnily) anebo se zde zabýval činností administrativního charakteru, vyřizoval zde s činnostmi pro spoluobžalovanou související telefonickou anebo emailovou komunikaci, případně se zde věnoval samostudiu právních předpisů (...). Uváděné bylo potvrzeno i dalšími svědeckými výpověďmi, resp. písemnými čestnými prohlášeními svědků.

Rozebírané je přitom možné snadno rozpočítat do jednotlivých dnů v týdnu. Obžalovaný tak mohl pracovat např. 8 hodin v sobotu, 8 hodin v neděli (pracovní doba nebyla stanovena na pondělí až pátek, o víkendu tak mohl obžalovaný dopracovat to, co v týdnu nestihnul), kdy zbylých 24 hodin ze 40 hodin si mohl bez problému napracovat během pracovních dnů v týdnu, tj. necelých 5 hodin každý jeden pracovní den, kdy tak mohl pracovat např. 3 hodiny během jeho pracovní doby ve druhém zaměstnání a další 2 hodiny pak po práci.

Navíc v této souvislosti, jak bylo již uváděno, o stanovení, resp. konkrétním rozložení pracovní doby rozhoduje vždy zaměstnavatel. K tomu srov. ustanovení § 81 odst. 1 zákoníku práce: *„Pracovní dobu rozvrhuje zaměstnavatel a určí začátek a konec směn.“* Nadto pracovní smlouvy uvádí *„40 hodin/týden (8 hod./den)“*, resp. *„20 hodin/týden (4 hod./den)“*, tedy bylo podle pracovních smluv zjevně možné s odpracovanými hodinami v rámci týdne „hýbat“, resp. např. si jeden den hodiny „nadělat“ a příští den „nadělat“ o to méně.

Vedle výše uvedeného, žádný ze soudů k obžalovanému vytýkanému nikdy nezapočetl to, že, jak vypověděl, jezdil s dokumenty nebo materiálem z laboratoře z města, kde se nacházela předmětná zubní ordinace, do Prahy, resp. zpět, a to dokonce i několikrát do týdne, což bylo opět potvrzeno svědeckou výpovědí, resp. písemným čestným prohlášením svědka, laboranta.

V řízení bylo zcela opominuto také to, že je zapotřebí počítat s nárokem obžalovaného na dovolenou. Podle pracovních smluv uzavřených mezi spoluobžalovanou a obžalovaným tato činila 4 týdny v roce.

Dále k výše rozebíranému, podle ustanovení § 78 odst. 1 písm. a) zákoníku práce se pracovní dobou rozumí *„doba, v níž je zaměstnanec povinen vykonávat pro zaměstnavatele práci, a doba, v níž je zaměstnanec na pracovišti připraven k výkonu práce podle pokynů zaměstnavatele“* – což obžalovaný, byť objektivně zčásti v režimu *homeoffice*, avšak pokaždé, byl. Pokud by přitom došlo např. k tomu, že by spoluobžalovaná jakožto zaměstnavatel obžalovanému nepřidělovala žádnou práci, jde ve smyslu ustanovení § 208 zákoníku práce o překážku v práci na straně zaměstnavatele, kdy zaměstnanci v takovém případě náleží náhrada mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělků. Toto tedy opět k tíži obžalovaného jakožto zaměstnance nelze přičítat.

Výše nastíněnými otázkami souvisejícími s problematikou pracovního práva se soudy v řízení nezabývaly, resp. tyto v rámci svých rozhodnutí nebraly v potaz.

Tak nebo tak, státní zástupce ve svém odvolání podaném v neprospěch obžalovaného připustil, že k nějaké práci ze strany obžalovaného došlo (vypracování dokumentů, školení), avšak nakonec nesprávně uzavřel, že nelze zjistit přesný rozsah obžalovaným vykonané práce, každopádně i přesto, že není známo přesně vymezení, lze podle něho tvrdit najisto to, že 40 hodin to nebylo. Státní zástupce tak na tomto místě patrně užil zásady *in dubio pro reo* vadně, resp. přímo „naruby“.

Břemeno tvrzení a břemeno důkazní leží v trestním řízení na orgánech činných v trestním řízení. Ty musí zcela jednoznačně, nadevší pochybnost, prokázat tu skutečnost, že obžalovaný nestíhal naplnit předmětné časové penzum (tj. 20 hodin/týden, resp. 4 hodiny/den, a dále 40 hodin/týden, resp. 8 hodin/den). V opačném případě, zůstane-li na tomto místě sebemenší pochybnost, neboť jde o skutkovou otázku, je třeba rozhodnout tak, jak bylo uvedeno, jednoznačně ve prospěch obžalovaného (*in dubio pro reo*). Na takovou situaci rozhodně nelze nahlížet tak, a na tomto místě ve vztahu k tvrzením obžalovaných argumentovat „*osamocenou obhajobou*“, jak soudy v řízení činily.

K výše uvedenému srov. např.: „*Pravidlo in dubio pro reo přímo vychází z ústavního principu presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 odst. 2 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Jeho obsahem je požadavek, že není-li v důkazním řízení dosaženo praktické jistoty o existenci relevantních skutkových okolností, tj. jsou-li přítomny důvodné pochybnosti ve vztahu ke skutku či osobě pachatele, jež nelze odstranit ani provedením dalšího důkazu, je nutno rozhodnout ve prospěch obviněného, kdy ani vysoký stupeň podezření sám o sobě ještě není s to vytvořit zákonný podklad pro odsuzující výrok. Trestní řízení totiž vyžaduje ten nejvyšší možný stupeň jistoty, který lze od lidského poznání požadovat, alespoň na úrovni obecného pravidla „prokázání mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost“. Odsuzující rozsudek tedy může být vynesen až tehdy, pokud byly odstraněny všechny důvodné pochybnosti o vině obžalovaného, přičemž není-li vina plně prokázána, musí být obžalovaný zproštěn obžaloby, neboť nedokázaná vina má stejný význam jako dokázaná nevina.*“³

2. K práci v režimu *homeoffice*

Obžalovaný vykonával svou práci zčásti v zubní ordinaci spoluobžalované, zčásti v režimu *homeoffice*. Jak v hlavním líčení vypověděli, v ordinaci jej tak několikrát potkala dlouhá řada svědků, kdy jeden z nich např. i konkrétně uvedl, že „*obžalovaného vídal v ordinaci (...), vždy ho viděl, jak seděl za stolem a měl před sebou notebook a nějaké papíry*“.

³ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 4266/16.

Prvně, již při samotném pohledu do dokumentu Žádost o poskytnutí příspěvku patrně, že tato žádost s možností *homeoffice* ani nepočítá – příslušné kolonky žádosti umožňují vyplnit pouze město a ulici.

Každopádně, pokud jde o pracovní smlouvy obžalovaného, v těchto nebyla uvedena jeho povinnost konat práci vyloženě v místě výkonu práce. Naopak zde však byla uvedena jeho povinnost řídit se pokyny zaměstnavatele. A pokud zaměstnavatel *homeoffice* svému zaměstnanci dovolí, resp. k tomuto ho případně přímo pokynuje, pak právě tímto má zaměstnanec samozřejmě povinnost řídit se.

Jestliže přitom snad mělo být předpokladem pro vyplácení příspěvků velmi formalisticky to, aby zaměstnanec vykonával vždy a za každých podmínek svou práci jen a pouze v místě výkonu práce, pak nemůže jít o chybu zaměstnance, resp. něco, co by bylo ve vztahu k trestní odpovědnosti zaměstnance (obžalovaného) na místě klást k jeho tíži, když tento samozřejmě vůbec i.) podmínky (uzavření) dohod mezi Úřadem práce České republiky a spoluobžalovanou jakožto zaměstnavatelem, resp. žadatelem o příspěvek, a ii.) podmínky pro vyplácení příspěvků neznal, resp. iii.) o vlastních následcích porušení povinností žadatele o příspěvek vůbec nevěděl.

To znamená, že, pokud bychom uvažovali skutečnosti uváděné obžalobou, v případě výkonu práce v režimu *homeoffice* by mohl obžalovaný nanejvýše porušit pracovní smlouvu, nikoli však podmínky vázané na uzavření dohod mezi Úřadem práce České republiky a žadatelem o příspěvek, resp. podmínky vázané na výplatu příspěvků.

Ani v dokumentu Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF, ani v jiném dokumentu podepsaném obžalovaným rozhodně nebyla/neexistovala/nefigurovala povinnost vykonávat svou činnost v místě výkonu práce podle pracovní smlouvy.

Doplnit pak nutno ještě to, že případný vztah mezi dokumentem Dohoda o účasti v projektu, případně jinými dokumenty podepsanými obžalovaným, a pracovní smlouvu nebyl nijak (žádným dokumentem) řešen, a to např. v tom smyslu, že pokud by účastník nevykonával svou činnost v místě výkonu práce podle pracovní smlouvy, nemá žadatel o příspěvek (zaměstnavatel) na příspěvek nárok apod.

Odvolačí soud, resp. státní zástupce přitom velmi často zaměňovali čistě pracovněprávní vztah mezi obžalovaným jakožto zaměstnancem a spoluobžalovanou jakožto zaměstnavatelem (tj. jedna rovina) a vztah mezi spoluobžalovanou jakožto zaměstnavatelem a Úřadem práce České republiky jakožto poskytovatelem příspěvku (tj. rovina druhá), i pokud jde o to, kdo řídí podmínky výkonu práce (zaměstnavatel) v. sledování toho, aby byl naplněn účel příspěvku (což, jak bude dále uvedeno, jednoznačně byl) a podmínky poskytnutí příspěvku (toto, jak již bylo, a dále bude ještě detailněji vyloženo,

leží na bedrech zaměstnavatele, resp. jde o vztah mezi Úřadem práce České republiky na straně jedné a zaměstnavatelem na straně druhé).

Také v tomto směru je tak odvolání státního zástupce, resp. argumentace v něm uplatněná, vadná. Srov.: *„Ze všech těchto skutečností vyplývá, že obžalovaný věděl, že nedodrží své závazky, ke kterým se zavázal v pracovních smlouvách sjednaných se svou matkou.“* To je ve světle výše vyloženého zjevně irelevantní.

K rozebíranému pak na okraj nutno dodat ještě to, že nikoli pouze samostudium, ale např. i vytváření smluv, příprava školení, odborná komunikace s Českou stomatologickou komorou aj. ze své povahy umožňují práci v režimu *homeoffice*. Snad ba naopak lze mít za to, že v případě, kdy by obžalovaný dojížděl pro účely každého jednoho emailu, telefonátu, zpracování krátké smlouvy / krátkého podání apod. z jeho bytu do zubní ordinace ve vzdáleném městě a následně zpět, na cestě by strávil celkem ca tři hodiny a tyto tak zjevně neefektivně ztratil.

V této souvislosti, v materiální rovině lze mít za to, že byl účel praxe uvedený v dokumentu Dohoda o účasti v projektu, tj. *„podpora účastníka při jeho začleňování na trh práce, a to prostřednictvím zvýšení jeho znalostí, dovedností a kompetencí, vedoucích k větší možnosti pracovního uplatnění“* zcela naplněn. Obžalovanému jím vykonávaná práce pomohla, získal tím praxi, *pro futuro* si zlepšil možnost realizovat se na pracovním trhu. I v tomto směru tak, důležitý musí být přirozeně vlastní obsah, resp. výsledek práce a ne to, na jakém místě při práci obžalovaný fyzicky pokaždé seděl.

Ve vztahu k tomuto přitom mimochodem státní zástupce ve svém odvolání dezinterpretoval následovně: *„Druhá podmínka pro poskytnutí dotace spočívající ve splnění místa výkonu práce v zubní ordinaci ve městě (...), kde měl obžalovaný v souladu s účelem poskytované dotace získat pracovní návyky pro budoucí lepší uplatnění na pracovním trhu, zejména praxi při pravidelném výkonu práce, rovněž splněna nebyla, když v rozhodném období se ve městě (...) obžalovaný téměř nevyskytoval.“* Podle dokumentu Manuál pro zaměstnavatele, kteří mají zájem o zapojení do aktivity „Odborné praxe pro mladé do 29 let“ a „Práce na zkoušku“ je ovšem *„cílem aktivit pomoci mladým lidem ke zvýšení uplatnitelnosti na trhu práce získáním odborné praxe“*, resp., jak bylo již citováno, je podle dokumentu Dohoda o účasti v projektu *„účelem této dohody podpora účastníka při jeho začleňování na trh práce, a to prostřednictvím zvýšení jeho znalostí, dovedností a kompetencí, vedoucích k větší možnosti pracovního uplatnění.“* Pracovní „návyky“ (nesprávně uváděné státním zástupcem) a pracovní „praxe“ jsou přitom zjevně zcela něčím úplně jiným – to má přitom výsostný význam zejména právě i ve vztahu k posouzení přijatelnosti, či nepřijatelnosti práce v režimu *homeoffice*.

3. K oznámení zahraniční cesty obžalovaného a spoluobžalované

Spoluobžalovaná svou a obžalovaného zahraniční cestu ještě předtím, než o této pracovníci Úřadu práce České republiky *ex post* informovala prostřednictvím emailu, na Úřadu práce České republiky probírala osobně, a to, když zde byla podepisovat dokumenty. Spoluobžalovaná na Úřad práce České republiky nesla cestovní smlouvu, ve které byli uvedeni jako cestující jak ona, tak obžalovaný, a pracovníci Úřadu práce České republiky sdělovala, že v době, kdy se měla podepisovat dohoda, bude i s obžalovaným pryč. Pracovnice Úřadu práce České republiky jí k tomu tehdy sdělila, že cestovní smlouvu zatím nechce, že ji doloží případně až tehdy, když bude projekt schválen. Proto spoluobžalovaná následně cestovní smlouvu ve svém následném emailu opětovně zmiňovala – pracovníci Úřadu České republiky o ní totiž již věděla.

4. K oznámení souběhu práce pro spoluobžalovanou a druhého zaměstnání

Co se týče oznámení souběhu práce pro spoluobžalovanou a druhého zaměstnání obžalovaného, v době podání žádostí o příspěvek spoluobžalovanou, resp. uzavření dohod mezi spoluobžalovanou a Úřadem práce České republiky, obžalovaný v pracovním (služebním) poměru ještě nebyl. O svém přijetí na dané místo se dozvěděl až za dva měsíce a na toto nastoupil ještě o další měsíc později, přičemž, jak nadřízený obžalovaného v hlavním líčení vypověděl, s tímto obžalovaný jednal jeden anebo dva týdny, zda na toto místo nakonec vůbec nastoupí. Spoluobžalovaná přitom o výběrovém řízení obžalovaného ničeho do doby, než tuto skutečnost sama Úřadu práce České republiky telefonicky oznámila, nevěděla, o tomto spolu s obžalovaným nehovořili. V době podávání žádostí o příspěvek, resp. uzavírání dohod mezi spoluobžalovanou a Úřadem práce České republiky, tak nemohli být spoluobžalovaná a obžalovaný rozhodně ani srozuměni s tím, že by výkon obou činností současně obžalovaný nezvládal, přičemž tak, jak bylo rozebráno již dříve, obžalovanému ta skutečnost, že byl současně v pracovním (služebním) poměru, ve výkonu jeho práce pro spoluobžalovanou zjevně nebránila; mimochodem ještě v této souvislosti, také dokument Dohoda o účasti v projektu obsahuje pouze právo, tj. rozhodně nikoli povinnost účastníka vypovědět dohodu mj. právě v případě jeho nástupu do zaměstnání, resp. zahájení samostatné výdělečné činnosti.

Následně každopádně, spoluobžalovaná to, že obžalovaný nastoupil do druhého zaměstnání, Úřadu práce České republiky oznámila, a to telefonicky. Ze strany pracovníce Úřadu práce České republiky jí přitom bylo k tomu-

to sděleno, že pokud bude obžalovaný stíhat obě práce, předmětný souběh není problémem.

To, že si po mnoha letech nedokázaly předmětný telefonický hovor pracovnice Úřadu práce České republiky již vybavit/vzpomenout si konkrétně na tento, přitom opět nebylo možné klást k tíži obžalovaného, ba naopak je zapotřebí takovou situaci znovu nahlížet ve světle zásady *in dubio pro reo*, a tedy tuto uvažovat tak, že spoluobžalovaná daný souběh Úřadu práce České republiky skutečně řádně nahlásila, o tomto jej informovala.

Rozebíraný souběh práce pro spoluobžalovanou a druhého zaměstnání tedy obžalovaný fakticky, prostřednictvím spoluobžalované jakožto svého zaměstnavatele (a své matky), Úřadu práce České republiky řádně oznámil.

K výše rozebíranému svědkyně (pracovnice Úřadu práce České republiky) v hlavním líčení uvedla, že by ve spisové dokumentaci nebyl zaznamenán např. (pouze např.!) pouze telefonický kontakt, při kterém by došlo k úpravě termínu schůzky nebo obdobné drobné záležitosti. Každopádně lze ze spisového materiálu, resp. karty klienta zjistit, že zde nebyly vůbec zaznamenány tak podstatné záležitosti jako např. pozdní dodání pracovní smlouvy, dovolená, krácení dotace anebo záznam, že obžalovaný nemohl být na konci projektu kontaktován a projekt tak byl ukončen zřejmě v jeho nepřítomnosti (obžalovaný byl totiž v zahraničí). Do spisové dokumentace tedy zjevně nebylo rozhodně vše řádně zapisováno, přičemž následně byl tato chyba opět nesmyslně přičítána k tíži obžalovaných.

Vedle toho pak tato svědkyně v hlavním líčení velmi neznale uvedla také to, že souběh praxe by měl uchazeč asi (asi!) hlásit, bylo asi (asi!) možné, aby měl další brigádu, u pracovní smlouvy neví (neví!), zda by to bylo vůbec možné (...).

Neinformovanost pracovnic Úřadu práce České republiky byla dále zjevná třeba i z toho, že pokud jde již dokonce o takový základ, pro koho je odborná praxe vlastně určena (správně pro uchazeče do 29 let), výše uvedená svědkyně tvrdila, že tato je určena pro uchazeče do 25 let (mimochodem shodně pak i státní zástupce v jím podaném odvolání), další svědkyně (pracovnice Nejvyššího kontrolního úřadu) pak uvedla, že pro uchazeče do 26 let. Tento základ by měla znát každá pracovnice Úřadu práce České republiky, která se v této oblasti pohybuje – natož tedy pak, aby pracovnice znala, resp. věděla, jak se řeší ty situace, se kterými se na ně spoluobžalovaná telefonicky obracela.

Z výše uvedeného se tak jeví být pravděpodobné i to, že pracovnice Úřadu práce České republiky mohly dát obžalovanému, resp. spoluobžalované po telefonu mylné informace, resp. postupovat nesprávně.

Je na jednu stranu lidsky pochopitelné, že pracovnice Úřadu práce České republiky, které komunikovaly se spoluobžalovanou, své chyby, resp. svou nedostatečnou informovanost a zjednodušování výše nastíněných situací, resp. poskytnutí mylných informací / svůj vadný postup nepřiznají, neboť

by kvůli tomu mohly mít samy ve svém zaměstnání problém. Současně však pro uvedené rozhodně nebylo možné z jejích výpovědí při konstruování viny obžalovaného předmětnými trestnými činy vycházet a tyto přičítat ku jeho neprospěchu.

5. Další podstatné skutečnosti svědčící pro absenci zavinění obžalovaného

Z dokumentu Souhlas se zařazením do projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF, dokumentu Dohoda o účasti v projektu a dokumentu Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF vyplývala jednotlivá práva a povinnosti obžalovaného. Pokud jde o jeho povinnosti, v předmětných dokumentech bylo ve vztahu k soudu řešenému objektivně možné nalézt pouze povinnost i.) účastnit se projektu ve stanoveném harmonogramu, časovém rozvrhu (Dohoda o účasti v projektu, Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF) a ii.) oznámit vysílajícímu úřadu práce nástup do zaměstnání nejpozději do 8 kalendářních dnů ode dne vzniku pracovního nebo služebního poměru (Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF).

Na tomto místě zaprvé. Jak obžalovaný uváděl i v hlavním líčení, pokud jde o dokument Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF, tento obžalovaný podepisoval až zpětně. Z tohoto důvodu tak obžalovaný o těchto svých povinnostech objektivně vědět ani nemohl.

Neopominutelná je v této souvislosti i ta skutečnost, kdy svědkyně, pracovnice Úřadu práce České republiky, v hlavním líčení uvedla, že s účastníkem postačují další dvě schůzky. Obžalovaný se však na Úřad práce České republiky dostavil prvně na úvodní schůzku, která byla věnována motivaci účastníků, a kde se o příspěvku, resp. podmínkách vyplácení příspěvků, resp. předpokladech dotací jako takových, vůbec nehovoří. Zde podepsal i dokument Souhlas se zařazením do projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF. A ještě ten stejný den zasilal emailem svůj životopis, neboť to byl úkol, který účastníci motivační schůzky dostali. Posléze obžalovanému volala pracovnice Úřadu práce České republiky, kdy mu sdělila pouze toliko, že *„má životopis moc pěkný a vzhledem k jeho vzdělání asi není nutné absolvovat všechny aktivity projektu, resp. se proto nemusí účastnit jednotýdenního až dvou týdenního obvyklého školení, protože by tyto aktivity pro něj byly zbytečné, a ať se rovnou dostaví na další schůzku podepsat Dohodu o jeho účasti v projektu.“* Poté tak následovala schůzka druhá, kde obžalovaný podepsal dokument

Dohoda o účasti v projektu. Každopádně, to vše bylo ještě v původním sídle dotčeného úřadu práce. Pokud jde pak o to, že pracovnice Úřadu práce České republiky zvaly obžalovaného dodatečně podepsat dokument Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF, k tomuto obžalovaný našel ve svém kalendáři schůzku konkrétně na den, který předcházal ukončení projektu, a to s výše uvedenou pracovnící Úřadu práce České republiky, přičemž to bylo již v nové budově po přestěhování dotčeného úřadu práce – právě i proto si obžalovaný pamatoval, že dokument Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF podepisoval až zde, resp. takto zpětně.

Možná tedy i pro výše citované podepisoval obžalovaný dokument Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF zpětně (toto může být běžně podepisováno právě při výše uvedených „dalších aktivitách projektu, resp. školení“, kterých se obžalovaný z rozhodnutí pracovnice Úřadu práce České republiky vůbec neúčastnil). Stejně tak s tímto souvisí i to, že pokud by již měli být účastníci někdy poučováni o povinnostech žadatele o dotaci, resp. povinnostech jejich zaměstnavatelů, toto možná probíhalo právě až při těch aktivitách anebo školeních, kterých se obžalovaný zjevně neúčastnil. To je přitom navýsost podstatná skutečnost, která nebyla v celém řízení nikdy uvažována. I na tomto místě tak Úřad práce České republiky posupoval zjevně vadně, s negativními následky pro obžalovaného.

Opět, je přirozené, že pracovnice Úřadu práce České republiky jen stěží přiznají svou chybu spočívající v tom, že obžalovaného do „dalších aktivit projektu, resp. školení“ nezapojily, resp. že dokument Základní poučení účastníka v projektu Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí a ESF obžalovanému tehdy k podpisu nepředložily, neboť v takovém případě by mohly mít ve svém zaměstnání samozřejmě problém (...).

Zadruhé pak, jak bylo již dříve vysvětleno, obžalovaný své dvě shora uvedené povinnosti zcela splnil.

Dále, a především je třeba uvědomit si, že se jednalo o povinnosti nedotačního, resp. nepřispěvkového (!) charakteru, k jejichž plnění se obžalovaný zavázal Úřadu práce České republiky jakožto účastník projektu. Nikoli tedy jako ten, kdo následně žádá o poskytnutí příspěvku tak, aby na uvedené byl navázán nárok na výplatu příspěvku. To jsou dvě různé věci / dvě různé roviny, které je od sebe zapotřebí striktně odlišovat.

Pokud by tak např. obžalovaný neplnil stanovený časový rozsah práce anebo by neoznámil své druhé zaměstnání, byť stanovený časový rozsah práce tak, jak bylo již dříve uvedeno, naplnil, a předmětný souběh dvou zaměstnání prostřednictvím spoluobžalované (své matky/zaměstnavatele/žadatele o příspěvek) oznámil, šlo by o porušení jeho povinnosti vůči Úřadu práce České republiky,

ale takovou situaci nelze pojímat tak, že by snad byl obžalovaný přinejmenším srozuměn s tím, že by tímto pomáhal spoluobžalované k páchání trestného činu dotačního podvodu, resp. trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie – obžalovaný vůbec předpoklady či podmínky výplaty příspěvků totiž neznal, jak bylo výše uvedeno, on neměl jak/z čeho.

Nadto, podle dokumentu Manuál pro zaměstnavatele, kteří mají zájem o zapojení do aktivity „Odborné praxe pro mladé do 29 let“ a „Práce na zkoušku“ bylo povinností nikoli zaměstnance (účastníka) ohlásit změnu pracoviště, místa výkonu práce, změnu týdenní pracovní doby (...). Toto bylo výslovně povinností zaměstnavatele – uváděné bylo „černé na bílém“ právě v tomto dokumentu, a to navíc konkrétně jen k odborné praxi (tedy nikoli k práci na zkoušku, která trvala první měsíc praxe). I ve vztahu k tomuto tak obžalovanému jakožto zaměstnanci (účastníkovi) projektu nebylo možné jeho údajné porušení předmětných povinností klást k tíži. V předmětném dokumentu bylo pak pod čarou ještě obdobně uvedeno to, že je možné plán realizace odborné praxe měnit, doplňovat a prodlužovat. O tomto však opět proto, že jde o možnost stanovenou Manuálem pro zaměstnavatele, obžalovaný jakožto zaměstnanec (účastník projektu) přirozeně vůbec nevěděl.

Také samotné přílohy žádostí a vyúčtování (včetně hodnocení, která zaměstnavatel předává svému zaměstnanci) byly obsahem dokumentu Manuál pro zaměstnavatele, tj. nikoli pro zaměstnance, resp. účastníky projektu, kteří tak s tímto seznamování vůbec nejsou.

Obžalovanému tedy jako takovému ze žádného z jím podepsaných dokumentů nikdy nevyplývala zejména jakákoli povinnost hlásit změnu pracoviště, resp. *homeoffice*. A pokud jde o dodržování časového rozsahu práce a souběh jeho druhého zaměstnání a práce na zkoušku, resp. odborné praxe (toto byly tak, jak bylo shora uvedeno, jeho skutečné povinnosti), pak časový rozsah práce obžalovaný plnil a předmětný souběh byl Úřadu práce České republiky řádně nahlášen ze strany spoluobžalované jakožto zaměstnavatele (žadatele o příspěvek) tak, jak bylo již dříve rozebráno. Navíc, i pokud by nebyl stanovený časový rozsah práce naplněn a souběh předmětných zaměstnání by nebyl ohlášen, stále zde absentovalo naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty předmětných trestných činů tak, jak bylo, a ještě dále bude, vyloženo.

Svědčyně, pracovnice Úřadu práce České republiky, dále v hlavním líčení vypověděly pouze obecně toliko, že je uchazeč v rámci informační schůzky upozorňován, jsou s ním individuálně procházeny dokumenty. Takto tomu ovšem v tomto případě nebylo. Navíc, tato tvrzení svědkyň jsou i fakticky zpětně neprokazatelná; i zde si přitom nutno přiznat, že co jiného by bylo možné ze strany těchto svědkyň očekávat, že vypovědí, aby následně neměly problém ve svém zaměstnání.

Pokud si tak na tomto místě státní zástupce ve svém odvolání vypomáhal tím, že byl obžalovaný poučen o podmínkách a cílech projektu, o svých povinnostech a o rozsahu práce a místu výkonu práce tak, jak měly v hlavním líčení uvést svědkyně, pracovnice Úřadu práce České republiky, pak na tomto místě prvně opět, obžalovaný byl poučován, avšak pouze pokud jde o jeho povinnosti jakožto účastníka projektu, nikoli však pokud jde o příspěvky, resp. jejich výplaty, resp. předpoklady výplat příspěvků (...). Svědkyně přitom současně neřekly, o čem přesně účastníka poučují, např. v tom směru, že *„je třeba uvádět v průběžném hodnocení pravdivé informace, protože tyto jsou samotným předpokladem pro výplatu příspěvku, tj. celé je to (výplata příspěvku) vlastně ve finále na odpovědnosti také účastníka projektu, dejte si na to pozor (...)*“. Navíc, pokud by svědkyně měly v současné době uvést zcela přesně, o čem účastníka ústně poučují, i samotný obsah tohoto by byl zpětně opět fakticky neprokazatelný, resp. jak bylo již uvedeno, svědkyně by si mohly v zájmu ochrany svých osob/udržení svého zaměstnání „navymýšlet“ mnoho věcí, o kterých však ve skutečnosti účastníky vůbec nepoučují (...). Nadto, pokud jedna ze svědkyň řekla, že vlastně vůbec neví, kdo s obžalovaným jednal, natož pak, aby si snad nyní, po pěti letech, přesně vybavila, o čem všem měla obžalovaného údajně poučovat.

Ještě konkrétněji přitom na tomto místě, podle odvolání státního zástupce *„z výsledku zaměstnankyň poskytovatele dotace, zejména svědkyň (...) a (...), vyplývá, že obžalovaný byl poučen o podmínkách a cílech projektu financovaného z dotace, poučen o svých povinnostech, a také, že nezbytnou podmínkou pro poskytnutí dotace bylo i dodržení stanovených podmínek rozsahu a místa výkonu pracovního poměru, tedy to, že výkon dotované činnosti se bude odehrávat ve městě (...) v rozsahu 40 hodin týdně (první měsíc 20 hodin týdně). Bez splnění těchto podmínek by nebyla dotace poskytnuta.“* Toto pak doslovně do svého rozhodnutí převzal i soud odvolací. Citované však není pravdou a taková přeformulace/„překroucení“ svědkyněmi v hlavním líčení ve skutečnosti uváděného je naprosto neakceptovatelné – při podrobném prostudování výpovědí těchto dvou svědkyň v hlavním líčení totiž zjistíme, že nic takového tyto dvě svědkyně vůbec neuvěděly.

Tak nebo tak, státní zástupce ve svém odvolání uvedl, že obžalovaný musel vědět o požadavku Úřadu práce České republiky na rozsah pracovní doby a místo výkonu práce, resp. o podstatných skutečnostech, kdy byl i beneficentem finančních prostředků z poskytnuté dotace a byl se spoluobžalovanou v kontaktu. Z čeho že tak ovšem obžalovaný musel konkrétně vědět, už státní zástupce neuvádí. Jednalo se tak o pouhou spekulaci či fabulaci státního zástupce bez reálného, resp. jakéhokoli důkazního podkladu.

Obdobně pak, státní zástupce ve svém odvolání tvrdil, že *„s ohledem na to, že obžalovaný zpracovával pro svou matku podklady ohledně rozsahu jeho činnosti na základě nichž bylo poskytovateli dotace vykazováno splnění všech podmínek*

včetně naplnění pracovní doby v místě výkonu zaměstnání (což sám uvádí), podepsal doklady a smlouvy následně předložené Úřadu práce ČR jako poskytovateli dotace, a inkasoval od své matky mzdu za práci, kterou zjevně nevykonal ve sjednaném rozsahu, dopustil se podle závěru státního zástupce žalovaného trestného činu, a to jako spolupachatel (...).“ Jak bylo ovšem již uvedeno, to, co obžalovaný ve svých hodnoceních uváděl, to (ve vztahu k naplnění pracovní doby) vykonal, přičemž k místu výkonu zaměstnání ve svých hodnoceních ničeho neuváděl, žádná taková kolonka v hodnoceních vůbec ani nebyla. Samotná skutečnost, že obžalovaný podepsal „doklady a smlouvy“, jak státní zástupce uvádí, byla pak ve vztahu k naplnění, resp. nenaplnění subjektivní stránky předmětných trestných činů, analyzována již dříve.

K výše uvedenému srov.: „Zůstanou-li po vyčerpání všech dosažitelných důkazů pochybnosti o některé skutkové okolnosti důležité pro zavinění, jmenovitě pro úmysl přivodit následek uvedený v zákoně, je nutno s použitím zásady *in dubio pro reo* rozhodnout ve prospěch obviněného (a neuznat jej vinným).“⁴

V návaznosti na vše výše uvedené byl tak velmi zjednodušující, resp. zjevně nesprávný závěr odvolacího soudu, kdy tento uvedl, že „(...) pokud tedy podle zjištění soudu I. stupně obžalovaný věděl, že o souběhu s jiným zaměstnáním má povinnost informovat poskytovatele dotace, navíc věděl, že fakticky nebude moci práci na stanoveném místě osobně vykonávat a podle provedených důkazů ji ani nevykonával a vykonávat nemohl, lze těžko uzavřít, že nebyla naplněna subjektivní stránka žalovaných trestných činů.“

Ještě ve vztahu k analýze subjektivní stránky skutkové podstaty trestného činu, skutková podstata trestného činu dotačního podvodu je konstruována následujícím způsobem: „Kdo v žádosti o poskytnutí dotace, subvence nebo návratné finanční výpomoci nebo příspěvku uvede nepravdivé nebo hrubě zkresené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti.“ Pokud jde o „zamlčení údajů“, takové zamlčené údaje musí být vždy „podstatné“. K tomu srov.: „Zamlčením podstatných údajů se rozumí neuvedení jakýchkoli údajů, které jsou zásadní či rozhodující pro poskytnutí dotace, subvence, návratné finanční výpomoci či příspěvku. To znamená, že pokud by takové údaje byly osobě tyto poskytující (popřípadě jejímu zástupci) známy, pak by k poskytnutí dotace, subvence atd. vůbec nedošlo, anebo by se tak stalo za méně výhodných podmínek pro pachatele, který takové údaje zamlčel, anebo pro třetí osobu, v jejíž prospěch byly tyto zamlčeny (tj. pro žadatele). Naopak zamlčení údajů zcela irelevantních z hlediska konkrétní dotace, subvence, návratné finanční výpomoci či příspěvku daný znak nenaplnňuje.“⁵

⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 1966, sp. zn. 2 Tz 22/67.

⁵ ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022, komentář k ustanovení § 212 trestního zákoníku.

Ve vztahu k výše citované komentářové literatuře, v tomto případě to, s čím soudy v tomto řízení operovaly, a současně co jediné zůstalo obhajobou nevyvráceno, je občasná práce obžalovaného v režimu *homeoffice*. Jak bylo každopádně již uvedeno, i ve vztahu k této skutečnosti obžalovaný především rozhodně neznal podmínky/předpoklady vyplácení příspěvků obžalované, o těchto nikdy nebyl poučen či kýmkoli zpraven. Nadto, občasná práce v režimu *homeoffice* přitom ze své povahy a za současného přihlídnutí k efektivitě práce, resp. naplnění vlastních cílů či účelu příspěvku (k tomu blíže srov. již dříve v textu příspěvku uvedené) nemůže být zamlčením „podstatných“ údajů. Na tomto místě, pro komparaci či přímo zjevný kontrast, srov. např.: *„Jako příklad zamlčení podstatného údaje lze uvést situaci, kdy pachatel vědomě a úmyslně zamlčel skutečnost, že nemovitost, pro kterou žádal o poskytnutí dotace na podporu výstavby podporovaných bytů, se ve skutečnosti nachází v záplavovém území, a podmínky pro poskytnutí dotace proto nesplňuje.“*⁶

Případně pak, pokud již, pak nebylo ve vztahu k této jediné, obhajobou ve smyslu dříve uvedeného nevyvrácené, skutečnosti rozhodně na místě uplatňovat trestní odpovědnost obžalovaného, nýbrž nanejvýše postupovat ve světle zásady subsidiarity trestní represe (k tomuto blíže srov. dále v textu příspěvku ještě podrobně uvedené).

Konečně nutno připomenout, že pokud šlo o státním zástupcem, resp. odvolacím soudem vedle spolupachatelství alternativně uvažované účastenství obžalovaného na trestném činu dotačního podvodu, konkrétně ve formě pomoci (srov. ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku), pomoc je vždy opět jediné úmyslnou (!) formou účasti na trestném činu, s čímž ovšem nekoresponduje již dříve uvedené, a sice že obžalovaný především rozhodně neznal podmínky/předpoklady vyplácení příspěvků obžalované, o těchto nikdy nebyl poučen či kýmkoli zpraven. Dokládáním průběžných hodnocení, resp. hodnocení závěrečného, ve kterých navíc neuváděl nepravdu, obžalovaný pouze plnil svou povinnost vůči Úřadu práce České republiky vyplývající z Dohody o jeho účasti v projektu. Tímto spoluobžalované rozhodně úmyslně neumožnil ani neusnadnil spáchání trestného činu dotačního podvodu.

Shrneme-li vše dříve uvedené, odvolací soud se zabýval trestní věcí obžalovaného bohužel pouze velmi povrchně, resp. nikoli do hloubky, kdy rozhodně nezohlednil veškeré shora uváděné argumenty. Odvolací soud vždy pouze vybral nějakou skutečnost v neprospěch obžalovaného, k této uvedl (resp. ve skutečnosti pouze vytrhl z kontextu) závěr soudu prvního stupně, který ovšem „nedotáhl“, resp. k tomuto již neuvedl „b)“ – srov. např.: *„Pokud soud prvního stupně konstatoval, že v obecné rovině je podle jeho názoru zřejmé, že už na samém počátku bylo oběma obžalovaným jasné, že faktický a smysluplný výkon*

⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 858/2016.

právní činnosti v rozsahu 8 hodin denně v ordinaci (...) bude velmi problematický a nebude v podstatě ani reálný (...)“, k tomu ovšem srov. již úvodem a dále v textu příspěvku uvedené, neboť soud prvního stupně toto jím skutečně uvedené totiž dále relativizoval, což ovšem již odvolací soud snad záměrně neuvedl, resp. pokud jde o rozsah práce, na tomto místě ve světle zásady *in dubio pro reo* nakonec soud prvního stupně uzavřel, že naplněn byl. Obdobně, pokud odvolací soud uvedl, že „soud I. stupně zjistil, že obžalovaný nemohl vykonávat a nevykonával práci na, podmínkami dotace stanoveném, místě a ve stanoveném rozsahu.“ Také k tomu srov. již dříve uvedené, soudem prvního stupně z obžaloby finálně „rozbité“.

Ve zbytku odvolací soud, za pomoci odůvodnění odvolání státního zástupce, pouze spekuloval, resp. přílišně nedbal toho, že obžalovaný byl zproštěn fakticky primárně z důvodu absence naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty předmětných trestných činů; k této se odvolací soud nevyjadřoval, resp. tedy pokud již, pak pouze dílčím, a současně nesprávným či nepřiléhavým způsobem (k tomuto srov. dříve v textu příspěvku rozebrané).

Odvolací soud byl zjevně motivován snahou prokázat vinu obžalovaného za každou cenu, avšak bez respektování zásady presumpce neviny, která neumožňuje nahrazovat skutková zjištění úvahou opírající se o nejednoznačný důkaz.⁷ Zásada presumpce neviny vyžaduje, „(...) aby soudci nevycházeli z předem pojatého přesvědčení, že obviněný spáchal čin, který je mu kladen za vinu, aby důkazní břemeno spočívalo na obžalobě a aby případné pochybnosti byly využity ve prospěch obviněného.“⁸

Dále shodně srov.: „V případě vyslovení viny obviněného trestným činem musí být jednoznačně zjištěno a prokázáno, že se takové jednání objektivně stalo, že představuje skutečně závažnou hrozbu pro společnost jako celek a že odsouzená osoba je skutečně tou, která toto jednání spáchala nebo se na jeho páčání podílela (viz náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 335/05 ze dne 6. 6. 2006). Prokázání trestného činu v uvedeném smyslu znamená, že je založeno na důkazech, které k výsledku, jež je vyjádřen skutkovým zjištěním obsaženým v tzv. skutkové větě výroku o vině, nepochybně vede skrze logické zhodnocení poznatků nabytých z důkazních prostředků, o něž se rozhodnutí opírá. Vyjádřeno jinými slovy, takové odsouzení nemůže být založeno pouze na vývodech soudů (byť se mohou jevit logickými), které nejsou v dostatečném

⁷ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 639/03.

⁸ Srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Lavents proti Lotyšsku ze dne 28. 11. 2002 č. 58442/00, § 125; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Melich a Beck proti České republice ze dne 24. 7. 2008 č. 35450/04, § 49; rozsudek pléna Evropského soudu pro lidská práva ve věci Barbera, Messegué a Jabardo proti Španělsku ze dne 6. 12. 1988 č. 10590, § 77. Srov. též KMEC, J.; KOSAŘ, D.; KRATOCHVÍL, J.; BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 789.

rozsahu podloženy provedenými důkazy.“⁹ Jak ze všeho dříve uvedeného vidno, k porušení dříve citovaných předpokladů zákonného rozhodnutí v trestním řízení přitom právě v případě obžalovaného ze strany odvolacího soudu zjevně došlo, když výrok vztahující se k obžalovanému, resp. odůvodnění tohoto, se zakládá na čistých domněnkách, fabulacích, vývodech a mentálních zkratkách odvolacího soudu. Ve shodě se zásadou *in dubio pro reo* je však „v případě pochybností o existenci jakékoli trestněprávně významné skutkové okolnosti třeba uzavřít, že tato okolnost neexistuje“.¹⁰

6. K zásadě subsidiarity trestní represe

Vzhledem ke všemu dříve uvedenému lze dospět k závěru, že v této věci vůbec nedošlo k naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu dotačního podvodu, resp. trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie.

Pokud však soudy jednání obžalovaného tak, jak bylo toto popsáno obžalobou, i přesto považovaly za trestný čin (trestné činy), resp. uvažovaly jej tak, že byly naplněny formální znaky trestného činu (trestných činů), pak na tomto místě nutno upozornit ještě na zásadu subsidiarity trestní represe – srov. ustanovení § 12 odst. 2 trestního zákoníku: „Trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu.“

Srov.: „Při posuzování otázky, zda skutek je či není trestným činem, je třeba postupovat tak, že orgán činný v trestním řízení nejprve učiní potřebná zjištění o rozhodných skutkových okolnostech. Dále učiní závěr o tom, zda zjištěné skutkové okolnosti naplňují formální znaky trestného činu, a poté se případně, pokud to přichází v úvahu, vypořádá s tím, zda lze uplatnit s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe a z ní vyplývající princip „ultima ratio“ trestní odpovědnost pachatele (srov. § 12 odst. 2 trestního zákoníku).“¹¹

Tato trestní věc obžalovaného představovala velmi specifický případ. Situaci, kdy by byl za všech výše uvedených okolností (jde-li o jediný „problém“, který zde reálně zůstal, tj. práce částečně v režimu *homeoffice*, ve vztahu k čemuž však navíc není tak, jak bylo dříve rozvedeno, jakkoli dovoditelné naplnění subjektivní stránky skutkové podstaty dotčených trestných činů) obžalovaný nakonec odsouzen, by bylo možné považovat za nadměru formalistický postup (rozhodnutí) trestního soudu, resp. zjevné přepínání trestní represe.

⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2020, sp. zn. 6 Tdo 1099/2020.

¹⁰ DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. Komentář k ustanovení § 2 trestního řádu.

¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 1997, sp. zn. 2 Tzn 56/97.

K výše uvedenému analogicky srov. např.: „Při posuzování, zda byla naplněna skutková podstata úvěrového podvodu či pojistného podvodu podle ustanovení § 250a a § 250b trestního zákona, je ze strany orgánů činných v trestním řízení třeba věnovat mimořádnou pozornost otázce naplnění materiálního znaku trestného činu – dostatečného stupně nebezpečnosti činu pro společnost ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a 4 trestního zákona, a to s ohledem na znění čl. 8 odst. 2, věty druhé, Listiny i roli trestního práva jako ultima ratio. Způsob, jakým jsou uvedené skutkové podstaty formulovány, klade vysoké nároky na postup obecných soudů ve smyslu ustanovení § 2 odst. 5 a 6 trestního řádu, resp. ustanovení § 125 odst. 1 trestního řádu, přičemž jednotlivé formální znaky uvedených trestných činů musejí být s ohledem na subsidiární roli trestní represe a humanistický charakter demokratického trestního práva vykládány restriktivně. Zejména je třeba zdůraznit zásadu odpovědnosti jen za zavinění („nullum crimen sine culpa“), jež je odpovědností subjektivní ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3, § 4 a 6 trestního zákona. V případech podezření ze spáchání pojistného či úvěrového podvodu nelze odhlížet od velké variability okolností, za nichž k uzavírání příslušných smluv dochází. Zejména nelze odhlédnout od podstatných rozdílů mezi úvěry podnikatelskými a drobnými úvěry spotřebitelskými. Obecné soudy musejí vzít v úvahu všechny okolnosti, i pokud jde o eventuální nesprávný postup pracovníků poškozených podnikatelských subjektů a možný skutkový či právní omyl na straně podezřelých, kteří mohli při uzavírání smluv čelit nátlaku, manipulaci či zkeslování významu požadovaných údajů ze strany pracovníků či zprostředkovatelů podnikatelského subjektu, zainteresovaných na dosažení co největšího počtu uzavřených smluv.“¹²

Dále srov.: „(...) Kromě toho ani nebyly shledány jakékoli výjimečné okolnosti, z nichž by vyplývalo, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty, což by jedině mohlo vést k aplikaci zásady subsidiarity trestní represe, jak vyplývá ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012, publikovaného pod č. 26/2013 Sb. rozh. tr. Podle přijatých závěrů trestního kolegia Nejvyššího soudu zásadně platí, že každý protiprávní čin, který vykazuje všechny znaky uvedené v trestním zákoníku, je trestným činem a je třeba vyvodit trestní odpovědnost za jeho spáchání, přičemž tento závěr je v případě méně závažných trestných činů korigován použitím zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 tr. zákoníku.“¹³

Z výše citovaného stanoviska Nejvyššího soudu pak srov.: „Společenskou škodlivost nelze řešit v obecné poloze, ale je ji třeba zvažovat v konkrétním posuzovaném případě u každého spáchaného méně závažného trestného činu, u něhož je nutné ji zhodnotit s ohledem na intenzitu naplnění kritérií vymezených v § 39 odst. 2, a to ve vztahu ke všem znakům zvažované skutkové podstaty trestného činu a dalším okolnostem případu. Úvaha o tom, zda jde o čin, který s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/09.

¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2021, sp. zn. 5 Tdo 639/2021.

*není trestným činem z důvodu nedostatečné společenské škodlivosti případu, se uplatní za předpokladu, že posuzovaný skutek z hlediska spodní hranice trestnosti neodpovídá běžně se vyskytujícím trestným činům dané skutkové podstaty.*¹⁴

K tomu dále shodně srov.: „V rámci použití zásady subsidiarity trestní represe nelze společenskou škodlivost řešit v obecné poloze, ale v každém takovém posuzovaném případě je třeba konkrétní společenskou škodlivost řešit přísně individuálně.“¹⁵

Nutno přitom doplnit, že Nejvyšší soud výslovně připouští možnost pří-
mé aplikace zásady subsidiarity trestní represe i v případech, které naplňu-
jí znaky kvalifikované skutkové podstaty (v trestní věci obžalovaného srov.
konkrétně ustanovení § 212 odst. 1, odst. 4 trestního zákoníku a ustanovení
§ 260 odst. 1, odst. 3 trestního zákoníku).¹⁶

V návaznosti na výše uvedené, v tomto případě nebyla naplněna i.) ani
formální (k tomu srov. dříve v textu příspěvku uvedené), ii.) ani materiální
stránka (znak) předmětných trestných činů (zde ve smyslu výše vyložené zá-
sady subsidiarity trestní represe), pročež se pro řečené o trestné činy jednat
vůbec nemohlo.

V této souvislosti přitom, celá tato, poněkud bizarně vzniklá, situace by
měla být ze strany Úřadu práce České republiky řešena lépe, avšak nikoli zpět-
ně tímto způsobem, nýbrž do budoucna. V tomto případě byli totiž ve skuteč-
nosti za chyby České republiky, resp. Úřadu práce České republiky (k tomuto
srov. dříve v textu příspěvku uvedené) zcela nepřijatelně trestáni obžalovaní.

Svědkyň, vedoucí skupiny kontrolujících, v hlavním líčení dokonce zcela
nepochopitelně uvedla, že mezi Nejvyšším kontrolním úřadem a obžalova-
nými neproběhlo žádné jednání, o této věci nijak nekomunikovali s Úřadem
práce České republiky (...) a rovnou přikročili k podání trestního oznámení.
Věc se tedy nikdy nesnažili řešit, natož pak tuto řešit jinak než těmi nejpří-
snějšími prostředky, tj. prostředky trestního práva. Nabízely se přitom případ-
ně i cesty jiné, akceptovatelnější a současně této situaci přílehavější. Nejvyšší
kontrolní úřad si tak velmi zjednodušil práci.

Pokud by tedy měli být obžalovaní, resp. ve skutečnosti vzhledem ke dří-
ve uvedenému pouze spoluobžalovaná, již sankcionována, pak by na tomto
místě zcela postačovalo případné uplatnění její odpovědnosti podle jiného
právního předpisu, ve smyslu odvodu za porušení rozpočtové kázně spočí-
vající, zjednodušeně řečeno, ve vrácení neoprávněně z rozpočtu České repub-
liky, resp. Evropského sociálního fondu čerpaného, a to ve smyslu dokumen-
tu Dohoda o vyhrazení společensky účelného pracovního místa a poskytnutí

¹⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012.

¹⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, komentář k ustanovení § 13 trestního zákoníku.

¹⁶ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1362/2016.

příspěvku při realizaci aktivity práce na zkoušku uzavřeného mezi Úřadem práce České republiky a spoluobžalovanou, resp. dokumentu Dohoda o vyhrazení společensky účelného pracovního místa a poskytnutí příspěvku uzavřeného mezi Úřadem práce České republiky a spoluobžalovanou.

Závěr

Lze tedy shrnout, že:

i.) Pokud se jednalo o stanovený rozsah práce, tento byl obžalovaným jednoznačně naplněn. Pokud přitom měly soudy na tomto místě jakýchkoli pochybností, pak tyto bylo nutno vyložit ve prospěch obžalovaného, a tedy ve vztahu k této skutkové okolnosti postupovat ve světle zásady *in dubio pro reo*, tj. mít za to, že stanovený rozsah práce naplněn byl.

ii.) Pokud šlo o nahlášení souběhu zaměstnání obžalovaného u spoluobžalované a druhého zaměstnání obžalovaného, obžalovaný předmětný souběh Úřadu práce České republiky prostřednictvím spoluobžalované, jakožto svého zaměstnavatele, oznámil, a to telefonicky. I na tomto místě přitom platí, že pokud měly soudy jakýchkoli pochybností, pak bylo tyto nutno vyložit ve prospěch obžalovaného, a tedy ve vztahu k této skutkové okolnosti postupovat ve světle zásady *in dubio pro reo*, tj. mít za to, že předmětný souběh Úřadu práce České republiky oznámen byl.

iii.) Co se týče částečného výkonu práce obžalovaného v režimu *homeoffice*, tento obžalovaný uznal, avšak tento, ve smyslu dříve v textu příspěvku uvedeného, možný byl, resp. tento rozhodně nebyl v rozporu s obžalovanému jakožto účastníkovi projektu Úřadem práce České republiky uloženými povinnostmi, resp. se samotným účelem praxe obžalovaného, ba naopak činil výkon praxe obžalovaného ve skutečnosti mnohdy efektivnějším tak, jak bylo shora vyloženo.

iv.) Nadto pak, i kdyby nedaly soudy obžalovanému ve výše uvedených bodech zapravdu, pak ovšem rozhodně nemohla být tak, jak bylo dříve podrobně rozvedeno, obžalovaným naplněna subjektivní stránka skutkové podstaty trestného činu dotačního podvodu a trestného činu poškození finančních zájmů Evropské unie. To přitom platí ať už jde o jeho případné spolupachatelství na trestném činu, anebo jeho účast na tomto ve formě pomoci.

v.) Pokud přitom byly soudy i přesto toho názoru, že, jde-li o formální znaky trestných činů dotačního podvodu a poškození finančních zájmů Evropské unie, pak tyto byly naplněny (byť ve skutečnosti, vzhledem k výše uvedenému, pouze z toho důvodu, že měl obžalovaný vykonávat svou praxi částečně v režimu *homeoffice*, k čemuž by ovšem musely současně nutně dovést i úmyslné zavinění obžalovaného ve vztahu podmínkám pro výplatu

příspěvků, které zde ovšem tak, jak bylo opět již dříve vyloženo, absentuje), lze mít za to, že pokud jde o materiální pojetí, resp. znak předmětných trestných činů, bylo na místě aplikovat zásady subsidiarity trestní represe.

Shora prezentovaná trestní věc měla za cíl ilustrovat, jak moc důležité je přistupovat ke každé jedné trestní věci individuálně, byť byla zažalována třeba jako trestný čin dotačního podvodu, resp. trestný čin poškození finančních zájmů Evropské unie, v případech kterých se, vzhledem ke specifickému charakteru této trestné činnosti, může vše na prvý pohled jevit možná i zcela jednoznačně. Jak také na tomto příkladu vidno, orgány činné v trestním řízení by v tomto neměly rezignovat na své povinnosti a takové případy by rozhodně neměly posuzovat mechanicky. Mám za to, že pokud by v tomto případě vyslyšely soudy veškeré argumenty a námitky obžalovaného shora vyložené, tyto braly v potaz a nad těmito uvažovaly, nemohl být (zatímní) výsledek tohoto trestního řízení takový, jaký byl.

LITERATURA

1. DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7552-600-7.
2. KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-365-3.
3. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-428-5.
4. ŠČERBA, F. a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-807-8.

Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 21. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 639/03.
2. Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2009, sp. zn. III. ÚS 1748/09.
3. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 4266/16.
4. Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. Tpjn 301/2012.
5. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Lavents proti Lotyšsku ze dne 28. 11. 2002 č. 58442/00, § 125.
6. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Melich a Beck proti České republice ze dne 24. 7. 2008 č. 35450/04, § 49.
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 1966, sp. zn. 2 Tz 22/67.
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 1997, sp. zn. 2 Tzn 56/97.
9. Rozsudek pléna Evropského soudu pro lidská práva ve věci Barbera, Messegue a Jabardo proti Španělsku ze dne 6. 12. 1988 č. 10590, § 77.
10. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2016, sp. zn. 8 Tdo 858/2016.
11. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1362/2016.
12. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 12. 2020, sp. zn. 6 Tdo 1099/2020.
13. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2021, sp. zn. 5 Tdo 639/2021.

Kontaktní údaje autora:

JUDr. Alena Tibitanzlová, Ph.D.

Katedra trestního práva

Bezpečnostně právní fakulta Policejní akademie České republiky v Praze

tibitanzlova@polac.cz

MOŽNOSTI VYUŽITÍ ODKLONŮ PŘI EKONOMICKÉ KRIMINALITĚ Z POHLEDU OBVINĚNÝCH A POŠKOZENÝCH¹

POSSIBILITIES OF USING DIVERSIONS IN ECONOMIC CRIME FROM THE POINT OF VIEW OF THE ACCUSED AND VICTIMS

JUDr. Eva Brucknerová, Ph.D.

(Právnická fakulta Masarykovy Univerzity v Brně)

Abstrakt: Příspěvek se zaměřuje na odklony v trestním řízení a jejich využití v rámci ekonomické kriminality. Přibližuje nejen ty, které jsou výhodné pro pachatele (obviněné), jako je třeba nejnovější institut dohody o vině a trestu, ale upozorňuje i na úskali, která se týkají poškozených při ekonomické kriminalitě. Jejich nároky nemusí být někdy díky odklonům zcela vypořádány. Určité limitované možnosti potom pro ně skýtá zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení.

Klíčové slová: odklony, narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání, dohoda o vině a trestu, náhrada škody

Abstract: The paper focuses on diversions in criminal proceedings and their use in cases of economic crimes. It approximates not only those that are advantageous for the perpetrators (accused), such as the latest institute of plea bargain, but also draws attention to the pitfalls that concern victims of economic crime. Their claims may sometimes not be fully settled due to diversions. Certain limited possibilities are then provided for them by Act No. 59/2017 Coll., on the use of funds from property criminal sanctions imposed in criminal proceedings.

Key words: diversions, settlement, conditional stay of prosecution, plea agreement, damages

Úvod

V tomto příspěvku se snažím poukázat na možnosti využití odklonů i pro ekonomickou kriminalitu, neboť jejím motivem jsou většinou finanční důvody, majetkový prospěch pro pachatele nebo jiné osoby, pro něž páchá trestnou činnost, na druhou stranu pak způsobení mnohdy značné škody poškozenému, což může komplikovat využití odklonů v případech, kdy je podmínkou právě náhrada škody či její odčinění nebo vydání bezdůvodného obohacení.

---

¹ Tento příspěvek vznikl na Masarykově univerzitě v rámci projektu „Trestání coby multiborový fenomén II“ číslo MUNI/A/1424/2022 (ID 70235) podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytl MŠMT v roce 2023.

V České republice tzv. hospodářská kriminalita za poslední dva roky vzrostla, a to v roce 2022 o 9 % (+1 127 skutků). Nicméně ze statistických údajů je zřejmé, že stále jí je méně, než co bylo před pandemií Covid-19. Dle statistik Policie České republiky je nejvýraznější meziroční nárůst u trestných činů neoprávněný přístup a poškození záznamu v počítačovém systému, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla (2 848, +982, +52,6 %), porušení autorského práva a práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi, (628, +267, +74 %), porušení práv k ochranné známce a jiným označením (463, +250, +117,4 %), porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (260, +114, +78,1 %), podplácení (129, +67, +108,1 %) a dotační podvod (137, +64, +87,7 %).² V následující tabulce jsou pak údaje ze statistického úřadu, které jsou dostupné do roku 2021.³

Území	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	registrováno										
ČR, celkem	28 216	27 633	30 376	30 731	30 616	28 306	26 294	24 837	24 589	18 528	12 510

Je tedy zřejmé, že se v případě ekonomické kriminality jedná o desetitisíce případů ročně, tedy využití odklonů by výrazně pomohlo jak rychlosti trestního řízení, tak jeho hospodárnosti.

Samozřejmě bude záležet dále i na pojetí, jaké trestné činy spadají pod pojem ekonomická kriminalita, kdy někteří autoři mezi ni řadí i činy proti životnímu prostředí⁴, někteří právě poukazují na to, že je problém ji vůbec definovat⁵, někteří autoři do ní zahrnují i vybrané trestné činy majetkové (např. podvody⁶). Tedy je zřejmé, že vždy bude záležet na povaze trestného činu,

² Vývoj registrované kriminality v roce 2022 – Policie České republiky

³ Tabulka převzata z Kriminalita v ČR a EU – (2011–2021) | ČSÚ (czso.cz)

⁴ POLÁK, P. Kriminologické aspekty ekonomické kriminality v Slovenskej republike v rokoch 1993 až 2022. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtė doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023, str. 17 – 36. ISBN 978-80-280-0389-0.

⁵ SZABOVÁ, E., ZEMAN, Š. Vývoj a štruktúra ekonomckej kriminality v Slovenskej republike. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtė doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023, str. 37 – 52. ISBN 978-80-280-0389-0; Případně i Tlapák Navrátilová, Galovcová, I. Je politická korupce jevem hospodářské kriminality? In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtė doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023, str. 63 – 74. ISBN 978-80-280-0389-0.

⁶ BOHÁČKOVÁ ŠVÁBOVÁ, J. Investiční podvody a metodika jejich vyšetřování. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtė doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023, str. 413 – 428. ISBN 978-80-280-0389-0; případně i Švára, O. Investiční podvody. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtė doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023, str. 579 – 592. ISBN 978-80-280-0389-0.

způsobené škodě, proto je možné uvažovat i o odklonech v souvislosti s ekonomickou kriminalitou.

1. Obecně k alternativám v trestním řízení

Alternativy ke klasickému trestnímu řízení umožňují řešit věc odklonem od standardního trestního řízení, tedy mimo hlavní líčení. Podmínkou využití těchto postupů (narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání) je např. náhrada škody ze strany obviněného, uzavření dohody s poškozeným o náhradě škody, souhlas obviněného a u narovnání souhlas poškozeného s tímto postupem. Využití těchto alternativ často předchází mediační jednání mezi poškozeným a obviněným, které může zprostředkovat Probační a mediační služba.

Pojem odklonu tak, jak je pojímán právní teorií, představuje určitou alternativu trestního řízení před soudem⁷. Navazuje na pojetí trestní spravedlnosti a zásad řízení, kdy se projevuje snaha státu o neformální vyřízení trestních věcí mimotrestními prostředky. Definici odklonů bych nastínila asi tak, že se jedná o mimosoudní alternativu standardního trestního procesu, resp. upuštění od trestního stíhání, kdy lze na trestní věc reagovat jak prostředky trestněprávními, tak i prostředky mimotrestní povahy.⁸

Postupem času se mění způsob pojetí odklonu a toto chápe odklon ve smyslu zjednodušení standardního trestního řízení. Mám na mysli formu vyřízení věci pomocí podmíněného zastavení trestního stíhání, trestního příkazu a narovnání.⁹ A nejnoveji pak i využití dohody o vině a trestu¹⁰.

Zásadní význam pro oblast procesních alternativ má nepochybně i Doporučení Rady Evropy č. R/87/18 přijaté Výborem ministrů Rady Evropy ze dne 17. 9. 1987, vztahující se ke zjednodušenému trestnímu řízení. Tento dokument zakotvuje pět forem vyřizování trestních věcí. Jedná se o:

⁷ Blíže k odklonům např. ZŮBEK, JAN. *Odklony v trestním řízení. Právní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-245-2.

⁸ Shodně SUCHÝ, O. Odklon v trestním řízení. *Právník* č. 3/1991, str. 248 – 255.

⁹ Někteří autoři hovoří i o tzv. typech dohodnuté spravedlnosti – viz např. KUČHTA, J., ZEZULOVÁ, J. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 4/1997, str. 553 – 575. Dále srovnej ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení. Právní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-245-2.

¹⁰ Srovnej např. ŽATECKÁ, Eva a Marek FRYŠTÁK. Dokazování hospodářských trestných činů a dohoda o vině a trestu. In: *Rekodifikace trestního práva procesního (Aktuální problémy)*. 2008. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, str. 23 – 29. ISBN 978-80-87146-13-2. TIBITAN-ZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení. Teoretik*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-319-3. Případně ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Teoretik*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-30-4.

- a) princip oportunity trestního stíhání (podmíněné zastavení trestního stíhání nebo odložení věci),
- b) zkrácené řízení, narovnání (mediace) a zjednodušené řízení v méně závažných věcech vzhledem k okolnostem případu (např. trestní příkaz),
- c) zjednodušení řádného soudního řízení tím, že obviněný za jasně stanovených podmínek dozná svou vinu a vzdá se práva na projednání věci v hlavním líčení. V tomto případě se jedná zejména o anglosaské uznání viny („guilty plea“ a dohádovací řízení (plea bargaining)).

Současný rozvoj alternativních způsobů řešení trestních věcí je dán zejména vývojem teorie trestní spravedlnosti, a to zejména jejími dvěma základními modely – tzv. restorativním a retributivním.¹¹ Nejdůležitější rozdíly mezi pojetím restorativním a retributivní trestní spravedlnosti vyzdvihují v následující tabulce:

Rozdíl mezi dvěma „typy“ justice	
Trestající justice	Obnovující/restorativní justice
Trestný čin je porušením práva a prohřeškem proti <u>státu</u> .	Trestný čin je prohřeškem proti <u>osobě</u> a narušením vzájemných osobnostních vztahů.
Porušením zákona vzniká <u>vina</u> .	Porušení normy vytváří <u>závazky</u> a <u>povinnosti</u> .
Spravedlnost je naplněna prostřednictvím <u>uznání viny</u> pachatele a jemu uložené újmy (trestu).	K naplnění spravedlnosti dochází za <u>účasti poškozeného</u> , pachatele a členů komunity, kteří usilují o obnovu narušeného stavu a vztahů.
Hlavní zřetel je kladen na to, aby pachatelé byli podle zásluhy <u>potrestáni</u> .	Hlavní zřetel je kladen na potřeby poškozeného a <u>odpovědnost pachatele</u> v procesu nápravy.
<i>Tři klíčové otázky, na něž je třeba si odpovědět:</i>	
Jak byl porušen zákon? Kdo se daného činu dopustil? Jak má být pachatel potrestán?	Komu vznikla škoda? Jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl? Komu vznikají závazky a povinnosti?

Jaká je tedy hlavní teze restorativní justice? Dle mého názoru restorativní justice spatřuje trestný čin jako újmu způsobenou konkrétnímu jedinci, z níž pro pachatele vyplývají určité povinnosti, za něž musí vzít on sám odpovědnost a brát ohledy nejen na svou osobu, ale především na osobu toho, jemuž újmu způsobil a v neposlední řadě účast všech osob, jimž byla újma způsobena a nalézt tak pro všechny nejefektivnější řešení.

¹¹ Tyto modely nebudou pro účely článku více rozebírat, bližší srovnání např. SULLIVAN, Dennis a TIFFT, Larry (ed.). *Handbook of restorative justice: a global perspective*. Routledge international handbooks. London: Routledge, 2008. ISBN 978-0-415-44724-9.

Filozofie restorativní justice by se dala shrnout do tří „R“ respektive „O“:

- obnovení (restoration).
- odpovědnost (responsibility).
- opětovné zapojení do společnosti (reintegration).¹²

Podle principu restorativní justice je potřeba vyhledat a preferovat ten způsob řešení trestní věci, který zohlední zájmy jednotlivých osob, které jsou postiženy trestným činem či které spáchaly trestný čin, včetně zájmu státu, a tyto zájmy pak zahrnout do celkového řešení věci včetně přiměřené reakce na spáchaný trestný čin. Protože právě adekvátní reakcí státu na spáchaný trestný čin a urovnáním narušených právních a společenských vztahů v zájmu všech zúčastněných osob by měla být základním smyslem výkonu trestní spravedlnosti. Tato reakce však nutně nemusí mít podobu trestu. Trestní represe by měla být využívána jen pokud nebude možné najít jiný způsob řešení trestní věci (hovořím nyní jen o společensky méně závažných trestných činech), a to vždy jen v nezbytně nutné míře. Častokrát je trestem již projednání trestného činu a řešení následků.

V zásadě může dospět ke dvěma cestám k dosažení trestní spravedlnosti. Je jí buď projednání a rozhodnutí trestních věcí v tradičním formálním trestním řízení, nebo projednání v některém z alternativních způsobů řešení trestních věcí. Konečným výsledkem obou cest by ovšem mělo být spravedlivé rozhodnutí soudu a přiměřený trest pro pachatele. Není vyloučeno, že i cesta klasického trestního řízení v sobě nebude obsahovat prvky restorativní justice.¹³

Právě pro ekonomickou kriminalitu mi ovšem tyto způsoby řízení, tedy odklony, přijdou velmi vhodné, tedy za předpokladu, že s nimi budou strany trestního procesu souhlasit.

Mezi odklony od klasického procesu dle mého názoru patří již pět (respektive šest) typů, a to

- podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 a násl. trestního řádu,
- narovnání dle § 309 a násl. trestního řádu,
- odstoupení od trestního stíhání dle §70 a násl. zákona o soudnictví ve věcech mládeže,
- podmíněné odložení podání návrhu na potrestání dle § 179g a 179h trestního řádu,
- trestní příkaz a
- dohoda o vině a trestu.

¹² LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Příručky ministerstva spravedlnosti ČR. [Praha]: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000, str. 19. ISBN 80-902656-1-8.

¹³ SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck. 2000, str. 9 – 11.

S ohledem na ekonomickou kriminalitu učiním pár poznámek pouze ke třem, resp. čtyřem z nich, a to trestnímu příkazu, podmíněnému zastavení trestního stíhání, narovnání a dohodě o vině a trestu.

2. Stručný historický vývoj odklonů

Jednou z nejstarších a v Evropě velmi tradiční formou odklonu je trestní příkaz, který však bývá často označován jako „přežitek minulosti“. Do našeho právního řádu byl poprvé zaveden zákonem č. 31/1929 Sb., ovšem v období okupace a posléze v roce 1948 byl zrušen. Znovu zakotven byl až novelou trestního zákona provedenou zákonem č. 48/1973 Sb. (§ 314e – § 314g). Po sametové revoluci byl tehdejším Federálním shromážděním jako „protiprávní institut popírající právo obviněného na obhajobu“ zrušen současně se zrušením zákona o přečinech novelou trestního řádu č. 178/1990 Sb. Ovšem za další čtyři roky byl opětovně zaveden novelou provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. současně s další formou odklonu – podmíněným zastavením trestního stíhání.¹⁴

V období let devadesátých se u nás začala objevovat snaha o aplikaci moderních přístupů zahrnujících princip restorativní justice, která se v zahraničí objevovala již od let sedmdesátých.¹⁵ Pro současnou trestní politiku má zásadní význam Doporučení Výborů ministrů členských zemí Rady Evropy ve věci zjednodušení řízení č. R (87) 18 přijaté dne 17. 9. 1987, jak jsem již uvedla výše.

Ponechám-li však trestní příkaz stranou, prvním moderním typem odklonu u nás byl v devadesátých letech zaveden institut podmíněného zastavení trestního stíhání, a to novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. se součástí trestního řádu stal také institut narovnání.¹⁶ Je potřeba zmínit, že přijetí těchto forem odklonu bylo vyústěním snah po komplexním řešení problému kriminality. Stalo se tomu i přes období strachu společnosti o nárůst kriminality, která se dožadovala přísnějšího postihu pachatelů trestných činů.¹⁷

V nedávné době pak byl novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. zakotven institut podmíněného odložení podání návrhu na po-

¹⁴ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, O. A kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 456.

¹⁵ ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Codex Bohemia, s. r. o., 1999, s. 185.

¹⁶ Srov. ČISAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského. *Trestní právo* č. 6/1998, str. 9 – 13.

¹⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, O. A KOL. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 457.

trestání (§ 179g – § 179h tr. ř.). Obecně lze shrnout, že se v tomto případě jedná o jakousi formu varování, jehož se podezřelému dostává před tím, než jeho případ bude předán soudu k trestnímu stíhání. Pokud by se nepoučil, nevyhověl uloženým podmínkám, případně se opětovně dopustil protiprávního jednání, nařídí státní zástupce policejnímu orgánu, aby zahájil trestní stíhání.¹⁸ Uvedený institut se blíží svým pojetím i obsahem podmíněnému zastavení trestního stíhání.

V neposlední řadě i zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, doplňuje u mladistvých již existující typ odklonů o institut odstoupení od trestního stíhání mladistvého. Tento typ odklonu spočívá v tom, že za splnění zákonem uložených podmínek může v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud pro mládež odstoupit od trestního stíhání z důvodu absence veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého (§ 70 citovaného zákona).

Zcela posledním, za to však v poslední době hojně využívaným odklonem v tzv. širším smyslu je možné považovat dohodu o vině a trestu, která byla zakotvena zákonem č. 193/2012 Sb., s účinností od 1. září 2012, od 1.1.2021 novelou rozšířena i na zvlášť závažné zločiny.¹⁹

3. K vybraným jednotlivým odklonům v trestním řízení

3.1 Trestní příkaz

Trestní příkaz byl do trestního řádu zaveden opětovně zák. č. 292/1993 Sb. Jeho účelem je zejména zjednodušení a zrychlení řízení včetně posílení trestního soudnictví jako celku a na úseku drobné kriminality zefektivnění činnosti soudnictví rychlým a důrazným postih pachatelů trestné činnosti nízkého stupně společenské nebezpečnosti.

Svým účelem je možné zařadit trestní příkaz mezi tzv. odklony v trestním řízení, neboť se totiž i v případě trestního příkazu jedná o velmi významnou odchylku od obecného způsobu trestního řízení, kdy samosoudce může rozhodnout věc bez jejího projednání v hlavním líčení. Samozřejmě dochází tu k podstatným rozdílům od institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, a to hned v několika ohledech. Trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku podobně jako dohoda o vině a trestu, není podmíněn doznáním obviněného či jeho prohlášením, že spáchal skutek, pro který je

¹⁸ § 179f odst. 2 písm. b) trestního řádu.

¹⁹ Blíže k dohodě o vině a trestu srovnej např. ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Teoretik*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-30-4.

stíhán, a dále je založen na poněkud nerovném postavení poškozeného, který vůči němu nemůže podat odpor. Domnívám se však, že i přes uvedené odlišnosti trestní příkaz svou podstatou mezi tzv. odklony v trestním řízení nepochybně patří.²⁰ Pro využití v ekonomické kriminalitě bych k němu sdělila dvě důležité připomínky. První je, že je možné jej využít jen v případech méně závažné trestné činnosti, neboť jej může vydat samosoudce okresního soudu a některé zejména hospodářské trestné činy řeší již krajský soud, bez ohledu na výši trestní sazby (§ 17 TŘ), tedy zde jej využít nelze. Druhá je pak ta, že poškozený nemá právo podat odpor proti trestnímu příkazu (§ 314g TŘ), byť nově mu musí být doručen, uplatnil-li nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, anebo byla trestním příkazem uložena majetková sankce (§ 314f odst. 2 TŘ). Tedy trestní příkaz pro obviněného je určitě vhodným způsobem, jak zrychlit trestní řízení, ovšem pro poškozeného, který nestihl vyčíslit a zadokumentovat celou škodu se pak pro něj vše prodlužuje, neboť se musí obrátit na občanskoprávní soud k náhradě škody.

3.2 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Zákonem č. 292/93 Sb. byl do trestního řádu zaveden institut podmíněného zastavení trestního stíhání, který v posledních letech zaznamenal několik změn. Jeho právní úprava je obsažena v ustanoveních § 307 a 308 TŘ. Význam podmíněného zastavení trestního stíhání nacházím v tom, že orgánům činným v trestním řízení umožňuje neprovádět celé trestní řízení, pokud jeho účelu lze dosáhnout jiným a méně komplikovaným postupem. Zákon velmi podrobně stanoví podmínky, za nichž se tento postup může uplatnit. Jednou z nejdůležitějších je, že se musí jednat o řízení o přečinu. V tom případě může buď soud nebo v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, pokud s tím obviněný souhlasí spolu s podmínkou, že se k trestnému činu doznal a nahradil způsobenou škodu nebo s poškozeným uzavřel dohodu o její náhradě nebo učinil jiná opatření k její náhradě (pokud škoda byla činem způsobena) a s přihlédnutím k dosavadnímu životu obviněného, k okolnostem případu a osobě obviněného se tento způsob jeví přiměřeným a dostačujícím. Nebo se obviněný se zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, která může spočívat i v držení a chovu zvířat a péči o ně, pokud se v souvislosti s ní dopustil přečinu. Je třeba, aby se jednalo o činnost, k níž je potřeba nějaké povolení, licence atd. a usnesení pak musí obsahovat

²⁰ Srovnej ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef, FRYŠTÁK, Marek a KALVODOVÁ, Věra. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Academia iuris. V Praze: C. H. Beck, 2013, str. 749 a násl. ISBN 978-80-7400-496-4.

i její přesné vymezení, nebo závazek zdržet se chovu zvířat. Tento závazek se podobá trestu zákazu činnosti, jen vychází přímo od obviněného (na rozdíl od toho trest je uložen pouze soudem). Nebo složení peněžité částky na účet soudu nebo státního zastupitelství. V přípravném řízení je třeba složit tuto částku na účet státního zastupitelství, v řízení před soudem pak na účet soudu. Složení peněžité částky je závazkem obviněného, není to trest, který ukládá soud, proto někteří autoři se domnívají, že není třeba zkoumat přiměřenost této částky ve vztahu k obviněnému a jeho majetkovým poměrům. S čím ovšem je třeba počítat, je výše částky vzhledem ke společenské škodlivosti spáchaného přečinu, jeho povaze a závažnosti, stejně jako k zájmu poškozeného. S ohledem na práva poškozených na náhradu škody by měla mít přednost náhrada škody poškozenému, pokud jí řádně uplatní.

Opět je třeba, aby toto rozhodnutí soudu nebo státního zástupce bylo považováno za dostačující. Tedy s ohledem na způsob spáchání, zavinění obviněného, následky pro případné poškozené atd. bylo s ohledem na společenskou škodlivost a zájem veřejnosti přiměřené. Díky formulaci „nebo“ mezi těmito dvěma podmínkami postačí jedna z nich, nicméně, pokud s tím bude obviněný souhlasit, může dojít ke splnění obou. V každém případě je třeba si uvědomit, že podmínky uvedené v odstavci dva přichází v úvahu až poté, pokud by nebyly dostačující podmínky v odstavci jedna. Nelze tedy hned a na všechny případy aplikovat odstavec druhý § 307 TR. Součástí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je i výrok o zkušební době v rozsahu šesti měsíců až dvou let, v případě odst. 2, tedy závazku zdržet se určité činnosti nebo poskytnout peněžitou částku je zkušební dobu možné uložit až na pět let. Tato zkušební doba počíná běžet od právní moci tohoto usnesení. Pokud obviněný uzavřel o způsobu náhrady škody s poškozeným dohodu, pak je mu v usnesení uložena povinnost, aby způsobenou škodu během zkušební doby nahradil. Fakultativně lze obviněnému uložit přiměřená omezení a povinnosti, která musí ve zkušební době dodržovat a která mají směřovat k tomu, aby vedl řádný život. Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání lze podat stížnost, která má odkladný účinek. Oprávněnou osobou k podání této stížnosti je jednak obviněný, jednak poškozený, a pokud o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodl soud, je k podání stížnosti legitimován také státní zástupce. Jestliže se obviněný v průběhu zkušební doby choval v souladu se stanovenými podmínkami a omezeními, rozhodne orgán, který trestní stíhání v prvním stupni podmíněně zastavil, že se obviněný osvědčil.

Pokud se obviněný neosvědčil, rozhodne tento orgán a to i v průběhu zkušební doby, že se v trestním stíhání pokračuje. Proti těmto rozhodnutím může být podána stížnost s odkladným účinkem a to stejnými osobami jako v případě stížnosti proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhá-

ní. Pokud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí o tom, že se obviněný osvědčil nebo rozhodnutí o tom, že se v trestním stíhání pokračuje, nebylo, aniž na tom má obviněný vinu, učiněno, má se za to, že se osvědčil. Pravomocné rozhodnutí o osvědčení obviněného nebo uplynutí jednorocní lhůty od zkušební doby bez rozhodnutí, má za následek, že nastávají účinky zastavení trestního stíhání. Nové stíhání obviněného pro tentýž skutek je poté nepřijatelné z důvodu *res iudicata*.

Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání tedy není meritorním, nýbrž mezitímním rozhodnutím, které neřeší otázku viny s konečnou platností, ale ponechává ji otevřenou s tím, že teprve dojde-li po uplynutí zkušební doby k osvědčení obviněného, nastávají definitivní účinky zastavení jeho trestního stíhání. Obviněnému je tak dána možnost řádným chováním doložit, že k jeho nápravě a polepšení není nezbytné k projednání obžaloby přistoupit. Jinak soud rozhodne, a to případně i během zkušební doby, že se v trestním stíhání pokračuje.

Použití této formy odklonu často vylučuje právě nutnost doznání se k činu. Mnozí pachatelé se obávají důsledků, které by pro ně mohlo doznání se k činu mít v případě, že by jejich stíhání nebylo podmíněně zastaveno, popřípadě by se ve zkušební době neosvědčili a ve stíhání by se dál pokračovalo. Někteří právníci podotýkají, že obvinění neučiní doznání proto, že mají obavu, že samotné doznání může být použito proti nim. Další obvinění se pak nemožou vypořádat s tím, že by se měli doznat ze spáchání trestného činu, jehož spáchání opakovaně do protokolu popírali, a to za nezměněného skutkového stavu.²¹ Pojem doznání není zcela vyhovující, protože jeho neudělení bývá jednou z překážek uplatnění této formy odklonu a např. Vantuch navrhuje, „aby namísto podmínky doznání obviněného ke spáchání trestného činu zde byla uvedena shodně s první větou § 309 odst. 1 TŘ podmínka, že obviněný před soudem prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Podle § 314 odst. 6 TŘ (nyní § 314) nelze k tomuto prohlášení obviněného v dalším řízení přihlížet jako k důkazu o jeho vině.“²² Toto změnění by přispělo i ke sjednocení institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání. Prohlášení, že obviněný spáchal skutek, pro který je stíhán, nemůže být bráno v trestním řízení jako důkaz. Pokud by obviněný při pozdějším pokračování v jeho trestním stíhání prohlásil, že změnil obhajobu a doznal se jen pod příslibem možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání, nemělo by být k takovému jeho doznání přihlíženo jako k důkazu o vině.²³

²¹ VANTUCH, P. Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu. *Právní rozhledy* 8/1997, str. 395.

²² Tamtéž.

²³ FASTNER, J. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie* 1/1995, str. 40 – 41. Srovnej prohlášení viny dle § 175a odst. 3 TŘ a § 206a TŘ.

Přes tyto námitky právníků/advokátů si je nutné uvědomit, že se jedná o dva rozdílné instituty. Podmíněné zastavení není rozhodnutím konečným a je zapotřebí uschovávat důkazy, které by mohly sloužit v pozdějším trestním řízení. Časem síla důkazních prostředků slábne a potíže s jejich dokazováním jsou velké. Prohlášení o spáchání skutku je dostačující u narovnání, které představuje konečné řešení věci a není potřeba mít určitou „pojistku“ pro budoucnost. U podmíněného zastavení trestního stíhání by bylo pro orgány činné v trestním řízení nedostačující, kdyby měly v rukách pouze toto prohlášení, jehož nemožnost použití jako důkazu by pro ně vytvářela neřešitelnou situaci, pokud by přistoupili k pokračování v trestním řízení. Pachatel by mohl situace lehce zneužít tak, že dobrovolně učiní prohlášení a pak by jen spoléhal na to, že mu později čin nebude možné prokázat a on bude svou vinu popírat. S názory výše uvedenými proto nemohu souhlasit a existenci pojmu doznání, jakožto podmínky pro použití tohoto institutu, považuji za nutnou vzhledem k možnému zneužití ze strany pachatelů.

Další obligatorní podmínkou pro podmíněné zastavení trestního stíhání je náhrada škody. Podmíněně zastavit trestní stíhání podle § 307 odst. 1 TŘ lze i v řízení o trestném činu, kterým nebyla způsobena škoda, o níž by bylo možné rozhodnout v trestním řízení. V tomto případě se nebude postupovat dle § 307 odst. 1 písm. b) TŘ. Pokud škoda trestným činem způsobena byla, dává zákon obviněnému tři možnosti, jak může tuto podmínku splnit. Jedná se o nahrazení škody, uzavření dohody o náhradě a učinění jiných opatření směřujících k náhradě. V případě, že škoda byla způsobena více poškozeným, je nutné, aby obviněný škodu nahradil všem, nebo se všemi uzavřel dohodu popř. učinil jiná opatření k náhradě škody všem poškozeným.

Pojem „jiné opatření k náhradě škody“ není pouhým slibem obviněného, že celou škodu způsobenou trestným činem nahradí. Za toto opatření můžeme považovat oznámení příslušné pojišťovně o způsobené dopravní nehodě, poskytnutí další součinnosti obviněného, uložení finančních prostředků do úschovy soudu. Do úschovy soudu mohou být peníze uloženy v případech, kdy se obviněný chce s poškozeným dohodnout na náhradě škody, ale poškozený dohodu uzavřít odmítne. Někdy se stává, že požadavky poškozených jsou v nepoměru ke spáchanému trestnému činu a možnostem obviněného, což nemůže být k újmě obviněného. Souhlas poškozeného se totiž nevyžaduje, a proto by toto odmítnutí ze strany poškozeného nemělo poškodit obviněného natolik, že by nemohlo dojít k podmíněnému zastavení trestního stíhání. Za předpokladu, že jsou dány všechny další podmínky a z chování obviněného je zřejmé, že dohodu o náhradě škody chtěl opravdu s poškozeným uzavřít.

Ve výše uvedeném případě vyjde orgán rozhodující o podmíněném zastavení trestního stíhání z výše škody, již zjistil, tedy nikoliv z požadavků poškozeného.

3.3 Narovnání

Stejně jako podmíněné zastavení trestního stíhání představuje narovnání jednu z forem tzv. odklonů v trestním řízení. Tento institut byl zaveden do našeho právního řádu novelizací provedenou zákonem č. 152/1995 Sb. Stalo se tak mimo jiné i v souladu s doporučením Rady Evropy č. 18 ze dne 17. 9. 1987 o zjednodušení trestního řízení. Tento institut měl tak společně s dalšími instituty přispět k odstranění nežádoucího stavu záležejícím v obecném nárůstu kriminality, a tedy v počtu případů soudům předkládaných²⁴ a jejich následnému přetížení. Toto přetížení vyvolává nežádoucí prodloužení trestního řízení a možné průtahy při rozhodování trestních věcí.²⁵

Obdobně jako v případě podmíněného zastavení trestního stíhání je i institut narovnání zahrnut mezi tzv. mimosoudní způsoby vyřízení případu, kdy obviněný sice má právo na zákonný proces zachováno, nikoliv však na vyřízení věci odklonem od takového procesu. Obdobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání tedy obviněný ani poškozený nemají právní nárok domáhat se rozhodnutí o narovnání – mohou k němu však dát státnímu zástupci nebo soudu podnět zahrnující aktivní kroky směřující k vzájemné dohodě a vypořádání svých vztahů.²⁶

Zákon velmi podrobně stanoví podmínky, za nichž se může uplatnit institut narovnání. Musí se jednat o trestný čin, na nějž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Dále musí obviněný prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán (a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě), musí uhradit poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učinit potřebné úkony k její úhradě (případně jinak odčinit újmu vzniklou trestným činem) a, co je jedním z dalších rozdílů od podmíněného zastavení trestního stíhání, složit na účet soudu, nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství, peněžní částku.²⁷

Na rozhodnutí o narovnání není právní nárok. Soud, či v přípravném řízení státní zástupce, k případnému návrhu obviněného a poškozeného může přihlédnout, ale pokud neshledá k tomuto postupu důvody, není povinen o něm rozhodovat.²⁸ Právo na řádný proces má obviněný zajištěno

²⁴ Jedná se zejména o trestné činy s nižší trestní sazbou.

²⁵ Srov. ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PŮRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s.1827.

²⁶ Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. rozšířila oprávnění rozhodnout o schválení narovnání pro stádium přípravného řízení na státního zástupce.

²⁷ Tato částka nesmí být nepřiměřená závažnosti trestného činu a situaci pachatele.

²⁸ Srov. blíže: ŠÁMAL, P., HRACHOVEC, P., SOVÁK, Z., PŮRY, F. *Trestní řízení před soudem prvního stupně.* Praha: C. H. Beck, 1996, s. 76.

již tím, že nemusí dát souhlas s narovnáním a nesmí být k němu nikterak nucen.

Jedním ze základních znaků a předpokladů pro narovnání je především dohoda mezi obviněným a poškozeným, která vyžaduje schválení, což může mít, pokud je narovnání schváleno, procesní důsledky zastavení trestního stíhání.²⁹ Účelem narovnání je především přispění k řešení konfliktu mezi pachatelem a poškozeným, jež vzniklo spácháním trestného činu. Narovnání přichází v úvahu pouze u deliktů, kde je poškozený, což právě u ekonomické kriminality možné je, byť ne u všech případů. Důraz je kladen především na urovnání sporu mezi pachatelem a poškozeným, a teprve poté se přistoupí k potrestání pachatele, resp. působení na pachatele trestného činu. Důležitým prvkem je v případě narovnání důsledné odstranění/odčinění všech škodlivých následků, které byly trestným činem způsobeny. V případě institutu narovnání vystupuje do popředí zájem společnosti na tom, aby obviněný odčinil všechny škodlivé následky způsobené jeho trestným jednáním, a to jak bezprostředně poškozené osobě (oběti), tak i společnosti. Tento zájem je preferován před zájmem na odsouzení pachatele do takové míry, že dojde-li k odčinění způsobené újmy a splnění dalších zákonem stanovených podmínek, trestní stíhání obviněného se definitivně zastaví. Trestní represí je povinnost dalšího majetkového plnění, než je celková škoda. Toto plnění musí posloužit obecně prospěšným účelům. Významné je u narovnání zejména obnovení narušených vztahů a aktivní účast poškozeného na výsledku trestního řízení.³⁰

Institut narovnání je svou povahou významným prostředkem prevence, a to v tom smyslu, že objasňuje „kořeny a mechanismus konfliktu s cílem obnovit nekonfliktní stav“.³¹ Je tomu tak proto, že obviněný je vtažen do problémů oběti a musí si uvědomit rozsah, závažnost a důsledky spáchání trestného činu vůči poškozenému a právě narovnáním je bezprostředně motivován k tomu, aby se aktivně podílel na odstranění těchto nepříznivých důsledků, sám si uvědomil nesprávnost svého počínání a napříště se ho vyvaroval. Poškozený může tímto způsobem pochopit motivy jednání obviněného, jeho aktuální životní situaci, což vše může přispět k tomu, aby se zbavil obav a hostility.³² Z praxe u PMS vím, že mnohdy je pro poškozené omluva pachatele a případná náhrada škody větším zadostiučiněním, než následný trest.

²⁹ FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a PROVAZNÍK, Jan. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 801 a násl. ISBN 978-80-7598-306-0.

³⁰ ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 1834.

³¹ RIZMAN, S., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo* č. 2/1997, str. 6 – 10.

³² SOTOLÁŘ, A. K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue* č. 3/2004, str. 65 – 74.

Nicméně u právě ekonomické kriminality je užití tohoto institutu omezeno, na druhou stranu pro poškozené je ideálním, neboť k náhradě škody dojde co nejdříve.

Příznačné pro narovnání je konečně také to, že směřuje k posílení prvků oportunity oproti jinak uplatňované zásadě legality a k dekriminalizaci méně závažných forem trestné činnosti.³³

Lze shrnout, že podstatou narovnání je dohoda svého druhu mezi státem (a konkrétní obětí trestného činu) na straně jedné a obviněným na straně druhé, jejímž obsahem je ukončení trestního stíhání v případě, že obviněný splní zákonem stanovené podmínky, takže není třeba věc vyřizovat v řádném formálním veřejném procesu před soudem a přitom důsledky činu pro obviněného budou obdobné, jako kdyby soud rozhodl odsuzujícím rozsudkem. Uplatní se zejména v případech, kdy je vedle veřejného zájmu trestným činem dotčena výrazněji i sféra soukromá³⁴, přičemž stát na trestním postihu pachatele nemá výrazný zájem, neboť trestný čin má spíše podobu sporu mezi obviněným a poškozeným. Jde o rychle proveditelný a ekonomicky nenáročný způsob reakce státu na spáchaný trestný čin, při němž jsou navíc účinněji chráněna práva obětí trestných činů tím, že se jim dostane rychleji a podstatně méně konfliktním způsobem patřičného odškodnění.³⁵ Byť se jedná o postup, který je nenáročný pro oběť, je náročný pro případného obviněného a jeho obhájce, neboť je třeba se s poškozeným dohodnout a nebyl obviněn, že poškozeného kontaktuje nedovoleně, aby ovlivnil trestní řízení. Může obviněný takto požádat PMS.

Proces narovnání se skládá ze dvou fází. V první fázi je zapotřebí, aby obviněný kontaktoval osobu přímo jeho činem poškozenou a zahájil s ní jednání o odčinění škodlivých následků spáchaného činu – náhradě škody, popřípadě učinil jiná potřebná opatření k urovnání vztahů s poškozeným a dále složil peněžní částku k obecně prospěšným účelům. Pachatel může v této fázi využít činnosti Probační a mediační služby či právního zástupce. Jedná se o mimosoudní fázi, ovšem na ní závisí úspěch narovnání. Druhá fáze se odehrává před soudem (samosoudcem, senátem) nebo státním zástupcem, kteří zde sice hrají dominantní roli co do konečného rozhodnutí, ale postupují v součinnosti s uvedenými osobami. Pokud se rozhodnou pro schválení narovnání, je obligatorní součástí rozhodnutí o schválení narovnání též výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, ve kterém je spatřován trestný čin, jehož

³³ VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 249 – 250. ISBN 978-80-7400-429-2.

³⁴ K diskuzi by mohl vést názor některých autorů, kdy narovnání by nemělo být vyloučeno v případě, kdy poškozeným bude sám stát či obec.

³⁵ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 387. ISBN 978-80-7400-321-9.

se narovnání týká (§ 311 odst. 1 tr. ř.). Na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání se jedná o definitivní rozhodnutí a ihned po právní moci toto rozhodnutí představuje překážku věci rozhodnuté (*rei iudicatae*), jež brání opětovnému trestnímu stíhání nebo jeho pokračování pro tentýž skutek (§ 11 odst. 1 písm. f) tr. ř.). Ovšem zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. přichází v úvahu pouze v případech, kdy bylo kompletního účelu trestního řízení, zejména odstranění škodlivého následku, dosaženo již v době, kdy bylo podle tohoto ustanovení rozhodováno. Soud či státní zástupce se dále domnívá (veškeré skutečnosti tomu napovídají), že obviněného není potřeba dále motivovat k vedení řádného života hrozbou trestněprávních sankcí. V případech, kdy škodlivý následek ke dni rozhodování odstraněn není, je nutno namísto postupu podle § 172 odst. 2 písm. c) tr. ř. využít postup podle § 307 nebo § 309 tr. ř. o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo narovnání.

Ve vztahu k praktickému využití narovnání se v odborné literatuře dále uvádí, že jej aplikační praxe využívá o poznání méně než podmíněné zastavení trestního stíhání.³⁶ Čemuž odpovídají i statistiky³⁷ a právě to, že u narovnání musí být vždy i osoba poškozená, což u ekonomických trestných činů být nemusí, resp. stát se za ni pak nepovažuje. Výhodou narovnání je bezesporu pro poškozeného rozhodnutí o náhradě škody, tedy je ve většině případů s obviněným vyrovnán již v přípravném řízení.

3.4 Dohoda o vině a trestu

Poslední variantou odklonů, kterou zde budu blíže rozebírat, je pak dohoda o vině a trestu. Tento institut je relativní novinkou (byl zaveden zákonem č. č. 193/2012 Sb., s účinností od 1. září 2012) a díky změně právní úpravy, kdy je možné ji využít i pro zvláště závažné zločiny (od 1.1.2022), postupem, který je možný využít v podstatě ve všech případech, budou-li splněny jeho další podmínky. A právě je velmi často u ekonomické kriminality využitelný a dá se konstatovat, že pro ni byl zákonodárcem uzákoněn³⁸.

³⁶ ŠABATA, K. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství* 4/2005, str. 6. [infodata] – Výkazy soudů a státních zastupitelství (justice.cz)

³⁷ Srovnej např. FRYŠTÁK, Marek a Eva ŽATECKÁ. Současné trendy odhalování a dokazování trestných činů proti měně se zaměřením se na trestné činy související s paděláním a pozměňováním peněz. In: *Policajné vedy a policajné činnosti*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008, s. 43 – 54. ISBN 978-80-8054-449-2. ŽATECKÁ, Eva a Marek FRYŠTÁK. Dokazování hospodářských trestných činů a dohoda o vině a trestu. In: *Rekodifikace trestního práva procesního (Aktuální problémy)*. 2008, vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008, str. 23 – 29. ISBN 978-80-87146-13-2.

Využitím tohoto institutu ovšem dochází ke zkrácení práv obviněného. Je prot třeba, aby se při rozhodování soudu o tom, zda schválí dohodu o vině a trestu, soudce doptal obviněného, zda rozumí obsahu dohody, co se týká okolností sjednávání dohody a k jejímu obsahu. Dále by měl zjistit, zda obviněný ví, co tvoří podstatu skutku, tedy trestného činu, který se mu klade za vinu, jaká je jeho právní kvalifikace a taky jaké trestní sazby stanoví samotný trestní zákoník za ten trestný čin. Obviněný by se měl vyjádřit k učiněnému prohlášení. Tedy, zda toto prohlášení učinil dobrovolně a bez nátlaku, zda byl poučen o svých právech na obhajobu. Neboť obhajoba, pokud se nejedná o tzv. nutnou obhajobu dle § 36 TŘ není při sjednávání dohody o vině a trestu povinná.

Poslední okruh otázek se týká důsledků sjednání dohody o vině a trestu. Tedy vlastně důsledků omezení práva obviněného na spravedlivý proces, který je omezen už tím, že se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení, že se vzdává práva podat odvolání proti rozsudku (S výjimkou situace, kdy by soud neschválil dohodu, tak jak se se státním zástupcem obviněný dohodl). Tímto způsobem dá se říci soud kontroluje, zda své rozhodnutí dohodu sjednat učinil na základě informovaného souhlasu, tedy zejména při znalosti všech pro posouzení věci významných okolností, relerevantní právní úpravy a obsahu spisového materiálu. Dále soud zjišťuje, zda prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, učinil obviněný dobrovolně a bez nátlaku a byl přitom poučen o svých právech na obhajobu. Obviněný by měl mít příležitost se v dostatečném rozsahu radit se svým obhájcem a konzultovat s ním varianty řešení, které připadají v úvahu. K možnému porušení práva obviněného na spravedlivý proces v souvislosti s dohodou o vině a trestu srov. nároky plynoucí z judikatury Evropského soudu pro lidská práva.

Soud by se měl proto také ujistit, že obviněný je bezpečně srozuměn se všemi specifiky tohoto zvláštního způsobu řízení a s důsledky, které pro něj toto řešení bude mít.

Právě u sjednávání dohody o vině a trestu se myslí i na poškozeného. Tento se má vyjádřit k návrhu. Je to právo poškozeného, samozřejmě, pokud dobrovolně bude chtít. Je-li poškozený přítomen veřejnému zasedání o návrhu na schválení dohody o vině a trestu, umožní mu soud, aby se k obsahu a podmínkám uzavření dohody o vině a trestu vyjádřil. Tedy poškozený se vyjádří zejména ke svému nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Uvede, zda s výslednou podobou dohody o vině a trestu v tomto směru souhlasí, případně proč s ní nesusouhlasí. Poškozený však svůj nárok musí uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu, a v této fázi řízení se tak se svým nárokem již nově připojit nemůže. Pokud není nárok poškozeného součástí dohody o vině a trestu, přestože se se svým nárokem řádně a včas připojil k trestnímu řízení, může poškozený požadovat, aby

o jeho nároku rozhodl nad rámec sjednané a schválené dohody o vině a trestu na podkladě spisového materiálu soud. Co je důležité je, že se poškozený však může vyjádřit také k jiným otázkám - například k průběhu sjednávání dohody o vině a trestu, k obsahu této dohody, k otázce viny a adekvátnosti trestu nebo k důsledkům, které pro poškozeného trestná činnost měla. Má-li poškozený zmocněnce, vyrozumí se o veřejném zasedání jen jeho zmocněnec. Pokud se poškozený vzdal svých práv, nebude vyrozumíván o konání veřejného zasedání. Veřejné zasedání je možné konat i bez jeho přítomnosti. Při sjednávání dohody o vině a trestu soud logicky neprovádí dokazování ve vztahu ke spáchanému trestnému činu. Jediné dokazování, které soud může činit ve veřejném zasedání, je právě výslech obviněného a poškozeného, a to pouze k návrhu na schválení dohody o vině a trestu, tedy jestli rozumí důsledkům této dohody, jestli jsou si vědomi svých nároků a případně důsledků, které jsou uvedeny v samotné dohodě. Je přitom jen na obviněném, jak obsáhle své vyjádření bude koncipovat a ke kterým aspektům uzná za vhodné se vyjádřit. Obvyklé je, že se vyjádří ke skutku, který spáchal, k důvodům, které ho k uzavření dohody o vině a trestu vedly, k jeho představám o druhu a výměře trestu, k průběhu sjednávání dohody o vině a trestu a k výsledné podobě sjednané dohody. Jako důležité se jeví také vyjádření obviněného k uplatněným nárokům poškozeného, a to jednak s ohledem na snahu dosáhnout schválení dohody soudem, ale také pro případ rozhodování soudu o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Obviněný může v tomto směru namítat např. nesprávně určenou výši nároku, její nedostatečné prokázání nebo uvádět důvody, pro které by měl být poškozený se svým nárokem podle § 229 TrŘ odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních.

4. Rozdílnosti mezi uvedenými odklony

Přes řadu podob, které vyplývají ze samotného účelu odklonu v trestním řízení, existuje mezi těmito instituty řada odlišností, které vyplývají z výše uvedeného pokusu o charakteristiku obou institutů.

Významným rozdílem je souhlas poškozeného s narovnáním, který u podmíněného zastavení trestního stíhání chybí a i u dohody o vině a trestu není nezbytnou podmínkou jejího schválení. Dále též charakter a výše škody, která může být nahrazena. Tyto instituty předpokládají z hlediska náhrady škody více alternativ vypořádání škody tak, aby bylo umožněno co nejširší využití těchto odklonů a byla zajištěna co nejučinnější náprava škodlivých následků trestného činu. V konkrétním případě by měla volba nejpríjemnější možnosti vycházet ze zájmu poškozeného, ale také zohledňovat možnosti obviněného. Pokud je to v možnostech obviněného, měl by přistoupit na způsob vypo-

řádání pro poškozeného nejvýhodnější. Tyto instituty jako jednu z možností uvádějí náhradu škody, ale liší se v jednotlivých alternativách. Zásadním rozdílem je už to, že se podmíněné zastavení trestního stíhání připouští i případy, kdy nebyla trestným činem způsobena škoda. U narovnání je to nemožné, neboť při neexistenci poškozeného by se obviněný neměl s kým vyrovnávat a nebyl by zde ani poškozený, který by vyslovil potřebný souhlas. Nemožnost narovnání u trestných činů, kde chybí poškozený, vyplývá ze samotného účelu tohoto institutu, neboť narovnání slouží právě k plnému uspokojení poškozeného a poskytnutí plnění k obecně prospěšným účelům. Pokud je tohoto účelu dosaženo, je trestní stíhání definitivně zastaveno a na pachatele již nelze nijak působit.

V případě podmíněného zastavení trestního stíhání má obviněný možnost uzavřít s poškozeným dohodu o náhradě škody nebo učinit jiná opatření k její náhradě. Při rozhodování o schválení narovnání se kromě vlastní náhrady škody rovněž připouští možnost učinění potřebných úkonů k její náhradě. Zde není postačujícím pouhé uzavření dohody s poškozeným, neboť se schválením narovnání je spojeno definitivní zastavení trestního stíhání a na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání, není možné stanovit obviněnému povinnost, aby nahradil škodu v průběhu zkušební doby. V případě uzavření dohody o náhradě škody u narovnání se doporučuje zajištění některým z institutů občanského práva, aby měl poškozený jistotu uspokojení svého nároku i přes neochotu obviněného. Poslední alternativou způsobu náhrady škody u narovnání je jiné odčinění újmy, které míří na případy, které se ve standardním adhezním řízení neodškodňují. Patří sem i vrácení bezdůvodného obohacení, kterého se nelze v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání domáhat.

Další významnou podmínkou je nutnost doznání u podmíněného zastavení trestního stíhání a prohlášení o spáchání skutku u narovnání. Doznání musí být obsaženo ve výpovědi dle § 90 TR. Prohlášení naopak ve výpovědi obviněného obsaženo být nemusí. Postačí pouze zachycení do protokolu nebo úředního záznamu. Prohlášení nemůže být následně použito jako důkaz, pokud narovnání nebude schváleno.

Dohoda o vině a trestu je ze všech odklonů nejširší z pohledu, že je ji možné uplatnit i pro zločiny a též není třeba výslovného souhlasu poškozeného, byť se k jeho názoru přihlíží a i státní zástupce má v případě sjednávání dohody o vině a trestu přihlídnout k zájmům poškozeného.

Dále pro případ, že soud rozhodl o majetkových trestech je možné, aby poškozený uplatnil nárok podle zákona č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení. Může tedy do 60 dnů ode dne, kdy bylo o jeho nároku na náhradu škody rozhodnuto v občanskoprávním řízení nebo nabyt výrok o vině právní moci vůči ob-

žalovanému, resp. již odsouzenému, rozhodnuto o majetkové trestní sankci³⁹ požádat ministerstvo o přiznání jejího majetkového nároku. V této žádosti musí uvést výši nároku a kam mají být peníze poslány.

V případě, že bude této poškozené osobě přiznán její majetkový nárok v řízení ve věcech občanskoprávních a zamýšlí podat žádost o uspokojení svého majetkového nároku ze zvláštního účtu, je povinna nejpozději do 5 pracovních dnů po uplynutí lhůty uvedené doložit, že ve lhůtě uvedené podala návrh na zahájení řízení ve věcech občanskoprávních ohledně svého majetkového nároku. Pokud nesplní tuto povinnost ve stanovené lhůtě, právo na uspokojení jejího majetkového nároku ze zvláštního účtu ministerstva zaniká. Oprávněná osoba zároveň připojí kopii pravomocného rozhodnutí soudu vydaného v trestním řízení, kterým byla s tímto majetkovým nárokem odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Pokud tak nemůže učinit v uvedené lhůtě z důvodů na ní nezávislých, vyrozumí o tom ministerstvo a kopii rozhodnutí zašle, jakmile to bude možné. Jestliže následně nastanou skutečnosti, v jejichž důsledku oprávněná osoba uvedená ve větě první předpokládanou žádost podat nemůže nebo ji již podat nezamýšlí, je povinna o tom ministerstvo neprodleně vyrozumět (§ 8 zákona č. 59/2017 Sb.).

Závěr

Užití institutu trestního příkazu je hojně využíváno soudci, ovšem ne vždy je pachateli uložen přiměřený trest, neboť se nemohou k celé věci vyjádřit. Je pak jen na nich, zda si podají odpor a nechají věc projednat v hlavním líčení, či nikoliv (zásada zákazu reformace in peius se u odporu neuplatní). Vzhledem k tomu, že jsem se ve vztahu k ekonomické kriminalitě příliš trestním příkazem nezabývala, shrnu více využití podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání a dohody o vině a trestu. Z těchto institutů nejvíce je využívána dohoda o vině a trestu, pak podmíněné zastavení trestního stíhání. Narovnání je využíváno zcela výjimečně, dá se říci, že spíše nedostatečně. Víím, že z hlediska podstaty narovnání by mělo být jeho využití nižší než v případě trestního

³⁹ Majetkovou trestní sankci se pro účely tohoto zákona rozumí podle § 2 sankce uložená podle trestního zákona v trestním řízení o trestném činu, kterým pachatel způsobil majetkovou škodu nebo nemajetkovou újmu anebo jím získal bezdůvodné obohacení, a to:

- a) trest propadnutí majetku,
- b) peněžitý trest a peněžité opatření (dále jen „peněžitý trest“),
- c) trest propadnutí věci a trestní opatření propadnutí věci (dále jen „trest propadnutí věci“),
- d) propadnutí náhradní hodnoty,
- e) ochranné opatření zabrání části majetku,
- f) ochranné opatření zabrání věci a
- g) zabrání náhradní hodnoty.

příkazu a dohody o vině a trestu, ale domnívám se, že se jedná někdy o neochotu soudů či státních zástupců vyřídit věc tímto způsobem. Možná se jedná o zakoreněný názor působit na pachatele spíše represivně (obzvlášť, pokud se nejedná o prvopachatele) a pomocí zažitých metod a postupů. Netvrdím, že všem pachatelům by měla být poskytnuta možnost alternativního řešení, ovšem proč této možnosti nevyužít, pokud jí budou okolnosti nakloněny. Může dojít k náhradě škody a zlepšení vztahu mezi pachatelem a poškozeným a nejen pachatel z této situace bude mít „zisk“.

Dále je třeba konstatovat, že pokud bychom chtěly více využívat i narovnání, bylo by potřeba zvýšit ještě více počty pracovníků PMS, kteří by mohli důkladně projednat danou situaci, využít mediace mezi pachatelem a poškozeným a dospět tak k opravdu „dohodnuté“ dohodě o náhradě škody apod.

Domnívám se, že specifika ekonomické kriminality samozřejmě ovlivňují možnosti pro využití odklonů. Nicméně mám za to, že tyto je možné využít právě pro účely ekonomické kriminality, kdy se jedná jen o peníze, můžou být tyto instituty využívány šířeji, než v případech jiných trestných činů.⁴⁰ Zavedení dohody o vině a trestu a její rozšíření i na zločiny, včetně zvlášť závažných zločinů, je možné hodnotit kladně, neboť i u ekonomické kriminality je možné je využít a tím tak zrychlit jednak trestní řízení jako takové, ale hlavně tím zlepšit ekonomickou situaci⁴¹.

LITERATÚRA

1. BOHÁČKOVÁ ŠVÁBOVÁ, J. Investiční podvody a metodika jejich vyšetřování. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtě doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023. ISBN 978-80-280-0389-0.
2. CÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského. *Trestní právo* č. 6/1998.
3. FASTNER, J. Ještě k podmíněnému zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie* 1/1995.
4. FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, GRIVNA, Tomáš a PROVAZNÍK, Jan. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
5. FRYŠTÁK, Marek a Eva ŽATECKÁ. Současné trendy odhalování a dokazování trestných činů proti měně se zaměřením se na trestné činy související s paděláním a pozměňováním peněz. In: *Policajné vedy a policajné činnosti*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008. ISBN 978-80-8054-449-2.
6. KUČHTA, J., ZEŽULOVÁ, J. K vybraným problémům alternativních způsobů řízení v českém trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi* č. 4/1997.

⁴⁰ Je zřejmé, že zcela jiná situace bude pro odklony při spáchání trestných činů proti svobodě, lidské důstojnosti v sexuální oblasti, atd., kde budou ze strany poškozených převládat ještě více emoce, než u ekonomických trestných činů atd.

⁴¹ V roce 2022 bylo navrženo 632 dohod o vině a trestu státními zástupci, tedy srovnáme-li to s rokem 2012, kdy jich bylo uzavřeno jen 29, jejich počet bezesporu narůstá. Blíže Dohod o vině a trestu přibývá. Objevují se ale i pochybnosti, ministerstvo spravedlnosti zvažuje úpravu — ČT24 — Česká televize (ceskatelevize.cz)

7. LORTIE, Serge. *Soudnictví pro mladistvé v Kanadě a v České republice*. Příručky ministerstva spravedlnosti ČR. [Praha]: Institut Ministerstva spravedlnosti České republiky pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 2000. ISBN 80-902656-1-8.
8. MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, O. A KOL. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999.
9. POLÁK, P. Kriminologické aspekty ekonomické kriminality v Slovenskej republike v rokoch 1993 až 2022. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtě doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023, ISBN 978-80-280-0389-0.
10. RIZMAN, S., ŠÁMAL, P., SOTOLÁŘ, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo* č. 2/1997.
11. SOTOLÁŘ, A. K některým specifikům uplatnění zvláštních způsobů řízení v trestních věcech mladistvých. *Trestněprávní revue* č. 3/2004.
12. SOTOLÁŘ, A., PŮRY, F., ŠÁMAL, P. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. Praha: C. H. Beck, 2000.
13. SÚCHÝ, O. Odklon v trestním řízení. *Právník* č. 3/1991.
14. SULLIVAN, Dennis a TIFFT, Larry (ed.). *Handbook of restorative justice: a global perspective*. Routledge international handbooks. London: Routledge, 2008. ISBN 978-0-415-44724-9.
15. SZABOVÁ, E., ZEMAN, Š. Vývoj a štruktura ekonomockej kriminality v Slovenskej republike. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtě doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023. ISBN 978-80-280-0389-0.
16. ŠABATA, K. Pohled na uplatnění odklonů v trestním řízení. *Státní zastupitelství* 4/2005.
17. ŠÁMAL, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. 1. vydání. Codex Bohemia, s. r. o., 1999.
18. ŠÁMAL, P., HRACHOVEC, P., SOVÁK, Z., PŮRY, F. *Trestní řízení před soudem prvního stupně*. Praha: C. H. Beck, 1996.
19. ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PŮRY, F. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002.
20. ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef, FRYŠTÁK, Marek a KALVODOVÁ, Věra. *Trestní právo procesní*. 4. přeprac. vyd. Academia iuris. V Praze: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-496-4.
21. ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Teoretik*. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-30-4.
22. ŠVÁRA, O. Investiční podvody. In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtě doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023. ISBN 978-80-280-0389-0.
23. TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení. Teoretik*. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-319-3.
24. TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, GALOVCOVÁ, I. Je politická korupce jevem hospodářské kriminality? In: *Nové jevy v ekonomické kriminalitě 2023*. Sborník k počtě doc. Kuchty. Brucknerová, E., Kalvodová, V. (eds.). Brno 2023. ISBN 978-80-280-0389-0.
25. VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. Beckovy mezioborové učebnice. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7400-429-2.
26. VANTUCH, P. Podmíněné zastavení trestního stíhání a právo na obhajobu. *Právní rozhledy* 8/1997.
27. VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. dopl. a přeprac. vyd. Beckovy příručky pro právní praxi. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-321-9.
28. ZŮBEK, Jan. *Odklony v trestním řízení. Právní monografie*. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-245-2.
29. ŽATECKÁ, Eva a Marek FRYŠTÁK. Dokazování hospodářských trestných činů a dohoda o vině a trestu. In: *Rekodifikace trestního práva procesního (Aktuální problémy)*. 2008. Vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 23 – 29. ISBN 978-80-87146-13-2.

Kontaktné údaje autora:

JUDr. Eva Brucknerová, PhD.
 Katedra trestního práva
 Právnícká fakulta Masarykovy Univerzity
 eva.brucknerova@law.muni.cz

NĚKOLIK POZNÁMEK K TRESTNÉMU ČINU NEOPRÁVNĚNÉHO OPATŘENÍ, PADĚLÁNÍ A POZMĚNĚNÍ PLATEBNÍHO PROSTŘEDKU PODLE § 234 TRESTNÍHO ZÁKONÍKU

A FEW NOTES ON THE CRIME OF UNAUTHORIZED MEASURE, FORGERY AND ALTERATION OF MEANS OF PAYMENT ACCORDING TO § 234 OF THE CRIMINAL CODE

JUDr. Lucie Budayová, Ph.D.

(Katedra trestního práva Fakulty bezpečnostně právní
Policejní akademie České republiky v Praze)

Abstrakt: Příspěvek je krátkým zamyšlením nad trestným činem neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 trestního zákoníku. V úvodu jsou představeny statistické údaje k páčání této trestné činnosti od roku 2021 do roku 2023 se zaměřením na její páčání prostřednictvím internetu. Dále je věnována pozornost provedení rozboru skutkové podstaty se zaměřením na její poslední novelizaci. Následují části zaměřené na problematiku formy zavínění k opatření si platebního prostředku se zamyšlením nad platebními aplikacemi v chytrých zařízeních a na problematiku hledisek pro posouzení spáchání činu ve značném rozsahu a ve velkém rozsahu.

Klíčová slova: platební prostředek, padělání, non-cash směrnice

Abstract: This paper is a reflection on the crime of unauthorized measure, forgery and alteration of means of payment according to § 234 of the Criminal Code. To begin, it presents statistical data on the occurrence of this crime from 2021 to 2023, with a specific focus on instances involving the use of the internet. The attention is also paid to the analysis of the facts of this crime with particular attention to its most recent amendment. The subsequent sections concentrate on the issue of culpability concerning the provision of means of payment, with a special emphasis on payment applications in smart electronics. The text also explores various viewpoints for assessing the commission of this crime on a significant scale and on a large scale.

Key words: means of payment, forgery, non-cash directive

Úvod

Smyslem skutkové podstaty trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“) je poskytovat ochranu českým i zahraničním platebním prostředkům a tím řádnému fungování celého zejména bezhotovostního platebního styku.

Ač je tento trestný čin tradičně v první řadě spojován s případy, kdy dojde typicky k odcizení peněženky, v níž je též platební karty/platební karty, velmi často dochází k jeho páchání prostřednictvím jednání tzv. internetových podvodníků v kyberprostoru, kdy stále dochází k sofistikovanějším a sofistikovanějším způsobům, jak vylákat z uživatelů přihlašovací údaje do internetového bankovníctví nebo údaje k jejich platební kartě, na základě nichž lze provést platbu kartou online, a bohužel se těmto podvodníkům stále daří, ačkoliv osvěta je ve společnosti a v médiích již opravdu značná. V posledních letech dochází vedle podvodných telefonátů – vishingu¹ a podvodného rozesílání zpráv či e-mailů – phishingu² velmi často k tzv. reverzním internetovým podvodům, kdy pachatelé nejprve kontaktují poškozeného, který inzeruje zboží k prodeji a předstírají o něj zájem, přičemž nabídnou, že peníze uhradí a přepravu zajistí pohodlným a bezpečným způsobem. Prodávající je vyzván, aby klikl na zasláný fiktivní odkaz na přepravní společnost, čímž je přesměrován na podvrženou platební bránu, kam vyplní ve většině případů veškeré přihlašovací údaje k elektronickému bankovníctví, platební údaje a rovněž údaje k platební kartě. Místo toho, aby tedy peníze za nabízené zboží obdržel, o finanční prostředky na svém bankovním účtu přijde.

Dle statistik Policie České republiky bylo v roce 2022 registrováno celkem 11 848 případů neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 trestního zákoníku a v tomtéž roce se jich však podařilo pouze celkem 2 265 objasnit.³ Podíváme-li se na statistické údaje z předchozího roku, zjistíme, že došlo ke spáchání tohoto trestného činu v 6 107 případech, v roce 2022 tedy zaznamenala kriminalita v této oblasti nárůst na dvojnásobek. Je také zajímavé sledovat, že zatímco v roce 2021 došlo ke

¹ Dle Zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2021 se masivně rozšířila tato forma trestné činnosti, která spočívá v tom, že pachatelé telefonicky kontaktují poškozeného a vydávají se za pracovníka banky nebo policie, informují ho o údajném napadení jeho bankovního účtu, popř. napadení banky, a přesvědčí jej o nutnosti okamžitého výběru peněz a jejich vložení na jiný „bezpečný“ účet (buď prostřednictvím vkladomatu na bankovní účet pachatele, nebo prostřednictvím bitcoinového bankomatu do bitcoinové peněženky pachatele). Případně také volající poškozeného přesvědčí pod těmito záminkami nebo pod záminkou skvělého zhodnocení jeho úspor, aby na svůj počítač nainstaloval program na vzdálenou správu, přičemž poté provede pachatel převod peněz přes internetové bankovníctví poškozeného. Viz Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2021*. [online]. 2022 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2022/07/Zo%C4%8C_2021-textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf. s. 37.

² Phishing, vishing i smishing (nátlak je vyvíjen prostřednictvím SMS zpráv) jsou řazeny mezi techniky sociálního inženýrství, jedná se tedy o způsob manipulace lidí za účelem provedení určité akce nebo získání určité informace. Blíže HADNAGY, Christopher. *Social Engineering – The Art of Human Hacking*. Indianapolis: Wiley Publishing, Inc., 2011, s. 79 a násl.

³ Policie České republiky. *Statistické přehledy kriminality za rok 2022*. [online]. 2022 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>

spáchání tohoto trestného činu pomocí internetu v 494 případech (tj. v 8 %), v roce 2022 již v 4 250 případech (téměř ve 36 %).⁴ V roce 2023 bylo prozatím⁵ registrováno 8 558 případů trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 trestního zákoníku, přičemž za období ledna až února roku 2023 byl tento trestný čin registrován ve 2 415 případech, z čehož byl spáchán prostřednictvím internetu v 1 141 případech, tedy ve 47 %.⁶ Z uvedených údajů je patrné, že tato trestná činnost rapidně narůstá a roste také procento případů, kdy k jejímu páčání dochází prostřednictvím internetu.

1. Novela trestního zákoníku zákonem č. 130/2022 Sb.

Ustanovení § 234 trestního zákoníku obsahuje čtyři základní skutkové podstaty. V prvních dvou případech je postihováno jednání, kdy pachatel opatří, zpřístupní, přijme nebo přechovává platební prostředek, a to buď řádně vydaný platební prostředek, s nímž však nakládá bez souhlasu oprávněné osoby nebo se jedná o padělaný nebo pozměněný platební prostředek. Podle dalšího odstavce je postihováno jednání, kdy pachatel buď (i) padělá nebo pozmění takový prostředek s úmyslem ho použít jako pravý nebo platný nebo (ii) někým jiným padělaný nebo pozměněný platební prostředek použije jako platný nebo pravý.

Před novelou trestního zákoníku provedenou zákonem č. 130/2022 Sb. zněl odst. 1 předmětného ustanovení následně: *„Kdo sobě nebo jinému bez souhlasu oprávněného držitele opatří, zpřístupní, přijme nebo přechovává platební prostředek jiného, zejména nepřenositelnou platební kartu identifikovatelnou podle jména nebo čísla, elektronické peníze, příkaz k zúčtování, cestovní šek nebo záruční šekovou kartu, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci.“* Výše uvedená novela, kterou došlo k plnému promítnutí požadavků vyplývajících z tzv. non-cash směrnice – Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/713 ze dne 17. 4. 2019 o potírání podvodů v oblasti bezhotovostních platebních prostředků a jejich padělání a o nahrazení rámcového

⁴ Policie České republiky. Registrované skutky od roku 2017 do 2023. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/registrovane-skutky-v-cr-od-roku-2017-2023-vybrane-tsk.aspx>

⁵ Dosud byla zveřejněna pouze data od ledna do srpna 2023. Policie České republiky. Statistické přehledy kriminality za rok 2023. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>

⁶ Policie České republiky. Registrované skutky od roku 2017 do 2023. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/registrovane-skutky-v-cr-od-roku-2017-2023-vybrane-tsk.aspx>

rozhodnutí Rady 2001/413/SVV (dále jen „*non-cash směrnice*“) však přinesla několik dílčích změn tohoto odstavce, které se týkají výše podtržených částí textu. V prvé řadě nahradila výraz „*držitel*“ výrazem „*uživatel*“, protože u nehmotných platebních prostředků není možné uvažovat o držbě, ale správné terminologii s ohledem na zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku (dále jen „*zákon o platebním styku*“) odpovídá užívání, resp. uživatel.⁷

Další změnou, kterou zmíněná novela přinesla, bylo vypuštění části ustanovení „*jiného, zejména nepřenositelnou platební kartu identifikovatelnou podle jména nebo čísla, elektronické peníze, příkaz k zúčtování, cestovní šek nebo záruční šekovou kartu*“ a včlenění dovětky „ *který umožňuje výběr hotovosti nebo převod peněžních prostředků anebo virtuálních aktiv používaných namísto peněžních prostředků (dále jen „platební prostředek“) a který náleží jinému*“. Zatímco Rámcové rozhodnutí Rady 2001/413/SVV o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků⁸ a směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2366 o platebních službách na vnitřním trhu⁹ vymezují platební prostředek zjednodušeně jako určitý nástroj či postup k iniciování převodu peněz pomocí platebního příkazu,¹⁰ *non-cash směrnice* tento pojem s ohledem na potřebu reagovat na inovace v oblasti platebních technologií rozšířila o nové způsoby placení, a to prostředky sloužící k převodu virtuálních měn.¹¹ Znění § 234

⁷ *Důvodová zpráva k zákonu č. 130/2022 Sb.* [online]. 2021 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=86&CT1=0> . s. 39.

⁸ Dle čl. 1 písm. a) se platebním nástrojem rozumí „*hmotný nástroj s výjimkou zákonného platidla (bankovek a mincí), díky němuž může držitel nebo uživatel na základě jeho specifické povahy samostatně nebo ve spojení s jiným (platebním) nástrojem převést peníze nebo peněžní hodnotu, jako jsou například kreditní karty, karty Eurocheque, jiné karty vydané finančními institucemi, cestovní šeky, eurošeky, jiné šeky a směnky, které jsou například provedením, kódováním nebo podpisem chráněny před napodobením nebo podvodným použitím*“.

⁹ Dle čl. 4 bod 14 se platebním prostředkem rozumí jakékoli personalizované zařízení nebo soubor postupů sjednaný mezi uživatelem platebních služeb a poskytovatelem platebních služeb, které jsou používány k iniciování platebního příkazu.

¹⁰ Srov. s definicí platebního prostředky podle § 2 odst. 1 písm. d) zákona o platebním styku „*platebním prostředkem zařízení nebo soubor postupů dohodnutých mezi poskytovatelem a uživatelem, které jsou vztaženy k osobě uživatele a kterými uživatel dává platební příkaz*“.

¹¹ Dle čl. 2 písm. a) se rozumí „*bezhotovostním platebním prostředkem*“ nehmotné nebo hmotné chráněné zařízení, předmět nebo záznam nebo jejich kombinace, jiné než zákonné platidlo, umožňující držiteli nebo uživateli, samostatně nebo ve spojení s postupem nebo se souborem postupů, převádět peníze nebo peněžní hodnotu, a to i prostřednictvím digitálních prostředků směny, dle čl. 2 písm. c) se rozumí „*digitálními prostředky směny*“ elektronické peníze ve smyslu čl. 2 bodu 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/110/ES (12) nebo virtuální měna a dle čl. 2 písm. d) se rozumí „*virtuální měnou*“ digitální reprezentace hodnoty, která není vydána či garantována centrální bankou ani orgánem veřejné moci, není nutně spojena se zákonně stanovenou měnou a nemá právní status měny či peněz, je však fyzickými nebo právními osobami přijímána jako prostředek směny a může být elektronicky převáděna, uchovávána a obchodována.

odst. 1 trestního zákoníku před předmětnou novelou sice nedefinovalo platební prostředek, ale demonstrativně jednotlivé druhy platebních prostředků vypočítávalo. Zákonodárce však dospěl k závěru, že takovýto výčet je neúčelný a nepřesný, neboť technologický vývoj v oblasti platebních prostředků je velice dynamický.¹²

Při posouzení co je a není platební prostředek, je třeba vycházet ze zákona č. 370/2017 Sb., o platebním styku (dále jen „zákon o platebním styku“), který v § 2 odst. 1 písm. d) uvádí, že platebním prostředkem je třeba rozumět „zařízení nebo soubor postupů dohodnutých mezi poskytovatelem a uživatelem, které jsou vztaženy k osobě uživatele a kterými uživatel dává platební příkaz“. V tomto ohledu se rozumí platebním prostředkem například přihlašovací údaje do internetového bankovníctví.¹³ Problematickou je však skutečnost, že zákon o platebním styku nepovažuje virtuální aktiva za peněžní prostředky a nijak je nezakotvuje, proto není možné v prostředí virtuálních měn hovořit o platebním příkazu. Bylo však nepochybně žádoucí, aby zákonodárce reagoval na inovace a jednání v oblasti virtuálních měn také postihoval v rámci skutkové podstaty § 234 trestního zákoníku.¹⁴ Ve znění po novele je tedy platební prostředek definován oproti zákonu o platebním styku širěji, neboť zahrnuje také virtuální aktiva¹⁵, pokud tato slouží k placení, nikoliv k investování či jiným účelům.¹⁶ Ačkoliv tedy kryptoměny nejsou zákonným platidlem ani peněžním prostředkem dle zákona o platebním styku, není pochyb o tom, že v případě útoku směřujícího k neoprávněnému zpřístupnění virtuální měny ve vlastnictví jiné osoby je takové jednání nyní postižitelné mj. jako trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 trestního zákoníku.

¹² Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022*. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-2022_textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf. s. 111.

¹³ K tomu blíže např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 6 Tdo 963/2018, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 4 Tdo 456/2018.

¹⁴ Srov. s rozбором v příspěvku DVOŘÁK, Marek. Phishing, pharming a jejich trestněprávní postih. *Trestněprávní revue*. 2018, 4, s. 88.

¹⁵ V současné době existuje více než 1 600 druhů kryptoměn. Jedná se např. o Bitcoin, Cardano, Ethereum, Litecoin, Monero nebo Solana. Pojem virtuální aktiva byl převzat ze zákona č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění zákona č. 527/2020 Sb. K virtuálním aktivům blíže např. SCHWARZOVÁ, Aneta. Virtuální aktiva a virtuální měny – obsah a vývoj pojmu, právní povaha, regulace a možná úskalí. *Revue pro právo a technologie*. 2023, 27, s. 40 – 56.

¹⁶ *Důvodová zpráva k zákonu č. 130/2022 Sb.* [online]. 2021 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=86&CT1=0>, s. 37 – 38.

2. Forma zavinění k opatření si platebního prostředku

Tradičně bývá u skutkové podstaty rozebíraného trestného činu řešena otázka nepřímého úmyslu a vědomé nedbalosti v případě, kdy pachatel odcizí poškozenému peněženku, v níž jsou mj. i platební karty. Ústavní soud¹⁷ v minulosti podpořil svým rozhodnutím již předtím zaznívající názory odborníků, že je možné dovodit nepřímý úmysl k opatření si platební karty, neboť se dnes jedná již o zcela běžnou záležitost a platební kartu nosí v peněžence takřka každý. Pachateli v těchto případech musí být jasné, že je velmi pravděpodobné, že se v peněžence platební karta nachází, a nepočítá s žádnou konkrétní okolností, která by mohla zabránit i následku v podobě zmocnění se platební karty.

S ohledem na skutečnost, že platebním prostředkem je i softwarové vybavení – platební aplikace v mobilním telefonu, tabletu či počítači, i chytré zařízení, které má v sobě nahranou platební kartu a plní tak její funkci, tedy například tzv. chytré hodinky, je pouze otázkou času, kdy bude orgány činnými v trestním řízení za užití výše uvedené argumentace přistoupeno k tomu, že bude například při odcizení tzv. chytrého mobilního telefonu nebo chytrých hodinek přistoupeno k právní kvalifikaci jednání pachatele vedle trestného činu majetkového (typicky krádeže) též jako trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 234 trestního zákoníku.

Z průzkumu provedeného v prosinci 2022 společností Mastercard¹⁸ vyplývá, že 39 % lidí alespoň někdy zaplatí pomocí aplikace v mobilním telefonu. Je však skutečně možné uvažovat při odcizení mobilního telefonu, v němž je aplikace s funkcí platební karty, automaticky i o právní kvalifikaci podle § 234 trestního zákoníku? V dnešní době, kdy mívají lidé běžně zabezpečen telefon heslem či například otiskem prstu, je dost pravděpodobné, že velká část pachatelů klasické majetkové trestné činnosti nebude schopna takového zabezpečení překonat, tudíž se k aplikaci, kterou by mohla použít jako platební prostředek, nebude vůbec ani schopna dostat. Pro zprovoznění a následné používání platebních aplikací, v nichž se lze dostat k platebním kartám přímo a platit s nimi bezkontaktně, je navíc nutnou podmínkou, aby měl telefon zabezpečení – zamčení obrazovky v nějaké z jeho možných podob, tedy otisk prstu, heslo či rozpoznávání obličeje. Je v takovém případě možné dospět jednoznačně k závěru, že si pachatel platební prostředek opatřil? Opatřením

¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 19. června 2014 sp. zn. III. ÚS 3255/13.

¹⁸ *Platit mobilem Čechy bavi stále více. Čtvrtina z nich už chodí ven bez peněženky* [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.mastercard.com/news/europe/cs-cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/cs-cz/2023/duben-2023/platit-mobilem-cechy-bavi-stale-vice-ctvrtina-z-nich-uz-chodi-ven-bez-penezenky/>.

je jakýkoliv způsob nabytí, kdy musí jít o aktivní jednání směřující k neoprávněnému získání platebního prostředku jiného.¹⁹ Otázkou je, zda při odcizení mobilního telefonu, který musí být pro používání platební aplikace zabezpečen, lze hovořit o tom, že pachatel získal platební prostředek jiného, když se k němu není schopen bez prolomení zabezpečení fyzicky dostat, protože není možné telefon odemknout a tudíž ani v samotném důsledku vůbec zjistit, zda se v něm předmětná aplikace nachází. Dle mého názoru tak nelze dospět k závěru, že si v takovém případě pachatel platební prostředek opatřil, neboť se s ním ani nemůže pokusit nijak nakládat. V tomto směru tedy shledávám případnou automatickou kvalifikaci jednání pachatele vedle kvalifikace typicky trestného činu krádeže, jako velmi vrtkavou. Proto neshledávám vhodným o této kvalifikaci bez konkrétních okolností, z nichž by vyplýval pachatelův úmysl ke zmocnění se tohoto platebního prostředku, uvažovat.

3. Kvantifikace trestního jednání pro odlišení jeho typové závažnosti

Na tomto místě bude věnována pozornost judikatuře k rozebírané skutkové podstatě, a to s ohledem na hlediska pro posouzení spáchání činu ve značném rozsahu ve smyslu § 234 odst. 4 písm. b) trestního zákoníku a ve velkém rozsahu ve smyslu § 234 odst. 5 písm. b) trestního zákoníku, tedy naplnění znaků kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku.

V první řadě je na místě zdůraznit, že předmětná skutková podstata nechrání majetkové zájmy účastníků platebního styku. Ochrana těchto zájmů je realizována skrze ustanovení skutkových podstat majetkových trestných činů.²⁰ Kvalifikované podstaty § 234 odst. 4 písm. b) a odst. 5 písm. b) trestního zákoníku vyjadřují určitou kvantifikaci trestního jednání pro odlišení jeho typové závažnosti – „spáchá-li takový čin ve značném/velkém rozsahu“, která však není navázána na § 138 odst. 1 písm. d) či e) trestního zákoníku. Rozsah jednání je třeba hodnotit za použití množství kritérií, které prezentoval ve svém usnesení ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 15 Tdo 1491/2016, které se týkalo použití zařízení sloužícího ke sběru, uchování a přenosu dat z platebních karet (tzv. skimmovacího zařízení), velký senát trestního kolegia Nejvyššího soudu²¹.

V první řadě je pochopitelně třeba zohledňovat počet padělaných nebo pozměněných platebních prostředků, ale vždy je nutné posuzovat najednou více

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 3035.

²⁰ BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2023, s. 355.

²¹ Uvedené usnesení bylo uveřejněno pod č. 1/2018 Sb. rozh. tr.

hledisek, která jsou ve vzájemných vztazích. Pokud tedy dojde k naplnění jednoho z nich ve větší míře, může kompenzovat naopak nižší intenzitu jiného. Proto je třeba je vždy hodnotit komplexně. Zatímco k naplnění značného rozsahu by na jejich základě mělo stačit velké množství získaných údajů k platebním prostředkům, desítky padělaných či pozměněných platebních prostředků a desítky neoprávněných transakcí, k naplnění velkého rozsahu by se mělo jednat o několikanásobně větší rozsah platebních prostředků, a to především co do jejich množství a rozsahu provedených operací. O naplnění tohoto znaku lze tedy uvažovat v rovině stovek případů. Výše uvedené usnesení zmíněná hlediska vypočítává takto:

- a) stadium trestného činu, případně, zda byl páchan ve formě pokračování,
- b) množství zjištěných dat k platebním prostředkům nebo jiných prostředků sloužících pro padělání nebo pozměnění platebního prostředku,
- c) počet použití padělaných nebo pozměněných platebních prostředků v bankomatech nebo při placení v různých zařízeních,
- d) škoda způsobená na cizím majetku jejich použitím,
- e) počet využitých tzv. skimmovacích zařízení nebo jiných nástrojů, předmětů, počítačových programů a dalších prostředků sloužících pro padělání nebo pozměnění platebního prostředku, včetně rozsahu a délky doby jejich využití,
- f) počet bankovních subjektů, vůči jejichž účtům byly takové padělané nebo pozměněné platební prostředky použity,
- g) rozsah územního použití padělaných nebo pozměněných platebních prostředků, ale i tzv. skimmovacích zařízení či jiných prostředků sloužících pro padělání nebo pozměnění platebního prostředku, a to i se zohledněním cizích států včetně jejich počtu,
- h) doba, po kterou padělání a pozměňování platebních prostředků probíhalo, a doba, po kterou byly následně využívány, se zohledněním skutečnosti, zda byla trestná činnost ukončena z vlastního rozhodnutí nebo až zásahem orgánů činných v trestním řízení,
- i) prognózy dalšího jednání pachatelů a míra následného zamýšleného ohrožení fungování bezhotovostního platebního styku.

Příkladem může být věc vedená u Krajského státního zastupitelství v Ostravě v roce 2022,²² kdy bylo zahájeno trestní stíhání obviněného pro skutek právně kvalifikovaný jako pokus trestného činu neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku podle § 21 odst. 1 a § 234 odst. 1, 3, 4 písm. b) trestního zákoníku a jako pokus trestného činu neoprávněného

²² Viz Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022*. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-2022-_textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf. s. 37.

přístupu k počítačovému systému a nosiči informací podle § 21 odst. 1 a § 230 odst. 2 písm. d), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, kterých se měl dopustit zjednodušeně tím, že zadal odeslání tisíců SMS zpráv, obsahujících nepravdivé údaje o blokaci bankovního účtu u Raiffeisenbank, a. s., s tím, že odblokování je třeba provést na odkazu, který uvedl. Na základě tohoto odkazu se poškození dostali na falešné webové stránky designově shodné s oficiálními webovými stránkami Raiffeisenbank, a.s. Obviněný se tímto jednáním pokusil nejméně u 2 777 osob opatřit přihlašovací údaje k internetovému bankovníctví s cílem následně neoprávněně převést jejich finanční prostředky z jejich bankovních účtů prostřednictvím elektronických platebních příkazů či plateb formou digitalizovaných platebních karet ve svůj prospěch. Počet osob, od nichž se pachatel pokusil získat přihlašovací údaje, by sice sám o sobě mohl evokovat naplnění velkého rozsahu, nicméně se v tomto případě mělo jednat pouze o pokus trestného činu, proto byla při kvalifikaci zohledněna tato skutečnost jako hledisko oné nižší intenzity, která je zmiňována výše.

Závěr

Trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku je trestným činem velmi úzce souvisejícím s moderními technologiemi, které se stále velmi dynamicky rozvíjí. S ohledem na vliv pandemie COVID-19, která přispěla k rychlému přesunu velkého množství aktivit do kyberprostoru, kyberkriminalita obecně narostla ještě strměji. Cílem tohoto příspěvku bylo jednak prezentovat na statistických údajích právě značný nárůst páchaní této trestné činnosti v posledních letech, jednak se zaměřit na novelizaci předmětné skutkové podstaty a zamyslet se nad jejím pácháním v souvislosti s tzv. chytrými zařízeními. Lze shrnout, že je velmi vhodné, že došlo s ohledem na technologický vývoj v oblasti platebních prostředků k výše rozebrané novelizaci § 234 trestního zákoníku a nyní již tato skutková podstata postihuje i útoky směřující k neoprávněnému zpřístupnění virtuální měny ve vlastnictví jiné osoby, neboť kryptoměny se stávají stále dostupnějšími a používanějšími. Nyní je však neustále třeba důsledně šířit osvětu, aby se ideálně do budoucna zabránilo co největšímu množství zejména internetových podvodů.

LITERATÚRA

1. BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné. Zoláštňní část*. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2023. 904 s. ISBN 978-80-7380-909-6.
2. HADNAGY, Christopher. *Social Engineering – The Art of Human Hacking*. Indianapolis: Wiley Publishing, Inc., 2011. 410 s. ISBN 978-0470639535.

3. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2023. 4968 s. ISBN: 978-80-7400-893-1.
4. DVOŘÁK, Marek. Phishing, pharming a jejich trestněprávní postih. *Trestněprávní revue*. 2018, 4, s. 84 – 88. ISSN: 1213-5313.
5. SCHWARZOVÁ, Aneta. Virtuální aktiva a virtuální měny – obsah a vývoj pojmu, právní povaha, regulace a možná úskalí. *Revue pro právo a technologie*. 2023, 27, s. 37 – 85. ISSN: 1804-5383.
6. Nález Ústavního soudu ze dne 19. 6. 2014, sp. zn. III. ÚS 3255/13.
7. Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 15 Tdo 1491/2016, uveřejněné pod č. 1/2018 Sb. rozh. tr.
8. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 6 Tdo 963/2018.
9. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2018, sp. zn. 4 Tdo 456/2018.
10. Rámcové rozhodnutí Rady 2001/413/SVV ze dne 28. 5. 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků.
11. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/110/ES ze dne 16. 9. 2009 o přístupu k činnosti institucí elektronických peněz, o jejím výkonu a o obezřetnostním dohledu nad touto činností.
12. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2366 ze dne 25. 11. 2015 o platebních službách na vnitřním trhu.
13. Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/713 ze dne 17. 4. 2019 o potírání podvodů v oblasti bezhotovostních platebních prostředků a jejich padělání a o nahrazení rámcového rozhodnutí Rady 2001/413/SVV.
14. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
15. Zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku.
16. *Důvodová zpráva k zákonu č. 130/2022 Sb.* [online]. 2022 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=9&CT=86&CT1=0>.
17. Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2021*. [online]. 2022 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2022/07/Zo%C4%8C_2021-textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf.
18. Nejvyšší státní zastupitelství. *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2022*. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2023/06/Zpr%C3%A1va-o-%C4%8Dinnosti-2022-textov%C3%A1-%C4%8D%C3%A1st.pdf>, s. 111.
19. *Platit mobilem Čechy bavi stále více. Čtvrtina z nich už chodí ven bez peněženky* [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.mastercard.com/news/europe/cs-cz/tiskove-centrum/tiskove-zpravy/cs-cz/2023/duben-2023/platit-mobilem-cechy-bavi-stale-vice-ctvrtina-z-nich-uz-chodi-ven-bez-penezky/>
20. Policie České republiky. *Statistické přehledy kriminality za rok 2022*. [online]. 2022 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2022.aspx>
21. Policie České republiky. *Statistické přehledy kriminality za rok 2023*. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2023.aspx>
22. Policie České republiky. *Registrované skutky od roku 2017 do 2023*. [online]. 2023 [cit. 10. 10. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/registrovane-skutky-v-cr-od-roku-2017-2023-vybrane-tsk.aspx>

Kontaktní údaje autora:

JUDr. Lucie Budayová, Ph.D.

Katedra trestního práva

Policejní akademie České republiky v Praze

budayova@polac.cz

TRESTNĚPRÁVNÍ ASPEKTY OVLIVŇOVÁNÍ SPORTOVNÍCH ZÁPASŮ

CRIMINAL LAW ASPECTS OF MATCH-FIXING

JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.

(Katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy)

Abstrakt: Tento příspěvek¹ se zabývá některými trestněprávními aspekty ovlivňování sportovních zápasů. Pozornost je věnována zejména Úmluvě Rady Evropy o boji proti manipulaci se sportovními soutěžemi. Tuto mezinárodní úmluvu Česká republika dosud neratifikovala, ani nepodepsala. Z české perspektivy je upozorněno na možnosti trestního práva ohledně kriminalizace sportovních zápasů.

Klíčové slová: ovlivňování sportovních zápasů; přijetí úplatku; podplácení; podvod; kriminalizace ve sportu

Abstract: Tento příspěvek se zabývá některými trestněprávními aspekty ovlivňování sportovních zápasů. Pozornost je věnována zejména Úmluvě Rady Evropy o boji proti manipulaci se sportovními soutěžemi. Tuto mezinárodní úmluvu Česká republika dosud neratifikovala, ani nepodepsala. Z české perspektivy je upozorněno na možnosti trestního práva ohledně kriminalizace sportovních zápasů.

Key words: match-fixing; accepting bribes; bribery; fraud; criminalisation in sport

Úvod

Pojem „*match-fixing*“ je převzat z anglického jazyka a není pro něj stanovena jednotná definice.² Pro tento výraz (*match-fixing*) neexistuje ani jednotný český ekvivalent a nejčastěji je překládán jako ovlivňování sportovních zápasů či sportovních výsledků nebo jako manipulace se sportovními výsledky.³ Každopádně fenomén *match-fixingu* představuje negativní jev ve sportu,⁴ při kte-

¹ Tento příspěvek je výstupem projektu Cooperatio – vědní oblast Law, který je řešen na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.

² Je možné se setkat i s výrazy jako „*match-manipulation*“ či „*sport-manipulation*“.

³ Ovlivňování dílčích událostí (počet rohových kopů, počet žlutých karet v zápase, atd.) je označováno termínem „*sport-fixing*“, přičemž představuje jednu z forem *match-fixingu*.

⁴ Z české literatury k problematice prolínání sportu a práva srov. zejména: KRÁLÍK, M. *Právo ve sportu*. Praha: C. H. Beck, 2001; KUKLÍK, J. A KOL. *Sportovní právo*. Praha: Auditorium, 2012; HAMERNÍK, P. *Sportovní právo s mezinárodním prokem*. Praha: Auditorium, 2007; LISSE, L. *Sportovní právo. Rozhodování sporů v oblasti sportu v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2020; MAISNER, M. A KOL. *Základy sportovního práva*. Praha: C. H. Beck, 2019; COUFALOVÁ, B., PINKAVA, J., POCHYLÁ, V. *Trestněprávní odpovědnost ve sportu*. Praha: Leges, 2015.

rém dochází k úmyslnému ovlivňování dílčích událostí v průběhu sportovní činnosti nebo k úmyslnému ovlivňování mající vliv na výsledek sportovní činnosti.

Z hlediska průniku právních norem (práva) do oblasti sportu lze zjednodušeně řečeno rozeznávat dvě základní (krajní) teorie. První teorií je teorie absolutní imunity, která odděluje právo a sport na dva nezávislé celky, přičemž považuje sport za systém, který je schopen samostatně reagovat na jednotlivé vztahy s dostatečnou flexibilitou, tj. jednoduchostí a rychlostí řešení sportovních sporů v rámci struktury sportovních orgánů.⁵ Druhou teorií je teorie striktního uplatňování právního řádu, která vyzdvihuje potřebu regulovat tuto oblast právními předpisy.⁶ Jelikož nic není ani černé, ani bílé, nabízí se modifikovaná teorie, která představuje kombinaci a modifikaci výše uvedených přístupů, která připouští existenci práva ve sportu, a to v mantinelech stanovených právními předpisy, které slouží k ochraně základních hodnot. Při ochraně těchto hodnot je potřeba dbát respektovat sportovní prostředí a nepodléhat tendenci zasahovat do této oblasti více než je žádoucí.⁷

Průnik sankčních mechanismů do oblasti sportu lze vymezit v několika kombinacích.⁸ První okruh případů tvoří sportovní pravidla, která v případě jejich porušení nestanovují žádnou sankci, a proto je jejich vymahatelnost velmi složitá. Porušení těchto pravidel je často spojeno s morálním měřítkem a vzhledem k nízké míře vymahatelnosti je osoba, která spáchala takový prohřešek, alespoň vystavena veřejné kritice (např. v médiích, včetně sociálních). Do druhého okruhu případů patří situace, kdy je porušeno sportovní pravidlo a následně je aplikována sportovní sankce v rámci sportovního prostředí. Tato množina zahrnuje případy od technických přestupků až po disciplinární tresty. O sankci v těchto případech rozhoduje v první instanci primárně rozhodčí (např. udělením červené karty). Následně je možné některé přestupky proti sportovním pravidlům projednat před věcně příslušnou disciplinární nebo kárnou komisí, která může např. stanovit zákaz nasazení hráče na několik utkání. Do třetího okruhu případů spadají situace, kdy je porušeno sportovní pravidlo a zároveň je porušena i právní norma. V těchto případech následuje sankce jak ze strany sportovních orgánů (uložení červené karty za velmi surový faul – zlomení nohy protihráči, následný zápasový distanc), tak i nějaká forma postihu ze strany příslušných orgánů (např.

⁵ COUFALOVÁ, B., PINKAVA, J., POCHYLÁ, V. *Trestněprávní odpovědnost ve sportu*. Praha: Leges, 2015, s. 13.

⁶ *Ibidem*, s. 14.

⁷ *Ibidem*, s. 15.

⁸ Vycházím z dělení/klasifikace Michala Králíka – KRÁLÍK, M. Právní význam sportovních pravidel pro právní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2006, č. 2, s. 125 – 126; KRÁLÍK, M. *Právo ve sportu*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 15 – 19.

za ublížení na zdraví/náhrada nemajetkové újmy v penězích). U posledního okruhu případů dochází k porušení právní normy, aniž by došlo k porušení sportovního pravidla. Může jít o případy, které sportovní normy nijak neupravují, ale kriminalizace těchto činů je nutná, a to jako signál ochrany nejdůležitějších společenských hodnot. Může se jednat o případy kriminality na stadionech (dlouhá řada forem výtržností) nebo korupce v souvislosti s ovlivňováním sportovních výsledků, pokud je příslušné sportovní normy nijak neupravují.⁹

Jsou to právě korupční trestné činy a podvodná sázení,¹⁰ které v souvislosti s ovlivňováním průběhu a výsledku sportovní činnosti jsou charakteristické svou vysokou mírou společenské škodlivosti (závažnosti) a jejich subsumpce pod sportovní pravidla se jeví jako neúčinná, a to zejména vzhledem k sankčním prostředkům, kterými sportovní orgány disponují. Nelze patrně připustit, aby pachatelé těchto trestných činů měli prospěch z toho, že se svého jednání dopustili v rámci sportovního prostředí (sankcionováno pouze disciplinárními orgány). Postih těchto pachatelů se pak odehrává na půdorysu a v rámci trestně-právního vztahu, který vzniká spácháním trestného činu mezi dvěma subjekty (státem a pachatelem trestného činu).

Cílem tohoto příspěvku je přiblížit tzv. Macolinskou úmluvu (Úmluvou Rady Evropy o boji proti manipulaci se sportovními soutěžemi) a zabývat se jejím dopadem na trestní právo národních právních řádů, specificky na český právní řád. Pozornost bude věnována otázce formy kriminalizace a stávajícím trestným činům (úplatkářským trestným činům a trestnému činu podvodu). Cílem není pojednat o všech souvislostech a průnicích trestního práva a sportu (tomu nedovoluje omezený rozsah příspěvku), ale spíše upozornit na to podstatné z pohledu výše uvedené mezinárodní úmluvy.

1. Macolinská úmluva

Z pohledu zkoumané problematiky je potřeba se především zabývat Úmluvou Rady Evropy o boji proti manipulaci se sportovními soutěžemi,¹¹ známou jako Macolinská úmluva. Tento mezinárodní dokument akcentuje prevenci *match-fixingu* a stanovuje základní standardy a mechanismy stíhání těchto jednání. Vyjma definování stěžejních termínů¹² spojených s manipulací se sportovními soutěžemi, Macolinská úmluva také poskytuje rámec pro

⁹ Převzato z KRÁLÍK, M. *Právo ve sportu*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 15 – 19.

¹⁰ Kapitola 3. tohoto příspěvku.

¹¹ Úmluva Rady Evropy o ovlivňování sportovních událostí, Council of Europe Convention on the Manipulation of Sports Competitions. Dostupná z: <https://rm.coe.int/16801cdd7e>.

¹² Čl. 3 Macolinské úmluvy.

trestání/sankcionování těchto činů a zdůrazňuje význam mezinárodní spolupráce při jejich odhalování a potírání.

Je možné konstatovat, že stěžejním účelem Macolinské úmluvy je boj proti manipulaci se sportovními soutěžemi v zájmu ochrany integrity sportu a sportovní etiky, neboť prozařuje zásadu autonomie sportu a upozorňuje na důležitost zachování férové soutěživosti a sportovního ducha.¹³ Macolinská úmluva definuje několik klíčových tezí cílů, které poskytují rámec pro boj proti manipulaci se sportovními soutěžemi. Jako první cíl lze označit předcházení (prevenci) manipulace se sportovními soutěžemi. Macolinská úmluva stanoví určité strategie a doporučení pro preventivní opatření. Mezi tyto aktivity patří demonstrativně vzdělávání a osvěta o rizicích a důsledcích manipulace sportovních soutěží, přičemž aktivity by měly být cíleny na všechny účastníky sportovního odvětví, včetně sportovců, trenérů, rozhodčích, ale také fanoušků.¹⁴ Druhým cílem je odhalení (detekce) manipulace se sportovními soutěžemi. Macolinská úmluva pléduje pro vytvoření efektivních mechanismů pro sledování a identifikaci potenciálních případů manipulace. Tato opatření zahrnují spolupráci se sázkovými kanceláři a dalšími subjekty, které mohou poskytnout klíčové informace pro detekci manipulace se sportovními soutěžemi.¹⁵ Třetí cíl se věnuje trestání manipulace se sportovními soutěžemi. Macolinská úmluva – po vzoru jiných úprav – stanovuje základní rámec pro sankce, které by měly být dostatečně vysoké, aby měly odstrašující (odrazující) účinek na potenciální pachatele.¹⁶ Posledním cílem je podpora vnitrostátní a mezinárodní spolupráce v boji proti manipulaci se sportovními soutěžemi. Macolinská úmluva zdůrazňuje, že manipulace se sportovními soutěžemi je často přeshraniční fenomén. Tudíž vyžaduje i intenzivní spolupráci mezi jednotlivými státy, sportovními a sázkovými organizacemi, ale také s orgány veřejné moci.¹⁷

Uvedené čtyři cíle Macolinské úmluvy se snaží o komplexní přístup k boji proti manipulaci se sportovními soutěžemi, který zahrnuje prevenci, detekci, reakci v podobě trestání manipulace se sportovními soutěžemi a podporu mezinárodní spolupráce. Macolinská úmluva se snaží v rámci své definice vymezit a řešit všechny možné manipulace sportovních soutěží.¹⁸

¹³ Čl. 1 odst. 1 Macolinské úmluvy.

¹⁴ Čl. 1 odst. 2 písm. a) Macolinské úmluvy.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Čl. 1 odst. 2 písm. b) Macolinské úmluvy.

¹⁸ Podle čl. 3 odst. 4 Macolinské úmluvy se manipulací se sportovními soutěžemi rozumí „úmyslná dohoda, čin nebo pochybení, jejichž účelem je nezákonné pozměnění výsledku nebo průběhu sportovní soutěže s cílem celkového nebo částečného odstranění nepředvídatelné povahy výše uvedené sportovní soutěže za účelem získání neoprávněného prospěchu pro sebe nebo pro někoho jiného“.

Přijetím Macolinské úmluvy se stát stává členem „Macolinského výboru“, který dohlíží na implementaci Macolinské úmluvy a je zodpovědný za kontrolu jejího dodržování. Tento výbor má mj. také za úkol přijímat doporučení a sestavovat pracovní skupiny, jako jeho poradní orgány, a určovat hlavní témata, na která se při boji proti ovlivňování sportovních událostí bude soustředit pozornost. Dalším důležitým úkolem je propagace Macolinské úmluvy směrem k veřejnosti a zainteresovaným subjektům. Poradním orgánem Výboru je tzv. Kodaňská skupina, která je tvořená představiteli národních platform. Kodaňská skupina má za úkol především přispět ke koordinaci, fungování a rozvoji sítě národních platform. Skupina představuje prostor k výměně názorů a zkušeností mezi představiteli národních platform a tím i cenný nástroj k dalšímu rozvoji a implementaci. Jedním z konkrétních výstupů práce Kodaňské skupiny je dokument *„Typologie ovlivňování sportovních událostí“*, který velmi podrobně klasifikuje jednotlivé typy ovlivňování a doplňuje je praktickými příklady, čímž národním platformám pomáhá identifikovat nejčastější typy manipulace. Tato typologie odhaluje, že význam pojmu *„ovlivňování sportovních událostí“* se může velmi lišit v závislosti na konkrétním kontextu.¹⁹

2. Kriminalizace a sankcionování

Z hlediska kriminalizace je důležitý čl. 15 Macolinské úmluvy, který stanoví, že *„Každá strana zaručí, že její vnitrostátní zákony umožňují trestně stíhat manipulaci sportovních soutěží, pokud se jedná o nátlakové, korupční nebo podvodné praktiky, jak je definováno jejím vnitrostátním právem“*.²⁰ Na uvedeném ustanovení může být zajímavé, že nepožaduje zavedení konkrétního trestného činu souvisejícího s manipulací se sportovními soutěžemi. Smluvní státy tak mají široký prostor pro uvážení, jak takového cíle dosáhnout. Jednotlivé státy tak postihují ovlivňování sportovních událostí z trestněprávního hlediska rozlič-

¹⁹ Podle uvedené typologie existují tři hlavní kategorie sportovních manipulací: 1. přímý zásah do přirozeného průběhu sportovní události (Direct interference in the natural course of a sports competition); 2. změna identity sportovce nebo osobních údajů sportovce za účelem ovlivnění soutěže (Manipulation of Athlete/s personal data); 3. modifikace, která je v rozporu s předpisy nebo sportovními pravidly týkajícími se hracích ploch, vybavení, fyziologie sportovce a/nebo sportovních míst (Modifications that are not compliant with laws or sports rules of playing surfaces, equipment, athlete physiology and sporting venue). Každá z těchto tří kategorií je poté dále rozdělena do podkategorií na základě čtyř kritérií týkajících se iniciátora manipulace. Tato kritéria zahrnují: a) zneužití správy (Exploitation of governance); b) zneužití moci nebo vlivu (Exploitation of power or influence), c) vnější vlivy (External Influencers); d) příležitostné jednání (Opportunistic).

²⁰ Čl. 15 odst. 1 Macolinské úmluvy.

nými způsoby.²¹ Význam čl. 15 Macolinské úmluvy dále spočívá i v tom, že se snaží standardizovat definici trestných činů souvisejících s manipulací se sportovními soutěžemi na mezinárodní úrovni. K tomu však poskytuje dostatek prostoru pro flexibilitu, aby jednotlivé státy mohly přizpůsobit definici stávajícímu právnímu rámci.

Je potřeba rovněž zmínit, že Macolinská úmluva po smluvních státech požaduje přijetí legislativních či jiných opatření, která mohou být nezbytná k tomu, aby bylo podle jejich vnitrostátních právních předpisů jako trestný čin kvalifikováno jednání uvedené v čl. 9 odst. 1 a 2 úmluvy Rady Evropy o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu a o financování terorismu, v čl. 6 odst. 1 Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu nebo v čl. 23 odst. 1 Úmluvy OSN proti korupci, a to za podmínek uvedených v těchto úmluvách, pokud je predikativní trestný čin přinášející zisk uveden v čl. 15 a 17 Macolinské úmluvy, a v každém případě, pokud se jedná o vydírání, korupci a podvod.²²

Při rozhodování o rozsahu trestných činů, které mají být kvalifikovány jako predikativní trestné činy, mohou jednotlivé smluvní státy v souladu se svými vnitrostátními právními předpisy rozhodnout, jak budou tyto trestné činy definovat a o povaze všech jednotlivých prvků, na jejichž základě budou považovány za závažné.²³ Smluvní státy mají rovněž zvážit začlenění manipulace se sportovními soutěžemi do svého rámce pro předcházení praní peněz tím, že zavážou provozovatele sportovních sázek k uplatňování hloubkové kontroly zákazníků, vedení záznamů a podávání zpráv.

Dále je po smluvních státech (čl. 17 Macolinské úmluvy) požadováno přijetí legislativních a jiných opatření, která mohou být nutná k tomu, aby bylo podle vnitrostátních právních předpisů jako trestný čin kvalifikováno napomáhání a navádění ke spáchání jakéhokoli z trestných činů uvedených v čl. 15 Macolinské úmluvy, pokud je spácháno úmyslně. Uvedený článek tak míří na problematiku účastenství v užším smyslu (konkrétně pomoci a návodu).²⁴

²¹ Může jít, jako v případě české legislativy, o ustanovení o úplatkářských trestných činech, případně skrze trestný čin podvodu. Další možností je postihování skrze speciální trestný čin, jehož skutková podstata spočívá v ovlivňování sportovních událostí či prostřednictvím speciálních trestněprávně-sportovních předpisů kriminalizujících ovlivňování sportovních událostí. Není ani vyloučena kriminalizace skrze ovlivňování sportovních událostí mimo-trestními předpisy (legislativa zaměřená na sport, výkon sportovní činnosti či na problematiku sázení).

²² Čl. 16 odst. 1 Macolinské úmluvy.

²³ Čl. 16 odst. 2 Macolinské úmluvy.

²⁴ Srov. § 24 odst. 1 tr. zákoníku, kde je upraveno účastenství v užším smyslu (pomocník, návodce, organizátor). Účastenství je vystaveno na zásadě akcesority účastenství (v rovině kvalitativní a kvantitativní), nikoliv na zásadě osamostatnění účastenství.

Smluvní státy dále musí přijmout legislativní nebo jiná opatření²⁵ nezbytná k zajištění toho, aby právnické osoby mohly být činy odpovědnými za trestné činy uvedené v čl. 15 až 17 Macolinské úmluvy (tj. vydírání, korupci, podvod a též za účastenství nich a za legalizaci výnosů z trestné činnosti), které v jejich prospěch spáchá jakákoli fyzická osoba jednající samostatně nebo jako člen orgánu této právnické osoby, která má v rámci této právnické osoby vedoucí postavení na základě: a) oprávnění tuto právnickou osobu zastupovat; b) pravomoci přijímat jménem této právnické osoby rozhodnutí; c) oprávnění vykonávat kontrolu v rámci této právnické osoby. Smluvní státy mají rovněž přijmout nezbytná opatření k zajištění odpovědnosti právnických osob v případech, kdy nedostatek dohledu nebo kontroly ze strany fyzické osoby umožnil spáchání některého z trestných činů uvedených v čl. 15 až 17 Macolinské úmluvy ve prospěch uvedené právnické osoby fyzickou osobou podřízenou osobě ve vedoucím postavení.²⁶

Macolinská úmluva respektuje²⁷ zásadu souběžné a nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob²⁸ a uvádí, že v souladu s právními zásadami každé smluvní strany může být odpovědnost právnické osoby trestní, občanskoprávní nebo správní, tedy míří i na státy, kde není zavedena pravá či nepravá trestní odpovědnost právnických osob, ale jen odpovědnost administrativní.²⁹

Macolinská úmluva upravuje i problematiku trestních sankcí vůči fyzickým (čl. 22) i vůči právnickým osobám (čl. 23), kde se vedle peněžních sankcí hovoří i o jiných opatřeních (dočasný nebo trvalý zákaz provozování obchodní činnosti;³⁰ uložení soudního dohledu;³¹ zrušení právnické osoby rozhodnutím soudu³²). Opomenuty zde nejsou ani správní sankce (čl. 24 odst. 1, 2)³³ a zajištění a konfiskace (čl. 25).³⁴

²⁵ Čl. 18 odst. 1 a 3 Macolinské úmluvy.

²⁶ Srov. § 7 ztopo (trestné činy – věcná působnost) a § 8 ztopo (Trestní odpovědnost právnické osoby – přičitatelnost).

²⁷ Čl. 18 odst. 4 Macolinské úmluvy.

²⁸ Srov. § 8 odst. 3 a § 9 odst. 3 ztopo.

²⁹ Čl. 18 odst. 2 Macolinské úmluvy.

³⁰ Srov. § 20 ztopo.

³¹ Tuto sankci ztopo nezná (srov. § 15 ztopo *a contrario*).

³² Srov. § 16 a § 38 ztopo.

³³ „Každá ze stran případně přijme taková legislativní nebo jiná opatření ve vztahu k činům, které jsou trestné podle jejího vnitrostátního práva, která mohou být nezbytná pro potrestání nesplnění povinností stanovených podle této úmluvy prostřednictvím účinných, přiměřených a odrazujících postihů a opatření, a to v návaznosti na řízení zahájené správními orgány, jejichž rozhodnutí může vést k řízení před příslušným soudem. Každá ze stran zajistí, aby byla uplatňována správní opatření. To lze uskutečnit prostřednictvím regulačního orgánu v oblasti sázení nebo jiného odpovědného orgánu nebo orgánů, v souladu vnitrostátním právem příslušné strany.“

³⁴ „Každá ze stran přijme v souladu se svými vnitrostátními právními předpisy nezbytná legislativní

3. Česká právní úprava – úplatkářské trestné činy a podvod

Z trestněprávního hlediska má match-fixing nejčastěji podobu korupčního jednání (úplatkářské trestné činy) nebo podvodného sázení. Odhalování úplatkářských trestných činů se vyznačuje vysokou mírou latence, kdy pouze velmi malá část případů končí odsuzujícím rozsudkem. Skutečný výskyt této formy kriminality³⁵ lze jen odhadovat.

Úplatkářství zahrnuje tři trestné činy, jimiž jsou: přijetí úplatku podle § 331 tr. zákoníku (tzv. pasivní úplatkářství), podplacení podle § 332 tr. zákoníku (tzv. aktivní úplatkářství), a nepřímé úplatkářství podle § 333 tr. zákoníku (tzv. úplatná intervence).³⁶ Úplatkářské trestné činy³⁷ souvisí v problematice korupce.³⁸ Důležitým ustanovením z hlediska úplatkářských trestných činů je § 334 tr. zákoníku, který stanoví definici úplatku (odst. 1),³⁹ rozšiřuje vymezení pojmu úřední osoba ve smyslu § 127 tr. zákoníku pro úplatkářské trestné činy (odst. 2) a částečně definuje znak „obstarávání věcí obecného zájmu“ (odst. 3).⁴⁰

Trestní zákoník (ani jiný zákon) nestanoví žádnou hodnotovou hranici úplatku (§ 334 odst. 1 tr. zákoníku). Definice úplatku není totiž založena na

nebo jiná opatření umožňující zajištění a konfiskaci: a) zboží, dokumentů a jiných nástrojů používaných nebo určených ke spáchání trestných činů uvedených v člácích 15 až 17 této úmluvy; b) výnosů z těchto trestných činů nebo majetku v hodnotě odpovídající těmto výnosům.“

³⁵ Blíže např. GALOVCOVÁ, I. Korupce. In: JELÍNEK, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges, 2021, s. 391 – 411.

³⁶ Rozdíl mezi nepřímým úplatkářstvím (§ 333 tr. zákoníku) a účastenstvím v užším smyslu (§ 24 odst. 1 tr. zákoníku) na trestném činu přijetí úplatku (§ 331 tr. zákoníku) nebo podplacení (§ 332 tr. zákoníku) je zjednodušeně řečeno v osobě adresáta úplatku. Je-li konečným adresátem úplatku úřední osoba, pak je zprostředkovatel účastníkem na trestném činu přijetí úplatku nebo podplacení. Je-li konečným adresátem úplatku sám zprostředkovatel, odpovídá za nepřímé úplatkářství bez ohledu na to, zda skutečně intervenovat.

³⁷ PELC, V. Skutkové podstaty úplatkářských trestných činů a základní zásady trestního práva. In: TAUCHEN, J., SCHELLE, K., ed. *Korupce – včera a dnes* (sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law). Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 111 – 129.

³⁸ Širším pojmem je pak korupce, kam řadíme i trestné činy: porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) tr. zákoníku, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 tr. zákoníku, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 odst. 1 písm. b) či c) tr. zákoníku, pletichy při veřejné dražbě podle § 258 odst. 1 písm. b) či c) tr. zákoníku, anebo mezi jiná rušení činnosti orgánu veřejné moci typicky trestný čin maření spravedlnosti podle § 347a odst. 2 tr. zákoníku.

³⁹ Kdy se úplatkem rozumí „neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok“.

⁴⁰ Za obstarávání věcí obecného zájmu se považuje též zachování povinnosti uložené právním předpisem nebo smluvně převzaté, jejímž účelem je zajistit, aby v obchodních vztazích nedocházelo k poškozování nebo bezdůvodnému zvýhodňování účastníků těchto vztahů nebo osob, které jejich jménem jednají.

výši, ale úplatek je definičně charakterizován jeho společenskou škodlivostí (resp. závažností), která plyne z jeho neoprávněnosti a neexistence nároku na něj. Přitom k trestní odpovědnosti nepostačuje sama existence úplatku, ale je podmíněna naplněním znaků skutkové podstaty úplatkářských trestných činů (tj. např. souvislostí s obstaráním věci obecného zájmu). Konkrétní společenskou škodlivost (či přesněji společenskou závažnost) je vždy nutné hodnotit případ od případu, a to z hlediska nejen výše či hodnoty úplatku, ale i podle druhu obecného zájmu. Aplikační problémy, které se mohou vyskytnout, je třeba řešit i s ohledem na zásadu subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 tr. zákoníku),⁴¹ například v případě běžně přijímaných úsluh, příslibů pozdější pomoci apod. V některých oblastech je nutné ze zásady netolerovat žádná plnění ani v minimální výši (např. v soudnictví).⁴²

V souvislosti s úplatkářskými trestnými činy lze upozornit na novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 163/2016 Sb.,⁴³ která zakotvila zvláštní ustanovení o dočasném odložení trestního stíhání podezřelého pro některé korupční trestné činy (pro § 332 tr. zákoníku a § 333 odst. 2 tr. zákoníku), jestliže „*podezřelý poskytl nebo slíbil úplatek, majetkový nebo jiný prospěch jen proto, že byl o to požádán, učinil o tom dobrovolně a bez zbytečného odkladu oznámí státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, dále současně oznámí policejnímu orgánu skutečnosti, které jsou mu známy o trestné činnosti toho, kdo o tento úplatek, majetkový nebo jiný prospěch požádal, a zaváže se podat v přípravném řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o těchto skutečnostech*“. Institut dočasného odložení trestního stíhání představuje jednu z výjimek ze zásady legality (§ 2 odst. 3 tr. řádu),⁴⁴ která je řazena mezi iniciační zásady.⁴⁵ Přijetí uvedeného ustanovení lze chápat jako „splnění dluhu“ české trestní legislativy, neboť do doby přijetí absentovala náhrada za ustanovení § 163 tr. zákona o zvláštní účinné lítosti,⁴⁶ podle něhož trestnost podplacení a nepřímého úplatkářství zanikla, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně a vzhledem k okolnostem a svým osobním

⁴¹ Zásada subsidiarity trestní represe vychází z principu ultima ratio. Blíže viz JELÍNEK, J., MULÁK, J. Subsidiarita trestní represe (doktrinální, normativní a judiciální pohled) – český pohled. In: GRIVNA, T., MULÁK, J. a kol. *Symbióza trestního práva a kriminologie – k odkazu prof. Oto Novotného*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 13 – 36.

⁴² Převzato z JELÍNEK, J. A kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022, s. 889.

⁴³ Účinnost od 1. července 2016.

⁴⁴ „*Státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, pokud zákon, přímo použitelný předpis Evropské unie nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nestanoví jinak.*“

⁴⁵ MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 154 an.

⁴⁶ MULÁK, J. Účinná lítost v českém trestním právu. In: KOŠICKÉ DNI TRESTNÉHO PRÁVA 2022, VI. ročník Hodnotové smerovanie trestného práva. Košice: UPJŠ, 2022, s. 330 – 343.

poměrům bez zbytečného odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.⁴⁷ Uvedeným závazkem⁴⁸ se podezřelý motivuje ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení za účelem odhalení a odsouzení podplaceného, který o úplatek požádal. Benefitem v tomto směru je pak rozhodnutí o nestíhání podezřelého podle § 159d odst. 1 tr. zákoníku.⁴⁹

Trestný čin **přijetí úplatku (§ 331 tr. zákoníku)** spočívá v přijetí úplatku pro sebe nebo jiného nebo v přijetí slibu o poskytnutí takového úplatku (pachatel si „dá slíbit úplatek“) v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu (§ 331 odst. 1 alinea první tr. zákoníku), nebo v přijetí úplatku pro sebe nebo jiného nebo v přijetí slibu o poskytnutí takového úplatku (pachatel si „dá slíbit úplatek“) v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného (odst. 1 alinea druhá).⁵⁰ Přísněji postižitelný je ten, kdo za těchto okolností úplatek žádá (odst. 2). Pro trestnost úplatkářství je nutné, aby mezi úplatkem a obstaráváním věcí obecného zájmu, resp. mezi úplatkem a podnikáním, byla souvislost. Trestný čin přijetí úplatku je dokonán již přijetím úplatku a je nerozhodné, zda nějaká výhoda byla poskytnuta. Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze osoba, která se účastní na obstarávání věcí obecného zájmu či na jednání v souvislosti s podnikáním (tzv. speciální subjekt). Pachatelem může být i právnická osoba (srov. § 7 ztopo *a contrario*). Ten, kdo úplatek zprostředkovává, může být jen účastníkem (organizátorem, návodcem či nejčastěji pomocníkem). Pachatelem jednání, které je uvedeno v § 331 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, pak může být pouze úřední osoba (opět jde o tzv. speciální subjekt). Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl, přičemž postačí úmysl nepřímý. V případě trestného činu přijetí úplatku podle § 331 tr. zákoníku je dále možný jednočinný souběh s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 tr. zákoníku,⁵¹ s trestným činem vydírání podle § 175 tr. zákoníku a útisku podle § 177 tr. zákoníku. Jednočinný souběh trestného činu přijetí úplatku podle § 331 tr. zákoníku s trestným činem podvodu podle § 209 tr. zákoníku je však vyloučen.

Objektivní stránka trestného činu **podplacení (§ 332 tr. zákoníku)** je naplněna alternativně jednáním pachatele, který sám nebo prostřednictvím jiného poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek jinému nebo pro jiného, a to vše

⁴⁷ GRIVNA, T., HORNÍK, J. Využití účinné lítosti pro korupční trestné činy. *Trestněprávní revue*, č. 7-8/2012, s. 157 an.

⁴⁸ Srov. § 159c odst. 1 a § 159d tr. řádu.

⁴⁹ Je však potřeba připomenout, že nejvyšší státní zástupce může do tří měsíců od právní moci rušit nezákonná usnesení nižších státních zástupců o nestíhání podezřelého podle § 159d odst. 1 tr. řádu (postup dle § 174a odst. 1, 4 tr. řádu).

⁵⁰ Ustanovení § 331 odst. 1 a 2 jsou dvě samostatné skutkové podstaty, přičemž § 331 odst. 2 tr. zákoníku je vůči § 331 odst. 1 tr. zákoníku ustanovením speciálním. Jednočinný souběh těchto dvou skutkových podstat je vyloučen.

⁵¹ Srov. R 43/1987 (Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 6. července 1986, sp. zn. 11 Tz 19/86).

vždy v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu (odst. 1 alinea 1), nebo poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek jinému nebo pro jiného, a to vše vždy v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného (odst. 1 alinea 2 tr. zákoníku). Subjektem tohoto trestného činu může být kdokoli, včetně právnické osoby (srov. § 7 ztopo). Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl (§ 15 tr. zákoníku), přičemž pachatel musí vědět, že může jít o některou z forem podplacení, a pro tento případ je s tím srozuměn.

Trestný čin **nepřímého úplatkářství (§ 333 tr. zákoníku)** obsahuje dvě základní skutkové podstaty a postihuje pasivní i aktivní úplatkářství, neboť pachatel sám nebo prostřednictvím jiného buď žádá, dá si slíbit nebo přijme úplatek za to, že bude svým vlivem nebo prostřednictvím jiného působit na výkon pravomoci úřední osoby, nebo za to, že tak již učinil (odst. 1), nebo z tohoto důvodu jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek (odst. 2). Protože se jedná o méně rozvinuté formy úplatkářství, je nepřímé úplatkářství trestné pouze při působení na výkon pravomoci úřední osoby. Pachatelem⁵² tohoto trestného činu může být kdokoli, kdo svým vlivem působí na výkon pravomoci úřední osoby, aniž je sám účasten na rozhodování nebo jeho výkonu. Nejčastěji tak půjde o rodinné příslušníky úředních osob. Po subjektivní stránce se vyžaduje úmysl. Jednočinný souběh trestných činů přijetí úplatku (§ 331 tr. zákoníku) a podplacení (§ 332 tr. zákoníku) s trestným činem zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 tr. zákoníku je možný. Možný je také jednočinný souběh s trestným činem zasahování do nezávislosti soudu (§ 335 tr. zákoníku). Úřední osoby obvykle nemají vliv na samotný výsledek nebo průběh sportovní činnosti, ale výkon jejich pravomocí se může projevit v jiných oblastech sportovního prostředí. Jedná se o případy ovlivňování osob v souvislosti s výběrem místa pořádání vrcholných sportovních událostí

Korupce (kam jsou zahrnovány i úplatkářské trestné činy) se řadí mezi nejzávažnější druhy kriminality, které se v současné společnosti objevují a její odhalování a dokazování za použití klasických prostředků je neefektivní, neúčinné a v mnohých případech i nemožné.

Pro odhalení korupčních trestných činů jsou mnohdy používány invazivní prostředky a postupy, kterými jsou odposlech a záznam telekomunikačního provozu⁵³ a operativně pátrací prostředky (sledování osob a věcí,⁵⁴ předstíra-

⁵² Pokud však pachatel již od počátku neměl v úmyslu působit na výkon pravomoci úřední osoby, ale pouze získat úplatek, nejedná se o naplnění skutkové podstaty nepřímého úplatkářství, ale o dokonání trestný čin podvodu podle § 209 tr. zákoníku, případně o pokus trestného činu.

⁵³ Srov. § 88 a § 88a tr. řádu.

⁵⁴ Bližší viz Augustinová, P., Heranová, S., Mulák, J.: Procesní použitelnost záznamů ze sledování osob a věcí v jiné trestní věci – několik poznámek k úpravě tzv. prostorového odposlechu. Trestní právo, 2020, č. 4, s. 2 – 13.

ný převod či dokonce použití agenta), tedy instituty, které podstatným způsobem zasahují do základních práv a svobod (i do některých základních zásad trestního řízení)⁵⁵, nicméně jsou to instituty, bez kterých by bylo odhalení skutečných pachatelů mnohdy nemožné. Z tohoto důvodu je tak nezbytné, aby byly dodržovány požadavky legality (zákonnosti), legitimacy (ospravedlnění) a proporcionality (resp. přiměřenosti) pro aplikaci těchto invazivních institutů. V mnoha případech se jedná o skupinové trestní věci, kde není vyloučeno postupné uzavírání konsenzuálních způsobů vyřízení trestních věcí, což s sebou přináší mnoho problémů.⁵⁶ Častá je i přítomnost spolupracujícího obviněného (§ 178a tr. řádu).⁵⁷

Jak již bylo uvedeno výše, ovlivňování sportovní činnosti se nemusí týkat pouze korupčního jednání, ale i podvodného sázení. Podstata tohoto jednání spočívá v úmyslném ovlivňování průběhu nebo výsledku hry za účelem finančního zisku. Podvodné sázení může být spojeno i s korupčním jednáním, kdy pachatelé pokrývají „náklady“ na úplatky přímých účastníků výhrou u sázkové kanceláře spolu se ziskem. V případech sofistikovanější kriminality se rovněž bavíme i o legalizaci výnosů z trestné činnosti podle § 216 tr. zákoníku⁵⁸ (tzv. praní špinavých peněz).⁵⁹

Podvodné sázení lze – při splnění naplnění všech znaků – subsumovat pod **trestný čin podvodu (209 odst. 1 tr. zákoníku)**, jehož se ho ten, kdo „*sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci*“.

Podváděnou osobou v takových případech bývá sázková kancelář, která přijala kursovou sázku na sportovní událost, jenž byla ovlivněna. Pachatelé sází u sázkové kanceláře na sázkovou příležitost, u které je jeden z elementárních prvků (náhoda nebo neznámá okolnost) úmyslně ovlivněn nebo předem znám. Tímto způsobem se obohacuje na úkor sázkové kanceláře, která vypisuje kursově sázky v domnění, že konkrétní sázková příležitost nese určitou míru nejistoty či náhody. Absence či odstranění těchto elementárních prvků

⁵⁵ MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019, s. 58 an., 117 an.

⁵⁶ Srov. zejména rozhodnutí ESLP ve věci Mucha v. Slovensko ze dne 25. listopadu 2021, stížnost č. 63703/19; dále též MULÁK, J. Presumpce nevinny ve světle směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) a související judikatury Soudního dvora Evropské unie. In: *Vplyv Európskej únie na trestné právo jej členských štátov*. Košice: UJPŠ, 2022, s. 20 an.

⁵⁷ MULÁK, J. Spolupracující obviněný – český pohled. In: ČENTĚŠ, J., KURILOVSKÁ, L. et al. (eds.) *Efektívnosť prípravného konania – súčasný stav a výzvy pro futuro*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2022, s. 179 an.

⁵⁸ Nedbalostní varianta § 217 tr. zákoníku.

⁵⁹ K tomu obsáhle PELC, V. *Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Leges, 2017, s. 82 an.

může být způsobena tím, že pachatel zmanipuluje sportovní utkání nebo i tím, že informaci o ovlivněném utkání zneužijí ve svůj prospěch, tedy dozví se o ovlivněném utkání a tuto informaci zamlčí sázkové kanceláři, u které si na sportovní událost vsadí. Tím se dostáváme k dokazování požadované formy subjektivní stránky trestného činu (zavinění). Po subjektivní stránce je třeba úmyslného zavinění (§ 15 tr. zákoníku), které musí pokrývat nejen uvedení jiného v omyl, využití omylu jiného nebo zamlčení podstatné skutečnosti, ale i obohacení pachatele nebo jiné osoby a způsobení škody nikoli nepatrné, jakož i příčinnou souvislost mezi nimi.

Skutková podstata trestného činu podvodu podle § 209 tr. zákoníku není svou povahou ani odkazovací, ani blanketní skutkovou podstatou, proto trestnost činu přímo nepodmiňuje porušením konkrétního zákona.

V souvislosti se sázením na sportovní zápasy lze rovněž zmínit i zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách.⁶⁰ Ten ve svém § 3 definuje hazardní hru jako „hra, sázka nebo los, do nichž sázející vloží sázku, jejíž návratnost se nezaručuje, a v nichž o výhře nebo prohře rozhoduje zcela nebo zčásti náhoda nebo neznámá okolnost“ (odst. 1), přičemž tento zákon upravuje určité druhy hazardních her (odst. 2).

Nabízí se otázka, jestli bude jednání trestné i v případě, kdy sportovní událost nedopadne, tak jak pachatelé předpokládali.

U úplatkářských trestných činů (např. u trestného činu přijetí úplatku) je již samotné přijetí slibu o poskytnutí úplatku povýšeno na, resp. kriminalizováno jako dokonáný trestný čin (tzv. předčasně dokonáný trestný čin), a proto bude pachatel potrestán bez ohledu na výsledek sportovního utkání.

Jednání, které vykazuje znaky podvodu, kterým ale nedojde k zamýšlenému následku (tj. plně se nerozvine objektivní stránka trestného činu), který pachatel mylně předpokládal, je možné kvalifikovat jako pokus⁶¹ trestného činu podvodu, který je trestný podle trestní sazby stanovené za dokonáný trestný čin, přičemž je potřeba přihlídnout k tomu (při úvahách o druhu a trestu), že pokus trestného činu je méně společensky závažný než dokonáný trestný čin. Proto by i trestní sankce měla být nižší než za dokonáný trestný čin,

Ke škodě věci reprezentativní judikatura Nejvyššího soudu⁶² a Ústavního

⁶⁰ Na páchání tohoto trestného činu ve spojení s kursovým sázením reaguje důvodová zpráva k tomuto zákonu, která uvádí že: „Kurové sázky totiž mohou a jsou často spojovány s ovlivňováním sportovních výsledků, tzv. ‚match-fixingem‘, kdy podvodným jednáním dochází ke značným finančním výhodám.“

⁶¹ § 21 odst. 1 tr. zákoníku; resp. § 18 odst. 3 tr. zákoníku.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2007, sp. zn. 3 Tdo 510/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2008, sp. zn. 6 Tdo 272/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. prosince 2008, sp. zn. 7 Tdo 1057/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 2014, sp. zn. 8 Tdo 944/2014, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. ledna 2019, sp. zn. 7 Tdo 1585/2018.

soudu⁶³ ve vztahu k podvodnému sázení souvisejícím s ovlivňováním sportovní činnosti prozatím chybí. Příčinou může být i skutečnost, že tato podoba match-fixingu se ještě postupně vyvíjí, ale vzhledem k již probíhajícím a medializovaným trestním kauzám na sebe nová rozhodnutí nemusí nechat dlouho čekat. Nejvyšší soud v jednom ze svých rozhodnutí,⁶⁴ vztahující se ke korupci ve sportu, zmínil i další vlivy, které mohou mít vliv na regulérnost soutěže, přičemž uvádí: *„Zajisté nutno připustit, že sport provozovaný „férově“, bez podvodných zákulisních praktik a machinací, je záležitostí masovou, o níž se zajímá široká společenská skupina, jejíž příslušníci přirozeně touží sledovat a fandit sportovním výkonům hráči podávaným, jež nebudou ovlivněny předem penězi či čímkoliv jiným.“* Nejvyšší soud zde zmiňuje i obecný požadavek na čistotu sportu a spravedlivé sportovní prostředí, ve kterém se budou sportovci snažit podávat své nejlepší výkony.

Závěr

Cílem tohoto příspěvku bylo zejména přiblížit tzv. Macolinskou úmluvu a její dopad na české trestní právo. Tuto úmluvu, která vznikla jako reakce na narůstající počet korupčních a podvodných aktivit v oblasti sportovních soutěží (specificky souvislosti s manipulací sportovních soutěží), lze chápat jako významný doplněk dvou existujících úmluv, konkrétně Úmluvy OSN proti korupci a Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu, protože se specificky zabývá manipulací sportovních soutěží, pokud jde jednání, které neodpovídají tradičním korupčním praktikám definovaným (Úmluva OSN proti korupci) a zároveň se tak děje mimo strukturu přeshraniční sítě organizovaného zločinu (Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu).

Macolinská úmluva přináší jednotné pojmy a pravidla spolupráce mezi zainteresovanými subjekty. Dále nastavuje minimální standardy pro prevenci a boj s ovlivňováním sportovních událostí na úrovni sportovních organizací. Lze rovněž uvést jako klad to, že prosazuje citlivou harmonizaci právních řádů jednotlivých členských států v klíčových oblastech, mj. regulaci sázení a kriminalizaci sportovních událostí.

Česká republika dosud nepřistoupila k ratifikaci této mezinárodní úmluvy. Je však potřeba říci, že navzdory tomu již požadavky, které jsou touto úmluvou kladeny na smluvní státy, český právní řád reflektuje. Macolinská

⁶³ Např. usnesení Ústavního soudu České republiky ze dne 29. listopadu 2022, sp. zn. III. ÚS 3089/22.

⁶⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. října 2007, sp. zn. 3 Tdo 510/2007.

úmluva výslovně nepožaduje přijetí specializovaných/specifických trestných činů, požaduje však, aby vnitrostátní právní předpisy umožňovaly trestní postihy za manipulaci se sportovními soutěžemi, pokud zahrnuje donucovací, korupční nebo podvodné praktiky, tak jak jsou vymezeny v jejich vnitrostátních právních předpisech. Z české perspektivy lze uvažovat o trestných činech vydírání, přijetí úplatku, podplácení, nepřímého úplatkářství a podvodu, které jsou dostatečně široké a obecné, aby pod ně bylo možné podřadit společensky závažná jednání v oblasti ovlivňování sportovních zápasů.

LITERATURA

1. AUGUSTINOVÁ, P., HERANOVÁ, S., MULÁK, J. Procesní použitelnost záznamů ze sledování osob a věcí v jiné trestní věci – několik poznámek k úpravě tzv. prostorového odposlechu. *Trestní právo*, 2020, č. 4, s. 2 – 13.
2. COUFALOVÁ, B., PINKAVA, J., POCHYLÁ, V. *Trestněprávní odpovědnost ve sportu*. Praha: Leges, 2015.
3. GRÍVNA, T., HORNÍK, J. Využití účinné lítosti pro korupční trestné činy. *Trestněprávní revue*, č. 7-8/2012.
4. HAMERNÍK, P. *Sportovní právo s mezinárodním prokem*. Praha: Auditorium, 2007.
5. JELÍNEK, J. A KOL. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. Praha: Leges, 2022.
6. JELÍNEK, J., MULÁK, J. Subsidiarita trestní represe (doktrinální, normativní a judiciální pohled) – český pohled. In: GRÍVNA, T., MULÁK, J. a kol. *Symbióza trestního práva a kriminologie – k odkazu prof. Oto Novotného*. Praha: Wolters Kluwer, 2022, s. 13 – 36.
7. KRÁLÍK, M. Právní význam sportovních pravidel pro právní odpovědnost sportovců za sportovní úrazy. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2006, č. 2.
8. KRÁLÍK, M. *Právo ve sportu*. Praha: C. H. Beck, 2001.
9. KUKLÍK, J. a kol. *Sportovní právo*. Praha: Auditorium, 2012.
10. LISSE, L. *Sportovní právo. Rozhodování sporů v oblasti sportu v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2020.
11. MAISNER, M. A KOL. *Základy sportovního práva*. Praha: C. H. Beck, 2019.
12. MULÁK, J. Spolupracující obviněný – český pohled. In: ČENTĚŠ, J., KURILOVSKÁ, L. et al. (eds.). *Efektívnosť prípravného konania – súčasný stav a výzvy pro futuro*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2022.
13. MULÁK, J. Účinná lítost v českém trestním právu. In: *KOŠICKÉ DNI TRESTNÉHO PRÁVA 2022*, VI. ročník Hodnotové smerovanie trestného práva. Košice: UPJŠ, 2022, s. 330 – 343.
14. MULÁK, J. *Základní zásady trestního řízení a právo na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2019.
15. PELC, V. Skutkové podstaty úplatkářských trestných činů a základní zásady trestního práva. In: TAUCHEN, J., SCHELLE, K. (ed.). *Korupce – včera a dnes* (sborník z kolokvia pořádaného katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law). Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 111 – 129.
16. PELC, V. *Trestný čin legalizace výnosů z trestné činnosti*. Praha: Leges, 2017.

Kontaktné údaje autora:

JUDr. Jiří Mulák, Ph.D.
Katedra trestního práva
Právnická fakulta Univerzity Karlovy
mulakj@prf.cuni.cz

DAŇOVÉ TRESTNÉ ČINY A PRÁVA POŠKODENÉHO V TRESTNOM KONANÍ

TAX CRIMES AND THE RIGHTS OF THE VICTIM IN CRIMINAL PROCEEDINGS

JUDr. Rastislav Remeta, PhD.

(Krajská prokuratúra Bratislava, Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Abstrakt: *Daňové trestné činy patria v rámci hospodárskych trestných činov medzi najpočetnejšie a z hľadiska ich rozsahu spôsobujú príjmom štátneho rozpočtu závažné negatívne následky. Majetkové nároky štátu vyplývajúce z jednotlivých druhov daní, nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní v rámci adhézneho konania. V príspevku poukazujeme na možnosť de lege ferenda zmeniť zákonnú úpravu, aby Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom, mohla v trestnom konaní o daňovom trestnom čine ako poškodená strana uplatniť nárok na náhradu škody v adhéznom konaní. Súd by tak mohol rozhodnúť o náhrade škody a došlo by aj k odčerpaniu výnosu z trestnej činnosti.*

Kľúčové slová: *daňové trestné činy, trestné konanie, poškodený, škoda, náhrada škody.*

Abstract: *Tax crimes are among the most numerous economic crimes and, in terms of their scale, they cause serious negative consequences for the state budget revenues. The State's property claims arising from particular types of taxes are not a claim for damages which can be brought in criminal proceedings in the context of adhesion proceedings. In the paper we point out the possibility de lege ferenda to change the legal regulation so that the Slovak Republic, represented by a competent authority, could claim compensation for damages in adhesion proceedings as an injured party in criminal proceedings concerning a tax crime. The court would thus be able to decide on damages and the proceeds of crime would be siphoned off.*

Key words: *tax crimes, criminal proceeding, victim, damage, compensation for damages.*

Úvod

Dane a daňové povinnosti sprevádzajú ľudstvo po celú históriu a ich vznik možno datovať zároveň so vznikom prvých štátov, ktoré svojou povahou a usporiadaním zodpovedali niektorým formám štátneho zriadenia. Existencia daní súvisí s využívaním všetkých funkcií zaisťovaných štátom, ktoré sa premietajú do využívania rôznych funkcií v rámci verejných financií.¹ Status právneho a demokratického štátu a zásada, že štátne orgány poznajú právo zaväzuje štátne orgány konať zákonne, pričom v daňovej oblasti sú zá-

¹ KOCINA, J. *Daňové trestné činy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 9.

sahy štátnych orgánov do sféry subjektov nadmieru citlivé, keďže ingerujú do majetkových práv.²

Hoci daňové trestné činy tvoria len necelé 4 % z celkového počtu trestne stíhaných osôb, v rámci hospodárskych trestných činov patria daňové trestné činy medzi najpočetnejšie a z hľadiska rozsahu ich následku, ktorý často v jednotlivých trestných veciach presahuje aj desiatky miliónov Eur, spôsobujú príjmom štátneho rozpočtu závažné negatívne následky. Aj preto, by mali byť daňové trestné činy predmetom trestnej politiky štátu, vrátane otázky možnosti Slovenskej republiky, zastúpenej príslušným orgánom, uplatniť v trestnom konaní o daňovom trestnom čine ako poškodená strana nárok na náhradu škody v adhéznom konaní.

Na základe rozdielnej rozhodovacej činnosti senátov Najvyššieho súdu SR, prijalo trestnoprávne kolégium Najvyššieho súdu SR stanovisko z 29. novembra 2017 sp. zn. Tpj 39 – 60/2017, v zmysle ktorého majetkové nároky štátu vyplývajúce z jednotlivých druhov daní, nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní v rámci adhézneho konania.

Orgánom činným v trestnom konaní sa postupne čoraz viac darí odhaľovať, vyšetrovať a na základe obžaloby prokurátora postaviť pred súd osoby obvinené pre daňové trestné činy, avšak súdy po vykonanom dokazovaní na hlavnom pojednávaní v prípade, že uznajú vinu a uložia trest páchatelovi, nemôžu v rámci adhézneho konania rozhodnúť o nároku na náhradu škody poškodenej strany Slovenskej republiky, zastúpenej príslušným orgánom a tak odčerpať výnos z trestnej činnosti.

V súvislosti s princípom právnej istoty, najmä v oblasti trestného práva s ohľadom na jasnosť a prehľadnosť zákonov je v hmotnoprávnej oblasti nevyhnutné, aby len zákon ustanovil, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie v zmysle Čl. 49 zákona č. 460/1992 Zb. Ústavy SR (ďalej len „Ústava SR“). Princíp legality (zákonnosti) v postupe štátnych orgánov, keď štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon, súvisí s ústavným zakotvením Slovenskej republiky ako právneho štátu v Čl. 1 odsek 1 Ústavy SR.³

De lege ferenda by bolo potom vhodné zmeniť zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“), ako aj zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“), aby Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom, mohla v trestnom konaní o daňovom trestnom čine ako poškodená strana uplatniť nárok na náhradu škody v adhéznom ko-

² RAKOVSKÝ, P. *Daňový podvod a zneužitie práva v oblasti daní. Právne následky*. Bratislava: C.H.Beck, 2021, s. 1.

³ Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR v znení neskorších predpisov, Čl. 2 odsek 2.

naní. Súd by tak mohol rozhodnúť o náhrade škody a došlo by aj k odčerpaniu výnosu z trestnej činnosti. S tým úzko súvisí aj možnosť zaistenia nároku poškodeného.

1. Aktuálny zákonný rámec

Hospodárske trestné činy zakotvené v piatej hlave osobitnej časti Trestného zákona poskytujú ochranu hospodárskym záujmom Slovenskej republiky. Daňové trestné činy upravené v treťom diele piatej hlavy osobitnej časti Trestného zákona z hľadiska chráneného objektu potom zabezpečujú záujem štátu na ochrane riadneho výberu daní a poistného. Ako už bolo spomenuté, v rámci hospodárskych trestných činov, patria daňové trestné činy medzi najpočetnejšie.

Pri daňových trestných činoch ide o trestné činy skrátene dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona (§ 148 Trestného zákona, účinného do 31. decembra 2005), neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona (§ 148a Trestného zákona, účinného do 31. decembra 2005), daňového podvodu podľa § 277a Trestného zákona, nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 Trestného zákona (§ 148b Trestného zákona, účinného do 31. decembra 2005) a marenia výkonu správy daní podľa § 278a Trestného zákona.

Aktuálne je pri daňových trestných činoch kvalifikačným pojmom „rozsah“, nie „škoda“ s výnimkou ustanovenia § 277 odsek 3 Trestného zákona, pri ktorom ide zrejme len o legislatívny nedostatok.

Zo znenia všetkých skutkových podstát daňových trestných činov uvedených v Trestnom zákone vyplýva, že sa takých činov môže dopustiť ktokoľvek. Tieto trestné činy teda nie sú koncipované iba voči daňovníkom, či subjektom dane, ale voči všetkým osobám, ktoré zavinili vznik konkrétneho následku.

Daňou treba rozumieť povinnú, zákonom ustanovenú finančnú sumu, ktorú fyzická alebo právnická osoba odvádza zo svojich príjmov alebo na základe iných zákonom ustanovených skutočností (napríklad majtkových prevodov) v prospech verejných rozpočtov a účelových fondov na úhradu verejných výdavkov vo vopred určenej výške a v ustanovených lehotách. Daň vyberajú orgány štátu a orgány miestnej samosprávy.⁴

Škodou v zmysle § 124 odsek 1 Trestného zákona sa na účely tohto zákona rozumie ujma na majetku alebo reálny úbytok na majetku alebo na právach poškodeného alebo jeho iná ujma, ktorá je v príčinnej súvislosti s trestným

⁴ STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMAŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o., 2010, s. 608 – 609.

činom, bez ohľadu na to, či ide o škodu na veci alebo na právach. Škodou sa na účely tohto zákona rozumie aj získanie prospechu v príčinnej súvislosti s trestným činom. V zmysle § 124 odsek 2 Trestného zákona sa škodou rozumie v zmysle odseku 1 aj ujma na zisku, na ktorý by poškodený inak vzhľadom na okolnosti a svoje pomery mal nárok alebo ktorý by mohol odôvodnene dosiahnuť.

Poškodeným je v zmysle § 46 odsek 1 Trestného poriadku osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. Poškodený má okrem iného právo uplatniť nárok na náhradu škody.

Poškodený, ktorý má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola spôsobená trestným činom, je tiež oprávnený navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu; návrh musí poškodený uplatniť najneskoršie do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Z návrhu musí byť zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa nárok na náhradu škody uplatňuje (§ 46 odsek 3 Trestného poriadku).

V zmysle § 46 odsek 4 Trestného poriadku návrh podľa odseku 3 nemožno podať, ak bolo o nároku už rozhodnuté v civilnom procese alebo inom príslušnom konaní.

Z nižšie uvedenej tabuľky vychádzajúcej zo štatistických údajov Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (ďalej len „GP SR“), ktoré sú obsahom správ generálneho prokurátora SR o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonitosti v Slovenskej republike a správ špeciálneho prokurátora o činnosti Úradu špeciálnej prokuratúry za obdobie rokov 2017 až 2021 vyplýva, že pri daňových trestných činoch sa počet trestne stíhaných osôb ročne pohyboval od 1 099 v roku 2020 do 1 622 v roku 2017. Počet obžalovaných osôb sa ročne pohyboval od 709 v roku 2020 do 979 v roku 2021. Počet odsúdených osôb sa ročne pohyboval od 672 v roku 2021 do 747 v roku 2017.

Tabuľka: Daňové trestné činy za roky 2017 – 2021 podľa štatistických údajov GP SR (§ 276/§ 148, § 277/§ 148a, § 277a, § 278/§ 148b Trestného zákona)

Rok	Osoby		
	Stíhané	Obžalované	Odsúdené
2017	1 622	908	747
2018	1 205	846	710
2019	1 185	784	722
2020	1 099	709	676
2021	1 432	979	672

Zo správ generálneho prokurátora SR o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike a správ špeciálneho prokurátora o činnosti Úradu špeciálnej prokuratúry za obdobie rokov 2017 – 2021, ktoré každoročne podávajú Národnej rade SR je ďalej zrejmé, že cieľom a prioritou rezortu prokuratúry je aj odhaľovanie daňovej trestnej činnosti a celková eliminácia trestnej činnosti na úseku štátneho rozpočtu. Zameranie sa na odhaľovanie, objasňovanie a vyšetrowanie daňových trestných činov vyplýva aj z intenzívnej spolupráce GP SR s Národnou jednotkou finančnej polície Národnej kriminálnej agentúry Prezídia Policajného zboru a Finančným riaditeľstvom SR (Finančnou správou SR). Výsledkom spolupráce je aj skvalitnenie koordinácie v rámci projektu tzv. daňovej kobry, ktorý vznikol 1. januára 2012, obsahom ktorého je kontrola daňových subjektov a vykonávanie daňových kontrol za určité zdaňovacie obdobia. Hoci sa v poslednom období postup orgánov činných v trestnom konaní pri odhaľovaní daňovej trestnej činnosti zefektívňuje aj prostredníctvom kontrolného výkazu dane z pridanej hodnoty zasielaného jednotlivými daňovými subjektmi, je dokazovanie naďalej náročné z časového, materiálneho aj odborného hľadiska. K vyššej efektívnosti odhaľovania a preukazovania daňovej trestnej činnosti by mohla okrem kontrolnej činnosti daňových orgánov prispieť aj kontrola prostredníctvom elektronizácie účtovnej dokumentácie a povinnosť zálohovania a odovzdávania účtovnej dokumentácie v elektronickej forme príslušným orgánom finančnej správy. Dokazovanie daňovej trestnej činnosti ovplyvňujú sofistikované spôsoby jej páchania vrátane zakrývania a obhajoby, nákladné a dlhotrvajúce znalecké skúmanie, absencia účtovných dokladov, ako aj nadnárodný charakter daňovej trestnej činnosti, keď organizátormi najmä karuselových podvodov, súvisiacich s neoprávneným uplatnením nadmerného odpočtu dane z pridanej hodnoty za fiktívne vývozy tovaru cez viaceré štáty, sú často cudzí štátni príslušníci, ktorých výsluch vyžaduje medzinárodnú justičnú spoluprácu a vykonávanie početných procesných úkonov v cudzine na základe dožiadania o právnu pomoc, či v rámci pôsobenia prokurátorov v rámci spoločných vyšetrovacích tímov zriadených podľa Dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi EÚ, ako aj účasť a koordináciu postupov zo strany EUROJUST, čo predlžuje trestné konanie. Formami páchania daňových trestných činov sú zatajovanie príjmov, nadhodnocovanie uskutočnených zdaniteľných plnení, preukazovanie fiktívnych zdaniteľných plnení (bez reálneho dodania tovaru a služieb) falošnými alebo realite nezodpovedajúcimi daňovými dokladmi, využitie komplikovanej schémy obchodných reťazcov (aj karuselového charakteru) často so zapojením aj cudzieho prvku (obchodných spoločností zo zahraničia), početných nastrčených osôb alebo tzv. stratených (zmiznutých) obchodníkov (ktorých konateľmi sú „biele kone“) a tzv. prechodových (nárazníkových) spoločnos-

tí, pri ich neustálej obmene sprevádzanej „stratou“ účtovníctva, či dlhodobou neobvyklá cena komodity (spravidla oveľa nižšia ako trhovú cenu, respektíve cena, za ktorú by sa dal nakúpiť tovar priamo od prvovýrobcu).⁵

Je potrebné pripomenúť, že v prípravnom konaní v súvislosti s daňovou trestnou činnosťou je vo väčšine prípadov policajtom vykonávané aj tzv. finančné vyšetrovanie v zmysle § 119 odsek 1 písmeno g), odsek 2 Trestného poriadku za účelom zistenia a odňatia výnosov z trestnej činnosti a prokurátor môže v prípade, ak skutočnosti nasvedčujú tomu, že peňažné prostriedky na účte v banke sú výnosom z trestnej činnosti, podľa § 95 odsek 1 Trestného poriadku zaistiť peňažné prostriedky na účte v banke. Určité zníženie počtu daňovej trestnej činnosti vyplýva z uplatnenia inštitútu účinnej ľútosti podľa § 86 odsek 1 písmeno d) Trestného zákona páchatelmi a má tiež pozitívny význam pre príjmovú časť štátneho rozpočtu.

Postupné zdokonaľovanie odhaľovania a efektívnejšie vyšetrovanie daňových trestných činov, je však v protiklade s aktuálnou rozhodovacou činnosťou súdov, ktoré majetkové nároky štátu vyplývajúce z jednotlivých druhov daní, nepovažujú aktuálne za nárok na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní v rámci adhézneho konania.

---

⁵ Správy generálneho prokurátora SR o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike a správy špeciálneho prokurátora o činnosti Úradu špeciálnej prokuratúry za roky 2017 – 2021, dostupné dňa 12.10.2023 na <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2021-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2020-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2019-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2018-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2017-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2021/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2020/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2019/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2018/>.
<https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2017/>.

Trestnoprávne kolégium Najvyššieho súdu Slovenskej republiky prijalo dňa 29. novembra 2017 stanovisko sp. zn. Tpj 39 – 60/2017, na zjednotenie výkladu a aplikácie § 46 odsek 3, § 256 odsek 3 Trestného poriadku vo vzťahu k uplatňovaniu nárokov na náhradu škody v tzv. adhéznom konaní (§ 46 odsek 3 Trestného poriadku), a to z hľadiska obsahu konkurujúcich si rozhodnutí: A/ k nárokom na náhradu škody, uplatňovaným v konaní o daňových trestných činoch.

A/ I. Majetkové nároky štátu, vyplývajúce z predpisov o jednotlivých druhoch daní, o ktorých vo svojej pôsobnosti prvotne rozhoduje príslušný správny orgán postupom podľa Daňového poriadku (zákon č. 563/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov), vrátane nároku, ktorý vyplýva z daňovníkom neoprávnene uplatneného nároku na vrátenie zaplatenej dane z pridanej hodnoty alebo spotrebnej dane, majú administratívnoprávnu povahu a rozhodnutia o nich podliehajú prieskumu správneho súdu podľa Správneho súdneho poriadku (zákon č. 162/2015 Z. z. v znení zákona č. 88/2017 Z. z.). Tieto nároky nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní podľa § 46 odsek 3 Trestného poriadku – tzv. adhézne konanie (súd o ich priznaní nerozhoduje ani v konaní podľa Civilného sporového poriadku – zákon č. 160/2015 Z. z. v znení zákona č. 87/2017 Z. z., keďže nejde o vec patriacu do pôsobnosti súdov). Je teda vylúčené prekrývanie, teda konflikt pôsobnosti orgánov (správneho orgánu a súdu), resp. duplicita v rozhodovaní o tom istom nároku. Na závere podľa predchádzajúcich odsekov nič nemení okolnosť, že dotknutý majetkový nárok (s daňovým hmotnoprávnym podkladom) kvantitatívne zodpovedá pri daňovom trestnom čine, ktorý je predmetom trestného konania, kvalifikačnému momentu rozsahu činu (znaku objektívnej stránky skutkovej podstaty pri daňových trestných činoch podľa § 276 až § 278 Trestného zákona). Rovnako je z pohľadu adhézneho konania irelevantné, ak daňový nárok smeruje proti právnickej osobe a obvinenou z vecne súvisiaceho daňového trestného činu je len fyzická osoba, ktorej konaním bol trestný čin spáchaný; nejde o duplicitne založený nárok na náhradu škody proti takému páchatelovi. Aj napriek nemožnosti uplatniť daňový majetkový nárok v adhéznom konaní je Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom (uvedeným v prvom odseku tohto bodu), v trestnom konaní o daňovom trestnom čine poškodeným s právami podľa § 46 odsek 1 Trestného poriadku (a podľa povahy veci aj podľa ostatných odsekov tohto ustanovenia, okrem odsekov 3 a 4).

II. Ak je v trestnom konaní podľa § 46 odsek 3 Trestného poriadku, postupom podľa § 256 odsek 2 Trestného poriadku, na hlavnom pojednávaní uplatnený daňový majetkový nárok uvedený v bode I. (ako nárok na náhradu škody proti obvinenej fyzickej alebo právnickej osobe), súd poškodeného nepripustí na hlavné pojednávanie (len) s uplatneným nárokom na náhradu

škody uznesením podľa § 256 odsek 3 Trestného poriadku, použijúc reštriktívny výklad tohto ustanovenia (poškodený zostane v postavení strany vo zvyšku svojich procesných práv). Taký postup sa aj v prípade, ak o nároku už bolo právoplatne rozhodnuté v konaní podľa Daňového poriadku, uplatní namiesto postupu podľa § 256 odsek 4, § 46 odsek 4 Trestného poriadku (keďže prekážka *res iudicata* sa týka len nároku na náhradu škody, o ktorom už bolo rozhodnuté, nie iného nároku).

B/ I. Právne vety uvedené v bodoch I. a II. časti A/ sa primerane použijú aj na akýkoľvek iný majetkový nárok, ktorý nie je podľa svojho hmotnoprávneho podkladu (teda právneho predpisu upravujúceho taký nárok) nárokom na náhradu škody alebo tzv. morálnej škody v zmysle § 287 odsek 1 Trestného poriadku (nárok podľa § 13 odsek 1 Občianskeho zákonníka). Pri tejto charakteristike nároku teda nejde o kvalifikačný moment trestného činu, aj keď môže ísť o rovnakú hodnotu v jej peňažnom vyčíslení.⁶

Odhaľovanie a vyšetrovanie daňových trestných činov si naďalej vyžaduje zvýšenú pozornosť nielen zo strany orgánov činných v trestnom konaní, ale aj zameranie trestnej politiky štátu, lebo okrem reparovania následku protiprávneho konania páchatel'ov, ktorý má výrazný dosah na príjmy štátu, je zároveň významné z hľadiska individuálnej a generálnej prevencie.

Bolo by preto vhodné *de lege ferenda* zmeniť a doplniť Trestný zákon a Trestný poriadok vo vzťahu k náležitému zákonnému postihovaniu daňových trestných činov, pri zohľadnení aj ich určitého majetkového základu vo vzťahu k škode, aby Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom, mohla v trestnom konaní o daňovom trestnom čine ako poškodená strana uplatniť nárok na náhradu škody v adhéznom konaní. Súd by tak mohol rozhodnúť o náhrade škody a v súlade aj s účelom trestného konania odčerpať výnos z trestnej činnosti. S uvedeným úzko súvisí aj možnosť predchádzajúceho zaistenia nároku poškodeného na náhradu škody na majetku obvineného už vo vyšetrovaní.

2. Vládne návrhy *de lege ferenda*

V nadväznosti na predchádzajúcu neúspešnú snahu viacerých štátnych orgánov, možno pozitívne hodnotiť poslednú legislatívnu aktivitu Ministerstva spravodlivosti SR v roku 2023, keď do Národnej rady SR predložilo vládny návrh zákona z 30. marca 2023, ktorým by sa menil a dopĺňal Trestný zákon, aj v časti definície škody v ustanovení § 124 odsek 3 Trestného zákona

⁶ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR z 29.11.2017 sp. zn. Tpj 39 – 60/2017 (Stanovisko č.71 uverejnené v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR č. 8/2017).

s jej premietnutím do skutkových podstát daňových trestných činov (§ 276 až § 278 Trestného zákona). Uvedená zmena by sa dotkla aj zmeny Trestného poriadku v časti o možnosti uplatňovať v trestnom konaní nárok na náhradu škody podľa § 46 odsek 3 Trestného poriadku, ktorá vznikla napríklad aj pri daňových trestných činoch.

Podľa dôvodovej správy k uvedenému vládne návrhu zákona z 30. marca 2023, ktorým by sa menil Trestný zákon v časti definície škody v ustanovení § 124 odsek 3, sa okrem iného navrhovalo, doplniť definíciu škody o skrátenú, neodvedenú alebo nezaplatenú daň, clo alebo poistné, neoprávnene vrátenú daň z pridanej hodnoty alebo spotrebnú daň, neoprávnene získaný alebo použitý nenávratný finančný príspevok, subvenciu, dotáciu, alebo iné plnenia zo štátneho rozpočtu, rozpočtu Európskej únie, rozpočtu spravovaného Európskou úniou, rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu, rozpočtu vyššieho územného celku alebo rozpočtu obce. Ďalej sa podľa dôvodovej správy k zmene súvisiaceho Trestného poriadku navrhovalo v ustanovení § 46 odsek 3 posilnenie práv a postavenia poškodeného v rámci trestného konania, vrátane uplatnenia nároku na náhradu škody. Týmto sa malo umožniť štátnym orgánom, obciam, VÚC, uplatniť si v trestnom konaní nárok na náhradu škody, ktorá im vznikla napríklad aj pri daňových trestných činoch, čo v súčasnosti nie je možné, lebo v zmysle stanoviska Najvyššieho súdu SR č. 71/2017 tieto nároky nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní podľa § 46 odsek 3 Trestného poriadku v tzv. adhéznom konaní.

V § 46 sa za odsek 3 navrhovalo vložiť nový odsek 4, ktorý by znel:

„(4) Ak bola trestným činom spôsobená škoda na finančných prostriedkoch tvoriacich štátny rozpočet, rozpočet Európskej únie, rozpočet priamo alebo nepriamo spravovaný alebo kontrolovaný Európskou úniou, rozpočet verejnoprávnej inštitúcie, rozpočet štátneho fondu, rozpočet vyššieho územného celku, rozpočet obce, nárok na náhradu škody môže uplatňovať subjekt, v ktorého pôsobnosti je správa rozpočtu. Na tento účel sa škodou rozumie aj skrátená, neodvedená alebo nezaplatená daň alebo poistné, neoprávnene vrátená daň z pridanej hodnoty alebo spotrebná daň, neoprávnene získaný alebo použitý nenávratný finančný príspevok, subvencia, dotácia, alebo iné plnenie z rozpočtu podľa prvej vety, a to až do výšky v akej neboli rozpočtu vrátené.“

Z dôvodovej správy je tiež zrejmé, že striktné vylúčenie skrátených daní, neoprávnených vratiek DPH, neoprávnených dotácií z uplatňovania náhrady škody v rámci trestného konania spôsobilo, že nemôže dôjsť k odčerpaniu výnosu z trestnej činnosti, tieto finančné prostriedky sú nevyhnutelné a predstavujú tak nenávratnú škodu na verejných financiách. Pritom páchatel' je v trestnom konaní odsúdený, ale nie je mu uložená povinnosť uhradiť škodu. V praxi sa často stáva, že trestné činy, ktorými je poškodený vyššie

spomenutý rozpočet sú páchané prostredníctvom nastrčených spoločností, v ktorých figurujú tzv. „biele kone“, pričom postihnutie týchto spoločností napríklad daňovými orgánmi v rámci daňového konania je v majorite neúčinné, respektíve nemožné (spoločnosti sú veľmi často nemajetné, nekontaktné a slúžia výlučne na neoprávnené uplatňovanie vratiek DPH). Na tejto trestnej činnosti koristia najmä organizátori trestnej činnosti, ktorých v osobitnom, najmä daňovom konaní nie je možné postihnúť. Rovnako sa stáva, že daňový trestný čin odhalí polícia až po lehote na možnosť vykonania daňovej kontroly, respektíve po lehote na možnosť vyrubenia dane v daňovom konaní. Uplynutím tejto lehoty takúto škodu (daň) už ani nie je možné v daňovom konaní vymáhať. Uvedená zmena má priamy vplyv na nástroje finančného vyšetrovania a odčerpávanie výnosov z trestnej činnosti, keďže aktuálne nie je možné v zmysle judikatúry Najvyššieho súdu SR v týchto prípadoch zaistiť nárok poškodeného prostredníctvom ustanovení Trestného poriadku. V zmysle Správy z Národného hodnotenia rizík za roky 2011 – 2015 a Správy pre Moneyval, viac ako 70 % nápadu ekonomickej trestnej činnosti tvoria daňové trestné činy a z celkovej spôsobenej škody ekonomickými trestnými činmi pripadá viac ako približne 60 % práve na daňové trestné činy.⁷

V zmysle predloženého vládneho návrhu z 30. marca 2023 sa ďalej navrhovalo v Trestnom zákone pri daňových trestných činoch (§ 276 až § 278 Trestného zákona) nahradiť kvalifikačný pojem „rozsah“, novým pojmom „škoda“ s cieľom umožniť štátnym orgánom uplatňovať si nárok na náhradu škody spôsobenej týmito trestnými činmi v trestnom konaní.

Zároveň sa navrhovalo aj zvýšenie škody na väčšiu škodu v základných skutkových podstatách trestných činov skrátenia dane a poistného podľa § 276 Trestného zákona a neodvedenia dane a poistného podľa § 277 Trestného zákona a v prípade trestného činu nezaplatenia dane podľa § 278 Trestného zákona na značnú škodu. Na trestnosť pri daňových trestných činoch by tak už nepostačovala škoda malá prevyšujúca 266 eur, ale v základných skutkových podstatách by sa vyžadovala väčšia škoda, ktorá by po úprave mala predstavovať sumu 5 000 eur. Do tejto sumy by bolo dané konanie postihované prostriedkami správneho trestania. Zároveň by sa odbremenili nadmerne zaťažované orgány činné v trestnom konaní.

⁷ Parlamentná tlač 1528. Vládny návrh zákona z 30. marca 2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, Dostupné dňa 28.09.2023 na <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1528>.

3 . Ďalšie návrhy de lege ferenda

Na základe stanoviska trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR z 29. novembra 2017 sp. zn. Tpj 39 – 60/2017, majetkové nároky štátu vyplývajúce z jednotlivých druhov daní, nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní v rámci adhézneho konania.

Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom ako poškodená, má síce procesné postavenie poškodeného, avšak bez nároku na náhradu škody a poškodeného súdy ani nepripustia na hlavné pojednávanie v rozsahu uplatneného nároku na náhradu škody uznesením podľa § 256 odsek 3 Trestného poriadku.

Postup v zmysle stanoviska Najvyššieho súdu SR má svoje dôsledky v oblasti trestného práva hmotného aj procesného. Ani legislatívne vyjadrenie v Trestnom zákone, že dlžná daň je škodou nemusí vyriešiť niektoré problémy v oblasti daňových deliktov. Riešenie si vyžaduje zohľadnenie širšieho kontextu v zmysle Trestného zákona, Trestného poriadku, ako aj rozhodovacej činnosti vnútroštátnych súdov a Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“).

Treba začať zmenou Trestného zákona a v príslušných skutkových podstatách daňových deliktov pojem v povinnom znaku „rozsah činu“ nahradiť pojmom „škoda“.

Následne Trestný poriadok dovoľuje zaviazat páchatela na náhradu škody iba ak ide o civilný nárok, ktorým dlžná daň nie je. Vzťah medzi správcom dane a daňovníkom je vzťahom verejnoprávnym, vyplývajúcim z finančnej činnosti štátu a jeho orgánov, prípadne orgánov miestnej samosprávy. Majetkové nároky štátu majú základ v predpisoch o jednotlivých druhoch daní, o ktorých vo svojej pôsobnosti prvotne rozhoduje príslušný správny orgán postupom podľa zákona č. 563/2009 Z. z. o správe daní Daňového poriadku (ďalej len „Daňový poriadok“). Tieto nároky majú administratívnoprávnu (nie civilnú) povahu a rozhodnutia o nich podliehajú prieskumu správneho súdu podľa Správneho súdneho poriadku.

Tieto nároky nie sú nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní podľa § 46 odsek 3 Trestného poriadku. Aj v tzv. adhéznom konaní, v ktorom rozhoduje trestný súd vždy podľa civilného práva hmotného, môže byť uplatnený a priznaný len taký nárok na náhradu škody, ktorý možno uplatniť aj v civilnom procese, t. j. prejednať ho a rozhodnúť v zmysle § 3 a § 4 Civilného sporového poriadku. Dlžná daň sa pritom nikdy nevyvíja žalobou v civilnom procese, keďže nejde o vec patriacu do právomoci súdov, ale tieto vymáha správca dane v konaní podľa Daňového poriadku. Trestný poriadok tak neumožňuje priznať také nároky na náhradu škody, ktoré nemajú civilnú povahu.

Ani príslušné zmeny Trestného poriadku nemusia postačovať. Pri daňových deliktach je trestné stíhanie vedené spravidla proti štatutárnym orgánom právnickej osoby. Vyskytujú sa prípady, v ktorých sú súčasne trestne stíhané aj právnické osoby, avšak len zriedkavo. Ak však ide o stíhanie iba štatutárneho orgánu (bez súčasného stíhania právnickej osoby), priznanie nároku na náhradu škody v trestnom konaní môže byť problematické. Rovnako problematické môže byť i uplatnenie niektorých ďalších inštitútov trestného práva.

Na vnútroštátnej úrovni i na úrovni ESLP bolo súdmi opakovane konštatované, že zodpovednosť za daňový dlh právnickej osoby nemožno prenášať na „manažment“ právnickej osoby. Je tomu tak preto, že právnická osoba je samostatným subjektom právnych vzťahov. Majetok tejto právnickej osoby je oddelený (samostatný) od majetku štatutárných orgánov. Subjektom dane je právnická osoba. Tejto vznikajú daňové povinnosti. Ak dôjde k skráteniu dane (daňovému dlhu), pohľadávka vzniká štátu voči právnickej osobe, nie jej štatutárnemu orgánu. Tá je potom povinná daňový dlh uhradiť a tento sa uhradza z jej majetku. Rovnaký princíp platí aj v prípade obohatenia sa v podobe skrátenej dane, či vyplateného nadmerného odpočtu DPH. Toto obohatenie sa prejavuje v majetkovej sfére právnickej osoby, nie jej štatutárneho orgánu.

Dlžná daň, či už v podobe skrátenej dane alebo neoprávnene vyplateného nadmerného odpočtu je výnosom z trestnej činnosti, ktorý sa prejavil v majetkovej sfére právnickej osoby. Ak táto právnická osoba nie je trestne stíhaná spolu s jej štatutárnym orgánom, problematickým môže byť aj zaisťovanie výnosov z trestnej činnosti. Aj v tomto prípade možno uplatniť rovnaký princíp, že výnos mala právnická osoba a nie jej štatutárny orgán. Z právneho hľadiska, štatutárny orgán žiaden výnos trestnou činnosťou nezískal. Štatutárny orgán môže týmto výnosom iba disponovať, nie je však v jeho vlastníctve. Vlastníkom tohto majetku (skrátenej dane, vratky DPH) je právnická osoba, v mene ktorej konal. V žiadnom prípade tak nemožno hovoriť, že výnos z trestnej činnosti nadobudol štatutárny orgán. Preto zaisťovanie takého výnosu, či už peňažných prostriedkov na účte alebo iného majetku štatutárneho orgánu bez ďalšieho môže vyvolať polemiku o zákonnosti takého postupu.

Teda neoprávnene uplatnený nadmerný odpočet DPH môže byť vyplatelný iba daňovníkovi, ktorým je z pohľadu správcu dane iba konkrétna právnická osoba (obchodná spoločnosť). Správca dane môže svoje administratívne postupy uplatniť iba voči daňovníkovi (právnickej osobe – obchodnej spoločnosti), reálne ovládanej vždy konkrétnou fyzickou osobou (štatutárom), ktorý je z pohľadu trestného práva primárnym páchatelom trestného činu, respektíve práve tou osobou, ktorá na verejnom rozpočte prostredníctvom daňovníka (právnickej osoby – obchodnej spoločnosti), spôsobila konkrétnu škodu.

Správca dane pritom zo zákona nie je oprávnený vymáhať škody na skrátenejších či neoprávnene vylákaných daniach voči iným subjektom ako daňovníkovi, ktorými sú však často nemajetné, či celkom účelovo zriadené právnické osoby (obchodné spoločnosti), ktoré slúžia iba na to, aby umožnili konkrétnym fyzickým osobám (štatutárom, často aj ďalším fyzickým osobám v pozadí) špekulatívne sa obohatiť vo svoj prospech na úkor štátneho rozpočtu. Voči fyzickej osobe (štatutárovi) však správca dane nemôže reálne zasiahnuť, keďže z jeho pohľadu nejde o subjekt dane, napriek tomu, že táto fyzická osoba (štatutár), subjekt dane – daňovníka (právnickú osobu – obchodnú spoločnosť) priamo ovláda, prijíma v jeho mene konkrétne rozhodnutia a v konečnom dôsledku ako jediná spôsobila na rozpočte konkrétnu škodu.

Zo znenia všetkých skutkových podstatí daňových trestných činov uvedených v Trestnom zákone je zrejme, že takých činov sa môže dopustiť ktokoľvek. Tieto trestné činy teda nie sú koncipované iba voči daňovníkom, či subjektom dane, ale voči všetkým osobám, ktoré zavinili vznik konkrétneho následku.

Právnické osoby (z pohľadu správcu dane daňovníci) sú teda často využívané iba k tomu, aby sa prostredníctvom nich na úkor štátneho rozpočtu obohacovali konkrétne fyzické osoby (štatutári, často krátko aj ďalšie fyzické osoby v pozadí). Ako už bolo spomenuté, napríklad neoprávnene uplatnený nadmerný odpočet DPH sa stáva v prvom rade majetkom právnickej osoby (daňovníka), keďže iba v jej prospech môže byť vyplatený. Praktické skúsenosti s nakladaním s takto vylákanými finančnými prostriedkami však nasvedčujú záveru, že k takýmto finančným prostriedkom sa v konečnom dôsledku dostávajú konkrétne fyzické osoby, ktoré ich následne využívajú výlučne vo svoj prospech, čomu je potrebné zabrániť.

Paradoxne potom vyznieva justičná prax, vychádzajúca z vyššie uvedeného stanoviska NS SR, keď v trestnom konaní nie je na náhradu škody možné zaviazat' práve tú fyzickú osobu, ktorá tento následok jednoznačne spôsobila, keďže si má takú škodu ako nárok administratívnoprávnej povahy vymáhať od dotknutého subjektu príslušný správny orgán. Kompetencie správnych orgánov v tomto smere sú však na rozdiel od trestných súdov výrazne limitované, čo reálne vymoženie takýchto prostriedkov fakticky znemožňuje.

V praxi teda dochádza k patovej situácii, kedy štát zastúpený svojimi správnymi orgánmi žiadnym spôsobom nedokáže prinavrátiť protiprávne odčerpané hodnoty do svojho rozpočtu, pričom ich náhrada je znemožnená aj v trestnom procese, kedy trestné súdy danú otázku žiadnym spôsobom neriešia, odvolávajú sa aj na vyššie uvedené stanovisko NS SR, hoci pred nimi stojí konkrétny páchatel' daňovej trestnej činnosti, reálne aj disponujúci neoprávnene odčerpanými zdrojmi zo spoločného majetku štátu.

Je teda na mieste zaoberať sa legislatívnou úpravou, ktorá by orgánom činným v trestnom konaní a súdom umožňovala zaisťovať majetok neoprávnene odčerpaný aj z verejných zdrojov, priamo u konkrétneho páchatela trestného činu, respektíve aj u jemu spriaznených osôb, prípadne, aby bolo možné na náhradu škody zaväzovať konkrétnych páchatelov trestných činov bez ohľadu nato, či ide o nárok civilnej alebo verejnej povahy.

Možno súhlasiť s ostatnou legislatívnou iniciatívou Ministerstva spravodlivosti SR, ktoré do Národnej rady SR predložilo vládny návrh zákona z 30. marca 2023, ktorým by sa menil a doplňal Trestný zákon, Trestný poriadok a ďalšie zákony. Predložený vládny návrh by do určitej miery riešil niektoré vyššie popisované situácie. Mohol by sa tak vytvoriť nástroj na efektívnejšie odčerpávanie výnosov z trestnej činnosti, keďže v súlade s účelom trestného konania podľa § 1 Trestného poriadku majú orgány činné v trestnom konaní a sudy v trestnom konaní postupovať tak, aby boli trestné činy náležite zistené, ich páchatelia spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti odňaté, pri rešpektovaní základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb. Okrem výroku o náhrade škody pri odsudzujúcom rozsudku by bolo možné už v prípravnom konaní efektívne zaisťovať majetok obvineného. Medzi nástroje, ktoré prispievajú k efektívnemu zaisťovaniu majetku páchatela za účelom dosiahnutia úplnej úhrady dlžnej dane je zaistenie nároku poškodeného podľa § 50 odsek 1 Trestného poriadku. Ide o mimoriadne účinný nástroj na zaistenie nároku poškodeného v trestnom, ktorý postihuje celý majetok páchatela.

Poškodeným v zmysle § 46 odsek 1 Trestného poriadku je osoba, ktorej bolo trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. V súvislosti s legislatívnou zmenou Trestného poriadku by bolo vhodné rozšíriť katalóg nárokov na náhradu škody. Aktuálne ide iba o civilné nároky. Podľa § 46 odsek 4 Trestného poriadku návrh poškodeného, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť škodu (§ 43 odsek 3) nemožno podať, ak bolo o nároku už rozhodnuté v civilnom procese alebo inom príslušnom konaní, ktoré však zákon žiadnym spôsobom ďalej nešpecifikuje. Na mieste by bolo legislatívne doplniť napríklad nároky administratívnej (správnej) povahy. Odstránila by sa tak prekážka, na ktorú poukázal Najvyšší súd SR vo svojom stanovisku ako jeden z dôvodov, pre ktorý má za to, že dlžná daň nie je škodou.

Snahou navrhovaných zmien je dotknuté ustanovenia Trestného zákona a Trestného poriadku upraviť tak, aby aj verejný nárok bol považovaný za nárok uplatniteľný v trestnom konaní. Pri škodách na verejných zdrojoch nie je poškodeným konkrétny subjekt práva, ale zväčša štátny či iný verejný rozpočet, ktorý nemá vlastnú právnu subjektivitu. Bolo pri prínosom zaviesť do

Trestného poriadku konkrétne ustanovenie, ktoré by jednoznačne definovalo, že v prípadoch škôd na rozpočtoch, či verejných zdrojoch, zastupuje záujem poškodeného v trestnom konaní príslušný štátny, či správny orgán. V súčasnosti sa napríklad pri daňových trestných činoch v procesnom postavení poškodeného vypočúva určený zástupca Finančného riaditeľstva SR, hoci škoda na dani vo svojej podstate nevznikla Finančnému riaditeľstvu SR, ale štátne-
mu rozpočtu. Vychádza sa teda z určitej analógie, ktorá však nemá celkom jednoznačnú zákonnú oporu.

Aj Timková, analytička Finančného riaditeľstva SR, sa obdobne vyjadruje k inštitútom poškodeného v trestných konaniach vedených vo veciach daňových trestných činov, ktoré v praxi uplatňujú daňové úrady alebo Finančné riaditeľstvo SR.⁸

V zmysle platnej zákonnej úpravy (§ 46 ods. 3 Trestného poriadku) majú právo na náhradu škody v adhéznom konaní bez rozdielu všetci, ktorí boli poškodení trestným činom. Uvedené ustanovenie neuvádza, že takýmto poškodeným nemôže byť štát zastúpený príslušným štátnym orgánom a nárok na náhradu škody vzhľadom na svoj status nemohol uplatniť. Pre odstránenie pochybností treba dotknuté ustanovenia Trestného poriadku upraviť, aby v záujme ochrany celospoločenských hodnôt umožňovali dotknutým zástupcom štátu, verejnej či štátnej správy, uplatnenie nárokov na náhradu škodu aj pri verejných nárokoch a zároveň by trestné súdy boli povinné o týchto nárokoch rozhodovať, a to vo vzťahu k osobám, ktoré konkrétne škody reálne zavini.

Ak bolo vykonaným dokazovaním dostatočne preukázané, že konkrétny následok na štátnom rozpočte, či iných verejných rozpočtoch, zaviniла konkrétna osoba, je primerané takú osobu nielen trestať, ale zabezpečiť, aby neoprávnene odčerpané hodnoty zo spoločného majetku boli do tohto majetku riadne vrátené, k čomu v súčasnosti nedochádza.

Z istého uhla pohľadu môže ísť síce o duplicitný nárok štátu, o ktorom sa Najvyšší súd SR zmieňuje vo svojom stanovisku, ak je však tento nárok normami správneho práva objektívne nevyhľadateľný, pričom k jeho náhrade môže v trestnom konaní dôjsť celkom adresne voči konkrétnemu páchatelovi trestného činu, je potrebné trvať na tom, aby štát urobil všetko preto, aby neoprávnene odčerpané hodnoty do svojho majetku získal späť.

Súčasný stav reálne spôsobuje iba narastajúce škody na rozpočtoch, ktoré sú systematicky nezákonne (v podstate podvodne, spreneverou alebo inak, vychádzajú z ich majetkovej povahy, kedy dochádza k reálnej škode na majetku subjektu práva, ktorým je Slovenská republika, zastúpená príslušným

⁸ TIMKOVÁ, L. Postavenie štátu ako poškodeného v trestnom konaní vedenom pre daňové trestné činy. *Justičná revue*, 2022, č. 3, s. 379 – 384.

štátnym orgánom) získavané konkrétnymi osobami bez toho, aby existovala objektívna možnosť na ich reparáciu.

Pri daňových trestných činoch sa v trestnom konaní neskúma vzťah daňovníka a štátu, ale vzťah páchatel'a a štátu, ktorým z pohľadu daňových trestných činov môže byť ktokoľvek. Môžu síce existovať administratívno-právne pravidlá v tom zmysle, že za porušenie daňových predpisov nemožno postihovať manažment daňového subjektu. Ak je ale dostatočne preukázané, že porušenie daňových predpisov bolo realizované v úmysle neoprávneného obohatenia sa konkrétnej osoby z manažmentu daňovníka, nie je logicky na mieste, aby takáto osoba bola „chránená“ a v istom zmysle slova nepostihnuteľná, a to napriek tomu, že konkrétnym majetkom z takejto trestnej činnosti preukázateľne disponuje.

Trestný zákon napríklad nedefinuje ani pojem „majetok“. Aj z pohľadu nároku na náhradu škody spôsobenej na verejných zdrojoch je teda vhodné, aby do Trestného zákona bola zavedená napríklad aj definícia pojmu „majetok“, za ktorý by mali byť považované civilné aj verejné zdroje či statky. V prípade presnejšej definície pojmu „majetok“ by tak nebolo nevyhnutné do zákona zavádzať detailnú definíciu pojmu „škoda“ tak, ako to predpokladá navrhovaná novela.

Vo vzťahu k Najvyšším súdom SR naznačenej duplicitě nárokov bude nevyhnutné vytvoriť legislatívny mechanizmus, ktorý bude reflektovať na zásadu *ne bis in idem*, hoci nejde priamo o otázku trestania, ale o náhradu škody, mala by taká úprava efektívne zabrániť duplicitě rozhodnutí, kedy o jednom a tom istom nároku štátu bude možné rozhodnúť iba raz, a to za stanovených podmienok.

Nová legislatívna úprava by mala znemožňovať trestnému súdu zaväzovanie na náhradu škody voči subjektu, voči ktorému už štát v podobe daňového úradu vedie napríklad daňové exekučné konanie, čo by sa malo detailnejšie premietnuť do ustanovenia § 46 odsek 4 Trestného poriadku. Uvedený mechanizmus ostatne funguje aj v súčasnosti, kedy trestné súdy nezaväzujú obžalovaného na náhradu škody v prípadoch, ak boli tieto už uplatnené v civilnom procese, kedy oprávnený subjekt už napríklad disponuje príslušným exekučným titulom. Riešením môže byť napríklad povinné vyjadrenie dotknutého štátneho orgánu voči súdu v tom zmysle, či voči konkrétnemu subjektu vedie alebo nevedie administratívne konanie týkajúce sa náhrady škody v správnom konaní.

Podľa Majchráka z odboru právnych služieb Finančného riaditeľstva SR, akékoľvek rozhodnutie v daňovom konaní, ktorým bolo rozhodnuté o vyrubení dane, však nie je rozhodnutím o nároku na náhradu škody, tak ako to predpokladá § 46 odsek 4 Trestného poriadku. Podľa Daňového poriadku predmetom daňového konania, respektíve v širšom zmysle predmetom

správy daní nie je zisťovanie škody ani rozhodovanie o náhrade škody. Predmetom daňového konania sú iné skutočnosti, daňové konanie sa riadi iným zásadami a postupmi ako trestné konanie alebo občianske súdne konanie. Podľa § 2 písmeno a), písmeno c) Daňového poriadku sa správou daní rozumie postup súvisiaci so správnym zistením dane a zabezpečením úhrady dane a ďalšie činnosti podľa tohto zákona alebo osobitných predpisov. Daňovým konaním je konanie, v ktorom sa rozhoduje o právach a povinnostiach daňových subjektov. Daňový poriadok ani iný daňový predpis nemá ustanovenie z ktorého by sa dalo vyvodiť, že v daňovom konaní sa zisťuje škoda, resp. že sa v daňovom konaní rozhoduje o náhrade škody. Škoda ako následok spáchania trestného činu sa zisťuje a dokazuje výlučne v trestnom konaní (§ 119 odsek 1 písmeno e) Trestného poriadku). Nie v každom prípade trestného konania o daňovom trestnom čine je vykonávané aj daňové konanie a závery tohto daňového konania nemusia byť v súlade so závermi Trestného konania.⁹

Problematická môže byť ďalej aj procesná úprava Trestného poriadku v ustanoveniach týkajúcich sa tzv. odkázania s uplatneným nárokom na náhradu škody na civilný proces. S nárokom na náhradu škody spočívajúcej napríklad v skrátenej dani nemožno poškodeného odkázať na civilný proces, keďže v danom prípade to nie sú nároky, o ktorých by bol oprávnený rozhodovať civilný súd. Riešením môže byť zavedenie povinnosti súdu zaväzovať na náhradu škody páchatelov, ktorí preukázateľne danú škodu spôsobili, avšak iba vtedy, ak o tomto nároku nekoná, respektíve z logiky veci nemôže konať správny orgán (napríklad v prípade obchodnej spoločnosti voči jej konateľovi). O akýchkoľvek ďalších sporných nárokoch by trestný súd nemal autoritatívne rozhodovať, čo by sa ale malo preniesť do výroku rozsudku i jeho odôvodnenia. Ak by súd vo výroku rozsudku uviedol, že so sporným zvyškom uplatneného nároku obžalovaného na jeho náhradu nezaväzuje, mal by byť taký výrok dostatočne odôvodnený.

Na úrovni EÚ ďalej možno poukázať na čl. 2, čl. 250 ods. 1 a čl. 273 smernice Rady 2006/112/ES z 28. novembra 2006 o spoločnom systéme dane z pridanej hodnoty (Ú. v. EÚ L 347, s. 1), ktoré preberajú najmä ustanovenia čl. 2 šiestej smernice a čl. 22 odsek 4 a 8 tejto smernice, a jednak z čl. 4 odsek 3 Zmluvy o Európskej únii. Z týchto vyplýva, že každý členský štát musí prijať všetky legislatívne a správne opatrenia, aby zabezpečil, že splatná daň z pridanej hodnoty bude na jeho území vyberaná v plnej výške a bude bojovať proti podvodu. Okrem toho čl. 325 Zmluvy o fungovaní Európskej únie ukla-

⁹ MAJCHRÁK, J. Nad jedným stanoviskom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, dostupné dňa 12.10.2023 na <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a885-nad-jednym-stanoviskom-najvyššieho-sudu-slovenskej-republiky>.

dá členským štátom povinnosť bojovať proti protiprávnym konaniam poškodzujúcim finančné záujmy Európskej únie prostredníctvom odstraňujúcich a účinných opatrení a osobitne im ukladá povinnosť prijať rovnaké opatrenia na zamedzenie podvodov poškodzujúcich finančné záujmy Európskej únie, aké prijímajú na zamedzenie podvodov poškodzujúcich ich vlastné finančné záujmy. Zároveň treba zdôrazniť, že vlastné zdroje Európskej únie podľa čl. 2 ods. 1 rozhodnutia Rady 2007/436/ES, Euratom zo 7. júna 2007 o systéme vlastných zdrojov Európskych spoločenstiev (Ú. v. EÚ L 163, s. 17) zahŕňajú okrem iného príjmy pochádzajúce z uplatnenia jednotnej sadzby na harmonizovaný vymeriavací základ dane z pridanej hodnoty stanovený v súlade s pravidlami Európskej únie.

Existuje tak priama súvislosť medzi výberom príjmov z dane z pridanej hodnoty v súlade s uplatniteľným právom Európskej únie na jednej strane a dostupnosťou zodpovedajúceho zdroja založeného na dani z pridanej hodnoty v rozpočte Európskej únie na strane druhej, lebo akýkoľvek výpadok vo výbere týchto príjmov spôsobuje potenciálne zníženie tohto druhu zdroja finančných prostriedkov (Napríklad rozsudok Súdneho dvora z 26. februára 2013, Fransson, C-617/10, body 25 a 26).

Rešpektujúc povinnosť euro-súladneho výkladu a uplatňovania vnútroštátneho práva treba v podmienkach Slovenskej republiky považovať za účinný prostriedok boja proti daňovým podvodom pri výbere dane z pridanej hodnoty (vo všeobecnom slova zmysle) všetky či už hmotnoprávne alebo procesnoprávne inštitúty, ktoré umožňujú odčerpať výnosy z tohto druhu trestnej činnosti, respektíve ich majetkový ekvivalent, a navrátiť ich do rozpočtu Slovenskej republiky a jeho prostredníctvom v konečnom dôsledku aj do rozpočtu Európskej únie. Takýto charakter má nepochybne peňažný trest, trest prepadnutia majetku, trest prepadnutia veci, ale i zhabanie veci a im zodpovedajúce zaisťovacie opatrenia v podobe zaistenia výkonu trestu prepadnutia majetku podľa § 425 až 427 Trestného poriadku, zaistenia výkonu prepadnutia veci podľa § 428 odsek 2 až 4 Trestného poriadku a zaistenia zhabania veci podľa § 461 odsek 2 Trestného poriadku. (Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 26. septembra 2017, sp. zn. 2Tost/45/2016).

Je potrebné uviesť, že podľa § 59 ods. 1 Trestného zákona, trest prepadnutia majetku postihuje, v rozsahu, ktorý patrí odsúdenému pri výkone trestu prepadnutia majetku po ukončení konkurzného konania, a) výtazok zo speňaženia majetku, b) majetok vylúčený zo súpisu majetku podstát, c) majetok podliehajúci konkurzu, ak nedošlo k speňaženiu majetku.

Z uvedeného vyplýva, že konfiškovať možno len majetok, ktorý je vo výlučnom vlastníctve páchatela. V prípade skrátenej dane alebo neoprávnene uplatneného nadmerného odpočtu DPH, ktorý získala právnická osoba platí, že tento sa prejavil v majetkovej sfére právnickej osoby, nie konateľa. Kona-

teľ spoločnosti môže len disponovať majetkom právnickej osoby, nie je však v jeho vlastníctve. Vlastníkom tohto majetku („vratky“) je právnická osoba. Majetok (v zmysle prípadného postupu podľa § 58 Trestného zákona) tvorí súhrn všetkých aktív páchatel'a. Je to súhrn všetkých majetkových hodnôt, t. j. vecí, pohľadávok a iných práv, a peniazmi ocenených hodnôt. Vecné budú všetky hmotné predmety, ktoré majú úžitkovú hodnotu, vrátane peňazí v hotovosti, bytu a nebytových priestorov, výsledkov ľudskej tvorivej činnosti a cenných papierov. Pohľadávkami sú najmä vklady na bankových účtoch, na vkladných knižkách, nároky na vyplatenie dividend, nároky z poistného plnenia a podobne. Inými právami a peniazmi ocenenými hodnotami sa rozumejú obchodné podiely, resp. členské vklady v obchodných spoločnostiach, vklad tichého spoločníka atď. Preto nemožno hovoriť o tom, že konateľ nadobudol majetok trestnou činnosťou alebo z výnosu z trestnej činnosti. (Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 13.01.2021, sp. zn. 3Tdo/49/2020).

Z hľadiska možných legislatívnych zmien si vyžadujú pozornosť aj ďalšie otázky, týkajúce sa napríklad: a) možného postihu nevedenia a nepredloženia zodpovedajúcej účtovnej agendy právnickej a fyzickej osoby - podnikateľa orgánom činným v trestnom konaní, respektíve orgánom daňovej správy, čo aj z nedbanlivosti, b) možnosti zániku trestnosti činu pri všetkých daňových trestných činoch určením násobku úhrady nezákonne skrátených daní, poistného, odvodov, cla a pod, ich neodvedením, nezaplatením, prípadne spáchaním daňového podvodu, respektíve zváženia možnosti aj čiastočného zániku trestnosti činu, c) možnosti čiastočného a postupného zániku trestnosti činu pri daňových trestných činoch uplatnením inštitútu účinnej ľútosti, zosúladenie výšky trestných sadzieb pri § 276, § 277 a § 277a Trestného zákona v najvyšších odsekoch, d) možnosti postupu podľa § 88 Trestnom poriadku už v prípravnom konaní z dôvodu existencie problémov zabezpečenia svedkov pri využívaní tzv. bielych koní.

Záver

Aktuálna zákonná úprava postihovania daňových trestných činov uvedená v Trestnom zákone a v Trestnom poriadku nie je dostatočná, ani z hľadiska individuálnej a generálnej prevencie, ani z hľadiska následného odnímania výnosov z daňovej trestnej činnosti.

Daňové trestné činy síce tvoria len necelé 4 % z celkového počtu trestne stíhaných osôb, avšak v rámci hospodárskych trestných činov patria daňové trestné činy medzi najpočetnejšie a z hľadiska rozsahu ich následku, ktorý často v jednotlivých trestných veciach presahuje aj viac desiatok miliónov eur, spôsobujú príjmom štátneho rozpočtu závažné negatívne následky.

Určité zníženie počtu daňovej trestnej činnosti síce vyplýva z uplatnenia inštitútu účinnej ľútosti páchatelmi, avšak prioritou trestnej politiky štátu by malo byť, aby majetkové nároky štátu vyplývajúce z jednotlivých druhov daní, boli nárokom na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní v rámci adhézneho konania.

Je zrejme určitá disproporcia medzi náročnosťou odhaľovania a vyšetrovania daňových trestných činov a následnou rozhodovacou činnosťou súdov, ktoré majetkové nároky štátu vyplývajúce z jednotlivých druhov daní, nepovažujú za nárok na náhradu škody, ktorý je možné uplatniť v trestnom konaní v rámci adhézneho konania.

Bolo by preto vhodné *de lege ferenda* zmeniť a doplniť Trestný zákon a Trestný poriadok vo vzťahu k náležitému zákonnému postihovaniu hospodárskych daňových trestných činov, pri zohľadnení aj ich určitého majetkového základu vo vzťahu k škode, aby Slovenská republika, zastúpená príslušným orgánom, mohla v trestnom konaní o daňovom trestnom čine ako poškodená strana uplatniť nárok na náhradu škody v adhéznom konaní. Súd by tak mohol rozhodnúť o náhrade škody, ako aj odčerpať výnos z trestnej činnosti.

S uvedeným úzko súvisí aj možnosť predchádzajúceho zaistenia nároku poškodeného na náhradu škody už vo vyšetrovaní v rámci tzv. finančného vyšetrovania za účelom odňatia výnosov z trestnej činnosti, ako aj možnosť zaistenia peňažných prostriedkov na účte v banke.

Je nevyhnutné venovať pozornosť už preventívnym opatreniam pri eliminácii daňovej trestnej činnosti, keďže odhaľovanie, vyšetrovanie a dokazovanie daňovej trestnej činnosti ovplyvňujú sofistikované spôsoby jej páchania, zakrývania, nákladné a dlhotrvajúce znalecké skúmania, absencia účtovných dokladov, ako aj nadnárodný charakter daňovej trestnej činnosti s potrebou vykonávania výsluchov prostredníctvom medzinárodnej justičnej spolupráce, čo výrazne predlžuje trestné konanie. Zvýšenú pozornosť vyžaduje aj vyšetrovanie trestnej činnosti voči právnickým osobám, prostredníctvom ktorých sa páchatelia špekulatívne dostávajú k nelegálnym zdrojom príjmu, ktorý sa v zmysle súčasnej aplikačnej praxe dostáva mimo dosahu správnych a justičných orgánov.

LITERATÚRA

1. KOCINA, J. *Daňové trestné činy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 358 s. ISBN 978-7380-442-8.
2. MAJCHRÁK, J. Nad jedným stanoviskom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, dostupné dňa 12. októbra 2023 na <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a885-nad-jednym-stanoviskom-najvyššieho-sudu-slovenskej-republiky>.
3. RAKOVSKÝ, P. *Daňový podvod a zneužitie práva v oblasti daní. Právne následky*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, 208 s. ISBN 978-80-8232-000-1.

4. STIFFEL, H. – TOMAN, P. – SAMÁŠ, O. *Trestný zákon. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, s. r. o., 2010, 938 s. ISBN 978-80-8078-370-9.
5. TIMKOVÁ, L. Postavenie štátu ako poškodeného v trestnom konaní vedenom pre daňové trestné činy. *Justičná revue*, č. 3, roč. 74, 2022, s. 379-384. ISSN 1335-6461.
6. Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava SR v znení neskorších predpisov.
7. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.
8. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.
9. Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 26. septembra 2017, sp. zn. 2Tost/45/2016.
10. Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 12. januára 2017, sp. zn. 5 Tost 46/2016.
11. Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 13. januára 2021, sp. zn. 3Tdo/49/2020.
12. Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 21. apríla 2020, sp. zn. 2Tdo/66/2019.
13. Uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 30. novembra 2021, sp. zn. 4 Tdo 1179/2021.
14. Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR z 29. novembra 2017 sp. zn. Tpj 39 – 60/2017 (Stanovisko č. 71 uverejnené v Zbierke stanovísk NS a rozhodnutí súdov SR č. 8/2017).
15. Parlamentná tlač 1528. Vládny návrh zákona z 30. marca 2023, ktorým sa mení a dopĺňa
16. zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, Dostupné dňa 28. septembra 2023 na <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1528>.
17. Správy generálneho prokurátora SR o činnosti prokuratúry a poznatkoch prokuratúry o stave zákonnosti v Slovenskej republike a správy špeciálneho prokurátora o činnosti Úradu špeciálnej prokuratúry za roky 2017 – 2021, dostupné dňa 12. októbra 2023 na
18. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2021-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
19. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2020-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
20. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2019-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
21. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2018-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
22. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-generalneho-prokuratora-slovenskej-republiky-o-cinnosti-prokuratury-v-roku-2017-a-poznatkoch-prokuratury-o-stave-zakonnosti-v-slovenskej-republike/>.
23. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2021/>.
24. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2020/>.
25. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2019/>.
26. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2018/>.
27. <https://www.genpro.gov.sk/spravy-o-cinnosti/sprava/sprava-o-cinnosti-uradu-specialnej-prokuratury-a-poznatky-uradu-specialnej-prokuratury-o-stave-zakonnosti-za-rok-2017/>.

Kontaktné údaje autora:

JUDr. Rastislav Remeta, PhD.

Krajská prokuratúra Bratislava

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

rastislav.remeta@genpro.gov.sk

ZAISTENIE VÝKONU TRESTU PREPADNUTIA MAJETKU A SÚDOBÁ ROZHODOVACIA PRAX ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ENSURING THE ENFORCEMENT OF THE PENALTY OF CONFISCATION OF PROPERTY AND CONTEMPORARY DECISION-MAKING PRACTICE OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE SLOVAK REPUBLIC

JUDr. Miloš Maďar, PhD., LL.M.

(Ústavný súd Slovenskej republiky,
Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín,
Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Abstrakt: *Zaistenie majetku na účely výkonu trestu prepadnutia majetku patrí medzi nepopulárne trestnoprávne nástroje, ktorými sa obmedzuje vlastnícke právo obvinených osôb počas prebiehajúceho trestného konania. S výnimkami normovanými v § 426 ods. 1 Trestného poriadku sa pritom vzťahuje na celý majetok obvineného, ako aj na majetok, ktorý nadobudne po zaistení. Po novele Trestného poriadku zákonom č. 312/2020 Z. z. sa zvýšila frekvencia jeho používania, čo sa náležite prenieslo aj pred Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“), ktorý sa v konaní o ústavných sťažnostiach musel vysporiadať s ústavnoprávnymi mantinelmi jeho aplikácie. Tento príspevok prináša podstatnú rekapituláciu zásadných východísk.*

Kľúčové slová: *prepádnutie majetku, zaistenie výkonu prepadnutia majetku, trest, ústavný súd, trestný zákon, trestný poriadok, ústavná sťažnosť, konanie pred ústavným súdom*

Abstract: *Seizure of property for the purpose of enforcement of the penalty of forfeiture of assets is one of the unpopular criminal law instruments that limit the ownership rights of accused persons during ongoing criminal proceedings. With the exceptions stipulated in section 426 par. 1 of the Code of criminal procedure, it applies to the entire property of the accused, as well as to the property acquired after the seizure. After the amendment of the Code of criminal procedure by Act No. 312/2020 Coll. the frequency of its use has increased, which was duly brought before the Constitutional Court of the Slovak Republic (hereinafter referred to as the „Constitutional Court“), which had to deal with the constitutional barriers of its application. This article provides a substantial recapitulation of fundamental doctrines.*

Key words: *Forfeiture of Assets, Enforcement of Punishment of Forfeiture of Assets, penalty, Constitutional court, Criminal Code, Code of criminal proceedings, constitutional complaint, proceedings before the Constitutional Court*

Úvod

Trestný poriadok vo svojich ustanoveniach § 425 až § 427 normuje špecifický zaisťovací inštitút, ktorým je zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku.

Ide o trestno-procesný inštrument, ktorý bol dlhé roky na pokraji záujmu orgánov aplikácie práva a k jeho využívaniu dochádzalo nie veľmi často. Uvedený stav bol zrejme vyvolaný rigidnou právnou úpravou, ktorá obsahovala „príliš silné“ garancie vo vzťahu k ochrane majetkových práv obvineného. Dôvodová správa k dotknutým zákonným ustanoveniam pri rekonštrukcii v roku 2005 stručne konštatovala, že keďže doterajšia právna úprava výkonu trestu prepadnutia majetku sa plne osvedčila, odporúča aj jej prevzatie do návrhu nového Trestného poriadku. Táto úprava bola považovaná za natoľko podrobnú, že hoci upravovala veľmi závažný zásah do majetkových práv, zároveň obsahovala garancie, aby boli chránené práva tretích osôb, ktoré sa trestného činu nedopustili a o ktorých výživu je odsúdený povinný sa starať, pričom návrh zároveň obsahoval aj humanizačné prvky voči samotnému odsúdenému. Na druhej strane mala dôvodová správa za to, že inštitútom zaistenia majetku sa dostatočne poskytovala aj ochrana záujmu spoločnosti pred odčerpaním nelegálne trestným činom získaného majetku.¹

Ustanovenie § 425 Trestného poriadku upravuje v súvislosti so zaistením výkonu trestu prepadnutia majetku dva procesné postupy:

- a) zaistenie majetku podľa prvej vety odseku 1 je fakultatívne a na takýto postup musia byť splnené dve podmienky. Treba očakávať uloženie trestu prepadnutia majetku vzhľadom na povahu a závažnosť činu a na pomery obvineného a zároveň obvinený je sťahovaný pre niektorý z trestných činov podľa § 58 ods. 1 až 3 TZ. Je na úvahe súdu a v prípravnom konaní prokurátora, či treba v konkrétnom prípade pristúpiť k zaisteniu majetku (obvineného – formálna podmienka). Podmienka „len“ súčasného vedenia trestného stíhania za niektorý z vyššie uvedených trestných činov sama o sebe nepostačuje;
- b) zaistenie majetku obvineného podľa druhej vety odseku 1 je naopak obligatórne, pričom súd prvého stupňa musí zaistiť majetok obvineného, ak uložil trest prepadnutia majetku a rozsudok nenadobudol právoplatnosť podľa § 425 TP. V danom prípade je aplikácia tohto ustanovenia viazaná len na uloženie trestu prepadnutia majetku, ktorý zatiaľ nenadobudol právoplatnosť.²

Aplikačné oživenie tohto trestnoprávneho inštitútu priniesla novela Trestného poriadku zákonom č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý okrem iného s účinnosťou od 1. januára 2021 novelizoval aj usta-

¹ Dôvodová správa č. 301/2005 Ds, Vládny návrh – Trestný poriadok.

² ČENTĚŠ, J., LISÁNSKY, T. § 425 [Zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku]. In: ČENTĚŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 871 – 872.

novenia § 50 ods. 1 a § 425 ods. 1 prvej vety Trestného poriadku tak, že obava zo zmarenia alebo sťaženia uspokojenia nároku na náhradu škody, resp. výkonu trestu prepadnutia majetku už nie je výslovne podmienkou na zaistenie majetku v zmysle príslušných zákonných ustanovení. Dôvodová správa k uvedenému zákonu zmenu Trestného poriadku v časti § 425 odôvodňovala tak, že podmienka obavy z výkonu trestu prepadnutia majetku bola vypustená z príslušných ustanovení zákona s prihliadnutím na poznatky z praxe, keďže bolo problematické jej dokazovanie a sťažovalo to dosiahnutie účelu inštitútov zaistenia majetku. Zákonodarca tak ani nestrácal čas vymýšľaním zbytočne komplikovaných (pseudo)legitímnych dôvodov pre túto legislatívnu úpravu a rovno vyšiel „s farbou von“, keď priznal, že orgánom aplikácie práva chcel situáciu zjednodušiť. Nič z čoho by sme sa mohli tešiť. A to ani vtedy, ak trváme na tom, že iba efektívne a nie bezzubé trestné zákonodarstvo je cestou k naplneniu účelu trestného konania.

Referenčné zákonné ustanovenie tak pred uvedenou novelizáciou nevychádzalo z predpokladu, že obava zo sťaženia alebo zmarenia výkonu trestu je daná; táto obava musela byť preukázaná. Na preukázanie obavy sa pritom vyžadovalo také konanie, ktoré malo znemožniť alebo aspoň sťažiť výkon trestu prepadnutia majetku napríklad tým, že obvinený po čine majetok skrýva, predáva alebo daruje príbuzným.³ K uvedenému treba dodať, že obava zo sťaženia alebo zmarenia výkonu trestu prepadnutia majetku musela byť preukázaná konkrétnymi zistenými skutočnosťami o uvedenom konaní obvineného alebo ďalších osôb.⁴ Po predmetnej novelizácii tak už existenciu obavy nebolo treba pre zaistenie majetku dokazovať.

1. Referenčný rámec ústavnoprávneho prieskumu vo vzťahu k citovaným zákonným ustanoveniam

Zaistením majetku sťažovateľov na základe súdneho rozhodnutia môže dôjsť k obmedzeniu ich vlastníckeho práva chráneného v čl. 20 ods. 1 ústavy, pretože podstatným prvkom tohto práva je aj možnosť majetok právne ovládať.⁵

Vo vzťahu k súdnym rozhodnutiam, ktoré sa týkali zaistenia majetku podľa § 425 Trestného poriadku, už ústavný súd rovnako skonštatoval aj apliko-

³ pozri MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Iura Edition, s. r. o., 2006, Bratislava, s. 199; v danom prípade išlo o § 50 Trestného poriadku v znení účinnom do 31. decembra 2020, čo však nie je rozhodujúce, pretože tu ide o charakter činnosti, ktorá je spôsobilá vyvolať obavu z prípadného zmarenia rozhodnutia vo veci samej.

⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2421.

⁵ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 16. novembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 577/2021, bod 10 odôvodnenia.

vateľnosť práva na súdnu a iné právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, pretože jeho súčasťou je aj právo také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo podstatné otázky vo veci sťažovateľov. Všeobecný súd nemusí rozhodovať v súlade so skutkovým a s právnym názorom účastníka konania, je však povinný na procesné úkony účastníka reagovať primeraným, zrozumiteľným a ústavne akceptovateľným spôsobom.⁶ Vzhľadom na charakter rozhodnutí sa však neuplatnia všetky záruky vyplývajúce z predmetného článku ústavy.⁷ Na druhej strane v rámci prieskumu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy už ústavný súd vo svojej judikatúre vychádza aj z kritérií týkajúcich sa ochrany majetku podľa čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“), ktoré sú použiteľné aj vo vzťahu k čl. 20 ústavy.

Európsky súd pre ľudské práva vo svojich rozhodnutiach stabilne pripomína, že čl. 1 dodatkového protokolu obsahuje tri odlišné pravidlá týkajúce sa práva na majetok. V prvej vete prvého odseku je obsiahnuté všeobecné pravidlo, ktoré zvyrazňuje princíp pokojného užívania majetku; druhá veta prvého odseku upravuje podmienky, za ktorých môže dôjsť k pozbaveniu majetku, a v druhom odseku je upravené právo členských štátov okrem iného upraviť užívanie majetku v súlade so všeobecným záujmom. Uvedené tri pravidlá nie sú „odlišné“ v tom zmysle, že by boli od seba oddelené; druhé a tretie pravidlo, ktoré sa týkajú osobitných prípadov, pri ktorých dochádza k zásahu do pokojného užívania majetku, preto musia byť vykladané v zmysle všeobecného princípu zvyrazneného v prvom pravidle. Oba uvedené druhy zásahov do práva na pokojné užívanie majetku preto musia byť v súlade s princípom zákonnosti, musia sledovať legitímny cieľ, a to takými prostriedkami, ktoré možno považovať za primerané na jeho dosiahnutie. Z uvedeného vyplýva, že pri každom zásahu do pokojného užívania majetku musí byť nastolená spravodlivá rovnováha medzi legitímnym záujmom, ktorý je zaistením majetku sledovaný, a medzi ochranou základných práv jednotlivca.⁸

Otázka nastolenia spravodlivej rovnováhy prichádza do úvahy vtedy, ak bol zásah do pokojného užívania majetku zákonný a nebol svojvoľný.⁹ K nastoleniu spravodlivej rovnováhy ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti dodal, že o nej nemožno hovoriť vtedy, ak súdnym rozhodnutím dotknutá osoba znáša neprimerané bremeno, pričom treba vziať do úvahy aj povahu zásahu do práva dotknutej osoby, aký je sledovaný cieľ, podstatu práv do-

⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 16. novembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 577/2021.

⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 7. decembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 620/2021, bod 34 odôvodnenia.

⁸ Napr. *Bruncrona proti Fínsku*, č. 41673/98, ods. 65 – ods. 67, 16. 11. 2004.

⁹ *Pozri Maniscalco proti Taliansku (dec.)*, č. 19440/10, ods. 55, 2. 12. 2014.

tknutých zásahom a tiež postup dotknutej osoby a štátnych orgánov.¹⁰ Z hľadiska rozhodovacej činnosti EŠLP a ústavného súdu sa teda zaistenie majetku podľa § 425 Trestného poriadku riadi tretím pravidlom obsiahnutým v druhom odseku čl. 1 dodatkového protokolu, pretože jeho cieľom nie je zbaviť obvineného jeho majetku, ale dočasne obmedziť jeho vlastnícke práva s cieľom zabezpečiť výkon prípadného trestu prepadnutia majetku.¹¹ V tejto súvislosti je tiež vhodné pre porovnanie pripomenúť, že pri zaistení majetku podľa § 50 ods. 1 Trestného zákona ide o nárok občianskoprávny, ktorý sa však tiež riadi ustanoveniami druhého odseku čl. 1 dodatkového protokolu.¹²

V zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva¹³ v prípade namietaného porušenia práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu musí súd skúmať, či v danej veci došlo k zásahu do tohto práva, či tento zásah môže byť ospravedlnený legitímnym cieľom vo verejnom (všeobecnom) záujme a či tento zásah bol vzhľadom na všetky okolnosti prípadu primeraný. Pokiaľ ide o primeranosť, súdy musia nájsť spravodlivú rovnováhu medzi požiadavkami všeobecného záujmu spoločnosti a požiadavkami ochrany práva jednotlivca (IV. ÚS 509/2018).¹⁴

2. Všeobecne zdržanlivý prístup ústavného súdu

Zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku podľa § 425 Trestného poriadku predstavuje obmedzenie len dočasné, svojím charakterom predbežné a zaisťovacie, keďže jeho účelom je zabezpečenie majetku pre potreby prípadného výkonu rozhodnutia vo veci samej, ktoré sa zaisteného majetku bude týkať.¹⁵ Možno pritom konštatovať, že pri prieskume súdnych rozhodnutí dočasnej povahy je ústavný súd vzhľadom na svoje postavenie a právomoci pomerne zdržanlivý. Konanie o ústavnej sťažnosti totiž nemožno považovať za pokračovanie trestného konania a posúdenie splnenia podmienok na zaistenie majetku v trestnom konaní je v právomoci všeobecných súdov. Ústavný súd v zásade nie je oprávnený preskúmať, či v konaní pred všeobecným súdom bol, alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Rozhodnutie ústavného

¹⁰ Napr. Karahasanoğlu proti Turecku, č. 21392/08 a 2 ďalšie, ods. 149, 16. 3. 2021.

¹¹ Pozri Džinić proti Chorvátsku, č. 38359/13, ods. 60 – ods. 61, 17. 5. 2016.

¹² Maniscalco proti Taliansku (dec.), č. 19440/10, ods. 55, ods. 54, 2. 12. 2014.

¹³ Napr. rozsudok vo veci Sporrong a Lönnroth proti Švédsku z 23. 9. 1982, sťažnosti č. 7151/75 a č. 7152/75.

¹⁴ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 4. 2. 2021, sp. zn. III. ÚS 124/2021.

¹⁵ pozri k tomu Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 16. novembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 577/2021, bod 14 odôvodnenia.

súdu sa týka len prípadných porušení práv a slobôd zaručených v ústavnom poriadku.¹⁶

Ústavný súd by tak spravidla mal pristupovať rezervovane k preskúvaniu rozhodnutia o zaistení majetku na účely výkonu trestu prepadnutia majetku ako k rozhodnutiu dočasnej a zabezpečovacej povahy vydanému v priebehu prípravného trestného konania. Prípravné konanie je vykonávané pod priebežným dohľadom prokuratúry, ktorá má dbať na dodržiavanie zákonnosti a ústavnosti. Najzávažnejšie zásahy do základných práv a slobôd v prípravnom konaní v zmysle aktuálneho právneho stavu podliehajú súdnemu prieskumu (napr. väzba, zaistenie majetku). Dôvod na zásah v súlade s právomocou zverenou ústavnému súdu článkom 127 ods. 2 ústavy by bol preto založený len výnimočne, ak by došlo k neprípustnému zásahu do základných práv a slobôd, ktorý by nebol napravený ani pri súdnej kontrole.¹⁷ Z hľadiska procesných garancií súdnej a inej právnej ochrany by muselo ísť o kvalifikovaný procesný excès (zjavná chyba výroku, absencia zákonného podkladu, vydanie nepríslušným orgánom, svojvôľa). Z hľadiska hmotného práva by malo ísť o očividný nepomer medzi sledovaným cieľom a použitými prostriedkami na jeho dosiahnutie. Podstatný význam pre zdržanlivý prístup ústavného súdu však má aj skutočnosť, že do práv sťažovateľov sa nezasahuje konečným spôsobom.¹⁸ V tejto súvislosti už ústavný súd zdôraznil, že v priebehu trestného konania majú osoby, ktorým bol majetok zaistený, možnosť žiadať o zrušenie zaistenia a existenciu dôvodov zaistenia skúma z úradnej povinnosti aj samotný prokurátor a súd, resp. že zo širšieho pohľadu sa zaistenia majetku týka aj meritórna argumentácia sťažovateľov, keďže rozhodnutím o zastavení konania, resp. o oslobodení spod obžaloby sa ruší aj zaistenie majetku.¹⁹ Kasačná intervencia ústavného súdu je namieste iba vo výnimočných prípadoch, keď s ústavnou sťažnosťou napadnutým rozhodnutím je spojený neprípustný zásah do základných práv a slobôd sťažovateľov, ktorý nebol odčinený pri prieskume všeobecným súdom, alebo ho takto odčiniť nemožno.

Ani tieto skutočnosti však ústavnému súdu nebránili, aby rozhodnutia o zaistení majetku v trestnom konaní v minulosti preskúmal z pohľadu namietaného porušenia práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (napr. I. ÚS 66/2021, II. ÚS 534/2021, IV. ÚS 577/2021, aj keď len v štádiu pred-

¹⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 6. mája 2021, sp. zn. II. ÚS 242/2021, body 36 a 37 odôvodnenia.

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. februára 2021, I. ÚS 66/2021.

¹⁸ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 7. decembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 620/2021, bod 30 odôvodnenia.

¹⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 16. novembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 577/2021, bod 14 odôvodnenia.

bežného prerokovania ústavných sťažností). Uvedené je potvrdením judikatúry ústavného súdu, v zmysle ktorej ani súdne rozhodnutia dočasnej a zabezpečovacej povahy nemožno úplne vylúčiť z rámca ústavnoprávneho prieskumu.²⁰

3. Osobitné kritériá ústavnosti zaistenia majetku v trestnom konaní

Aj keď sa na prvý pohľad môže zdať, že kritériá zaistenia majetku na účely trestu prepadnutia majetku sú subtilne simplexné a orgánmi aplikujúci právo sa neďajú „minúť“, nie je to celkom tak. Ten sa napríklad vo veci II. ÚS 480/2021²¹ v rámci *obiter dictum* rozhodol osobitne zdôrazniť tie ústavné princípy a kritériá, ktoré by sa pri zaistení majetku podľa § 425 a nasl. Trestného poriadku mali brať do úvahy v záujme rešpektovania ústavných práv obvinených.

Už vo svojej predchádzajúcej judikatúre ústavný súd zhrnul kritériá, podľa ktorých posudzuje ústavnosť rozhodnutí týkajúcich sa zaistenia majetku v trestnom konaní z hľadiska práva na súdnu a inú právnu ochranu zakotveného v čl. 46 ods. 1 ústavy. Rozhodnutie sa považuje za ústavne súladné, ak má zákonný podklad, vydá ho príslušný štátny orgán a nie je prejavom svojvôle, čo znamená, že vyvodené závery o naplnení podmienok uvedených v príslušných ustanoveniach Trestného poriadku nemôžu byť v úplne zrejmom nesúlade so zistenými skutkovými okolnosťami, ktoré sú orgánom činným v trestnom konaní k dispozícii.²² Zároveň platí, že rozhodnutie musí dodržať spravodlivú rovnováhu medzi legitímnym záujmom, ktorý je zaistením majetku sledovaný, a medzi ochranou základných práv jednotlivca.²³ Ak sú tieto požiadavky dodržané a zásah štátu rešpektuje primeranú (spravodlivú) rovnováhu medzi požiadavkou všeobecného záujmu spoločnosti, ktorý je zásahom sledovaný, a požiadavkou na ochranu základných práv jednotlivca, ústavný súd spravidla nepovažuje zabezpečenie majetku obvineného za neústavný zásah do jeho vlastníckych práv.²⁴ Uvedené kritériá boli sformulované s odkazom na judikatúru Ústavného súdu Českej republiky a tiež na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva.²⁵

²⁰ pozri Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 7. decembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 620/2021, bod 31 odôvodnenia.

²¹ Pozri nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 15. marca 2022, sp. zn. II. ÚS 480/2021.

²² Porov. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. októbra 2003, sp. zn. IV. ÚS 379/03.

²³ pozri Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 16. novembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 577/2021, bod 12 odôvodnenia.

²⁴ Porov. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 28. júla 2004 sp. zn. I. ÚS 554/03, či uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. novembra 2003 sp. zn. I. ÚS 369/03.

²⁵ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. februára 2021, I. ÚS 66/2021, bod 24 odôvodnenia.

Ak ide o otázku spravodlivej rovnováhy, resp. primeranosti zaistenia majetku, je vždy potrebné vziať do úvahy, spolu s už uvedenými skutočnosťami, aj dĺžku trvania zaistenia majetku. Dôležitou otázkou je však aj skutočnosť, či rozsah zaistenia majetku zodpovedá jeho účelu, teda či nie je neprimeraný zaistenému nároku, resp. k trestnej sankcii.²⁶ Zároveň v konkrétnych prípadoch môžu dôležitú úlohu zohrať aj okolnosti na strane osôb, ktorých sa zaistenie majetku týka, t. j. najmä ich osobná a sociálna situácia, zdravotný stav, ich rodinné pomery a vplyv zaistenia majetku na uspokojenie základných životných potrieb týchto osôb a prípadne aj ďalších odkázaných osôb.

Ústavnoprávny prieskum zaistenia majetku sťažovateľa sa v podstate sústreďuje len na tie prípadné pochybenia, v dôsledku ktorých by pre také rozhodnutie chýbal zákonný základ alebo by zjavne také zaistenie nemohlo viesť k naplneniu účelu, ktorý ním má byť dosiahnutý, alebo by v ňom bolo možné vidieť svojvôľu z iného dôvodu. Predmetom ústavnoprávneho prieskumu môže byť aj procesný postup, ktorý predchádzal zaisteniu majetku (obdobne napr. I. ÚS 122/2018). Zaistenie majetku podľa § 425 ods. 1 Trestného poriadku je nepochybne opatrením zasahujúcim do základného práva na jeho pokojné užívanie podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a podľa čl. 1 dodatkového protokolu, no na druhej strane ide o opatrenie dočasné, svojou povahou predbežné a zaisťovacie, ktoré nepredstavuje konečné rozhodnutie vo veci. Nemožno teda hovoriť o „zbavení majetku“, ale svojou povahou ide o opatrenie vzťahujúce sa na obmedzenie „užívania majetku“ podľa čl. 1 ods. 2 dodatkového protokolu. Táto skutočnosť vyplýva priamo z dikcie § 425 ods. 2 Trestného poriadku, keď osoba, ktorej majetok bol zaistený, má právo žiadať o zrušenie alebo obmedzenie zaistenia, pričom o takejto žiadosti musí v prípravnom konaní bezodkladne rozhodnúť prokurátor a v konaní pred súdom o takejto žiadosti rozhoduje predseda senátu. Taktiež z dikcie § 427 Trestného poriadku vyplýva povinnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdu skúmať *ex offico* trvanie dôvodov zaistenia majetku a v prípade ich pominutia takéto zaistenie zrušiť. Z uvedeného vyplýva, že sťažovateľ sám disponuje v priebehu prípravného konania (v závislosti od stavu dokazovania a výsledkov prípravného konania) účinným prostriedkom nápravy, teda žiadosťou o zrušenie zaistenia majetku, o ktorej musí byť rozhodnuté prokurátorom, proti ktorého rozhodnutiu má aj riadny opravný prostriedok. Taktiež orgány činné v trestnom konaní sú povinné z úradnej povinnosti skúmať pretrvávajúce dôvody zaistenia majetku a v prípade ich pominutia takéto zaistenie bezodkladne zrušiť. V zmysle princípu subsidiarity podľa čl. 127 ods. 1 ústavy a § 132 ods. 2 zákona o ústav-

²⁶ k významu dĺžky trvania zaistenia majetku a primeranosti vzhľadom na zaistený nárok alebo trest pozri podrobnejšie napr. Karahasanoğlu proti Turecku, č. 21392/08 a 2 ďalšie, 16. 3. 2021, ods. 151 – ods. 152.

nom súde pritom platí, že ak sťažovateľ nevyužije vyššie uvedený postup, je v zásade možné hodnotiť sťažovateľom podanú ústavnú sťažnosť ako podanú predčasne, keďže právomoci ústavného súdu predchádza právomoc prokurátora v rámci prípravného konania a následne všeobecného súdu rozhodujúceho o otázke viny a trestu, skúmať kedykoľvek a aj na žiadosť sťažovateľa opodstatnenosť trvania zaistenia majetku. Tým je tak primárne daný dôvod na odmietnutie sťažovateľom podanej ústavnej sťažnosti v rámci jej predbežného prerokovania z dôvodu jej neprípustnosti podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde. Širším a bazálnym kontextom neprípustnosti môže byť zároveň okolnosť, že obranou proti vznesenému obvineniu sa sťažovateľ zároveň bráni aj uloženiu trestu, keď sa negatívnym rozhodnutím o vine neguje aj zaistenie majetku (nejde pritom o obmedzenie osobnej slobody väzbou, o ktorom ústavný súd rozhoduje vždy osobitne bez ohľadu na štádium trestného konania).²⁷

Z hľadiska garancií vyplývajúcich z čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 1 dodatkového protokolu ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti konštatoval, že účel zaistenia výkonu trestu prepadnutia majetku podľa § 425 Trestného poriadku je iný než účel zaistenia nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom na majetku obvineného a ďalších hodnotách podľa § 50 Trestného poriadku, a to (v prípade prvého z oboch označených procesných inštitútov) zabezpečenie (zabránenie odstráneniu) majetku na výkon neskoršieho možného výkonu trestu prepadnutia majetku, ktorý postihuje celý majetok odsúdeného, resp. jeho zvyšok po ukončení pre tento prípad obligatórneho konkurzného konania (§ 59 ods. 1 Trestného zákona, § 423 Trestného poriadku). Ustanovenia § 50 ods. 2 a 3 Trestného poriadku sa pri zaistení výkonu trestu prepadnutia majetku na základe znenia § 425 ods. 1 Trestného poriadku použijú len na postup pri realizácii zaistenia, a to len „primerane“. Nejde teda o to, či je pre poškodeného k dispozícii nárok na náhradu škody uplatniteľný v trestnom konaní (v rámci tzv. adhézneho konania na základe § 46 ods. 3 Trestného poriadku), rovnako neprichádza do úvahy zaistenie majetku len do pravdepodobnej výšky škody podľa poškodeným uplatneného nároku na náhradu škody (§ 50 ods. 1 Trestného poriadku). Zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku sa vzťahuje na celý majetok obvineného (s modifikáciami len podľa § 426 ods. 1 Trestného poriadku) a zákaz nakladať s ním je v zaistení obsiahnutý zo zákona (§ 426 ods. 2 a 3 Trestného poriadku).²⁸

Aj keď § 425 ods. 1 Trestného poriadku odkazuje na primerané použitie ustanovení Trestného poriadku o zaistení nástrojov alebo výnosov z trestnej

²⁷ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 16. novembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 577/2021 (bod 14).

²⁸ Ibidem.

činnosti, nemožno dospieť k tomu, že primerané použitie týchto ustanovení by malo mať za následok to, že podmienkou zaistenia výkonu trestu prepadnutia majetku v podobe zaistenia majetku obvineného je aj to, aby zaistený majetok bol nástrojom alebo výnosom z trestnej činnosti. Účelom zaistenia nástrojov a výnosov trestnej činnosti nie je zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku, ale trestu prepadnutia vecí tak, ako vyplýva z § 60 ods. 1 Trestného zákona, podľa ktorého súd uloží trest prepadnutia vecí, ktoré boli použité alebo určené na spáchanie trestného činu (teda boli jeho nástrojmi) alebo ktoré boli jeho výnosmi. Rozdielnosť účelu zaistenia majetku podľa § 425 Trestného poriadku tak vylučuje primerané použitie ustanovení, ktoré smerujú k inému účelu.²⁹

4. K trestu prepadnutia majetku

Vzhľadom na skutočnosť, že pri zaistení majetku podľa § 425 ods. 1 prvej vety Trestného zákona je podmienkou, že je potrebné očakávať uloženie trestu prepadnutia majetku, ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti pripomenul, že v zmysle judikatúry ESLP možno prepadnutie majetku považovať za „pokutu“ (penalty) a vzťahuje sa naň druhý odsek čl. 1 dodatkového protokolu. Z uvedeného vyplýva, že aj pri uložení trestu prepadnutia majetku sa použijú doteraz uvedené kritériá na hodnotenie, či je tento zásah v súlade s dohovorom.³⁰

Podstatnou skutočnosťou pri hodnotení tohto zásahu je okrem iného, či trest prepadnutia má postihnúť majetok bez ohľadu na to, či bol nadobudnutý zákonne, pričom v takom prípade má trestajúci a preventívny (odstrašujúci) charakter. Je preto (nielen) pri prepadnutí majetku vždy dôležité, aby uložený trest zodpovedal závažnosti trestného činu. Aj tu je preto potrebné nájsť spravodlivú rovnováhu.³¹ Okrem toho v zmysle judikatúry Súdneho dvora Európskej únie sa pokiaľ ide o prepadnutie majetku aplikuje aj právo Európskej únie (pozri rozhodnutie vo veci C-393/19, body 36 až 40 odôvodnenia), pričom Charta základných práv Európskej únie zdôrazňuje zásadu primeranosti trestov, resp. primeranosti zásahov práv chránených chartou (pozri čl. 17, čl. 49 a čl. 52 charty).

Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti viackrát zopakoval, že hoci

²⁹ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 12. mája 2022, sp. zn. III. ÚS 267/2022...

³⁰ postihnutie majetku tretích osôb v trestnom konaní, ak išlo o trvalé opatrenie, hodnotil ESLP podľa druhej vety prvého odseku čl. 1 dodatkového protokolu, napr. Yaşar proti Rumunsku, č. 64863/13, ods. 49, 26. 11. 2019.

³¹ k uvedenému pozri viac napr. v Markus proti Lotyšsku, č. 17483/10, ods. 64 – ods. 75, 11. 6. 2020.

vnímal spoločenskú diskusiu na tému primeranosti právnej úpravy regulujúcej ukládanie trestu prepadnutia majetku a s tým súvisiaceho predbežného zaistovania majetku v trestnom konaní, do uvedenej témy môže relevantne vstúpiť len v konaní o súlade právnych predpisov a dovedy musel rešpektovať prezumpciu ich ústavnosti (pozri II. ÚS 534/2021, bod 11 odôvodnenia).

Vo vzťahu k doterajším úvahám sťažovateľov o primeranosti samotného trestu prepadnutia majetku ústavný súd uviedol, že musí rešpektovať princíp delby moci a úlohu súdov v právnom štáte. Rozhodnutie zákonodarcu stanoviť pre určité druhy trestných činov ako sankciu trest prepadnutia majetku a určiť zároveň zákonné podmienky umožňujúce túto sankciu v tom-ktorom prípade uložiť, je prejavom trestnoprávnej politiky štátu, ktorá patrí do právomocí iných štátnych orgánov, odlišných od ústavného súdu. Vymedzeným priestorom, kde môže ústavný súd do uvedenej témy vstúpiť, je iba konanie o súlade právnych predpisov, ktoré napokon pred ústavným súdom prebiehalo pod sp. zn. PL. ÚS 1/2021 (návrh na vyslovenie nesúladu § 58 ods. 2 a 3 Trestného zákona s ústavou, dodatkovým protokolom a Chartou základných práv Európskej únie). Ak však ústavný súd nekonštatuje namietaný nesúlad dotknutých ustanovení Trestného zákona, platí prezumpcia ich ústavnosti a súladnosti so záväznými medzinárodnými zmluvami.³²

Ústavný súd Slovenskej republiky napokon nálezom v konaní sp. zn. PL. ÚS 1/2021 rozhodol, že ustanovenia § 58 ods. 2 a 3 Trestného zákona nie sú v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 16 ods. 2 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

Ústavný súd v náleze konštatoval, že zákonodarca pri koncipovaní nástrojov, prostredníctvom ktorých do trestných kódexov premieta princíp, že zločin sa nesmie vyplácať, disponuje širokou mierou úvahy. Ústavný súd preto vo všeobecnosti nepovažoval za opodstatnené akokoľvek vylučovať trest prepadnutia majetku z katalógu dostupných represívnych nástrojov a nemá dôvod ani právomoc tieto nástroje spochybňovať, keď spĺňajú základné ústavné parametre. Škála, v rozsahu ktorej možno princíp proporcionality, zákaz krutého trestu či požiadavku spravodlivej rovnováhy medzi súkromnými právami a verejným záujmom považovať za zachované, je relatívne široká. Nesmie však ísť o spôsob, ktorý sa požiadavkám primeranosti celkom zjavne vymyká. Nie je vylúčené, že za istých okolností môže byť primeraným a spravodlivým trest prepadnutia majetku páchatel'a. Rovnako je však zrejmé, že za istých okolností môže byť takýto trest neprimeraným a nespravodlivým. Vychádzajúc z vývoja slovenskej trestnoprávnej úpravy, z prehľadu úprav vo viacerých členských štátoch EÚ vrátane rozhodovacej činnosti tamajších súdov a z judikatúry ESLP a Súdneho dvora Európskej únie ústavný súd dospel k záveru,

³² Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 4. 2023, sp. zn. I. ÚS 252/2023.

že povinnosť súdu uložiť v taxatívne vymedzených prípadoch trest prepadnutia majetku nie je spôsobilá urobiť zadosť referenčným normám, princípom ústavy a relevantnej judikatúre ESLP a Súdneho dvora, a to z nasledujúcich dôvodov:

- a) odporuje princípu primeranosti trestov, keďže požiadavku uloženia trestu, ktorý je v konkrétnych okolnostiach veci primeraný a spravodlivý, nahrádza nevyvrátiteľnou domnienkou, že v taxatívne určených prípadoch je primeraným a spravodlivým vždy iba trest prepadnutia majetku (čl. 1 ods. 1 ústavy, čl. 13 ods. 4 ústavy a čl. 16 ods. 2 ústavy),
- b) vytvára priestor na také zásahy do vlastníckeho práva dotknutých osôb, ktoré sú, resp. môžu byť v konkrétnom prípade neprimerané a odporujúce zásade ochrany legálne nadobudnutého majetku (čl. 20 ods. 1 ústavy).³³
Predmetný nález nepochybne zásadne ovplyvní aj budúcu rozhodovaciu prax ústavného súdu vo vzťahu k § 425 a nasl. Trestného poriadku.

Záver

Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že v súvislosti s rozhodnutím o zaistení majetku na účely výkonu trestu prepadnutia majetku podľa § 425 Trestného poriadku existujú dôvody na intervenciu ústavného súdu vtedy, ak:

1. je namietané rozhodnutie o zaistení majetku svojvoľné, teda rozhodnutie nie je dostatočne odôvodnené, alebo
2. odôvodnenie popiera účel a význam použitých právnych noriem (I. ÚS 66/2021, body 14 a 24 odôvodnenia; IV. ÚS 577/2021, bod 12 odôvodnenia),
3. ide o tzv. extrémny rozpor medzi vykonanými dôkazmi a skutkovými zisťovaniami (pozri napr. I. ÚS 6/2018, bod 16 odôvodnenia).

Rozhodnutie sa považuje za ústavne súladné, ak:

1. má zákonný podklad,
2. vydá ho príslušný štátny orgán a
3. nie je prejavom svojvôle,
4. zároveň platí, že rozhodnutie musí dodržať spravodlivú rovnováhu medzi legitímnym záujmom, ktorý je zaistením majetku sledovaný, a medzi ochranou základných práv jednotlivca (pozri IV. ÚS 577/2021, bod 12 odôvodnenia).

Pri každom zásahu do pokojného užívania majetku musí byť nastolená **spravodlivá rovnováha** medzi legitímnym záujmom, ktorý je zaistením ma-

³³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 27. septembra 2023, sp. zn. PL. ÚS 1/2021.

jetku sledovaný, a medzi ochranou základných práv jednotlivca.³⁴ Otázka nastolenia spravodlivej rovnováhy prichádza do úvahy vtedy, ak bol zásah do pokojného užívania majetku zákonný a nebol svojvoľný.³⁵

K nastoleniu spravodlivej rovnováhy ústavný súd dodal, že o nej nemožno hovoriť vtedy, ak súdnym rozhodnutím dotknutá osoba **znáša neprimerané bremeno**:

1. pričom treba vziať do úvahy aj povahu zásahu do práva dotknutej osoby,
2. aký je sledovaný cieľ,
3. podstatu práv dotknutých zásahom a
4. tiež postúp dotknutej osoby a štátnych orgánov.³⁶

Ak ide o otázku spravodlivej rovnováhy, resp. primeranosti zaistenia majetku, je vždy potrebné vziať do úvahy spolu s už uvedenými skutočnosťami aj:

1. dĺžku trvania zaistenia majetku.
2. či rozsah zaistenia majetku zodpovedá jeho účelu, teda či nie je neprimeraný zaistenému nároku, resp. k trestnej sankcii.
3. osobnú a sociálnu situáciu osôb, ktorých sa zaistenie týka - ich zdravotný stav, ich rodinné pomery a vplyv zaistenia majetku na uspokojenie základných životných potrieb týchto osôb a prípadne aj ďalších odkázaných osôb.

LITERATÚRA

1. Dôvodová správa č. 301/2005 Ds, Vládny návrh – Trestný poriadok.
2. ČENTĚŠ, J., LISÁNSKY, T. § 425 [Zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku]. In: ČENTĚŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVIČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 1336, ISBN 978-80-89603-88-6.
3. MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Iura Edition, s. r. o., 2006, Bratislava, s 1302, ISBN 80-8078-085-4.
4. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 3004, ISBN 978-80-7400-043-0.
5. Bruncrona proti Fínsku, č. 41673/98, ods. 65 – ods. 67, 16. 11. 2004.
6. Maniscalco proti Taliansku (dec.), č. 19440/10, ods. 55, 2. 12. 2014.
7. Karahasanoğlu proti Turecku, č. 21392/08 a 2 ďalšie, ods. 149, 16. 3. 2021.
8. Džinić proti Chorvátsku, č. 38359/13, ods. 60 – ods. 61, 17. 5. 2016.
9. Maniscalco proti Taliansku (dec.), č. 19440/10, ods. 55, 2. 12. 2014, ods. 54.
10. Sporong a Lönnroth proti Švédsku z 23. 9. 1982, sťažnosti č. 7151/75 a č. 7152/75.
11. Markus proti Lotyšsku, č. 17483/10, ods. 64 – ods. 75, 11. 6. 2020.
12. Yaşar proti Rumunsku, č. 64863/13, ods. 49, 26. 11. 2019.
13. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 4. 2. 2021, sp. zn. III. ÚS 124/2021.
14. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 6. mája 2021, sp. zn. II. ÚS 242/2021.

³⁴ K uvedenému pozri napr. Bruncrona proti Fínsku, č. 41673/98, ods. 65 – ods. 67, 16. 11. 2004.

³⁵ Napr. Maniscalco proti Taliansku (dec.), č. 19440/10, ods. 55, 2. 12. 2014.

³⁶ Napr. Karahasanoğlu proti Turecku, č. 21392/08 a 2 ďalšie, ods. 149, 16. 3. 2021.

15. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 7. decembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 620/2021.
16. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 15. marca 2022, sp. zn. II. ÚS 480/2021.
17. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. októbra 2003, sp. zn. IV. ÚS 379/03.
18. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 28. júla 2004 sp. zn. I. ÚS 554/03.
19. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 4. novembra 2003 sp. zn. I. ÚS 369/03.
20. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 23. februára 2021, I. ÚS 66/2021.
21. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo 16. novembra 2021, sp. zn. IV. ÚS 577/2021.
22. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 12. mája 2022, sp. zn. III. ÚS 267/2022.
23. Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 26. 4. 2023, sp. zn. I. ÚS 252/2023.
24. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 27. septembra 2023, sp. zn. PL. ÚS 1/2021.

Kontaktné údaje autora:

JUDr. Miloš Maďar, PhD.,

Ústavný súd Slovenskej republiky Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici Milos.Madar@ustavnysud.sk

EKONOMICKÁ KRIMINALITA V KONTEXTE VYUŽITIA MOŽNOSTÍ ÚČINNEJ LÚTOSTI – ÚVAHY DE LEGE LATA A DE LEGE FERENDA¹

ECONOMIC CRIME IN THE CONTEXT OF THE USE OF THE POSSIBILITIES OF EFFECTIVE REMORSE – DE LEGE LATA AND DE LEGE FERENDA CONSIDERATIONS²

JUDr. Lukáš Turay, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta)

JUDr. Stanislav Mihálik, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta)

Abstrakt: Predmetný článok sa zameriava na inštitút účinnej ľútosti v kontexte ekonomickej kriminality. Problematika účinnej ľútosti nebola do dnešných dní spracovaná v rámci ucelenej monografie a je rozpracovaná prevažne v zborníkoch prípadne vysokoškolských učebniciach. Predmetný článok sa bližšie zaoberá aplikáciou účinnej ľútosti, novelou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorá bola pôvodne predložená do Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej aj „NR SR“), ale vzhľadom na predčasné voľby nebola NR SR schválená, napriek tej skutočnosti, že na nej bol vysoký politický konsenzus, a aplikáciou účinnej ľútosti v prípade právnických osôb.

Kľúčové slová: ekonomickej kriminalita, účinná ľútosť, trestná zodpovednosť právnických osôb, uplatnenie účinnej ľútosti v prípade právnickej osoby

Abstract: The article in question focuses on the institution of effective remorse in the context of economic crime. The issue of effective remorse has not been dealt with in a comprehensive monograph until today and is mostly dealt with in anthologies or university textbooks. The article in question deals more closely with the application of effective remorse, the amendment of the Ministry of Justice of the Slovak Republic, which was originally submitted to the National Council of the Slovak Republic (hereinafter referred to as “NR SR”), but due to early elections, the NRSR was not approved, despite the fact that there was a high political consensus on it, and the application of effective remorse in the case legal entities.

Key words: economic crime, effective remorse, criminal liability of legal entities, application of effective remorse in the case of a legal entity

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.

² This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the Contract no. APVV-19-0102.

Úvod

Každý kto pôsobil v oblasti trestného práva sa stretol s pojmom ekonomická kriminalita. V mnohých učebných textoch však nachádzame aj iné názvy, ktoré sa chybné za ekonomickú kriminalitu označujú. Ekonomická kriminalita patrí medzi relatívne najmladšie sledované formy trestnej činnosti. Zatiaľ čo opis násilnej a majetkovej kriminality nachádzame v rôznych starých textoch, ktoré sa zachovali do dnešných čias,³ ekonomickú kriminalitu možno vnímať ako relevantnú zrejme až od 18. storočia. Hneď na úvod definovania ekonomickej kriminality je nutné poznamenať, že hranica medzi majetkovou a ekonomicou trestnou činnosťou je v mnohých prípadoch veľmi tenká, ba dokonca v niektorých aspektoch ani neexistuje. Problémom je nejednoznačnosť pojmového vymedzenia tejto kriminality. Niektorí autori nepoužívajú pojem ekonomická kriminalita, ale prikláňajú sa skôr k pojmu hospodárska kriminalita, prípadne kriminalita bielych golierov.⁴ Podľa nášho názoru však ide o pojmy, ktoré nie sú totožné. Hospodárska kriminalita, ako už názov napovedá, sa sústreďuje na trestné činy upravené v V. hlave Osobitnej časti zákona č. 300/2005 Z. z. Trestného zákona v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“ alebo „TZ“) – Hospodárske trestné činy (§ 250 - § 283 TZ). Ekonomická kriminalita je v tomto smere nepochybne širším pojmom, napriek tomu, že ani v súčasnosti nie je celkom zrejme, akú kriminalitu možno do tohoto pojmu zaradiť.

EUROPOL ekonomickú kriminalitu definuje ako nelegálne akty páchané, buď jedným páchatelom alebo skupinou páchatelov, smerujúce k získaniu finančnej alebo profesionálnej výhody. Hlavným motívom pre tieto konania je získanie ekonomického zisku.⁵

Trestné činy, ktoré súvisia s ekonomickou trestnou činnosťou sa vyznačujú spôsobením vysokej materiálnej škody na majetku jednotlivcov, skupín, právnických osôb alebo štátu. Jej dôsledky sa prejavujú postupne vo vytváraní neodôvodnených majetkových rozdielov medzi obyvateľmi, ktoré v konečnom dôsledku vedú k polarizácii spoločnosti. Je dôležité upozorniť, že do pojmu ekonomická kriminalita možno subsumovať aj trestné činy, ktoré sa nachádzajú v IV. hlave Osobitnej časti TZ – Trestné činy proti majetku.⁶

³ Napríklad v Biblii Kain zabil Ábela, Chamurapiho zákoník a mnohé iné.

⁴ Pozri napr. GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie 4*. Aktualizované vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 277, KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 371 alebo TURAYOVÁ, Y. a kol. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 2005, s. 173.

⁵ Economic Crime [online]. [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <<https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime>>.

⁶ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. *Kriminológia*. 3. vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016, s. 205.

Jedným z typických znakov ekonomickej kriminality je existencia vysokej miery latencie, čo je podmienené tým, že pri tomto druhu kriminality sa ťažko získavajú a vyhľadávajú dôkazy pre náležité zistenie skutkového stavu vecí.⁷

Druhým faktorom, ktorý sťažuje odhaľovanie tejto trestnej činnosti, je zložitá právna úprava. Orgány činné v trestnom konaní v niektorých prípadoch nedisponujú potrebnými odbornými znalosťami, aby odhalili mimoriadne náročné majetkové, finančné prevody a vlastnícke štruktúry alebo rozplietli komplikované reťazce daňových podvodov.

Veľké množstvo trestných činov zaradených do V. hlavy Osobitnej časti TZ má blanketovú povahu a priamo, alebo nepriamo, odkazujú na iné právne predpisy, z iných právnych odvetví, napríklad na zákon č. 595/2003 Z. z. zákon o dani z príjmov v znení neskorších právnych predpisov a noviel, zákon č. 222/2004 Z. z. zákon o dani z pridanej hodnoty v znení neskorších právnych predpisov a noviel, zákon č. 185/2015 Z. z. autorský zákon v znení neskorších právnych predpisov a noviel a mnohé iné.⁸

Údaje zo štatistík už dlhodobo radia ekonomickú kriminalitu na druhé miesto za majetkovú trestnú činnosť. Napríklad v roku 2022 podľa štatistických ukazovateľov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky bolo evidovaných 12 767 trestných činov.⁹ Súčasná úroveň ekonomickej kriminality predstavuje 20 % podiel z celkovej kriminality. Napriek tejto skutočnosti odhaliť presnú fenomenológiu v rámci ekonomickej kriminality na našom území je mimoriadne náročné, pretože ju ovplyvňujú nasledujúce faktory:

- 1. Metodika štatistických ukazovateľov** – nejednotnosť metodiky zbierania dát, kritérií a ukazovateľov na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky, Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky a Ministerstve spravodlivosti Slovenskej republiky. To, čo považuje za ekonomickú kriminalitu polícia, nevyhodnotí ako ekonomickú kriminalitu prokuratúra a naopak.
- 2. Dynamika legislatívneho procesu** – od roku 1989 naša spoločnosť prešla rozsiahlymi zmenami. Tieto zmeny sa logicky nevyhli ani Trestnému zákonu. Osobitne sa to týka trestných činov, ktoré zaraďujeme do ekonomickej kriminality. Niekoľko trestných činov bolo z Trestného zákona vypustených, iné boli doplnené, ďalšie zmenené.

⁷ STRÉMY, T. *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2010, s. 27.

⁸ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ M. a kol. *Kriminológia*. 4. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022, s. 195.

⁹ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky medzi ekonomickú trestnú činnosť zaraďuje trestné činy: skrátenie dane a poisťného – § 276 TZ, určité typy krádeže podľa § 212 TZ, trestné činy súvisiace s ochranou meny, ohrozovanie devízového hospodárstva, korupčné trestné činy, sprenevera § 213 TZ, vybrané trestné činy podvodu podľa § 221 TZ a porušovanie autorských práv.

3. **Náročnosť a zdĺhavosť jednotlivých káuz** – vo všeobecnosti možno konštatovať, že trestné činy zaradené do V. hlavy Osobitnej časti TZ sú spravidla komplikované a v mnohých prípadoch ich časová náročnosť a zložitnosť ovplyvňuje dĺžku trestného konania. Zdlhavosť celého konania je o to zarážajúcejšia, že väčšina prípadov ekonomickej kriminality sa končí už v prípravnom konaní, pretože páchatelia v prípadoch daňových trestných činov často aplikujú účinnú ľútosť podľa § 86 ods. 1 písm. d) TZ.
4. **Latencia ekonomickej trestnej činnosti** – stáva sa módnym trendom, že každá kriminalita dostane prívlastok latentná. V prípade ekonomickej kriminality je však toto pomenovanie namieste, pretože obeť týchto trestných činov ostávajú v anonymite, a tiež absentuje záujem osôb z hospodárskej sféry na odhaľovaní ekonomickej kriminality.¹⁰

1. Účinná ľútosť pri daňových trestných činoch

Jedným z prejavov spáchania trestného činu je aj vznik trestnoprávneho vzťahu medzi páchatelom na jednej strane a štátom na strane druhej. Obsahom tohto vzťahu je povinnosť páchatela trestného činu podrobiť sa sankcii zo strany štátu a zároveň možnosť štátu (väčšinou aj povinnosť) potrestať páchatela. Súčasný, platný Trestný zákon však pozná určité zákonné okolnosti, ktoré keď nastanú, zabraňujú štátu, aby disponoval právom potrestať páchatela, resp. spôsobujú zánik trestnoprávneho vzťahu. Tieto okolnosti sa v terminológii trestného práva nazývajú dôvody zániku trestnosti. V teórii trestného práva sa udomácnil aj pojem negatívne podmienky trestnej zodpovednosti. Dôvodom je, že trestnosť skutku závisí od toho, že tieto podmienky nenastali.¹¹ Jednou z týchto kľúčových okolností je aj aplikácia účinnej ľútosti.

Legislatívne východisko pri aplikácii účinnej ľútosti v súvislosti s kategóriou dokonaných trestných činov predstavuje § 86 ods. 1 písm. d) TZ, ktorý uvádza: „[Trestnosť trestného činu zaniká aj vtedy, ak ide o trestný čin] skrátenia dane a poistného podľa § 276, neodvedenia dane a poistného podľa § 277 alebo nezaplatenia dane a poistného podľa § 278, ak páchatel nespáchal trestný čin ako člen organizovanej skupiny alebo ako člen zločineckej skupiny a ak splatná daň a jej prísľušnosť alebo poistné boli dodatočne zaplatené najneskôr v nasledujúci deň po dni, keď sa páchatel po skončení jeho vyšetrovania mohol oboznámiť s jeho výsledkami.“ Táto právna úprava je ešte limitovaná aj v následnom ustanovení § 86 ods. 2

¹⁰ GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. A KOL. *Kriminologie*. 4. aktualizované vyd., Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 282.

¹¹ Pozri napr. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016, s. 352.

TZ: „Trestnosť trestného činu podľa odseku 1 písm. d) nezaniká, ak ide o páchatel'a, ktorý bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch postihnutý, alebo ak trestné stíhanie páchatel'a za obdobný čin bolo v predchádzajúcich dvadsiatich štyroch mesiacoch zastavené z dôvodu zániku trestnosti trestného činu podľa odseku 1.“

Aktuálne je právna úprava účinnej ľútosti pri daňových trestných činoch limitovaná nasledovnými faktormi:

- *Taxatívnym výpočtom daňových trestných činov, na ktoré možno účinnú ľútosť aplikovať;*
- *Trestný čin nemôže byť spáchaný páchatel'om, ktorý konal ako člen organizovanej alebo zločineckej skupiny;*
- *Časovým limitom na aplikáciu účinnej ľútosti, ktorá musí byť dodržaná;*
- *Zákazom dvojročnej recidívy.*

Novela Trestného zákona z prostredia Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, ktorá bola doručená do Národnej rady Slovenskej republiky dňa 30.03.2023, parlamentná tlač 1528, mala inštitút účinnej ľútosti ešte viac sprísniť.¹² V rámci tejto novo-koncipovanej úpravy sa mal zmeniť časový limit, kedy mohol páchatel' trestného činu splatnú daň doplatiť. Namiesto aktuálnej právnej úpravy (deň, po dni, keď sa páchatel' mohol oboznámiť s výsledkom vyšetrovania) sa mala prijať nová právna úprava, ktorá by toto časové obdobie redukovala na 90 dní od právoplatnosti uznesenia o vznesení obvinenia. Uvedená zmena by však, podľa nášho názoru, mala negatívny dopad na aplikáciu účinnej ľútosti. Trestný proces je dynamický proces. Právna úprava neriešila častý problém trestného konania a síce zmenu právnej kvalifikáciu. Čo by sa stalo v prípade, ak by konanie páchatel'a bolo najprv kvalifikované takým spôsobom, že trestný čin spáchal ako člen organizovanej skupiny, prípadne zločineckej skupiny a následne po 90 od právoplatnosti uznesenia o vznesení obvinenia bola zmenená právna kvalifikácia v tom smere, žeby sa tento znak vypustil? Obvinený by už nemohol aplikovať účinnú ľútosť napriek tomu, že by na to mal mať právo.

2. Trestná zodpovednosť právnických osôb a účinná ľútosť

Myšlienka zakryť svoju trestnú činnosť iným subjektom, akokoľvek hypotetickým, je bezpochyby lákavá. Preto nie je výnimkou, že biele goliere v rám-

¹² Vládny návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [online]. [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1528>>.

ci svojej trestnej činnosti používajú právnické osoby ako určitý zhluk majetku, ktorý sám o sebe disponuje právnou subjektivitou a prostredníctvom tohto subjektu páchajú svoju trestnú činnosť. Samotná koncepcia trestnej zodpovednosti právnických osôb má z hľadiska trestného práva kontroverzné postavenie. Jedným z dôvodov je skutočnosť, že trestná zodpovednosť, v európskom priestore bola z historického hľadiska budovaná na koncepcií individuálnej trestnej zodpovednosti osoby, teda osoby žijúcej, dýchajúcej a konajúcej. Zavedeniu trestnej zodpovednosti právnických osôb dlhodobo odporovala dogmatické ponímanie, ktoré vychádzalo z rímskej zásada „*Societas delinquere non potest*“, ktorá v preklade znamenala, že spoločnosť nemôže konať protiprávne. Jelínek argumentoval, že inštitút trestnej zodpovednosti právnických osôb je relatívne novým inštitútom, ktorý bol naprieč Európskymi krajinami zavedený až od 50. rokov minulého storočia a kontinentálny právny systém ešte nemá dostatočné množstvo poznatkov o jej aplikovateľnosti.¹³

Zákon č. 91/2016 Z. z. Zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov a noviel (ďalej len „zákon o trestnej zodpovednosti právnických osôb“ alebo „ZoTZPO“) nadobudol účinnosť 01.07.2016 a významným spôsobom zasiahol do trestnej politiky Slovenskej republiky. Do tohto dátumu nebol prijatý žiaden právny predpis, ktorý by tak zásadne menil základné právne princípy, na ktorých je postavené naše trestné právo. V podmienkach kontinentálneho právneho systému možno túto oblasť označiť za kontroverznú tému. Je to predovšetkým preto, lebo trestná zodpovednosť právnických osôb narúša osvedčený systém základných princípov kontinentálnej európskej právnej kultúry spočívajúcej predovšetkým na individuálnej trestnej zodpovednosti a zodpovednosti fyzickej osoby. Zároveň popiera starú rímsku zásadu „*societas delinquere non potest*“ (spoločnosť nemôže konať protiprávne).¹⁴ Napriek tejto skutočnosti Slovenská republika pristúpila k zavedeniu pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Prijatie tohto zákona však z hľadiska aplikačnej praxe a teórie prinieslo niekoľko otáznikov. Vo vzťahu k ekonomickej trestnej činnosti možno spomenúť napríklad § 3 ZoTZPO, ktorý obsahuje taxatívny výpočet trestných činov, ktorých sa právnická osoba môže dopustiť. Vyhlásené znenie tohto zákona však v tomto ustanovení neobsahovalo niektoré kľúčové trestné činy na vyvodzovanie trestnej zodpovednosti (napr. trestný čin podvodu, trestný čin sprenevery). Pre korektnosť treba uviesť, že väčšina z nich bola do konca roku

¹³ JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019, s. 36.

¹⁴ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012, s. 12.

2016 zavedená do taxatívneho výpočtu podľa § 3 ZoTZPO. Niektoré trestné činy (napr. trestný čin volebnej korupcie podľa § 336a TZ) nie sú uvedené v § 3 ZoTZPO dodnes.

Problematická z hľadiska teórie je aj aplikácia účinnej ľútosti pri daňových trestných činoch. Účinná ľútosť je jedným z efektívnych bojov proti kriminalite, pričom § 8 zákona o trestnej zodpovednosti právnických osôb ju vymedzuje takto:

§ 8 Účinná ľútosť

(1) Trestná zodpovednosť právnickej osoby zaniká, ak

a) zaniká trestnosť činu podľa ustanovení Trestného zákona o účinnej ľútosti osoby uvedenej v § 4 ods. 1,

b) právnická osoba dobrovoľne upustila od ďalšieho konania smerujúceho k spáchaniu trestného činu a škodlivý následok trestného činu zamedzila alebo napravila, alebo

c) právnická osoba dobrovoľne upustila od ďalšieho konania smerujúceho k spáchaniu trestného činu a urobila o ňom oznámenie orgánu činnému v trestnom konaní alebo Policajnému zboru v čase, keď sa škodlivému následku trestného činu mohlo ešte zabrániť alebo nebezpečenstvo hroziace z trestného činu odstrániť.

(2) Trestná zodpovednosť právnickej osoby podľa odseku 1 nezaniká, ak spáchala niektorý z trestných činov korupcie uvedených v treťom diele ôsmej hlavy osobitnej časti Trestného zákona alebo trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 Trestného zákona.

Zásada súbežnej a nezávislej trestnej zodpovednosti fyzickej a právnickej osoby je najnovšia zásada, ktorá bola uznaná slovenskou trestnoprávnou teóriou a v princípe prelomila a nahradila zásadu individuálnej trestnej zodpovednosti. Pred účinnosťou ZoTZPO bola v rámci trestnoprávnej úpravy platná zásada tzv. individuálnej trestnej zodpovednosti, ktorá bola do 30. júna 2016 upravená v § 19 ods. 2 TZ: „Páchateľom trestného činu môže byť fyzická osoba.“ Od účinnosti ZoTZPO bolo uvedené ustanovenie modifikované a v súčasnosti má § 19 ods. 2 TZ nasledujúce znenie: „Páchateľom trestného činu môže byť fyzická osoba a právnická osoba za podmienok ustanovených osobitným predpisom.“ Aktuálna právna úprava teda rozšírila počet zodpovedných subjektov v podmienkach Slovenskej republiky o právnickú osobu.

Nezávislosť trestnej zodpovednosti je odvodená predovšetkým z § 4 ods. 4 ZoTZPO: „Trestná zodpovednosť právnickej osoby nie je podmienená vyvodením trestnej zodpovednosti voči fyzickej osobe uvedenej v odseku 1 a nie je podmienená ani zistením, ktorá konkrétna fyzická osoba konala spôsobom podľa odsekov 1 a 2.“ Samotné odhaľovanie trestnej činnosti je pomerne náročný proces. Jedna právnická osoba môže mať aj 10 konateľov. Toto ustanovenie nám dáva možnosť vyvodzovať trestnú zodpovednosť voči právnickej osobe bez toho, aby sme zistili, ktorý z konateľov presne konal. **Zároveň je v tomto ustanovení pre-**

mietnutá aj myšlienka, že v zásade konajú dva rozdielne subjekty a nemôže ísť o porušenie zásady *ne bis in idem*. Práve táto zásada však môže prísť do kolízie so zánikom trestnosti trestného činu. Ponúka sa otázka, prečo ak jeden z nezávislých subjektov aplikuje účinnú ľútosť, zanikne trestnosť činu pre oba subjekty? Samozrejme, je nelogické, aby štát dostal zaplatené dvakrát tú istú daň. V tomto prípade možno prijať záver, že aplikácia účinnej ľútosti jedného zo subjektov (právnická osoba alebo konateľ) neovplyvňuje ani tak subjekty ako také, ale samotný trestnoprávny vzťah, ktorý vznikol medzi oboma subjektami a štátom.

Záver

Predkladaný príspevok je vo svojej podstate venovaný trom základným oblastiam. V prvom rade základnému terminologickému náhľadu na kategóriu ekonomickej kriminality, osobitne s ohľadom na obsah tohto pojmu. Je nesporné, že kvalita výskumu a prístupu k určitej otázke je determinovaná samotným predmetom skúmania, pričom nejednotnosť predmetného pôsobí problematicky nielen z hľadiska vedeckého, ale napríklad aj štatistického (resp. na prístupy k metodike štatistického zisťovania).

V druhej časti je pozornosť venovaná navrhovanej (a prezentovanej) novele Trestného zákona, ktorá sa mala dotknúť aj inštitútu účinnej ľútosti, pričom aplikačný rámec mal byť v podstatnom rozsahu obmedzený. Autori poukazujú predovšetkým na aplikačné nedostatky prezentovanej novely, osobitne v intenciách, v ktorom bol legislatívny rámec predkladateľom opomenutý.

Posledná časť príspevku je napokon venovaná problematike účinnej ľútosti v prostredí trestnej zodpovednosti právnických osôb s dôrazom na úvahy o logickosti nastavenia predmetného inštitútu v podmienkach paralelnej trestnej zodpovednosti fyzickej osoby a právnickej osoby. Autori zastávajú názor, že takto nastavený koncept neovplyvňuje subjekty *per se*, ale samotný trestnoprávny vzťah, ktorý vznikol medzi oboma subjektmi a štátom. Je potom otázkou, či uvedené v predmetnom nastavení odráža primárny účel inštitútu účinnej ľútosti.

LITERATÚRA

1. DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ M. A KOL. *Kriminológia*. 3. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 408 s. ISBN 978-80-7380-620-0.
2. Economic Crime [online]. [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <<https://www.europol.europa.eu/crime-areas-and-trends/crime-areas/economic-crime>>.
3. GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 536 s. ISBN 978-80-7478-615-0.

4. JELÍNEK, J. *Trestní odpovědnost právnických osob v České republice – problémy a perspektivy*. Praha: Leges, 2019. 384 s. ISBN 978-80-7502-351-3.
5. JELÍNEK, J. A KOL. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 5. Vydání. Praha: Leges, 2016. 976 s. ISBN 978-80-7502-120-5.
6. JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012. 208 s. ISBN 978-80-87576-07-6.
7. KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H. A KOL. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. 616 s. ISBN 978-80-7400-732-3.
8. STRÉMY, T. *Majetková a ekonomická kriminalita a ich sociálne riziká*. Trnava: Typi Universitatis Tynaviensis, 2010. 133 s. ISBN 978-80-8082-413-6.
9. TURAYOVÁ, Y. A KOL. *Vybrané kapitoly z kriminológie*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 2005, 196 s. ISBN 978-80-7160-196-8.
10. Vládný návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony [online]. [cit. 2023-10-26]. Dostupné z: <<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=8&ID=1528>>.

Kontaktné údaje autorov:

JUDr. Lukáš Turay, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
lukas.turay@flaw.uniba.sk

JUDr. Stanislav Mihálik, PhD.

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
stanislav.mihalik@flaw.uniba.sk

SÚHLAS POŠKODENÉHO S TRESTNÝM STÍHANÍM A JEHO UPLATNENIE PRI STÍHANÍ TRESTNÝCH ČINOV PROTI MAJETKU

THE VICTIM'S CONSENT TO CRIMINAL PROCEEDING AND ITS APPLICATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS OF THE CRIMES AGAINST PROPERTY

JUDr. Peter Čopko, PhD.

(Katedra Trestného práva,
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach)

Abstrakt: Súhlas poškodeného s trestným stíhaním je významným prejavom dispozíčného práva poškodeného v trestnom práve, a teda využitím súkromnoprávneho prvku v trestnom konaní, ktoré je aj v súčasnosti a v rozhodujúcej miere ovládané zásadou legality a zásadou oficiality. Aj keď výpočet trestných činov, pri stíhaní ktorých je možné aplikovať tento inštitút nie je rozsiahly, jeho významnú časť tvoria práve trestné činy proti majetku. Cieľom príspevku je okrem zhodnotenia vývoja a aktuálnej formálno-právnej úpravy tohto inštitútu, využiť poznatky z aplikačnej praxe vrátane relevantnej judikatúry (osobitne aj vo vzťahu k jeho uplatneniu pri trestnom čine porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku), prezentovať niektoré návrhy *de lege ferenda*.

Kľúčové slová: *dispozičné právo, trestné činy proti majetku, blízka osoba, právnická osoba*

Abstract: *The victim's consent to criminal proceeding is an important demonstration of the victim's dispositional right in criminal law, and in this way it is the use of the private-law element in criminal proceedings, which is also in this time and mostly affected by the principle of legality and the principle of officiality. Even if the number of crimes where it is possible to apply this institute is not numerous, the most numerous of its are the crimes against property. The aim of this paper is, except from evaluating the development and current formal-legal regulation of this institute, to present some *de lege ferenda* proposals with using knowledge from application practice, including relevant jurisprudence (especially in relation to its application in the criminal offense of breach of duty in the management of foreign property).*

Key words: *disposal law, crimes against property, related person, legal person (entity)*

Úvod

Aj keď trestné právo (zahŕňajúce tak trestné právo hmotné a súčasne aj trestné právo procesné) ako súčasť slovenského právneho poriadku je jedným z odvetví verejného práva, súčasne vytvára priestor na postupný prienik viacerých súkromnoprávných prvkov, ktorého potvrdením v trestnom práve procesnom je potom nepochybne aj inštitút súhlasu poškodeného s trestným stíhaním. Tento je z hľadiska použiteľnej platnej právnej úpravy – zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, v znení neskorších predpisov (ďalej len „Tr.

por.“) primárne obsiahnutý v §§ 211 a 212. Hoci ide o inštitút, ktorý bol do rekonštruovaného Tr. por. prevzatý z predchádzajúcej právnej úpravy – zák. č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), ide súčasne o úpravu, ktorá priniesla niektoré nové prvky s významnými dôsledkami pre aplikačnú prax, najmä aj v prípadoch, ak je takýmto poškodeným právnická osoba, ktorej problematike sa venujem v druhej časti tohto príspevku. Priblíženie stručného vývoja právnej úpravy tohto inštitútu, osobitne zo zvoleného hľadiska skúmania jeho využitia pri trestných činoch proti majetku, ktorý tvorí obsah prvej časti príspevku, je možné súčasne vnímať aj ako základný predpoklad na prezentáciu aj niektorých úvah *de lege ferenda*.

1. Súhlas poškodeného s trestným stíhaním, stručný vývoj právnej úpravy s akcentom na trestné činy proti majetku

Tento inštitút bol do slovenského právneho poriadku, resp. ešte československého právneho poriadku včlenený v roku 1990 novelizáciou predchádzajúceho zák. č.141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), a to zák. č.178/1990 Zb., konkrétne zaradením nového § 163a. Účinnosťou tohto ustanovenia došlo nielen k významnému prieniku „*privátneho*“ prvku do trestného práva procesného, ale aj k zásadnému prielomu do základných zásad trestného konania, a to zásady legality a zásady oficiality. Zakotvenie zákonnej požiadavky pre orgány činné v trestnom konaní, resp. pre súd, obligatórne zisťovať prejav vôle poškodeného pri stíhaní niektorých trestných činov (taxatívne určených), ktorým ten vyjadrí súhlas alebo nesúhlas s trestným stíhaním, ak je vedený/má byť vedený proti „*blízkej osobe*“, významným spôsobom rozšírilo práva poškodeného, a to o **dispozičné právo tejto osoby s trestným stíhaním**, hoci len v obmedzenom rozsahu. Treba uviesť, že aj keď použitý pojem „*blízka osoba*“ – zák.č.141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok) v znení účinnom pri včlení nového § 163a nepoužil, rovnako tak ako ho nepoužíva ani aktuálny Tr. por. v § 211 ods.11 v súvislosti s úpravou inštitútu súhlasu poškodeného s trestným stíhaním, keď uvádza, že toto právo ma poškodený proti tomu, kto je vo vzťahu k poškodenému osobou, voči ktorej by mal poškodený ako svedok právo odoprieť výpoveď. Relevantnosť použitia tohto termínu, resp. slovného spojenia z hľadiska uvedeného textu je však možné nájsť priamo v Ústave Slovenskej republiky, konkrétne v Druhom oddiele, upravujúcom Základné práva a slobody v čl. 47 ods. 1: „*Každý má právo odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe.*“¹

¹ Porovnaj ČENTĚŠ, J., KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVČEK, I, BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok I. §1 – 195*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 850.

V kontexte tak názvu, ako aj obsahu tohto príspevku žiada sa zdôrazniť, že už pri pôvodnom začlenení tohto inštitútu do trestného poriadku boli medzi taxatívne uvedené trestné činy zaradené aj **trestné činy proti majetku**, ako to vyplýva tak zo znenia § 163a ods. 1/ zák.č.141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), ako aj zo samotnej dôvodovej správy k zák.č.178/1990 Zb.: „Do odseku 1 sú zahrnuté trestné činy proti zdraviu, majetku a cti jednotlivca a ich okruh korešponduje okruhu priestupkov, ktoré podľa návrhu nového priestupkového zákona majú byť rovnako stíhané len na návrh poškodeného, resp. urazeného na cti.“² Medzi trestné činy proti majetku, na ktoré sa vzťahovalo v čase účinnosti vyššie citovaného zákona dispozičné právo poškodeného, boli zaradené prakticky všetky trestné činy uvedené v 9. Hlave, označenej Trestné činy proti majetku, v tom čase platného a účinného zákona č.140/1961 Zb. Trestný zákon, v znení neskorších predpisov, a to trestný čin: krádeže podľa § 247, sprenevery podľa § 248, neoprávneného používania cudzej veci podľa § 249, podvodu podľa § 250, podielníctva podľa § 251 a 252, úžery podľa § 253, zatajenia veci podľa § 254, porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa §255, poškodzovania veriteľa podľa § 256 a poškodzovania cudzej veci podľa § 257. Jedinou výnimku z 9. Hlavy predstavoval trestný čin zneužívania vlastníctva podľa § 258, ktorý nebol súčasťou uvádzaného taxatívneho výpočtu.

Z celkového taxatívneho výpočtu trestných činov (17), ktoré obsahovala úprava § 163a, resp. 20 základných skutkových podstát (v prípade ublíženia na zdraví – §§§ 221, 223 a 224, v prípade podielníctva § 251 a § 252), **viac ako polovicu tvorili práve trestné činy proti majetku.**

Ďalšie zmeny citovaného ustanovenia zák.č.141/1961 Zb. boli realizované zák. č. 558/1991 Zb., zák. č. 247/1994 Zb., zák. č. 272/1999 Zb. a zák. č. 422/2002 Zb. Podstata tohto inštitútu zostávala pri týchto zmenách vždy zachovaná, v podstate menil sa taxatívny výpočet trestných činov, pri stíhaní ktorých sa tento inštitút uplatňoval. Postupne dochádzalo k jeho rozširovaniu, aj keď v niektorých prípadoch došlo naopak k vypusteniu niektorých pôvodne zaradených trestných činov – napr. zo zák. č. 422/2002 Zb. bol vypustený trestný čin násilia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi podľa § 197a.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok prevzal tento inštitút s tým, že jeho úprava bola a je aj v súčasnosti primárne obsiahnutá v § 211 a § 212 Tr. por.³

² Dôvodová správa k zákonu č. 178/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok.

³ Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, k § 211 a § 212 : „Výnimka zo zásady oficiality, resp. legality spočívajúca v dispozičnom práve poškodeného vzťahujúcom sa na celé trestné konanie, zavedená do trestného práva v roku 1990 sa v podstate preberá. V súlade s poslednou vládnu novelou Trestného poriadku sa súhlas poškodeného nebude vyžadovať pri trestných činoch typických pre domáce násilie. V odseku 2 sa ustanovuje, kedy nie je potrebný súhlas poškodeného , aj keby išlo o prípady uvedené v odseku 1.“

Vo významnej miere súčasne prevzal z predchádzajúcej právnej úpravy aj taxatívny výpočet trestných činov pri ktorých sa aplikoval súhlas poškodeného s trestným stíhaním. **Za zásadnú zmenu**, a to osobitne aj z hľadiska spracovania tohto príspevku, **však možno považovať rekonifikáciou novo koncipované znenie § 211 ods. 2 Tr. por.**,⁴ ktorému sa bližšie venujem v druhej časti príspevku. Predmetné ustanovenia §§ 211, 212 boli následne zmenené trikrát, a to zák. č. 262/2011 Z. z., zák.č.214/2019 Z. z. a aktuálna posledná zmena bola zrealizovaná zák. č. 312/2020 Z. z., ktorým bol z taxatívneho výpočtu trestných činov majetkovej povahy vypustený trestný čin podielníctva podľa §§ 231 a 232. **Aktuálny výpočet trestných činov proti majetku**, uvádzaných v § 211 ods. 1 Tr. por. (4. Hlava Trestného zákona) je tak nasledujúci: trestný čin krádeže podľa § 212, sprenevery podľa § 213, neoprávneného užívania cudzej veci podľa § 215, neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla podľa § 216 a 217, neoprávneného zásahu do práva k domu, bytu alebo nebytovému priestoru podľa § 218, neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku, elektronických peňazí alebo inej platobnej karty podľa § 219, podvodu podľa § 221, úžery podľa § 235, zatajenia veci podľa § 236, porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 a 238, poškodzovania veriteľa podľa § 239, zvýhodňovania veriteľa podľa § 240, poškodzovania cudzej veci podľa § 245 a 246 Trestného zákona.

Trestné činy proti majetku tvoria aktuálne, rovnako ako to bolo v roku 1990, pri zavedení inštitútu súhlasu poškodeného s trestným stíhaním do trestného konania, viac ako polovicu všetkých trestných činov pri ktorých je aplikovateľný postup podľa §§ 211, § 212.⁵ Z hľadiska druhov trestných činov ide tak o prečiny, ako aj o zločiny vrátane obzvlášť závažných zločinov, z hľa-

⁴ Znenie § 211 ods. 2 Tr. por.: „Ustanovenie odseku 1 sa nepoužije, ak takým činom bola spôsobená smrť alebo poškodeným je štát, obec, vyšší územný celok, právnická osoba s majetkovou účasťou štátu alebo právnická osoba, ktorá hospodári s verejnými financiami.“

⁵ § 211 ods. 1 Tr. por. uvádza tieto trestné činy: ublíženia na zdraví podľa § 157 a 158, ohrozenia pohlavnou chorobou podľa § 167, neposkytnutia pomoci podľa § 177 a 178, porušovania domovej slobody podľa § 194, ochrany súkromia v obydlí podľa §194a, porušovania tajomstva prepravovaných správ podľa § 196 a 197, krádeže podľa § 212, sprenevery podľa § 213, neoprávneného užívania cudzej veci podľa § 215, neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla podľa § 216 a 217, neoprávneného zásahu do práva k domu, bytu alebo nebytovému priestoru podľa § 218, neoprávneného vyrobenia a používania platobného prostriedku, elektronických peňazí alebo inej platobnej karty podľa § 219, podvodu podľa § 221, úžery podľa § 235, zatajenia veci podľa § 236, porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 a 238, poškodzovania veriteľa podľa § 239, zvýhodňovania veriteľa podľa § 240, poškodzovania cudzej veci podľa § 245 a 246, poškodenia a zneužitia záznamu na nosiči informácií podľa § 247, porušovania autorského práva podľa § 283, krivého obvinenia podľa § 345, nebezpečného prenasledovania podľa § 360a, ohovárania podľa § 373, poškodzovania cudzích práv podľa § 375 Trestného zákona, ako aj trestný čin opilstva podľa § 363 Trestného zákona, ak inak vykazuje znaky skutkovej podstaty niektorého z týchto trestných činov.

diska formy zavinenia tak o trestné činy spáchané úmyselné (dolózne), ako aj o trestné činy nedbanlivostné (kulpózne), z hľadiska systematiky osobitnej časti – zaradenia do jednotlivých hláv osobitnej časti Trestného zákona (zákon. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v znení neskorších predpisov – ďalej len Tr. zák.) ide o trestné činy zaradené do 1. hlavy Tr. zák. – Trestné činy proti životu a zdraviu (napr. trestný čin ublíženia na zdraví podľa § 157 a 158, do 2. Hlavy – Trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti (napr. trestný čin porušovania domovej slobody podľa §194), do 4. Hlavy Tr. zák. – Trestné činy proti majetku (napr. trestný čin krádeže podľa § 212 Tr. zák.), do 5. Hlavy Tr. zák. – Trestné činy hospodárske (napr. trestný čin porušovania autorského práva podľa § 283 Tr. zák., do 8. Hlavy Tr. zák. – Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach (napr. trestný čin krivého obvinenia podľa § 345 Tr. zák.) a do 9. Hlavy Tr. zák. – Trestné činy proti iným právam a slobodám (napr. trestný čin poškodzovania cudzích práv podľa § 375 Tr. zák.).

Ako už bolo vyššie uvedené, ustanovenia §§ 211,212 Tr. por., označené ako súhlas poškodeného s trestným stíhaním, upravujú osobitný inštitút pri uplatnení ktorého je začatie trestného stíhania, resp. jeho ďalší postup viazané na súhlas poškodeného, pričom v teórii sa tiež nazýva dispozičným právom poškodeného.⁶ Pipek v súvislosti s podstatou inštitútu trestného stíhania so súhlasom poškodeného uvádza: „*Toto oprávnenie je veľmi výrazné a do značnej miery sa vymyká oficiálnemu modelu trestného procesu, inak založeného na systémovej dôvere v štátne orgány, pretože ide o inštitút, ktorý je prejavom opačnej zásady k zásade oficiality (zásady dispozitívnosti) a tiež jedným z prejavov ‚privatizácie‘ trestného konania*“,⁷ osobitne ak ide o jeho iniciačnú fázu. Jelínek uvedené vymedzenie inštitútu dopĺňa o nasledujúce: „*Možno lepšie než o ‚privatizácii‘ by bolo možné hovoriť o uplatnení individuálneho záujmu jednotlivca v otázke začatia trestného stíhania.*“⁸ Dispozičné právo poškodeného sa tak môže uplatniť vtedy, ak je splnená jeho hmotnoprávna podmienka, ako aj procesnoprávna podmienka. **Hmotnoprávnou podmienkou** je, že trestné stíhanie sa týka urči-

⁶ Porovnaj. IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I.* Bratislava 2017. Wolters Kluwer, s. 255.

⁷ PIPEK, J. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*, 2000, č. 12, s. 1144 – 1181, Porovnaj tiež JELÍNEK, J. Trestní stíhaní se souhlasem poškozeného. In: ROMŽA, S. (ed.). *Poškozený trestným činom a obeť trestných činov, možnosti posilňovania ich procesných oprávnení.* Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: II. Košické dni trestného práva, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ŠafárikPress, 2018, s. 12 –13.

⁸ JELÍNEK, J. Trestní stíhaní se souhlasem poškozeného. In: ROMŽA, S. (ed.). *Poškozený trestným činom a obeť trestných činov, možnosti posilňovania ich procesných oprávnení.* Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: II. Košické dni trestného práva, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ŠafárikPress, 2018, s. 13.

tých, v zákone striktné vymenovaných trestných činov (§ 211 ods. 1). Výpočtu týchto trestných činov, osobitne s dôrazom na trestné činy proti majetku, a to aj z hľadiska vývoja právnej úpravy, venoval som sa vyššie. **Procesnoprávnou podmienkou** je, že trestné stíhanie sa týka toho, kto je vo vzťahu k poškodenému osobou, voči ktorej by mal poškodený ako svedok právo odoprieť výpoveď.⁹ Právo svedka odoprieť výpoveď je aktuálne obsiahnuté v § 130 Tr. por., v ods. 1 a 2.¹⁰ Zo znenia § 130 ods. 1 prvá veta vyplýva, ako už bolo uvedené vyššie, že právo odoprieť výpoveď ako svedok má príbuzný obvineného v priamom rade, jeho súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel a druh. Možno konštatovať, že **§ 130 ods. 2**, v porovnaní so znením ods. 1 **uvádza širší okruh subjektov, ktorým priznáva Tr. por. právo odoprieť vypovedať**, pri súčasnom zohľadnení, že na rozdiel od ods. 1, ktoré ustanovenie predpokladá existenciu už obvinenej osoby, ods. 2 zahŕňa situácie, keď takáto „blízka osoba“ nebola ešte obvinená, rovnako tak situácie, ak by sa prípadne obvineným neskôr mohol prípadne stať samotný svedok (... *svedok je oprávnený vypovedať, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe...*). Nad rámec subjektov vyššie uvedených (§ 130 ods. 1), takýto osobitný status priznáva platná právna úprava (§ 130 ods.2) aj **iným osobám v rodinnom alebo obdobnom pomere, ktorých ujmu by právom pociťoval svedok ako vlastnú ujmu**. V zmysle citovaného ustanovenia ods. 2 je okruh týchto osôb rozšírený aj o prípady, ak by svedok výpoveďou porušil spovedné tajomstvo alebo tajomstvo informácie, ktorá mu bola zverená ústne alebo písomne pod podmienku mlčanlivosti ako osobe poverenej pastoračnou starostlivosťou. Treba však súčasne uviesť, že aj v prípade, ak pôjde o niektorý z trestných činov, kde by boli inak splnená hmotnoprávna podmienka a súčasne aj procesnoprávna podmienka, aplikácia postupu podľa § 211 ods. 1 Tr. por., nebude vždy možná. Tento postup nebude môcť byť použitý v prípadoch (**negatívne vymedzená podmienka**), ak takýmto činom bola spôsobená smrť alebo poškodeným je štát, obec, vyšší územný celok, právnická osoba s majetkovou účasťou štátu alebo právnická osoba, ktorá hospodári s verejnými financiami (§ 211 ods. 2 Tr. por.).

⁹ Porovnaj. IVOR, J. – POLÁK, P. – ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I*. Bratislava 2017. Wolters Kluwer, s. 255 – 256.

¹⁰ Pozn. Znenie §163a v čase účinnosti zák.č. 178/1990 Zb. vo vzťahu k vymedzeniu osoby, voči ktorej mal poškodený právo udeliť/neudelíť súhlas na trestné stíhanie bolo užšie ako súčasná právna úprava, keď uvádzalo, že toto právo má poškodený pri taxatívne vymedzenom výpočte trestných činov: „proti tomu, kto je vo vzťahu k poškodenému príbuzným v priamom pokolení, jeho súrodencom, osvojiteľom, osvojencom, manželom alebo druhom“, čo zodpovedá aktuálne odopretiu výpovede svedkom podľa § 130 ods. 1 Tr. por.

2. Uplatnenie súhlasu poškodeného s trestným stíhaním pri stíhaní trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, ak je poškodeným právnická osoba

Trestný čin porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku podľa § 237 alebo § 238 Trestného zákona patrí v aplikačnej praxi naďalej medzi trestné činy, k spáchaniu ktorých dochádza nielen pri existencii občianskoprávných vzťahov, ale oveľa častejšie pri existencii obchodnoprávných vzťahov. Účastníkom týchto právnych vzťahov, ktoré upravujú postavenie podnikateľov, obchodné záväzkové vzťahy, ako aj niektoré iné vzťahy súvisiace s podnikaním (§ 1 ods.1 zák. č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník, v znení neskorších predpisov) sú primárne podnikatelia, ako ich definuje § 2 citovaného zákona. Okrem fyzických osôb, ktoré podnikajú na základe živnostenského oprávnenia alebo iného než živnostenského oprávnenia podľa osobitných predpisov (napr. výkon slobodného povolania advokáta), tiež fyzických osôb, ktoré vykonávajú poľnohospodársku výrobu a sú zapísané do evidencie podľa osobitného predpisu, v týchto vzťahoch pomerne často vystupujú osoby zapísané v obchodnom registri vrátane právnických osôb. Niet tiež pochyb o tom, že v postavení poškodeného pri spáchaní trestných činov proti majetku, resp. konkrétne aj trestného činu porušovania povinnosti pri správe cudzieho majetku, môže sa v postavení poškodeného ocitnúť nielen fyzická osoba, ale aj právnická osoba, prípadne štát. Možno tiež konštatovať vo všeobecnosti, že práva ktoré priznáva Tr. por. poškodenému ako jednému zo subjektov trestného konania a súčasne aj jednej z procesných strán prirátajú tak fyzickým osobám, ako aj právnickým osobám, ak ide o subjekty, ktorým bola trestným činom spôsobená škoda. V prípade právnických osôb tieto práva v trestnom konaní vykonávajú v zásade štatutárne orgány alebo nimi splnomocnené iné osoby. Zákonná definícia pojmu právnická osoba je pritom obsiahnutá v zák. č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, v znení neskorších predpisov, konkrétne v jeho druhom oddieli, nazvanom Právnické osoby (§ 18 – § 21). Podľa § 18 ods. 2 tohto zákona: „*Právnickými osobami sú: a) združenia fyzických a právnických osôb, b) účelové združenia majetku, c) jednotky územnej samosprávy, d) iné subjekty, o ktorých to ustanovuje zákon.*“ Ustanovenie § 20 ods. 1 Občianskeho zákonníka určuje, že: „*Právne úkony právnickej osoby vo všetkých veciach robia tí, ktorí sú na to oprávnení zmluvou o zriadení právnickej osoby, zakladacou listinou alebo zákonom (štatutárne orgány).*“ Ustanovenie § 20 ods. 2 Občianskeho zákonníka pritom vymedzuje ešte širší okruh osôb, ktoré môžu robiť úkony za právnickú osobu.

Je tiež skutočnosťou, že ustanovenia §§ 211, 212 Tr. por., upravujúce dispozičné právo poškodeného s trestným stíhaním, pozitívne nevymedzujú situáciu v prípadoch, ak sa v postavení poškodeného ocitne práve právnická

osoba. Rovnako je skutočnosťou, že pre posudzovanie naplnenia procesno-právnej podmienky – existencie „blízkeho vzťahu“ medzi poškodeným a osobou, ktorá mala spáchať niektorý z taxatívne uvedených trestných činov v § 211 ods. 1 Tr. por., vychádza sa z ustanovenia § 130 Tr. por., ktoré upravuje právo svedka odoprieť výpoveď. Aktuálnej právnej úprave vymedzenia tohto práva venoval som sa vyššie, v prvej časti tohto príspevku.

Samotný Tr. por. pritom pojem svedka bezprostredne nedefinuje, upravuje len jeho práva a povinnosti, ako aj postup pri výsluchu svedka ako dôkazného prostriedku. Zo znenia ust. § 127 Tr. por., upravujúceho povinnosť svedčiť vyplýva, že každý je povinný dostaviť sa na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní a súdu a vypovedať ako svedok o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o páchatelovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie. Polák, vo svojej monografii zaoberajúcej sa svedkom v trestnom konaní, vo vzťahu k teoretickému vymedzeniu pojmu svedok uvádza: „Ide o fyzickú osobu, odlišnú od osoby obvineného, ktorá je povinná sa dostaviť na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu, aby podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku ústne vypovedala ako svedok o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie (napr. o trestnom čine a o jeho páchatelovi), ktoré videla, počula alebo inak vnímala svojimi zmyslami, a ktoré súvisia so skutkom, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie.“¹¹ Z obsahu vyššie uvedeného bolo by možné urobiť záver, že nositeľom takýchto vlastností, ako sú predpokladané ustanovením § 127 Tr. por. pre povinnosť svedčiť môže byť len fyzická osoba. Možno tiež uviesť, že tento záver vo vzťahu k aplikácii § 211 Tr. por. – právo udeliť alebo neudeliť súhlas s trestným stíhaním (v prípade taxatívne uvedených trestných činov) na základe § 211 má iba fyzická osoba (poškodený), bol v nedávnej minulosti prevažujúci, a to tak v teórii, ako aj v aplikačnej praxi.

V súvislosti s vyššie uvedeným však treba dať opätovne do pozornosti **ust. § 211 ods. 2 Tr. por.** V predchádzajúcej časti príspevku som jeho obsah označil ako negatívne vymedzenie podmienok aplikácie §§ 211, 212 Tr. por. Zákonnodarca v tomto ustanovení určil, kedy sa ustanovenie § 211 ods. 1 Tr. por., nepoužije. Okrem prípadu, keď je spôsobená smrť, **nepoužije sa aj vtedy, ak je poškodeným štát, obec, vyšší územný celok, právnická osoba s majetkovou účasťou štátu alebo právnická osoba, ktorá hospodári s verejnými financiami.** Takto koncipované ustanovenie – zák. č.141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), v znení neskorších predpisov, konkrétne § 163a, nikdy neobsahoval. Včlenené bolo až do nového rekodifikovaného Tr. por. z roku 2005. Dôvodová správa k tomuto zákonu, vo vzťahu k **§ 211 od. 2** uvádza len toto: „V odseku 2 sa ustanovuje, kedy nie je potrebný súhlas poškodeného, aj keby išlo o prípady uvedené v odseku 1.“ Z jej obsahu nie je preto možné zistiť,

¹¹ POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. EUROKÓDEX, 2011, s. 93.

aký bol zámer zákonodarcu pri koncipovaní tohto ustanovenia, a využiť tak metódu historického výkladu. Avšak skutočnosť, že v tomto ustanovení zákonodarca pomerne precízne vymedzil subjekty, kedy sa postup podľa § 211 ods. 1 Tr. por. nebude aplikovať (v prípade právnických osôb uvádza len tie, ktoré sú s majetkovou účasťou štátu alebo ktoré hospodária s verejnými financiami), **oprávnené môže viesť k záveru, že na prípady ostatných právnických osôb aplikácia ustanovení § 211 ods. 1 Tr. por. by sa mohla a mala vzťahovať.**

Vhodné je tiež uviesť, že relevantná platná právna úprava tohto inštitútu v Českej republike, obsiahnutá v §§ 163,163a zák. č. 141/161 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), v znení neskorších predpisov, **rovnaké, resp. ani obdobne koncipované ustanovenie, neobsahuje.** Negatívne vymedzenie sa vzťahuje na prípady, ktoré sú uvedené v § 163a ods. 1 tohto zákona (*al/keď bola takým činom spôsobená smrť alebo b/ poškodený nie je schopný dať súhlas pre duševnú chorobu alebo poruchu, pre ktorú bola jeho spôsobilosť obmedzená, c/ poškodeným je osoba mladšia ako 15 rokov alebo d/ z okolností je zřejmé, že súhlas nebol daný alebo bol vzatý späť v tiesni vyvolanej vyhrážkami, nátlakom, závislosťou alebo podriadenosťou*). Vzhľadom na vyššie uvedené, nie je možné preto náležite využiť ani komparatívny výklad vrátane právnych názorov, ktoré vyjadrili sudy Českej republiky (vrátane Najvyššieho súdu Českej republiky), vo svojich rozhodnutiach k možnosti aplikácie tohto inštitútu na prípady, ak poškodeným je právnická osoba.

Ako už bolo vyššie uvedené priamu podporu pre aplikáciu §§ 211,212 Tr. por. na prípady poškodeného – právnickej osoby, nebolo možné v nedávnej minulosti nachádzať v komentároch k Tr. por., ani vo vysokoškolských učebných textoch. Spoluautor aktuálneho komentára k Tr. por., Hamranová k § 211 ods. 1 v uviedla: „*Problematickou otázkou v trestnoprávnej praxi je, či oprávnenie udeliť súhlas s trestným stíhaním majú aj poškodené právnické osoby (t. j. právnické osoby, voči ktorým bol spáchaný trestný čin), resp. či disponujú takýmto právom len poškodené fyzické osoby, čo doposiaľ nebolo vyriešené ani judikatúrou Najvyššieho súdu SR.*“¹² Súčasne v nadväznosti na uvedené cituje právny názor Krajského súdu v Bratislave, ktorý vyjadril v rozhodnutí zo 14. februára 2019, sp. zn. 4To/124/2018, kde pripustil za určitých podmienok aplikáciu tohto práva podľa § 211 ods. 1 Tr. por., ak je poškodeným právnická osoba. V súvislosti s uvedeným žiada sa dodať, že v aplikačnej praxi, aj keď ojedinele, bol takýto právny názor súdov vyjadrený už skôr, v konkrétnych prípadoch – napr. v rozsudku senátu Okresného súdu Banská Bystrica, sp. zn. 4Tk 1/2016 zo dňa 2.11.2016 v spojení s uznesením senátu Krajského súdu v Banskej Bys-

¹² ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L. ŠIMOVICEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II.* § 196 – 569. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 154.

trici, sp. zn. 4To/29/2017 zo dňa 17.05.2017. V uvádzaných rozhodnutiach, vo veci konajúce súdy, **pripustili akceptáciu postupu podľa § 211 ods. 1 Tr. por., kde ako poškodený/ná vystupovala právnická osoba.** Vo veci, v ktorej rozhodovali Okresný súd v Banskej Bystrici a Krajský súd v Banskej Bystrici išlo pritom o neziskovú organizáciu (n. o.) a v prípade rozhodnutia Krajského súdu v Bratislave o spoločnosť s ručením obmedzeným (s. r. o.). V oboch uvádzaných prípadoch pritom išlo o podozrenie zo **spáchania trestného činu porušovania povinností pri správe cudzieho majetku podľa § 237 Tr. zákona**, aj keď v prípade uvádzaného rozhodnutia Okresného súdu v Banskej Bystrici, resp. Krajského súdu v Banskej Bystrici, spáchaného v súbehu s iným trestným činom, ktorý nie je obsiahnutý v taxatívnom výpočte podľa § 211 ods. 1 Tr. por. Argumentácia obsiahnutá v odôvodneniach týchto rozhodnutí vo vzťahu akceptácie postupu podľa § 211 ods. 1 Tr. por. aj pre právnické osoby v postavení poškodeného, opierala sa predovšetkým o podstatu a zmysel dispozičného práva poškodeného ako osobitného inštitútu, ako aj o využitie logického výkladu – pravidla dôkazu opaku (*argumentum a contrario*), vo vzťahu k ust. § 211 ods. 2 Tr. por. Z hľadiska vymedzenia pojmu „blízkej osoby“, sa ich argumentácia, vzhľadom na osobitosti prípadov síce líšila, zhodne sa však opierali aj o odborný výklad pojmu „blízkych osôb“, resp. spriaznených osôb, aj z hľadiska Občianskeho zákonníka, resp. Krajský súd v Banskej Bystrici aj o ustanovenia zák. č.7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Potrebné je tiež uviesť, že kým rozhodnutie – rozsudok Okresného súdu v Banskej Bystrici, v spojení s rozhodnutím – uznesením Krajského súdu v Banskej Bystrici, vo svojom výsledku znamenali aj bezprostrednú aplikáciu postupu podľa § 211 ods. 1 Tr. por. pre právnickú osobu – poškodeného, v prípade rozhodnutia – uznesenia Krajského súdu v Bratislave, súdom vyjadrené právne názory nezakladali dôvod, pre toto zrušujúce uznesenie (napadnutý rozsudok okresného súdu bol zrušený z iných dôvodov).¹³

Napriek tomu, že v prípadoch vyššie citovaných rozhodnutí súdov vyjadrené právne názory bolo možné považovať skôr za ojedinelé, rozhodne im nemožno uprieť určitý stupeň racionality. O to viac, že nepriamou novelizáciou Tr. por., zákonom č. 274/2017 Z. z., bola medzi základné zásady začlenená nová zásada, konkrétne v § 2 ods. 21 Tr. por. (označovaná aj ako „zásada ochrany práv obete a poškodeného“), ktorej cieľom je posilniť tak ochranu obetí, ako aj postavenie poškodeného v trestnom konaní. Využitím dispozič-

¹³ P. ŠAMKO, P. Poškodená právnická osoba a súhlas poškodeného v zmysle § 211 Tr. por. – nález Ústavného súdu SR: www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a729-poskodena-pavnicka-oso-ba-a-obzalovana-fyzicka-osoba-ako-osoby-blizke-a-suhlas-poskodeneho-podla-211-ods-1-tr-por

ného práva, v zmysle ustanovení §§ 211, 212 Tr. por., poškodený nepochybne prejavuje svoju vôľu a presadzuje svoje individuálne záujmy, ktoré sa spájajú nielen s trestným konaním, ale pomerne často aj také, ktoré majú charakter občianskoprávny, rodinnoprávny, obchodnoprávny a pod. Zužovanie možnosti využitia inštitútu súhlasu poškodeného s trestným stíhaním výlučne na fyzické osoby, v dnešnej dobe, kde pomerne veľká časť aktivít, či už podnikateľských, záujmových alebo aj iných sa uskutočňuje prostredníctvom právnických osôb (špecificky napr. pri jednoosobových spoločnostiach s ručením obmedzeným), kde jediným spoločníkom a štatutárnym zástupcom (konateľom) je tá istá fyzická osoba alebo spoločníkmi takejto spoločnosti, prípadne aj jej konateľmi, sú napr. manželia alebo príbuzní v priamom rade alebo súrodenci, by tak zásadným spôsobom redukovalo základné ciele a zmysel, pre ktorý bol inštitút tohto druhu dispozičného oprávnenia, do trestného konania zavedený.¹⁴

Skutočnosť, že vyššie prezentované právne názory, aj keď ojedinelé, vyjadrené niektorými súdmi v rozhodnutiach, ako aj publikované niektorými právnymi teoretikmi boli a sú opodstatnené, potvrdzuje v súčasnosti aj nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, **II. ÚS 185/2020 zo dňa 27. augusta 2020**, v ktorom uviedol nasledujúce:

„Právny záver, podľa ktorého súhlas s trestným stíhaním sa vyžaduje len od takého poškodeného, ktorý je fyzickou osobou majúcou konkrétny vnútorný pomer k páchatel'ovi (nie teda od právnickej osoby), nie je pri výklade Trestného poriadku ústavne udržateľný.

*Tým, že zákonodarca v ustanovení § 211 ods. 2 Trestného poriadku ustanovil ako výnimku z pravidla o potrebe súhlasu poškodeného na trestné stíhanie konkrétnej osoby ako obvineného v prípade trestných činov vymenovaných v ustanovení § 211 ods. 1 Trestného poriadku viaceré taxatívne vymenované typy právnických osôb ako poškodených, zároveň určil, že v prípade ostatných (iných než vymenovaných) typov právnických osôb je potrebné použiť ustanovenie § 211 ods. 1 Trestného poriadku (v zmysle súhlasu poškodeného na trestné stíhanie dotknutej osoby). To platí bez ohľadu na z povahy veci vyplývajúcu absenciu vzťahu poškodeného (ako právnickej osoby) k osobe potenciálneho obvineného, ktorý je vymedzený v naostatok označenom ustanovení (právo poškodeného odmietnuť vypovedať proti dotknutej osobe ako svedok). Ustanovenie § 211 ods. 2 Trestného poriadku má teda v uvedenom smere povahu *lex specialis* a nie jej citovanou podmienkou podľa odseku 1 tohto ustanovenia obmedzené.*

Kedže ide o bazálnu podmienku trestného stíhania konkrétnej osoby ako obvineného, základné právo byť stíhaný len spôsobom, ktorý ustanovuje zákon (č. l. 17 ods.

¹⁴ Porovnaj. ČOPKO, P. Dispozičné právo poškodeného s trestným stíhaním. In. *Štát a právo*, roč. 6, č. 4, 2019, s. 344 – 357.

2 prvá veta ústavy), môže byť naznačeným nesprávnym výkladom ustanovení § 211 ods. 1 a 2 Trestného poriadku (v ich vzájomnej súvzťažnosti) porušené.“¹⁵

Záver

Na základe vyššie uvedeného sa domnievam, že z hľadiska právnej istoty bolo by vhodné a súčasne aj potrebné de lege ferenda včleniť priamo do ust. § 211 Tr. por. napr. samostatný odsek, ktorý by obsahoval pozitívne vymedzenie aplikácie postupu podľa § 211 ods. 1 pre prípady, ak poškodeným je iná právnická osoba než je uvedená v § 211 ods. 2 Tr. por. Pre posúdenie existencie vzťahu „blízkych osôb“, označených prípadne aj ako „dotknuté osoby“ v takýchto prípadoch, mohlo by byť zvolené napr. hľadisko vzťahu štatutárneho orgánu právnickej osoby, ktorej bola spôsobená škoda niektorým z trestných činov, uvedených v § 211 ods. 1 Tr. por. voči osobe, ktorá sa mala takéhoto trestného činu voči právnickej osobe dopustiť, resp. takýto trestný čin spáchala.

Inštitút dispozičného oprávnenia poškodeného s trestným stíhaním, ktorého súčasťou je aj právo poškodeného vziať výslovným vyhlásením kedykoľvek udelený súhlas s trestným stíhaním späť (a to až dovtedy, kým sa odvolací súd odoberie na záverečnú poradu – § 212 ods. 2 Tr. por.), vytvára súčasne predpoklad na uplatnenie prvkov restoratívnej justície, ako aj eliminácie trestnoprávných dôsledkov pre inak „blízke osoby“, kde spôsobená škoda v dôsledku spáchania trestného činu, môže byť ešte znásobená uložením trestu „blízkej osobe“. Na rozdiel od inštitútu zmieru podľa § 220 a nasl. ust. Tr. por. (možno ho tiež považovať za prejav súkromného prvku v trestnom práve), ktorý je však aplikovateľný len v konaní o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov (pri kumulatívnom splnení ďalších zákonných podmienok, ako sú uvedené v § 220 Tr. por.), súhlas poškodeného s trestným stíhaním, ako už bolo uvedené v prvej časti príspevku, je využiteľný pri prečinoch, zločinoch, obzvlášť závažných zločinoch (hoci len tých, ktoré sú enumerované v § 211 ods. 1 Tr. por.).

Rozširovanie trestných činov, ako sú tieto vedené v § 211 ods. 1 Tr. por., osobitne aj o ďalšie trestné činy proti majetku (4. Hlava Trestného zákona), ktoré doteraz neboli, resp. nie sú zaradené do taxatívneho výpočtu v zmysle citovaného ustanovenia možno považovať, a to aj v kontexte vyššie uvedeného, nielen za zmysluplné, ale aj za opodstatnené.

¹⁵ Nález II. ÚS 185/2020 zo dňa 27. augusta 2020, Porovnaj. P. ŠAMKO, P. Poškodená právnická osoba a súhlas poškodeného v zmysle § 211 Tr. por. – nález Ústavného súdu SR: www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a729-poskodena-pavnicka-osoba-a-obzalovana-fyzicka-osoba-ako-osoby-blizke-a-suhlas-poskodeneho-podla-211-ods-1-tr-por

LITERATÚRA

1. ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok I. §1 – 195*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 1232. ISBN 978-80-89603-88-6.
2. ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. a kol. *Trestný poriadok II. § 196 – 569*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 1306. ISBN 978-80-89603-88-6.
3. ČOPKO, P. Dispozičné právo poškodeného s trestným stíhaním. In: *Štát a právo: vedecko-teoretický časopis pre otázky vedy o štáte a práve v Slovenskej republike*, roč. 6, č. 4 (2019) s. 344 – 357. ISSN 1339-7753.
4. IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné 1*. Bratislava. Wolters Kluwer, 2017, s. 526. ISBN 978-80-8168-593-4.
5. JELÍNEK, J. Trestní stíhaní se souhlasem poškozeného. In: ROMŽA, S. (ed.). *Poškozený trestným činom a obeť trestných činov, možnosti posilňovania ich procesných oprávnení*. Zborník vedeckých príspevkov z Interdisciplinárnej celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: II. Košické dni trestného práva, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, ŠafárikPress, 2018, s. 9 – 20, ISBN 978-80-8152-680-0.
6. PIPEK, J. Oficiální nebo dalekosáhle privatizované trestní řízení. *Právník*, 2000, č. 12, s. 1144 – 1181.
7. POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. EUROKÓDEX, 2011, s. 296. ISBN 978-80-89447-47-3.

Elektronické zdroje:

1. ŠAMKO, P. Poškodená právnická osoba a súhlas poškodeného v zmysle § 211 Tr. por. – nález Ústavného súdu SR: www.pravnelisty.sk/rozhodnutia/a729-poskodena-pavnicka-osoba-a-obzalovana-fyzicka-osoba-ako-osoby-blizke-a-suhlas-poskodeneho-podla-211-ods-1-tr-por

Právne predpisy:

1. Zák. č 140/1961 Zb. Trestný zákon.
2. zák. č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok).
3. zák. č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád).
4. zák. č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.
5. zák. č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník.
6. zák. č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.
7. zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok.

Iné zdroje – dôvodové správy:

1. Dôvodová správa k zák. č. 178/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok.
2. Dôvodová správa k zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, Osobitná časť.

Judikatúra:

1. Rozsudok Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 4Tk 1/2016 zo dňa 2.11.2016.
2. Uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. . 4To/29/2017 zo dňa 17.05.2017.
3. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 4To/124/2018 zo dňa 14.02.2019.
4. Nález II. ÚS 185/2020 zo dňa 27. augusta 2020.

Kontaktné údaje autora:

JUDr. Peter Čopko, PhD.
Katedra Trestného práva
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
peter.copko@upjs.sk

PENOLOGICKÉ ASPEKTY MAJETKOVEJ KRIMINALITY

PENOLOGICAL ASPECTS OF PROPERTY CRIME

JUDr. Jakub Lorko, PhD.

(Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta/Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže)

Abstrakt: Predmetný príspevok analyzuje najmä trestný čin krádeže a ponúka reflexie na neschválenú novelu trestného zákona pri danom druhu trestnej činnosti. Zároveň príspevok predikuje možné dopady danej novely na slovenské väzenstvo. Rovnako sa zameriava na národný projekt Šanca na návrat, ktorého hlavným cieľom je u osôb vo výkone trestu odňatia slobody znížiť riziká sociálneho vylúčenia a zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce.

Kľúčové slová: majetková kriminalita, krádež, odsúdený, väzenstvo, recidíva, resocializácia, výstupný oddiel

Abstract: The article analyzes the crime of theft and offers reflections on the unapproved amendment of the criminal law for the given type of criminal activity. At the same time, the contribution predicts the possible effects of the given amendment on Slovak prisons. It also focuses on the national project Chance for Reentry, the main goal of which is to reduce the risks of social exclusion and increase competences when applying to the labor market for persons serving a prison sentence.

Key words: property crime, theft, convicted, prison, recidivism, resocialization, reentry unit

Úvod

Majetková kriminalita je v Slovenskej republike dlhodobo najrozšírenejším druhom kriminality. Z hľadiska podielu na celkovej kriminalite je majetková kriminalita dlhodobo na prvom mieste v počte spáchaných trestných činov. V roku 2022 bol celkový počet zistených trestných činov 54 586. Z uvedeného počtu tvorila majetková kriminalita 22 498 trestných činov IV. Hlava zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej aj „TZ“ alebo „Trestný zákon“), čo tvorí až 41 % podiel na celkovej kriminalite. Skladba majetkovej trestnej činnosti zodpovedá aj v súčasnosti dlhodobému vývojovému trendu, každoročne najčastejšie evidovaným trestným činom je trestný čin krádeže. V roku 2022 bolo zistených 13 598 trestných činov podľa § 212 TZ, čo tvorí takmer 25 % na celkovej kriminalite a viac ako 60 % podiel v majetkovej kriminalite.

Za rok 2022 bolo za trestný čin krádeže podľa § 212 TZ odsúdených 5 903 osôb. Súdny v roku 2022 celkovo odsúdili 25 254 osôb, z uvedeného vyplýva, že až 23,4 % podiel tvorí spáchanie trestného činu krádeže. Významnú

časť tvoria páchatelia opakovaných drobných krádeží tzv. bagateľné krádeže podľa § 212 ods. 1, písm. g) TZ. Na základe údajov zo Štatistiky kriminality, vyplýva, že v roku 2022 bolo za trestný čin krádeže podľa § 212 TZ stíhaných a vyšetrovaných celkovo 6 846 osôb. Z uvedeného počtu bolo 2 756 osôb stíhaných a vyšetrovaných za trestný čin podľa § 212, ods. 1, písm. g) TZ, teda páchatelia tzv. bagateľných krádeží tvoria až 40 % podiel. Takejto trestnej činnosti sa dopúšťajú najmä osoby na okraji spoločnosti, ktoré si takýmto spôsobom zaobstarávajú najmä potraviny, drogériu, cigarety a alkohol. Medzi páchatelmi tohto trestného činu je vysoký stupeň recidívy. Je možné konštatovať, že niekoľkoročným uplatňovaním ustanovenia § 212 ods. 1 písm. g) TZ k zníženiu počtu drobných krádeží nedošlo. Tieto ustanovenia neodradili osoby v minulosti postihnuté za priestupok od ďalšieho protiprávneho konania a spôsobujú neúmerne zaťaženie orgánov činných v trestnom konaní, súdov a v neposlednom rade takisto páchatelia plnia kapacity väzenských zariadení.

Trestný čin krádeže sa v štatistikách Zboru väzenskej a justičnej stráže o počte osôb vykonávajúcich trest odňatia slobody dlhodobo vyskytuje ako najfrekvencovanejší trestný čin. K 1. januáru 2023 trest odňatia slobody vykonávalo v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody 8 492 odsúdených, z uvedeného počtu až 32,3 % podiel tvorili osoby odsúdené za trestný čin krádeže.¹

Z hľadiska jej miesta v systéme kriminality sa majetková kriminalita zaraďuje do štruktúry všeobecnej kriminality, ktorú tvorí súhrn trestných činov násilnej, mravnostnej a majetkovej kriminality. Táto klasifikácia a systematické triedenie jednotlivých trestných činov do týchto podskupín je konkrétne účelovo redukované v súlade s potrebou právnej teórie a praxe. Terminologické vymedzenie majetkovej kriminality zásadným spôsobom determinuje absencia jednotnej definície tohto druhu kriminality.

V závislosti od predmetu ochrany spoločenských vzťahov prevažuje uplatňovanie dvoch klasifikačných kritérií majetkovej kriminality:

- takticko-štatistické kritérium, ide o tzv. policajnú štatistiku, ktorá je generovaná podľa štatistických číselníkov, pri ktorých je majetková kriminalita taxatívne vymedzená výpočtom skutkových podstat trestných činov uvedených v osobitnej časti TZ. Napriek viacerým výhradám k vymedzeniu okruhu trestných činov, ktoré spadajú pod kategóriu majetkovej kriminality, pozitívne možno zhodnotiť predovšetkým konzistentnosť tejto policajnej štatistiky, teda nemennosť výpočtu trestných činov, ktoré spadajú

¹ Správa o počte a zložení obvinených a odsúdených nachádzajúcich sa v ústavoch na výkon väzby a ústavoch na výkon trestu odňatia slobody k 1. januáru 2023. GR ZVJS. Dostupné online: <https://www.zvjs.sk/file/14a7c0f6-088c-40b5-95b6-23f0542c6c70.pdf> a Ročenka Zboru väzenskej a justičnej stráže za rok 2022. G ZVJS. Dostupné na: <https://www.zvjs.sk/file/cf-b5a730-455e-4528-af31-21e7dbf03236.pdf>

do tejto kategórie kriminality, čo vo svojich dôsledkoch umožňuje dlhodobo sledovať stav, štruktúru, ale predovšetkým dynamiku majetkovej kriminality.

- kriminálne kritérium – ide o tzv. justičnú (súdnu) štatistiku, ktorá vychádza zo systematického členenia osobitnej časti TZ na jednotlivé hlavy, pričom za majetkovú kriminalitu považuje trestné činy zaradené do štvrtej hlavy TZ, ktorá je označená ako „Trestné činy proti majetku“.

Vychádzajúc z uplatneného kriminálneho klasifikačného kritéria (justičnej štatistiky), možno zovšeobecňujúco konštatovať, že majetkové trestné činy predstavujú prevažnú časť celkovej kriminality.²

1. Majetková kriminalita – novela ako riešenie problému?

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky predložilo 30. marca 2023 do Národnej rady Slovenskej republiky návrh novely zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej aj „novela TZ“). Ústrednou myšlienkou je restoratívnosť, ktorá predstavuje významný odklon v doterajšom smerovaní a nastavení trestnej politiky od roku 2005. Poslanci Národnej rady SR 3. mája 2023 posunuli novelu TZ do druhého čítania. Navrhnutá rozsiahla novela TZ by mala postaviť nové východiská a základy pre restoratívnu justíciu, ktorej rozšírenie by malo priniesť zníženie počtu odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody, najmä v dôsledku ukladania alternatívnych trestov a úprav v skutkových podstatách niektorých trestných činov, zníženie trestných sadzieb najmä pri majetkových, hospodárskych, ale aj drogových trestných činoch, okrem prípadov organizovanej kriminality, medzinárodného zločinu alebo kriminalitu mimoriadne veľkého rozsahu. Trest odňatia slobody by mal byť ukladaný len v prípadoch, keď je nevyhnutné páchatel'a izolovať od spoločnosti. Prvé medzirezortné pripomienkové konanie bolo realizované koncom roku 2021 pod č. LP/2021/744³, druhé medzirezortné pripomienkové konanie prebiehalo od konca roku 2022 pod č. LP/2022/511.⁴ Vzhľadom na aktuálnu politickú situáciu je otázne, či a v akej podobe predmetná novela TZ prejde legislatívnym procesom, av-

² KLIMEK, L., a kol. Kriminológia vo vnútroštátnom a medzinárodnom rozmere. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020, s. 336

³ LP/2021/744 Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2021/744>

⁴ LP/2022/511 Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/LP/2022/511>

šak niektoré jej potenciálne dôsledky stoja minimálne za odborné a vedecké prebádanie.

V zmysle dôvodovej správy hlavným cieľom novely TZ je klásť dôraz na restoratívnu justíciu a jej smerovaním sa priblížiť k vyspelejším trestným politikám členských štátov Európskej únie. Obsahuje viacero zmien, pričom väčšina sa venuje práve úprave častí spojených s majetkovou a hospodárskou trestnou činnosťou. Okrem iného kladie dôraz na ukladanie alternatívnych trestov, odlíšenie dílerov od užívateľov drog, restoratívnu justíciu či harmonizáciu trestných sadzieb. Trestné sadzby najmä za majetkovú trestnú činnosť sú v porovnaní s ostatnými krajinami neprimerane vysoké. Napriek dlhodobým negatívnym dôsledkom trestnej politiky, ktoré nastali po rekodifikácii trestného práva po roku 2005, až pripravovanou novelou TZ by malo dôjsť k výraznejším zmenám. Ukladanie trestov nespojených s odňatím slobody má byť po novom jednoduchšie, preferovať sa majú najmä pri prvotrestaných osobách, ktoré spáchali prečiny.

V súčasnosti jedným z reálnych následkov neprimeraných trestov za majetkovú trestnú činnosť je skutočnosť, že väzenské zariadenia sú dlhodobo preplnené. Slovenská republika patrí podľa aktuálnych údajov medzi krajiny s najvyšším počtom väznených osôb (185) v prepočte na 100 tisíc obyvateľov spomedzi členských krajín Európskej únie⁵. Bežné výdavky v roku 2022 na 1 väznenú osobu za deň boli v priemere 64,54 eur. Pri kapacite viac ako 11 500 miest v 18 väzenských zariadeniach sa aktuálne vo výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody nachádza viac ako 10 tisíc osôb, z uvedeného počtu tvoria odsúdení približne 86 % a obvinení 14 %, pričom najviac odsúdených až 32 % (takmer 2 700 osôb) vykonáva trest odňatia slobody za trestný čin krádeže.

Pri návrhu novely TZ sa do popredia dostáva viacero zmien týkajúcich sa majetkovej kriminality. V tejto súvislosti treba však zdôrazniť, že aj v prípade ich schválenia budú trestné sadzby v TZ stále výrazne prísnejšie, ako je to v ďalších štátoch Európskej únie. Prvou zásadnou zmenou je zvýšenie hranice malej škody z 266 eur na 500 eur. Do roku 2005 bola vždy výška škody nadviazaná na minimálnu mzdu. Po prijatí nového TZ s účinnosťou od 1. januára 2006 bola výška škody stanovená na 8 000 korún, po zavedení eura od 1. januára 2009 bola novelou TZ určená výška škody 266 eur. Od uvedeného času zostala výška škody bez ohľadu na hospodársky vývoj nezmenená, v súčasnosti má predmetná suma podstatne nižší význam, ako to bolo v roku 2006. Suma nezohľadňovala infláciu ani ekonomický vývoj v krajine. Od výšky

⁵ The World Prison Brief, online database providing free access to information on prison systems around the world. Institute for Crime & Justice Policy Research. Dostupné na: <https://www.prisonstudies.org/map/europe>

škody sa pritom odvíja trestnosť spáchaného trestného činu, a teda aj uložený trest. Výška škody znamená hranicu posúdenia, či čin bude posudzovaný ako priestupok alebo trestný čin. V prípade zvýšenia výšky škody na 500 eur mnoho vecí, ako napr. trestné činy krádeže v hodnote 400 eur, budú posudzované ako priestupky. Od sumy 500 eur sa budú určovať násobky škody.

1.1 Derogácia priestupkovej recidívy pri krádeži

Ďalšou významnou zmenou je zrušenie trestnosti opakovanej krádeže nedosahujúcej hodnotu malej škody, tzv. priestupková recidíva. Ide o trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1, písm. g) TZ, ktorého ustanovenie znie: „Kto si prisvojí cudziu vec tým, že sa jej zmocní a ... g) bol za obdobný čin v predchádzajúcich dvanástich mesiacoch postihnutý, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“ Ide o základnú skutkovú podstatu, ktorú charakterizuje základný stupeň protiprávneho konania, a s ňou súvisí základná trestná sadzba. Objektom predmetného trestného činu je cudzia vec, ktorej hodnota môže byť nižšia ako malá, teda spôsobená škoda nedosahuje hranicu malej škody, objektívna stránka spočíva v prisvojení si cudzej veci formou zmocnenia sa. Subjektom môže byť ktokoľvek, teda ide o všeobecný subjekt a uvedený trestný čin môže spáchať ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba. Z hľadiska subjektívnej stránky pre trestnosť uvedeného činu je potrebné úmyselné zavinenie. Definícia, kto sa považuje za postihnutého za obdobný čin TZ je upravená v ustanovení § 128 ods. 5 takto: „ide o páchatel'a, ktorému bola za obdobný čin uložená sankcia alebo iné opatrenie za priestupok alebo iný obdobný delikt.“ Vo väčšine prípadov ide o priestupok na úseku majetku v zmysle § 50 zákona o priestupkoch. Uvedenou skutkovou podstatou zákonodarca vymedzil, že ak osoba spácha inak priestupok na úseku majetku a osoba už bola pred týmto skutkom za obdobný čin postihnutá v predchádzajúcich 12 mesiacoch, uvedený skutok sa posudzuje ako trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1, písm. g) TZ. Ak by osoba pred spáchaním uvedeného skutku nebola v predchádzajúcich 12 mesiacov postihnutá za obdobný skutok, išlo by iba o priestupok na úseku majetku. Teda tzv. priestupková recidíva je vo formálnom ponímaní povýšená na taký stupeň závažnosti, že ide o trestný čin. Dôsledkom uvedeného je nielen neúmerne zaťaženie orgánov činných v trestnom konaní riešením „bagateľných“ skutkov a na nich nadväzujúce ukládanie nepodmienečných trestov odňatia slobody, čoho je dôsledkom najmä zaťaženie štátneho rozpočtu a v neposlednom rade sa uvedená právna úprava vymyká štandardu európskych trestných kódexov.

Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa me-

nia a dopĺňajú niektoré zákony k predmetnej problematike uvádza: Vypustenie § 212 ods. 1 písm. g) má za cieľ zamedziť trestnému postihu bagatelných skutkov, pri ktorých vznikala škoda v jednotkách EUR, resp. ani nemusela vzniknúť škoda. K dosiahnutiu trestnej represie podľa tohto ustanovenia postačovalo, ak páchatel spáchal dvakrát priestupok krádeže, napríklad prisvojením si zubnej pasty v hodnote 2 eur, ktorú následne aj vrátil. Ak takýto páchatel opustil územie Slovenskej republiky, prípadne ak bolo z iného dôvodu treba vykonať dôkaz mimo územia (páchatel alebo svedok odišiel za prácou/ príbuznými do cudziny na dlhšie obdobie), nebolo možné takúto trestnú vec v primeranom čase skončiť, keďže európske štáty vrátane Veľkej Británie alebo aj USA odmietajú poskytnúť právnu pomoc (výsluch obvineného/svedka, doručenie procesnej písomnosti a pod.) kvôli absencii obojstrannej trestnosti skutku (v iných štátoch ide len o priestupok) alebo aj preto, že ide o bagatelný delikt (nízka hodnota následku voči nákladom konania), pri ktorom sa pre hospodárnosť úkony justičnej spolupráce nevykonávajú. To isté platí aj o prípadnom využití európskeho zatýkacieho rozkazu a medzinárodného zatýkacieho rozkazu, ktorých vykonanie nie je možné.

K 12. januáru 2023 vykonávalo trest odňatia slobody 921 odsúdených za § 212 odsek 1 písm. g) TZ, avšak reálne je tento počet odsúdených počas kalendárneho roka vplyvom priebežnej obmeny odsúdených (nástup trestu/prepustenie) odhadom približne o 50 až 70 % vyšší, pretože táto skupina odsúdených vykonáva spravidla kratší trest odňatia slobody. Títo odsúdení sa opakovane dopustili trestného činu krádeže, pri ktorej vznikla zanedbateľná škoda rádovo v jednotkách, resp. v desiatkach eur (napríklad krádež potravín alebo drogerie v obchodných reťazcoch). Náklady na jednu väznenú osobu za jeden deň výkonu trestu odňatia slobody alebo výkonu väzby predstavovali v r. 2021 priemerne 62 eur, preto uloženie nepodmienečného trestu odňatia slobody odsúdenému podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ považujeme za neefektívne z hľadiska ekonomického, ale aj z hľadiska plnenia účelu výkonu trestu odňatia slobody. Efektívnejšou formou sa u odsúdených za spáchanie trestného činu krádeže podľa § 212 ods. 1 písm. g) TZ javí uloženie inej sankcie napríklad v rámci priestupkového konania.⁶

K už uloženým trestom za predmetný trestný čin sa uvádza, že Trestný poriadok má obsahovať všeobecný proces umožňujúci aplikovať zmeny TZ na právoplatne odsúdených v prípadoch, keď sú zmeny také výrazné, že dochádza k zániku trestnosti činu, ktorí do času zmeny trest nevykonali. Nie je v súlade s princípmi humanizmu a liberálnej demokracie ponechať vo vý-

⁶ Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=527158>

kone trestu osoby za činy, ktoré už štát za trestné nechce naďalej považovať a nechce za ne trestne stíhať. Upravuje sa preto všeobecne aplikovateľný proces v § 405b, ktorý sa použije, ak dôjde zmenou TZ k zániku trestnosti činu. V takomto prípade súd uznesením rozhodne, že zvyšok trestu sa nevykoná. Ide o všetky druhy trestov, teda nielen trest odňatia slobody, ale aj alternatívne tresty vrátane podmienených odkladov, ktoré by neboli do účinnosti zmeny TZ vykonané celé.

Ak je odsúdený vo výkone trestu odňatia slobody, takéto rozhodnutie bude potrebné urobiť do 30 dní od nadobudnutia účinnosti zmeny zákona. Rozhodnutie súd urobí na neverejnom zasadnutí, o ktorom upovedomí prokurátora, aby ten mohol prípadne podať sťažnosť ihneď po vyhlásení uznesenia, ak podľa jeho názoru nešlo o trestný čin, pri ktorom zanikla trestnosť. Nadriadený súd o jeho sťažnosti rozhodne do 20 pracovných dní od predloženia veci. Tieto lehoty sú navrhnuté pri rozhodovaní o odsúdenom, ktorému nebol uložený úhrnný alebo súhrnný trest, pretože taký odsúdený by mal ísť z výkonu trestu von (prípadne do výkonu iného trestu), preto by obmedzovanie jeho slobody malo byť čo najkratšie. V prípade, ak mal odsúdený uložený úhrnný alebo súhrnný trest, súd rozsudkom zruší pôvodný rozsudok/trestný rozkaz len vo výroku o treste a uloží primeraný trest za zostávajúce zbiehajúce sa trestné činy, ktorých sa zmena TZ netýka. Proti novo uloženému trestu má odsúdený aj prokurátor právo podať sťažnosť podľa všeobecných ustanovení. Aby nebolo potrebné rozhodovať o väzbe, odsek 2 stanovuje, že rozhodnutie, ktorým sa ruší pôvodný rozsudok, sa stáva právoplatným až právoplatnosťou výroku o novourčenom treste.

1.2 Analýza miery recidívy páchatelov tzv. bagateľných krádeží vykonávajúcich nepodmienečný trest odňatia slobody

Na základe údajov z internej databázy Zboru väzenskej a justičnej stráže vo výkone trestu odňatia slobody za trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1, písm. g) TZ a podľa § 212 ods. 2 písm. f) TZ sa ku dňu vypracovania príspevku nachádza 1 296 odsúdených.

Pre upresnenie dodávame, že v aktuálne platnom a účinnom TZ predmetný trestný čin krádeže, ktorým sa postihuje tzv. priestupková recidíva je upravený v ustanovení § 212 ods. 1, písm. g) TZ. Súčasná úprava skutkovej podstaty trestného činu krádeže bola zavedená prijatím zákona č. 214/2019 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony s účinnosťou od 1. augusta 2019. Dovtedy platný a účinný TZ (pred uvedenou novelou, v znení novely č. 35/2019 Z. z.) upravoval predmetný trestný čin

v ustanovení § 212 ods. 2, písm. f). Z uvedeného dôvodu skupina osôb, ktoré budú podliehať analýze, sú osoby nachádzajúce sa vo výkone trestu odňatia slobody za obidve vyššie uvedené skutkové podstaty.

Po schválení novely TZ a nadobudnutí jej účinnosti by vypustenie predmetného ustanovenia malo reálny dosah na všetkých odsúdených, ktorí doposiaľ trest za uvedený trestný čin nevykonali. V prípade odsúdených, ktorí by vykonávali trest odňatia slobody výlučne za predmetný trestný čin, reálnym dôsledkom by bol zánik trestnosti a do 30 dní od nadobudnutia účinnosti zákona by súd aj bez návrhu mal rozhodnúť na neverejnom zasadnutí uznesením, že zvyšok trestu sa nevykoná a osoba by mala byť prepustená z výkonu trestu odňatia slobody. V prípade odsúdených, ktorí majú uložený úhrnný alebo súhrnný trest, súd rozsudkom zruší pôvodný rozsudok/trestný rozkaz len vo výroku o treste a uloží primeraný trest za zostávajúce zbiehajúce sa trestné činy, ktorých sa zmena TZ netýka. Pre úplnosť je potrebné zdôrazniť, že väčšina odsúdených nachádzajúcich sa vo výkone trestu odňatia slobody má uložený súhrnný alebo úhrnný trest, preto by vplyv na počet väzenskej populácie nemal byť po nadobudnutí účinnosti TZ príliš markantný.

Analýze podliehal súbor odsúdených za trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 1, písm. g) TZ a § 212 ods. 2, písm. f) TZ (s účinnosťou do 31. júla 2019). Prostredníctvom interného informačného systému Zboru väzenskej a justičnej stráže bol vytvorený zoznam aktuálne odsúdených podľa jednotlivých vyššie uvedených trestných činov. Vygenerovaním zoznamu odsúdených, nachádzajúcich sa vo výkone trestu odňatia slobody bola získaná vzorka 1 296 odsúdených, čo predstavuje vzorku celej populácie odsúdených vo výkone trestu odňatia k 1. júnu 2023. Počty odsúdených v kontexte skúmaných trestných činov sú znázornené v tabuľke č. 1.

Tabuľka č. 1 Výskumná vzorka § 212, ods. 1, písm. g) TZ a § 212 ods.2, písm. f) (TZ s účinnosťou do 31. júla 2019)

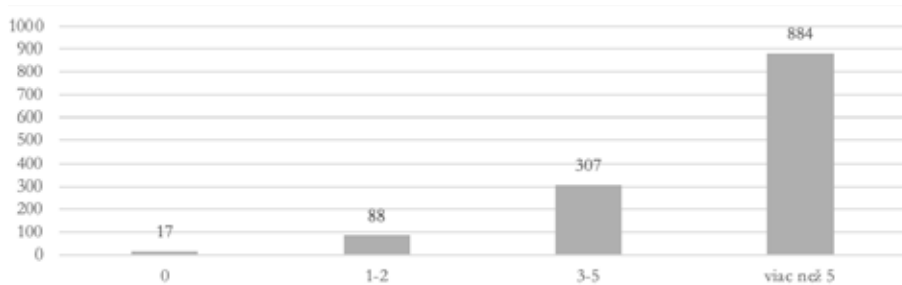
	Trestný čin	Počet odsúdených
1.	Krádež § 212, ods. 1, písm. g) TZ	953
2.	Krádež § 212, ods. 2, písm. f) TZ s účinnosťou do 31. júla 2019	286
3.	Krádež § 212, ods. 1, písm. g) TZ + § 212, ods. 2, písm. f) TZ s účinnosťou do 31. júla 2019	57
SPOLU		1 296

Hlavným cieľom kvantitatívneho výskumu bolo získať nové kriminologické poznatky o predchádzajúcej recidíve odsúdených páchateloch tzv. bagateľných krádeží. Z hľadiska metodológie výskumu boli zvolené štandardné

metódy a techniky kriminologického výskumu. V predmetnom kvantitatívnom výskume boli využité kvantitatívne postupy a techniky deskriptívnej štatistiky a to v premietnutí na výskumný súbor znamená aplikáciu kvantitatívnej analýzy databázy odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody a deskriptívnu štatistickú analýzu zostáv odsúdených generovaných interným informačným systémom Zboru väzenskej a justičnej stráže.

1.2.1 Všeobecná recidíva

Recidíva predstavuje závažnejší spôsob mnohosti trestnej činnosti ako súbeh trestných činov, pretože ide o opakovanie trestnej činnosti toho istého páchatela po jeho predchádzajúcom právoplatnom odsúdení, ktoré zjavne nemalo „nápravný“ charakter. Už na prvý pohľad (pozri graf č. 1) je zrejmé, že miera všeobecnej recidívy pri páchateloch tzv. bagatelných krádeží je extrémne vysoká. Páchatel, ktorý bol v minulosti odsúdený, už má empirickú skúsenosť s trestným konaním, jeho priebehom, postupom orgánov činných v trestnom konaní, čo jednoznačne môže mať vplyv aj na priebeh vyšetrovania.

Graf č. 1 Všeobecná recidíva/Počet predchádzajúcich odsúdení

Z celkového počtu tvoria recidivisti až 99 % podiel. Pri skúmanej vzorke odsúdených je enormne vysoký počet recidivistov, ktorí v minulosti boli už viac ako päťkrát odsúdení za rôznu trestnú činnosť, ich podiel tvorí až 69 %. Prvopáchatelstvo sa v uvedenej vzorke vyskytuje iba minimálne, jeho podiel tvorí iba 1 %.

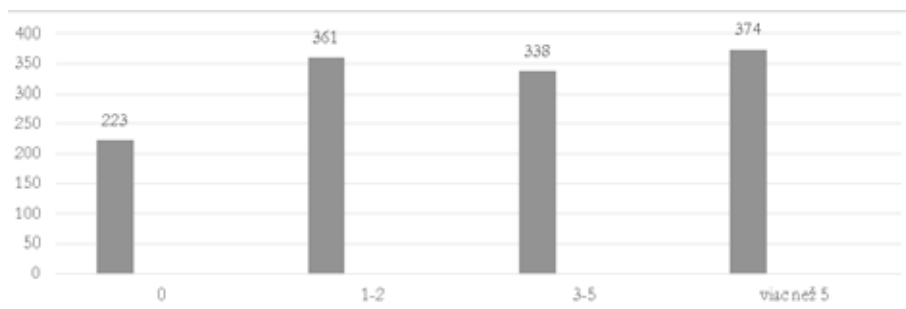
1.2.2 Penologická recidíva

Pojem penologická recidíva vyjadruje špecifický druh recidívy, ktorý znamená opakovaný návrat do výkonu trestu odňatia slobody, teda osoby odsúdené opakovane na nepodmienečný trest odňatia slobody a nastúpili do

výkonu trestu. Ide o najzávažnejšiu formu recidívy, pretože ani najprísnejší trest, obmedzujúci osobnú slobodu a pobyt vo väzenskom prostredí neprispel k náprave páchatela a dopustil sa spáchania trestného činu, za ktorý mu bol opätovne uložený nepodmienečný trest odňatia slobody.

V danom prípade takmer 83 % podiel tvoria osoby, ktoré už vykonávali v minulosti nepodmienečný trest odňatia slobody v niektorom z ústavov na výkon trestu odňatia slobody. Najvyšší podiel až 35 % z penologických recidivistov tvoria osoby, ktoré v minulosti vykonávali nepodmienečný trest odňatia slobody viac päťkrát. Osoby, ktoré sa vo výkone trestu odňatia slobody nachádzajú po prvý raz, tvoria 17 % podiel.

Graf č. 2 Penologická recidíva/Počet predchádzajúcich nepodmienečných trestov odňatia slobody

2. Národný projekt Šanca na návrat

Národný projekt Šanca na návrat (ďalej aj „NP ŠNN“ alebo „projekt“) sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje. Jeho implementáciu v podmienkach Slovenskej republiky zabezpečuje Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej aj „GR ZVJS“) v 10 partnerských ústavoch na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody spoločne s partnerom, Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej aj „ÚPSVaR“). Hlavným cieľom projektu je znížiť riziká sociálneho vylúčenia a zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce u osôb vo výkone trestu odňatia slobody. Z hľadiska výkonu trestu odňatia slobody sa majorita aktivít projektu realizuje v rámci jedného zo špecializovaných oddielov výkonu trestu, ktorým je v zmysle § 85 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o výkone trestu“) výstupný oddiel. V zmysle tohto cieľa boli v partnerských ústavoch zriadené samostatné odčlenené priestory, tzv. výstupné oddiely (ďalej aj „VODD“), ktorých interiérové vybavenie poskytuje

terapeutické miestnosti, viacúčelové miestnosti a kuchynky. Cieľom pobytu odsúdených osôb vo výstupných oddieloch je ich príprava na návrat do bežného života, pričom výstupné oddiely predstavujú prechod z tzv. ústavného režimu na slobodu.

Vybavenie výstupných oddielov je realizované s dôrazom na elimináciu ústavného prostredia a s ním spojenej prizonizácie, inštitucionalizácie, ideologizácie a sensorickej deprivácie. Činnosti realizované počas pobytu vo výstupných oddieloch sa prioritne zameriavajú na posilňovanie protektívnych a elimináciu rizikových faktorov recidívy trestnej činnosti tak, aby bol čo v najväčšej miere naplnený resocializačný účel trestu v zmysle základných zásad obsiahnutých v § 34 ods. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej aj „trestný zákon“).

Hlavným merateľným ukazovateľom projektu je počet osôb, ktoré využili nové, inovatívne služby alebo opatrenia na vykonávanie služieb sociálneho začlenenia, pričom cieľová hodnota je 3 600 osôb. Realizácia projektu je časovo rozložená na obdobie od 1.10.2018 do 30.9.2023.⁷

Úlohy a ciele projektu korešpondujú s účelom výkonu trestu odňatia slobody,⁸ ako je ochrana spoločnosti pred páchatelmi trestnej činnosti, zabránenie odsúdeným osobám v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytváranie podmienok podporujúcich a rozvíjajúcich pozitívne osobnostné rezervy pre resocializáciu týchto osôb, aby viedli riadny život.

Z uvedených projektových cieľov vyplývajú štyri základné úlohy:

1. vytvoriť inovatívny systém komplexnej podpory odsúdených v plynulom prechode do občianskeho života (a pilotne ho overiť vo výstupných oddieloch partnerských ústavov),
2. prepojiť oddelené politiky penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti (postpenitenciárna starostlivosť sa začína poskytovať už počas výkonu trestu odňatia slobody),
3. znížiť riziká opakovaného páchania trestnej činnosti,
4. vyhodnotené výsledky projektu zapracovať do všeobecne záväzných právnych predpisov a interných riadiacich aktov.

⁷ Pôvodné obdobie realizácie projektu bolo od 1.10.2018 do 30.9.2022 s merateľným ukazovateľom 3200 osôb. Z dôvodu celosvetovej pandémie Covid-19 bol projekt predĺžený do 30.9.2023.

⁸ V zmysle §1a zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

2.1 Inovatívny systém podpory odsúdených osôb pred prepustením na slobodu

Úlohy a ciele súvisiace s implementáciou projektu sa realizujú v rámci viacerých podaktivít a predstavujú inovatívny systém komplexnej podpory:

- A) informačno-poradenské služby vo výstupnom oddiele,
- B) resocializačné a výchovné vzdelávacie programy,
- C) informačno-poradenské služby pre osobitné skupiny,
- D) evaluácia projektu.

A) Informačno-poradenské služby vo výstupnom oddiele

Informačno-poradenské služby vo výstupnom oddiele predstavujú komplex odborných činností:

- ktoré budú eliminovať rizikové a posilňovať protektívne faktory recidívy trestnej činnosti (napr. zamestnanie, bývanie, rodinné vzťahy, zvládanie záťažových situácií a i.) a zároveň odsúdenému pomôžu predvídať vznik problémov pri jeho návrate do občianskeho života (napr. modelové situácie týkajúce sa rôznych tém/problémov, ktoré odsúdený rieši po prepustení) a sú v súlade s princípom restoratívnej justície (obnova trestným činom narušeného prostredia),
- sú zamerané najmä na získanie potrebných praktických informácií a dokumentov, týkajúcich sa rôznych administratívnych postupov v súlade s aktuálne platnou legislatívou (napr. riešenie resocializačného príspevku, vybavenie dokladov a i.),
- v rámci ktorých môžu odsúdení samostatne a bez časového obmedzenia využívať informačné kiosky, na ktorých budú pravidelne aktualizované relevantné informácie.⁹

V rámci skupinových a individuálnych foriem zaobchádzania absolvovali odsúdení viacero aktivít zameraných na formovanie reálnych očakávaní týkajúcich sa života po prepustení, podporu a rozvoj motivácie k pozitívnej zmene a životu bez recidívy, ako aj prijatie zodpovednosti za svoje konanie. Zúčastnili sa na pestrom spektre skupinových prednášok a besied zameraných na život po prepustení z výkonu trestu, individuálnou formou sa im poskytovalo poradenstvo v otázkach hľadania zamestnania, ubytovania, ale aj poskytovania ambulantnej alebo ústavnej liečby závislostí. Počas pobytu vo výstupných oddieloch sa odsúdené osoby oboznamovali s podmienkami „civilného života“ a pripravovali sa na kontakt s inštitúciami, ktoré musia po

⁹ VALENTOVIČOVÁ, Z. *Štandardy penitenciárneho zaobchádzania s odsúdenými vo výstupných oddieloch*. Bratislava 2021. s. 15. Dokument odborného tímu Národný projekt Šanca na návrat, Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, Bratislava, 2021.

prepustení navštevovať, ako napríklad úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, stanica, okresné riaditeľstvo Policajného zboru. Niektoré z uvedených inštitúcií odsúdení navštívili ešte pred prepustením v rámci udeleného voľna na opustenie ústavu.

V procese prípravy odsúdených osôb na život po prepustení boli v projekte spustené inovatívne elektronické služby. Vo výstupných oddieloch partnerských ústavov boli zriadené informačné kiosky,¹⁰ ktoré môžu odsúdení využívať samostatne a bez časového obmedzenia. Pre kiosky bola vyvinutá aplikácia HOLUP,¹¹ ktorá plní účel digitálneho nástroja na podporu cieľov projektu. Jej hlavnými úlohami naučiť odsúdené osoby pracovať so súčasnými informačnými technológiami, sprostredkovať im aktuálne informácie z oblastí potrebných pre život po prepustení a motivovať a podporiť ich v procese resocializácie. V aplikácii HOLUP sú odsúdeným sprístupnené pravidelne aktualizované informácie z oblasti pomoci pri hľadaní zamestnania, pomoci s nájdením ubytovania a ďalšie relevantné informácie dôležité pre prvé kroky na slobode, tematicky rozdelené na sprievodcu po prepustení a ďalšie rady a tipy, ako vybaviť občiansky preukaz, ako a kde požiadať o príspevok alebo zaevidovať sa na úrade práce a ako vyriešiť mnoho ďalších životných situácií. Tematicky je preto obsah v aplikácii rozdelený do troch modulov podľa obsahu, a to na modul Práca, modul Ubytovanie a modul Poradenstvo¹². Obsahovou skladbou, rozsahom a aktuálnosťou poskytovaných informácií je aplikácia HOLUP významným a inovatívnym nástrojom nielen na sprostredkovanie informácií, ale aj na odbremenenie personálu od rozsiahlej agendy a zefektívnenie jeho činnosti.

Súčasnou vybavenia výstupných oddielov sú špeciálne miestnosti na pranie, sušenie a žehlenie a funkčne vybavené kuchynky na prípravu jedla. Tieto miestnosti využívajú odsúdení na znovunadobudnutie a nácvik praktických samoobslužných činností, ktoré sa u odsúdených osôb vplyvom ústavnej formy výkonu trestu odňatia slobody strácajú alebo zhoršujú. Toto vybavenie

¹⁰ Kiosky sú zariadenia pre odsúdených z výstupných oddielov, ktoré pozostávajú na fyzickej úrovni z oceľového závesného skeletu s rozmermi V: 1000 mm, Š: 500 mm, H: 120 mm. Vymeniteľný predný panel v časti nad obrazovkou rozmerov 10 cm x 10 cm. Obsahujú dotykový displej veľkosť 19", rozlíšenie 1024x1280, procesor Intel Core i3 8109U Coffee Lake 3.6 GHz, Intel Iris Plus Graphic 655 DDR4, 8GB RAM, SSD WD GREEN SSD 3D 120GB SATA/600, 2.5", HDMI, LAN Passmark 4355. Sú tiež vybavené čítačkou čiarových kódov, QR kódov a bezkontaktných kariet NFC a RFID a operačným systémom Windows 10 IoT Enterprise. Softvérové zabezpečenie kiosku a jeho vzdialenú správu umožňuje softvérové vybavenie SiteKiosk for Widows.

¹¹ HOLUP – akronym – Hovoríť o ľuďoch, ubytovaní, práci.

¹² NOVÁKOVÁ, V., LULEJ, M. et al. *Výstupná analýza národného projektu Šanca na návrat*. Dokument odborného tímu Národný projekt Šanca na návrat, Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, Bratislava, 2022. s. 79. [online]. Cit. 17.1.2023. Dostupné na internete: <https://sancanavrat.sk/wp-content/uploads/2022/11/Vystupna-analyza.pdf>

je tak ďalšou z mnohých foriem prípravy odsúdených na život na slobode v rámci projektu.

B) Resocializačné a výchovné vzdelávacie programy

V rámci tejto podaktivity bolo vyvinutých spolu 10 resocializačných a výchovných vzdelávacích programov, koncipovaných ako štandardizované resocializačné a výchovné vzdelávacie programy, ktorých cieľom je, v zmysle cieľov projektu, získanie, obnova alebo posilnenie kľúčových kompetencií potrebných na sociálne začlenenie a predchádzanie recidívy trestnej činnosti u odsúdených osôb. Tematicky sú jednotlivé programy zamerané na elimináciu rizikových faktorov recidívy trestnej činnosti, z ktorých sa ako najvýznamnejšie v programoch overených praxou („evidence based“) uvádzajú liečba závislosti, kontrolovanie hnevu, zmena kriminálneho štýlu myslenia (zmena postojov), zvyšovanie kompetencií uplatnenia sa na trhu práce a podpora rodinných vzťahov.¹³ V projekte sme vytvorili a pilotne overili spolu 10 resocializačných a výchovných vzdelávacích programov. Pre všetkých odsúdených umiestnených vo výstupných oddieloch partnerských ústavov na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody je určený základný resocializačný a výchovný vzdelávací program (ďalej aj „ZRaVVP“), tzv. „Základný balík“, ktorý obsahovo pokrýva všetky tematické oblasti relevantné pre elimináciu vyššie uvedených rizikových faktorov recidívy trestnej činnosti. Okrem Základného balíka bolo koncipovaných 9 špecializovaných výchovných a vzdelávacích programov (ďalej aj „ŠRaVVP“), ktoré sú venované špeciálnym kritickým oblastiam súvisiacim so zvýšeným rizikom recidívy trestnej činnosti vo väčšom rozsahu a hĺbke v porovnaní so ZRaVVP.

C) Informačno-poradenské služby pre špecifické skupiny

Ústavy na výkon trestu odňatia slobody predstavujú špecifické prostredie, v ktorom vykonávajú trest aj špecifické skupiny odsúdených s viacnásobným znevýhodnením. Týmto skupinám odsúdených musí byť venovaná primeraná pozornosť, pretože toto znevýhodnenie môže viesť k rôznym rizikovým situáciám a konfliktom. Do tejto skupiny boli v rámci implementácie projektu zaradení negramotní odsúdení a cudzinci. V rámci tejto podaktivity boli preložené dokumenty so základnými informáciami o VTOS pre cudzincov, vypracované metodiky vzdelávania cudzincov a negramotných osôb a pilot-

¹³ TAYLOR, M. 2017. In: MÓZEŠ, P. *Dôvodová správa: Výber tém resocializačných a výchovných vzdelávacích programov určených prioritne pre odsúdené osoby umiestnené do výstupných oddielov*. Bratislava 2019. Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, národný projekt Šanca na návrat Bratislava 2019. [online]. Cit. 27.12.2022. Dostupné na internete: <https://sancanavrat.sk/wp-content/uploads/2022/11/Dovodova-sprava-k-vyberu-tem-RaVVP.pdf>.

ne overené kurzy slovenského jazyka pre cudzincov a kurzy vzdelávania dospelých osôb v elementárnej gramotnosti.

D) Evaluácia projektu

Evaluácia projektu sa v rámci implementácie realizuje priebežne, po každej ďalšej naprojektovanej aktivite alebo intervencii. V tomto príspevku uvádzame údaje z evaluácie projektu najmä z oblasti implementácie resocializačných a výchovných vzdelávacích programov. Evaluácia efektivity programov bola súčasťou ich pilotného overovania, zároveň sme v rámci tohto procesu sumarizovali aj spätné väzby od lektorov programov poskytnuté na evaluačných stretnutiach. Tieto spätné väzby boli podkladom pre aktualizáciu resocializačných programov po fáze pilotného overovania, aby sme zabezpečili čo najvyššiu efektivitu pri ich opakovanom spustení. Výsledky vybraných meraní uvádzame v nasledujúcej podkapitole.

2.2 Sumarizácia merania efektov intervencií

A) Základný balík (ZRaVVP)

V celkovom záverečnom hodnotení progresu u odsúdených po pobyte vo VODD hodnotili lektori odsúdených v polovici prípadov ako mierne až výrazne zlepšených (50,5 %), viac ako tretinu hodnotili ako minimálne zlepšených (35,6 %) a 13,9 % odsúdených opustilo VODD podľa hodnotenia lektorov bez zlepšenia.

Najväčšie systematické zmeny boli v položkách „Motivácia odsúdeného na život bez recidívy“ a „Realistický plán na život po prepustení“.

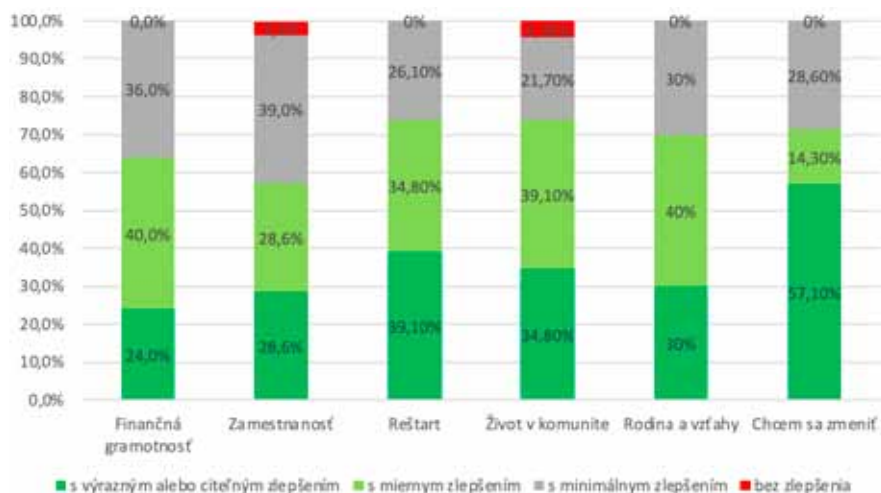
Oblasti s relatívne najmenším priemerným zlepšením boli: „Postoj k trestnej činnosti“ a „Úroveň sociálnej komunikácie“.

B) Špecializované programy (ŠRaVVP)

C) Zamestnanosť (výskumná sonda N=149)

Z celkového počtu osôb uplatniteľných na trhu práce sa zamestnalo po prepustení z výkonu trestu bez spolupráce s úradmi práce 21 osôb (15,1 %). Zo zvyšných 118 osôb 71 požiadalo o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie (60,2 %). Z uvedeného počtu sa 29 osôb zamestnalo (40,9 %). Čo spolu tvorí 66,2 % osôb (92), ktoré sa vďaka intervenciám vo VODD uplatnili na trhu práce alebo preukázali snahu o hľadanie si zamestnania.

U skupiny dlhodobo nezamestnaných sa po prepustení z VTOS uplatnilo na trhu práce bez spolupráce s úradmi práce 7 osôb (10,6 %), zo zvyšných 59 osôb, 34 osôb požiadalo o zaradenie do evidencie uchádzačov o zamestnanie

Graf č. 3 Prehľad miery zlepšenia účastníkov ŠRaVVP

(57,6 %). Po zaradení do evidencie UoZ sa zamestnalo ďalších 13 osôb (22 %). Celková zamestnanosť u uvedenej skupiny tvorí 30,3 %. Vďaka intervenciám vo VODD sa u 62,1 % dlhodobo nezamestnaných osôb (41) podarilo zvýšiť kompetencie pri uplatnení sa na trhu práce v zmysle nájdania si zamestnania alebo preukázania snahy o nájdanie si zamestnania.

D) Recidíva (penitenciárna)

Efekt pobytu a intervencií vo VODD sa prejavil v kategórii odsúdených s vysokým rizikom recidívy podľa nástroja CRA (Crime Risk Assessment) – z partnerských VODD recidivovalo do 365 dní od prepustenia len 14,9 %, oproti odsúdeným bez zaradenia do VODD – recidivovalo do 365 dní 22,8 %. U odsúdených s nízkym a stredným rizikom recidívy sa efekt nepotvrdil, no vzorka osôb z VODD mala výrazne rizikovejšiu prognózu z hľadiska kriminogénnych faktorov (tzn. že do VODD boli umiestňované rizikovejšie osoby).

Záver

Čo je dôvodom vysokej miery majetkovej kriminality? Na danú otázku zjavne neexistuje jednoduchá odpoveď. Efektívny prostriedok na zníženie majetkovej kriminality môže byť zrušenie bagatelných krádeží novelizáciou Trestného zákona. V príspevku uvádzame, akú zásadnú časť väzenskej populácie predstavujú osoby odsúdené aj za krádež, ktorá bola opakovane

spáchaná ako priestupok. Súhlasíme s názorom, že vyvodzovať trestnú zodpovednosť v prípadoch, ak sa napr. osoba opakovane dopustí krádeže predmetu nízkej hodnoty nie efektívne, hospodárne a zjavne to neplní ani funkciu generálnej a individuálnej prevencie. Na druhej strane, ak bude zrušený trestný postih takýchto krádeží, neznamená to, že tieto skutky automaticky prestanú existovať a nebudú sa opakovať. Príčiny protiprávných konaní treba zisťovať u každej konkrétnej osoby a sanovať jej rizikové faktory a fokusovať sa rovnako na tie protektívne. Veríme, že vývojom a zavedením komplexného systému podpory rizikových osôb dopúšťajúcich sa protiprávných konaní dokážeme prispieť k reálnemu znižovaniu kriminality.

LITERATÚRA

1. GORNIK, M. In: BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení, s. 6. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2011. Dostupné na: <http://www.ok.cz/iksp/docs/390.pdf>
2. KLESKEŇ, L. *Štandardy špecializovaných resocializačných a výchovných vzdelávacích programov*. Dokument odborného tímu Národný projekt Šanca na návrat, Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, 2022. Dostupné na: <https://sancanavrat.sk/wp-content/uploads/2022/11/Standardy-specializovanych-resocializacnych-a-vychovnych-vzdelavacich-programov.pdf>
3. KOŠECKÁ, D., LULEI, M. et al. *Súhrnná evaluačná správa*. Bratislava 2022. Dokument odborného tímu Národný projekt Šanca na návrat, Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže.
4. NOVÁKOVÁ, V., LULEI, M. et al. *Výstupná analýza národného projektu Šanca na návrat*. Dokument odborného tímu Národný projekt Šanca na návrat, Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, 2022. s. 79. Dostupné na: <https://sancanavrat.sk/wp-content/uploads/2022/11/Vystupna-analyza.pdf>
5. ŠAMKO, P., 2015. Trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) a fikcia doručenia. Stanovisko k právnomu posúdeniu prečinu krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) Trestného zákona. Dostupné na: Trestný čin krádeže podľa § 212 ods. 2 písm. f) a fikcia doručenia - Právne listy (pravnelisty.sk).
6. TAYLOR, M. 2017. In: Mózeš, P. *Dôvodová správa: Výber tém resocializačných a výchovných vzdelávacích programov určených prioritne pre odsúdené osoby umiestnené do výstupných oddielov*. Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, národný projekt Šanca na návrat Bratislava 2019. Dostupné na: <https://sancanavrat.sk/wp-content/uploads/2022/11/Dovodova-sprava-k-vyberu-tem-RaVVP.pdf>
7. VALENTOVIČOVÁ, Z. *Štandardy penitenciárneho zaobchádzania s odsúdenými vo výstupných oddieloch*. Bratislava: Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže, 2021. s. 15. Dokument odborného tímu Národný projekt Šanca na návrat.
8. Dôvodová správa k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=527158>
9. Štatistická ročenka Ministerstva spravodlivosti za rok 2022: Trestná agenda. Dostupné na: https://web.ac-mssr.sk/wp-content/uploads/2023/statisticka_rocenka_2022/I.%20Trestn%C3%A1%20agenda_2022.pdf
10. Štatistika kriminality v Slovenskej republike za rok 2022. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Dostupné na: https://www.minv.sk/?statistika_kriminality_v_SR_za_rok_2022.xml

11. Štatistiky ZVJS. Dostupné na: <https://www.zvjs.sk/sk/statistiky>
12. Zákon č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
13. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje autora:

JUDr. Jakub Lorko, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313, 810 00 Bratislava

jakub.lorko@flaw.uniba.sk

Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Odbor projektov a stratégií

Šagátova 1, 821 08 Bratislava

jakub.lorko@zvjs.sk

EKONOMICKÉ TRESTNÉ ČINY V KONTEXTE MOŽNEJ MODIFIKÁCIE SKUTKU UVEDENOM V OBŽALOBE ZO STRANY SÚDU

ECONOMIC CRIMES IN THE CONTEXT OF A POSSIBLE MODIFICATION OF THE ACT MENTIONED IN THE INDICTMENT BY THE COURT

Mgr. Dávid Priščák, PhD.

(Katedra trestného práva,
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach)

Abstrakt: V príspevku je venovaná pozornosť vymedzeniu limitov dokazovania na hlavnom pojednávaní, ktoré jasne vyplývajú z ťažiskovej akuzáčnej zásady. V súvislosti s akuzácnou zásadou je následne venovaná pozornosť modifikácii skutku zo strany súdu v kontexte judikovanej doktríny totožnosti skutku, vzhľadom na variabilnosť protiprávnych konaní pri ekonomickej trestnej činnosti.

Kľúčové slová: súd, hlavné pojednávanie, totožnosť skutku, modifikácia skutku

Abstract: In the contribution, attention is paid to the definition of the limits of evidence at the main hearing, which follow from the center of gravity accusatory principle. In connection with the accusatory principle, attention is paid to the modification of the deed by the court in the context of the adjudicated doctrine of the identity of the deed due to the variability of illegal proceedings in economic criminal activity.

Key words: court, main hearing, identity of the deed, modification of factual offenses in the context of possible modification of the deed stated in the indictment by the court.

Úvod

V úvode predmetného príspevku bude venovaná pozornosť akuzáčnej zásade normatívne ukotvanej v ust. § 2 ods. 15 zákona č. 301/2005 Trestný poriadok Z. z. (ďalej len „TP“), ktorá stanovuje absolútne limity pre proces dokazovania na hlavnom pojednávaní vzhľadom na variabilitu konaní, ktoré prichádzajú do úvahy pri jednotlivých ekonomických trestných činoch (ďalej len „TČ“) vymedzených v osobitnej časti zákona č. 300/2005 Trestný zákon Z. z. (ďalej len „TZ“).

V tejto súvislosti je nevyhnutné stanoviť samotné hranice dokazovania súdu na hlavnom pojednávaní v kontexte možných rizík nadmernej intervencie súdu do procesu dokazovania v kontexte skutku uvedeného v obžalobe v nadväznosti na kontradiktórny charakter konania (§ 2 ods. 11 TP) rovnosť

procesných strán (§ 2 ods. 14 TP). Kontradiktórnosť ako aj rovnosť strán predstavujú ťažiskové atribúty medzinárodno-ústavného princípu spravodlivého procesu, ktorý sa na zákonnej úrovni koncentruje do ust. § 2 ods. 7 TP.

Podaním obžaloby končia formálne a faktické hranice prípravného konania a začína sa konanie pred súdom, do ktorého prokurátor vstupuje v postavení antagonistickej procesnej strany (s povinnosťou uniesť dôkazné bremeno) a právo ako aj povinnosť viesť konanie prechádza na súd. Obžaloba predstavuje formálny ako aj materiálny základ pred súdnu časť TK (R 55/1972).¹

Súd skúma odôvodnenosť podanej obžaloby v priebehu celej súdnej časti TK primárne pri jej podaní. Následne súd nevydá niektoré z rozhodnutí podľa § 241 ods. písm. a) až k) alebo podľa § 244 ods. 1 písm. a) až j) nariadi hlavné pojednávanie, určí jeho termín, rozsah a spôsob dokazovania, ktoré oznámi osobám, ktorým sa doručuje rovnopis obžaloby. Hlavné pojednávanie predstavuje vrcholné štádium celého trestného procesu ako aj súdnej časti TK pričom predchádzajúce štádia TK, majú prípravný a predbežný charakter. Dôležitosť hlavného pojednávania odôvodňuje to, že práve v tomto štádiu TK trestný proces vrcholí za súčasného naplnenia účelu TK teda „*náležite zistiť trestné činy a následne spravodlivé a zákonné potrestanie páchatel'a*“. Na hlavnom pojednávaní sa z toho dôvodu bude rozhodovať o základnej otázke TK a teda vine obžalovaného, v prípade uznania viny aj o treste prípadne aj o ďalších súvisiacich výrok napríklad o ochranných opatreniach, nároku na náhradu škody poškodeného. V priebehu hlavného pojednávania na základe uvedeného vrcholí aj samotný proces dokazovania a z toho dôvodu môžu jednotlivé procesné strany v najširšej možnej miere uplatňovať svoje procesné oprávnenia s cieľom ovplyvniť spôsob akým súd vydá meritórne rozhodnutie.²

Zásada kontradiktórnosti nachádza svoje ťažiskové uplatnenie práve v priebehu hlavného pojednávania, ktorý má v súčasnosti charakter sporu pretože umožňuje verejne a ústne sa všetkým procesným stranám TK oboznámiť sa s všetkými procesnými aspektmi konania vrátane jednotlivých dôkazov a vyjadriť sa k nim.³

Práva v tomto štádiu TK sa zvyrazňuje postavenie súdu ako nezávislého a nestranného arbitra, pred ktorým procesné strany v súlade so zásadou rovnosti strán predkladajú a vykonávajú jednotlivé dôkazy. Sporový charakter TK sa premieta práve do procesu dokazovania, ktorý následne zhodnotí a vydá odsudzujúci, oslobodzujúci rozsudok alebo iné meritórne rozhodnutie.

¹ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 523.

² ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2022, s. 137. ISBN 978-80-8173-142-6.

³ Rozhodnutie ESLP vo veci Kamasinski v. Rakúsko z 19. decembra 1989, séria A-168.

Ako už bolo spomenuté, súdne konanie sa aktivizuje na podklade akuzačnej, resp. obžalovacej zásady. Podaním obžaloby zastúpenej prokurátorom sa stanovujú absolútne limity konkrétneho TK v podobe vymedzenia obsahu, rozsahu a charakteru hlavného pojednávania. Samotné rozhodnutie môže vydať až potom, čo boli v procese dokazovania realizovaného za aktívnej účasti procesných strán TK prebraté a objasnené všetky relevantné skutočnosti týkajúce sa viny obžalovaného. Treba podotknúť, že súd môže rozhodnúť len o skutku vymedzenom v obžalobe, pričom nie je viazaný jeho právnou kvalifikáciou. Obžalobu možno podať len pre skutok uvedený v uznesení o vznesení obvinenia (§ 206 TP), ktoré je vydané pre skutok, ktorý je uvedený v uznesení o začatí trestného stíhania vo veci (§ 199 TP). Samotný súd je povinný vyčerpať celý skutok uvedený v obžalobe (R 45/1973).

Po stručnom vymedzení podstaty a účelu hlavného pojednávania považujem za potrebné upriamiť pozornosť na problematiku doktríny totožnosti skutku, ktorý stanovuje rozsah obsah samotného dokazovania na hlavnom pojednávaní a s tým súvisiace limity súdnej intervencie.

Vo všeobecnosti samotné limity sú predikované predmetom dokazovania, teda v konkrétnej veci skutkom, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, a preto vo veci konajúci súd nemôže autonómne mimo daného procesného (skutkového) rámca bezdôvodne rozširovať medze dokazovania, dokonca nad rámec procesnej aktivity procesných strán a na základe takto vykonaného dôkazu následne prípadne modifikovať aj skutkovú vetu podanej obžaloby, čo znamená modifikovať skutok, pre ktorý je vedené trestné stíhanie. Tento procesný postup značí postup *ultra petit*, ktorý vo všeobecnosti normatívne zakotvuje § 119 ods. 1 TP. Uvedený procesný postup konajúceho súdu nelegitimizuje ani doktrína totožnosti skutku a ani zásada náležitého zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností (§ 2. ods. 10 TP) a v konečnom dôsledku ani ustanovenie § 261 ods. 4 TP podľa, ktorého *„Predseda senátu môže rozhodnúť, že výsluch svedka vykoná sám, ak má byť ako svedok vypočúvaná osoba mladšia ako pätnásť rokov, ak ide o chorého, zraneného svedka alebo svedka poškodeného trestným činom proti ľudskej dôstojnosti alebo ak by výsluch svedka stranou alebo obhajcom nebol z iných dôvodov vhodný alebo úplný“* či § 2 ods. 11 TP, ktorý upravuje autonómnu dôkaznú aktivitu súdu.

Základnou úlohou súdu nie je odhaľovať a objasňovať spáchané TČ, a to ani s poukazom na účel TK, ktorý vyplýva z § 1 TP, pričom tato povinnosť ťažiskovo spadá na plecia OČTK, ale úlohou súdu je nezávisle, nestranne a zákonne rozhodovať o konkrétnom skutku, pre ktorý sa vedie TK a pre ktorý bola podaná obžaloba, čo *expressis verbis* vyplýva z akuzačnej zásady (§ 2 ods. 15 TP), ako už bolo uvedené v predchádzajúcich státiach.

Z akuzačnej zásady vyplýva, že súd môže rozhodnúť len o skutku, ktorý je uvedený v obžalobe. Avšak to neznamená, že medzi skutkom, ktorý je

uvedený v obžalobe, a skutkom, ktorý bude obsahom výroku meritórneho rozhodnutia, musí existovať absolútna zhoda, čo je logické. Podstata skutku je determinovaná účasťou osoby, voči ktorej je vedené TK na určitej udalosti uvedenej v obžalobe, z ktorej vzišiel trestnoprávne relevantný následok, ktorý ohrozuje alebo porušuje záujem chránený TZ.⁴

Následne sa v krátkosti žiada vymedziť samotný pojem skutok. Pojem skutok je pojmom trestno-hmotnoprávny ako aj trestno-procesný. Preto je dôležité diferencovať medzi skutkom ako pojmom procesným a TČ ako pojmom hmotným. TP ani TZ explicitne nevymedzuje, čo treba rozumieť pod pojmom skutok ani totožnosť skutku. Za skutok v procesnom slova zmysle je nevyhnutné považovať konkrétnu udalosť vo vonkajšom svete, ktorá je vyvolaná človekom. Teda pojmu skutok sa týkajú len skutkové okolnosti a nie ich právna kvalifikácia, čomu zodpovedá aj dikcia TP, ktorý výslovne stanovuje, že súd nie je viazaný právnou kvalifikáciou skutku uvedenom v obžalobe. TČ predstavuje súhrn určitých skutočností, ktoré naplňujú znaky príslušnej skutkovej podstaty TČ uvedeného v TZ a zakladajú trestnú zodpovednosť páchatela.⁵

Samotný skutok z hľadiska trestného práva znamená samotné konanie, vykazujúce znaky TČ, ktoré je pokryté zavinenie v zmysle vedúcej zásady TPH, a to zásady „*individuálnej zodpovednosti za vlastné protiprávne konanie*“. Ohrozujúci alebo poruchový následok predstavuje prostriedok pre rozdelenie a rozlíšenie konkrétneho konania páchatela na jednotlivé skutky.

K totožnosti skutku sa žiada poukázať na nasledujúce eventuality vyplývajúce z judikovanej praxe všeobecných súdov ako aj Ústavného súdu SR.

Ak medzi skutkom uvedeným v obžalobe a skutkom uvedeným vo výroku odsudzujúceho rozsudku nenastane zhoda v konaní a súčasne v následku. AK predmetom odsudzujúceho rozsudku bude nepochybne iný skutok ako skutok uvedený v obžalobe ide o flagrantné porušenie § 2 ods. 15 TP ako aj § 2 ods. 1 TP.

Zmena iných trestnoprávne relevantných skutočností ako tých, ktoré majú vplyv na konanie alebo následok páchatela nemá za následok porušenie § 2 ods. 15 TP. Na základe uvedeného, ak v priebehu hlavného pojednávania v procese dokazovania dôjde k zmene účelu konania, miesta alebo času spáchania skutku, nemá to vplyv na jeho totožnosť. Obdobne uvedené platí aj v prípade, ak dôjde k zmene formy zavinenia alebo motívu (R 28/1959). Zmena v rozsahu spôsobeného následku taktiež nie je v rozpore s totožnosťou skutku, avšak môže mať vplyv na zmenu právnej kvalifikácie skutku.

⁴ R 64/1973, R 6/1992, R 33/1974.

⁵ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 655. ISBN 978-80-8078-309-9.

Akuzačná zásada bude v plnom rozsahu zachovaná v prípade, ak nastane absolútna zhoda medzi konaním a následok uvedenom v obžalobe, ako aj výroku samotného rozhodnutia podľa § 163 ods. 3 TP. Uvedená alternatíva v aplikačnej nespôsobuje problémy a zachováva jednotlivé zásady TK

Doktrína totožnosti skutku ostane zachovaná aj v prípade, ak bude skutok popísaný v obžalobe a ako bol zistený v priebehu dokazovania na hlavnom pojednávaní ostane zachované konania páchatela bez ohľadu na následok. Ide o situáciu, keď je v obžalobe uvedených viacero následkov a v priebehu hlavného pojednávania vyjde najavo, že došlo len niektorému z nich. Uvedené platí aj v opačnej situácii, keď je v obžalobe uvedený len jeden následok, avšak v priebehu dokazovania v súdnej časti TK sa preukáže, že z trestnoprávne relevantného konania páchatela vzišlo viacero následkov.

Pre naplnenie doktríny totožnosti skutku taktiež postačí, ak skutok, ktorý je predmetom obžaloby a ako bol následne zistený na hlavnom pojednávaní, ostane zachovaný len následok, pričom konanie zmodifikuje súd, čo možno hodnotiť pomerne negatívne, pretože súd je povinný stranám TK oznámiť len zmenu právnej kvalifikácie skutku.⁶

Posledná alternatíva totožnosti skutku predstavuje situácia, ak nebude zachovaná absolútna zhoda medzi konaním a následok TČ, ale postačí kumulatívna zhoda medzi podstatnými skutkovými okolnosťami, ktoré majú kvalitu rozhodujúcich skutkových okolností, ktoré charakterizujú konanie a trestne relevantný následok.⁷

V nadväznosti na uvedené sa žiada vymedziť možné limity súdnej intervencie v kontexte možnej modifikácie skutku zo strany súdu. Problematickou bude predstavovať alternatíva doktríny totožnosti skutku spočívajúca, v tom že ostane zachovaný len trestnoprávne relevantný následok, avšak dôjde k modifikácii konania, ktoré bude mať nepochybne negatívne dôsledky pre samotnú taktiku vedenia obhajoby. Konštrukcia skutku má nepochybný význam pre TK ako celok, ako aj pre jeho ďalší vývoj, primárne pre osobu, voči ktorej je vedený trestný proces. S podstatou skutku sa stretávame už v raných štádiách TK, a to konkrétne už pri podanom trestnom oznámení alebo napr. spracovanom realizačnom návrhu, ak sa TK začína z ex offio (§ 196 TP). Už v rámci PPZTS sa krevujú všeobecné parametre skutku, ktoré nemôžu byť príliš abstraktné v zmysle § 62 ods. 2 TP, pričom musia byť spôsobilé vymedziť jednotlivé signifikantné znaky zakladajúce dôvodnosť podozrenia zo spáchania TČ, v opačnom prípade je nevyhnutné aplikovať postup § 197 TP. V tejto súvislosti skutok, ktorý zakladá dôvodnosť podozrenia zo spáchania TČ, musí byť konštruovaný tak, aby samotné podozrenie v priebehu ďalších

⁶ R 9/1997.

⁷ R 19/1964 ; R 6/1962 ; R 64/1973 ; III. ÚS 708/2017.

štádií TK gradovalo a vyústilo do spoľahlivého základu pre meritórne rozhodnutie súdu.

Normatívna úprava TK v súvislosti s akuzačnou zásadou, explicitne neustanovuje právo súdu modifikovať samotný skutok, ktorý je predmetom obžaloby. Uvedené procesné oprávnenie súdu implicitne vyplýva z § 234 ods. 2 TP, pričom zákonodarca s predmetným oprávnením súdu nespája žiadne procesné účinky. V súvislosti s povinnosťou súdu vopred oznámiť zmenu právnej kvalifikácie skutku podľa prísnejšieho ustanovenia TZ a poskytnúť mu primeranú lehotu na prípravu obhajoby (§ 284 ods. 2 TP), ktorú má voči obvinenému, pričom v prípade modifikácie skutku v neprospech obvineného mu zákon túto povinnosť neukladá. Preto ak ide o rýdzo modifikáciu skutku, ktorá nemá vplyv na právnu kvalifikáciu, obvinený nedisponuje právami vyplývajúcimi z § 284 ods. 2 TP.⁸

Samotná modifikácia skutku, ktorá sa nepremietne do zmeny právnej kvalifikácie predmetného skutku, môže mať rôzne následky pre osobu obvineného, najmä ak ide o modifikáciu skutku zo strany súdu v jeho neprospech v kontexte doktríny totožnosti skutku, kde postačí aby ostal zachovaný výlučne trestnoprávne relevantný následok. Uvedenú eventualitu doktríny totožnosti skutku treba vnímať kriticky, najmä pri jej extenzívnom výklade pri ekonomickej trestnej činnosti. Uvedené možno demonštrovať na § 251 a § 251a, § 233, § 228, § 235 TZ, pri ktorých alternatívy protiprávneho konania sú také variabilné, že škoda ako trestnoprávne relevantný následok nezabezpečuje v dostatočnej miere individualizáciu a nezameniteľnosť s iným skutkom. Modifikácia skutku v tomto kontexte je nepochybniteľne významná jednak z hľadiska smerovania dokazovania, ako aj taktiky vedenia obhajoby, ako aj procesných práv, ktorými disponuje obžalovaný. Ak súd uplatní tento postup pri vyhlasovaní rozsudku bez toho, aby o tom informoval obžalovaného, v takom prípade obžalovaný nevie adekvátnym spôsobom na takúto procesnú situáciu reagovať, napríklad možno uviesť možnosť navrhnúť doplnenie dokazovania pred prednesom záverečných rečí. Nepripustnou sa javí taktiež situácia, keď súd z vlastnej iniciatívy intervnuje do procesu dokazovania počas hlavného pojednávania takým spôsobom, že nad rámec skutku uvedeného v obžalobe bezdôvodne rozširuje predmet dokazovania v prospech obžaloby.

Limitom pre možnosť súdu modifikovať skutok, ktorý je predmetom obžaloby predstavuje samotný čl. 6 ods. 3 Dohovoru, ktorý osobe, voči ktorej sa vedie trestný proces, poskytuje osobitné procesné záruky spravodlivého prerokovania veci pred súdom. V zmysle čl. 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru „Kaž-

⁸ JELÍNEK, J. a kolektív. *Ochrana základných práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 364 s. ISBN 978-80-7502-444-2.

dý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva: byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia vzneseného proti nemu“. ESLP v tomto smere konštatuje, že obvinený disponuje právom byť oboznámený jednak s podstatou skutku a jeho právnou kvalifikáciou, ktorá je uvedená v obžalobe, na podklade ktorej sa začína súdne konanie, ale rovnako disponuje právom byť informovaný o každej skutkovej a právnej modifikácii takéhoto obvinenia.⁹

Článok 6 ods. 3 písm. b) garantuje obvinenému právo na primeranú prípravu na obhajobu, ktoré v sebe kumuluje jednak právo na primeraný čas na prípravu obhajoby, ako aj právo možnosť efektívnej prípravy obhajoby vrátane možnosti navrhovať dôkazy v prospech obhajoby. Právo zaručené čl. 6 ods. 3 písm. b) Dohovoru je úzko prepojené s právom na obhajobu (čl. 6 ods. 3 písm. c) Dohovoru, čl. 50 ods. 3 Ústavy SR, § 2 ods. 9 TP) ako aj právom na spravodlivý proces (čl. 6 ods. 1 Dohovoru). ESLP v tejto súvislosti konštatuje, že právo na obhajobu garantované Dohovorom možno uplatniť v plnom rozsahu, ak je zachovaný kontradiktórny charakter konania za súčasného predpokladu, že si súd osvojí argumenty jednotlivých procesných strán k samotnému obvineniu, a to hľadiska jeho právnej kvalifikácie, ako aj skutkového základu. Z toho dôvodu obvinený musí mať možnosť využiť svoje právo na obhajobu efektívnym spôsobom v primeranej lehote (uvedenú lehotu v podmienkach Slovenskej republiky súd nemá povinnosť poskytnúť, ak sa modifikácia skutku nedotkne právnej kvalifikácie skutku, pričom uvedený postup označil ESLP ako porušenie čl. 6 Dohovoru).¹⁰

Ústavný súd SR vo svojej rozhodovacej činnosti taktiež zdôraznil, že čl. 50 ods. 3 Ústavy SR zaručuje, že každý oprávnený subjekt musí mať čas na prípravu obhajoby a súčasne mať možnosť pripraviť si ju a predniesť ju právne významným spôsobom.¹¹

Záver

Primárnou úlohou súdu je efektívne viesť konanie a garantovať jeho zákonnosť. TP síce súdu vymedzuje oprávnenie intervenovať do procesu dokazovania, avšak bez akejkoľvek limitácie. Uvedené oprávnenie súdu musí mať charakter subsidiárny a musí výlučne ísť o procesné otázky, ktoré sú predmetom realizujúceho sa konania. Len v takom prípade si zachová svoje postave-

⁹ Rozhodnutie ESLP vo veci Ofner v. Rákusko, Annuaire č. 3 týkajúce sa sťažnosti. 524/59.

¹⁰ JELÍNEK, J. a kolektív. *Ochrana základných práv a slobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 366 s. ISBN 978-80-7502-444-2.

¹¹ Porov. II. ÚS 8/96y. Nález z 28. 4. 1999. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky, 1999, s. 285 – 286.

nie ako nezávislého a nestranného arbitra, ktorý rešpektuje jednotlivé zásady TK. Ako už bolo spomenuté, je neprípustne, aby súd z vlastnej iniciatívy obstarával jednotlivé meritorne dôkazy o vine. Uvedený procesný postup súdu v prípade modifikácií konania zo strany súdu, ktorá sa nepremietne do zmeny právnej kvalifikácie, predstavuje porušenie práva na spravodlivý proces v jeho viacerých čiastkových atribútoch (rovnosť zbraní, kontradiktórnosť konania, právo na obhajobu) a súčasne zavádza prvky inkvizičného konania a vytvára priestor na zneužívanie daného procesného oprávnenia súdu z vlastnej iniciatívy modifikovať skutok, aby vydal spravodlivé a zákonné meritorne rozhodnutie.

LITERATÚRA

1. ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 523.
2. ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2022, s. 137. ISBN 978-80-8173-142-6.
3. Rozhodnutie ESELP vo veci Kamasinski v. Rakúsko z 19. decembra 1989, séria A-168.
4. R 64/1973.
5. R 6/1992.
6. R 33/1974.
7. IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 655. ISBN 978-80-8078-309-9.
8. R 9/1997.
9. R 19/1964.
10. R 6/1962.
11. R 64/1973.
12. III. ÚS 708/2017.
13. JELÍNEK, J. a kolektív. *Ochrana základných práv a svobod v trestním řízení*. Praha: Leges, 2020, 364 s. ISBN 978-80-7502-444-2.
14. II. ÚS 8/96y. Nález z 28. 4. 1999. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky, 1999, s. 285 – 286.

Kontaktné údaje autora:

Mgr. Dávid Priščák, PhD.

Asistent KTP

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

david.priscak@upjs.sk

VIRTUÁLNA MENA A JEJ ZAISTENIE NA ÚČELY TRESTNÉHO KONANIA¹

VIRTUAL CURRENCY AND ITS SEIZURE FOR THE PURPOSES OF CRIMINAL PROCEEDINGS

prof. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD

(Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta v Trnave)

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá fenoménom súčasnej doby, a to kryptomenami, ktoré sa stávajú súčasťou nielen nášho každodenného života, ale aj života organizovaného zločinu. Poukazujem na novozavedený inštitút zaistenia virtuálnej meny podľa § 96d Trestného poriadku a prinášam jeho analýzu.

Kľúčové slová: virtuálna mena, kryptomena, zaistenie, trestné konanie

Abstract: The following article is currently dealing with a very actual topic, namely cryptocurrency that occur not only in our daily lives, but also in the lives of organized crime. The author points to the newly established institute of securing virtual currency according to § 96d of the Criminal Procedure Code and presents its analysis.

Key words: virtual currency, cryptocurrency, securing, criminal procedure

Úvod

Prevody virtuálnych aktív v súčasnosti nepatria do rozsahu pôsobnosti právnych predpisov Európskej únie (ďalej len „Únie“) o finančných službách. Vzhľadom na neexistenciu takýchto pravidiel sú držiteľia kryptoaktív vystavení rizikám prania špinavých peňazí a financovania terorizmu, keďže toky peňazí pochádzajúcich z nezákonnej činnosti sa môžu uskutočňovať prevodmi kryptoaktív a poškodzovať integritu, stabilitu a povesť finančného sektora, a tak ohrozovať vnútorný trh Únie, ako aj medzinárodný vývoj v oblasti prevodov kryptoaktív. Pranie špinavých peňazí, financovanie terorizmu a organizovaná trestná činnosť zostávajú významnými problémami, ktoré by sa mali riešiť na úrovni Únie.

---

¹ Príspevok je výstupom riešenia projektu VEGA MŠVVaŠ SR číslo 1/0162/21 s názvom „Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky“, zodpovedná riešiteľka doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

Návrh nariadenia o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/193 sa už uvádza vymedzenie pojmu „služba kryptoaktív“, ktorý sa vzťahuje na zoznam služieb a činností súvisiacich s kryptoaktívami, ktorý primerane odzrkadľuje úplný súbor činností, na ktoré sa vzťahujú nové normy FATF; ako aj vymedzenie pojmu „kryptoaktívum“, ktorý je vymedzený ako „digitálne vyjadrenie hodnoty alebo práv, ktoré možno prenášať a elektronic-ky uchovávať s použitím technológie distribuovanej databázy transakcií alebo podobnej technológie“ a ktorý by takisto mal zodpovedať vymedzeniu pojmu „virtuálne aktíva“ stanovenému v odporúčaniach Finančnej akčnej skupiny (FATF).

V roku 2009 došlo k predstaveniu prvej decentralizovanej virtuálnej meny – bitcoinu. Zatiaľ čo existujúce virtuálne meny mali centralizované subjekty ako sprostredkovateľov, táto nová mena sa stala populárnou kvôli absencii tretej strany v transakciách. Jeho používanie online technológiami v kombinácii s kryptografiou vyústilo do úplne nového prenosového systému, kde môže byť platba odoslaná priamo bez použitia sprostredkovateľa, akými sú centrálna banka alebo orgán verejnej moci. Kvôli svojej „virtuálnej podobe“ sa tento typ meny bežne označuje ako virtuálna mena.²

Virtuálne meny sa odvtedy vyvinuli do rozšíreného spôsobu platby, investícií a prevodu finančných prostriedkov. Zavedenie inovatívneho platobného systému, ktorý umožňuje spoľahlivé, nezvratné transakcie typu end-to-end v reálnom čase a v globálnom meradle, vyvolalo regulačné obavy. Revolučný charakter tohto typu meny neumožňoval okamžitú legislatívnu a presadzovaciu reakciu. Procesy AML (Anti-Money Laundering) a KYC (Know-Your-Customer) neboli pôvodne navrhnuté tak, aby sa starali o virtuálne meny a kryptomeny. Niektoré novšie právne predpisy v oblasti boja proti praniu špinavých peňazí však začínajú brať do úvahy oblasť kryptomien.

Páchatelia trestnej činnosti, najmä počítačovej kriminality, využili priaznivé prostredie a začali využívať virtuálne meny a špeciálne kryptomeny na účely obchodovania na dark webe a v rámci podvodov a vydieračských schém. Virtuálna mena bola vždy vysledovateľná a nie je úplne anonymná. Aby mohli využiť svoje zisky, páchatelia trestnej činnosti začali využívať služby, akými sú zmenárne na vyplatenie kryptomien a ich premenu na fiat money („tradičné“ peniaze). Zlepšená regulácia prostredia kryptomien vyžaduje, aby poskytovatelia služieb a platformy zachytávali viac informácií o po-

² Europol spotlight – cryptocurrencies: tracing the evolution of criminal finances. 2021. Dostupné online na: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20Spotlight%20-%20Cryptocurrencies%20-%20Tracing%20the%20evolution%20of%20criminal%20finances.pdf> [cit.01.09.2023]

užívateľoch a transakciách, čo zlepšilo reakciu orgánov činných v trestnom konaní na kriminálne používanie kryptomien.³

Využívanie virtuálnych mien na trestnú činnosť za posledné roky vzrástlo, pokiaľ ide o objem získaných peňazí a sofistikovanosť páchatel'ov. Nástroje uľahčujúce používanie kryptomien sú v súčasnosti široko dostupné pre celú spoločnosť. V dôsledku toho sa kriminálne používanie kryptomeny už neobmedzuje na činnosti súvisiace s počítačovou kriminalitou, ale vzťahuje sa na všetky druhy kriminality, ktoré si vyžadujú prevod peňazí. Za rok 2021 boli obeť podvodov založených na kryptomenách pripravené po celom svete o viac ako 7,7 miliárd dolárov. V porovnaní s rokom 2020, keď tento typ podvodov oproti roku 2019 výrazne klesol, to predstavuje nárast o 81 %. Hlavným modus operandi spočíval v takzvaných Ponziho schémach. Tie označujú investičné operácie v kryptomene, ktoré sa však neuskutočnia a investor o svoje peniaze príde.⁴

Súkromný sektor⁵ uvádza, že nezákonné používanie kryptomien predstavuje malú časť ich celkového používania, pričom predstavuje 0,34 % transakcií. Na rozdiel od toho výskum z akademickej obce odhadol oveľa vyšší objem a uvádza, že približne 23 % transakcií je spojených s trestnou činnosťou. Výrazný rozdiel v odhadoch môže byť čiastočne spôsobený rozdielnymi prístupmi a metodikami v transakčnej analýze. Výskum súhlasí s tým, že podiel používania kryptomien spojeného s nezákonnými aktivitami v porovnaní s legitímnym používaním sa časom znížil, zatiaľ čo absolútna suma sa naďalej zvyšovala. Nezákonné používanie kryptomien je spojené predovšetkým s cieľom prania špinavých peňazí, (online) obchodovania s nezákonným tovarom a službami a podvodov.⁶

V nasledujúcom príspevku sa pozrieme na problematiku virtuálnej meny z hľadiska slovenského trestného práva a rozoberieme si nový inštitút, ktorý bol zavedený do zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“), a to zaistenie virtuálnej meny.

---

³ US Department of Justice: Cryptocurrency Enforcement Framework, accessible. 2020. Dostupné online na: <https://www.justice.gov/archives/ag/page/file/1326061/download> [cit. 01.03.2022]

⁴ The Biggest Threat to Trust in Cryptocurrency: Rug Pulls Put 2021 Cryptocurrency Scam Revenue Close to All-time Highs 2021. Dostupné online na: <https://blog.chainalysis.com/reports/2021-crypto-scam-revenues/> [cit. 01.09.2023]

⁵ Chainalysis: The 2021 Crypto Crime report. 2021. Dostupné online na: <https://go.chainalysis.com/2021-Crypto-Crime-Report.html> [cit. 01.09.2023]

⁶ Europol spotlight – cryptocurrencies: tracing the evolution of criminal finances. 2021. Dostupné online na: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20Spotlight%20-%20Cryptocurrencies%20-%20Tracing%20the%20evolution%20of%20criminal%20finances.pdf> [cit. 01.09. 2023]

1. Virtuálna mena, kryptomena a blockchain

Stanovenie definície virtuálnych mien alebo kryptomien nie je ľahká úloha. Virtuálne meny sa stali „slangom“, ktoré označuje široké spektrum technologického vývoja, ktorý využíva techniku známu skôr ako kryptografia. Zjednodušene povedané, kryptografia je technika ochrany informácií ich transformáciou (t. j. zašifrovaním) do nečitateľného formátu, ktorý môže dešifrovať iba niekto, kto vlastní „digitálny kľúč“, vďaka ktorému je možné dešifrovať predmetnú informáciu.⁷ Virtuálne meny, ako aj kryptomeny sú zabezpečené touto technikou, a to pomocou dômyselného systému verejných a súkromných digitálnych kľúčov.⁸

Virtuálna mena sa často používa ako synonymom kryptomeny, čo je podľa nášho názoru nesprávne riešenie. Európska centrálna banka (ďalej len „ECB“) klasifikovala kryptomeny ako podmnožinu virtuálnych mien. V správe o schémach virtuálnych mien z roku 2012 definovala takéto meny ako formu neregulovaných digitálnych peňazí, ktoré zvyčajne vydávajú a kontrolujú ich vývojári a ktoré sa používajú a prijímajú medzi členmi konkrétnej virtuálnej komunity. Kryptomeny, ako napr. bitcoin, sú virtuálne meny druhého typu: obe sa dajú kúpiť za tradičné peniaze, ktoré sa predávajú za tradičné peniaze, a dajú sa použiť na nákup digitálnych, ale aj skutočných tovarov a služieb.⁹

Podobne ako ECB, aj Medzinárodný menový fond (ďalej len „IMF“) kategorizoval kryptomeny ako podskupinu virtuálnych mien, ktoré definuje ako digitálne vyjadrenia hodnoty vydávané súkromnými vývojármi a denominované v ich vlastných účtovných jednotkách. Podľa IMF pojem virtuálnych mien pokrýva širšiu škálu „mien“, od jednoduchých IOU („I owe you“ – „neformálne dlžobné certifikáty“) emitentov (ako sú internetové alebo mobilné kupóny), virtuálnych mien krytých aktívami, ako je zlato, a kryptomeny, akou je bitcoin.¹⁰ Rovnaký názor má aj Svetová banka, ktorá definovala samotné kryptomeny ako virtuálne meny, ktoré sa spoliehajú na kryptografické techniky na dosiahnutie konsenzu.¹¹

⁷ FAULKNER, J. Getting started with Cryptography in: .NET, Munchen BookRix, 2016, s. 6.

⁸ HOUBEN, R. Bitcoin: there two sides to every coin. *ICCLR*, Vol. 26, Issue 5, 2015, s. 195.

⁹ Európska centrálna banka: Virtual Currency Schemes, 2012. Dostupné online na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> [cit. 01.09.2023]

¹⁰ IMF Staff Discussion Note: Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations, 2016. Dostupné online na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf> [cit. 01.09.2023]

¹¹ Porovnaj: NATARAJAN, H., KRAUSE, S., GRADSTEIN H. Distributed Ledger Technology (DLT) and blockchain, 2017, *FinTech note*, no. 1. Washington, D.C. Dostupné online na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/177911513714062215/pdf/122140-WP-PUBLIC-DistributedLedger-Technology-and-Blockchain-Fintech-Notes.pdf> [cit. 01.09.2023]

V závislosti od interakcie s tradičnými menami a reálnou ekonomikou možno rozlíšiť tri typy virtuálnych mien:¹²

- virtuálne meny, ktoré je možné použiť len v uzavretom virtuálnom systéme (zvyčajne v online hrách),
- virtuálne meny, ktoré sú jednostranne prepojené s reálnou ekonomikou – existuje konverzný kurz na nákup meny (za tradičné peniaze, napr. kupónov) a nákupnú menu je možné následne použiť na nákup virtuálnych tovarov a služieb (a výnimočne aj na nákup reálnych tovarov a služieb),
- virtuálne meny, ktoré sú bilaterálne prepojené s reálnou ekonomikou – existujú výmenné kurzy tak pre nákup virtuálnej meny, ako aj pre predaj takejto meny; nákupnú menu je možné použiť na nákup virtuálnych aj skutočných tovarov a služieb.

Veľkú časť tretej spomenutej kategórie virtuálnych mien v súčasnosti tvoria tzv. kryptomeny. Kryptomenu možno definovať ako digitálnu reprezentáciu hodnoty

- ktorá funguje na báze peer-to-peer siete (P2P) ako alternatíva k zákonnému platidlu, ktoré je emitované štátom,
- vo všeobecnosti slúži ako prostriedok výmeny, ktorý je decentralizovaný a nezávislý od akejkoľvek centrálnej banky,
- je zabezpečená na báze mechanizmu kryptografie a
- je vymeniteľná za reálne meny a naopak. Ich hodnota je určená na báze ponuky a dopytu. V súčasnosti existuje už niekoľko tisíc rozdielnych kryptomien, medzi najznámejšie patrí Bitcoin, Ethereum, Tether, Cardano, Stellar, Litecoin, Ripple XRP, NEO, ChainLink a iné.¹³

Vzhľadom na uvedené je potom možné konštatovať, že pojem virtuálna mena je širší ako pojem kryptomena a virtuálnu menu tak môže pokojne tvoriť platidlo používané aj v online hrách.

S virtuálnymi menami a kryptomenami je prepojená aj technológia Blockchain, ktorú možno definovať ako transakčnú databázu. Ide o konkrétny typ alebo podskupinu takzvanej technológie distribuovaných záznamov (Distributed ledger technology – DLT). DLT je spôsob zaznamenávania a zdieľania údajov v rámci viacerých dátových záznamov a ich úložísk (známych aj ako „účtovné knihy“), z ktorých každý má presne rovnaké dátové záznamy a sú kolektívne udržiavané a kontrolované distribuovanou sieťou počítačových serverov nazývaných uzly. Blockchain je mechanizmus, ktorý využíva metódu šifrovania známu ako kryptografia a využíva špecifické matematické

¹² Európska centrálna banka: Virtual Currency Schemes, 2012. Dostupné online na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> [cit. 01.09.2023]

¹³ ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVCĚK, I., BURDA, E. A kol. *Trestný poriadok I, komentár*. 1. vydanie, C. H. Beck, 2021.

algoritmy na vytváranie a overovanie neustále rastúcej dátovej štruktúry – do ktorej možno iba pridávať dáta a z ktorej nie je možné odstrániť už existujúce dáta.¹⁴

Verejný blockchain je prístupný každému bez akéhokoľvek schválenia. Neexistuje žiadny centrálny vlastník siete a softvéru a identické kópie účtovnej knihy sú distribuované do všetkých uzlov v sieti. Väčšina kryptomien, ktoré sú v súčasnosti v obehu, vrátane Bitcoinu, je založená na verejných blockchainoch bez povolenia. Povolený blockchain je koordinovaný centrálnou entitou a overovatelia transakcií (t. j. uzly) musia byť vopred schválení, aby sa mohli pripojiť k sieti. Tento typ blockchainu môže byť aj verejný, čo umožňuje komukoľvek zobrazíť účtovnú knihu, ktorú môžu aktualizovať iba oprávnení účastníci.¹⁵

Kryptomenová peňaženka je aplikácia, ktorá sa používa na držanie, ukladanie a prevod virtuálnych mien. Obsahuje kryptografické kľúče používateľa určitej virtuálnej meny. Poskytovateľ peňaženky zvyčajne prekladá históriu transakcií používateľa kryptomeny do ľahko čitateľného formátu, ktorý vyzerá podobne ako bežný výpis z bankového účtu. Kryptomenové peňaženky sa delia na hardvérové (poskytujú používateľom virtuálnych mien špecifické hardvérové riešenia na súkromné ukladanie ich kryptografických kľúčov) a softvérové (poskytujú používateľom virtuálnych mien softvérové aplikácie, ktoré im umožňujú prístup k sieti, odosielanie a prijímanie virtuálnych mien a lokálne ukladanie ich kryptografických kľúčov).

S virtuálnymi menami je ďalej spojená kryptomenová burza, resp. zmenáreň, ktorá slúži na výmenu kryptomien. Ide o osoby alebo subjekty, ktoré ponúkajú zmenárenské služby používateľom kryptomien, zvyčajne za zaplatenie určitého poplatku (t. j. provízie). Umožňujú používateľom kryptomien predávať svoje virtuálne meny za fiat meny alebo nakupovať nové virtuálne meny za fiat menu. Medzi takéto burzy patria napr. Bitfinex, HitBTC, Kraken a Coinbase GDAX a i. Je dôležité poznamenať, že niektoré burzy sú čisté kryptomenové burzy, čo znamená, že prijímajú platby iba v iných kryptomenách, zvyčajne v bitcoine (napríklad Binance), kým iné prijímajú aj platby vo fiat menách, ako je americký dolár alebo euro (napr. Coinbase).

Okrem toho mnohé burzy kryptomien umožňujú svojim používateľom nakupovať iba určitý typ mien. Treba tiež poznamenať, že mnohé burzy s kryptomenami (t. j. bežné aj čisté burzy s kryptomenami) fungujú ako správcovia peňaženiek (napríklad Bitfinex). Kryptomenové burzy vo všeobecnosti ponú-

¹⁴ Európsky parlament: Cryptocurrencies and blockchain - Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, accessible. Dostupné online na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/631f847c-b4aa-11e8-99ee-01aa75ed71a1> [cit. 01.09.2023]

¹⁵ Tamtiež

kajú svojim používateľom širokú škálu platobných možností, ako sú bankové prevody, prevody cez PayPal, kreditné karty a i. Niektoré burzy s kryptomenami tiež poskytujú štatistiky o trhu s kryptomenami (ako sú objemy obchodov a volatilita obchodovaných mincí) a ponúkajú konverzné služby obchodníkom, ktorí prijímajú platby v kryptomenách.

Náš právny poriadok nerozlišuje medzi pojmami kryptomena a virtuálna mena a používa len druhý uvedený pojem. Podľa § 131 ods. 7 Trestného zákona virtuálnou menou sa na účely tohto zákona rozumie digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo a ktorý nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať. V zmysle dôvodovej správy k zákonu č. 312/2020 Z. z. virtuálne meny (napr. Bitcoin, Litecoin, Ethereum, IOTA, Ripple, Stellar a i.) nie sú v Slovenskej republike uznané ako oficiálna tuzemská či zahraničná mena, nepredstavujú elektronické peniaze v zmysle zákona o platobných službách a nemajú ani fyzickú protihodnotu vo forme zákonného platidla.¹⁶ Zákonodarca v dôvodovej správe vymenúva len kryptomeny, pričom virtuálnou menou môže byť v zmysle medzinárodného ponímania aj mena, ktorú je možné použiť len v uzavretom virtuálnom systéme.¹⁷

Uvedenú definíciu virtuálnej meny prebral zákonodarca zo Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/713 o boji proti podvodom s bezhoto-
vostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu a pozmeňovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV, ktorá v článku 2 písm. d) definuje virtuálnu menu ako digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou, ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne viazaný na zákonom zavedenú menu ani nemá právny status meny alebo peňazí, ale je akceptovaný fyzickými alebo právnickými osobami ako platidlo a možno ho elektronicky prevádzať a uchovávať a elektronicky s ním obchodovať.¹⁸

S virtuálnou menou, ako aj jej definíciou sa stretávame aj v § 9 písm. l) zákona č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorá chápe virtuálnu menu ako digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou, ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, a ktorý nemá právny sta-

¹⁶ Dôvodová správa k zákonu č. 312/2020 Z. z. Dostupné online na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=482301> [cit. 01.09.2023].

¹⁷ Pozri definícia virtuálnej meny podľa Európskej centrálnej banky.

¹⁸ Dôvodová správa k zákonu č. 312/2020 Z. z. Dostupné online na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=482301> [cit. 01.09.2023].

tus meny ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými osobami alebo právnickými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať.¹⁹

2. Zaistenie virtuálnej meny

Zákonom č. 312/2020 Z. z. o výkone rozhodnutia o zaistení majetku a správe zaisteného majetku a o zmene a doplnení niektorých zákonov s účinnosťou od 1. januára 2021 došlo o. i. aj k novelizácii Trestného poriadku a k zavedeniu nových inštitútov zaistenia nástrojov trestnej činnosti a výnosov z trestnej činnosti, akými sú ustanovenia § 96a a § 96b o zaistení a obhliadke nehnuteľnosti, ust. § 96c o zaistení majetkovej účasti v právnickej osobe, zaistenie inej majetkovej hodnoty v zmysle § 96e, zaistenie hnutelnej veci podľa § 96f a zaistenie náhradnej hodnoty v zmysle § 96g.

Na účely tohto príspevku je najvýznamnejší inštitút upravený v § 96d Trestného poriadku, a to zaistenie virtuálnej meny. Zavedením predmetného § 96d došlo k zabezpečeniu transpozície smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/713 zo 17. apríla 2019 o boji proti podvodom s bezhotovostnými platobnými prostriedkami a proti ich falšovaniu a pozmeňovaniu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/413/SVV. Vzhľadom na ich decentralizáciu, prvky kryptografického zabezpečenia a vysokú mieru anonymity, ktorú môžu kryptomeny poskytovať je často pre orgány činné v trestnom konaní náročné zachytiť, sledovať a vystopovať nelegálne transakcie virtuálnych mien.

V zmysle predmetného ustanovenia, ak zistené skutočnosti nasvedčujú, že virtuálna mena je nástrojom trestnej činnosti²⁰ alebo výnosom z trestnej činnosti,²¹ môže predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor vydať príkaz na zaistenie virtuálnej meny, keďže je to nevyhnutné pre úspešné za-

¹⁹ S pojmom virtuálna mena sa môžeme stretnúť v zákone č. 595/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, v zákone č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov alebo aj v metodickom usmernení Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien.

²⁰ Pod pojmom nástroj trestnej činnosti sa podľa § 89 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku rozumie vec, ktorá bola použitá na spáchanie trestného činu alebo bola určená na spáchanie trestného činu.

²¹ V zmysle § 130 ods. 9 Trestného zákona sa výnosom z trestnej činnosti sa na účely tohto zákona rozumie a) vec, ktorá bola získaná trestným činom, b) vec, ktorá bola získaná ako odmena za trestný čin, c) vec, ktorá bola nadobudnutá, hoci aj len sčasti za vec, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena zaň, d) vec, na ktorú bola hoci aj len sčasti premenená vec, ktorá bola získaná trestným činom alebo ako odmena zaň, alebo e) plody a úžitky veci uvedenej v písmenách a) až d).

bezpečenie účelu trestného stíhania pozastaviť právo nakladať s virtuálnou menou tak, aby mohla byť predmetom sankcie postihujúcej majetok, ktorou sa tento výnos odčerpá. Ak vec neznesie odklad, môže vydať príkaz prokurátor aj pred začatím trestného stíhania. Taký príkaz musí najneskôr do 48 hodín potvrdiť sudca pre prípravné konanie, inak stráca platnosť. Ide o nówum, ktoré sa zavádza do právneho poriadku Slovenskej republiky pre jej špecifický charakter a potrebu osobitného prístupu. Taktiež tieto orgány sú oprávnené vydať príkaz na zrušenie predmetného zaistenia. Ak sa bude virtuálna mena zaisťovať v rámci inštitútu prehliadok podľa § 99 Trestného poriadku a nasl., netreba vo veci vydávať samostatný príkaz na zaistenie virtuálnej meny.²²

Keďže je virtuálna mena počítačovým údajom s objektívnou hospodárskou hodnotou, uvedený príkaz vychádza z § 91, avšak odlišuje sa čo do účelu zaistenia, ktorým je odčerpávanie výnosu. Zaistenie virtuálnej meny je vždy na neurčitú dobu, a to až do okamihu právoplatného skončenia trestného konania a prípadného rozhodnutia o zaistenej nehnuteľnosti alebo až do okamihu, kedy pominú dôvody zaistenia, najviac však na päť rokov s možnosťou predĺženia o 7 mesiacov, a to aj opakovane (porovnaj § 98a ods. 4). Virtuálnu menu je možné zaistiť aj ako náhradnú hodnotu (k tomu porovnaj § 96f), náležitosti príkazu na zaistenie náhradnej hodnoty vo forme virtuálnej meny sa spravujú ustanovením § 96d.²³

Špecifická úprava je obsiahnutá v odseku 3, podľa ktorého sa zakáže akékoľvek dispozícia s virtuálnou menou a zároveň sa prikáže vydanie virtuálnej meny vrátane vydania hesla, prístupového kódu alebo podobných údajov umožňujúcich nakladanie s virtuálnou menou. Súčasne sa explicitne ustanovuje, že právne úkony urobené v rozpore so zákazom sú neplatné. Príkaz doručí predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor bezodkladne vlastníčkovi virtuálnej meny alebo osobe, o ktorej možno dôvodne predpokladať, že má prístupové údaje k virtuálnej mene. V zmysle dikcie odseku 6 takýto príkaz musí byť písomný a musí byť náležite odôvodnený. Osobitosť virtuálnej meny zákonodarca v odseku 6 vyjadruje aj stanovením osobitných obsahových náležitostí odôvodnenia príkazu, ktorými sú:²⁴

- uvedenie adresy úložiska virtuálnej meny orgánu, ktorý spravuje zaistenú virtuálnu menu,
- označenie virtuálnej meny (najmä s poukazom na mnohosť jej jednotlivých foriem a druhov),
- určenie počtu jednotiek, konkrétnej virtuálnej meny.

²² Pozri R 47/2017 per analogiam.

²³ ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok – Veľký komentár*. Eurokódex, 2022.

²⁴ ČENTÉŠ, J., KURILOVSKÁ, L., ŠIMOVČEK, I., BURDA, E. A kol. *Trestný poriadok I, komentár*. 1. vydanie, C. H. Beck, 2021.

V odseku 7 je upravené právo žiadať o zrušenie alebo obmedzenie zaistenia virtuálnej meny. Proti negatívnemu rozhodnutiu o zamietnutí žiadosti o obmedzenie alebo zrušenie zaistenia je prípustná sťažnosť. V prípade negatívneho rozhodnutia o takejto žiadosti má vlastník nehnuteľnosti možnosť podať opakovanú žiadosť po uplynutí 30 dní. V odseku 8 sa explicitne uvádza, že tento zaisťovací inštitút sa použije aj v prípade zaistenia nároku poškodeného, ktorý si ho v trestnom konaní riadne a včas uplatnil.

Zákon bližšie nešpecifikuje kto je subjektom, u ktorého môže byť zaistená virtuálna mena, a preto sa môžeme v aplikačnej praxi následne stretnúť, že takým subjektom môže byť podozrivý, obvinený, svedok či iný subjekt, ktorý disponuje s virtuálnou menou alebo má k nej prístupové údaje a tá je nástrojom trestnej činnosti alebo výnosom z trestnej činnosti. Otázkou je, ako dochádza k „reálnemu“ zaisteniu virtuálnej meny. Na jej zaistenie je potrebná znalosť údajov spojených s virtuálnymi menami, akými sú kryptomenová peňaženka, kryptomenová burza, resp. kryptomenová zmenáreň.

Je ale otázne, ako postupovať v prípade, ak sa takýto subjekt nachádza mimo územia Slovenskej republiky, pretože vo veľkej miere „správcovia“ virtuálnych mien majú sídlo v iných krajinách EÚ, ako aj v tretích štátoch (napr. USA). Túto situáciu inštitút zaistenia virtuálnej meny v Trestnom poriadku neupravuje a s takouto možnosťou sa ani v Trestnom poriadku nestretávame. V takýchto prípadoch prichádza do úvahy vzájomná spolupráce v rámci dožiadania, čo ale je zdĺhavý proces a môže sa minúť účinku zaistenia virtuálnej meny.

Ďalším problémom je skutočnosť, ak subjekty neplnia uložené zákazy alebo príkazy. Ako už bolo uvedené, subjektom na účely zaistenia virtuálnej meny môže byť osoba podozrivá, resp. obvinená zo spáchania trestného činu, na ktorú sa vzťahuje zákaz sebaobviňovania (nemo tenetur se ipsum accusare) vyjadrený v čl. 6 ods. 2, ods. 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj čl. 14 ods. 2, ods. 3 písm. g) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach. K vydaniu virtuálnej meny nemožno žiadnym spôsobom takéto subjekty nútiť a opäť dochádza k minútiu sa účinku zaistenia.

V takomto prípade z nášho pohľadu je najpriateľnejšie použitie ust. § 90 Trestného poriadku upravujúceho inštitút odňatia vecí, ktoré je podozrivý alebo obvinený strpieť. V uvedenom prípade ide o postup bez vyvíjania vlastnej aktivity podozrivého či obvineného definovanej ako sebaobviňovanie v zmysle zásady nemo tenetur se ipsum accusare (porovnaj rozhodnutia ÚS ČR II. ÚS 255/05, II. ÚS 79 /07 a i.). Rovnako ústavne konformné je aj použitie § 91 Trestného poriadku – uchovanie, vydanie a odňatie počítačových údajov, vzhľadom na skutočnosť, že virtuálna mena je počítačovým údajom. Na zariadenie, ktoré je nositeľom počítačových údajov, netreba na zabezpečenie samotných údajov v ňom uložených následne uplatňovať postup podľa § 90

Trestného poriadku, resp. podľa § 116 Trestného poriadku v tom prípade, ak sa vec obsahujúca počítačové údaje – virtuálnu menu legálne „dostala“ do rúk orgánov činných v trestnom konaní, resp. súdov, napr. formou vydania či odňatia veci a následne sa zistí, že obsahuje aj údaje vo forme virtuálnej meny dôležité pre trestné konanie. Podmienkou pre takýto postup však bude zachovanie všetkých podmienok pre zaistenie takejto veci – vrátane podmienky legálnosti, legitimity a proporcionality.

Záver

Otázok spojených s kryptomenami je niekoľko, od právneho statusu, techniky ochrany takejto meny až po spôsob jej ochrany pred rizikami spojenými so zneužívaním na financovanie organizovaného zločinu, prípadne terorizmu. Napríklad Čína v tomto roku zakázala jednotlivcom a organizáciám získavať finančné prostriedky prostredníctvom primárnej ponuky mincí (ICO), ktorá sa používa na vydávanie nových kryptomien. Otázok je teda zatiaľ v súvislosti s kryptomenami viacej ako odpovedí.

S kryptomenami úzko súvisia aj problémy s ich krádežou vo virtuálnom priestore. Stopy takejto trestnej činnosti sú vo väčšine prípadov minimálne, a tak šanca na zadržanie páchatel'a je veľmi nízka. Odpoveďou zákonodarcu je snaha regulovať tento segment tak, aby začali mať OČTK prehľad o vlastníkoch takýchto mien a obchodoch, ktoré sa s nimi vykonávajú. V súčasnosti sme iba na začiatku tohto procesu a možno predpokladať zosilňovanie snáh o reguláciu a postihovanie protiprávneho konania vo virtuálnom priestore.

Rozsah nezákonného používania kryptomien v rámci trestnej činnosti je ťažké odhadnúť. Toto spravodajské oznámenie však poskytuje prehľad o nezákonnom používaní kryptomien vrátane týchto služieb, ktoré uľahčujú ich nezákonné použitie, čo ilustruje relevantný prípad použitia. Poznámka je založená na operačných informáciách poskytnutých Europolu, údaje zozbierané na účely hodnotenia hrozieb závažnej a organizovanej trestnej činnosti v EÚ (SOCTA) 20211, a na správy zo súkromného sektora, akademickej obce a iné relevantné otvorené zdroje. Kryptomeny sú technickou a finančnou inováciou, ktorá drží vysoký potenciál pre globálnu ekonomiku. Zároveň sa využívajú aj na trestné účely pri absencii účinnej úpravy.

Europol vo svojej správe z 26. januára 2022 uvádza na pravú mieru niektoré mýty o využívaní kryptomien v rámci kriminálnych aktivít. Dokument ponúka náhľad do rôznych sfér, v ktorých súčasní kriminálni najčastejšie používajú kryptomeny. Tu je zoznam mýtov, ktoré Europol vyvracia.

Napriek tomu, že trend užívania kryptomien v kriminálnych schémach rastie a zrýchľuje sa, je nepravdivé tvrdiť, že sú pre zločincov hlavným platid-

lom. Kryptomeny v porovnaní s inými spôsobmi platenia, ako sú napríklad platby v hotovosti, stále predstavujú len malú časť ekonomickej kriminality. Kryptomeny so sebou nesú množstvo limitov, ako sú veľké fluktuácie a neochota využívať kryptomeny k dlhodobým investíciám.

Kriminálne využívanie kryptomien sa už nedeje len v kybernetickom, ale týka sa celej škály kriminálnych aktivít, ako napríklad pašovanie drog a finančných podvodov. Ako často a v akom rozsahu sa kryptomeny v kriminálnych činnostiach využívajú, je ťažké odhadnúť. Organizovaný zločin a iné kriminálne siete sa však spravidla stále spoliehajú na platenie v hotovosti a formou bankových prevodov.

Kriminálnici sú vo využívaní kryptomien čoraz viac sofistikovanejší. Nezákonné platby čoraz častejšie prebiehajú cez početné transakcie zahrňajúce viac subjektov, ktoré sa schovávajú za komplikované a neštandardné platobné schémy. Tie sú často neregulované a idú mimo mainstreamového trhu. Kriminálnici neustále hľadajú nové spôsoby, ako zahmlievať a hľadať alternatívne spôsoby prevádzania peňazí tak, aby ich pôvod bol horšie dohľadateľný.

Kryptomeny nie sú anonymné. Každá transakcia je zapísaná do decentralizovanej databázy – takzvaného blockchainu, kde sú uchovávané informácie o všetkých transakciách. Väčšina týchto databáz je dostupná verejnosti, a tak je možné nájsť pôvod transakcie. To znamená, že polícia a iné štátne zložky majú prístup k oveľa viac informáciám než v prípadoch, keď sa používa hotovosť. Pôvod niektorých súkromných mien sa dohľadáva horšie ako pri regulárnych transakciách, čo ale neznamená, že sú užívatelia kryptomien úplne anonymní.

Na záver nám neostáva nič iné len vysloviť pranie, aby zákonodarca v blízkej budúcnosti k predmetnému inštitútu zaistenia virtuálnej meny viedol novú odbornú diskusiu s cieľom novelizovať § 96d Trestného poriadku.

LITERATÚRA

1. IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné 2. Osobitná časť*. 1. vydanie. Bratislava: IURA EDITION, spol. s r. o., 2006, cit. 1, s. 141. ISBN 9788080783082.
2. KRATOCHVÍL, V. et al. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
3. MADLIAK, Jozef et al. *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. 1. vyd. Košice: Vydavateľstvo UPJŠ, 2006. 456 s. ISBN 978-80-7097-695-1.
4. CRAWSHAW, R., DEVLIN, B., WILLIAMSON, T. *Human Rights and Policing – Standards for Good Behaviour and a Strategy for Change*. Kluwer Law International, 1998, ISBN 9789041110152.
5. LOFTUS, E. *Eyewitness Testimony*. Harvard University Press, London 1979, ISBN-13: 978-0674287778.
6. MARTÍNEZ, E. F. Svedecký dôkaz, znalecký dôkaz. In: *Seminár v rámci spoločného vzdelávania policajtov, prokurátorov a sudcov v oblasti boja proti korupcii*. Omšenie, 20. – 22. 3. 2002. In: <http://www.government.gov.sk>

7. MATHERN, V. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. Prvé vydanie. Bratislava: Obzor, 1984.
8. REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Vydání 1. Praha: ORAC, 2002, ISBN 80-86199-57-6.

Internetové odkazy:

1. Chainalysis: The 2021 Crypto Crime report. 2021. Dostupné online na: <https://go.chainalysis.com/2021-Crypto-Crime-Report.html> [cit. 01.09.2023]
2. Dôvodová správa k zákonu č. 312/2020 Z.z. Dostupné online na: <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=482301> [cit. 01.09.2023]
3. Europol spotlight – cryptocurrencies: tracing the evolution of criminal finances. 2021. Dostupné online na: <https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Europol%20Spotlight%20-%20Cryptocurrencies%20-%20Tracing%20the%20evolution%20of%20criminal%20finances.pdf> [cit. 01.09.2023]
4. Európska centrálna banka: Virtual Currency Schemes, 2012. Dostupné online na: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> [cit. 01.09.2023]
5. Európsky parlament: Cryptocurrencies and blockchain - Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion, accessible. Dostupné online na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/631f847c-b4aa-11e8-99ee-01aa75ed71a1> [cit. 01.09.2023]
6. IMF Staff Discussion Note: Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations, 2016. Dostupné online na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf> [cit. 01.09.2023]
7. NATARAJAN, H., KRAUSE, S., GRADSTEIN H.: Distributed Ledger Technology (DLT) and blockchain, 2017, FinTech note, no. 1. Washington, D.C. Dostupné online na: <http://documents.worldbank.org/curated/en/177911513714062215/pdf/122140-WP-PUBLIC-DistributedLedger-Technology-and-Blockchain-Fintech-Notes.pdf> [cit. 01.09.2023]
8. US Department of Justice: Cryptocurrency Enforcement Framework, accessible. 2020. Dostupné online na: <https://www.justice.gov/archives/ag/page/file/1326061/download> [cit. 01.09.2023]
9. The Biggest Threat to Trust in Cryptocurrency: Rug Pulls Put 2021 Cryptocurrency Scam Revenue Close to All-time Highs 2021. Dostupné online na: <https://blog.chainalysis.com/reports/2021-crypto-scam-revenues/> [cit. 01.09.2023]

Rozhodnutia

1. Zbierka stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR 5/2017 – R 47/2017.

Kontaktné údaje autora:

prof. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Katedra trestného práva a kriminológie
Hornopotočná 23
918 43 TRNAVA
e-mail: adrian.jalc@truni.sk

EURÓPSKE NÁSTROJE OCHRANY FINANČNÝCH ZÁUJMOV EÚ¹

EUROPEAN INSTRUMENTS OF THE FINANCIAL INTEREST OF EU

doc. JUDr. Miloš Deset, PhD.

(Katedra trestného práva a kriminológie,
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave)

Abstrakt: *Nárast ekonomickej trestnej činnosti zameranej proti finančným záujmom Európskej únie vyvolal diskusie o potrebe zriadenia nového európskeho orgánu, ktorý by sa špecializoval na boj proti tejto trestnej činnosti a ochranu finančných záujmov Európskej únie. Corpus Iuris 2000 či Zelená kniha, ktorými sa deklaroval záujem na zriadení takéhoto orgánu, boli iba predzvesťou legislatívnych opatrení, ktoré boli logickým vyústením ideových východísk na riešenie tohto problému. Výsledkom je, že orgánom špecializujúcim sa na boj proti ekonomickej trestnej činnosti proti finančným záujmom Európskej únie je dnes predovšetkým Európska prokuratúra, na ktorú je zameraný aj tento príspevok. Jeho cieľom je preskúmať zriadenie príslušné právne normy upravujúce Európsku prokuratúru, zásady jej fungovania, štruktúru a právomoc.*

Kľúčové slová: *Európska prokuratúra, európsky prokurátor, ekonomická kriminalita, finančné záujmy EÚ.*

Abstract: *The rising of the economic crime against financial interests of European Union made discussions about the need of establishment the new European office, which could be specialized in the fight against this crime and the protection of financial interests of European Union. Corpus Iuris and Green Paper, which served as a declaration to establish the office like this, were only the introduction of following legislative measures, which were logical consequences of ideal backgrounds to solve these problematics. The result is, that EPPO is the investigative office with specialization for the investigation of the economic crime against the financial interests of EU. This paper is focused on EPPO and its goal is to analyse the establishment of EPPO, the principles of its functioning, the structure and the jurisdiction.*

Key words: *European Public Prosecutor's Office, the European Public Prosecutor, the economic crime, the financial interests of EU.*

Úvod

Aj napriek tomu, že zriadenie Európskej prokuratúry bolo záležitosťou politickou, pri ktorej odborné názory a diskusie majú svoju váhu, nie však

---

¹ Táto práca bola vytvorená v rámci riešenia projektu Vega č. 1/0162/21: Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky

rozhodujúci hlas, sa Európska prokuratúra vďaka uplatneniu posilnenej spolupráce zriadila.²

Zriadenie Európskej prokuratúry predstavuje bezprecedentný a azda aj najdôležitejší krok v harmonizácii európskeho trestného práva. Nejde totiž iba o ďalšiu formu spolupráce v trestných veciach ako napríklad v prípade európskeho vyšetrovacieho príkazu alebo európskeho zatýkacieho rozkazu, ale takpovediac o vytvorenie nového orgánu činného v trestnom konaní so všetkými štandardnými právomocami, akými disponujú prokuratúry, resp. štátne zastupiteľstvá v členských štátoch Európskej únie, najmä právomocou vyšetrovať trestné činy, stíhať ich páchatel'ov, podať obžalobu na súd a v konaní pred súdom zatupovať obžalobu.

To znamená, že jeden európsky orgán – Európska prokuratúra – zodpovedá za ochranu zákonom chránených záujmov, i keď v pomerne úzko vymedzenej vecnej príslušnosti (ev. osobnej a územnej), a na základe aspoň čiastočne spoločných trestno-procesných pravidiel, ktoré predstavuje nariadenie Rady (EÚ) 2017/1939 z 12. októbra 2017, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry (ďalej len „nariadenie“), je oprávnený začať trestné stíhanie, viesť a dozorovať priebeh trestného stíhania v predsúdnom štádiu trestného konania, podať obžalobu na súd a v konaní pred súdom niesť dôkazné bremeno vo všetkých členských štátoch, ktoré nariadenie implementovali. Mimochodom, práve implementácia tohto nariadenia uplatnením posilnenej spolupráce však môže predstavovať určité riziká v ďalšej harmonizácii európskeho trestného práva. Zo zriadenia Európskej prokuratúry môžu vyplývať dva podstatné závery. Po prvé, zriadenie Európskej prokuratúry môže vytvoriť lepšie podmienky a mechanizmy na ochranu finančných záujmov EÚ, vďaka čomu sa zefektívni trestnoprávna ochrana týchto záujmov, zníži sa latentná kriminalita tejto trestnej činnosti, a tým aj výška spôsobovaných škôd touto trestnou činnosťou. No po druhé, ak berieme do úvahy dynamiku harmonizácie európskeho trestného práva, ktorou sa reaguje na aktuálne problémy a potreby, celkom logicky sa dá očakávať, že v harmonizácii európskeho trestného práva sa bude pokračovať aj po zriadení Európskej prokuratúry, no ak sa táto harmonizácia bude týkať aj Európskej prokuratúry, môže to predstavovať problém pre členské štáty, ktoré Európsku prokuratúru neimplementovali.³

Tento príspevok, prirodzene, nie je komplexne zameraný na Európsku prokuratúru ako celok, pretože ide o pomerne rozsiahlu problematiku pre-

² Porovnaj JELÍNEK, J., IVOR, J. a kol. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Leges, 2015, s. 147.

³ KLÁTIK, J., DESET, M. KLÍMEK, L. *Európska prokuratúra a perspektívy jej činnosti pri ochrane finančných záujmov EÚ*. Praha: Leges, 2019, s. 118 – 119.

sahujúcu rozsah tohto príspevku, ale na niektoré parciálne otázky príslušnej právnej úpravy fungovania Európskej prokuratúry – úvodná časť predstavuje charakteristiku Európskej prokuratúry na základe základných zásad jej fungovania, druhá časť sa zaoberá štruktúrou Európskej prokuratúry a tretia právomocami Európskej prokuratúry. Cieľom tohto príspevku – so zameraním predovšetkým na druhú a tretiu časť – poukázať na niektoré problematické otázky týchto oblastí a navrhnúť aj prípadné riešenia.

1. Zásady fungovania Európskej prokuratúry

Zásady fungovania Európskej prokuratúry vyplývajú jednak z preambuly nariadenia a jednak aj z príslušných článkov nariadenia. V preambule sa na viacerých miestach zdôrazňuje význam spolupráce Európskej prokuratúry s príslušnými orgánmi členských štátov.

Európska prokuratúra by sa mala opierať o vnútroštátne orgány vrátane policajných orgánov, a to osobitne pri vykonávaní donucovacích opatrení. Podľa zásady lojálnej spolupráce by všetky vnútroštátne orgány a relevantné orgány Únie, vrátane Eurojustu, Europolu a úradu OLAF, mali aktívne podporovať vyšetrovania a trestné stíhania vykonávané Európskou prokuratúrou a spolupracovať s ňou od okamihu, keď sa podozrenie zo spáchania trestného činu oznámi Európskej prokuratúre, až do momentu, keď rozhodne o tom, či bude v súvislosti s daným prípadom viesť trestné stíhanie alebo iným spôsobom prijme konečné rozhodnutie vo veci.

V nariadení sa ustanovuje systém spoločnej právomoci medzi Európskou prokuratúrou a vnútroštátnymi orgánmi v boji proti trestným činom poškodzujúcim finančné záujmy Únie, a to na základe práva Európskej prokuratúry odňať vec. V duchu zásady lojálnej spolupráce by sa Európska prokuratúra a príslušné vnútroštátne orgány mali navzájom podporovať a informovať s cieľom účinne bojovať proti trestným činom patriacim do právomoci Európskej prokuratúry.

Striktná zodpovednosť dopĺňa nezávislosť a právomoci, ktoré sa Európskej prokuratúre na základe nariadenia udeľujú. Hlavný európsky prokurátor je plne zodpovedný za plnenie svojich povinností ako vedúci Európskej prokuratúry a ako taký nesie úplnú inštitucionálnu zodpovednosť za jej všeobecnú činnosť pred Európskym parlamentom, Radou a Komisiou.

Vnútroštátne orgány členských štátov, ako aj všetky inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Európskej únie by na úplné splnenie svojej povinnosti informovať Európsku prokuratúru v prípade vzniku podozrenia z trestného činu v rámci svojej právomoci mali dodržiavať existujúce postupy oznamovania a mali by mať zavedené efektívne mechanizmy na predbežné hodnotenie

obvinení, ktoré sa im oznamujú. Inštitúcie, orgány, úrady a agentúry Únie môžu na tento účel využiť Európsky úrad pre boj proti podvodom (ďalej len „OLAF“).

Orgány členských štátov by mali zriadiť systém, ktorým sa zabezpečí, že informácie sa oznamujú Európskej prokuratúre čo najskôr. Je na členských štátoch, aby rozhodli, či zriadiť priamy alebo centralizovaný systém.

Dodržiavanie uvedenej oznamovacej povinnosti je kľúčové pre dobré fungovanie Európskej prokuratúry a malo by sa vykladať extenzívne, aby sa zabezpečilo, že vnútroštátne orgány oznamujú prípady, pri ktorých nie je bezprostredne možné posúdiť určité kritériá (napríklad výšku škody alebo uplatniteľnú sankciu). Európska prokuratúra by mala mať tiež možnosť požadovať v jednotlivých prípadoch od orgánov členských štátov informácie o iných trestných činoch poškodzujúcich finančné záujmy Únie. Nemalo by sa to však považovať za možnosť Európskej prokuratúry požadovať od orgánov členských štátov systematické alebo pravidelné informácie o menej závažných trestných činoch.

Treba však zdôrazniť, že z preambuly taktiež vyplýva zásada nadradenosti právomoci Európskej únie nad právomoc príslušných orgánov členských štátov. Právomoc Európskej prokuratúry týkajúca sa trestných činov poškodzujúcich finančné záujmy Únie by v zásade mala byť nadradená nad vnútroštátnymi nárokmi na právomoc, aby mohla byť zaistená konzistentnosť a zabezpečené vedenie vyšetrovaní a trestných stíhaní na úrovni Únie. Pokiaľ ide o tieto trestné činy, orgány členských štátov by sa mali zdržať konania, ak nie sú potrebné neodkladné opatrenia, a to až dovtedy, kým Európska prokuratúra nerozhodne o tom, či má viesť vyšetrovanie.

Konkrétna vec by sa mala považovať za vec, ktorá má dôsledky na úrovni Únie okrem iného vtedy, ak má trestný čin nadnárodnú povahu a rozsah, ak takýto trestný čin zahŕňa zločineckú skupinu alebo ak by konkrétny druh trestného činu mohol predstavovať závažné ohrozenie finančných záujmov Únie alebo dobrej povesti inštitúcií Únie a dôvery občanov Únie.

Zásada nadradenosti pôsobnosti Európskej prokuratúry v podstate znamená, že pôsobnosť Európskej prokuratúry, tak ako je vyjadrená v čl. 22 a 23 nariadenia, je takpovediac exkluzívnou pôsobnosťou oproti všeobecnej pôsobnosti prokuratúr, resp. štátnych zastupiteľstiev členských štátov, ktorá sa v zmysle zásady legality doposiaľ vzťahovala na stíhanie všetkých trestných činov, o ktorých sa orgány činné v trestnom konaní dozvedeli. Tá zostáva zachovaná, avšak s výnimkou relatívne úzkej a taxatívne stanovenej množiny trestných činov, na ktoré sa vzťahuje pôsobnosť Európskej prokuratúry.

Ďalšími zásadami fungovania Európskej prokuratúry sú zásady proporcionality, nestrannosti a spravodlivosti a taktiež aj zásada zákonnosti. Vyšetrenia a trestné stíhanie zo strany Európskej prokuratúry by sa mali ria-

diť zásadami proporcionality, nestrannosti a spravodlivosti voči podozrivej alebo obvinenej osobe. Zahŕňa to povinnosť vyhľadávať všetky typy dôkazov, v prospech aj neprospech obvineného, buď z vlastného podnetu, alebo na žiadosť obhajoby. Činnosti vyšetrovania a trestného stíhania vykonávané Európskou prokuratúrou by sa mali v záujme zabezpečenia právnej istoty a účinného boja proti trestným činom poškodzujúcim finančné záujmy EÚ riadiť zásadou zákonnosti, pričom Európska prokuratúra dôsledne uplatňuje pravidlá stanovené v tomto nariadení týkajúce sa najmä právomoci a jej výkonu, začatia vyšetrovania, skončenia vyšetrovania, postúpenia veci, odmietnutia veci a zjednodušeného trestného stíhania.

Osobitná pozornosť sa v preambule nariadenia venuje zásade *ne bis in idem*. S cieľom čo najlepšie zabezpečiť práva obžalovaného by podozrivá alebo obvinená osoba mala v zásade čeliť len jednému vyšetrovaniu alebo trestnému stíhaniu zo strany Európskej prokuratúry. Ak trestný čin spáchali viaceré osoby, Európska prokuratúra by mala v zásade začať konanie len v jednej veci a viesť jedno vyšetrovanie týkajúce sa všetkých podozrivých alebo obvinených osôb.

Ak viacerí európski delegovaní prokurátori začali vyšetrovanie vo veci toho istého trestného činu, stála komora by podľa potreby mala spojiť takéto vyšetrovania. Stála komora môže rozhodnúť, že nespojí takéto konania alebo môže rozhodnúť, že následne vylúči takéto konanie, ak je to v záujme efektívnosti vyšetrovania, napr. ak by sa konanie proti jednej podozrivej alebo obvinenej osobe mohlo skončiť skôr, zatiaľ čo konanie proti ostatným podozrivým alebo obvineným osobám by malo naďalej pokračovať, alebo ak by vylúčenie veci mohlo skrátiť trvanie väzby jedného z podozrivých. Vo vnútornom rokovacom poriadku Európskej prokuratúry by sa mali stanoviť príslušné právomoci a postup pre prípady, keď sú za danú vec, ktorá sa má spojiť, zodpovedné rôzne stále komory. Ak sa stála komora rozhodne vec vylúčiť, vo všetkých takto vzniknutých veciach by mala zostať zachovaná jej právomoc.

Ako už bolo spomenuté, zásady fungovania, resp. činnosti Európskej prokuratúry vyplývajú aj z jednotlivých článkov nariadenia. Podľa čl. 5 Európska prokuratúra zabezpečí, aby sa pri jej činnostiach rešpektovali práva zakotvené v charte. Pri každej svojej činnosti je viazaná zásadami právneho štátu a proporcionality.

Vyšetrovania a trestné stíhania v mene Európskej prokuratúry sa riadia týmto nariadením. Vnútroštátne právo sa uplatňuje, len ak nie je daná záležitosť upravená v tomto nariadení. Keď sa v tomto nariadení neustanovuje inak, uplatniteľným vnútroštátnym právom je právo členského štátu, ktorého európsky delegovaný prokurátor koná vo veci podľa článku 13 ods. 1. Keď sa určitá záležitosť upravuje vo vnútroštátnom práve aj v tomto nariadení, prednosť má toto nariadenie.

Európska prokuratúra vedie svoje vyšetrovania neustranne a vyhľadáva všetky náležité dôkazy v prospech a neprospech obvineného.

Európska prokuratúra začína a vedie vyšetrovania bez zbytočného odkladu.

Príslušné vnútroštátne orgány aktívne pomáhajú a poskytujú podporu pri vyšetrovaniach a trestných stíhaniach Európskej prokuratúry. Každý úkon, postup alebo konanie podľa tohto nariadenia sa riadi zásadou lojálnej spolupráce.

V zmysle čl. 6 Európska prokuratúra je nezávislá. Hlavný európsky prokurátor, zástupcovia hlavného európskeho prokurátora, európski prokurátori, európski delegovaní prokurátori, administratívny riaditeľ, ako aj zamestnanci Európskej prokuratúry pri plnení svojich povinností podľa tohto nariadenia konajú v záujme EÚ ako celku, ako je vymedzený v práve, a nesmú žiadať ani prijímať pokyny od žiadnej osoby, ktorá nie je z Európskej prokuratúry, ani od členského štátu EÚ alebo inštitúcie, orgánu, úradu a agentúry EÚ. Členské štáty EÚ, inštitúcie, orgány, úrady alebo agentúry EÚ rešpektujú nezávislosť Európskej prokuratúry a neusilujú sa ovplyvňovať ju pri výkone jej úloh.

Európska prokuratúra zodpovedá za svoju všeobecnú činnosť Európskemu parlamentu, Rade a Komisii a vydáva výročné správy podľa článku 7.

2. Štruktúra Európskej prokuratúry

Podľa čl. 8 Nariadenia Európska prokuratúra je nedeliteľný orgán Únie, ktorý koná ako jediný úrad s decentralizovanou štruktúrou. Európska prokuratúra je organizovaná na ústrednej a decentralizovanej úrovni. Ústredná úroveň pozostáva z ústredia v mieste sídla Európskej prokuratúry. Ústredie sa skladá z kolégia, stálych komôr, hlavného európskeho prokurátora, zástupcov hlavného európskeho prokurátora, európskych prokurátorov a administratívneho riaditeľa. Decentralizovanú úroveň tvoria európski delegovaní prokurátori, ktorí sa nachádzajú v členských štátoch.

2.1 Kolégium (článok 9)

Kolégium Európskej prokuratúry tvorí hlavný európsky prokurátor a jeden európsky prokurátor za každý členský štát. Hlavný európsky prokurátor predsedá zasadnutiam kolégia a je zodpovedný za ich prípravu.

Kolégium:

- zasadá pravidelne a zodpovedá za všeobecný dohľad nad činnosťou Európskej prokuratúry,

- prijíma rozhodnutia o strategických záležitostiach a všeobecných otázkach, ktoré vyplývajú z konkrétnych vecí, predovšetkým s cieľom zabezpečiť súdržnosť, efektívnosť a konzistentnosť postupov Európskej prokuratúry v oblasti trestného stíhania v rámci členských štátov, ako aj rozhodnutia o ďalších záležitostiach určených v tomto nariadení,
  - neprijíma operatívne rozhodnutia v konkrétnych veciach,
  - na návrh hlavného európskeho prokurátora a v súlade s vnútorným rokovacím poriadkom Európskej prokuratúry zriadi stále komory,
  - prijíma vnútorný rokovací poriadok Európskej prokuratúry Rade v súlade s článkom 21 a podrobne upraví povinnosti členov kolégia a zamestnancov Európskej prokuratúry pri výkone funkcií.
- Ak nie je v tomto nariadení ustanovené inak, kolégium prijíma rozhodnutia jednoduchou väčšinou.

2.2 Stále komory (Článok 10)

Stálym komorám predsedá hlavný európsky prokurátor alebo jeden z jeho zástupcov, alebo európsky prokurátor vymenovaný za predsedu podľa vnútorného rokovacieho poriadku Európskej prokuratúry. Okrem predsedu má stála komora ešte dvoch stálych členov. Počet stálych komôr a ich zloženie, ako aj rozdelenie právomocí medzi nimi náležite vychádzajú z funkčných potrieb Európskej prokuratúry a určia sa v súlade s vnútorným rokovacím poriadkom Európskej prokuratúry.

Stále komory v súlade s odsekmi 3, 4 a 5 tohto článku

- sledujú a usmerňujú vyšetrovanie a stíhanie, ktoré vedú európski delegovaní prokurátori,
- zabezpečujú tiež koordináciu vyšetrovaní a trestných stíhaní v cezhraničných veciach a vykonávanie rozhodnutí, ktoré prijalo kolégium v súlade s článkom 9 ods. 2.

Stále komory prijímajú tieto rozhodnutia:

- a) o podaní obžaloby na súd podľa článku 36 ods. 1, 3 a 4;
- b) o odmietnutí veci podľa článku 39 ods. 1 písm. a) až g);
- c) o uplatnení zjednodušeného postupu trestného stíhania a vydaní pokynu európskemu delegovanému prokurátorovi, aby konal s cieľom s konečnou platnosťou rozhodnúť vo veci podľa článku 40;
- d) o postúpení veci vnútroštátnym orgánom podľa článku 34 ods. 1, 2, 3 alebo 6;
- e) o pokračovaní vo vyšetrovaní podľa článku 39 ods. 2.

Ak sa v uplatniteľnom vnútroštátnom práve ustanovuje zjednodušený postup trestného stíhania, ktorého cieľom je konečné rozhodnutie vo veci na

základe podmienok dohodnutých s podozrivou osobou, konajúci európsky prokurátor môže podľa článku 10 ods. 3 a článku 35 ods. 1 príslušnej stálej komore navrhnúť, aby sa uvedený postup uplatnil v súlade s podmienkami stanovenými vo vnútroštátnom práve.⁴

Ak je to potrebné, prijímajú aj ďalšie rozhodnutia:

- a) o vydaní pokynu európskemu delegovanému prokurátorovi začať vyšetrovanie v súlade s ustanoveniami článku 26 ods. 1 až 4, ak sa nezačalo vyšetrovanie;
- b) o vydaní pokynu európskemu delegovanému prokurátorovi, aby uplatnil právo odňať vec v súlade s článkom 27 ods. 6, ak nebola vec odňatá;
- c) o predložení strategických záležitostí alebo všeobecných otázok, ktoré vyplývajú z konkrétnych vecí, kolégiu v súlade s článkom 9 ods. 2;
- d) o pridelení veci v súlade s článkom 26 ods. 3;
- e) o zmene pridelenia veci v súlade s článkom 26 ods. 5 alebo článkom 28 ods. 3;
- f) o schválení rozhodnutia európskeho prokurátora, že bude sám viesť vyšetrovanie v súlade s článkom 28 ods. 4.

Príslušná stála komora môže prostredníctvom dozorujúceho európskeho prokurátora vykonávajúceho dozor nad vyšetrovaním alebo stíhaním v konkrétnej veci vydávať v súlade s uplatniteľným vnútroštátnym právom pokyny konajúcemu európskemu delegovanému prokurátorovi, ak je to potrebné na efektívne vedenie vyšetrovania alebo trestného stíhania, v záujme spravodlivosti alebo na zabezpečenie jednotného fungovania Európskej prokuratúry.⁵

Stála komora prijíma rozhodnutia jednoduchou väčšinou. Komora hlasuje na žiadosť ktoréhokoľvek svojho člena. Každý člen má jeden hlas. Predseda má v prípade rovnosti hlasov rozhodujúci hlas. Rozhodnutia sa prijímajú po porade komory, v príslušných prípadoch na základe návrhu rozhodnutia, ktorý predloží konajúci európsky delegovaný prokurátor.

Všetok spisový materiál sa na požiadanie sprístupní príslušnej stálej komore na účely prípravy rozhodnutí.

Stále komory sa môžu rozhodnúť delegovať svoju rozhodovaciu právomoc podľa tohto článku ods. 3 písm. a) alebo b), a v druhom prípade iba v súvislosti

⁴ SZABOVÁ, E. Eurojust vo svetle Lisabonskej zmluvy, alebo Eurojust ako budúci orgán riešenia jurisdikčných konfliktov? In: *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 3, s. 23.

⁵ Dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti pred začatím trestného stíhania a v právnom konaní je zákonom upravená systematická činnosť prokurátora, zameraná na zisťovanie stavu zákonnosti v postupe a rozhodovaní policajta, a to špecifickými metódami a prostriedkami s možnosťou vykonania niektorého z úkonov alebo aj celého vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania a vydania prokurátorom zákonom prípustného rozhodnutia (ŠANTA, J., VALAŠIK, M. Dozor prokurátora v predsúdnom trestnom konaní – právna úprava, teória, história. In: *Justičná revue*, 2014, roč. 66, č. 1, s. 85).

s pravidlami stanovenými v článku 39 ods. 1 písm. a) až f) na dozorujúceho európskeho prokurátora v súlade s článkom 12 ods. 1, keď možno toto delegovanie náležite odôvodniť stupňom závažnosti trestného činu alebo zložitou konania v konkrétnej veci v súvislosti s trestným činom, ktorým bolo spôsobené alebo hrozí poškodenie finančných záujmov Únie nižšie ako 100 000 eur.

2.3 Hlavný európsky prokurátor a zástupcovia (Článok 11)

Európsku prokuratúru vedie hlavný európsky prokurátor. Hlavný európsky prokurátor organizuje prácu Európskej prokuratúry, riadi jej činnosti a prijíma rozhodnutia v súlade s týmto nariadením a jej vnútorným rokovacím poriadkom Európskej prokuratúry.

Na pomoc hlavnému európskemu prokurátorovi pri výkone jeho povinností sa vymenujú dvaja zástupcovia hlavného európskeho prokurátora, ktorí ho zastupujú v jeho neprítomnosti, alebo keď si svoje povinnosti nemôže plniť.

Hlavný európsky prokurátor zastupuje Európsku prokuratúru vo vzťahoch s inštitúciami Únie, členskými štátmi Európskej únie a tretími stranami. Hlavný európsky prokurátor môže delegovať svoje úlohy v oblasti zastupovania na ktoréhokoľvek zástupcu hlavného európskeho prokurátora alebo na európskeho prokurátora.

2.4 Európsky prokurátori (Článok 12)

Európski prokurátori v mene stálej komory a v súlade s pokynmi, ktoré vydala podľa článku 10 ods. 3, 4 a 5, vykonávajú dozor nad trestným stíhaním alebo vyšetrovaním, za ktoré sú zodpovední európski delegovaní prokurátori konajúci vo veci v ich členskom štáte pôvodu. Európski prokurátori predkladajú súhrnné správy o veciach, v ktorých vykonávajú dozor, a v relevantných prípadoch aj návrhy na rozhodnutia, ktoré má komora prijať, a to na základe návrhov rozhodnutí vypracovaných európskymi delegovanými prokurátormi.

Dozorujúci európski prokurátori môžu v konkrétnej veci vydávať v súlade s uplatniteľným vnútroštátnym právom a pokynmi príslušnej stálej komory pokyny konajúcemu európskemu delegovanému prokurátorovi, a to vždy, keď je to potrebné na efektívne vedenie vyšetrovania alebo trestného stíhania alebo v záujme spravodlivosti alebo na zabezpečenie jednotného fungovania Európskej prokuratúry.

Keď sa v práve členského štátu ustanovuje vnútorné preskúmanie niektorých úkonov v rámci organizácie vnútroštátnej prokuratúry, preskúmanie

takýchto úkonov európskeho delegovaného prokurátora patrí do dozornej právomoci dozorujúceho európskeho prokurátora v súlade s vnútorným rokovacím poriadkom Európskej prokuratúry; tým nie sú dotknuté právomoci stálej komory v oblasti dozoru a sledovania.

Európski prokurátori plnia funkciu styčného bodu a informačného kanálu medzi stálymi komorami a európskymi delegovanými prokurátormi vo svojich členských štátoch pôvodu. V úzkej spolupráci s európskymi delegovanými prokurátormi sledujú vykonávanie úloh Európskej prokuratúry vo svojich členských štátoch. V súlade s týmto nariadením a vnútorným rokovacím poriadkom Európskej prokuratúry zabezpečujú, aby si ústredie a európsky delegovaný prokurátor navzájom poskytovali všetky relevantné informácie.

2.5 Európski delegovaní prokurátori (Článok 13)

Európski delegovaní prokurátori konajú v mene Európskej prokuratúry vo svojich členských štátoch a majú rovnaké právomoci ako vnútroštátni prokurátori, pokiaľ ide o vyšetrovanie, trestné stíhanie a podanie obžaloby na súd, a to popri osobitných oprávneniach a postavení, ktoré sa im priznávajú týmto nariadením, s ich výhradou a za podmienok stanovených v tomto nariadení.

Európski delegovaní prokurátori sú zodpovední za vyšetrovanie a stíhanie, ktoré začali, ktoré im bolo pridelené alebo ktoré prevzali na základe práva odňať vec. Európski delegovaní prokurátori plnia usmernenia a pokyny stálej komory príslušnej vo veci, ako aj pokyny dozorujúceho európskeho prokurátora.

Európski delegovaní prokurátori sú tiež zodpovední za podanie obžaloby na súd, najmä majú právomoc predniesť procesné návrhy, zúčastňovať sa na dokazovaní a využívať dostupné opravné prostriedky v súlade s vnútroštátnym právom.

V každom členskom štáte sú dvaja alebo viacerí európski delegovaní prokurátori. Hlavný európsky prokurátor po porade a dosiahnutí dohody s príslušnými orgánmi členského štátu schváli počet európskych delegovaných prokurátorov, ako aj rozdelenie funkčnej a územnej pôsobnosti medzi jednotlivými európskymi delegovanými prokurátormi v každom členskom štáte.

Európski delegovaní prokurátori môžu vykonávať aj úlohy vnútroštátnych prokurátorov, a to do takej miery, ktorá im nebráni v plnení ich povinností vyplývajúcich z tohto nariadenia. O takýchto úlohách informujú dozorujúceho európskeho prokurátora. Ak v určitý moment nie je európsky delegovaný prokurátor schopný plniť si úlohy európskeho delegovaného prokurátora pre výkon takých úloh vnútroštátneho prokurátora, oznámi to dozorujúcemu

európskemu prokurátorovi, ktorý sa poradí s príslušnými vnútroštátnymi orgánmi trestného stíhania s cieľom určiť, či sa majú uprednostniť jeho úlohy podľa tohto nariadenia. Európsky prokurátor môže stálej komore navrhnúť zmenu pridelenia veci inému európskemu delegovanému prokurátorovi v tom istom členskom štáte alebo to, že vyšetrowanie bude viesť osobne v súlade s článkom 28 ods. 3 a 4.

3. Právomoc Európskej prokuratúry

V čl. 22 je upravená vecná príslušnosť Európskej prokuratúry (nariadenie používa pojmy právomoc aj príslušnosť – pozn. aut.). Do právomoci Európskej prokuratúry patria trestné činy poškodzujúce finančné záujmy Únie ustanovené v smernici (EÚ) 2017/1371, ako je vykonaná vo vnútroštátnom práve, bez ohľadu na to, či by sa tá istá trestná činnosť mohla podľa vnútroštátneho práva klasifikovať ako iný druh trestného činu. Pokiaľ ide o trestné činy uvedené v článku 3 ods. 2 písm. d) smernice (EÚ) 2017/1371, ako je vykonaná vo vnútroštátnom práve, Európska prokuratúra má právomoc, len ak sa úmyselné konanie alebo opomenutie vymedzené v uvedenom ustanovení týkajú územia dvoch alebo viacerých členských štátov a spôsobujú celkovú škodu najmenej 10 000 000 eur.

Do právomoci Európskej prokuratúry patria tiež trestné činy týkajúce sa účasti na zločineckej organizácii v zmysle rámcového rozhodnutia 2008/841/SVV, ako je vykonané vo vnútroštátnom práve, ak trestnú činnosť páchanú zločineckou organizáciou predstavujú ktorékoľvek z trestných činov uvedené v odseku 1.

Do právomoci Európskej prokuratúry patrí tiež každý trestný čin neoddeliteľne spojený s trestnou činnosťou, ktorá patrí do pôsobnosti odseku 1 tohto článku. Právomoc vo veciach takýchto trestných činov sa môže vykonávať len v súlade s článkom 25 ods. 3.

V každom prípade do právomoci Európskej prokuratúry nepatria trestné činy týkajúce sa vnútroštátnych priamych daní vrátane trestných činov, ktoré sú s nimi neoddeliteľne spojené. Toto nariadenie nemá vplyv na štruktúru a fungovanie daňovej správy členských štátov.

V čl. 23 je upravená územná a osobná príslušnosť Európskej prokuratúry. V zmysle tohto ustanovenia Európska prokuratúra má právomoc vo veciach trestných činov uvedených v článku 22, ak takéto trestné činy:

- a) boli celkom alebo sčasti páchané na území jedného alebo viacerých členských štátov;
- b) boli páchané štátnym príslušníkom členského štátu za predpokladu, že členský štát má právomoc v súvislosti s takýmito trestnými činmi, ak boli

spáchané mimo jeho územia, alebo c) boli spáchané mimo území uvedených v písmene a) osobou, na ktorú sa v čase spáchania trestného činu vzťahoval služobný poriadok alebo podmienky zamestnávania, za predpokladu, že členský štát má právomoc v súvislosti s takýmito trestnými činmi, ak boli spáchané mimo jeho územia.

Záver

Z vertikálnej štruktúry Európskej prokuratúry vyplýva, že práva, ktorými disponuje prokurátor slovenskej prokuratúry na prvom stupni (napríklad okresný prokurátor alebo prokurátor Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR) a ktoré spolu s povinnosťami determinujú jeho procesné postavenie v trestnom konaní, nariadenie delí medzi európskeho delegovaného prokurátora na decentralizovanej úrovni a stále komory a európskych prokurátorov na ústrednej úrovni. Tak napríklad európsky delegovaný prokurátor síce môže začať a viesť trestné stíhanie, no nemôže vydávať niektoré rozhodnutia, či už meritórne alebo procesné, ktoré môže vydať prokurátor slovenskej prokuratúry na prvom stupni. Európsky delegovaný prokurátor sa sám nemôže rozhodnúť, či podá obžalobu, alebo nie, pretože dozorcujúcemu európskemu prokurátorovi predloží správu obsahujúcu zhrnutie veci a návrh rozhodnutia, že sa má podať obžaloba; ten následne, ak to považuje za potrebné, pripojí k správe vlastné stanovisko a postúpi návrh európskeho delegovaného prokurátora stálej komore, ktorá má o tomto návrhu rozhodnúť do 21 dní (porovnaj čl. 35 a 36 nariadenia). O odklonoch, resp. de jure zjednodušených procesných postupoch (čo je pojem, ktorý používa nariadenie), platí to isté. To znamená, že rozhodovacie právomoci, akými disponuje prokurátor slovenskej prokuratúry na prvom stupni, sú v týchto prípadoch rozdelené medzi tri zložky Európskej prokuratúry – jednu decentralizovanú a dve ústredné.

Vertikálna štruktúra Európskej prokuratúry pozostávajúca z orgánov pôsobiacich na ústrednej i decentralizovanej úrovni, a z nej vyplývajúca diverzifikácia právomocí medzi tieto orgány, má svoje výhody, no zároveň nevýhody. Je prirodzené, že v nariadení sa muselo brať ohľad na to, aby rozhodovacia činnosť Európskej prokuratúry bola čo najjednoduchšia, aby sa predchádzalo rozhodnutiam, ktoré by boli v podobných prípadoch diametrálne rozdielne. No na druhej strane, ak na relatívne jednoduché rozhodnutie – či podať obžalobu, alebo realizovať zjednodušené procesné postupy trestného stíhania (odkloň) – sa ráta s participáciou až troch orgánov, treba si položiť otázku, či takýto postup nie je zbytočne byrokratickým elementom v trestnom konaní vedenom Európskou prokuratúrou. Na druhej strane takúto úpravu možno považovať

za predpoklad transparentného fungovania Európskej prokuratúry a rozhodovania jej príslušných orgánov; ak totiž na určité rozhodnutie sa vyžaduje participácia napríklad troch orgánov – a pritom jeden z nich (stála komora) je kolegiálny – dalo by sa to vnímať aj ako prevenciu proti zneužitiu moci, pretože rozhodovacia právomoc nie je koncentrovaná v rukách jedného človeka.

Pokiaľ ide o právomoc Európskej prokuratúry, z čl. 22 ods. 1, je zrejmé, že do vecnej príslušnosti Európskej prokuratúry patria predovšetkým trestné činy poškodzujúce finančné záujmy Európskej únie, no ak ide o trestné činy uvedené v čl. 3 ods. 2 písm. d) smernice (EÚ) 2017/1371 (ide o rôzne podvodné konania týkajúce sa DPH), Európska prokuratúra má právomoc, len ak sa úmyselné konanie alebo opomenutie vymedzené v uvedenom ustanovení týkajú územia dvoch alebo viacerých členských štátov a spôsobujú celkovú škodu najmenej 10 000 000 eur. Podmienka vecnej príslušnosti Európskej prokuratúry pre tieto trestné činy spočívajúca v tom, že sa musí týkať území dvoch alebo viacerých členských štátov nie je až taká problematická ako hranica desiatich miliónov eur. Logicky totiž možno predpokladať, že vo väčších krajinách sa pácha ekonomická trestná činnosť, ktorá spôsobuje vyššie škody ako v menších krajinách, a aj keby prekračovala hranice jedného štátu a zasahovala aj na územie ďalšieho či viacerých členských štátov, tak takisto logicky možno predpokladať aj to, že škoda spôsobovaná trestnou činnosťou týkajúcou sa príslušných podvodných konaní spáchaných na území dvoch či viacerých menších členských štátov bude nižšia ako tá, ktorá by bola spôsobovaná na území dvoch či viacerých väčších členských štátoch, a preto ak by mala byť ochrana finančných záujmov Európskej únie poskytovaná adekvátne aj v týchto teritoriálne menších členských štátoch, hranica výšky škody mohla byť v čl. 22 ods. 1 nariadenia stanovená nižšie ako na úrovni desiatich miliónov eur.

LITERATÚRA

1. JELÍNEK, J., IVOR, J. a kol. *Trestní právo Evropské unie a jeho vliv na právní řád České republiky a Slovenské republiky*. Praha: Leges, 2015.
2. KLÁTIK, J., DESET, M., KLÍMEK, L. *Európska prokuratúra a perspektívy jej činnosti pri ochrane finančných záujmov EÚ*. Praha: Leges, 2019.
3. SZABOVÁ, E. Eurojust vo svetle Lisabonskej zmluvy, alebo Eurojust ako budúci orgán riešenia jurisdikčných konfliktov? In: *Trestní právo*, 2014, roč. 18, č. 3.
4. ŠANTA, J., VALAŠÍK, M. Dozor prokurátora v predsúdnom trestnom konaní – právna úprava, teória, história. In: *Justičná revue*, 2014, roč. 66, č. 1.

Kontaktné údaje autora:

doc. JUDr. Miloš Deset, PhD.
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
milos.deset@truni.sk

VYBRANÉ TRESTNOPRÁVNE A KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY TRESTNÉHO ČINU POŠKODZOVANIA FINANČNÝCH ZÁUJMOV EURÓPSKEJ ÚNIE¹

SELECTED CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGICAL ASPECTS OF THE CRIME OF DAMAGING THE FINANCIAL INTERESTS OF THE EUROPEAN UNION²

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD. – JUDr. Štefan Zeman, PhD.

(Katedra trestného práva a kriminológie,
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave)

Abstrakt: Autori v príspevku analyzujú vybrané aspekty problematiky poškodzovania finančných záujmov Európskej únie. Svoju pozornosť sústreďujú predovšetkým na rozbor trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 až 263 slovenského Trestného zákona, a to prostredníctvom analýzy obligatórnych znakov základných skutkových podstát v uvedených ustanoveniach, pričom sa nevyhýbajú ani niektorým súvislostiam z aplikačnej praxe. Následne ponúkajú stručnú kriminologickú analýzu z hľadiska fenomenológie predmetnej trestnej činnosti v SR za uplynulých 5, resp. 10 rokov.

Kľúčové slová: finančné záujmy EÚ, poškodzovanie finančných záujmov EÚ, Trestný zákon Slovenskej republiky, trestný čin

Abstract: In the article, the authors analyse selected aspects of the issue of damage to the financial interests of the European Union. They focus their attention primarily on the analysis of the criminal offense of damaging the financial interests of the European Union according to Sections 261 to 263 of the Slovak Criminal Code, while not avoiding some contexts from application practice. Subsequently, they offer a brief criminological analysis from the point of view of the phenomenology of the criminal activity in question in the Slovak Republic over the past 5 or 10 years.

Key words: financial interests of the European Union, damage to the EU's financial interests, Criminal Code of Slovak Republic, crime

Úvod

Napriek tomu, že oblasť trestného práva je jednou z oblastí, do ktorých členské štáty Európskej únie len veľmi pomaly a nie vždy ochotne púšťajú

¹ Tento príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 1/0162/21: „Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky“.

² This article was prepared within the project VEGA No. 1/0162/21: „Implementation of European tools against money laundering and for confiscation of proceeds from criminal activity in the conditions of the Slovak Republic.“

Európsku úniu a jej inštitúcie a orgány, unijné právo bezpochyby vo viacerých oblastiach významne ovplyvňuje aj národnú trestnoprávnu reguláciu. Medzi tzv. európske trestné činy patrí aj trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie. Predmetný trestný čin je vo vnútroštátnej legislatíve právne regulovaný v § 261 až § 263 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej aj TZ). Oprávnenosť a potrebu takejto regulácie nemožno spochybňovať už len vzhľadom na objem finančných prostriedkov, ktoré členské krajiny EÚ, a medzi nimi aj Slovenská republika, každoročne čerpajú. V tejto súvislosti možno uviesť napríklad len kľúčové oblasti podpory v Programe Slovensko 2021 až 2027, hlavného eurofondového programu pre SR, ktorými sú Zelenšie Slovensko (4,2 miliardy €), Sociálnejšie a inkluzívnejšie Slovensko (3,3 miliardy €), Prepojenejšie Slovensko (2 miliardy €), Konkurencieschopnejšie a inteligentnejšie Slovensko (1,9 miliardy €) a Európa bližšie k občanom (400 mil. €). Zvyšné zdroje vo výške 410 mil. € sú určené na technickú pomoc. Celkovo ide o balík takmer 13 mld. €, ktorý bude možné vyčerpať napr. na zelené a klimatické ciele a zvýšenie energetickej bezpečnosti Slovenska, na lepšie využívanie obnoviteľných zdrojov, zatepľovanie a znižovanie energetickej náročnosti budov, na energetickú efektívnosť podnikov, atď. Program Slovensko, na základe ktorého sa bude čerpať predmetný balík takmer 13 mld. € v novom programovom období, schválila slovenská vláda 28. júna 2022 a v Európskej únii sme boli medzi prvými šiestimi krajinami, ktoré majú kompletne schválené celé programovanie na nové eurofondové obdobie.³

Na úvod by sa azda taktiež žiadalo poukázať ešte na samotný pojem „*finančné záujmy EÚ*“. Tu možno vychádzať predovšetkým z definície obsiahnutej v smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva. Podľa čl. 2 ods. 1 písm. a) predmetnej smernice pojem „*finančné záujmy EÚ*“ znamená všetky príjmy, výdavky a aktíva, ktoré sú pokryté nasledujúcimi rozpočtami, ktoré sú nadobudnuté prostredníctvom týchto rozpočtov alebo ktoré majú byť do týchto rozpočtov uhradené:

- a) rozpočet Únie;
- b) rozpočty inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Únie zriadených v súlade so zmluvami alebo rozpočty nimi priamo alebo nepriamo spravované a kontrolované.

³ K tomu pozri bližšie Program Slovensko [online]. Dostupné na internete: <https://eurofondy.gov.sk/program-slovensko/>, [cit. 15. 9. 2023].

1. Trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie v Trestnom zákone Slovenskej republiky

Ako sme to uviedli už vyššie, trestnoprávnu ochranu finančných záujmov Európskej únie v Slovenskej republike prioritne zabezpečujú skutkové podstaty trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 až 263 Trestného zákona. Predmetný trestný čin je pritom systematicky zaradený do V. hlavy osobitnej časti Trestného zákona, teda medzi trestnými činmi hospodárskymi.

Historicky prvá regulácia skúmaného trestného činu bola vykonaná už v predchádzajúcom Trestnom zákone č. 140/1961 Zb., a to prostredníctvom zákona č. 421/2002 Z. z. s účinnosťou od 1. septembra 2002, konkrétne v ustanoveniach § 126 až 126b predchádzajúceho Trestného zákona, s názvom „*Poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev*“. Dôvodová správa k zakotveniu tohto vtedy nového trestného činu prakticky veľmi stroho uvádzala len toľko, že tieto ustanovenia majú chrániť finančné záujmy vtedajších Európskych spoločenstiev, a to predovšetkým na území daného štátu, pričom ich zavedenie do slovenskej právnej úpravy si vyžadovali predstupové rokovania k 24. kapitole – spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných záležitostí.⁴ Obsah ustanovení bol pritom aplikáciou Dohovoru o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev z 26. júla 1995, vypracovaného na základe čl. K3 Zmluvy o EÚ.⁵ Tu možno dodať, že právny rámec ochrany finančných záujmov EÚ predstavujú v súčasnosti články 310 až 325 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej aj „ZFEÚ“), pričom najmä v prípade čl. 325 ZFEÚ bola deklarovaná priama aplikovateľnosť nielen z hľadiska administratívnoprávnej ochrany, ale aj v rámci trestnoprávnej ochrany finančných záujmov EÚ.⁶

⁴ ŠANTA, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – 20 rokov právnej úpravy a aplikačnej praxe. In: *Justičná revue*, 2022, č. 12, s. 1469.

⁵ ŠANTA, J. – ZEMAN, Š. Ochrana finančných záujmov Európskej únie v Trestnom zákone Slovenskej republiky a porovnanie so zákonmi niektorých iných štátov EÚ. In: *Justičná revue*, 2018, č. 10, s. 1088.

⁶ K právnej úprave predmetnej problematiky na úrovni EÚ pozri bližšie STŘEMÝ, T. – ŠANTA, J. – OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 90 – 109. V tejto súvislosti tu treba aspoň uviesť v súčasnosti dva kľúčové právne predpisy na boj proti poškodzovaniu finančných záujmov EÚ. Prvým je už vyššie naznačená smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 z 5. júla 2017 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva (Ú. v. EÚ OJ L 198/29, 28. 7. 2017), ktorá nahradila Dohovor o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev z roku 1995, ako aj tri jeho protokoly. Smernica mala byť transponovaná do vnútroštátnych právnych poriadkov do 6. júla 2019. Druhým kľúčovým predpisom *de lege lata* je nariadenie Rady (EÚ) č. 2017/1939 z 12. októbra 2017, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry (Ú. v. EÚ OJ L 283/1, 31. 10. 2017), na základe ktorého sa Európska prokuratúra stala novým orgánom Únie pre boj proti zločinom poškodzujúcim jej finančné záujmy s cieľom poskytnúť im efektívnu ochranu prostredníctvom noriem trestného

Vráťme sa však k právnej úprave v § 261 až 263 rekonštruovaného TZ. Tá je *de lege lata* výsledkom implementácie smernice 2017/1371 o boji proti podvodom, pričom súčasné znenie predmetných skutkových podstát bolo zavedené zákonom č. 214/2019 Z. z. s účinnosťou od 1. augusta 2019. Trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie tak *de lege lata* pozostáva z troch základných skutkových podstát upravených v § 261 ods. 1 až 3 TZ, resp. základnej skutkovej podstaty upravenej v § 262 ods. 1 a v § 263 ods. 1 TZ. Výrazne sa tým zmenila dovtedy platná právna úprava.⁷

Uvedené ustanovenia § 261 až 263 TZ pritom z hľadiska **objektu** nechránia vnútroštátne záujmy, ale ich objektom je dovedna ochrana finančných záujmov Európskej únie, t. j. jej príjmov, výdavkov a aktív (majetku), ktoré sú pokryté jednotlivými rozpočtami EÚ tak, ako je to uvedené v úvode tohto príspevku a ako to vyplýva z čl. 2 ods. 1 písm. a) predmetnej smernice, keďže Trestný zákon neponúka legálnu definíciu pojmu „finančné záujmy EÚ“. Tá skutočnosť, že prostriedky a aktíva pochádzajúce z predmetných rozpočtov EÚ sú v rámci zdieľaného riadenia vyplácané, resp. poskytované slovenskými úradmi, je irelevantná.⁸ Možno však tiež uviesť, že ak by išlo napr. o poskytovanie nenávratných finančných príspevkov, pochádzajúcich z rozpočtov Európskej únie, ktoré sú však spravidla tvorené nielen zo zdrojov EÚ (hoci tie obvykle tvoria podstatnú percentuálnu časť príspevku dosahujúcu aj 85 %), ale aj zo zdrojov štátneho

---

práva. Zriadenie Európskej prokuratúry bolo prelomové vzhľadom na jej právomoc vyšetrovať a stíhať predmetnú kriminalitu na úrovni EÚ, keďže do jej zriadenia sa uplatňovala trestná politika výlučne na vnútroštátnej úrovni orgánmi členských štátov. K fungovaniu Európskej prokuratúry, dôvodom jej vzniku, vedeniu vyšetrovania v SR a k niektorým aplikačným poznatkom pozri bližšie KLÁTIK, J. – DESET, M. – KLÍMEK, L. *Európska prokuratúra a perspektívy jej činnosti pri ochrane finančných záujmov EÚ*. Praha: Leges, 2019, 144 s.; ŠANTA, J. *Európska prokuratúra a niektoré aplikačné poznatky z praxe prokurátora*. In: MARČOKOVÁ BECKOVÁ, D. (ed.). *Vplyv Európskej únie na trestné právo jej členských štátov*. Recenzovaný zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2022, s. 55 – 71; JÁNOŠÍKOVÁ, M. *Legitimita Európskej prokuratúry*. In: MARČOKOVÁ BECKOVÁ, D. (ed.). *Vplyv Európskej únie na trestné právo jej členských štátov*. Recenzovaný zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2022, s. 82 – 92; SABOLOVÁ, A. *Dôvody vzniku Európskej prokuratúry, jej štruktúra a úlohy*. In: MARČOKOVÁ BECKOVÁ, D. (ed.). *Aktuálne otázky trestného práva z pohľadu európskeho a medzinárodného práva*. Zborník príspevkov zo XVI. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 21. apríla 2023. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2023, s. 8 – 20; WERNER, D. *Vedenie vyšetrovania Európskou prokuratúrou v Slovenskej republike*. In: MARČOKOVÁ BECKOVÁ, D. (ed.). *Aktuálne otázky trestného práva z pohľadu európskeho a medzinárodného práva*. Zborník príspevkov zo XVI. ročníka študentského sympózia z medzinárodného a európskeho práva konaného dňa 21. apríla 2023. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2023, s. 21 – 29.

⁷ K tomu pozri bližšie ŠANTA, J. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – 20 rokov právnej úpravy a aplikačnej praxe*. In: *Justičná revue*, 2022, č. 12, s. 1468 – 1487.

⁸ STŘEMÝ, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 667.

rozpočtu Slovenskej republiky (napr. vo výške 10 %) a niekedy aj z vlastných zdrojov žiadateľa o nenávratný finančný príspevok vo forme spolufinancovania (napr. vo výške 5 % z celkovej sumy príspevku), tieto napadnuté objekty (štátny rozpočet SR, rozpočet obce, iného prijímateľa, atď.) budú chránené skutkovými podstatami iných trestných činov, najmä trestným činom subvenčného podvodu podľa § 225 TZ v jednočinnom súbehu s trestným činom poškodzovania finančných záujmov EÚ, prípadne podvodu podľa § 221 TZ. Toto konštatovanie platí v prevažnej časti ustálených skutkových zistení.⁹

Pokiaľ ide o **objektívnu stránku**, tu treba rozlíšiť viaceré situácie vychádzajú z dikcie jednotlivých ustanovení § 261 až 263 TZ *de lege lata*. Už na úvod však možno podotknúť, že vzhľadom na štruktúrovanosť predmetných skutkových podstát vzniká v aplikačnej praxi množstvo interpretačných a aplikačných problémov týkajúcich sa práve predovšetkým znakov objektívnej stránky tohto trestného činu.¹⁰

V prípade skutkovej podstaty trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 ods. 1 TZ,¹¹ objektívna stránka zahŕňa dve možné alternatívy konania páchatela, a to:

- 1) použitie alebo predloženie falošného,¹² nesprávneho¹³ alebo neúplného výkazu alebo dokladu,¹⁴ alebo

⁹ STRÉMY, T. – ŠANTA, J. – OLESIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 156.

¹⁰ K tomu pozri napr. ROMŽA, S. Vybrané interpretačné a aplikačné problémy súvisiace s objasňovaním trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskych spoločenstiev. In: *Fenoméni ekonomickej kriminality a právne nástroje na jej eliminovanie*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2015. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015, s. 1319 – 1320. Taktiež STRÉMY, T. – ŠANTA, J. – OLESIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 159 a nasl.

¹¹ § 261 ods. 1 TZ: „Kto použije alebo predloží falošovaný, nesprávny alebo neúplný výkaz alebo doklad, alebo neposkytne povinné údaje, a tým umožní protiprávne zadržanie finančných prostriedkov alebo iných aktív pochádzajúcich z rozpočtu Európskej únie, z rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v mene Európskej únie alebo použitie týchto prostriedkov alebo aktív na iný ako určený účel, potrestá sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

¹² Falošným výkazom alebo dokladom sa rozumie doklad, ktorý má vzbudiť zdanie pravého, no nie je vydaný osobou, ktorá je na to oprávnená, resp. príslušná, alebo takýto doklad alebo výkaz nemá oporu v skutočnom stave. V tejto súvislosti sa v aplikačnej praxi objavili prípady použitia sfalšovaných potvrdení od Sociálnej poisťovne, resp. zdravotných poisťovní. Taktiež sa objavili aj sfalšované stavebné povolenia, ktoré sú predkladané k realizácii projektov výstavby nových objektov alebo predloženie sfalšovaného úverového príslubu bankou, falošné doklady o absolvovaní kurzov a školení, falošované doklady o vzdelaní, atď.

¹³ Za nesprávny doklad alebo výkaz sa považuje taký, ktorého obsah nezodpovedá skutočnostiam, na základe ktorých majú byť poskytnuté príspevky z rozpočtov EÚ, pretože údaje v ňom sú skreslené, dopísané alebo prispôbené požadovaným kritériám. Išlo by napr. o doklad, ktorým žiadateľ o nenávratný finančný príspevok v žiadosti a v jej prílohách zatajuje údaje o dlhoch voči štátnym inštitúciám.

¹⁴ Neúplným je taký dokument, v ktorom žiadateľ o prostriedky z rozpočtov EÚ úmyselne nevedie potrebné údaje, ktoré sú nutné na posúdenie žiadosti, pretože by sťažovali poskytnutie predmetných príspevkov.

2) neposkytnutie povinných údajov,¹⁵

a tým umožnenie protiprávneho zadržania finančných prostriedkov alebo iných aktív pochádzajúcich z rozpočtu EÚ, z rozpočtu spravovaného EÚ alebo v mene EÚ, alebo použitia týchto prostriedkov alebo aktív na iný ako určený účel.

Z dikcie predmetného § 261 ods. 1 TZ teda vyplýva, že v danom prípade pôjde o tzv. predčasne dokonaný trestný čin, kedy na naplnenie skutkovej podstaty z hľadiska objektívnej stránky stačí už samotné umožnenie vyššie citovaných následkov, pričom spôsobenie následku vo forme kvantifikovanej škody v skutočnosti ani nemusí vlastne nastať. Účelom úpravy podľa ods. 1 je tak jednak postih už nezákonného vylákania a vyplatenia prostriedkov, no rovnako sa majú cez následok vo forme „protiprávneho zadržania prostriedkov“ postihovať aj prípady, keď k podvodnému konaniu nedošlo vo fáze žiadosti o vyplatenie prostriedkov, ale až následne. K spáchaniu trestného činu podľa predmetného odseku 1 by tak mohlo dôjsť v situácii, ak by vyplatenie nenávratného finančného príspevku bolo viazané na udržanie pracovných miest počas určitej doby a užívateľ prostriedkov zamlčí predčasné zrušenie pracovných miest v monitorovacích správach, ktoré je povinný predkladať úradu. Práve zatajenie informácie o zrušení pracovného miesta by bolo postihované ako neposkytnutie povinného údajja, ktorý má za následok protiprávne zadržanie prostriedkov.

Objektívna stránka v prípade poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 ods. 2 TZ¹⁶ spočíva v použití finančných prostriedkov alebo iných aktív pochádzajúcich z rozpočtu EÚ, z rozpočtu spravovaného EÚ alebo v mene EÚ na iný ako určený účel. Trestným je preto v zmysle tohto ustanovenia podľa odseku 2 až samotné použitie prostriedkov na iný účel než bol určený, pričom ale Trestný zákon nedefinuje, čo je potrebné rozumieť pod určeným účelom. To môže v praxi vyvolávať opäť značné problémy a vyústiť do nadužívania odseku 2. Oleksík tento problém približuje na príklade školy, ktorej je schválený nenávratný finančný príspevok na rekonštrukciu, ktorý zahŕňa náhradu nákladov na vybudovanie murovaného oplatenia a opravu strechy. Vedenie školy sa rozhodne, že murované oplatenie nahradí ži-

¹⁵ Neposkytnutie povinných údajov znamená ich úmyselné zatajovanie, pretože v prípade ich poskytnutia žiadateľom poskytovateľovi príspevku by jeho žiadosť bola zrejme neúspešná. V praxi môže ísť napr. o zatajovanie v čestných vyhláseniach, ktoré sú súčasťou žiadosti o platbu, zatajovanie údajov o zriadení exekučných záložných práv na majetku žiadateľa, atď. K tomu pozri bližšie ŠANTA, J. Trestné činy poškodzovania finančných záujmov Európskych spoločností – aktuálne aplikačné problémy. In: *Justičná revue*, 2016, č. 1, s. 40.

¹⁶ § 261 ods. 2 TZ: „Rovnako ako v odseku 1 sa potrestá, kto použije finančné prostriedky alebo iné aktíva pochádzajúce z rozpočtu Európskej únie, z rozpočtu spravovaného Európskou úniou alebo v mene Európskej únie na iný ako určený účel.“

vým plotom a takto ušetrené finančné prostriedky z rozpočtu určeného na rekonštrukciu investuje do kompletnej opravy elektrických rozvodov, ktorú vykoná dodávateľ, ktorý ponúkol najnižšiu cenu. Náklady na rekonštrukciu elektrických rozvodov si potom riaditeľ školy nechá preplatiť z nenávratného finančného príspevku bez toho, aby si túto zmenu nechal formálne schváliť prostredníctvom tzv. zmenového konania.¹⁷ Oleksík dodáva, že v praxi sa objavujú názory, podľa ktorých by takéto konanie riaditeľa školy malo byť posúdené ako poškodzovanie finančných záujmov EÚ, keďže prostriedky boli použité v rozpore so schváleným účelom, pričom zástancovia tohto názoru definujú účel cez konkrétne položky tovaru a prác, ktoré boli súčasťou projektu predloženého úradu v rámci schvaľovania projektu. Súhlasíme však s uvedeným autorom, že takéto prípady nie sú také jednoznačné a vyžadujú si dôkladnú analýzu, osobitne vzhľadom na znenie právnej úpravy použitia už poskytnutých prostriedkov na iný účel v čl. 3 ods. 2 písm. a) bod iii) smernice 2017/1371 o boji proti podvodom. Za podvod sa považuje zneužitie prostriedkov na iný než pôvodne určený účel. Smernica však rozlišuje medzi pojmami „použitie“ a „zneužitie“, pričom trestným je použitie prostriedkov na iný než pôvodne určený účel len vtedy, ak má formu zneužívania a v situácii, keď riaditeľ školy pri vynakladaní prostriedkov na rekonštrukciu školy postupoval obozretne so všetkými povinnosťami podľa § 19 ods. 3 zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy (zachovanie hospodárnosti, efektívnosti a účinnosti použitia prostriedkov), bolo by zrejme v rozpore s účelom ochrany podľa § 261 TZ postihovať prípady, keď sa prostriedky z rozpočtu spravovaného Európskou úniou použijú na nákup elektrických káblov namiesto betónových tvárnic. V danom prípade však prirodzene nie je vylúčené uplatnenie iných sankcií, napr. právo úradu, ktorý prostriedky poskytol, odstúpiť od zmluvy a žiadať vrátenie prostriedkov.

V prípade tretej základnej skutkovej podstaty, a to podľa § 261 ods. 3 TZ,¹⁸ objektívna stránka zahŕňa konanie v rozpore s povinnosťami príslušnej osoby, čo umožní získanie prostriedkov osobám, ktoré podmienky nespĺňajú, zadržanie týchto prostriedkov alebo ich použitie na iný ako určený účel.¹⁹ V danom prípade teda zamestnanec, člen, zástupca alebo iná osoba oprávne-

¹⁷ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok. 1. vydanie.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 671.

¹⁸ § 261 ods. 3 TZ: „Odňatím slobody na jeden rok až štyri roky sa páchatel potrestá, ak ako zamestnanec, člen, zástupca alebo iná osoba oprávnená konať za toho, kto finančné prostriedky alebo iné aktíva uvedené v odseku 1 poskytuje, umožní získať finančné prostriedky alebo iné aktíva uvedené v odseku 1 tomu, o kom vie, že nespĺňa podmienky určené na ich poskytnutie, alebo umožní ich protiprávne zadržať alebo použiť na iný ako určený účel.“

¹⁹ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok. 1. vydanie.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 671.

ná konať za toho, kto finančné prostriedky alebo iné aktíva Únie poskytuje, umožní získať tieto finančné prostriedky alebo aktíva tomu, o kom vie, že nespĺňa podmienky určené na ich poskytnutie, alebo umožní ich protiprávne zadržať alebo použiť na iný ako určený účel.

A ďalej objektívna stránka v prípade trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 262 TZ,²⁰ teda v zmysle štvrtej základnej skutkovej podstaty predmetného trestného činu, predpokladá konanie alternatívne vo forme úmyselného porušenia alebo nesplnenia povinnosti vyplývajúcej zo zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie v riadení alebo kontrole riadených osôb a následok vo forme umožnenia spáchania trestného činu podľa § 261 ods. 1 TZ. Takto formulovaná skutková podstatá umožňuje postihovať osoby s riadiacimi alebo kontrolnými právomocami v rámci subjektu, ktorý rozhoduje o poskytnutí prostriedkov. Treba však opäť kriticky poukázať na to, že z hľadiska aplikačnej praxe môže byť zložité rozlišovať osoby, ktoré umožňujú získať prostriedky v zmysle § 262 TZ, ako aj určenie stupňa hierarchie v rámci riadiacich, resp. kontrolných štruktúr, ktorý ešte dovoľuje urobiť záver, že medzi porušením kontrolných, resp. riadiacich povinností a spáchaním trestného činu podľa § 261 ods. 2 TZ je dostatočný kauzálny vzťah. Súhlasíme taktiež s tým právnym názorom, že je otáznave, v akom rozsahu a či vôbec prichádza do úvahy aplikácia predmetného ustanovenia § 262 na subjekty s riadiacimi, resp. kontrolnými právomocami v rámci subjektu, ktorému boli prostriedky poskytnuté.²¹ Aplikácia § 262 TZ vyžaduje jasnú špecifikáciu riadiacich a kontrolných právomocí tak, aby zahŕňali aj otázky súvisiace s poskytovaním prostriedkov z rozpočtov EÚ, pretože povinnosťou v zmysle tohto ustanovenia je taká povinnosť, ktorej porušenie alebo nesplnenie má za následok to, že určitá osoba môže konať podľa § 261 ods. 1 TZ, resp. je to povinnosť, ktorej porušenie alebo nesplnenie prispieje k tomu, že určitá osoba môže konať podľa § 261 ods. 1 TZ.²² Stojí pritom za povšimnutie, že predmetné ustanovenie § 202 sa spája so spáchaním trestných činov podľa § 261 ods. 1 TZ, nie však podľa odseku 2. Domnievame sa, že pri poslednej novele z roku 2019, ktorou sa do § 261 TZ vložil nový odsek 2 a 3, zákonodarca zrejme opomenul zohľadniť túto zmenu v § 262 a § 263 TZ. Súhlasíme pritom s názorom Oleksíka, že nejde o nedopatrenie zákonodarcu, s ktorým sa môže vysporiadať aplikačná prax, a to vzhľadom na princíp nul-

²⁰ § 262 ods. 1 TZ: „Kto poruší alebo nespĺní povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie v riadení alebo kontrole činnosti osôb ním riadených, a tým umožní spáchanie trestného činu podľa § 261 ods. 1, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky.“

²¹ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 674.

²² BURDA, E – ČENTÉŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel*. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 716.

lum crimen sine lege, ktorý bráni tomu, aby predmetné nedopatrenie zákonodarcu odstraňoval niekto iný než samotný zákonodarcu.²³

Napokon pokiaľ ide o objektívnu stránku trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa poslednej základnej skutkovej podstaty upravenej v § 263 TZ,²⁴ tu možno konštatovať, že v danom prípade ide o trestný čin, ktorý je z hľadiska objektu aj objektívnej stránky identický trestnému činu podľa § 261 ods. 1 TZ.

Ďalším obligatórnym znakom skutkovej podstaty trestného činu je **subjekt**. Subjektom môže byť v prípade poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 ods. 1, § 261 ods. 2 a podľa § 263 TZ, ktorákoľvek trestne zodpovedná osoba spĺňajúce náležitosti veku a pričetnosti, a to vzhľadom na formuláciu v samotných skutkových podstatách „*kto použije...*“, „*kto z nedbanlivosti poškodí...*“. Aj vzhľadom na už uvedené však nemusí ísť nutne len o subjekt, ktorý napr. priamo žiada alebo prijíma nenávratný finančný príspevok pochádzajúci z rozpočtov Európskej únie,²⁵ ale aj o ktorúkoľvek inú osobu participujúcu na tomto procese, ktorá by tak so žiadateľom, resp. príjemcom takéhoto príspevku mohla byť stíhaná či už ako spolupáchateľ²⁶ alebo v iných formách súčinnosti.²⁷

Na druhej strane, v skutkovej podstate trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 ods. 3 TZ je subjekt vymedze-

²³ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 674.

²⁴ § 263 ods. 1 TZ: „*Kto z nedbanlivosti poškodí finančné záujmy Európskej únie konaním uvedeným v § 261 ods. 1, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.*“

²⁵ Typickým príkladom z aplikačnej praxe je napr. subjekt – fyzická osoba, ktorá podá na Úrade práce, sociálnych vecí a rodina žiadosť o poskytnutie nenávratného príspevku na samostatnú zárobkovú činnosť s prílohami, a po podpísaní tzv. Dohody o poskytnutí príspevku na samostatnú zárobkovú činnosť s týmto úradom vyláka od tohto úradu príspevok vo výške napr. 5000 €. Následne v rozpore s príslušnými článkami predmetnej Dohody nepoužije poskytnutý príspevok v súlade so žiadosťou, predloženým podnikateľským zámerom a oprávnením na vykonávanie alebo prevádzkovanie samostatnej zárobkovej činnosti, resp. túto činnosť nebude vykonávať nepretržite najmenej po dobu dvoch rokov, ako sa k tomu zaviazala v Dohode, ale ukončí ju skôr a pomernú časť poskytnutého príspevku po porušení Dohody nepoukáže späť na účet úradu, ale použije ho napr. na osobný prospech.

²⁶ Ako spolupáchateľ podľa § 20 TZ by bol za trestný čin poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 TZ stíhaný ten, kto by sa napr. po dohode so žiadateľom s podvodným úmyslom podieľal na spracovaní žiadosti o nenávratný finančný príspevok alebo na spracovaní nereálneho podnikateľského projektu, žiadosti o platbu žiadateľa o nenávratný finančný príspevok, atď.

²⁷ Ako napr. pomocníci sa na týchto trestných činoch podieľajú v praxi spravidla osoby, ktoré pre žiadateľa o nenávratný finančný príspevok vyhotovujú rôzne falšované, nesprávne alebo neúplné výkazy alebo doklady, a to v podobe fiktívnych faktúr o dodaní tovaru a služieb, alebo vo forme potvrdení stavebného dozoru o vykonaní stavebných prác, ktoré sa však nikdy nerealizovali, atď. K tomu pozri bližšie STRÉMY, T. – ŠANTA, J. – OLEKSIK, R. *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, s. 152 a nasl.

ný „ako zamestnanec, člen, zástupca alebo iná osoba oprávnená konať za toho, kto finančné prostriedky alebo iné aktíva uvedené v odseku 1 poskytuje“, čo znamená, že v prípade uvedenej skutkovej podstaty bude subjekt špeciálny. Takéto postavenie budú mať v danom prípade predovšetkým oprávnené osoby konajúce za poskytovateľov nenávratného finančného príspevku, najmä ministerstiev, agentúr, a podobne, napr. samotní ministri, riaditelia agentúr, atď. Obdobne tomu bude aj v prípade skutkovej podstaty podľa § 262 TZ, kde je subjekt definovaný takto: „kto poruší alebo nesplní povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie v riadení alebo kontrole činnosti osôb ním riadených“. V danom prípade pôjde o osoby v riadiacich alebo kontrolných pozíciách, ktorými môžu byť aj zamestnanci v nižších funkciách, napr. námestníci, riaditelia odborov, atď. V oboch uvedených skutkových podstatách teda pôjde o špeciálne subjekty, ktoré musia spĺňať osobitné vlastnosti, spôsobilosti alebo musia mať osobitné postavenie.

V kontexte subjektu trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie je však zároveň potrebné poukázať aj na to, že u týchto trestných činov možno vyvodiť trestnú zodpovednosť aj voči právnickým osobám, a to v zmysle ustanovenia § 3 zákona č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb.

Napokon sa treba zmieniť aj o poslednom obligatórnom znaku skutkových podstat trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie, a to je **subjektívna stránka**. V prípade predmetného trestného činu je pritom z hľadiska subjektívnej stránky zásadný rozdiel medzi skutkovými podstatami v § 261 až 262 TZ, kde sa vyžaduje úmyselné zavinenie, resp. medzi skutkovou podstatou v § 263 TZ, kde sa vyžaduje zavinenie z nedbanlivosti. Trestný čin poškodzovania finančných záujmov EÚ podľa § 263 TZ je inak z hľadiska objektu, objektívnej stránky a subjektu identický trestnému činu podľa § 261 1 TZ, a jediným rozdielom je už uvedená subjektívna stránka, keď v prípade § 263 TZ postačuje nedbanlivosť.²⁸ Aplikácia pritom u právoplatne skončených trestných eviduje spáchanie trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie z nedbanlivosti len v minimálnom rozsahu.²⁹ Aj preto je namieste otázka, či vôbec treba postihovať nedbanlivostné konania poškodzujúce finančné záujmy EÚ, osobitne ak ani samotná smernica

²⁸ Za povšimnutie však stojí dikcia ustanovenia § 263 ods. 1 TZ: „Kto z nedbanlivosti poškodí finančné záujmy Európskej únie konaním uvedeným v § 261 ods. 1...“, na základe ktorej je evidentný ten fakt, že § 263 TZ nezahŕňa konania podľa § 261 ods. 2 a 3 TZ, dôvodom čoho je zrejme nedopatrenie zákonodarcu pri novelizáciách § 261 TZ.

²⁹ K tomu pozri bližšie ŠANTA, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – právna úprava a aplikačná prax. In: BRUCKNEROVÁ, E. – KALVODOVÁ, V. – PROVAZNÍK, J. (eds.). *Nové jevy v ekonomickej kriminalite 2023*. Sborník príspevků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 216.

2017/1371 o boji proti podvodom nepožaduje, aby sa prostriedkami trestného práva postihovali aj nedbanlivostné delikty. Dodávame, že nedbanlivostné delikty nie sú postihované ani napr. v prípade subvenčných podvodov podľa § 225 TZ, ktorý, ako sme to uviedli už vyššie, je v praxi veľmi častý práve v súbehu s trestným činom poškodzovania finančných záujmov Európskej únie.³⁰ Oleksík preto dodáva, že „vzhľadom na mimoriadnu komplexnosť vzťahov, ktoré vznikajú pri financovaní projektov z rozpočtov EÚ, existencia nedbanlivostnej skutkovej podstaty podľa § 263 TZ vystavuje vysokému riziku trestnoprávneho stíhania široký okruh zúčastnených osôb a je na zvážení, či by predmetné ustanovenie nemalo byť vypustené“.³¹

Žiada sa napokon uviesť ešte dve dôležité skutočnosti. Tou prvou je, že úprava podľa § 261 až 263 TZ je vo viacerých aspektoch prísnejšia než samotná smernica 2017/1371 o boji proti podvodom, keďže tá nevyžaduje, aby sa prípady podvodov s výškou škody, resp. prospechu menej ako 10 000 € postihovali trestnoprávnymi sankciami. Naproti tomu slovenský zákonodarca nestanovuje žiadny minimálny limit škody v prípade skutkových podstat poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 ods. 1 až 3, resp. § 262 ods. 1. Predmetná smernica navyše neobsahuje ani žiadnu minimálnu dĺžku trestu odňatia slobody, pričom smernica vyžaduje, aby horná hranica trestu odňatia slobody bola minimálne 4 roky len v prípade podvodov s výškou škody presahujúcej 100 000 € (bod 18 preambuly smernice). Slovenský zákonodarca však stanovuje v prípade takejto škody veľkého rozsahu trest odňatia slobody až na dvanásť rokov (§ 261 ods. 6 TZ). Keď napokon zvážime, že samotná smernica postihuje len úmyselné trestné činy a nevzťahuje sa na trestné činy z nedbanlivosti, pričom slovenský zákonodarca kriminalizuje aj nedbanlivostné poškodenie finančných záujmov Európskej únie, je evidentné vyššie uvedené konštatovanie, že naša vnútroštátna právna úprava je v tomto smere prísnejšia, než vyžadujú štandardy samotnej EÚ. Jedným dychom však samozrejme dodávame, že smernica 2017/1371 o boji proti podvodom nezabraňuje tomu, aby slovenský zákonodarca zvolil prípadne aj prísnejšiu úpravu. Vzhľadom na uvedené sa nám preto vynára otázka, či slovenský zákonodarca zvolil naozaj primerané sankcie v predmetnej oblasti, ak samotný európsky zákonodarca považoval úpravu obsiahnutú v predmetnej smernici za dostatočnú z pohľadu efektívnej ochrany finančných záujmov Európskej únie.

Druhou skutočnosťou, ktorú sme ešte považovali za nevyhnutné zdôrazniť, je, že všetky uvedené skutkové podstaty trestného činu poškodzovania finanč-

³⁰ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár*. 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, s. 560.

³¹ STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, s. 676.

ných záujmov EÚ patria bez ohľadu na ich paragrafové znenie a bez ohľadu na výšku škody do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu, resp. Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR, ak v zákonom stanovených prípadoch, t. j. fakultatívne s dolnou hranicou škody najmenej 10 000 € a obligatórne s minimálnou škodou 100 000 € a za ďalších stanovených okolností nepatria do pôsobnosti Európskej prokuratúry podľa § 14 písm. m) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

2. Stručná fenomenológia páchania a postihovania trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie v Slovenskej republike

Z hľadiska fenomenológie predmetnej kriminality budeme pre účely tohto príspevku vychádzať v prvom rade zo štatistík Ministerstva vnútra SR a Ministerstva spravodlivosti SR. V prípade dát zo štatistík kriminality MV SR budeme pre obmedzený rozsah tohto príspevku vychádzať z údajov za posledných 10 kalendárnych rokov, pričom rezort vnútra publikuje štatistiky výlučne len za § 261 TZ, kým v prípade druhého menované ministerstva je potrebné uviesť, že podrobné štatistiky za jednotlivé trestné činy publikuje až od roku 2018.

Tabuľka č. 1: Vývoj počtu registrovaných TČ poškodzovania finančných záujmov EÚ v SR

	Počet registr. TČ	Objasnenosť v %	Spôsobená škoda
2013	64	34 %	3,4 mil. €
2014	60	52 %	1,5 mil. €
2015	45	62 %	3,3 mil. €
2016	50	62 %	6,1 mil. €
2017	43	33 %	7,1 mil. €
2018	32	50 %	0,7 mil. €
2019	41	34 %	2,1 mil. €
2020	45	31 %	0,7 mil. €
2021	63	24 %	4,3 mil. €
2022	37	35 %	2,3 mil. €
CELKOVO	480	42 %	31,5 mil. €

Zdroj: Štatistiky kriminality Ministerstva vnútra SR³²

³² Dostupné [online] na internete: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>, [cit. 16. 9. 2023].

K tabuľke č. 1: S vyššie uvedených dát Ministerstva vnútra SR vyplýva za uplynulých 10 rokov kolísavá dynamika registrovaných trestných činov poškodzovania finančných záujmov EÚ. Priemerne ide pritom asi o 48 predmetných registrovaných trestných činov. Určitú osciláciu vykazuje aj miera objasnenosti predmetnej kriminality v SR, ako aj každoročná výška škôd spôsobených poškodzovaním finančných záujmov Európskej únie. Zaujímavým, avšak nie prekvapujúcim faktom je v tomto smere pomerne nízka objasnenosť tejto trestnej činnosti, ktorá je dlhodobo len o niečo vyššia, než objasnenosť ekonomickej kriminality ako takej v SR.³³ Napokon pokiaľ ide o škody spôsobené registrovanými trestnými činmi poškodzovania finančných záujmov EÚ v SR, tie len za uplynulých 10 rokov dosiahli hodnotu 31,5 mil. €, čo znamená v priemere takmer 3,2 mil. €/rok. Prekvapujúco nejde zdanlivo o veľké číslo, keď si uvedomíme, že napr. len v poslednom kalendárnom roku 2022 dosiahla výška škôd spôsobených registrovanou ekonomicou kriminalitou v SR celkovo 380 mil. €, čiže podiel škody spôsobenej poškodzovaním finančných záujmov EÚ predstavoval v roku 2022 len asi 0,6% na škodách spôsobených ekonomicou kriminalitou ako takou. Domnievame sa však, že v predmetnom segmente kriminality bude výrazná miera latencie.

Tabuľka č. 2: Vývoj počtu odsúdených za TČ sexuálneho zneužívania v rokoch 2018-2022

	§ 261 TZ	§ 262 TZ	§ 263 TZ
2018	19 (5 žien; 4 recidivisti)	0	0
2019	17 (4 ženy; 3 recidivisti)	0	1 (žena)
2020	28 (9 žien)	0	0
2021	26 (3 ženy; 1 recid.)	0	0
2022	18 (3 ženy)	0	0
CELKOVO	108 (24 žien; 8 recid.)	0	1 (žena)

Zdroj: Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR³⁴

K tabuľke č. 2: Z uvedenej tabuľky vyplýva medziročná fluktuácia aj v počte odsúdených páchatelov za trestný čin poškodzovania finančných záujmov EÚ v SR. Odkedy Ministerstvo spravodlivosti zverejňuje presne počty

³³ K tomu pozri bližšie SZABOVÁ, E. – ZEMAN, Š. Vývoj a štruktúra ekonomickej kriminality v Slovenskej republike. In: BRUCKNEROVÁ, E. – KALVODOVÁ, V. – PROVAZNÍK, J. (eds.). *Nové jevy v ekonomickej kriminalite 2023*. Sborník príspevků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 37 – 52.

³⁴ Dostupné [online] na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/>, [cit. 16. 9. 2023].

odsúdených za jednotlivé trestné činy, t. j. za posledných 5 kalendárnych rokov 2018 až 2022, došlo k odsúdeniu za predmetnú trestnú činnosť v SR u 108 páchatel'ov, z toho ženy predstavujú vyše 22 %, takže v dlhodobom meradle je v prípade poškodzovania finančných záujmov EÚ podstatne vyššie zastúpenie žien-páchateliek, než na celkovej kriminalite (napr. v roku 2022 bolo celkovo odsúdených 25 254 osôb, z toho 3 858 žien, t. j. iba niečo cez 11 %). Naopak, miera recidívy dosahuje pri predmetnej kriminalite výrazne nižšie hodnoty, keď sa pohybuje v sledovanom období rokov 2018 až 2022 len na úrovni okolo 7,5 % (napr. v roku 2022 bolo z celkovo odsúdených 25 254 osôb v SR až 9 657 recidivistov, t. j. viac než 38 %). Z uvedených dát Ministerstva spravodlivosti SR je tiež evidentné, že zatiaľ dochádza k odsúdeniu páchatel'ov len za poškodzovanie finančných záujmov EÚ podľa § 261 TZ, pričom podľa § 262 TZ nebol ešte nikto odsúdený a za nedbanlivostnú formu podľa 263 TZ bol za sledované obdobie odsúdený len jediný páchatel'.

Z údajov Generálnej prokuratúry možno záverom ešte uviesť, že najviac stíhaných osôb za predmetnú trestnú činnosť je dlhodobo vo veku 31 – 40 rokov (napr. iba v roku 2022 bolo až 34 % stíhaných osôb za poškodzovanie finančných záujmov EÚ práve v tejto vekovej kategórii).³⁵

Záver

Pri obrovskom objeme finančných prostriedkov z tzv. eurofondov, ktoré môžu čerpať členské krajiny Európskej únie, javí sa priam nevyhnutným osobitná trestnoprávna regulácia v predmetnej oblasti, ktorá dokáže tieto prostriedky efektívne chrániť pred rôznymi podvodmi a inými formami protiprávneho nakladania s nimi. Je nepochybné, že pre páchatel'ov ide o lukratívne možnosti. V posledných rokoch preto vzniklo množstvo právnych aktov a rôznych odporúčaní týkajúcich sa ochrany finančných záujmov EÚ. Osobitné postavenie má v tomto smere predovšetkým smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 o boji proti podvodom, ktoré poškodzujú finančné záujmy Únie, prostredníctvom trestného práva, resp. nariadenie Rady (EÚ) č. 2017/1939 z 12. októbra 2017, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca na účely zriadenia Európskej prokuratúry.

Trestnoprávnu ochranu finančných záujmov Európskej únie v Slovenskej republike prioritne a špecificky zabezpečujú skutkové podstaty trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie podľa § 261 až 263

³⁵ Štatistický prehľad trestnej a netrestnej činnosti Generálnej prokuratúry SR za rok 2022 [online]. Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2022/>, [cit. 16. 9. 2023].

Trestného zákona. Slovenská právna úprava je pritom vo viacerých aspektoch prísnejšia než samotná smernica 2017/1371 o boji proti podvodom, a to jednak preto, že trestať aj nedbanlivostnú formu tejto trestnej činnosti, čo smernica nevyžaduje, ako aj z hľadiska prísnejších trestov v porovnaní so samotnou smernicou. V kontexte slovenskej aplikačnej praxe treba tiež uviesť, že všetky uvedené skutkové podstaty trestného činu poškodzovania finančných záujmov EÚ patria bez ohľadu na ich paragrafové znenie a bez ohľadu na výšku škody v zmysle § 14 písm. m) Trestného poriadku do pôsobnosti Špecializovaného trestného súdu, resp. Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR.³⁶

Zo štatistík kriminality napokon vyplýva, že len za posledných 10 rokov bolo v SR registrovaných 480 trestných činov poškodzovania finančných záujmov EÚ, s fluktuujúcimi medziročnými tendenciami, pričom tieto trestné činy spôsobili v sledovanom období rokov 2013 – 2022 v SR škodu 31,5 mil. €. Za posledných 5 rokov došlo následne v SR k odsúdeniu 108 páchatelov za predmetnú trestnú činnosť. Ženy pritom predstavujú až vyše 22 % odsúdených za poškodzovanie finančných záujmov EÚ v SR, takže sa na tejto kriminalite zúčastňujú vo výrazne vyššej miere, než na kriminalite celkovej. Miera recidívy je však, naopak, veľmi nízka, a nedosahuje ani 7,5 %. Najviac páchatelov trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskej únie je u nás dlhodobo vo veku 31 – 40 rokov.

LITERATÚRA

1. BURDA, E. – ČENTĚŠ, J. – KOLESÁR, J. – ZÁHORA, J. a kol. *Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel.* Praha: C. H. Beck, 2011, 1608 s. ISBN 978-80-7400-394-3.
2. ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný zákon. Veľký komentár.* 5. aktualizované vydanie. Žilina: Eurokódex, 2020, 998 s. ISBN 978-80-8155-096-6.
3. KLÁTIK, J. – DESET, M. – KLIMEK, L. *Európska prokuratúra a perspektívy jej činnosti pri ochrane finančných záujmov EÚ.* Praha: Leges, 2019, 144 s. ISBN 978-80-7502-407-7
4. Program Slovensko [online]. Dostupné na internete: <https://eurofondy.gov.sk/program-slovensko/>, [cit. 15. 9. 2023].
5. ROMŽA, S. Vybrané interpretačné a aplikačné problémy súvisiace s objasňovaním trestného činu poškodzovania finančných záujmov Európskych spoločností. In: *Fenomén ekonomickej kriminality a právne nástroje na jej eliminovanie.* Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavske právnické fórum 2015. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2015, s. 1316 – 1321.

³⁶ K niektorým aplikačným problémom a skúsenostiam vo vzťahu k pôsobnosti Európskej prokuratúry pozri bližšie ŠANTA, J. Európska prokuratúra a niektoré aplikačné poznatky z praxe prokurátora. In: MARČOKOVÁ BECKOVÁ, D. (ed.). *Vplyv Európskej únie na trestné právo jej členských štátov.* Recenzovaný zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2022, s. 55 – 71.

6. STRÉMY, T. – KURILOVSKÁ, L. a kol. *Trestný zákon. Komentár. II. zväzok*. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2022, 1536 s. ISBN 978-80-7676-534-4.
7. STRÉMY, T. – ŠANTA, J. – OLEKSIK, R.: *Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 288 s. ISBN 978-80-7676-549-8.
8. SZABOVÁ, E. – ZEMAN, Š. Vývoj a štruktúra ekonomickej kriminality v Slovenskej republike. In: Brucknerová, E. – Kalvodová, V. – Provazník, J. (eds.). *Nové jevy v ekonomickej kriminalite 2023*. Sborník príspevků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 37 – 52. Zborník je aktuálne ešte v tlači.
9. ŠANTA, J. – ZEMAN, Š. Ochrana finančných záujmov Európskej únie v Trestnom zákone Slovenskej republiky a porovnanie so zákonmi niektorých iných štátov EÚ. In: *Justičná revue*, 2018, č. 10, s. 1086 – 1098. ISSN 1335-6461.
10. ŠANTA, J. Európska prokuratúra a niektoré aplikačné poznatky z praxe prokurátora. In: MARČOKOVÁ BECKOVÁ, D. (ed.). *Vplyv Európskej únie na trestné právo jej členských štátov*. Recenzovaný zborník vedeckých prác z medzinárodnej vedeckej konferencie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2022, s. 55 – 71. ISBN 978-80-574-0172-8.
11. ŠANTA, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – 20 rokov právnej úpravy a aplikačnej praxe. In: *Justičná revue*, 2022, č. 12, s. 1468 – 1487. ISSN 1335-6461.
12. ŠANTA, J. Poškodzovanie finančných záujmov Európskej únie – právna úprava a aplikačná prax. In: Brucknerová, E. – Kalvodová, V. – Provazník, J. (eds.). *Nové jevy v ekonomickej kriminalite 2023*. Sborník príspevků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 205 – 230. Zborník je aktuálne ešte v tlači.
13. Štatistické ročenky Ministerstva spravodlivosti SR. Dostupné [online] na internete: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/analyticke-centrum-mssr/>, [cit. 16. 9. 2023].
14. Štatistický prehľad trestnej a netrestnej činnosti Generálnej prokuratúry SR za rok 2022 [online]. Dostupné na internete: <https://www.genpro.gov.sk/statistiky/statisticky-prehľad-trestnej-a-netrestnej-cinnosti-za-rok-2022/>, [cit. 16. 9. 2023].
15. Štatistiky kriminality Ministerstva vnútra SR. Dostupné [online] na internete: <https://www.minv.sk/?statistika-kriminality-v-slovenskej-republike-xml>, [cit. 16. 9. 2023].

Kontaktné údaje autorov:

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
eva.szabova@truni.sk

JUDr. Štefan Zeman, PhD.

Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
stefanzemanpftu@gmail.com

PRIENIKY MEDZI EKONOMICKOU KRIMINALITOU A ORGANIZOVANOU KRIMINALITOU¹

INTERSECTIONS BETWEEN ECONOMIC CRIME AND ORGANIZED CRIME

JUDr. Karin Vrtíková, PhD.

(Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave)

JUDr. Ivana Mokrá

(Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave)

Abstrakt: Predkladaný príspevok ponúka čitateľovi pohľad na fenomén organizovanej kriminality z hľadiska jeho ekonomických aspektov previazaných s trestnou činnosťou vykonávanou organizovanými či zločineckými skupinami. Príspevok si kladie za cieľ analyzovať ekonomické atribúty aktivít organizovaných a zločineckých skupín, pričom na dosiahnutie vytýčeného generálneho cieľa treba zodpovedať čiastkový cieľ, ktorým je vymedzenie najziskovejších oblastí organizovanej kriminality v kontexte historických, ekonomických a politických vzťahov. Autori dospeli k záveru, že hlavným motívom organizovanej kriminality je zámerné, dlhodobé a systematické dosahovanie maximálneho zisku bez ohľadu na použité prostriedky. A práve tu je dôvod, prečo organizovaná kriminalita predstavuje spôsob páchania trestnej činnosti, ktorý môže mať viacero podôb a zameriavať sa na rôzne oblasti.

Kľúčové slová: organizovaná kriminalita, organizovaný zločin, organizované skupiny, zločinecké skupiny

Abstract: The presented contribution offers the reader an insight into the phenomenon of organized crime from the point of view of its economic aspects linked to criminal activity carried out by organized or criminal groups. The paper aims to analyze the economic attributes of the activities of organized and criminal groups, while in order to achieve the set general goal, it is necessary to meet the sub-goal, which is the definition of the most profitable areas of organized crime in the context of historical, economic and political relations and conditions. The authors believe that the main the motive of organized crime is the deliberate, long-term and systematic achievement of maximum profit, regardless of the means used. And here is the reason why organized crime is a way of committing criminal activity, which can take many forms and focus on different areas.

Key words: organized criminality, organized crime, organized group, criminal groups

Úvod

Organizovanú kriminalitu považujeme za jeden z najnebezpečnejších druhov trestnej činnosti. Zároveň je jedným z najvýznamnejších problémov

¹ Táto práca bola vytvorená v rámci riešenia projektu Vega č. 1/0162/21: Implementácia európskych nástrojov proti praniu špinavých peňazí a na konfiškáciu príjmov z trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky.

v globalizovanom svete, v ktorom sa ruka v ruke s pokrokom do povedomia ľudí zakoreňoval tento fenomén. Organizovaná kriminalita značnou mierou ohrozuje demokratickú spoločnosť a narúša základné ľudské práva a slobody jej obyvateľov. Zároveň preniká do všetkých oblastí spoločenského života. Ovplyvňuje politiku aj samotných politikov. Zasahuje do ekonomiky štátov, nakoľko na boj s ňou je nutné vynaložiť nemalé množstvo peňažných prostriedkov. V neposlednom rade ohrozuje štát a jeho inštitúcie. Zločinci sa velementne snažia preniknúť do štátnej sféry najmä preto, aby získali informácie, ktoré potrebujú pri prekrývaní svojho konania. Je nutné zdôrazniť, že v prípade úspešného infiltrovania sa do štátnych sfér, takéto konanie kompromituje oficiálne inštitúcie a znižuje ich autoritu.

Hlavným motívom páchania organizovanej trestnej činnosti je zámerné, dlhodobé a cieľavedomé úsilie o dosahovanie maximálneho zisku či iného prospechu, a to bez ohľadu na použité prostriedky. Páchanie trestnej činnosti teda nie je cieľom, ale **prostriedkom** na dosiahnutie vytýčeného cieľa. Organizovaná kriminalita je zaraďovaná do druhu kriminality, pre ktorý je príznačný rafinovanejší spôsob páchania trestnej činnosti ako pri ostatných druhoch kriminality. Otázka dokazovania organizovanej kriminality je kľúčová v spravodlivom potrestaní páchatel'ov takejto činnosti. Odlišnosť odhaľovania a vyšetrovania organizovanej kriminality však so sebou prináša skutočnosť, že orgány činné v trestnom konaní po spáchaní trestného činu nezaistia dôkazy tak jednoducho a ľahko ako pri bežných trestných činoch.²

Práve s ohľadom na uvedené si myslíme, že zabezpečenie ochrany pred organizovanou kriminalitou predstavuje v súčasnosti jednu z najväčších výziev tak z hľadiska spoločenského, ako aj z hľadiska práva.³

² GRÍVNA, T., ŠIMÁNOVÁ, H. (eds.). *Trestní právo a právní stát*. Plzeň: Aleš Čeněk. 2019. s. 146.

³ Zo správy o činnosti Generálnej prokuratúry SR:

V podmienkach prokuratúry bolo v roku 2019 vydané opatrenie generálneho prokurátora sp. zn. V/2 Spr 33/18/1000-73/8, ktorým sa implementuje Národné hodnotenie rizika legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu v podmienkach Slovenskej republiky za roky 2011 – 2015, Strategické princípy boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti, financovania terorizmu a financovania rozširovania zbraní hromadného ničenia na obdobie rokov 2019 – 2024 a Akčný plán boja proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaniu terorizmu na obdobie rokov 2019 – 2022. Na jeho základe došlo s účinnosťou od 1. januára 2020 k precizovaniu opatrenia č. 6 generálneho prokurátora zo 7. decembra 2017, ktorým sa uložilo všetkým krajským prokurátorom viesť evidenčný prehľad trestných vecí legalizácie príjmov z trestnej činnosti a podielníctva, ktoré sú vo zvýšenej miere závažnosti (vysoká škoda, organizovaná skupina, zločinecká skupina, terorizmus a niektoré formy účasti na terorizme...) a prehľad zaisťovania výnosov z trestnej činnosti a nárokov poškodených (pri týchto trestných činoch).

1. Vymedzenie základných pojmov

Po roku 1989 sa v slovenskom právnom poriadku niekoľkými novelizáciami, pre nás významnými najmä z trestnoprávneho a trestno-procesného hľadiska a napokon značnou reformou trestného práva v roku 2005, zaradili do nášho právneho poriadku viaceré právne inštitúty, ktoré v zásadnej miere zefektívni boj s organizovanou kriminalitou.

Organizovaná kriminalita ako pojem nie je explicitne zadefinovaný v Trestnom zákone, ale jeho vymedzenie možno vyvodiť z inštitútu organizovanej skupiny a zločineckej skupiny. Z uvedeného dôvodu budú predmetom analýzy nasledujúcej časti práce práve uvedené legálne pojmy, avšak v kontexte s cieľom vymedzeným v úvode predkladaného príspevku, ktorou je analýza ekonomických aspektov aktivít organizovanej a zločineckej skupiny, bude vymedzený aj pojem ekonomická kriminalita.

Organizovanou skupinou sa na účely Trestného zákona v § 129, rozumie: *„Spolčenie najmenej troch osôb na účel spáchania trestného činu, s určitou delbou určených úloh medzi jednotlivými členmi skupiny, ktorej činnosť sa v dôsledku toho vyznačuje plánovitosťou a koordinovanosťou, čo zvyšuje pravdepodobnosť úspešného spáchania trestného činu.“*

Základným znakom organizovanej skupiny, resp. skupiny ako takej je počet osôb vystupujúcich v jej rámci, pričom ide najmenej o tri osoby. Kvalifikovanými znakmi tejto skupiny, ktoré ju odlišujú od iných menej závažných foriem súčinnosti páchatelov, najmä spolupáchateľstva a účastníctva, sú:

- vopred stanovený účel, ktorým je spáchanie trestného činu;
- delba vopred určených úloh medzi jednotlivými členmi skupiny;
- činnosť plánovaná a koordinovaná do takej miery, aby sa zvýšila pravdepodobnosť úspešného spáchania trestného činu.

S cieľom dostatočného pochopenia skúmaného pojmu je vhodné poskytnúť vysvetlenie ďalšieho znaku, konkrétne pojmu **spolčenie**. Podľa profesora Čentéša, sa spolčením rozumie: *„Vzájomná dohoda aspoň troch osôb, ktorá sa týka definovania hoci len všeobecných rysov budúcej trestnej činnosti. Za týmto účelom dochádza v organizovanej skupine k určitej delbe úloh medzi jej členmi, k ich naplánovaniu a koordinovaniu formou zosúladenia a harmonizácie činnosti.“*⁴ Treba ale zdôrazniť, že koordinovanosť, o ktorej profesor Čentíš hovorí, neznamená, že delba úloh a s tým súvisiace činnosti vytvárajú pevnejšiu organizačnú schému a už vôbec nie štruktúrovanú skupinu. Nevyžaduje sa ani dlhšie trvanie skupiny. V rámci nadriadenosti a podriadenosti platí, že členovia organizovanej skupiny nie sú vo výraznej realizačnej úrovni a pôsobia bez konkrét-

⁴ ČENTÉŠ, J. *Trestný zákon. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie.* Eurokódex. Bratislava 2015, s. 247.

nejšieho určenia týchto vzťahov. Práve v tejto heterogénnosti možno vidieť rôznorodosť úloh a činností, ktorej cieľom je úspešne dokončiť trestnú činnosť. Jednotlivé úlohy v rámci organizovanej skupiny členovia skupiny najskôr plánujú, potom rozdeľujú a nakoniec koordinujú.

Na včlenenie sa do organizovanej skupiny nie je potrebné formálne ani výslovné prijatie za člena skupiny. Postačí samotný akt včlenenia sa, napr. prostredníctvom zabezpečenia niektorej z činností skupiny.

Typickým príkladom organizovanej skupiny je spolčenie výrobcov a distribútorov drog, prekurzorov a iných surovín. Jedni členovia ich vyrábajú a ďalší ich predávajú a distribuujú.⁵ Príkladom môže byť tiež sexuálne vykorisťovanie žien na prostitúciu, obchodovanie so zbraňami či s kradnutými autami, pašovanie cigariet a ďalšie.

Keďže si Slovenská republika uvedomuje nebezpečenstvo, ktoré so sebou prináša organizovaná kriminalita, aktívne sa zapája do bilaterálnych a multilaterálnych spoluprác rôznych medzinárodných inštitúcií. Výsledkom jednej z takých spoluprác bolo sformulovanie definície zločineckej skupiny podľa vzoru Dohovoru OSN o nadnárodnom organizovanom zločine.⁶ V tomto smere, Trestný zákon v § 129 ods. 4 vymedzuje zločineckú skupinu ako: „**Štruktúrovanú skupinu najmenej troch osôb, ktorá existuje počas určitého časového obdobia a koná koordinovane s cieľom spáchať jeden alebo viacej zločinov, trestný čin legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233 alebo niektorý z trestných činov korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti na účely priameho alebo nepriameho získania finančnej alebo inej výhody.**“

Hneď po úvodnom zadefinovaní zločineckej skupiny v zmysle Trestného zákona možno spozorovať primárny rozdiel medzi organizovanou skupinou a zločineckou skupinou, konkrétne, že **zločinecká skupina je štruktúrovaná skupina** najmenej troch osôb existujúca počas určitého časového obdobia, konajúca koordinovane s cieľom spáchať jeden alebo viac zločinov. *A priori* teda možno vymedziť, že **zločinecká skupina je špeciálnou formou organizovanej skupiny.**

Základným definičným znakom zločineckej skupiny je stanovenie účelu, a to priameho, alebo nepriameho získania finančnej či inej výhody.⁷ Na rozdiel od organizovanej skupiny, ktorú charakterizuje určité rozdelenie úloh

⁵ ČENTĚŠ, J. *Trestný zákon. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie.* Eurokódex. Bratislava 2015, s. 247.

⁶ „**Organizovaná zločinecká skupina** je štruktúrovaná skupina troch alebo viacerých osôb, ktorá existuje počas určitého časového obdobia a koná koordinovane s cieľom spáchať jeden alebo viacej závažných trestných činov alebo trestných činov ustanovených podľa tohto dohovoru za účelom získania finančnej alebo inej materiálnej výhody priamo alebo nepriamo.“

⁷ ČENTĚŠ, J. *Trestný zákon. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie.* Eurokódex. Bratislava 2015, s. 248.

medzi jej členmi, pre zločineckú skupinu nestačí iba takéto rozdelenie, ale vyžaduje sa aj istá vnútorná organizačná **štruktúra**. Práve pre túto štruktúru sú charakteristické stabilne usporiadané vzťahy medzi jednotlivými zložkami, ktoré uvedenú skupinu tvoria.

Na základe oboznámenia sa s predchádzajúcimi aspektami je možné determinovať, že o zločineckú skupinu ide v prípade kumulatívneho naplnenia nasledujúcich znakov:

- skupina má najmenej troch členov;
- existuje počas určitého časového obdobia (spravidla viacmesačného);
- pri páchaní trestnej činnosti členovia skupiny konajú koordinovane;
- jej cieľom je spáchať jeden alebo viac trestných činov v prípade, že vykazuje znaky zločinu, trestný čin legalizácie výnosu z trestnej činnosti podľa § 233 alebo niektorý z trestných činov korupcie podľa ôsmej hlavy tretieho dielu osobitnej časti (príkladom; § 328 Prijímanie úplatku, § 332 Podplácanie, § 336 Nepriama korupcia, § 336a Volebná korupcia, § 336b Športová korupcia, Prijatie a poskytnutie nenáležitej výhody §§ 336c a 336d);
- účelom je priame alebo nepriame získanie finančnej, či inej výhody.

Uvedené konštatovanie potvrdzujú aj niekoľké judikáty Najvyššieho súdu SR, ktoré prispeli k zlepšeniu v praktickej aplikácii pojmu a znakov organizovanej skupiny v praxi. Jedným z nich je judikát Najvyššieho súdu SR, sp. zn. R 51/2013, podľa ktorého je zločinecká skupina relatívne časovo a organizačne stabilnou skupinou najmenej troch osôb a jej cieľom je páchať trestnú činnosť koordinovane, vo forme zločinov a trestných činov vymedzených v § 129 ods. 4 Trestného zákona. Zločinecká skupina je ohraničená aj formálnymi znakmi nadriadenosti a podriadenosti a v neposlednom rade sa vyznačuje aj vertikálnou organizačnou štruktúrou. Tieto znaky musia byť predmetom dokazovania v trestnom konaní, pričom dôkazné bremeno ťaží prokurátora.

Ako ďalší príklad možno uviesť rozsudok trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR,⁸ v ktorom prostredníctvom komparácie definoval tak organizovanú skupinu, ako aj zločineckú skupinu. „Zásadným rozdielom medzi organizovanou a zločineckou skupinou, ako vyplýva už zo samotného názvu a čiastočne i z ich definícií, ktoré sa však v mnohom prekrývajú (del'ba úloh, plánovitosť, koordinovanosť s cieľom páchať trestnú činnosť), je (interpretácie) okolnosť, že organizovaná skupina vzniká spontánne, v snahe uľahčiť a zjednodušiť páchanie trestnej činnosti, ktorej by sa mohol dopustiť i jeden páchatel' alebo dvaja spolupáchatelia, lenže komplikovanejšie než skupina páchatel'ov, ktorí si medzi sebou delia úlohy a konajú koordinovane. Nie je však organizovaná skupina na rozdiel od zločineckej skupiny dopredu a zámerne už pri svojom vzniku vybudovaná profesionálne za účelom

⁸ Rozsudok trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2 Ndt/27/2015, zo dňa 11. januára 2016.

páchania najzávažnejšej trestnej činnosti, keď takto je zločinecká skupina i štruktúrovaná a riadená, vrátane imanentného atribútu takého riadenia – vzťahov nadradenosti a podriadenosti, ktorých nerešpektovanie je sankcionovateľné prostriedkami skupiny v rámci jej vnútornej štruktúry. Organizovaná skupina využíva a postupne zapája do svojej činnosti páchatel'ov, resp. i iné osoby, ktoré vykonávajú činnosť potrebnú pre uľahčenie spáchania trestného činu, avšak bez vyššie popísaného inštitucionálneho vyjadrenia. Organizovaná skupina je spoločenstvo osôb na účel spáchania trestného činu – akéhokoľvek. Zločinecká skupina je štruktúrovaná skupina založená na páchanie najzávažnejších foriem trestnej činnosti. Kým pod spoločenstvom možno rozumieť viac-menej náhodné, alebo vývojom udalostí formované zoskupenie ľudí vhodných pre určitú činnosť, napr. preto, že zastávajú určité postavenie, alebo majú určité pracovné zaradenie, štruktúrovanou skupinou je treba chápať ľudí vybraných, pripravovaných, vopred určených na určité poslanie a postavenie, vedomých si svojho postavenia na určitom stupni a úloh v skupine.“

Ako posledný termín previazaný s daným textom si vymedzíme ekonomickú kriminalitu. Ekonomickú kriminalitu možno definovať ako spoločensko-patologický jav, ktorý zahŕňa také úmyselné protiprávne konania nenásilnej povahy, prostredníctvom ktorých páchatelia dosahujú neoprávnený finančný alebo iný prospech na úkor poškodeného subjektu, ktorým môže byť či už štát, právnická osoba, obchodná spoločnosť, v ojedinelých prípadoch dokonca aj fyzická osoba. Tieto konania naplňujú znaky skutkových podstat konkrétnych trestných činov uvedených najmä v IV., V., VI., VIII. hlave osobitnej časti Trestného zákona. Pod pojem ekonomická kriminalita možno zaradiť trestné činy ako sprenevera, podvod, skrátenie dane a poistného, pytliactvo či nevyplatenie mzdy a odstupného. Netreba zabudnúť ani na skutočnosť, že spolu s vývojom hospodárstva štátov, vedecko-technologického pokroku a pod vplyvom globalizácie sa objavujú novšie a rafinovanejšie formy ekonomickej trestnej činnosti. Tieto formy rozširujú rámec ekonomickej kriminality a posúvajú ju tak na rebríček prvých troch najobávanejších druhov kriminality. Medzi jej aktuálne formy patrí predovšetkým korupcia, klientelizmus, pranie špinavých peňazí či subvenčné podvody a poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev.⁹

2. Aktivity organizovaných a zločineckých skupín

Pravdou je, že problematika organizovanej kriminality a samotný boj proti nej, ktorý je súčasťou represívnej politiky štátu, má za primárny cieľ za-

⁹ ŠIMUNOVÁ, L. Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. Roč. 24. č. 1/2016. s. 59 – 69.

bezpečí ochranu jeho základných hodnôt, akými sú život, zdravie, majetok občanov a samotnú bezpečnosť spoločnosti. Tieto hodnoty možno považovať za dôvody, kvôli ktorým štát ako garant ochrany spoločnosti, disponuje niekoľkými prostriedkami, ktoré môže použiť na potieranie organizovanej kriminality. Do popredia však vystupujú viaceré problémy súvisiace práve s dispozíciou štátu takýmito prostriedkami ochrany spoločnosti. Zjednodušene povedané, štát prostredníctvom zabezpečovania informácií závažným spôsobom zasahuje do ústavných práv občanov, z dôvodu akéhosi „vyššieho“ záujmu, konkrétne odhalenia a následného potrestania páchatel'ov participujúcich na závažných druhoch kriminality, zväčša páchaných organizovane. Za absolútne legitímne považujeme citlivé vnímanie tejto skutočnosti verejnosťou a dotknutých osôb. Práve s ohľadom na toto „tajomno“, ktoré so sebou prinášajú inštitúty zabezpečovania informácií, sme sa rozhodli v práci upriamiť pozornosť aj na zásady, ktoré musia byť dodržané pri ich využívaní kvôli predchádzaniu nezákonného a svojvoľného zasahovania do základných práv a slobôd občanov.

Primárnym cieľom, ktorý organizovaná kriminalita v súčasnosti sleduje je predovšetkým dosahovať finančné zisky alebo iné výhody bez ohľadu na prostriedky, ktoré na ich dosiahnutie použije. Tieto skutočnosti spoločne s ďalšími faktormi vytvárajú z organizovanej trestnej činnosti výnimočne nebezpečný jav, ktorý je globálnym strašiakom pre celú spoločnosť. Medzi dominantné oblasti organizovanej trestnej činnosti, ktoré sa ustálili prostredníctvom výskumu, patrí najmä trestná činnosť súvisiaca s obchodovaním s ľuďmi, zbraňami a drogami, pranie špinavých peňazí, prevádzacstvo, prostitúcia, korupcia, počítačová kriminalita, podvody s platobnými kartami, daňové, úverové, bankové, colné a zmiešané podvody, zakladanie podvodných a fiktívnych firiem, zneužívanie prostriedkov z fondov Európskej únie, falšovanie listín a dokumentov, vymáhanie dlhov na objednávku a racketeering, organizovanie nelegálnej migrácie, medzinárodný obchod so zbraňami, hazardné hry, nelegálny dovoz a vývoz nebezpečných odpadov, vraždy a násilná trestná činnosť na objednávku.¹⁰

Organizovaná kriminalita ohrozuje politiku, politické strany aj samotných politikov. Šéfovia zločineckých skupín sa usilujú o zneužitie verejných činiteľov, o ovplyvnenie ich strategického rozhodovania a tak priame, alebo nepriame ovplyvnenie ich kľúčového rozhodovania vo svoj prospech. Organizovaná kriminalita tiež ohrozuje ekonomiku, a to najmä zavádzaním nelegálnych praktík do ekonomického systému. Dokáže sa úspešne infiltrovať do finančných kruhov v jednotlivých ekonomických systémoch pod zásterkou

¹⁰ SCHEINOST, M. a kol. *Trendy a vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných foriem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018, s. 27.

legálneho podnikania, a tým spôsobom sa snaží o legalizáciu výnosov z trestnej činnosti. V neposlednom rade je ekonomika oslabená aj tým, že spoločnosť vynakladá na boj proti nej nemalé množstvo finančných prostriedkov.¹¹

3. Definičné znaky organizovanej kriminalite a ich vplyv na ekonomickú trestnú činnosť

Prostredníctvom vymedzenia termínov ako skupinovosť, sústavnosť, plánovitosť, hierarchická štruktúra skupiny, deľba činnosti, úsilie o maximálny zisk, prenikanie do oficiálnych spoločenských štruktúr, ochranné opatrenia proti odhaleniu a postihu, subsidiárna úloha násilia, internacionalizácia organizovanej skupiny, adaptabilita a využívanie modernej infraštruktúry, poukážeme na principiálne znaky organizovanej kriminality. Jednotlivé prejavy organizovanej kriminality si preto našli svoje miesto aj v rámci predloženého vedeckého textu a na ich základe bude predostretý ucelený pohľad na problematiku organizovanej kriminality prostredníctvom čiastkových znakov jej trestnej činnosti.

Pre úplnosť daného príspevku a vychádzajúc z odbornej literatúry¹² následne uvedieme percipientovi základné znaky organizovanej kriminality:

- a) **skupinovosť** – v tejto súvislosti hovoríme o rôznych formách trestnej súčinnosti,¹³ najmenej troch osôb. Predpokladáme teda spojenie niekoľkých osôb v rôznych formách trestnej súčinnosti (spolupáchatelstvo, organizátorstvo, návod, pomoc). Skupina funguje ako relatívne samostatný subjekt nezávisle od personálneho zloženia s tým, že je schopná pokračovať vo svojej činnosti aj po obmene členov skupiny;
- b) **sústavnosť** – organizácia sa zakladá na neurčitý, zvyčajne dlhší čas, pričom k páchaniu trestnej činnosti dochádza opakovane. V tejto súvislosti môže ísť jednak o pokračovacie trestné činy alebo trvajúce trestné činy páchané počas dlhšieho obdobia;
- c) **plánovitosť** – premyslené plánovanie resp. programovanie budúcej trestnej činnosti;
- d) **hierarchická štruktúra skupiny** – vysoká úroveň organizovanej skupiny, v ktorej existujú vzťahy nadriadenosti a podriadenosti, platí tu pravidlo,

¹¹ SMOLÍK, J., ŠMÍD, T. *Vybrané bezpečnostné hrozby a rizika 21. storočia*. Brno 2010, s. 259.

¹² GRÍVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I., a kol. *Kriminologie*, 5. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 448.

¹³ Pod trestnou súčinnosťou rozumieme prípady, keď sa na trestnom čine zúčastňuje viac páchatelov aj ďalšie osoby, ktoré trestný čin páchatela najmä úmyselne vyvolávajú, uľahčujú či podporujú jeho spáchanie alebo umožňujú páchatelovi uniknúť trestnému stíhaniu alebo trestu.

že nižšie stupne sú lojálne vyšším stupňom, resp. k vyššie postaveným členom;

- e) **del'ba činnosti** – organizovaná kriminalita je súbor veľkého počtu na seba nadväzujúcich operácií, jednotlivé kroky v rámci skupiny sú delené medzi členov, ktorí sú v danom obore odborníkmi, čím sa priamo znižuje riziko dokázateľnosti trestnej činnosti a jej odhalenia. Ide o racionálny postup na seba nadväzujúcich krokov páchania trestných činov. Jednotlivé kroky, ako napr. riadiace a koordinačné kroky, obstarávanie informácií, prieskum terénu, nákup nástrojov, zbraní či dopravných prostriedkov, samotné uskutočnenie činu, tzv. „zahľadenie stôp“, či „pranie peňazí“, to všetko sú akty rozdelené medzi jednotlivých členov v skupine s ohľadom na špecializáciu konkrétneho člena. Práve premyslenosť a dôslednosť týchto krokov značne sťažuje možnosti odhalenia a dokázania trestnej činnosti;
- f) **úsilie o maximálny zisk** – je elementárnym cieľom organizovanej kriminality a tzv. hnacím motorom organizovanej skupiny. Jednotlivé skupiny reagujú na nedostatočné uspokojenie po tovaroch a službách v spoločnosti a túto medzeru vyplňajú aj za cenu trestného postihu. Tieto zisky sú čiastočne investované do hospodárskeho života v spoločnosti spravidla prostredníctvom legalizácie príjmov z trestnej činnosti.;
- g) **penikanie do oficiálnych spoločenských štruktúr** – využíva sa najmä korupcia predstaviteľov štátnej správy, penikanie do politiky a „vyšších kruhov“, ekonomiky či justície;
- h) **ochranné opatrenia proti odhaleniu a postihu** – páchatelia organizovanej kriminality využívajú dokonalé technické, technologické a informačné vybavenie, pôsobia na svedkov, aby vypovedali v prospech skupiny alebo člena skupiny, uskutočňujú falšovanie osobných dokladov, pranie špinavých peňazí cez legálne podnikanie a prostredníctvom legálnych firiem;
- ch) **subsidiárna úloha násilia** – používanie násilia už roky nie je prvotným nástrojom na presadzovanie záujmov organizovaných skupín. Uprednostňované sú nenápadné spôsoby, ktoré nevrhajú na členov organizácie žiadne svetlo, a ktorým na seba nepútajú pozornosť. Zároveň platí, že násilie je stále používané ako prostriedok zastrašovania či pomsty slúži na vyvolanie atmosféry strachu, na posilnenie autority skupiny. K násiliu samotnému sa uchýlia až v krajnom prípade a vyznačuje sa pritom ako kruté a brutálne, v zásade platí, že najčastejšie je používané proti:
- konkurenčným zločineckým skupinám – v tzv. boji o teritórium;
  - osobám, ktoré „stojá v ceste“, ako napríklad personál v banke, strážcovia, prenasledujúci policajti;
  - členom vlastnej organizácie za zradu alebo porušenie pravidiel;
  - osobám, ktoré odmietajú poskytovať „výpalné“;
  - osobám spolupracujúcim s políciou, tzv. kajúcnikov;

- verejne činným osobám, ako sú politici, predstavitelia polície a justície, novinári, ktorí sa zaujímajú o členov zločineckých skupín a svojimi článkami upozorňujú na aktivity organizovaných skupín;
- i) **internacionalizácia organizovanej kriminality** – ide o významný znak prehlbujúci sa v priebehu posledných rokov, a to najmä v kontexte drogovej kriminality (tu platí, že produkcia drog je záležitosť rozvojových krajín, kým konzumácia drog je záležitosťou bohatých krajín), či prania špinavých peňazí. Zločinecké organizácie majú svoje základne v mnohých krajinách sveta, pričom sú navzájom prepojené medzi sebou najmodernejšími technologickými prostriedkami. Taktiež sem zaraďujeme nové spôsoby bezhotovostného platobného styku (napr. elektronický prevod finančných prostriedkov), ktorý veľmi uľahčuje realizáciu prepravy peňazí. Umožnenie voľného pohybu tovarov a služieb vzbudzuje medzi zločincami väčší pocit bezpečia a zároveň značne sťažuje prácu polície, justície či súdov;
- j) **adaptabilita** – organizovaný zločin sa neviaže na žiadne politické zriadenie alebo systém, práve naopak, je preň charakteristická schopnosť značnej adaptácie v akomkoľvek spoločenskom zriadení a zároveň schopnosť vytvárať si rôzne hospodárske organizácie či firmy, v neposlednom rade aj vlastnú značku.¹⁴
- k) využívanie **modernej infraštruktúry** – umožňuje najvyspelejším zločineckým organizáciám fungovať na princípoch dobre prosperujúceho podniku či veľkej firmy. Sú vybavené najmodernejšími telekomunikačnými prostriedkami, výpočtovou technikou, dopravnými prostriedkami, zbraňami a Gřivna a kolektív dokonca tvrdia, že mnohokrát je úroveň týchto prostriedkov vyššia, než je zvyčajné pri bežných typoch kriminalít a často prevyšuje možnosti polície či justície.¹⁵

Pre komplexné pochopenie tohto javu ešte doplníme, že vstup do takejto skupiny je možný iba na odporúčanie niektorého z členov a odchod zo skupiny nie je voľný.¹⁶

4. Formy trestnej činnosti spojené s organizovanou kriminalitou

Ako sme spomenuli už vyššie, hlavným motívom organizovanej kriminality je zámerné, dlhodobé a systematické dosahovanie maximálneho zisku,

¹⁴ HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Iura Edition, 2008, s. 379 – 38.1

¹⁵ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*, 5. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 450.

¹⁶ NEMEC M, *Organizovaný zločin: Aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ni*. 1. vydanie, Praha: Naše vojsko, 1995, s. 23.

bez ohľadu na použité prostriedky. **Organizovaná kriminalita teda predstavuje spôsob páchania trestnej činnosti, ktorý môže mať mnoho podôb a zameriava sa na rôzne oblasti a tým zabezpečuje svoj hlavný aspekt a to maximalizáciu zisku.**

Organizovaná kriminalita ako taká nie je novodobým fenoménom. Od začiatku deväťdesiatych rokov 20. storočia možno sledovať, ako sa stáva premenlivejšou a sofistikovanejšou. Deje sa to v dôsledku využívania výhod nových komunikačných technológií ale aj v dôsledku politických a ekonomických zmien v Európe a vo svete. Otvorením hraníc sa celosvetovému obchodu rozšírila možnosť svetovej ekonomickej aktivity a voľnému pohybu ľudí, tovaru a služieb, ale ruka v ruke s týmto pokrokom sa otvorili aj nové možnosti na pôsobenie skupín organizovanej kriminality. Práve tu je dôvod zjednodušenia samotnej cezhraničnej spolupráce v rámci vykonávaných kriminálnych aktivít.

V nasledujúcom texte ohraničíme jednotlivé aktivity organizovanej kriminality:

- **poskytovanie nelegálnych služieb** – spravidla ide o aktivity, ktoré slúžia na vytváranie zisku. Nezákonné služby sú také, ktoré legálny obchod neposkytuje, a ktoré sú zákonom zakázané (obchodovanie s ľuďmi, sexuálne vykorisťovanie žien na účely prostitúcie). Páchaná trestná činnosť pružne reaguje na zmeny na trhu a prispôsobuje svoje nelegálne aktivity aktuálnemu dopytu na „trhu“.¹⁷ Organizovaná kriminalita sa často rozmáha práve na základe rozsiahleho dopytu po určitých druhoch tovarov a služieb, ktoré sú legálnou cestou nedosiahnuteľné. Tento vzťah je dokonca taký silný, že štruktúra dopytu podmieňuje štruktúru zločineckých organizácií. Tie práve na základe tejto spoločenskej objednávky rozvíjajú svoje aktivity prostredníctvom zaisťovania tovarov a služieb;¹⁸
- **zabezpečovanie nelegálneho tovaru** – prejavujú sa ako rôzne druhy majetkovej kriminality (napr. krádeže áut a následný obchod s nimi) alebo hospodárskej kriminality (napr. zakladanie fiktívnych firiem a tzv. „karuselové“ podvody, falšovanie meny, pašovanie tovarov), ďalej ako trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti (napr. vydieranie a vyberanie poplatkov za ochranu, tzv. racketeering), organizovanie nelegálnej migrácie, nelegálne zamestnávanie cudzincov, kriminalita spojená s výrobou, pašovaním a distribúciou drog, obchodovanie so zbraňami a muníciou, s dia-

¹⁷ Napríklad v čase koronakrízy zločinecké skupiny začali obchodovať s ochrannými pomôckami, liekmi a liečivami a iným súvisiacim materiálom. K tomu tiež pozri: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/news/organizovany-zlocin-a-terorismus-se-v-dobe-pandemie-meni-varuje-europol/> (navštívené dňa 16.8.2023)

¹⁸ SIEGEL, D., VAN DE BUNTH, H (eds.). *Traditional Organised Crime in the Modern World. Responses to Socioeconomic Changes*. Springer, 2018.

mantmi a drahými kovmi. K ďalším formám zaraďujeme obchodovanie s ľuďmi, ale aj obchod s ľudskými orgánmi za účelom transplantácii;

- **zabezpečovacie a krycie aktivity** – slúžiace na nerušený priebeh operácií zločineckých skupín, beztrestnosť organizácie a jej členov a na získavanie potrebných informácií, ktoré slúžia na zakrytie nezákonných aktivít;
- **peniknutie do legálneho obchodu** – keďže členovia pôsobiaci v rámci organizovanej kriminality nemajú žiadny zákonný spôsob mýňania ich nelegálnych ziskov, je nevyhnutné, aby zakryli, resp. zatajili svoj príjem v čo najväčšom rozsahu (takýto spôsob je napríklad prevádzkovanie reštauračného zariadenia alebo disko podnikov či hotelov, ktoré vykonávajú neexistujúce tržby, resp. fakturujú za neexistujúce služby). Všetky vyššie spomenuté aktivity slúžia na pranie špinavých peňazí, t. j. na aktivitu smerujúcu k zastretiu pôvodu zisku pochádzajúceho z trestnej činnosti. Tieto činnosti možno považovať za znak vyššej vývojovej fázy organizovaného zločinu.¹⁹ Z toho dôvodu je legalizácia výnosu z trestnej činnosti nazývaná chrbticou organizovanej kriminality.
- **vydieranie** – vyššie uvedené peniknutie do legálneho obchodu sa uskutočňuje formou vydierania. Vydieranie je v istom zmysle formou krádeže a je definované ako použitie alebo hrozba použitia násillia či sily s cieľom dosiahnuť stanovený kriminálny výsledok (napr. situácia, keď členovia organizovanej skupiny vyžadujú, aby si majiteľ reštaurácie predplatil ich služby, pričom tí, ktorí odmietnu, budú následne atakovaní);
- **korupcia** – v neposlednom rade platí, že organizovaná kriminalita by nemohla prekvitať, a tak prosperovať bez výraznej (ale tajnej) podpory verejnosti a súkromných osôb (napr. úradníci, bankári, sudcovia, prokurátori,

---

¹⁹ Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v § 2 definuje **Legalizáciu** ako:

úmyselné konanie, ktoré spočíva v:

- a) zmene povahy majetku alebo prevode majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti, s cieľom utajenia alebo zakrytia nezákonného pôvodu majetku alebo s cieľom napomáhania osobe, ktorá sa podieľa na páchaní takejto trestnej činnosti, aby sa vyhla právnym dôsledkom svojho konania,
- b) utajení alebo zakrytí pôvodu alebo povahy majetku, umiestnenia alebo premiestnenia majetku, vlastníckeho práva alebo iného práva k majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti,
- c) nadobudnutí, držbe, užívaní a požívaní majetku s vedomím, že tento majetok pochádza z trestnej činnosti alebo z účasti na trestnej činnosti,
- d) účasti na konaní podľa písmen a) až c), a to aj vo forme spolčenia, napomáhania, podnecovania a navádzania, ako aj v pokuse o takéto konanie.

(2) Vedomosť, úmysel alebo účel, ktorý sa vyžaduje v konaniach uvedených v odseku 1, môže vyplývať z objektívnych skutkových okolností, najmä z povahy neobvyklej obchodnej operácie.

(3) Legalizácia je zakázaná.

starostovia, ale aj osoby politicky činné na všetkých úrovniach vlády) na poskytnutie rôznorodých výhod.

- Výpočet aktivít previazaných s organizovanou kriminalitou rozširujeme o roky pretrvávajúci fenomén, **pirátstvo**. Percipientovi sa môže zdať nepredstaviteľné porovnávať tieto dva termíny, avšak myslíme si, že útoky pirátov na lode či plavidlá sú stále trvajúcim a neodstráneným problémom na mori, presne takým, ako obchod s drogami či obchodovanie s ľuďmi na pevnine. Tak isto platí, že **pirátstvo, ako špecifická forma organizovaného zločinu, predstavuje mimoriadne bezpečnostné riziko ohrozujúce stabilitu svetového hospodárstva a politického systému.**²⁰ V tomto smere je ale dôležité uvedomiť si paralelu medzi pirátstvom a organizovaným zločinom. Zastávame názor, že oba tieto javy sú reakciou na slabú spoločenskú a občiansku vybavenosť, ale najmä sú reakciou na slabý štát, na nedostatočné štátne orgány a na nefungujúce právne povedomie. Pirátstvo síce prekvitá práve v sociálne slabých krajinách, no organizovaný zločin podkopáva akýkoľvek vyspelý režim spoločnosti, v ktorom sa zakorení. Oba tieto determinanty sú spoločnosťou nežiaduce a je len na predstaviteľoch konkrétnej krajiny, ako sa budú chcieť s nimi vyrovnáť. Medzi spoločné atribúty týchto dvoch fenoménov patrí aj ich spoločný cieľ, a to vytvorenie zisku za každú cenu. Oba tieto fenomény si už celé roky udržiujú svoju pozíciu. Vytvorili si vlastné pravidlá a zásady, podľa ktorých žijú ich členovia. Napriek tomu, že takéto konanie odsudzujeme, nezatvárame oči pred faktom, že veľká časť problémov tkvie v narastajúcich sociálnych rozdieloch a ekonomických podmienkach globálnej spoločnosti či v nestabilnej politickej situácii. Maximalizácia ziskov na oboch stranách spôsobuje následné otázky, kam sa nelegálne získané finančné prostriedky premiestňujú, resp. kde končia. Veľká časť finančných prostriedkov z pirátskych lupov je investovaná do moderného vybavenia slúžiaceho k ďalšiemu pirátskemu činu.²¹

Záver

Organizovaná kriminalita ťaží zo súčasnej situácie vo svete. Priaznivé podmienky na jej rozvoj vznikajú často ako vedľajší nežiaduci produkt zmien

²⁰ Naše slová potvrdzuje aj definícia Úradu pre drogy a kriminalitu (United Nations Office on Drugs and Crime – UNODC), podľa ktorej je **pirátstvo špecifickým druhom organizovaného zločinu** a spolu s ostatnými nezákonnými aktivitami, pirátstvo predstavuje nelegálnu činnosť realizovanú za účelom dosahovania nelegálneho zisku, avšak, s určitými špecifickými charakteristikami.

²¹ K tomu pozri Vrtíková K., Pirátstvo ako predchodca organizovaného zločinu. In: *Rímsko-kánonické východiská slovenského a európskeho verejného práva*. Praha. Leges. 2020, s. 99 – 119.

vyvolaných spoločenským, ekonomickým a technologickým vývojom. Napríklad postupujúca ekonomická integrácia na jednej strane umožňuje hromadný pohyb ľudí a voľný obeh tovarov a služieb, na druhej strane v súvislosti s tým rastie kriminalita spojená s migráciou a pašovaním, ale hlavne sa naplno rozvíja nadnárodný zločin.

Myslíme si, že úlohou každého štátu je trestať páchanie trestných činov a trestnú činnosť ako takú. Možno polemizovať o skutočnosti, či nie je istou nevýhodou právneho štátu, že sa konkrétne trestanie kriminality musí diať v súlade s ľudskými právami a zákonmi, v prípade ktorých sú veľmi prísne požiadavky na ich dodržiavanie. Preto možno povedať, že boj s organizovanou kriminalitou je beh na dlhú trať, pričom sa môže zdať, že tradičnými metódami právneho poriadku ide o zjavne neporaziteľný fenomén. Na druhej strane režim tvrdej ruky, ktorý by nehľadel na prostriedky, síce by možno dokázal organizovanú kriminalitu potlačiť účinnejšie, najmä však nie je isté, či by sa za takýchto podmienok občania štátu cítili bezpečnejšie.

Na záver si dovoľujeme uviesť, že nie je možné, aby sme sa na tomto mieste venovali všetkým aspektom súvisiacim s organizovanou kriminalitou. No myslíme si, že sme dostatočne vymedzili previazanosť organizovanej kriminality s ekonomickou kriminalitou, a tak naplnili partikulárny cieľ, ktorý sme si položili v úvode príspevku. Zároveň tvrdíme, že vymedzením znakov a jednotlivých foriem organizovanej kriminality sme splnili aj primárny cieľ stanovený v našom článku, a síce sme analyzovali najklúčovejšie atribúty organizovanej kriminality a upozornili na neodškriepiteľný vplyv na ekonomickú trestnú činnosť.

LITERATÚRA

Monografie

1. DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ M. a kol. *Kriminológia*. 3. vydanie. Plzeň, Aleš Čeněk, 2016, 405 s. ISBN 978-80-7380-620-0.
2. FALCONE, G. *COSA NOSTRA*. Bratislava 2003, Kalligram, s. 158. ISBN 80-7149-561-1.
3. GŘIVNÁ, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*. 5. vydání, Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 588. ISBN 987- 80-7598-554-5.
4. HOLCR, K. a kol. *Kriminológia*. Bratislava 2008, Iura Edition, s. 403. ISBN 978-80-8078-206-1.
5. LUNDE, P. *Organizovaný zločin: Zasväcený príručce neúspěšnějším odvětvím světa*. Praha, 2009, s. 200. ISBN 978-80-204-1997-2.
6. MAŠLANYOVÁ, D. *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť*. 2. aktualizované a doplnené vydanie. Plzeň, Aleš Čeněk, 2016, s. 623. ISBN 978-80-7380-618-7.
7. NEMEC, M. *Organizovaný zločin: Aktuální problémy organizované kriminality a boje proti ní*. 1. vydanie. Praha: Naše vojsko, 1995, s. 219, ISBN:80-206-0472-3.
8. POLÁK P. a kol. *Repetitóriium kriminologie*. 2. aktualizované vydanie. Bratislava, EUKOD-DEX, 2015, s.120. ISBN 978-80-8155-055-3.
9. SCHEINOST, M. a kol. *Trendy a vývoje organizovaného zločinu a jeho vybraných foriem*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2018, s. 154. ISBN: 978-80-7338-171-4.

10. SIEGEL, D., VAN DE BUNTH, H (eds.). *Traditional Organised Crime in the Modern World, Responses to Socioeconomic Changes*. Springer, 2018. ISBN 978-1-4614-3212-8.
11. SOULEIMANOV, E. *Organizovaný zločin*. Praha 2012, s.143. ISBN 978-80-87284-27-8.
12. SMOLÍK, J., ŠMID, M. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno, Masarykova univerzita, 2010, s. 276. ISBN: 978-80-210-5288-8
13. ŠIMUNOVÁ, L., Kriminologický pohľad na ekonomickú trestnú činnosť. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. Roč. 24. č. 1/2016, s. 59 – 69.

Právne predpisy

1. Zákon. č. 140/1961 Zb. Trestný zákon.
2. Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.
3. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
4. Zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Kontaktné údaje autorov:

JUDr. Karin Vrtíková, PhD.
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
karin.vrtikova@truni.sk

JUDr. Ivana Mokrá
Katedra trestného práva a kriminológie
Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
mokra.ivana@gmail.com

Ivana Mokrá, Eva Szabová, Karin Vrtíková (eds.)

**EKONOMICKÁ KRIMINALITA
A JEJ HMOTNOPRÁVNE,
PROCESNOPRÁVNE
A KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY**

*Zborník príspevkov
z odbornej vedeckej konferencie*

Zodpovedný redaktor: PhDr. Jozef Molitor
Grafická úprava a zalomenie: Jana Janíková
Obálka: Marek Petržalka

Pre Právnickú fakultu Trnavskej univerzity
vydalo vydavateľstvo TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVENSIS,
spoločné pracovisko Trnavskej univerzity v Trnave
a VEDY, vydavateľstva Slovenskej akadémie vied, ako 403. publikáciu.

Pripravila VEDA, vydavateľstvo SAV.

ISBN 978-80-568-0604-3 (on-line)